

ועדת שמות והנצחה

כ"ז בשבט תשפ"ה
25 בפברואר, 2024
סימוכין: 2025-0103-187

דוח משיבה מספר 3 של ועדת שמות והנצחה
שהתקיימה ביום שני, כ"ו תשפ"ה (24.02.2025)

השתתפו:	מר משה ליאון	ראש העיר, יו"ר הוועדה
	מר אליעזר ראוכברגר	סגן ומ"מ ראש העיר
	מר ישראל קלרמן	סגן ראש העיר
	מר אריה קינג	סגן ראש העיר
	מר חיים כהן	סגן ראש העיר, מ"מ לצביקה אסולין
	מר אדיר שוורץ	סגן ראש העיר, מ"מ למרים סלע
	גבי יעל ענתבי	משנה לראש העיר
	מר יהודה פרוידיגר	חבר הנהלה, מ"מ לחגית משה
	מר יוחנן ויצמן	חבר הנהלה
	גבי יעל ביטון דה לנגה	חברת הנהלה
	מר אריאל גולן	חבר הנהלה
	מר אלדד רבינוביץ	חבר מועצה
נכחו:	מר אלחנן גרוסבוים	משנה לראש העיר
	מר משה מרגליות	ראש הסגל
	מר עידו רוזנברג	מזכיר מועצת העיר
	מר יצחק הנאו	מנהל אגף מבני דת
	עו"ד שמואל שפט	ראש צוות בכיר חקיקה-ייעוץ וחקיקה
	מר רון ירקוני	יועץ לראש העיר
	מר יבגני ויניק	עוזר לראש העיר
	גבי מיה אזולאי	עוזרת לראש הסגל

על סדר היום ידונו הנושאים הבאים:

א. בקשות חוזרות וערעורים

1. סמטת אורה

הסבר שם הרחוב

ע"ש אורה קאפח אשת חסד ואמת, אוהבת הבריות וירושלים (תרצ"ט- תש"פ)

תקציר קו"ח

אורה קאפח נולדה בשנת 1939 בעיירה שבאם שבתימן. בשנת 1949 במסגרת מבצע "על כנפי נשרים" עלתה אורה עם משפחתה לארץ ישראל.

אורה קאפח נישאה בשנת 1954 ורכשה יחד עם בעלה חדר וחצר בשכונת מזכרת משה. הבית והסמטה שאורה טיפחה ואהבה הפך מוקד תיירותי ומקור השראה לאמנים רבים.

בית אורה וסעדיה קאפח היה בית מזור לחולים ובית בו כל המתדפק על דלתו זכה למענה. ביתה של אורה היה מקום של שלום למריבות בין בני זוג ובין שכנים. כולם ידעו שאורה בעלת הדרך לפתור כל בעיה.

'סמטת אורה' הייתה סמטה מיוחדת ביופייה, שופעת בצבעים וריחות בישולים שרק אורה ידעה לבשל ולהפיק. 'סמטת אורה' הייתה קרויה כך בפי כל. הסמטה המוארת והיפה ביותר בשכונה הודות לאישיותה הצנועה, נוטת חסד ואור של הגברת אורה קאפח.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (19.8.2024)

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה, כדי לא להטעות את הציבור, היות ויש 3 רחובות על שם קאפח.

החלטת ועדת שמות (18.11.2024)

ועדת השמות ממליצה להוריד את הנושא מסדר היום ולהחזיר את הבקשה לדיון חוזר בוועדה המייעצת לבחינה נוספת.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה בכפוף לקריאת סמטה ללא שם הסמוכה לביתה.

איתור

במידה והבקשה תאושר, מוצע לאשר איתור להנצחה: סמטה להולכי רגל בשכונת נחלאות (מחנה יהודה – לב העיר), המחברת בין הרחובות תבור ורבי אריה בין המספרים 13 ו-15.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת לאשר את הבקשה.

2. הרב עמרם קורח

הסבר על שם הרחוב

הרב הראשי האחרון ליהדות תימן (תרל"א- תשי"ג)

תקציר קו"ח

הרב עמרם קורח היה הרב הראשי האחרון של יהודי תימן. הרב נולד בצנעא שבתימן וחי בה את רוב חייו עד שעלה ארצה בשנת 1949. בשונה מרוב עמיתיו המלומדים היהודים בתימן, הרב קורח קרא ערבית באותיות ערביות וכך יכול היה להיחשף לספרות הערבית מקצועית מתחומי הלשון (דקדוק, תחביר, מילון) לקוראן ולפרשנותו.

קורח מילא תפקידים מנהליים בקהילה כסופר בבית הדין, כמוזכיר קופת ההקדש וכן תיווך בין הקהילה לשלטונות. בשנת 1932 נבחר להיות המנהיג הרוחני של יהודי צנעא ובמשתמע מכך של כל יהודי תימן. הרב קורח ניחן בתודעת מנהיגות, בלמדנות רבת פנים ובכישורים ארגוניים ואלו מצאו את ביטויים בכל מפעלותיו.

במשך חמש עשרה שנה נשא בעול ההנהגה של יהודי תימן עד לחיסול גלות תימן. הרב קורח היה ציוני נלהב כפי שאפשר ללמוד מן הפרק המסיים את ספרו החשוב, סערת תימן. פרק בו הוא מתווה את אופן ההשתלבות של העולים מתימן בחיי המדינה החדשה בארץ ציון. ראה בהקמת המדינה "אתחלתא דגאולה" וקרא ליהודי תימן לשלב לימוד תורה עם רכישת השכלה ולהשתלב בכל תחומי החיים במדינה ובפקט בתחום הבטחון "להגנת ארץ נחלתנו".

הרב קורח עלה לארץ בשנת 1949 וקבע את משכנו בירושלים. כעבור שלוש שנים, בשנת 1952 נפטר ונקבר בעיר ירושלים.

החלטת ועדת אישים (07.06.2022)

ועדת האישים ממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (14.06.2022)

הוועדה מקבלת את המלצת ועדת האישים וממליצה שלא לאשר.

החלטת ועדת שמות (22.6.2022)

הוועדה ממליצה בפני המועצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה סבורה כי אין בבקשה משום זיקה או תרומה ייחודית לעיר וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לאשר את הבקשה.

3. חוה לצרוס יפה

הסבר שם הרחוב

כלת פרס ישראל, חוקרת, מורה ואשת ציבור (תר"צ-תשמ"ח)

תקציר קו"ח

חוה לצרוס-יפה הייתה פרופסורית ישראלית וחוקרת דת, אשר התמחתה בלימודי האסלאם. נחשבה לאחת החלוצות בתחום בישראל ותרומתה לחקר התרבות והדת האסלאמית משמעותית ביותר.

מחקריה החשובים על קדושת ירושלים באסלאם וביהדות, בעבר ובאחרית הימים שהתפרסמו בעברית ובאנגלית וזכו למאות ציטוטים, הם אבני היסוד לכל דיון בנושאים אלו, בארץ ובעולם.

בעבודתה החינוכית, הפורמלית והלא-פורמלית, חינכה דורות של תלמידים ופרחי הוראה בירושלים, לימדה בבתי ספר תיכוניים, מקרא, ערבית ותולדות האסלאם. ספרה "פרקים בתולדות הערבים והאסלאם" היה לספר חובה בלימוד בבתי הספר ברחבי הארץ והיה מקור להבנה הדדית בין שתי החברות של מדינת ישראל.

פרופ' לצרוס-יפה ליוותה מוסדות חינוך בעצה והנהגה בירושלים ובזמנה הפנוי התנדבה לסייע לילדים מתקשים בבתי ספר יסודיים בעיר.

פרופ' לצרוס-יפה מהווה דוגמה למופת של חוקרת המשלבת עבודה מחקרית ברמה גבוהה יחד עם מעורבות בחברה ותרומה לחיי העיר ירושלים שבה חיה ופעלה במשך כל חייה.

היתה כלת פרס ישראל לשנת 1993 בחקר ההיסטוריה. תרומותיה למדע, למערכת החינוך ולקהילות השונות בירושלים היו רבות.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (19.8.2024)

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי הנ"ל כבר קיבלה הוקרה על פועלה.

החלטת ועדת שמות (18.11.2024)

ועדת השמות ממליצה להוריד את הנושא מסדר היום ולהחזיר את הבקשה לדיון חוזר בוועדה המייעצת לבחינה נוספת.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה לא רואה נימוק המצדיק סטייה מעמדתה הראשונה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

4. הרב עזרא ציון מלמד

הסבר שם הרחוב

חתן פרס ישראל, פילולוג וחוקר מקרא ותלמוד (תרס"ד – תשנ"ד)

תקציר קו"ח

הרב עזרא ציון מלמד נולד בשיראז שבפרס. בשנת 1907 עלה לארץ יחד עם אימו ושניהם הצטרפו לאביו, חכם רחמים מלמד, שעלה שנה קודם ושימש כמנהיג עדת יהודי פרס בארץ ישראל.

כל חייו עסק הרב עזרא ציון מלמד בהוראה. החל מהכיתות הנמוכות בתלמוד תורה "דורש ציון" בו למד בעצמו בילדותו, במכללות שונות ובאוניברסיטאות. הוא כיהן כחבר בחוג לתלמוד באוניברסיטת תל אביב ובחוג למקרא באוניברסיטה העברית. כמו כן כיהן כחוקר וחבר באקדמיה ללשון עברית.

לצד עבודתו בהוראה במקומות שונים, עסק גם בפעילות ציבורית ענפה של הנהגת יהודי פרס בארץ. עסק בגמילות חסדים ודרש לבני קהילתו בבתי הכנסת בקריית משה בירושלים ובישיבת "שערי הרחמים" אותה ייסד אביו.

הרב מלמד קיבל פרסים שונים על פועלו. בין הפרסים: יקיר ירושלים בשנת 1975, פרס טשרניחובסקי, פרס מכללת דוד ילין ופרס ישראל בשנת 1987 על פרשנות המקרא וספרות תורנית.

הרב מלמד ייזכר כאיש אשכולות שתרים תרומה משמעותית לחקר המקרא, התלמוד והלשון העברית. לצד עבודתו האקדמית היה מנהיג רוחני אהוב ודאג לרווחתם של בני קהילתו.

הרב עזרא ציון מלמד נפטר בשנת 1994 בגיל 91 ונקבר בירושלים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (19.8.2024)

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי הנ"ל כבר קיבל הוקרה על פועלו.

החלטת ועדת שמות (18.11.2024)

ועדת השמות ממליצה להוריד את הנושא מסדר היום ולהחזיר את הבקשה לדיון חוזר בוועדה המייעצת לבחינה נוספת.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה לא רואה נימוק המצדיק סטייה מעמדתה הראשונה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

5. "שרידי אש"

הסבר שם הרחוב

ראש בית מדרש לרבנים בברלין (תר"ס- תשכ"ו)

תקציר קו"ח

הרב ד"ר יחיאל יעקב וינברג הנודע בכינויו ה"שרידי אש" היה רב, פוסק והוגה.

הרב וינברג היה מגדולי הפוסקים במאה העשרים. התגלה כעילוי עוד בילדותו ונשלח ללמוד בישיבות מיר וסלובודקה. שם יצא שמעו כאחד מתלמידי הישיבה החריפים ביותר. עמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין, התמחה בהלכה, תלמוד, מחשבה ומוסר. פסיקותיו משקפות את מצב יהדות גרמניה בשנים שלפני מלחמת העולם השנייה בתוכה הוא פעל. בתשובותיו עסק רבות בעניין הימום בהמה לפני השחיטה, פעולה שנדרשה בעקבות החוק שאסר שחיטה יהודית בגרמניה. בסופו של דבר אסר פעולה זו.

הרב וינברג התיר את פעילותה של תנועת "ישרון" בצרפת אל אף שפעלה כתנועה מעורבת בנימוק שיש לעשות לקירוב הנוער לתורה ולמצוות. הוא התיר לנשים וגברים לשיר זמירות שבת ביחד ותמך בקיום חגיגות בת מצווה לבנות כהשוואה לבר המצווה הנחגגת לבנים וזאת על פי "שורת ההיגיון הישר, וחובת העיקרון הפדגוגי" ועל אף התנגדות שהועלתה מצד רבנים אחרים. בפסיקות נוספות התיר לבצע התעמלות וספורט בשבת והתיר עריכת ניסויים בבעלי חיים לצרכים רפואיים.

הרב וינברג הביע יחס אוהד למדינת ישראל וראה בה נחמה פורתא לאחר ההשמדה האיומה וכלי למלחמה בהתבוללות בקרב הנוער היהודי.

הרב וינברג נפטר בשוויץ בשנת תשכ"ו והוא בן 82. נקבר בבית העלמין הר המנוחות בחלקה של ראש ישיבת חברון הרב יחזקאל סרנא בטענה כי על המנוח להיטמן בקרבה לגדולי התורה.

כתביו ששרדו את השואה פורסמו בשם "שרידי אש" (שו"ת וחיידושים).

החלטת ועדת אישים (07.08.2023)

ועדת האישים ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי אין לנ"ל זיקה לעיר.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (13.08.2023)

הוועדה מקבלת את המלצת ועדת האישים וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות (27.08.2023)

ועדת השמות ממליצה להוריד את הנושא מסדר היום ולהחזיר את הבקשה לדיון חוזר בוועדה המייעצת לבחינה נוספת.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה לא רואה נימוק המצדיק סטייה מעמדתה הראשונה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

6. מגילת שולמית

הסבר שם הרחוב

לזכרם של ד"ר משה ושולמית קטן

תקציר קו"ח

ד"ר משה קטן ואשתו שולמית הקימו את ביתם בצרפת בשנות השואה וסייעו ליתומים ופליטים, שנרדפו ושרדו.

משה עסק בתורה וחינוך, ניהל את ביה"ס כ"ח והיה ממקימי ושדרני "קול ציון לגולה" בצרפתית. כתב מאות מאמרים על ירושלים וכעשרים ספרים שהתפרסמו בתפוצות, במקביל לימד באוניברסיטה העברית ועסק בצורכי ציבור.

בשנת תשנ"ג (1993) זכה בפרס יו"ר הכנסת על פעולותיו לשיפור איכות החיים והתרבות בישראל, בנוסף קיבל עיטור ממשלת צרפת על חיזוק הקשרים התרבותיים בין המדינות.

שולמית עסקה בעשיית מעשי חסד רבים ועל כך קיבלה בשנת תשכ"ט (1969) את הפרס לאזרחות טובה של עיריית ירושלים. התנדבה ב"יד שרה" ובמרכז הרפואי "שערי צדק" ובמוסדות נוספים.

בשנת תשנ"ו (1996) זכתה באות יקיר ירושלים, האות ניתן לה על פעילות של כמעט חמישה עשורים בחינוך ובחסד.

החלטת ועדת אישים (07.08.2023)

ועדת האישים ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי אין לנ"ל תרומה ייחודית לעיר.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות 13.08.2023

הוועדה מקבלת את המלצת ועדת האישים וממליצה שלא לאשר את הבקשה. הנ"ל עשו פעילות יפה ומבורכת אך לא מספיק בשביל לקרוא רחוב על שמם.

החלטת ועדת שמות (27.8.2023)

ועדת השמות ממליצה להוריד את הנושא מסדר היום ולהחזיר את הבקשה לדיון חוזר בוועדה המייעצת לבחינה נוספת.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה לא רואה נימוק המצדיק סטייה מעמדתה הראשונה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

7. נח גד ויטרוב

הסבר שם הרחוב

רב, מחבר ספרים, משורר, מבוני ארץ ישראל (תרמ"ט-תשט"ו)

תקציר קו"ח

הרב ויטרוב חי ופעל בירושלים בבתי וורשה במאה שערים. בזמן מלחמת העצמאות עבר לתל אביב וחזר אחר כך לירושלים לשכונת בית וגן.

בירושלים כתב ספרים רבים, והדפיס למעלה ממאה כותרים וקונטרסים, קרא לעצמו תמיד "נח גד הירושלמי".

מיוזמי ומקימי גוש עציון ומיוזמי ומקימי חברת זכרון דוד שהקימה את היישוב הראשון בגוש עציון מגדל עדר.

החלטת ועדת אישים (07.08.2023)

ועדת האישים ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי אין לני"ל תרומה ייחודית לעיר.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (13.08.2023)

הוועדה מקבלת את המלצת ועדת האישים וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות (27.8.2023)

ועדת השמות ממליצה להוריד את הנושא מסדר היום ולהחזיר את הבקשה לדיון חוזר בוועדה המייעצת לבחינה נוספת.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה לא רואה נימוק המצדיק סטייה מעמדתה הראשונה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

8. יונה מך

הסבר שם הרחוב

תרם רבות לתחום האומנות בירושלים כאמן וכמחנך (תרע"ה – תש"ס)

תקציר קו"ח

יונה מך נולד בגרמניה בשנת 1917, עלה לארץ בשנת 1934, ובשנת 1950 לאחר פרישתו מקיבוץ מעוז חיים, קבע את מקומו והשתרש בירושלים עד מותו בשנת 1999.

מך היה שותף להקמת מוסדות אמנותיים בירושלים, היה פעיל בבית הספר הגבוה לאמנות בצלאל והיה ממייסדי ומקימי בית האומנים ופעיל מרכזי במשך 20 שנה ואף כיהן כיו"ר אגודת הציירים והפסלים בירושלים.

מך היה אחד מאבני היסוד של שכונת ימין משה המתחדשת, ובביתו הייתה גלריית אומנות פעילה ומוכרת.

מך הציג תערוכות רבות בירושלים וברחבי העולם, חנך דורות של תלמידים במהלך השנים שחלקם אומנים מפורסמים כיום. והיה מעורב בפרויקטים רבים בעיר.

לאחר מותו נתרמו ע"י אשתו המנוחה וילדיו למוזיאון יד ושם שני אוספי תמונות אותם צייר במשפט אייכמן ובמשפט דמאניוק.

החלטת ועדת אישים (07.08.2023)

ועדת האישים ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי אין לנ"ל תרומה ייחודית לעיר.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות 13.08.2023

הוועדה מקבלת את המלצת ועדת האישים וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות (27.8.2023)

ועדת השמות ממליצה להוריד את הנושא מסדר היום ולהחזיר את הבקשה לדיון חוזר בוועדה המייעצת לבחינה נוספת.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה לא רואה נימוק המצדיק סטייה מעמדתה הראשונה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

ערעורים

1. חגי לב

הסבר על שם הרחוב

לוחם אצ"ל, איש המוסד, ראש תנועת החרות בארצות הברית (תרפ"ד - תש"ע).

תקציר קו"ח

חגי לב נולד ב-13 באפריל 1924 בפולין להורים ציונים ששמשו כמורים לעברית, בריהו ולאה לב. בשנת 1936, עלתה המשפחה לארץ ונמלטה מהגורל המר של רבים מבני משפחתו שנותרו בפולין. לב שהיה בן 12, הצטרף לבית"ר והתגייס בגיל ה-15 לשורות האצ"ל.

בגיל 17, בסמוך לסיום לימודיו, הוסגר לב לידי הבולשת הבריטית. אולם, כשהבריטים נכנסו בדלת, נמלט דרך החלון. חגי הגיע לירושלים, נרשם ללימודים באוניברסיטה העברית, הצטרף לפעילות האצ"ל בעיר ומילא תפקידי פיקוד ומודיעין.

בגיל 20, בעקבות הלשנה נוספת, נתפס לב על ידי הבריטים. לאחר מעצר בן חודשיים בלטרון נלקח יחד עם עצורים נוספים מהלח"י ואצ"ל לארבע שנות גלות באריתריאה ובקניה. במחנות המעצר שימש לב, שהיה לו כישרון מיוחד לשפות, כאיש המודיעין ואסף מהעיתונות המקומית את הפרטים הנחוצים לתכנון הבריחות.

לאחר הקמת המדינה התגייס לב לצה"ל ועבר קורס קצינים (לאחר מכן גם היה שותף במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום כיפור). לאחר שירותו שב לספסל הלימודים והעשייה באוניברסיטה העברית ורכש תואר שני (M.A.) בספרות עברית, היסטוריה של עם ישראל ופילוסופיה כללית.

בשנת 1955 התגייס לב למוסד "מסגרת" במטרה להגן ולהעלות את יהודי צפון אפריקה ויצא שליחות בת חמש שנים תחילה באלג'יר ולאחר מכן במרוקו. במסגרת שליחותו עמד בראש פעולות המודיעין ושימש בתפקידי פיקוד בארגון העלייה וההגנה על יהודי המקום. כשחזר לארץ ב-1960 הביא עימו את אשתו לעתיד, מישל לבית בנג'ו, שהייתה פעילה מקומית של "המסגרת" ואת משפחתה.

לב חזר לאוניברסיטה העברית בירושלים ובין השנים 1960-1965 שימש כמזכיר המכון ליהדות בת זמננו ולאחר מכן בשנים 1965-1980 כמזכיר ההנהלה של האוניברסיטה. חגי נפטר ב-21 באפריל 2010 בגיל 86 והובא למנוחות בחלקת לוחמי האצ"ל בירושלים.

החלטת ועדת אישים (01.12.2020)

ועדת האישים ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סברה כי אין לנ"ל תרומה ייחודית לעיר, וממליצה להנציחו באוניברסיטה העברית.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (07.12.2020)

הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה ולבחון אפשרות לקריאת כיכר על שמו ככל האפשר בסמוך לרחוב האצ"ל או בשכונת ארמון הנצי"ב שם מונצחים לוחמי האצ"ל.

החלטת ועדת שמות (22.6.2022)

הוועדה ממליצה בפני המועצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה ממליצה לקרוא כיכר בשם "אדירי לב" ולכלול בו שמות המתאימים לתחום זה. ככל ויוחלט לא להקים את הכיכר, הוועדה ממליצה שלא לאשר את השם.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

2. נחום ודניה לוי

הסבר שם הרחוב
חלוצי ארץ ישראל

תקציר קו"ח

נחום לוי

נחום לוי נולד בשנת 1905 בעיר ויטבסק שבאימפריה הרוסית. עלה לארץ ישראל בשנת 1924 והתיישב תחילה בתל אביב. לאחר עלייתו, השתלב לוי בפעילות חינוכית ותרבותית. הוא התבלט כאדם בעל חזון להנחלת השפה העברית לאוכלוסיות שונות, כולל עולים חדשים.

אחת התרומות המשמעותיות של לוי הייתה ייסוד המוסד "אולפן" ללימוד עברית לעולים חדשים בשנת 1949. הרעיון החל באולפן הראשון שהוקם ביפו ולאחר מכן התפתח למודל לאומי. בנוסף לאולפן ביפו הקים לוי את "אולפן עציון" בירושלים שהיה הראשון מסוגו ללימוד עברית לעולים חדשים בירושלים. "אולפן עציון" פעל במטרה לסייע לעולים להשתלב בחברה הישראלית דרך רכישת השפה העברית, מה שהפך למודל לחיקוי עבור אולפנים נוספים ברחבי הארץ.

פועלו של לוי סייעה להפיכת ירושלים למוקד מרכזי בהנחלת השפה העברית ובהתמודדות עם אתגרי העלייה הגדולה שלאחר קום המדינה. מעבר לכך פעל לוי לקידום תרבות עברית בעיר, באמצעות פעילויות חינוכיות וחברתיות שנועדו לגשר בין אוכלוסיות שונות.

דניה לוי

דניה לוי נולדה בשנת 1903 בטורקמניסטן ובשנת 1922 עלתה לארץ ישראל.

לוי עסקה בהוראת המחול וריתמיקה בירושלים, שם פעלה להנחלת אהבת המחול והאמנות בקרב ילדים, נוער ומבוגרים. היא הייתה מהמובילות של החינוך לאומנויות הבמה בעיר.

לוי ניהלה והובילה את תיאטרון הילדים והנוער "אורים", שמשך קהל ירושלמי רחב והפך למוסד תרבותי חשוב בעיר. התיאטרון התאפיין בגישה חדשנית וחינוכית להצגות ילדים. לאורך השנים קיימה לוי הופעות מחול והייתה שותפה לאירועי תרבות משמעותיים בעיר. היא הקדישה זמן רב לפעילות קהילתית ולחזוק התרבות המקומית.

בזכות תרומתה ארוכת השנים לקידום התרבות והאמנות בעיר, הוענק לה העיטור "יקיר ירושלים" כהוקרה על מפעלה התרבותי והחינוכי.

החלטת ועדת אישים (17.01.2023)

ועדת האישים ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי אין לנ"ל תרומה ייחודית לעיר.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (09.02.23)

הוועדה מקבלת את המלצת ועדת האישים וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות (15.02.2023)

הוועדה ממליצה בפני המועצה (8 חברים בעד, 1 נגד ו-1 נמנע) שלא לאשר את הבקשה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה (17.2.25)

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (11 חברים בעד ו-1 נגד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

ב. בקשות חדשות ואיתורים

בקשות חדשות

1. פרויקט שיום הר המנוחות

עיריית ירושלים פועלת לקדם פרויקט שיום בהר המנוחות בירושלים. מטרת הפרויקט לקרוא בשמות לדרכים בהר המנוחות כדי לסייע לבאים להר בהתניידות ונגישות במקום ובאיתור הקברים. במסגרת הפרויקט נבדקו מספר הדרכים שנדרש למצוא להם שם, ונמצא כי המספר עומד על 40. בהתאם לכך, מבוקש לדון בשמות הבאים, המופיעים בבקשות שנהוג לומר לאחר אמירת תהילים:

א.	דרך אורה	כא.	דרך נצח
ב.	דרך אהבה	כב.	דרך עזרה
ג.	דרך האמת	כג.	דרך פדות
ד.	דרך ברכה	כד.	דרך תלפיות – דרך קיימת
ה.	דרך גדולה	כה.	דרך אמונה – דרך קיימת
ו.	דרך דעה	כו.	דרך חסד – דרך קיימת
ז.	דרך הוד והדר	כז.	דרך צדקה
ח.	דרך הצלחה	כח.	דרך צמח
ט.	דרך ותרנות	כט.	דרך קדושה
י.	דרך ותיקות	ל.	דרך רווחה
יא.	דרך זכויות	לא.	דרך רחמים
יב.	דרך זריזות	לב.	דרך רצון
יג.	דרך חיים	לג.	דרך שלווה
יד.	דרך חמלה	לד.	דרך שלום
טו.	דרך טובה	לה.	דרך תפארת
טז.	דרך יושר	לו.	דרך תפילה
יז.	דרך ישועה	לז.	דרך תקווה
יח.	דרך כפרה	לח.	דרך תשובה
יט.	דרך מחילה	לט.	דרך תשועה
כ.	דרך נדיבות	מ.	דרך תקומה

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה להביא את הנושא לדיון נוסף, ביחס לשמות המוצעים וגם לשמות אחרים שיתאימו.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את הבקשה ואת השמות והאיתורים המוצעים. (מצ"ב מפה)

2. שלדון ג'יי אדלסון

הסבר שם הרחוב

פעל רבות למען מדינת ישראל ותרם להעברת שגרירות ארה"ב לעיר ולהכרה הבין-לאומית בירושלים כעיר הבירה המאוחדת של מדינת ישראל (תרצ"ג-תשפ"א)

תקציר קו"ח

שלדון אדלסון היה אחד התורמים המשמעותיים ביותר לירושלים ופעל רבות לקידום מעמדה, חיזוק הכלכלה שלה, והשקעה במוסדות חינוך, בריאות ותרבות בעיר. אהבתו לישראל ולירושלים באה לידי ביטוי לא רק בתרומות כספיות אדירות אלא גם בהשפעתו הפוליטית ובפעילותו הציבורית למען חיזוק מעמדה של ירושלים כבירת ישראל.

בשנת 2013 קיבלו שלדון ורעייתו, מרים, את עיטור "אזרחי כבוד" על תרומתם המשמעותית לחיזוקה ולמיצובה של ירושלים. מחויבותו רבת השנים לירושלים, לב ליבו של העם היהודי בארץ ובתפוצות, סייעה לקידומה ופיתוחה של העיר בתחומים שונים, ביניהם תחומי התיירות, ההשכלה הגבוהה, המחקר האקדמי והרפואי והנחלת לקחי השואה.

לאורך כל השנים היה שלדון שגריר נאמן של העיר ירושלים בתפוצות, מעורב בתחומים רבים ומחויב להמשך צמיחתה ופיתוחה של העיר.

גולת הכותרת של פעילותו למען העיר הייתה, ההכרה הבינלאומית בירושלים כבירת ישראל. אדלסון פעל בארה"ב למען הכרה רשמית בירושלים כבירת ישראל, מהלך שיצא לפועל בשנת 2018.

בנוסף, פעל אדלסון רבות להשגת תרומות משמעותיות למרכזים בעיר, כגון: המרכז הרפואי הדסה, האוניברסיטה העברית, מוזיאון הסובלנות ופרויקט 'תגלית' שאותו יזם והביא לעיר אלפים רבים של צעירים.

שלדון ג'יי אדלסון היווה דמות מפתח בהשפעה על עתידה של ירושלים. תרומותיו והשפעתו חיזקו את מערכת הבריאות, החינוך, הכלכלה ומעל לכל את מעמדה. אדלסון נחשב לאחד האנשים שהשפיעו רבות ובאופן משמעותי על עיצובה המודרני של ירושלים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה
הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת ולאשר את הבקשה.

3. אריה (אריק) מארק

הסבר שם הרחוב

איש תיאטרון וסופר (תרצ"ג- תשפ"ג)

תקציר קו"ח

אריה מארק היה אישיות מרכזית בתרבות הירושלמית שהותירה חותם בלתי נשכח על הקהילה המקומית.

מארק נולד ברומניה ועלה לארץ בגיל 14 במסגרת עליית הנוער והגיע לירושלים לאחר שירותו הצבאי. הקים בירושלים את תיאטרון פרגוד בשכונת נחלאות ושם פעל במשך עשרות שנים. בתיאטרון הייתה פעילות יצירתית ערה. הקים בית מארח להצגות תל אביביות שהיה גם במה פעילה להפקות מקומיות ולמחזות מקוריים. היו בו ערבי שירה, ספרות, מוזיקה מגוונת והקרנות סרטים. כל מה שהיה בתיאטרון היה מעשה ידיו של מארק. הוא בנה את הבמה, היה המפיק, מנהל הבמה, השחקן וגם המנקה.

למארק היה חלום לשחק ולהופיע והוא הגשים אותו בתיאטרון שהקים. הוא לא הסתפק בהגשמת החלום האישי שלו בלבד, אלא עזר לכל אמן שחלק אתו את חיידק הבמה לקבל את ההזדמנות להופיע מול קהל. רבים מהאמנים המוכרים בישראל חבים לו את הקריירה שלהם. כך לדוגמא: הזמרת סי היימן, הפנטומימאי חנוך רוזן ועוד.

תרומתו של מארק לתרבות בירושלים הייתה משמעותית. ייזכר כדמות מופת של אדם שהקדיש את חייו לקהילה ולאומנות.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה, וממליצה לנסות למצוא איתור בסמוך לתיאטרון הפרגוד.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת ולאשר את הבקשה.

4. סימון וייל

הסבר שם הרחוב

פוליטיקאית ועורכת דין צרפתייה (תרפ"ז- תשע"ז)

תקציר קו"ח

סימון וייל הייתה פוליטיקאית ועורכת דין יהודייה צרפתייה, ניצולת שואה. הייתה אישיות רבגונית שתרמה תרומות משמעותיות למספר תחומים. פילוסופית שהתעמקה בשאלות קיומיות ומוסריות, פעילה חברתית שלחמה למען צדק ושוויון ופעילת מחתרת במלחמת העולם השנייה. הייתה דמות מורכבת ומעוררת השראה, שהשפיעה על תחומים רבים בחשיבה האנושית. כיהנה כשרת הבריאות וקידמה את זכויותיהן של נשים בצרפת.

חוויותיה הקשות במחנות הריכוז השאירו בה צלקות עמוקות והשפיעו על עולמה הפנימי ועל תפיסת המציאות שלה. החוויה הטראומטית של השואה עיצבה במידה רבה את פעילותה הציבורית ואת מאבקה למען זכויות האדם והשוויון.

כניצולת שואה, וייל הבינה את החשיבות הבסיסית של זכויות האדם והשוויון. היא הקדישה את חייה למאבק נגד כל צורה של אפליה וגזענות. הייתה חלוצה במאבק למען זכויות נשים. קידמה את החוק שהתיר הפלות בצרפת, צעד שהיה מהפכני בזמנו. וייל הייתה ממייסדי הקרן לזכר השואה, מוסד שנועד לשמר את זכר הקורבנות וללמד את הדורות הבאים על השואה ועל חשיבות הסובלנות וההבנה בין העמים.

סימון וייל ביקרה בישראל באופן רשמי. ביקורה בישראל איפשר לה להעמיק את הקשר שלה לשורשים היהודיים ולעמוד מקרוב על ההתמודדות של מדינת ישראל עם מורשת העבר. כפעילת זכויות אדם, היא ראתה בישראל מדינה צעירה הנאבקת על מקומה במזרח התיכון ועל קידום זכויות האדם. ביקורה היה אירוע משמעותי שהעיד רבות על הקשר החזק לתנועה הציונית ולמדינת ישראל.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה. למרות שאין לני"ל זיקה לירושלים, מאושר בשל פעילותה הייחודית לקידום זיכרון השואה, וקידום ערכי הסובלנות וההבנה בין העמים.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת ולאשר את הבקשה.

5. ד"ר אילת מזר

הסבר שם הרחוב

ארכיאולוגית מקורית ופורצת דרך בחקר ירושלים (תשי"ד- תשפ"א)

תקציר קו"ח

אילת מזר, ארכיאולוגית ישראלית מובילה, ילידת ירושלים. חיה בה מהיום שנולדה ועד יום מותה.

מזר הקדישה את חייה לחקר המקרא בהר הבית ובעיר דוד. הייתה פורצת דרך והטביעה חותם רב משמעות בהבנת ההיסטוריה של העיר. שמשה כחוקרת במכון לארכיאולוגיה של האוניברסיטה העברית בירושלים. פעלה רבות למניעת הרס עתיקות הר הבית. לקחה חלק פעיל בוועדת השמות הארצית.

בין גילוייה החשובים ביותר בחקר ההיסטוריה של ירושלים בתקופת בית ראשון ניתן למנות את: חשיפת ארמון דוד בירושלים, חשיפת טביעת חותם של המלך חזקיהו בן אחז מלך יהודה שהיה ממצא בעל חשיבות היסטורית עצומה וכן את חשיפת קטע משמעותי מחומת ירושלים מימי שלמה המלך מהמאה העשירית לפני הספירה. ממצא חשוב מהתקופה הביזאנטית היה מדליון זהב עם מנורה שנמצא סמוך לכותל הדרומי. בנוסף גילתה גם חותמת המיוחסת לנביא ישעיהו. כמו כן חשפה עשרות מטבעות מהשנה האחרונה למרד הגדול ושבר של לוח המהווה את המסמך הכתוב הקדום ביותר שהתגלה אי פעם בירושלים.

מנכ"ל עיר דוד וחתן פרס ישראל, דודליה בארי, אמר לאחר פטירתה: "אהבתה של אילת לירושלים הביאה אותה להתמקד בחפירות בעיר ובזכותה זכה העולם כולו להיחשף לשלל ממצאים מדהימים ובעלי חשיבות בינלאומית".

אילת הייתה חוקרת מבריקה, מקורית ונועזת שדבקה במשימה ולא נרתעה מביקורת. היא תמיד עמדה על עקרונותיה, הייתה נאמנה לאמת שלה והלכה איתה עד הסוף.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת ולאשר את הבקשה.

6. צבי לב

הסבר שם הרחוב

הקים וניהל את מוזיאון הטבע במושבה הגרמנית בין השנים 1949-1980 (תרס"ה- תשמ"ז)

תקציר קו"ח

צבי לב נולד בשנת 1905 בביאליסטוק, רוסיה. בשנת 1922 עלה לארץ. בהיותו מורה לביולוגיה בבית ספר בתל אביב וכמורה בסמינר למורים ע"ש דוד ילין בירושלים, ראה לב שיש צורך במוסד להשתלמויות במדעי הטבע בשל ההתקדמות הרבה במדעי הטבע ובטכנולוגיה. כך נולד חזונו להקים מכון פדגוגי למדעי הטבע בירושלים.

לב הקים וניהל את המכון הפדגוגי למדעי הטבע ואת המוזיאון לטבע משנת 1949 ועד שנת 1980. בין הפעילויות הרבות שזים לב הייתה הבאת ילדים מבתי ספר בירושלים ללמוד במעבדות המכון. מאוחר יותר אף הוזמנו תלמידים מבתי ספר לטעוני טיפוח מרחבי הארץ ליום לימודים ארוך כולל הסעה והסעדה. בשנת 1962 נחנך המוזיאון לטבע. שלושה עקרונות הינחו את לב בהקמת המוזיאון: הצגת אובייקטים המעניינים מעצם מהותם כגון, דינוזאור או מוצגים הדומים לו, תצוגות שיש להן משיכה אסתטית או אקטואלית כגון דיורמות, תצלומים שונים, מינרלים יפים, קונכיות מושכות בצורתן ועוד, וכן תצוגות שמטרתן חינוך ולימוד. תצוגות אלו מגדירות עיקרון מדעי. תצוגה מרשימה של גוף האדם ומערכותיו. תצוגות אינטראקטיביות המאפשרות למבקרים לחקור את איברי הגוף השונים, ללמוד על תפקודם ולגלות את סודות הגוף האנושי. בנוסף היו במוזיאון פוחלצים של ציפורים ושל בעלי חיים שונים כגון, ארחה, צבי, נמר ושפן סלע שמשכו מאד את הילדים.

בנוסף להיותו מנהל המכון הפדגוגי למדעי הטבע ומוזיאון הטבע, היה לב מפקח ארצי על לימודי הביולוגיה בבתי הספר התיכוניים. בתפקידו זה הוביל רפורמות בהוראת המדעים בבתי הספר בעזרת מומחים מארה"ב ומאנגליה.

לב היה מחלוצי הפדגוגים ללימודי מדעי הטבע במדינת ישראל מאז הקמתה. יישם זאת בפיקוח ובהוראת הביולוגיה ברחבי הארץ ובייזום וניהול מכון ומוזיאון הטבע בירושלים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה
הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת ולאשר את הבקשה.

7. שלמה סלמן עטייה

הסבר שם הרחוב

בכיר במחתרת היהודית (תרס"ו-תשל"ט).

תקציר קו"ח

שלמה סלמן עטייה נושא הדגל הציוני והנאמן ביותר שהוציאה קהילת זאכו מקרבה. היה בעל זיקה עמוקה לארץ ישראל והיה פעיל הלכה למעשה בהעברה חשאית של עולים מזאכו לסוריה בדרכם ארצה, דמותו ואופן פעילותו המחתרתית טבעו חותם בשליחים שהפעיל.

עטייה היה פעיל במחתרת הציונות העיראקית וממייסדיה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות (13.08.2023)

הוועדה ממליצה לאשר את הבקשה.

על סמך החומר המצורף, הוועדה סבורה כי היתה לשלמה סלמן עטייה תרומה משמעותית מאוד בתקופה קריטית לעליית יהודים מעירק ומזאכו, תוך שיתוף פעולה עם שליחים של מדינת ישראל הצעירה. יש להניח שהעולים הגיעו לרחבי הארץ וגם לירושלים. הפעילות של אנשים מסוגו בדרך כלל לא קיבלה תהודה מספקת והנצחה מכבדת, ולכן הוועדה סבורה כי קריאת כיכר/רחוב על שמו יהיה בה כדי להפנות את תשומת הלב גם לפעילות של האוכלוסייה מארצות המזרח שהיו פעילים ותרמו תרומה משמעותית למדינת ישראל ולירושלים בתוכה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת ולאשר את הבקשה.

8. יצחק נבון

הסבר שם הרחוב

נשיאה החמישי של מדינת ישראל, שר החינוך איש רוח ומעש, אוהב אדם ושוחר שלום (תרפ"א-תשע"ו)

תקציר קו"ח

יצחק נבון, נשיאה החמישי של מדינת ישראל, מייצג את האחדות בעם. נבון פעל להעצמת תחושת השותפות בין כל חלקי העם, לקירוב לבבות בין העדות והדתות השונות במדינה ולצמצום הפערים בחברה.

נבון חתר לייצר חברה סובלנית, קשובה ומכבדת, הנותנת במה לכל תרבות והזדמנות שווה לכל אדם. עשייתו למען לכידותה של החברה בישראלית על כל גווניה, זיכתה אותו בכינוי "הנשיא של העם".

נבון, דור עשירי בירושלים, נולד בעיר, התחנך בה ואף נמנה עם מגניה כאשר עמד בראש שירות הידיעות של ארגון "ההגנה" ערב הקמת המדינה. העיר והחיים בה הם מוטיב העובר כחוט השני במרבית יצירותיו של יצחק נבון ובהן האגדות 'ששת הימים', 'שבעת השערים' והמחזה 'בוסתן ספרדי'.

נבון אהב את ירושלים וחי בה כל ימי חייו. את השכלתו רכש בעיר עת למד בתיכון שליד האוניברסיטה והמשיך ללימודים אקדמיים באוניברסיטה העברית. מורשתו ופועלו שזורים במוקדים מרכזיים בעיר.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה (3 חברים נגד ו-1 בעד) לא לאשר את הבקשה, נוכח מספר האיתורים הפנויים להנצחה הדל והאפשרות הקיימת לקרוא על שמו איתור קטן ולא ראוי. מדובר באפשרות שאינה הולמת דיה את הנשיא נבון ופועלו. ככל שאין די בתחנת הרכבת על שמו (אשר נקראה כך על ידי משרד התחבורה ולא על ידי עיריית ירושלים) ממליצה הוועדה על קריאת רחוב על שמו.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את הבקשה.

9. הרב משה זלמן בריסקמן

הסבר שם הרחוב

רב ידוע וחבר בד"ץ העדה החרדית בירושלים (תשי"א - תשע"ו)

תקציר קו"ח

הרב משה זלמן בריסקמן היה רב ידוע וחבר בד"ץ העדה החרדית בירושלים. נולד בסאו פאולו, ברזיל, למשפחת רבנים מיוחסת. אביו היה הרב ישעיהו דוד בריסקמן, רב בית הכנסת קרלין-סטולין.

הרב בריסקמן למד בישיבות פוניבז' וחברון והתפרסם כעילוי בתורה. לאחר נישואיו התיישב בירושלים, שם שימש כרב קהילת בית הכנסת "שמעון הצדיק" בשכונת סן סימון. היה מסור לקהילתו, בשיעורים, בדרשות ובתשובות בנושאים סבוכים, כאשר בכל אלו ניכרה בקיאותו בש"ס ופוסקים. בחוכמתו ובפיקחותו ובאהבת התורה שבקרבו, החדיר בלב שומעיו אהבה לתורה, מוסר ומידות טובות.

לצד פעילותו התורנית, עסק הרב בריסקמן גם בפעילות ציבורית רחבה. הוא כיהן כחבר בד"ץ העדה החרדית ונחשב לאחד ממקורות הסמכות ההלכתית והחשובים ביותר העולם החרדי.

הרב בריסקמן נותר דמות תורנית מוערכת ורבת השפעה. נודע בחריפות שכלית, בענווה שלו ובמסירות לתורה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה סבורה כי אין בבקשה משום תרומה ייחודית לעיר וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

10. הרב יצחק יוסף זילבר

הסבר שם הרחוב

מחנך, פעיל למען קירוב יוצאי ברית המועצות אל הדת היהודית (תרע"ז - תשס"ד)

תקציר קו"ח

הרב יצחק יוסף זילבר נולד בקאזאן, בירת הרפובליקה הטטרית שברוסיה, לרב בן-ציון חיים זילבר, רב העיר, וללאה גיטל בת הרב משה מישל שמואל שפירא, רב העיר רוגובה שבליטא, מחבר הספר "תבואות שמש" ועוד.

בגיל שבע עשרה התקבל זילבר למכון טכנולוגי לכימיה, אף על פי שלא סיים בית ספר. כיוון שהלימודים שם היו כרוכים בחילול שבת, עבר ללמוד באוניברסיטת קאזאן בפקולטה למתמטיקה תחת הנחייתו של ניקולאי צ'בוטריוב. בשנת 1945 נשא לאישה את גיטה-לאה זיידמן מהעיר סמרה.

למרות הקשיים שמר מצוות בדקדקנות ועל רקע זה התחנך עם השלטונות הקומוניסטים. הוא פוטר מעבודתו ונקרא לחקירות. בשנת 1951 הפקיד אצלו ידיד איגרות חוב ממשלתיות, שעל פי חוקי ברית המועצות נאסר לסחור בהן, בחושבו שלא ייערך חיפוש בביתו של הרב זילבר. כאשר באופן אקראי נערך חיפוש בביתו, נמצאו האיגרות האסורות. הרב זילבר, שסירב להפליל את הידיד, תלה את האשם בעצמו, ונשפט לשנתיים מאסר במחנה עבודה. בשנת 1960, בעקבות הביקורת שהושמעה נגד אורח חייו הדתי מעל גבי העיתונות הסובייטית, ובגלל החשש מהפקעת האחריות על ילדיו, עבר להתגורר בעיר טשקנט.

בשבת ה'תשל"ב (19 בפברואר 1972) עלה הרב זילבר לישראל והשתכן בשכונת סנהדריה המורחבת בירושלים. עבד כמורה למתמטיקה בישיבה התיכונית והמקצועית קריית נוער. ייסד את ישיבת "שבי גולה" ואת ארגון "תולדות ישורון" לעולים מרוסיה.

נפטר בערב תשעה באב ה'תשס"ד (26 ביולי 2004) ונקבר בליל הצום בהר המנוחות בירושלים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה (3 חברים נגד ו-2 בעד) שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי אין לני"ל תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את הבקשה.

11. ציון פמיני

הסבר שם הרחוב

ממפני רחבת הכותל ובונה ירושלים (תרפ"ט-תשפ"א)

תקציר קו"ח

ציון פמיני נולד בעיר המדאן (שושן הבירה) שבאיראן בשנת 1929. בגיל 12 התייתם מאביו, ועבר לבדו לטהרן על מנת לעבוד ולשלוח כסף לאימו ואחיו. בשנת 1950 עלה ארצה ובהחלטה להשתקע בירושלים, עליה חלם מאז שאביו סיפר לו עליה בילדותו.

לאחר הגעתו עשה קורס לטייח, והחל לעבוד כטייח בחברת סולל בונה, שם עבד מספר שנים. פמיני הקים קבוצת טייחים שהוא עמד בראשה על בסיס של שוויון בחלוקת ההכנסות.

על אף שלא סיים אפילו בית ספר יסודי, הצליח פמיני לסלול לעצמו את הדרך ולהפוך לקבלן עצמאי בעל חברה משלו, פס-בין בע"מ. ולאחריה גם הקים את פמיני ציון ובניו בע"מ.

את בניינו הראשון בנה פמיני בשנת 1964 בקריית משה. בשנת 1967 לאחר כיבוש הכותל, נרתם פמיני יחד עם עוד מספר קבלנים, כדי לפנות את שכונת המוגרבים ברחבת הכותל. כהוקרה על מאמץ זה, קיבלו את אות "מגן הכותל".

בתקופה שלאחר המלחמה, עבד כקבלן במקומות אשר נקרא אליהם על ידי ארגון הקבלנים, כגון: אתרים של חברת סולל בונה, האוניברסיטה העברית, בית החולים האיטלקי, בית ספר 'בית ישראל', בית הספר בית יעקב, ומקומות נוספים. הוא קיבל את פרס 'נבחר השנה' במשק ונבחר כקבלן מצטיין מספר פעמים.

ביום 23.1.2021 נפטר פמיני בביתו שבנה בשכונת רמת שרת, מוקף במשפחה החמה והאהבת שלו.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה סבורה כי אין בבקשה משום תרומה ייחודית לעיר וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

12. פרופ' יוסף דן

הסבר שם הרחוב

היסטוריון דגול של תורת הסוד העברית ומחשבת ישראל (תרצ"ה- תש"פ)

תקציר קו"ח

פרופסור יוסף דן נולד בעיר בודפשט, הונגריה. כשהיה בן 4 בשנת 1939 נמלטה משפחתו מהונגריה מפחד הנאצים ועלתה לישראל באופן לא חוקי. עם הזמן משפחתו התיישבה בירושלים.

פרופסור דן היה מאושיות החוג למחשבת ישראל באוניברסיטה העברית. חיבר ספרים רבים בעיקר בתחומי המיסטיקה והקבלה ועסק רבות בחקר חסידי אשכנז, ספרות המוסר ובחקר המשיחיות. כמו כן חקר את משנתו של מורו בתחום הקבלה, גרשם שלום, ופרסם מאמרים וספרים עליו. בתחילת דרכו גם פרסם מאמרים וספרים העוסקים בספרות עברית, הן של תקופת ימי הביניים והן של התקופה המודרנית.

פרופסור דן הגדיר את עצמו כהיסטוריון של תורת הסוד היהודית. לימד ארבעים שנה בחוג למחשבת ישראל באוניברסיטה העברית. פתח לראשונה קורסים פורצי דרך על הסיפור העברי בימי הביניים, על ספרות הדרוש הקבלית, על סיפוריהם של חסידי אשכנז במאות ה-12 וה-13 ועל הסיפור החסידי שסיפרו חסידי הבעל שם טוב במאה ה-19.

פרופסור דן היה גדול ההיסטוריונים בדורו של הקבלה ותורת הסוד במחשבה היהודית בכל דורותיה. זכה לפרסים רבים: בשנת 1977 זכה בפרס ישראל במחשבת ישראל וכן קיבל מספר פעמים דוקטור כבוד מאוניברסיטאות מכובדות בעולם.

פרופסור דן היה חוקר דגול המעורר את מאזיניו לראיית עולם חדשה, מאתגר את תלמידיו ומעודד אותם.

פרופסור דן חיבר למעלה מ-60 ספרים כולל פרויקט גדול בשם "תולדות תורת הסוד העברית" שאותו תיאר כסקירה אקדמית מקיפה של ההיסטוריה של מיסטיקה יהודית.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות

הוועדה סבורה כי אין בבקשה משום תרומה ייחודית לעיר וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

13. יוסף (אספה) זבדיה

הסבר שם הרחוב

פעיל עלייה ואסיר ציון במאבק יהודי אתיופיה לעלות לארץ ישראל (תש"ז-תשפ"ב)

תקציר קו"ח

יוסף (אספה) זבדיה היה מחנך, פעיל עלייה ואסיר ציון במאבק יהודי אתיופיה לעלות לארץ ישראל. גדל בבית דתי וחווה את קשיי הקהילה היהודית תחת שלטון קיסרי אתיופיה.

זבדיה עבד כמורה בבית ספר יהודי ופעל למען הנחלת ערכים ציוניים בקרב בני הקהילה וחיזוק הקשר בינם לבין מדינת ישראל. פעילות זו עוררה את חשדנות השלטונות ובשנת 1974 נעצר ונכלא למשך 3 שנים קשות. לאחר שחרורו, המשיך זבדיה בפעילותו הציונית תוך סיכון רב. היה מעורב במבצעי עלייה חשאיים רבים וסייע להברחת מאות יהודים מאתיופיה לישראל.

בשנת 1984 עלה לארץ וקבע את ביתו בעיר ירושלים, העיר שהייתה עבורו המרכז הרוחני וההיסטורי של העם היהודי. הבחירה לגור בירושלים לא הייתה מקרית, עוד מילדותו גדל על סיפורי תהילתה של העיר הקדושה וחלם לבקר בה יום אחד.

זבדיה המשיך לפעול למען יהודי אתיופיה במסגרת הסוכנות היהודית והצטרף למאמצים לקליטתם בישראל. הקים בירושלים מוסדות חינוכיים ותרבותיים רבים ופעל נמרצות לחיזוק הקשר בין הקהילה האתיופית והעיר.

זבדיה היה דמות מופתית שהקדישה את חייה למען עמה. היה אדם אמיץ, נחוש ומסור. פעילותו תרמה רבות להצלת יהודי אתיופיה ולשיפור חייהם בישראל בכלל ובירושלים בפרט.

מורשתו של יוסף זבדיה ממשיכה להוות השראה עבור רבים והוא זכור כאחד ממנהיגי החשובים ביותר של הקהילה האתיופית.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה סבורה כי אין בבקשה משום תרומה ייחודית לעיר וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

14. הארי לוי

הסבר שם הרחוב

ציוני, ממיסדי מכון ויצמן ומכון דוד (תר"ס-תשל"ז)

תקציר קו"ח

הארי לוי ניהל עסק משגשג לפלסטיק במסצ'וסטס ארצות הברית. באמצע חורף 1940 טס ד"ר חיים ויצמן לבוסטון כדי לגייס תמיכה למדינה יהודית שתקום ולגייס כסף עבור מכון זיו, מוסד מדעי שישרת את צורכי ארץ ישראל ויהיה חלק מקהילת המדע העולמית. ממכון זיו התפתח מכון ויצמן למדע.

הארי לוי היה אחד האנשים שליוו את ויצמן ויחדיו רקמו תכניות להקמת גרעין תורמים ודנו בדרכים שיקדמו את ייסוד המדינה היהודית תוך שימוש בקשריהם הפוליטיים, העסקיים והונים הפרטי. לוי תרם סכומים גדולים מהונו הפרטי לפיתוח המכון וכן גייס כספים רבים כיוון שהיה ידוע בכישרונו ובכישוריו לגייס כספים.

לוי יחד עם דיזאי סטון נטלו על עצמם תפקיד מרכזי בפעילויות החשאיות של ארגון ההגנה, כולל רכישת עשר אוניות להובלת פליטים מאירופה לפלשתינה. רכשו עודפי ציוד צבאי אמריקאי, שאותו שלחו בחשאי בספינות לפלשתינה. לוי רכש נשק ותחמושת ויחד עם חברו מחברת ווסטון למסחר מימן רכישה של אוניות לרבות האונייה אקסודוס המפורסמת.

הודות לתמיכה של לוי הצליח מכון ויצמן למדע להקים מבנים חדשים, לרכוש ציוד חדש, לגייס מדענים מובילים ולהרחיב את פעילות המחקר שלו. הקשר בין לוי למכון ויצמן הוא דוגמא מצוינת לשיתוף פעולה מוצלח בין פילנתרופ למוסד מחקר. תרומתו של לוי תרמה רבות להצלחת המכון והפכה אותו לאחד ממרכזי המחקר המובילים העולם.

לוי היה ציוני ועשה עבור ישראל ככל שביכולתו. על פעולות רבות לא ניתן לספר. הן היו משמעותיות ביותר לניצחון מדינת ישראל במלחמת העצמאות.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה סבורה כי אין בבקשה משום תרומה ייחודית לעיר וממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

15. שבתאי לוזינסקי

הסבר שם הרחוב

ממייסדי מושב עטרות (תר"ס- תש"ז)

תקציר קו"ח

שבתאי לוזינסקי נולד למשפחה דתית בבוברויסק שברוסיה הלבנה. כבר בילדותו ספג ציונות. שבתאי היה פעיל בגופים ציוניים ותמך בחינוך לעבודה פיזית ומעשית לקראת העלייה לארץ ישראל.

בשנת 1918 נישא לאידה לבית קובנר וכעבור שנתיים עלו לארץ עם בנם הבכור.

עם עלייתו ארצה עבד לוזינסקי בבניין בפתח תקווה ובראשון לציון והיה חבר מועצת "סולל בונה". בשנת 1928 פנה שבתאי עם קבוצה קטנה מחבריו והצטרף למושב עובדים עטרות על שם העיר המקראית עטרות אדר, שהוקם מצפון לירושלים. על המהפך בחייו כתב במכתב למשפחתו "אני בארץ כבר קרוב ל-4 שנים וכל הזמן עבדתי בבניין ורק לפני חצי שנה נכנסתי לעטרות שעכשיו מסתדר מושב עובדים. מרגיש את עצמי בארץ טוב מאד. מצאתי את מקומי וגם מולדת וזה אני חושב הכל".

לוזינסקי בנה את ביתו במקום וביסס את משקו על משק החלב, לול ומטע. הוא היה ממייסדי ומובילי משק החלב וחציבת האבן בצפון ירושלים בכלל ובעטרות בפרט.

שבתאי לוזינסקי ראה בארץ ישראל את מרכז החיים היהודיים בכל ההיבטים. באחד ממכתביו לידידו אבא אחימאיר כתב בשנת 1924 "אנחנו אנשי מעשה, לנו חשובה עוד מחצבה, עוד סתתים, עוד נקודת ישוב חקלאית, עוד שכונה עברית חדשה וזאת היא הפוליטיקה שלנו".

כשהחלו להגיע לארץ ישראל הידיעות על הזוועה הנוראית באירופה, החליט שבתאי לעזוב הכל והתנדב לצאת לשליחות באיטליה כדי לעזור לארגן את עליית פליטי השואה לארץ. בעיצומה של עבודתו באיטליה נספה בתאונת דרכים. נקבר ברומא וביום ה-30 למותו כתבה המורה לאה גולוביצקי מעטרות "אנו ילדי עטרות, שכה טיפלת בנו, שדאגת כי נגדל לתורה ולעבודה, יחד עם הילדים העולים, שכה חרדת להשתרשותם במקומנו - אנו כולם מבטיחים נוכח קברך הרחוק, כי נמשיך כמוך לדאוג להרחבת התיישבותנו, להפרכת השממה והנכר העוטרם אותנו מכל צד".

חצי שנה לאחר מותו הועברו עצמותיו מרומא לארץ והוא נקבר במושב עטרות.

שבתאי לוזינסקי היה אדם בעל חזון ואיש המעשה שיצא בשליחות עמו ונקבר במקום שכה אהב.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה לקרוא כיכר בשם "בוני ירושלים" ולכלול בו שמות המתאימים לתחום זה. ככל ויוחלט לא להקים את הכיכר, הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

16. ויקטור יעקבסון

הסבר שם הרחוב

חלוץ הדיפלומטיה הציונית, ייצג את התנועה הלאומית ברחבי העולם (תרס"א-תרצ"ד)

תקציר קו"ח

ויקטור יעקבסון נולד בשנת 1869 בחצי האי קרים, ברוסיה. כימאי בהשכלתו. היה דמות משמעותית בתנועה הציונית, נודע בתמיכתו בשילוב בין הציונות והתנועה הלאומית הערבית, מתוך רצון לראות את הציונות משתלבת באמנציפציה הערבית ובתחיית איזור הסהר הפורה: סוריה, לבנון, ישראל, ירדן וקפריסין.

יעקבסון היה דיפלומט מיומן שייצג את התנועה הציונית במספר פורומים בינלאומיים. הוא היה מעורב במשא ומתן מורכב והצליח לקדם את האינטרסים של העם היהודי.

כבנקאי, תרם יעקבסון לפיתוח הכלכלי של הישוב היהודי בארץ ישראל. סייע בגיוס כספים והשקעתם בפרויקטים שונים, כמו הקמת מפעלים ותשתיות.

בשנת 1929, לפני מאורעות תרפ"ט, הציע יעקבסון, שהיה אז דיפלומט בכיר המקורב לחיים ויצמן, לחלק את ארץ ישראל לקנטונים יהודיים וערבים בסוף תהליך שיימשך כ- 15 שנה, במהלכן יש לכוון את ההתיישבות היהודית, כך שיווצרו ריכוזים בעלי רוב לאומי ותוקם מדינת קנטונים בנוסח שוויץ. תכניתו של של יעבסון הכניסה לחשיבה המדינית הציונית את המונח "קנטון לאומי", אולם היא לא עלתה לדיון במוסדות הציוניים. בשנת 1932 הוא נטש את רעיון הקנטוניזציה. הוא הגיע למסקנה כי יש לחתור לריבונות יהודית בחלק מארץ ישראל והכין תכנית מפורטת לחלוקת הארץ. היה הנציג הציוני הראשון שהעלה את רעיון תכנית החלוקה של ארץ ישראל.

יעקבסון נפטר בשנת 1934 בשוויץ בעת שהיה בדרכו לקונגרס בגינבה. היה פעיל ציוני נלהב לאורך כל חייו והקדיש את עצמו למען הקמת בית לאומי לעם היהודי.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין זיקה לירושלים.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

17. משה בארט

הסבר שם הרחוב

ניצול שואה שעלה לארץ מתחושת אהבה לעם היהודי (תרפ"ו- תשפ"א)

תקציר קו"ח

משה בארט נולד בשנת 1926 ברימנוב שבפולין להוריו אברהם-יצחק ואסתר. בספטמבר 1939 כבשו הגרמנים את העיירה. מאות מיהודי העיירה גורשו אל הצד הסובייטי של נהר הסאן, אך משפחתו של משה הצליחה להישאר. לאחר פלישת הצבא הגרמני לברית-המועצות ביוני 1941, הוקם מין גטו פתוח ברימנוב. באוגוסט 1942 כינסו אנשי אס-אס את יהודי העיירה וביצעו אקציה.

בארט הוצב בעבודת כפייה ומשם הועבר לגטו ז'שוב. הוריו ואחותו גורשו למחנה ההשמדה בלז'ץ שם נרצחו. באביב 1943 הועבר למחנה פוסטקוב, שם עבד בבניית צריפים עבור הצבא הגרמני וביוני 1944 הועבר לאושוויץ-בירקנאו. בינואר 1945 נשלח לעבוד במפעל תחמושת בהנובר ולאחר מכן, הוצא בצעדת מוות למחנה ברגן בלזן שם שוחרר על ידי הצבא הבריטי.

באוקטובר 1949 הגיע בארט לארצות-הברית. הוא נישא למזל ולהם שלושה בנים, נכדים ונינים. בגיל 77 עלה לישראל.

בארט היה איש עדות, שיתף את סיפורו עם הדורות הבאים כחלק מחובתו להנציח את זכר קרבנות השואה. סיפורו הוא עדות נוגעת ללב על חוסן הרוח האנושי ועל החשיבות של שימור הזיכרון.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין זיקה לירושלים.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

18. שלום שכנא רותם

הסבר שם הרחוב

ממייסדי פא"י בישראל, יקיר ירושלים, פעל למען הדת (תרע"ג – תש"ס)

תקציר קו"ח

שלום שכנא רותם-רוטנברג נולד בגרמניה והגיע לארץ ישראל בשנות ה-30. למד בישיבות חשובות והיה איש תורה. היה ממייסדי תנועת "פועלי אגודת ישראל" ושימש בתפקידים בכירים בשלטון המקומי ובמשרד הפנים.

רותם יזם והקים מגוון רחב של מוסדות תורה בירושלים, כגון ישיבות, כוללים ובתי כנסת. הוא ראה בירושלים מרכז רוחני חשוב לעם היהודי והשקיע משאבים רבים בחיזוק מעמדה זה. כיו"ר החברה קדישא בירושלים, רותם פעל רבות לשיפור שירותי הקבורה והאבלות בעיר. הוא דאג להקמת בית עלמין חדש ולשיפור התנאים בקיימים בבתי העלמין בעיר.

רותם היה מקורב לגדולי התורה בדורו ובהם הרב שך, הרב שלמה זלמן אוירבך והרבי מצאנז. היה נושא בשליחויות רבות בשבילים. ושימש כגשר בין העולם התורני לבין השלטון וקידם את האינטרסים של הציבור הדתי. בנוסף, היה פעיל ציבור נלהב והקדיש את זמנו למען הקהילה. הוא היה מעורב בפעילות חברתית, תרבותית וחינוכית ותמך במגוון פרויקטים קהילתיים.

רותם היה דמות מרכזית בפיתוחה של ירושלים. תרומתו הרחבה בתחומים שונים הפכה אותו לאחד ממנהיגי הציבור הדתי בירושלים.

כהוקרה על פעילותו קיבל בשנת 1980 את "פרס השירות לציבור" ובשנת 1991 קבל את עיטור "יקיר ירושלים".

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי הנ"ל כבר קיבל הוקרה על פועלו בחייו.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

19. נסים ברוך

הסבר שם הרחוב

מנכ"ל משרד האוצר, מנכ"ל הביטוח הלאומי. בית"רי ואיש האצ"ל (תרצ"ב – תשפ"א)

תקציר קו"ח

נסים ברוך היה כלכלן ישראלי בעל השפעה, שתרם רבות לכלכלת ישראל. נולד בירושלים והתגורר בשכונת עזרא ישראל. היה חלק מקבוצת כלכלנים צעירים ומוכשרים שכונו "נערי אשכול" ו"נערי פטינקין", אשר תרמו רבות לפיתוח הכלכלה הישראלית בשנות ה-50 וה-60. בתקופה זו עברה ישראל ממצב כלכלי קשה לתהליך צמיחה כלכלי מפואר.

בשנת 1983 שימש ברוך כיועץ כלכלי לראש הממשלה, יצחק שמיר, ובתפקידו לאחר מכן כמנכ"ל משרד האוצר, תמך והוביל מדיניות כלכלית יציבה וזהירה שהצילה את המשק הישראלי ממצב של אינפלציה גואה. היה דמות מרכזית בגיבוש תכנית הייצוב, שהצליחה להוריד את האינפלציה ולהצמיד את המשק הישראלי לצמיחה. בשנת 1984 מונה למנכ"ל הביטוח הלאומי ובתקופה זו, נכנס לתוקף חוק ביטוח הסיעוד.

ברוך תרם רבות ליציבות הכלכלית של ישראל. כלכלה יציבה ומצליחה היא תנאי לפיתוח ופיתוח תשתיות, כולל בירושלים. המדיניות הכלכלית שבה היה שותף סייעה למשוך השקעות לירושלים ולתרום לצמיחתה הכלכלית ולחיוזוק מעמדה כבירת ישראל.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין זיקה ייחודית לירושלים.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

20. קרפל ליפא

הסבר שם הרחוב

מנהיג ציוני, נשיא הקונגרס הציוני הראשון (תק"צ – תרע"ו)

תקציר קו"ח

קרפל ליפא (נתן פתחיה) היה רופא ועסקן ציוני בולט. הוא נולד בגליציה והתגורר רוב חייו ברומניה. ליפא היה דמות מרכזית בקהילה היהודית ביאסי, רומניה. באמצעות מעמדו, הוא הצליח להשפיע על רבים מאנשיו לאמץ את הרעיונות הציונים ולהצטרף לתנועה.

ליפא היה פעיל בארגונים ציוניים מקומיים, כגון האגודה ליישוב הארץ ביאסי, שבה שימש כיושב ראש. באמצעות ארגונים אלו, הוא ארגן הרצאות, מפגשים ואירועים ציבוריים לקידום המטרות הציוניות. כתב מאמרים רבים בעיתונות היהודית, שבהם הציג את הרעיונות והסביר את חשיבותם לעתיד העם היהודי.

ליפא היה דמות מרכזית בקונגרס הציוני הראשון. הוא נשא את נאום הפתיחה ובכך תרם להעלאת המודעות לנושא הציוני בקרב קהילות יהודיות ברחבי העולם וסלל את הדרך להקמת התנועה הציונית המאורגנת והפיכתה לתנועה עממית רחבת היקף. ליפא ייצג את התנועה הציונית בפורומים בינלאומיים והביא את הקול הציוני אל העולם.

קרפל ליפא היה דמות מופת עבור רבים מצעירי התנועה הציונית והשראה לדורות רבים של ציונים. הוא נחשב לאחד מאבות התנועה הציונית.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לני"ל אין זיקה ייחודית לירושלים.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את הבקשה.

21. ליקה כהנת יצחק יאסו

הסבר שם הרחוב

מנהיג רוחני של יהודי אתיופיה (תרס"א- תשנ"ה)

תקציר קו"ח

קייס יצחק יאסו שירת כמנהיג רוחני של היהודים באזורי טגראיי ובוולקייט באתיופיה, מיום הסמכתו כקייס בשנת 1927 עד עלייתו ארצה בשנת 1982. תפקידו כללו השגחה על ענייני כשרות, נידה, טקסים, ברית מילה ועוד וכן שירותי רווחה וייעוץ.

במהלך לימודיו הארוכים אצל מלקוסה (נזירים) שהיו דאז את הסמכות העליונה של הדת עבור ביתא ישראל באתיופיה. התפלל כל השנים לירושלים והנחיל בתלמידיו הרבים את אהבת ארץ ישראל. הכיסופים לירושלים היו כה חזקים שהוא יצא למסע בכיוון ירושלים בשנת 1973 אבל הגיע רק בשנת 1982, לאחר תקופה קשה של רעב וסבל.

קייס יאסו שאף בכל מאודו להשתלב במורשת הנהוגה בישראל ולא להיבדל במנהגים שונים. בחכמה ובענווה הנהיג את עדתו לקבל את המורשת הנהוגה בישראל ואת הרבנות הראשית בבחינת "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

אהבתו לירושלים הביאה אותו לבקש להיקבר בבוא העת בירושלים וכך היה. בן 105 היה במותו.

בני משפחתו תרמו את ספר התורה (ה"אוריט") בן מאות שנים, שהיה אצלו ואותו נשא ארצה בכל התלאות דרך סודאן, לספרייה הלאומית בירושלים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

22. צבי תבור

הסבר שם הרחוב

חלוץ חוקרי האנרגיה הסולארית בישראל וממציא דוד השמש (תרע"ז- תשע"ו)

תקציר קו"ח

ד"ר צבי תבור, הידוע גם בכינוי "אבי דוד השמש" היה חלוץ החוקרים של ניצול אנרגיה סולארית בישראל ובעולם. הוא זכה להוקרה בינלאומית על מחקריו ותרומתו המשמעותית לפיתוח טכנולוגיות סולאריות יעילות וברות קיימא.

צבי תבור נולד בלונדון ובשנת 1949 עלה לארץ והקים בירושלים את המעבדה הלאומית הישראלית לפיזיקה. פיתח פיתוחים מדעיים ושיפורים טכנולוגיים רבים שהועמדו לרווחת האוכלוסייה העולמית ומצויות בלב העשייה בתחום האנרגיה הסולארית בישראל.

תבור פיתח בשנת 1955 ציפוי שחור סלקטיבי לקליטת קרני השמש, פריצת דרך טכנולוגית שהובילה לפיתוח "משטח תבור" המוכר ברחבי העולם ומשפר את יעילות קליטת אנרגיית השמש. השתמש בו גם להקמת מכונה ניסיונית לייצור קיטור. תבור פיתח את דוד השמש שהפך למרכיב חיוני בבתים רבים בישראל ואת החמם ששיפר את טכנולוגיות חימום המים בדוד השמש ע"י חימום מהיר וחסכוני של כמות חלקית של מים וחיסכון משמעותי בחשמל.

תבור חקר ופיתח יישומים נוספים לאנרגיה סולארית, כגון רכב חשמלי שבהמשך נקרא רכב היברידי.

תבור זכה בפרסים רבים, ביניהם עיטור נשיא המדינה לשנת 2013.

ד"ר צבי תבור נחשב לאחד האישים החשובים ביותר בתחום האנרגיה הסולארית בישראל. עבודתו פורצת הדרך תרמה רבות להפיכת ישראל למובילה עולמית בתחום והשפיעה רבות על קידום אנרגיה נקייה ומתחדשת ברחבי העולם.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

23. הרב אברהם לייזרזון

הסבר שם הרחוב

יושב ראש החינוך העצמאי בארץ ישראל (תשי"ג-תשי"פ)

תקציר קו"ח

הרב לייזרזון נולד למשפחה חרדית מיוחסת. הרב הקים ישיבה גדולה, שם לימד תורה וחינך תלמידים רבים. בנוסף לפעילותו התורנית היה הרב לייזרזון פעיל ציבורי וחברתי נמרץ.

הרב לייזרזון כיהן כיו"ר החינוך העצמאי בארץ ישראל במשך שנים רבות ופעל לחיזוק מערכת החינוך החרדית העצמאית. הקים מוסדות חינוך רבים ברחבי הארץ, ביניהם תלמודי תורה, ישיבות וכוללים. בנוסף ייסד ארגוני צדקה וחסד רבים שפעלו לסיוע לנזקקים. בשנת 1978 נבחר למועצת עיריית ירושלים וכיהן כחבר מועצה וכסגן רה"ע עד לשנת 1988.

בתפקידו זה היה אחראי על תחומים רבים ומגוונים. פעל רבות לקידום מערכת החינוך בעיר ירושלים, הן הממלכתית והן החרדית. סייע לנזקקים ולחלשים ופעל לשיפור איכות חייהם. פעל רבות להקמת מקוואות חדשים בעיר. פעל לשיפור שירותי התחבורה הציבורית בעיר, הן עבור תושבים חרדים והן עבור התושבים שאינם חרדים. הרב לייזרזון תמך בקידום פרויקטים של התחדשות עירונית, במטרה לשפר את איכות חייהם של תושבי השכונות הוותיקות בעיר.

הרב לייזרזון היה דמות מופת עבור רבים. הראה לכולם כיצד ניתן לשלב תורה עם עשייה ציבורית וכיצד ניתן לפעול למען הכלל מתוך אמונה עמוקה ומסירות אין קץ.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה (2 חברים נגד ו-1 נמנע) שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לני"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

מר זאב קשש לא השתתף בדיון.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את הבקשה.

24. הרב אברהם בן-הרוש

הסבר שם הרחוב

מסרן מסורות קריאת התורה, המשנה והתלמוד (תרע"ב- תשס"ג)

תקציר קו"ח

הרב אברהם בן הרוש נולד בשנת 1912 במרוקו. עוד מנעוריו הפליא את רבותיו בהישגיו המפליגים במקרא ובספרות המדרש. הוכשר להיות סופר סת"ם ובהיותו בן 14 שנה, כבר כתב לראשונה ספר תורה.

הרב בן הרוש עלה לארץ ישראל בשנת 1956 ועבר להתגורר בדירה צנועה בשכונת מוסררה, שם שימש במשך 23 שנה כרבה של קהילת "תקוותנו". ביתו היה פתוח לרווחה לכל הנזקק לעצה ולסעד רוחני, בעוד הוא זוכה ומזכה את הרבים בכתיבת למעלה ממאה ספרי תורה.

לרב בן הרוש יצאו מוניטין כמסרן הגדול של מסורות קהילת יהודי תאפילאלת שהיתה אחת הקהילות הגדולות במרוקו. רבים מחוקרי האוניברסיטה העברית היו משחרים לפתחו כדי להקליט מפיו את מסורות קריאת המקרא, המשנה והתלמוד של היהודים במחוז תאפילאלת. הרב בן הרוש הוקלט כשהוא קורא במקרא בעברית ובתרגום לערבית. ידע על בוריו את תרגום המקרא שהיה נהוג במרוקו יותר מאלף שנים וידע לפרש אותו היטב. הרב בן הרוש חיבר בעצמו תרגום ערבי למגילת קהלת שלא נהגו לתרגם אותה. והכתיב לבנו יוסף את כל התרגום לספרי כתובים.

בשנת 1999 זכה בעיטור יקיר ירושלים על תרומתו למפעל מסורות הלשון של עדות ישראל, ועל השנים הרבות אשר הקדיש לרווחתם של בני קהילת "תקוותנו" בשכונת מוסררה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי הנ"ל כבר קיבל הוקרה על פועלו בחייו.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

25. ליזה מייטנר

הסבר שם הרחוב

פיזיקאית ממוצא יהודי – אוסטרי האחראית לגילוי ביקוע גרעיני (תרל"ח- תשכ"ט)

תקציר קו"ח

ליזה מייטנר הייתה פיזיקאית יהודייה אוסטרי-שוודית שתרמה תרומות משמעותיות לפיתוח האנרגיה האטומית. הייתה ידועה בזכות עבודתה על הביקוע הגרעיני, תהליך שבו גרעין האטום מתפרק לשני גרעינים קטנים יותר תוך שחרור כמות עצומה של אנרגיה.

בשנת 1938, לאחר עליית הנאצים לשלטון, נאלצה מייטנר לברוח מגרמניה בשל יהדותה. היא התיישבה בשוודיה, שם המשיכה לעבוד יחד עם הפיזיקאי הגרמני אוטו האן. בשנת 1939 הצליחו לגלות את הביקוע הגרעיני. גילוי זה היה בעל חשיבות עצומה, שכן הוא פתח את הדרך לפיתוח פצצת האטום ולטכנולוגיות האנרגיה הגרעינית. עם זאת, מייטנר לא זכתה להכרה הולמת על תרומתה החשובה. האן זכה בפרס נובל לכימיה בשנת 1944 אך מייטנר לא הוזכרה כלל. ההדרה של מייטנר הייתה תוצאה של גורמים רבים, אפליית נשים, אנטישמיות ופוליטיקה. רק שנים לאחר מכן, זכתה מייטנר להכרה הולמת על תרומתה החשובה. בשנת 1997, יסוד רדיואקטיבי נקרא על שמה.

ליזה מייטנר הייתה מדענית פורצת דרך שהיו לה תרומות משמעותיות לפיתוח האנרגיה שתרמו לקידום ולפיתוח טכנולוגיות רבות בירושלים ובכל רחבי העולם בתחומים כמו רפואה, חקלאות ותחבורה. טכנולוגיות אלו תרמו רבות לצמיחה של הכלכלה ולביטחונה של ישראל.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר וזיקה לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

26. פרופ' יהושע בלאו

הסבר שם הרחוב

גדול חוקרי הערבית היהודית (תרע"ט- תשפ"א)

תקציר קו"ח

פרופ' יהושע בלאו, היה אחד מגדולי הבלשנים בעולם. תרם תרומה משמעותית לחקר השפות השמיות ופרט לערבית יהודית.

בלאו נולד בטרנסליבניה בשנת 1919 ועלה לארץ ישראל בשנת 1938. הוא למד באוניברסיטה העברית, שם קיבל את הדוקטורט שלו בשנת 1950. לאחר מכן לימד באוניברסיטה העברית במשך למעלה מ- 60 שנה והכשיר דורות של סטודנטים וחוקרים. היה מרצה מוערך והשפיע רבות על תלמידיו. שימש כנשיא האקדמיה ללשון העברית בשנים 1981-1993, שם פעל רבות לקידום השפה העברית ולשמירה על טהרתה.

פרופ' בלאו פרסם מאות מאמרים וספרים בנושאים שונים הקשורים לשפות השמיות. מחקריו עסקו בהיסטוריה של השפות השמיות, בדקדוקן, בפונולוגיה שלהן ובסמנטיקה שלהן. הוא היה מומחה לערבית יהודית וכתב מספר ספרים פורצי דרך בנושא זה. בין הישגיו החשובים ניתן למנות את: פיתוח תיאוריה חדשה להיווצרותה של הערבית היהודית. גילוי כתבים עתיקים בערבית יהודית. פרסום מילון מקיף לערבית יהודית. תרומה משמעותית להבנת ההיסטוריה של העם היהודי.

בנוסף לתרומותיו המדעיות, בלאו היה פעיל ציבורי ותרבותי בולט בירושלים. הוא היה חבר האקדמיה הלאומית למדעים, חבר האקדמיה הבריטית, חתן פרס ישראל ויקיר ירושלים לשנת 2003.

עבודתו של פרופ' יהושע בלאו השפיעה רבות על הבנתנו את השפות השמיות ובפרט את הערבית היהודית. מחקריו תרמו רבות להבנת ההיסטוריה של העם היהודי ותרבותו.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי הנ"ל כבר קיבל הוקרה על פועלו בחייו.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

27. פינק

הסבר על שם הרחוב
בר-מסעדה בניהול דייב רוטשילד ושמואל עזריאלי (תרצ"ב-תשס"ו)

תקציר קו"ח
מסעדת פינק נוסדה עוד בימי המנדט בשנת 1932 ופעלה ברציפות במשך 73 שנה עד שנת 2005, במרכז העיר ברחוב ההסתדרות 2 פינת רחוב המלך ג'ורג'.

מסעדת פינק ליוותה את ירושלים לאורך ההיסטוריה של מדינת ישראל בכל התקופות והאירועים המשמעותיים שעברו על המדינה ועל העיר ירושלים בפרט: המנדט הבריטי, הכרזת המדינה, מלחמות ישראל, איחודה של ירושלים, פיגועי האינתיפאדות.

מסעדת פינק הייתה ידועה כמוסד ירושלמי בו התארחו ונפגשו ירושלמים, חברי כנסת, דיפלומטים, פרופסורים, עורכי דין, רופאים, שופטים, עיתונאים, אומנים, ציירים ופסלים, אנשי בידור ותקשורת ועוד.

בפינק הייתה נאמנות וקדימות מוחלטת לקהל הירושלמי על פני אורחים מחו"ל. המקום לא נסגר אף פעם למען אורח או דיפלומט חשוב שבחר להגיע למסעדה. המקום תועד וסוקר בעיתונים מכל רחבי העולם. המקום זכה בפרס התיירן המצטיין לשנת 1993. נבחר ע"י המגזין העולמי Newsweek לאחד מ-50 הבארים הטובים בעולם.

מסעדת פינק שמה את העיר ירושלים על מפת הגסטרונומיה העולמית. היוותה מוקד משיכה לאישים מירושלים, מהארץ ומכל רחבי העולם, שעלו לרגל לעיר ירושלים להתארח במקום המיוחד ומעורר ההשראה בזכות האווירה, הדיסקרטיות, האוכל המיוחד בסגנון אירופאי והשילוב הנדיר של חו"ל וירושלמיות.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה
הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות
ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

28. הרב שאר ישוב הכהן

הסבר שם הרחוב

רבה של חיפה, לוחם ומקרב הבריות לתורה (תרפ"ח- תשע"ו)

תמצית קו"ח

הרב אליהו יוסף שאר ישוב הכהן נולד בירושלים לרב דוד כהן המכונה "הרב הנזיר" ולשרה בת הרב חנוך אטקין ממייסדות "אמן" – תנועת נשות המזרחי שהפכה בהמשך לתנועת "אמונה". מלידתו אביו ייעד אותו להיות נזיר ואכן נהג בנזירות עד הגיעו לגיל 16, אז עמד מול הרכב רבני בירושלים שהתירו לו את נזירותו.

הרב שאר ישוב הכהן למד בתלמוד תורה גאולה ולאחר מכן בישיבות "תורת ירושלים", "מרכז הרב" ו"עץ החיים". בשנת 1948 בעת שלמד בישיבת "מרכז הרב" היה חבר פעיל בהגנה ועמד בראש חבורת צעירים שנלחמו במסגרת חיל השדה של ארגון ההגנה – החי"ש והקים עם חבריו גרעין של קבוצה דתית לוחמת. במלחמת השחרור נלחם במסגרת האצ"ל. הוא ליווה שיירות לירושלים ולגוש עציון ונלחם על הגנת הגוש. בעת שהגן על העיר העתיקה נפצע קשה בקרב ועם נפילת הרובע היהודי נפל בשבי הלגיון הירדני. לאחר שחרורו מהשבי שירת בצה"ל והגיע לדרגת סא"ל. השתתף במשא ומתן עם הירדנים על החזרת עצמותיהם של חללי הגוש. כיהן כרב צבאי פיקודי והרב הראשי של חיל האוויר.

הרב שאר ישוב הכהן למד בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית וקיבל תואר מוסמך בהצטיינות. לאחר לימודיו התמחה ביעוץ משפטי לשיפוט רבני. כמו כן עסק בחקר המשפט העברי ושילובו בחוקי המדינה.

בשנות השישים כיהן כסגן ראש העיר ירושלים מטעם המפד"ל ושימש בתפקיד זה בעת שחרור העיר במלחמת ששת הימים. במלחמת יום הכיפורים התנדב לשמש רב באוגדה שצלחה את תעלת סואץ.

משנת 1975 שימש כרבה האשכנזי של העיר חיפה ובנוסף כיהן כראש אבות בתי הדין בעיר. כמו כן כיהן כנשיא "מכון הרי פישל לדרישת התלמוד ומשפט התורה", ייסד את ה"מדרשה הגבוהה לתורה" ומוסדות אריאל בירושלים ועמד בראש מוסדות אלה.

הרב שאר ישוב הכהן היה בעל השקפות דתיות לאומיות. לוחם את מלחמתה של ארץ ישראל וממעצבי רוחה ודרכה של הציונות הדתית במדינת ישראל המתחדשת. פוסק חשוב ומקורי, מתון באופיו ובדרכו, מקרב לבם של ישראל אלו אל אלו ומכניס גרים תחת כנפי השכינה. שאיפתו הייתה להגשמת חזונה של תנועת דגל ירושלים מייסודו של הרב יצחק הכהן קוק למען בניין ירושלים של מעלה וירושלים של מטה.

הרב שאר ישוב הכהן העלה את ירושלים על ראש שמחתו כל חייו ואף זכה לחבר את התפילה לשלום ירושלים הנאמרת במקומות רבים ברחבי הארץ ובעולם לקראת שבת ירושלים מידי שנה בשנה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר, וכבר מונצח במספר אופנים בעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

29. יעקב ישראל דה-האן

הסבר שם הרחוב

משפטן, נציג הישוב הישן בירושלים (תרמ"א- תרפ"ד)

תקציר קו"ח

יעקב ישראל דה האן נולד בהולנד בשנת 1881. היה משפטן, משורר וסופר יהודי. הגיע לארץ ישראל בשנת 1919 ורצה להשתלב בתנועה הציונית. עד מהרה התברר לו כי איש אינו מעוניין בשירותיו, לא במוסדות הישוב וגם לא באוניברסיטה העברית שהייתה אז בשלבי הקמה. הוא ביקש לשמש כקונסול הולנד בירושלים ונדחה ע"י שלטונות הולנד. מאוכזב ומתוסכל, הצטרף לחוגים הקנאיים של העדה החרדית, מתנגדי החילוניות והציונות והפך למקורבו של הרב יוסף חיים זוננפלד, מנהיג העדה החרדית.

באותה עת, התפרנס דה האן מעבודתו כמרצה למשפטים בבית הספר המנדטורי למשפטים ומפרסום שירתו ומכתיבה בעיתון הולנדי. הוא העמיד את כישוריו לרשות העדה החרדית, תרגם את תזכיריה ואת תזכירי אגודת ישראל לאנגלית. במשך הזמן הפך למנהל המדיני הרשמי של אגודת ישראל וזאת ללא כל תמורה. היה במגע תמידי עם ההנהגה הערבית ובקשרי ידידות עם האמיר עבדאללה מרבית עמון (לימים מלך ירדן).

דה האן פעל רבות למען הקהילה החרדית בירושלים. חתר לתכנית שתהיה מוכרת ומוסכמת ע"י התנועה הערבית בכך שלא תקפח את הזכויות של היהדות החרדית בארץ ישראל.

ביוני 1924 יצא דה האן לאחר תפילת ערבית לרחוב יפו ונורה 3 פעמים ע"י איש ההגנה. רציחתו נחשבת לרצח הפוליטי הראשון בארץ ישראל.

דה האן היה דמות מורכבת ומרתקת. ייזכר כמי שתמך בקהילה החרדית ובפעילותו הספרותית.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

30. שמעון ויזנטל

הסבר שם הרחוב
צייד הנאצים (תרס"ט- תשס"ה)

תקציר קו"ח

שמעון ויזנטל נולד בשנת 1908 בעיר בוצ'אץ' שבגליציה, אז חלק מהאימפריה האוסטרו-הונגרית, כיום חלק מאוקראינה. לאחר סיום לימודי האדריכלות, נישא לצילה מולצר. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה נכלאו הוא ומשפחתו בגטאות ובמחנות ריכוז שונים, בהם מחנה הריכוז מאוטהאוזן. בזמן המלחמה איבד עשרות בני משפחה, אך הוא עצמו שרד תוך סבל ותלאות רבות.

לאחר השחרור בשנת 1945, החל ויזנטל לאסוף עדויות על פשעי מלחמה נאציים. הוא הקים את "המרכז לתיעוד יהודי" שפעל לאיתור פושעים נאצים, הבאתם לדין ושמירת הזיכרון ההיסטורי. אחת מהצלחותיו הידועות הייתה מעורבותו באיתור אדלוף אייכמן, שנחטף לישראל והועמד לדין בירושלים. ויזנטל הצליח לאתר לאורך עשרות שנים מאות פושעי מלחמה נאצים ברחבי העולם והבאתם לדין. מרבית פעילותו התמקדה באירופה ובארצות הברית.

ויזנטל היה דובר נלהב להנצחת זכר השואה ולמניעת חזרה על אירועים דומים. פרסם מספר ספרים אוטוביוגרפיים, בהם תיאר את חוויותיו ופועלו למען הצדק ההיסטורי. בזכות פועלו, הוא זכה להכרה בינלאומית ולעיטורים וכבוד ממדינות רבות.

פעילותו לחשיפת פשעי השואה חיזקה את הזהות היהודית ברחבי העולם כולל בירושלים. מאבקו הנחוש באנטישמיות תרם להגנה על הקהילה היהודית בכלל ובירושלים בפרט. פעילותו להנצחת זכר השואה תורמת לחינוך הדורות הבאים למניעת חזרה על אירועים דומים.

ויזנטל הותיר אחריו מורשת עשירה ומורכבת. הוא נחשב לאחד מצידי הנאצים הבולטים ביותר. הוא היה ניצול שהפך לצייד, חוקר שהפך לסמל. מורשתו ממשיכה להשפיע על העולם עד היום והיא תזכורת חשובה לחשיבות המאבק באנטישמיות ובכל צורה של שנאה.

מרכז שמעון ויזנטל הוקם על שמו כארגון בינלאומי הפועל לקידום סובלנות, להגנה על זכויות האדם ולשמירה על זיכרון השואה. מוזיאון הסובלנות בירושלים נבנה ע"י מרכז שמעון ויזנטל ונועד לקדם את ערכי הסובלנות וההבנה ההדדית בין קבוצות שונות בחברה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

לאור העובדה שאין מספיק מקומות ראויים להנצחה בעיר, ולעובדה שהנ"ל מונצח בדרכים נוספות, הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

31. המוכתר

הסבר שם הרחוב

ע"ש ר' משה אלפרט, מוכתר שכונת בית ישראל והסביבה בתקופת המנדט הבריטי (תרנ"ה-תשט"ו)

תקציר קו"ח

הרב משה יקותיאל נולד בשנת 1894 והתגורר בשכונת בית ישראל. משנת 1918 כיהן כמחנך ומנהל בתלמוד תורה עץ החיים בשכונת זכרון משה.

הרב אלפרט היה בעל אישיות מרשימה, שלט בשפות זרות ובשנת 1938 מונה ע"י נציגי המנדט הבריטי ששלטו בארץ ישראל לייצג את תושבי שכונות צפון ירושלים בפני השלטונות והרשויות המקומיות והוענק לו התואר "המוכתר".

בתפקידו כמוכתר היה הרב מעורב בפעילות חברתית וסוציאלית משמעותית. סייע לנזקקים ותמך במשפחות מצוקה. דאג לספק מזון, ביגוד וסיוע כלכלי לתושבי השכונה והעיר שנזקקו לכך. פעל למען שמירת הסדר והביטחון בשכונה ווידא שהאינטרסים של התושבים נשמרים. במקביל, במסגרת תפקידו כמחנך הוא שם דגש והקפיד על חינוך יהודי ערכי ופתח מסגרות לימוד נוספות כדי להבטיח שהתלמידים יזכו לחינוך איכותי. פעל לגיבוש הקהילה ולעידוד הערבות ההדדית בין תושביה ובכך סייע לתושבי השכונה להתמודד עם הקשיים השונים בהם נתקלו.

הרב אלפרט, המוכתר, השכיל להבין את חשיבות התפקיד שקיבל עליו בזמן קריטי ביותר בתולדות ירושלים והשכונות החרדיות-דתיות שנמצאו בחלקה הצפוני והחל לנהל יומן מפורט על האירועים שהתרחשו במרחב שהופקד עליו וכן רישומים נוספים על פעילותו באזור ועל הבתים ועל האנשים שגרו בהם. יומנו האישי היה למקור המרכזי בלימוד תולדות שכונת בית ישראל וסביבתה הקרובה. באמצעות היומן תרם הרב אלפרט רבות לשימור ההיסטוריה של ירושלים ולהבנת המאבקים שעמדו בפני הקהילה היהודית בירושלים בתקופה ההיא.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

32. יורם אמיר

הסבר שם הרחוב

אמן, צלם ואקטיביסט ירושלמי (תשכ"ג-תשע"ט)

תקציר קו"ח

יורם אמיר נולד בירושלים בשנת 1963 וגדל בה. לאחר שירותו הצבאי עבד בחנות צילום בשוק מחנה יהודה ובהמשך פתח סטודיו צילום עצמאי. בין השנים 1997-1999 שימש כיו"ר ועד סוחרי השוק ובתקופה זו החל בדרכו האמנותית והאקטיביסטית במחאה נגד פגיעה בשכיות החמדה של ירושלים ולמען שימור יופייה הייחודי של העיר. אחת מפעולותיו המפורסמות התרחשה בזמן בניית גשר המיתרים עת עלה למנוף ואיים לקפוץ במחאה על הקמתו.

אמיר אסף במשך שנים מאות חלונות של בתים ישנים שהרסו או ששופצו, חלונות מיוחדים שכולם "ירושלים של פעם". את החלונות שיקם ושימר במוזיאון קומה ומגדל שהקים. כמו כן הוצגו במוזיאון תמונות ותערוכות העוסקות בפיתוח העירוני, באדריכלות ובמרחב הציבורי הירושלמי והתקיימו בו פעולות תרבות מגוונות כמו: הרצאות, מופעים, הקרנות סרטים, השקות ספרים, מסיבות ועוד.

כמו כן, הקים את גלריית שודדי הים בה הוצגו עבודות של אמנים ירושלמים צעירים במטרה לקדם את האמנות בירושלים.

אמיר צילם את חיי היום יום בירושלים ותיעד את השינויים העוברים על העיר. כאיש רוח ירושלמי שפעל רבות למען שימור זיכרונות העיר וקידום האמנות בה, הוא הותיר אחריו מורשת עשירה של עבודות אמנות, פעילות אקטיביסטית ותרומה משמעותית לחיי התרבות בירושלים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לני"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

33. דוד לוי

הסבר שם הרחוב

פעיל חברתי, מקבלני ובוני ירושלים המתחדשת (תר"ס- תשנ"ד)

תקציר קו"ח

דוד משה לוי נולד בתורכיה ובשנת 1903, כשהיה בן ארבע עלה לירושלים עם אימו ואחיו. בשנת 1916, בהיותו נער צעיר, החל ללמוד את מקצועות הבנייה. במהלך השנים הפך דוד לוי לקבלן עצמאי שבנה עשרות בניינים בירושלים ברוב שכונותיה.

בשנת 1949, לאחר מלחמת העצמאות, זכה לוי במכרז לשיפוץ "רכוש נטוש" בשכונות הערביות בירושלים ושיפץ עשרות בתים בשכונות בקעה, טלביה וקטמון.

בשנת 1956 רכש דוד לוי קרקעות באזור רחוב לינקולן ובנה מספר רב של בניינים. בבניין ברחוב לינקולן 8, בו התגוררה המשפחה, תרם לוי בית כנסת לרווחת תושבי האזור. בבית הכנסת התפללו תושבים מקומיים ואורחים ותיירים ממוצא ספרדי ששהו בביקורם בירושלים במלונות השונים סביב רחוב דוד המלך וביקשו לעצמם מקום תפילה קרוב ונוח למקום שהותם. כן פקדו את בית הכנסת מתפללים שהמתינו לתחילתו של משחק הכדורגל שהתקיים בסמוך באצטדיון ימק"א.

בשנת 1967, ימים בודדים לאחר סיומה של מלחמת ששת הימים, הוחלט להגדיל את הרחבה שליד הכותל המערבי על מנת לאפשר להמוני בית ישראל להגיע ולהתפלל, ע"י הריסת שכונת המגורים הצמודה לכותל. כדי שההריסה לא תתפרש כמבצע צבאי, פנו גורמי ממשל לארגון הקבלנים והבונים בירושלים לביצוע המשימה. כ-10 קבלנים ירושלמים נרתמו בהתנדבות למשימה וביניהם הקבלן דוד לוי.

בכל שנות פעילותו היה דוד לוי חבר בארגון הקבלנים והבונים בירושלים, שנים רבות היה חבר בהנהלת הארגון ובין השנים 1972-1978 כיהן כיו"ר הארגון. הארגון נענה לפנייתו של ראש העיר ירושלים, טדי קולק, והקים בהתנדבות את המבנה למרכבת משה מונטיפיורי בשכונת ימין משה.

מעבר לפועלו בבניין ירושלים, החזיק לוי בבעלותו את מאפיית יהודה שברחוב אגריפס. אל תנורי המאפייה שנשארו חמים בשבת, הביאו תושבי השכונה את סירי החמין בכניסת שבת על מנת שיתבשל כל הלילה. כמו כן נהג לוי לחלק למשפחות דלות אמצעים פיתות ולחם.

כיו"ר ארגון הקבלנים והבונים זכה בפרס יוסף פפרמן על הצטיינותו בתחום הבניה בירושלים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה לקרוא כיכר בשם "בוני ירושלים" ולכלול בו שמות המתאימים לתחום זה. ככל ויוחלט לא להקים את הכיכר, הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

34. פרופ' יעקב שויקה

הסבר שם הרחוב

איש מדע ותורה, מחלוצי המחשוב בארץ (תרצ"ו- תש"פ)

תקציר קו"ח

פרופ' יעקב שויקה נולד בקהיר בשנת 1936 ועלה לארץ בגיל צעיר. החל ללמוד באוניברסיטה העברית בחוג למתמטיקה. כיהן כפרופסור במחלקה למדעי המחשב באוניברסיטת בר אילן, שם הקים והוביל את המכון לאחזור מידע ולבלשנות חישובית.

פרופ' שויקה היה מחלוצי המיחשוב בארץ והתמקד בעיבוד ממוחשב של שפות טבעיות ובמיוחד של עברית ובניתוח ממוחשב של טקסט. באמצעות מחקריו ופרסומיו, תרם להעשרת הידע והחינוך בתחומי הבלשנות ומדעי המחשב, תחומים בעלי חשיבות רבה לחברה המודרנית.

פרופ' שויקה עמד בראש מפעל רב מילים, במסגרתו פיתח מילונים עבריים חדשניים, שהפכו לכלי עבודה חשוב לחוקרים ולמתעניינים בשפה העברית. היה אחראי לפיתוח סדרת מערכות ממוחשבות לטיפול ממוחשב מתקדם בעברית בהן מילון ממוחשב, נקדן טקסט, מערכת לניתוח מורפולוגי ועוד. בנוסף, היה ממייסדי פרויקט השו"ת (שאלות ותשובות), שנועד לאסוף ולערוך תשובות הלכתיות.

בשנת 1977 הקים ועמד בראש מפעל המחשוב של פרויקט פרידברג לחקר גניזת קהיר. מטרת הפרויקט הייתה ליצור מאגר מידע שיכלול את כל דפי הגניזה ואת כל המחקרים והפענוחים שפורסמו בנושא במהלך השנים ולאפשר גישה אליהם דרך האינטרנט. עבודתו זו תרמה להבנת ההיסטוריה והתרבות היהודית.

על עבודותיו זכה במספר פרסים. בהם פרסי איל"א ופרס ראש הממשלה לתוכנת מחשב. פרופ' שויקה חיבר בין ידע תורני ומדעי. תרומתו למחקר, לחברה ולתרבות הישראלית הייתה משמעותית.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה (2 חברים נגד ו-1 נמנע) שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לני"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

35. יוסף חיים מאירי

הסבר שם הרחוב

פלמ"חניק, לוחם בגדוד הפורצים, איש אשכולות וירושלמי בדמו (תרצ"ב- תשפ"ב)

תקציר קו"ח

יוסף חיים מאירי נולד בשנת 1932 בסוריה. עלה לארץ בשנת 1934 והתגורר בירושלים בשכונת שערי צדק. באפריל 1948 התגייס לפלמ"ח, במסגרת העשרת תורמוס "החורשים" והוא בן 15 בלבד. מאירי שרת בפלוגה ב', בגדוד הרביעי של חטיבת הראל. לחם בקרבות על משלט בית נווה, השתתף בכיבוש דיר אל אהווא ובפריצת הדרך לירושלים ובחטיבת הראל בכח שפרץ לרובע היהודי.

מאירי לחם בכל מלחמות ישראל וקיבל אותות גבורה. השתחרר מצה"ל בדרגת סמל ראשון.

מאירי היה בעל מפעל לרהיטים ושימש ראש איגוד אומני העץ והרהיטים באיגוד הארצי. כן שימש כיו"ר התאחדות בעלי המלאכה והתעשייה בישראל.

משפחתו מעידה עליו שהיה ירושלמי "בדם". ירושלים הייתה תמיד בליבו למרות שהתגורר לאחר נישואיו במרכז הארץ.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה משום שלנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר. בנוסף, יצוין כי אישור הבקשה יכול להטעות את הציבור היות וקיים רחוב בשם 'שדרות המאירי'.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

36. הרב דוד הקשר

הסבר שם הרחוב

מראשי ישיבת קול תורה ומרבני שכונת בית וגן (תש"ג-תשנ"ז)

תקציר קו"ח

הרב דוד הקשר נולד בחיפה בשנת 1943 ליוצאי גרמניה שעלו ארצה ערב מלחמת העולם השנייה. בתום לימודיו היסודיים עבר ללמוד בישיבת 'קול תורה' ועם סיום לימודיו בישיבה עבר ללמוד בישיבת פוניבז' בבני ברק. בשנת 1970 הצטרף לצוות הר"מים בישיבת קול תורה ועבר עם משפחתו להתגורר בסמוך לישיבה בשכונת בית וגן בירושלים והיה חלק בלתי נפרד מהקהילה הירושלמית.

הרב הקשר שימש כר"מ בישיבת קול תורה במשך שנים רבות, הקים כולל אברכים בישיבת 'מאור התורה' בירושלים, שם העביר שיעורים בסוגיות תורניות והעמיק את השורשים התורניים של תלמידיו. הרב שימש כמורה דרך רוחני לרבים מירושלים והיה מקור השראה והכוונה עבור תושבי העיר.

תרומתו של הרב הקשר לירושלים חרגה מעבר לפעילותו התורנית. הוא היה מעורב בענייני ציבור ותמך בפרויקטים שונים שעסקו בפיתוחה הרוחני והחברתי של העיר. בין היתר תמך במוסדות חינוך, בתי כנסת ובארגונים חברתיים הפועלים למען תושבי ירושלים.

הרב הקשר ראה בירושלים מרכז לעם היהודי כולו ושאף להעמיק את הקשר בין התושבים לבין עיר הקודש. היה דמות מיוחדת במינה, שילוב נדיר של עומק תורני, רגישות חברתית ואהבה עזה לירושלים. הותיר חותם עמוק על העיר ועל כל מי שהכיר אותו. מורשתו תמשיך להוות השראה לדורות הבאים.

הרב הקשר נפטר בשנת 1977 ונקבר בחלקת הרבנים בהר המנוחות. בהוראת המשגיח, הרב גדליה אייזמן נכתב על מצבתו התואר "איש אשכולות".

החלטת הוועדה המייעצת לשמות והנצחה

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

37. חסידות חב"ד - מפעל השלוחים

הסבר על שם הרחוב
מבוא השלוחים – תנועת חב"ד

תקציר קו"ח
מפעל השלוחים העולמי של תנועת חב"ד, שמרכזו בירושלים, ידוע בעשייתו העצומה למען עם ישראל על כל גווניו ברחבי העולם כולו.

השלוחים ברחבי העולם מהווים "שגרירים" של העם היהודי בתבל.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות (20.09.2022)
הוועדה ממליצה (2 נגד, 1 בעד) שלא לאשר את הבקשה.

החלטת ועדת שמות
ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

38. הרב נחמן בר חיים צבי ארנרייך

הסבר על שם הרחוב

ע"ש מייסד השכונה ר' נחמן בר חיים צבי ארנרייך (תשי"ז – תשס"ח).

תקציר קו"ח

הרב נחמן ארנרייך היה ממקימי ומייסדי שכונת רמות ג' בתחילת שנות ה-80.

בעת הקמת השכונה בשנת 1983 הרב ארנרייך היה רוח החיה של השכונה במובנים רבים, בין היתר היה זה שהקים את שלושת בתי הכנסת המרכזיים של השכונה: ליטאי, ספרדי וחסידי. בזכות פועלו היה לכל תושב מקום תפילה כרצונו ללא הבדל בין המגזרים השונים.

כמו כן, הרב ארנרייך פעל ללא לאות להקמת גני ילדים, בתי ספר לבנות, תלמוד התורה השכונתי, דאג לתחבורה ציבורית תקינה, קופות חולים, חנויות ועוד.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות (14.06.2022)

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את הבקשה.

39. הנס ליטן

הסבר שם הרחוב

עו"ד יהודי שתבע את אדולף היטלר בשנת 1931 (תרס"ג-תרצ"ח)

תקציר קו"ח

הנס ליטן היה עורך דין גרמני ממוצא יהודי. בין השנים 1929-1932 ייצג קורבנות של המפלגה הנאצית בסדרת משפטים פוליטיים. במשפטים אלו נאבק למען הגנת זכויות עובדים בתקופה רפובליקת ויימאר. ליטן הצליח להציב את הנאצים במצב קשה בחקירות שבהן הוזמנו להופיע בבית המשפט. בינואר 1931 זימן לדוכן העדים את הצורך הנאצי אדולף היטלר.

היטלר זומן ע"י ליטן להעיד בעקבות התנפלות הרצחנית של קבוצת הסער 33 של האס-אה כנגד אויבי המפלגה הנאצית. כל זה קרה 3 שנים לפני שהתמנה היטלר לקנצלר גרמניה. ליטן הבין שעליו לחשוף את פניו ומזימותיו של היטלר בפני העולם כולו. וכך בחקירה עקבית הצליח להוכיח כי פלוגות האס-אה לא פעלו בחלל ריק, אלא טבחו חפים מכל פשע בשל ההסתה השיטתית והמתמשכת של היטלר וחבר פושעיו ובראשם יוזף גבלס. עוד הוכיח בחקירה כי היטלר מתכוון בסופו של יום לחסל את הדמוקרטיה הוויאמרית ולהמליך תחתיה את שלטון האימים הנאצי.

ליטן נעצר מיד לאחר עלייתו של הצורך הנאצי לשלטון בשנת 1933. לאחר שעונה במשך חמש שנים התאבד בפברואר 1938.

הנס ליטן, עורך דין מחונן, הצליח להוכיח כי ההסתה הפרועה של גבלס דחפה את בני הבליעל של האס-אה לטבח בחפים מפשע. לאזרחי גרמניה זה לא אמר דבר. הם חשבו שזו פרובוקציה בכדי לעלות על גל פוליטי וכשיגיעו למנעמי השלטון יתרככו מעשיהם של הנאצים.

מעשיו ההירואיים של העורך דין היהודי הגרמני הנס ליטן הינם דוגמא לחיקוי ולחומת מגן ממשית של הדמוקרטיה.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (13.08.2023)

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר וזיקה לירושלים.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

40. רבי ישעיה שטיינר

הסבר שם הרחוב

ע"ש הצדיק רבי ישעיה בן רבי משה מקרעסטיר (תרי"ב-תרפ"ה)

תקציר קו"ח

רבי ישעיה שטיינר, מכונה ר' ישעיה'לה מקרעסטיר או ר' שיעה בן ר' משה, שימש כאדמו"ר בעיירה קרסטיר בשמה המלא: בודרוגקסטור שבהונגריה.

הרב שטיינר נודע כמכניס אורחים בסדר גודל מוסדי. בענותנותו הרבה היה עומד ומגיש בעצמו אוכל עבור החמונים, למרות שאלה הגיעו להיוועץ ולהתברך ממנו. לא רק ענווה וחסד אחז בידיו, כי אם סבלנות ללא קץ.

בפעם אחת התבטא: ישנם צדיקים שעוסקים ב"רזין דרזין" (הכוונה לנסתרות) ואני עוסק ב"לשובע ולא לרזון".

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות מיום 13.08.2023

הוועדה ממליצה שלא לאשר (1 בעד ו-2 נגד) את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר וזיקה לירושלים.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

41. הרב משה ובר

הסבר שם הרחוב

ראש ישיבות חת"ם סופר ואוהל משה, זקן המשפיעים בחסידות חב"ד בירושלים (תרע"ד-תש"ס)

תקציר קו"ח

הרב משה ובר, יליד ואיש ירושלים, היה מראשי חסידי חב"ד בעיר וחברם של ראשי בית דין צדק של העדה החרדית בעיר. מאז שחרור הכותל בשנת 1967 הקים ובר מפעל לזיכוי יהודים במצוות תפילין ברחבת הכותל, כאשר למעלה ממיליון יהודים הניחו תפילין במקום.

ביתו בשכונת בתי אונגרין היה פתוח לכל. הרביץ תורה וסייע לחלשים.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות מיום 2.4.2023

הוועדה ממליצה שלא לאשר את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

42. האדמו"ר מסקווירא

הסבר שם הרחוב

ר' יעקב יוסף בהרה"ק ר' דוד טברסקי מסקווירא (תר"ס-תשכ"ח).

תקציר קו"ח

בשנת תרפ"ז לאחר מות אביו, מונה לאדמו"ר חסידות סקווירא בעיר קאלאראש שברומניה. בשנת תרצ"ד עבר לגור בעיר יאשי וניצל עם משפחתו מהפוגרום שנערך ביהודי העיר.

לאחר מלחמת העולם השנייה עבר לעיר בוקרשט ולאחר מכן לארה"ב. בשנת תשי"ז ייסד את עיירת ניו סקוור בניו יורק, על מנת ליצור מקום הולם לחסידיו.

הרב טברסקי נפטר בשנת תשכ"ח. את מקומו ממלא בנו, הרב דוד טברסקי.

צוואתו היתה להקים בירושלים מרכז לחסידיו. קרא לחסידיו לעלות לירושלים ואף שלח הון רב ועודד את חסידיו לתרום כל השנים עבור מוסדותיו בירושלים. בהוראתו נבנו בנייני הענק בשכונת מקור ברוך הכוללים בניין בית הספר, סמינר ת"ת ישיבה קטנה, היכל התורה, שטיבלאך, מקווה ועוד, המשרתים את כל סובביו ללא הבדל מגזר.

החלטת הוועדה המייעצת לשמות רחובות (13.08.2023)

הוועדה ממליצה שלא לאשר (1 בעד ו-2 נגד) את הבקשה. הוועדה סבורה כי לנ"ל אין תרומה ייחודית לעיר.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לקבל את המלצת הוועדה המייעצת שלא לאשר את הבקשה.

איתורים

1. גאולה כהן

דברי הסבר

השם אושר בוועדת שמות מיום 26.03.2023 ובישיבת מועצה מיום 30.03.2023.

הסבר על שם הרחוב

חברת כנסת, לוחמת לח"י, כלת פרס ישראל (תרפ"ו - תש"ף)

איתור

בשכונת ארמון הנציב, רחוב ללא שם היוצא מקופת חולים כללית הנמצאת ברחוב קדושי בבל ומסתיים ברחוב אבו רביע.

מצ"ב מפה ואישור משפחה.

החלטת ועדת שמות

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את האיתור המוצע.

ועדת שמות והנצחה

ג. ועדת שמות בישיבתה כוועדת הנצחה

1. הנצחת ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל בעמק הצבאים

דברי הסבר

מבוקש לאשר את הנצחת ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל בעמק הצבאים. ההנצחה, כהוקרה על פעילותם הפילנטרופית ותרומתם רבת השנים של ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל בתמיכה בעשרות פרויקטים לפיתוח וקידום החברה האזרחית ישראל ובירושלים בפרט ולאור תרומה רחבת היקף לעמק הצבאים לשם הרחבתו, שדרוגו ופיתוחו המשמעותי עבור תושבי העיר.

ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל היו מנהיגים, יהודים ציוניים, יזמים ואוהבי ישראל ובירתה ירושלים. הקרן שהם ייסדו משקיעה בארץ כולה ובירושלים בפרט – בפיתוח מנהיגות, תעסוקה, רווחה, תרבות, קהילה, יהדות, חינוך ועוד. זאת, מתוך ערכיות ורצון לטפח את הדורות הבאים למנהיגות, אחריות חברתית ואהבת האדם.

מייסדי הקרן, ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל, היו אנשי חזון ומעשה אשר הקימו בירושלים את המכון לחינוך ומנהיגות, הראשון מסוגו ובכך ביסס דורות של מנהיגים ומנהיגות בעיר ירושלים. בנוסף, הם תרמו להקמת הקמפוס החדש לאקדמיה לאמנות בצלאל, בתוכניות ייחודיות באוניברסיטה העברית, בתרבות הירושלמית המקומית בשכונותיה השונות של העיר, תרמו להקמת מרכז הספורט הראשון במזרח העיר בבית חנינא ועוד תרומות רבות ומגוונות בכל תחומי החיים.

קרן מנדל הקימה את ביתה הקבוע בירושלים תוך מחויבות מתמשכת לעיר ולרווחת תושביה והיא ממשיכה במסורת התמיכה בירושלים.

הסכם בין הקרן לעירייה יובא לוועדת הכספים כאמור בנוהל.

מיקום

פארק עמק הצבאים, ירושלים

נוסח ההנצחה

עמק הצבאים ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל

ובאנגלית

Jack, Joseph and Morton Mandel Gazelle Valley

החלטה

ועדת השמות ממליצה בפני המועצה (פה אחד) לאשר את הנצחת ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל במיקום ובנוסח המפורט לעיל. ההנצחה, כהוקרה על פעילותם הפילנטרופית רבת השנים ברחבי העולם, בישראל ובירושלים בפרט.

בברכה,

משה ליאון
ראש העיר
יו"ר הוועדה

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: אודיה רז כהן / תאריך: 27/12/2023 16:13 / מספר

בקשה: 2261259

סטטוס: ממתין לבדיקת האגרף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

יהודה שפירא

מספר בית:

1

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

2

שם פרטי:

אודיה

שם משפחה:

רז כהן

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

ITTAIGILAT@GMAIL.COM

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

סמטת אורה

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1936
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"ח טבת תרצ"ז
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	07/07/2020
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ט"ז תמוז תש"פ
איתור מוצע:	

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	סמטת אורה ע"ש אורה קאפח
הסבר על שם הרחוב המוצע:	מצ"ב לבדוק תאריך לידה [REDACTED] [REDACTED] ת [REDACTED]

דוט יונה

מאת: itlai.gilat <itlai.gilat@gmail.com>
נשלח: יום ראשון 19 יולי 2020 15:39
אל: רחובית ירמיהו
נושא: בקשה לקריאה רחוב על שם אודר קאפח ז"ל
קבצים מצורפים: SimtalOrd7192020.pdf

שלום,
מצוין טופס שם לאתי בבקשה לרחוב שט רחוב ביר שלום על שם בנ' אורה קריאה ז"ל
אשמח לקבלת אישור שהבקשה הוקבלה

תודה,
איתי גילת
054 4524707

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מאיר קורח / תאריך: 25/06/2024 15:38 / מספר

בקשה: 2556248

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

סירקיס דניאל

מספר בית:

14

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונצח/ת:

1

שם פרטי:

מאיר

שם משפחה:

קורח

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

055

טלפון קווי:

6513635

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

meirko10@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

הרב עמרם קורח

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1899
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	א' שבט תר"ס
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	02/10/1952
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	י"ד תשרי תשי"ג
איתור מוצע:	מוצע להחליף את שם רחוב עלמא המצוי בתחילת רחוב בצלאל, כי שם בפינה זו היה ביתו של הרב עד פטירתו ושם קיבל קהל רב של מבקרים המבקשים תשובות בענייני הלכה ומנהג, המבקשים עצה הדרכה וחיזוק, וכן חוקרים מעולם האקדמיה שבקשו ללמוד ממנו בענייני מסורות ומנהגי ראשונים ובראשם הפרופ' שלמה דב גויטיין.
הערות:	התקדים להחלפת שם רחוב מצוי בשכונה זו, כאשר הומר רחוב לוד לשם הרב קאפח שאביו היה תלמידו של הרב קורח כדי לאפשר מילוי טופס זה צוין טכנית תאריך לידתו הנ"ל של הרב. התאריך המדויק הוא ז' בסיון תרל"א
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	הרב עמרם קורח הרב הראשי האחרון ליהדות תימן
הסבר על שם הרחוב המוצע:	הרב האחרון של יהדות תימן, עלה בשנת תש"ט וקבע מגוריו בירושלים, אחד המנהיגים החשובים והמשכילים ביותר של יהדות תימן. טיפח קשרים עם מלכי תימן לטובת היהודים, פעל למילוט יתומים מגזירת השמד, האיץ ועודד את העליה לארץ ישראל, ראה בהקמת המדינה "אתחלתא דגאולה" ובצוואתו לעולי תימן קרא לשלב לימוד תורה עם רכישת השכלה ולהשתלב בכל תחומי החיים במדינה ובפרט בתחום הבטחון "להגנת ארץ נחלתנו"

ט תמוז תש"ף
1 יולי 2020

אל
ועדת השמות
עיריית ירושלים
שלום רב,

הנדון: קריאת רחוב על שם הרב עמרם קרח ז"ל

פונה אליכם בהמלצה חמה ביותר לקרוא רחוב בירושלים על שמו של הרב עמרם קרח. הרב הראשי האחרון של יהודי תימן, שמיום עלותו ארצה בשנת תש"י - לפי שלא רצה לנטוש את צאן מרעיתו לפני עלייתם ארצה במבצע 'על כנפי נשרים' - התגורר בירושלים עד פטירתו בשנת תשי"ג (1953).

הרב קורח, בן לאחת המשפחות המכובדות ביותר בקרב יהדות תימן, משפחה שהעמידה זה מאות שנים תלמידי חכמים מופלגים ומשכילים רחבי דעת, הנהיג את קהילת תימן במשך כחמש עשרה שנים, כשהוא מקיים מערכת יחסים קרובה לטובת בני קהילתו עם שליט תימן בימיו, האמאם יחיא.

הרב קורח כתב כמה חיבורים חשובים, ובכללם פירוש על שירי ר' יוסף בן ישראל ור' שלום שבזי, ששיריהם ממלאים את הדיואנים התימניים, וכן פירוש מקיף על ה'תפסיר', הלא הוא התרגום הערבי של רב סעדיה גאון. חיבור מקיף זה עומד לראות אור בקרוב במהדורה מדעית על ידי פרופ' נחם אילן, מחשובי החוקרים בספרות הערבית-היהודית.

אולם דומה שחיבורו החשוב ביותר הוא 'סערת תימן', ספר ההיסטוריה של יהודי תימן מראשית בואם לארץ גלותם ועד עליית 'על כנפי נשרים' עם קום המדינה. בחיבור זה, כמו בחיבוריו האחרים, מתגלה הרב קורח כבעל השכלה כללית רחבה, בייחוד בלשון הערבית ובתרבותה, לצד - כמובן - שליטתו במקורות היהדות. הרב קורח היה ציוני נלהב, כפי שאפשר ללמוד מן הפרק המסיים את תולדות יהודי תימן בספרו זה, פרק שבו הוא מתווה את אופן ההשתלבות של העולים מתימן בחיי המדינה החדשה בארץ ציון. מצורף בזה מאמרי 'הרב עמרם קרח כהיסטוריון', שבו עולה דמותו הייחודית של המנהיג האחרון של יהודי תימן בגלותם.

בברכה,

פרופ' (אמריטוס) יוסף יובל טובי
אוניברסיטת חיפה

ט' בתמוז תש"ף 1 ביולי 2020

לכבוד

גב' יונה רוט

מזכירת ועדת השמות

j-streets@jerusalem.muni.il

כיכר ספרא 1

קומה 5

ת"ד 775

ירושלים 91007

גב' רוט הנכבדה,

אציג עצמי תחילה: שמי פרופ' נחם אילן, ואני חוקר את ההיסטוריה האינטלקטואלית של יהודי ספרד והמזרח בימי הביניים ובעת החדשה. בקרוב אמור לראות אור בהוצאת מכון בן-צבי ספרי אלף שנות תפסיר: פירוש 'נוה שלום' על תפסיר רב סעדיה גאון מאת הרב עמרם קרח (כ-550 עמודים). הספר הוא פרי מחקר שנמשך כמעט עשור. אחת מתוצאות הלוואי שלו היא היכרות אינטימית עם עולמו הרוחני והאינטלקטואלי של הרב עמרם קרח (להלן רע"ק), ואומר במלוא הצניעות שדומני כי בזה אני שני רק לפרופ' יוסף טובי, גדול חוקרי יהדות תימן בדורנו.

אציין בקצרה אבני דרך עיקריות בחיי רע"ק. הוא נולד בו' בסיוון תרל"א (1871) בצנעא שבתימן וחי בה את רוב חייו עד שעלה ארצה ב-1949. בשונה מרוב עמיתיו המלומדים היהודים בתימן, רע"ק קרא ערבית באותיות ערביות וכך יכול היה להיחשף לספרות ערבית מקצועית בתחומי הלשון (דקדוק, תחביר, מילון), לקוראן ולפרשנותו. הוא מילא תפקידים מנהליים בקהילה כסופר בבית הדין וכמזכיר קופת ההקדש, וכן תיווך בין בני הקהילה לשלטונות. ב-1932 נתמנה לשמש עוזר לראש הקהילה, הרב יחיא אַבְּיִץ', ומשזה נפטר בסוף 1934 נבחר רע"ק להיות המנהיג הרוחני של יהודי צנעא, ובמשתמע מכך של כל יהודי תימן. הוא ניהן בתודעת מנהיגות, בלמדנות רבת פנים ובכישורים ארגוניים, ואלה מצאו את ביטויים בכל מפעלותיו. במשך כחמש עשרה שנים נשא בעול ההנהגה של יהודי תימן עד לחיסול גלות תימן.

מאז 1938 היה פרופ' שלמה דב גויטיין מן המכון ללימודי המזרח באוניברסיטה העברית בקשר עמו, ומשעלה רע"ק ארצה פגש אותו גויטיין כמה פעמים כדי ללמוד ממנו, שכן ראה בו מקור מוסמך ואמין לביורר מידע ומסורות על יהודי תימן, ואף כינהו 'הרב החוקר החרף'. רע"ק נפטר בירושלים כשלוש שנים לאחר עלייתו ארצה, בי"ד בתשרי תשי"ג (1952) ונקבר בה.

שני חיבוריו העיקריים של רע"ק – 'סערת תימן' ו'נוה שלום' – הם יצירות בעלות ערך מחקרי מן המעלה העליונה, וככל שנוקף הזמן ערכם מתברר עוד ועוד.

מבחינת שיעור קומתו, חשיבות יצירותיו ומעמדו כמנהיג ארצי יש להציב את רע"ק בשורה אחת עם רבנים כדוגמת הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, הרב יצחק נסים, הרב בן-ציון חי מאיר עוזיאל, הרב אברהם יצחק הכהן קוק והרב יעקב ריינס, זכר כולם לברכה, אשר הונצחו ברחובות בירושלים.

קריאת רחוב בירושלים על שם הרב עמרם קרח תהיה מחוות כבוד לדמות ציבורית ולמדנית נעלה ובה בעת ביטוי של אחריות ושל תודעת הכרת טובה תרבותית וחינוכית מטעם הוועדה אשר את עומדת בראשה.

במיטב הברכות ובתודה מראש,

פרופ' נחם אילן

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: אורית יפה / תאריך: 02/12/2024 17:25 / מספר

בקשה: 2254463

סטטוס: נדחה

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

הדפנה

מספר בית:

14

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

1

שם פרטי:

אורית

שם משפחה:

יפה

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

orit.yafeh@gmail.com

סוג קרבה:

בת

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

חזה לצרוס יפה

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

05/05/1930

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

ח' אייר תר"צ

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

05/09/1988

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

כ"ד אלול תשמ"ח

איתור מוצע:

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

כלת פרס ישראל, חוקרת, מורה ואשת ציבור

הסבר על שם הרחוב המוצע:

מצ"ב

אורית יפה- 0547588844

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקשת

שם פרטי ושם משפחה המבקשת מרת יולי יפה	מס' זהות המבקשת [REDACTED]	טלפון 0547588844	קרבה למונחת/ת (אב/אם/בן/בת/נכד/ת) יפה
נייד 0548820343	כתובת למכתבים מחנה 54, ירח 33 ירושלים 9510001	כתובת דואר אלקטרוני arit.yafeh@gmail.com	

לכחובות דודא ו/ו ייחלח מס' בקשת לצורד מעמד

פרטי הבקשת

שם הרחוב המוצע בעברית	
שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)	Hava Lazerus-Yafon
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)	

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי	תאריך פטירת עברי
יד בארץ ישראל	כ"ז באב תשנ"ח
תאריך לידה לעזי	תאריך פטירת לעזי
6/5/1930	5/3/1998

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
- ☐ שינוי שם רחוב קיים
- ☐ שינוי הסבר לשלט
- ☐ הנצחה בתרומה

הואוד קצר מאוד על שם הרהוב המבוקש (ע"ז S פיללים – יומיו על שלט הרהוב)

1900-1909

הקבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יופיע באתר העירונית), ניתן לציין בטובש נפרד

1311 12/20/2008

חתימה: א.א.

_____ : DW

תאריך: 20/4/23

היה לצרם טלדה כוויסבאדן, נרמניה, בראשית שנות השלושים. אביה, ז"ד פנחס נאול לצרוס ז"ל, נאמא משפחת רבנים וחוקרים, היה רב רפורמי-קונסרבטיבי וממנהיגי יהדות נרמניה בדורו. הוא היה בעל הסכלה והנה, הן בתרומי והתרבות היהודית והן בתרבות המערב, ועסק בחקר תולדות היהודים כמו גם בתולדות החשיבה התיאולוגית הנוצרית. עם עליית הנאצים לשלטון התמסר למחקר היהודים ולעידודם בשעת צרה. כך, למשל, נשא דרשה מפורסמת על הפסוק "כי אלף שנים צדיק כיום אתמול כי יעבוד..." (תהלים צ"ד), נגד המיתוס הנאצי של הרייך בן אלף השנים, ונאמר ואל כך. גם בעקבות ילול הבדולחי נעצר, אך זמן רב סירב לענוב את נרמניה ולהניח את בני קהילתו לנפשם. לבסוף כמה זאת עליו הרב ליאו בק, כדי שיציל את עצמו, את אשתו ואת שתי בנות הקטנות.

פרס ישראל התשנ"ג

בחקר ההיסטוריה

לפרופ' חוה לצרוס-יפה

המשפחה עלתה לארץ בשנת 1939, אך כרב לא אורתודוקסי לא היה האב מקובל על המוסד הדתי בארץ, ומצבה הכלכלי של המשפחה היה קשה. האם, יהודית-ידוניה ז"ל, שמוצאה מבית יהודי-טולי סתובול אמיד, לא כחלה בשום עבודה כדי לעזור בפרנסת המשפחה, וגם חוה סייעה בזמן שיעורים פרטיים ובחלוקת פרחים לבתים.

חוה למדה תחילה בבית הספר העממי א', ואחר כך, בעזרת מלגה של מחלקת החינוך, בבית הספר הריאלי העברי בחיפה, בהנהלתו של ד"ר א' גירס ז"ל. לאחר שירות מקוצר בצבא, בחיל המדעין שהוקם רק אז, למדה חוה בבית המדרש למורים שליד בית הספר הריאלי העברי. שם תכננה את עתידה כמורה, אך סגן מנהל המוסד, שכבר יצא לו מוניטין כמחנך דגול וכמחבר ספרי לימוד, סירב לימוד ולמדי הנות חטיבתית, ונישאה לו בשנת 1954. לימים טלדו ישי (1962) נאורית (1968) ישי שמד לסיים את עבודת הדוקטורט שלו באוניברסיטת הרווארד שבבוסטון, בתחום נלגות יק, ואדית לוסדה באוניברסיטה העברית במסגרת "אמפריים" והרוג לפסיכולוגיה.

בראשית שנות החמישים יצאה חוה לירושלים, להמשיך את לימודיה באוניברסיטה העברית, שולחה אז מרר הצופים לכניינים מפורזים בתוך העיר ירושלים. בשנת 1953 סיימה את לימודיה בביא במקרא ובמשה ובספרות ערבית (בהצטיינות), ובשנת 1960 סיימה את לימודיה במיא מנה ובספרות ערבית ובתרבות האיסלאם (בהצטיינות יתרה).

בין מוריה באוניברסיטה בתחומים אלה היו הפרופ' ש"ד גוטיין וד"ר בעט ז"ל, ובהדרכתו של האדון נתנה את הדוקטורט על "אופיים הספרותי של כתבי אל-טואלי" (1966, בציון משלח). מחנה שנה ושנה לפנות השתלמות באוניברסיטת הרווארד (ומאוחר יותר גם לאקסטרד, אנגליה). שנים אחדות לימדה חוה תנ"ך, ערבית, ולראשונה בארץ - גם את תולדות האיסלאם, בכיתות האלוות, במסגרת הסורחית שבבית הספר הריאלי העברי בחיפה ובתיכון שליד האוניברסיטה בירושלים. בראשית שנות השישים החלה ללמד גם באוניברסיטה העברית, והנהיגה, לראשונה, קורס מבוא לתולדות דת האיסלאם, שהוא עד היום קורס חובה פופולרי ביותר. חוה ביקשה לצרף ללימודי הפילולוגיה המקובלים גם את המחקר המשווה של דתות, דבר שעד כה נחלה לא מנע התנגדות, אך מקובל היום במקצוע.

מרכזי זה לצדו-יפה היא פרופסור חבר משנת 1973 ופרופסור מן המניין משנת 1985 באוניברסיטה האברית, ובחירה פעמיים על ידי הסטודנטים כמנצח הטובה ביותר. היא שימשה מתקדמים שונים וכוונות רבות באוניברסיטה, הן קבועות (כגון נציגת הסנט בוועד הפועל של חב' הנאמנים) והן מיוחדות, שהוקצו לצורך בדיקת נושאים שונים (כגון בדיקת הכשרת המורים בבית הספר לחינוך).

בשנת 1978 נמנה עממאל יפה ז"ל, לאחר שעמד שנים רבות בראש האגף להכשרת עובדי האדמה והשתלשלתם ושימש יריד של המוכירות והפדגוגית במשרד החינוך והתרבות. בית הספר להכשרת עובדי האדמה מכירים של משרד החינוך והתרבות נקרא על שמו. מרכזי לצדו-יפה חברה בהנהלות וכוונות אקדמיות של נופים ציבוריים, והיא חברה במועצה להשכלה גבוהה, במסגרת זאת השתתפה בוועדה ללימודי התואר הראשון, והיא עמדת בראש הוועדה שבתה את ייחודם המנהלי להכשרת מורים לשפה הערבית והמלווה את האקדמיזציה של הכשרה זאת במכללות לחינוך.

כמו כן פעילה מרכזי לצדו-יפה למען פלורליזם דתי ביהדות בישראל (היא חברה בוועד המנהל של היהודים-יונים קולניי בירושלים) ולמאן הבנה בין דתות בארץ ובעולם. במסגרת זאת נמנעה עם אחדים מראשי הדתות ועם נציגיהן בעולם, כגון האפיפיור (ב-1985), ראשי הכנסייה האנגליקנית, ראש דת השיטה בימן ומנהיגים מוסלמים, בודהיסטים וסוולמים. בזמנה הממיי מעלה מרכזי לצדו-יפה בהתנדבות באחד מבתי הספר היסודיים בירושלים.

ג י מ ו ק י ה ש ו פ ט י מ ו ז ע ד ת ה ש ו פ ט י מ ו ש ל מ ר ס י י ש ר א ל ב ת ח ו מ ה ה י ס ט ו ר י א

המורחות החליטה להעניק את פרס ישראל לשנת התשנ"ג לחוקרת האיסלאם, פרופסור זה לצדו-יפה. טאז פרסום עבודתה הגדולה על אל-גזאלי, ב-1975, דכשה לעצמה הפרופסור לצדו-יפה מוטיבין הן בישראל והן בקהילייה האקדמית הבינלאומית כאחד מעמודי התווך בחקר דת האיסלאם ותרבותה. מחקרה על איש ההלכה ועל המיסטיקן המוסלמי היו פריצת דרך - בקנה מידה עולמי - בהבנת המיסטיקה האיסלאמית. נכון כתב בשעתו פרופסור מטה נטן-נוסטטיין, בהערכתו על *Studies in Al-Ghazali*: "דווקא בירושלים נעשתה עבודת מחקר במסגרת מדעית שהורה, אשר באה להאיר באור חדש ומעמיק את הדמות המרכזית של החיפוש האיסלאמית." כבר בספר זה קדעה פרופסור לצדו-יפה אשנב לעבר מחקרה על יחסי הנאמלין שבין התרבות המוסלמית והיהודית בימי הביניים, ומאמרה, "יחידה ויהודים בכתבי אל-גזאלי" (תרביץ, ל"ג, התשכ"ד), הית פריצת דרך בכיוון החדש.

מחקרה הרבים והחשובים בתחום זה הניבו לאחרונה את ספרה על מקומו של העקרא במסורת המוסלם האיסלאמית של ימי הביניים.

בספר הנושא את השם *Intertwined Worlds, Medieval Islam and Bible Criticism* (פרינסטון, 1992) עומדת הפרופסור לצדו-יפה על העולמות "השזורים" של האיסלאם והיהדות, וסוקרת את ספרות הפולמוס הערבית-המוסלמית שעסקה בביקורת התנ"ך

והגות החוקרת בימי הביניים. בספר זה מעמידה החוקרת את התיזה הנוצרת, שמוסלמים
סיקטו מהנוצרים בין המלחמה האנטי-מקראית של העולם העתיק לבין ביקורת המקרא
והמודרנית.

במקביל עסקה פרופסור לצרוס-יפה בחקר תופעות מרכזיות באיסלאם הקלאסי
והמודרני, כגון החגים, העלייה לרגל, הפונדמנטליזם, וכן בחקר המסורת הפוליטית של
האיסלאם, תוך שימוש בפילולוגיה ובכלים של חקר משווה של הדתות.

כיוון זה של מחקרה בא לכלל ביטוי בספרה *Some Religious Aspects of Islam*
(לייון, 1981). בזכות מחקרה זכתה פרופסור לצרוס-יפה במוניטין בינלאומי, והזמנה
כמרצה אורח לאוניברסיטאות ולמרכזי מחקר מהמעולים בעולם.

בגדק יצא לפרופסור לצרוס-יפה שם של מורה דגולה; שיעוריה הם מוקד משיכה
ומקד השדאה לרבים. הצירוף של כשרון הוראה, כריזמה חינוכית ויכולת מחקר הקנו לה מקום
גדול בין חוקרי המזרח באוניברסיטאות בארץ.

מלבד העובדה שפרופ' לצרוס-יפה העמידה תלמידים הרבה, מהם אנשי
אוניברסיטאות כיום, מצאה תרומתה החינוכית ביטויים מגוונים אחרים, בהרצאות לקהל
הרב שפורסמו בחלקן, כגון "קדושת ירושלים במסורת האיסלאם", הרצאותיה על
האיסלאם - במסגרת האוניברסיטה המסודרת - זכו גם הן באלפי שומעים, וזיכו את קהל
המאזינים בשני ספרים "עממיים" יותר, והם "האיסלאם", ו"קוד שיחות על
האיסלאם", שהופיעו בכמה מהדורות. ספר לימוד שערכה, וחלקים ממנו כתבה בעצמה -
"טיקס בתולדות הערבים והאיסלאם" - נחשב קרוב לשלושים שנה כלי מרכזי בהוראת
האיסלאם בבתי-הספר התיכוניים ובאוניברסיטאות. ראוייה לציון גם פעילותה רבת השנים
בניחוח הוראת הערבית ובייעוץ למערכת החינוך בנושאים של תכניות לימודים, ספרי-לימוד
והנחה מורים לערבית ולתולדות האיסלאם והמזרח-התיכון.

על כל אלה הוחלט להעניק לפרופסור חוה לצרוס-יפה את פרס ישראל בחקר
האיסלאם בהתנניין.

העובדים

פרופ' צבי יעבץ, יו"ר

פרופ' גבריאל ורבורג

פרופ' בנימין זאב קור

יום ראשון א' בטבת תשפ"ג
25 בדצמבר 2022

לכבוד
ועדת השמות העירונית
ירושלים

שלום רב,

אני מבקש להמליץ בפניכם בכל לשון של הצלחה לקרוא רחוב בירושלים על שמה של מורחגו ועמיתתנו - הפרופסור חוה לצרוס-יפה.

פרופ' חוה לצרוס-יפה ז"ל (1930–1998), היתה חוקרת דת האסלאם ויחסי הטמלין בין היהדות לאסלאם, באוניברסיטה העברית בירושלים, כלת פרס ישראל בשנת 1993. מחקריו זכו למוניטין בארצות העולם ועבודותיה הפכו לחלק לשם במערכת החינוך הישראלי, מזה שנים.

תרומותיה של הפרופ' לצרוס-יפה למדע, למערכת החינוך ולקהילות השונות בירושלים היו רבות.

מחקריו החשובים על קדושת ירושלים, באסלאם וביהדות, בעבר ובאחרית הימים, שהתפרסמו בעברית ובאנגלית זכו למאות ציטוטים. הם אבני יסוד לכל דיון בנושאים אלו, בארץ ובעולם. חוה לצרוס-יפה היתה מן התלמידים המצטיינים של האוניברסיטה לאורך חיק לימודיה, עד לסיומם בהצטיינות יתרה, בציון מעולה על עבודת הדוקטור שכתבה. היא היתה חברית מכל באוניברסיטה העברית בירושלים, מעורבת בעיצוב דמותה האקדמית והערכית של האוניברסיטה, ומורה דגולה (אע"פ על כך ממקור ראשון), ששבה ונבחרה במשאליו הסטודנטים למרצה הטובה ביותר.

פעילותה של פרופ' חוה לצרוס-יפה למען פלורליזם דתי ביהדות בישראל ולמען הבנה בין דתות בארץ ובעולם מאירה את הפן החברתי והציבורי בחייה ובמרחב הציבורי בירושלים. במסגרת זו נפגשה עם אחדים מראשי הדתות ועם נציגיהן בעולם. היא היתה חברה בוועדות אקדמיות וציבוריות רבות, שעסקו בחברה בישראל, ובהן: ועדת השרים לבעיית הפלשמורה; הוועדה האקדמית של מוסד ביאליק; והוועדה למלגת רוטשילד.

בעבודתה החינוכית, הפורמלית והלא-פורמלית, חינכה דורות של תלמידים ופרחי הוראה בירושלים. היא לימדה בבתי ספר תיכוניים, מקרא, ערבית ותולדות האסלאם, האחרון הוא תחום שיש לזקוף לזכותה. החיבור שלה, פרקים בתולדות הערבים והאסלאם, היה לספר הלימוד הבסיסי בבתי הספר ברחבי הארץ והיה מקור להבנה הודית בין שתי החברות של מדינת ישראל.

היא גם ליוותה מוסדות חינוך בעצה והנהגה ובהם: ועדת משנה ללימודי היהדות בבתי"ס ממלכתיים; וועדת ההוראה של מכון כרם להכשרת מורים; הוועד המנהל, חיברו יוניון קולג', ירושלים; עמותת ידידי המכללה לחינוך ע"ש ד. ילין; יו"ר של

פרופ' מנחם בן-ששון | נגיד
Prof. Menahem Ben-Sasson | Chancellor
أستاذة ملاحم بن ساسون | مستشار

האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM
الجامعة العبرية في اورشليم القدس

ה-Rainbow Group בירושלים; בזמנה הפנוי התנדבה לצרום-יפה לסייע לילדים מחקשים באחד מבתי הספר היסודיים בירושלים.

פרופ' חוה לצרום-יפה מהווה עבורנו מופת של חוקרת המשלבת מצוינות מחקרית ברמות הגבוהות ביותר ביחד עם מעורבות בחברה ותרומה לחיי העיר שבת חיה ופעלה במשך כל חייה.

פרופ' חוה לצרום-יפה ז"ל ראויה לכבוד הגדול של קריאת רחוב על שמה בעיר ירושלים - שבה חייתה, את תולדותיה ותעלדות יצירה חקרת, את תושביה שירתה בנאמנות, ובחריצות ובתבונה ייסדה פעולות ומסדות בה.

בתודה וכברכה,

מנחם בן ששון

מנחם בן-ששון

בקשה לקרוא רחוב בירושלים על שמה של פרנץ' חוה לצרוס-יפה ז"ל (1930 – 1998), שהיתה חוקרת דת האסלאם ויחסי הגומלין בין היהדות לאסלאם באוניברסיטה העברית בירושלים

לצרוס-יפה נולדה בשנת 1930 בויסבאדן שבגרמניה, לאביה ד"ר פאול לצרוס, שהיה רב הקהילה הליברלית בעיר, ולאמה יהודית. לאחר שאביה נעצר על ידי הנאצים, ולאחר שבית הנסות שלו משרף בליל הבדולח, הצליחה המשפחה לצאת מגרמניה בראשית 1938. הגיעה לארץ והתיישבה בחיפה.

לצרוס-יפה למדה בבית"ס "הריאלי" בחיפה ולאחר מכן בבית המדרש למורים באותה עיר. היא הגיעה לישראל בראשית שנות החמישים של המאה הקודמת, ללימודי תואר ראשון, שני ושלישי באוניברסיטה העברית בירושלים. בשנת 1953 סיימה את לימודי ה-B.A במקרא ובשפה וספרות ערבית (בהצטיינות), ובשנת 1980 סיימה את לימודי ה-M.A בשפה ובספרות ערבית ובתרבות האסלאם (בהצטיינות יתרה). את הדוקטורט שלה כתבה באוניברסיטה העברית גם כן (סיימה בשנת 1988, בעיון מעולה).

חוה לצרוס-יפה למדה תנ"ך, ערבית ולראשונה בארץ – גם את תולדות האסלאם, בכיתות העליונות, בבית"ס הריאלי בחיפה ובתנ"ך שליד האוניברסיטה בירושלים. בראשית שנות הששים החלה ללמד גם באוניברסיטה העברית, והנהיגה לראשונה קורס מבוא בתולדות דת האסלאם, שהוא עד היום קורס חובה באוניברסיטה. לצרוס-יפה היתה חברת סגל באוניברסיטה העברית לכל אורך חייה המקצועיים. היא מונתה לפרופ' חבר בשנת 1973 ולפרופ' מן המניין בשנת 1980. היא שימשה בתפקידים שונים (כגון כדיקת תהליך הכשרת המורים בבית"ס לחינוך באוניברסיטה). כמו כן היתה ראש החוג לתרבות האסלאם באוניברסיטה העברית, וגברה מספר פעמים למרצה הטובה ביותר במשאל הסטודנטים. ביקרה כחוקרת אורחת באוניברסיטאות רבות בעולם (הארוורד, אוקספורד, פרינסטון ועוד) ופרסמה ספרים ומאמרים רבים. על עבודתה המחקרית זכתה בפרס ישראל להיסטוריה בשנת 1993. ספרה "פרקים בתולדות הערבים והאסלאם" שימש במשך עשורים רבים כספר הלימוד המרכזי של מגמות מרחיקות בבתי הספר התיכונים בארץ. שלושת ספריה שיצאו בהוצאת "אוניברסיטה משוררת" של גל"צ משקפים את החשיבות שייחסה לטיפות הידע וההיכרות של הציבור הרחב עם דת האסלאם ועם היחסים הענפים של שתי הדתות (היהדות והאסלאם) לאורך השנים.

לצרוס-יפה היתה חברה בהנהלות ובוועדות אקדמיות של גופים ציבוריים, וכן במועצה להשכלה גבוהה. במסגרת זו עמדה בראש הוועדה שבגתה את הדגם המנחה להכשרת מורים לשפה הערבית ושליחותה את האקדמיזציה של הכשרה זו במכללות לחינוך.

לצרוס-יפה היתה פעילה למען פלורליזם דתי ביהדות בישראל ולמען הבנה בין דתות בארץ ובעולם. במסגרת זו נפגשה עם אחדים מראשי הדתות ועם נציגיהן בעולם, כגון האפיפיור (1985), ראש הכנסייה האנגליקנית, ראש דת השינטו ביפן ומנהיגים פרוטסטנטים, בודהיסטים ומוסלמים. היתה חברה בוועדות אקדמיות וציבוריות רבות, כגון "ועדת השרים לבעיית הפלשמורה" (יו"ר) אשר יאיר צבן. (1982); וועדת משנה ללימודי היהדות בבתי"ס ממלכתיים (ראה דו"ח "עם ועולם", משרד החינוך והתרבות, 1994); הוועדה האקדמית של מוסד ביאליק; הוועדה למילגות רוטשילד; וועדת ההוראה של מכון כרם להכשרת מורים; הוועד המנהל, היברו יוניון קולג', ירושלים; עמדות ידידי המכללה לחינוך ע"ש ד. ילין; ועד החברה המזרחית הישראלית; היתה יו"ר של ה-Rainbow Group בירושלים; יו"ר של וועדת המילגות הישראליות שליד סט. אנתוניס קולג' באוקספורד, חברה במועצת האגודה להבנה בין דתית וה-Interreligious Coordinating Council in Israel (ICCI) וכן Israel Jewish Council of Interreligious Relations (IJCI) וכן בוועדת היועצים הבינלאומית ל-International Council of Christians and Jews (ICCJ).

בחמנה הפנוי התנדבה לצרוס-יפה לסייע לילדים מתקשים באחד מבתי הספר היסודיים בירושלים.

לצרוס-יפה התגוררה בשכונת רחביה בירושלים מראשית שנות הששים ועד לפטירתה בספטמבר 1998. לפי שתואר לעיל, היא הקדישה את חייה להוראה, למחקר ולעשייה ציבורית. תרומתה המרכזית סביב סביב טיפוח לימודי האסלאם והיכרות יחסי הגומלין בין היהדות לאסלאם באוניברסיטאות, בבתי ספר תיכוניים ובציבור הרחב וטיפוח הכנה וזכוד הדדיים בין בני דתות שונות.

מסמכים מצורפים:

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

נימוקי וועדת השופטים לפרס ישראל בהיסטוריה, תשנ"ג (1993)

המלצה מאת פרופ' מנחם בן זשקין, נגיד האוניברסיטה העברית בירושלים.

בקשה לקרוא רחוב בירושלים על שמה של פרופ' חוה לצרוס-יפה ז"ל (1930 – 1998), שהיתה חוקרת דת האסלאם ויחסי הגומלין בין היהדות לאסלאם באוניברסיטה העברית בירושלים

לצרוס-יפה נולדה בשנת 1930 בויסבאדן שבגרמניה, לאביה ד"ר פאל לצרוס, שהיה רב הקהילה הליברלית בעיר, ולאמה יהודית. לאחר שאביה נעצר על ידי הנאצים, ולאחר שכית הכנסת שלו נשרף בליל הבדולח, הצליחה המשפחה לצאת מגרמניה בראשית 1939, הגיעה לארץ והתיישבה בחיפה.

לצרוס-יפה למדה בביה"ס "הריאלי" בחיפה ולאחר מכן בבית המדרש למורים באותה עיר. היא הגיעה לירושלים בראשית שנות החמישים של המאה הקודמת, ללימודי תואר ראשון, שני ושלישי באוניברסיטה העברית בירושלים. בשנת 1953 סיימה את לימודי ה-ב"א במקרא ובשפה וספרות ערבית (בהצטיינות), ובשנת 1960 סיימה את לימודי ה-מ"א בשפה ובספרות ערבית ובתרבות האסלאם (בהצטיינות יתרה). את הדוקטורט שלה כתבה באוניברסיטה העברית גם כן (סיימה בשנת 1966, בציון מעולה).

חוה לצרוס-יפה לימדה תנ"ך, ערבית ולראשונה בארץ – גם את תולדות האסלאם, בכיתות העליונות, בביה"ס הריאלי בחיפה ובתיכון שליד האוניברסיטה בירושלים, בראשית שנות הששים החלה ללמד גם באוניברסיטה העברית, והנהיגה לראשונה קורס מבוא בתולדות דת האסלאם, שהוא עד היום קורס חובה באוניברסיטה. לצרוס-יפה היתה חברת מכל באוניברסיטה העברית לכל אורך חייה המקצועיים. היא מונתה לפרופ' חבר בשנת 1973 ולפרופ' מן המניין בשנת 1980. היא שימשה בתפקידים שונים צבועדות רבות באוניברסיטה, חלקן קבועות וחלקן כאלה שהוקמו לצורך בדיקת נושאים שונים (כגון בדיקת תהליך הכשרת המורים בביה"ס לחינוך באוניברסיטה). כמו כן היתה ראש החוג לתרבות האסלאם באוניברסיטה העברית, ונבחרה מספר פעמים למרצה הטובה ביותר במשאל הסטודנטים. ביקרה לחוקרת אורחת באוניברסיטאות רבות בעולם (האורויד, אוקספורד, פרינסטון ועוד) ופרסמה ספרים ומאמרים רבים, על עבודתה המחקרית זכתה בפרס ישראל להיסטוריה בשנת 1993. ספרה "פרקים בתולדות הערבים והאסלאם" שימש במשך עשורים רבים כספר הלימוד המרכזי של מגמות מזרחניות בבתי הספר התיכוניים בארץ. שלשת ספריה שיצאו בהוצאת "אוניברסיטה משודרת" של גל"צ משקפים את החשיבות שייחסה לטיפול הידע וההילרות של הציבור הרחב עם דת האסלאם ועם היחסים הענפים של שתי הדתות (היהדות והאסלאם) לאורך השנים.

לצרוס-יפה היתה חברה בהנהלות ובוועדות אקדמיות של גופים ציבוריים, וכן במועצה להשכלה גבוהה. במסגרת זו עמדה בראש הוועדה שבנתה את הדגם המנחה להכשרת מורים לשפה הערבית ושליחותה את האקדמיזציה של הכשרה זו במכללות לתיכון.

לצרוס-יפה היתה פעילה למען פלורליזם דתי ביהדות בישראל ולמען הבנה בין דתות בארץ ובעולם. במסגרת זו נפגשה עם אחדים מראשי הדתות ועם מציגיהן בשלם, כגון האפיפיור (1985), ראש הכנסייה האנגליקנית, ראש דת השינטו ביפן ומנהיגים פרוטסטנטים, בודהיסטים ומוסלמים. היתה חברה בוועדות אקדמיות וציבוריות רבות, כגון "ועדת השדים לבעיית הפלשמונה" (י"ר: השר יאיר צנן, 1992); ועדת משנה ללימודי היהדות בבתי"ס ממלכתיים (ראה דו"ח "עם ועולם", משרד החינוך והתרבות, 1994); הוועדה האקדמית של מוסד ביאליק; הוועדה למילגות חסידות; ועדת ההוראה של מכון כרם להכשרת מורים; הוועד המנהל, היברו יוניון קולג', ירושלים; עמותת ידרי המכללה לחינוך ע"ש ד. ילין; ועד החברה המזרחית הישראלית; היתה יו"ר של ה-Rainbow Group בירושלים; יו"ר של ועדת המילגות הישראליות שליד סט. אנתוניס קולג' באוקספורד; חברה במועצת האגודה להבנה בין דתית וה-Interreligious Coordinating Council in Israel (ICCI); וכן International Council of Jewish Relations (ICJR); וכן בוועדת היועצים הבינלאומית ל-Christians and Jews (ICCJ).

בזמנה הפנוי התנדבה לצרוס-יפה לסייע לילדים מתקשים באחד מבתי הספר היסודיים בירושלים.

לצרוס-יפה התגוררה בשכונת רחביה בירושלים מראשית שנות הששים ועד לפטירתה בספטמבר 1998. כפי שתואר לעיל, היא הקדישה את חייה להוראה, למחקר ולעשייה ציבורית. תרומתה המרכזית סביב טיפוח לימודי האסלאם והיכרות יחסי הגומלין בין היהדות לאסלאם באוניברסיטאות, בבתי ספר תיכוניים וציבור הרחב וטיפול הבנה וגבול הדדיים בין בני דתות שונות.

מסמכים מצורפים:

טנפס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

נימוקי וועדת השופטים לפרס ישראל בהיסטוריה, תשנ"ג (1993)

המלצה מאת פרופ' מנחם בן ששון, נגיד האוניברסיטה העברית בירושלים.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מאיר לוי / תאריך: 02/12/2024 17:27 / מספר

בקשה: 2192122

סטטוס: נדחה

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

הארזים

מספר בית:

12

כניסה:

1

מיקוד:

2

קיימת קרבה למונח/ת:

מאיר

שם פרטי:

לוי

שם משפחה:

ת.ז.

סוג זיהוי:

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

050

קידומת טלפון נייד:

טלפון קווי:

02

קידומת טלפון:

דוא"ל:

miroace@walla.co.il

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

הרב עזרא ציון מלמד

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Ezra Zion Melamed

שם הרחוב המוצע בערבית:

عزرا صهيون ميلاميد

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	19/11/1903
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	א' כסלו תרס"ד
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	08/03/1994
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ו אדר תשנ"ד
איתור מוצע:	נחלאות (המקום בו פעל כרב קהילה) או קריית משה (מקום מגוריו, ברחוב שושנה).
הערות:	ניתן לשאול את משפחת המנוח לגבי המיקום הרצוי לרחוב זה.
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	חתן פרס ישראל, פילולוג וחוקר מקרא ותלמוד.
הסבר על שם הרחוב המוצע:	הרב פרופ' עזרא ציון מלמד-כהן היה חתן פרס ישראל ל"פרשנות המקורות וספרות תורנית" (לשנת תשמ"ז 1987), ופרס הרב קוק (לשנת תשל"ג 1973). נחשב לאחד ממעצבי האסכולה האקדמית ירושלמית למחקר היהדות.

מקצת שבחו

צדקה ומרפא

מסורת אבות

לימוד התורה

מנהג ישראל

גאולת ישראל

לדף המלא

חוברות

ניוזלטר

סרטים

להקדשת
לימוד חכם יומי

מקצת שבחו

חכם עזרא ציון מלמד נולד לאימו ולאביו חכם רחמים מלמד הכהן בכסלו שנת תרס"ד (1904) בשיראז שבפרס. ראשית תורתו ואהבתו לתורה ינק מפי אביו חכם רחמים מלמד. אביו, שחיבר ספר 'כסא רחמים' היה דרשן דגול ועלה לארץ ישראל בשנת תרס"ו (1906) והפך למנהיג עדת יהודי פרס בארץ ישראל. כשנה לאחר מכן עלה אחריו חכם עזרא ציון מלמד לארץ יחד עם אמו.

חכם עזרא ציון מלמד למד בתלמוד תורה 'דורש ציון' ואחר כך בישיבות 'ציון' ו'אפריון'. לאחר לימודיו בישיבה פנה להשתלם בלימודי היהדות במוסדות האקדמיה, והיה אחד מהתלמידים הראשונים במכון ללימודי יהדות של האוניברסיטה העברית. בשנת תשי"א (1941) קיבל תואר ד"ר ובשנת תשכ"ד (1964) קיבל את תואר פרופסור שניהם מהאוניברסיטה העברית.

כל חייו עסק בהוראה החל מהכיתות הנמוכות בתלמוד תורה 'דורש ציון' בו הוא עצמו למד בילדותו, במכללות שונות ובאוניברסיטאות. הוא כיהן כחבר בחוגים שונים: החוג לתלמוד באוניברסיטת תל אביב, החוג למקרא באוניברסיטה העברית, ובעקבות ידיעותיו המופלגות בלשון כיהן כחבר וחוקר באקדמיה ללשון העברית.

לצד עבודתו בהוראה במקומות השונים, עסק גם בפעילות ציבורית ענפה של הנהגת יהודי פרס בארץ, גמילות חסדים ודרש לבני קהילתו בבתי הכנסת בקריית משה בירושלים, ובישיבת 'שערי רחמים' אותה ייסד אביו.

חכם עזרא ציון מלמד קיבל פרסים שונים על פועלו, בין הפרסים: פרס יקר ירושלים, פרס טשרניחובסקי, פרס מכללת דוד ילין ופרס ישראל על פרשנות המקרא וספרות תורנית.

חכם עזרא ציון מלמד נפטר ביום כ"ו אדר תשנ"ד (1994) זקן ושבע ימים בגיל 91, ונקבר בירושלים.

חכם עזרא ציון מלמד חיבר עשרות רבות של מאמרים וספרים ובתוכם: 'פרקי הלכה ומנהג', 'מפרשי המקרא', 'פרקי מבוא לספרות התלמוד', 'מדרשי התנאים' ועוד. הוא הוציא לאור ספרי מחקר של חבריו ושל ומורו פרופסור ר' יעקב נחום הלוי אפשטיין, וחיבר מילונים כמו המילון ארמי-עברי, שמשמשים בו לומדי הגמרא.

לאתר הזוהר היומי

הצהרת נגישות

חיפוש...

ערך

ארץ

חכם עזרא ציון מלמד

כסלו תרס"ד - כ"ו אדר תשנ"ד
1994-1904

החכם היומי על לוח השנה:

< October 2023

> חשוון ה'תשפ"ד

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
1/טז	2/יז	3/יח	4/יט	5/כ	6/כא	7/כב
8/כג	9/כד	10/כה	11/כו	12/כז	13/כח	14/כט
15/ל	16/א	17/ב	18/ג	19/ד	20/ה	21/ו
22/ז	23/ח	24/ט	25/י	26/יא	27/יב	28/יג
29/יד	30/טו	31/טז				

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: לוי יצחק וינגורט / תאריך: 20/04/2023 14:50 / מספר בקשה: 1910883

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	אבן שפרוט
מספר בית:	20
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונח/ת:	2
שם פרטי:	לוי יצחק
שם משפחה:	וינגורט
סוג זיהוי:	ת.י.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	055
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	yeweingort@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	ה"שרידי אש"
שם הרחוב המוצע באנגלית:	
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונח/ת:	31/12/1899
תאריך לידה עברי של המונח/ת:	א' שבט תר"ס
תאריך פטירה לועזי של המונח/ת:	23/01/1966
תאריך פטירה עברי של המונח/ת:	ג' שבט תשכ"ו

עורך ספריו של הרב וינברג הוא הרב אברהם אבא וינגורט. מגוריו של הרב וינגורט (ושם נמצא המכון להוצאת כתבי השרידי אש) הם ברחוב טשרניחובסקי (16) בירושלים. כיון שרחוב

איתור מוצע:

המכון להוצאת כתבי השרידי אש) הם ברוחב טשרניחובסקי (הוצגו) בירושלים. ליון שרשוב
טשרניחובסקי הוא מאוד ארוך (ואף יש לו עיקול חד באמצע הרחוב) - אפשר שהחלק בו גר
הרב וינברט (מצומת עזה-הרצוג-הז-טשרניחובסקי עד קצת אחרי דב קמחי) יקבל את השם
"השרידי אש".

שנת הלידה האמיתית של הרב וינברג היא 1884 (תרמ"ד-תרמ"ה)

ראש בית המדרש לרבנים בברלין

הרב ד"ר יחיאל יעקב וינברג הנודע בכינוי השרידי אש (תרמ"ד-ה, 1884 - ד' בשבט
ה'תשכ"ו, 24 בינואר 1966) היה רב, פוסק והוגה. עמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין,
התמחה בהלכה, תלמוד, מחשבה ומוסר. כתביו ששרדו אחר השואה פורסמו בשם שרידי אש
(שו"ת וחידושים).

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

הסבר על שם הרחוב המוצע:

18 ספטמבר 2013

סוכנות מועצה העיר
Secretariat of the City Council

טופס בקשת לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקשת	מס' זכות המבקשת	טלפון
מר סמיר	0000 28878	077-3220738
ניד	הגורם למכתב	כתובת דואר אלקטרוני
0507-925814	מ/ה א' ס' י' מ'	SAMYRYG6@mail.com

יכתובת דואר זו יישלח מס' בקשה לצורך מעקב

מס' וסמל מ"מ 107

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בע"מ	מגילת שולמית
שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)	MEGILAT SHULAMIT
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)	

שדות חובה בתוצאת אישיות

תאריך לידה עברי	ת"ש 1970	תאריך פטירה עברי	ת"ש 1995
תאריך לידה לועזי	1970	תאריך פטירה לועזי	2013

סוג הבקשה (יש לסמן V)

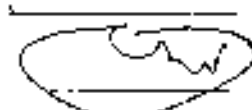
- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/כביש
- ☐ שינוי שם רחוב קיים
- ☐ שינוי הסבר לשלט
- ☐ חנייה בתחום

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים - זמנע על שלט הרחוב)

שם הרחוב המבוקש	מגילת שולמית

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים - יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

הסבר	

חתימה:

מס' 107

שם מר סמיר

תאריך 11/9/23

חתימה:

מזכירות בשדות

מזכירות, ת.ד. 5000, ירושלים 6100000, טלפקס 02-6295723, פקס 02-6295723
5000 Square, P.O.B. 5000, Jerusalem, Tel: 02-6295723 Fax: 02-6295723
Mazkirat Be'er Sheva Municipality

ה'ר' מרסם אל קרס

המללל אל מר כחג

לכ' מרסם יוסלם

נרנן ארסל קנל ארל וקנל מרס

אקנל מר ארסל

בבירסן מרסל

מלס מרס מרס וסלסל קל

מרס מרס מרס מרס

מרס מרס מרס

מלס מרס מרס

מלס מרס

מלס מרס מרס

מלס מרס מרס

מלס מרס

מלס מרס

מלס

רחוב 'מגילת שולמית', ע"ש משה ושולמית קטן ז"ל

הסבר קצר על שם הרחוב המבוקש

'מגילת שולמית' הוא שם סיפרה האוטוביוגרפי של שולמית קטן. בו היא מספרת באופן גלוי וישיר ואופטימי על חייה מילדותה בפרנקפורט שבגרמניה, דרך אימי השואה בצרפת, העלייה לארץ עם חמישה ילדים קטנים מיד לאחר דום המדינה, ובניית ביתה ברח' הילדים (עוד שבעה נוספים) בירושלים עם בעלה ד"ר משה קטן, חוקר ומחנך וממנהלי הספרייה הלאומית בגבעת רם. משה ושולמית היו דמויות מופת, שלצד המצוינות האינטלקטואלית שלהם הקימו בית חם ומכניס אורחים באופן מיוחד, טיפלו במשפחות במצוקה וסייעו לעולים חדשים, הפיצו תורה עם דרך-ארץ בגומם ובסבר פנים יפות, ועסדו בצורכי ציבור תוך הקמת שבט שלם של ילדים ונכדים, לתפארת ירושלים ומדינת ישראל.

עבור חברי הוועדה הנכבדים

בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים 'מגילת שולמית', על שמם של ד"ר משה ושולמית קטן

ד"ר משה קטן (קליינ) ז"ל נולד בצרפת בשנת תר"פ (1920) ואשתו שולמית ז"ל נולדה בגרמניה בשנת תרפ"ג (1922). הם הקימו את ביוגט בצרפת בשנות השואה, סייעו בכל כוחם ליתומי חופליטות, ורדפו, נמלטו שרדו מיד לאחר קום המדינה הם עלו לארץ עם חמשות ילדיהם, ורדו את ביתם בירושלים, דה התגוררו כל חייהם (בשנים הראשונות בשכונת סנהדריה ממך לגדול עם יד , בהמשך בשכונת זכרון משה במרכז העיר, ובזקנתם כשיפולי שכונת רית וגן). ורה נזכרו להם עוד שבעה ילדים.

משה עסק בתורה ובחינוך, בשנות החמישים ניהל את ביה"ס כ"ח (אליאנס) בירושלים, היה ממקימי ומשדרני 'קול ציון לגולה' בצרפתית, כתב מאות מאמרים על ירושלים ונעשרים ספרים שהתפרסמו בארץ והפוזצו בשפות רבות ('בעיקר בצרפתית), ובהמשך עו צאנו לגימלאות שימש כאחד מענדי ומנהלי בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בגבעת רם. במקביל לימד באוניברסיטה העברית היסטוריה וספרנות, ועסק הרבה בצורכי ציבור. בשנת תשנ"ג (1993) זכה בפרס יו"ר הכנסת על פעולתיו לשיפור איכות החיים וחיי התרבות בישראל, וכן קיבל עיטור מממשלת צרפת על חיזוק הקשרים התרבותיים בין המונות.

שולמית עסקה בגידול משפחתה חוך עשיית מעשי חסד רבים לפרט ולכלל ועל כן קיבלה בשנת תשנ"ט (1989) את הפרס לאזרחות טובה של עיריית ירושלים ע"ש גולושטיין מאת טד קולד משהילדים גדלו למדה והשיגה תואר ראשון בחינוך וסיימה קורס בטכנולוג, עברה שנים רבות נחודות, נחוקרת במכון לכתבי חיים ויצמן ואח"כ לספרנית בכירה בספריית ונגנסת עד צאונה לגימלאות גח אחרי פטירה בעלה בשנת תשנ"ה (1995) המשיכה בפעילות והנהגות רבות ויזיון ר'יד שרה'. במרכז הרפואי 'שערי צדק', בספריית בית הספר התיכון 'חורג' ורמוסדות אחרים, גס המשיכה ללמוד וללמד במסגרות שונות. בשנת תשנ"ז (1996) זנתה באות יקיר ירושלים, ותמיד טענה שהיא קיבלה את הפרס גם בשם בעלה ז"ל... האות ניגן לה על פעילות של נמעט חמישה עשרים בתוכני ירושלים בחינוך

ובחסד. בהארת פנים לחולת, בעזרה לעולים הרושים. בטיפול הנוודותני בתסירות נפש בעשרות משפחות הנצוקה. ובגידול משפחה ברוכה ומצליחה למיפות. ילדיו גידלו גם בה משפחות ברוכות בירושלם ומחוצה לר. והם עוסקים בחינוך ובפואה ובהייטק. ופעלים כעסקי ציבור וחסד בנה פרופ רפאל דגן, רופא אונקולוג בכיר. קיבל גם הוא את אות 'יקיר ירושלים' עשרים שנה אחרי אביו בשנה חשע' (2016). שולמת כתבה את הספר 'מגילת שולמית' על תודות חייה, שזכה לפופולריות רבה בקהלים רחבים בעקבות הגישה הישירה היהודית-משפחתית שלו והאופטימית שזרמת ממנו. הוא זכה לכמה מהדורות. שגור על פיה היה הפסוק מנבואת הנביא זכריה: **'עיר יושב זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים, ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבותיה'**

שולמית נפטרה בשנת תשע"ג (2013) כשהיא מותירה אחריה כשמונים נכדים ולמעלה מתאה בינים. הפזורים בירושלים ובעוטף ירושלים וגם בכל רחבי הארץ, זכונים את ארצנו בדרכס של הורחם.

עם כל הצניעות נראה לי שהורית, משה ושולמית ז"ל, היו דמויות שהעיר ירושלים התברכה בהן. וראוי להזכיר את שמם באחד מרחוקות ירושלים. נדמה לי ששם ספרה של אמי יתר יחודי, ולכן הצעתי שהרחוב יקרא על שם ספרה 'מגילת שולמית' במלאת עשור לפטירתה, ושבמילות ההסבר הקצרות יוזכרו שניהם – לשיקול דעתה של הוועדה המכובדת.

בברכה רבה, מרים סמואל, ירושלים

הפניות:

ספר מגילת שולמית באתר 'אוצר החכמה'

<https://tablet.otzar.org/#/b/602640/p/1/w/1673555029108/fe/0/star/0/end/0/c>

הערך בוויקיפדיה על ד"ר משה קטן

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%A9%D7%94_%D7%A7%D7%98%D7%9F

אתר פרס יו"ר הכנסת

https://main.knesset.gov.il/About/Departments/Documents/und_QualityOfLife2.pdf

אתר יקירי ירושלים

<https://www.jerusalem.muni.il/he/city/yakar/1967-2003>

אתר 'האשה היהודייה בשואה'

<http://zachor.michlala.edu/site/index.asp?i=book&num=8>

מאמר עליה במקור ראשון

<https://www.israelhayom.co.il/article/38604>

תמונות

התנדבות ב'שערי צדק'

כריכת הספר

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקש/ת	מס' זהות המבקש/ת	טלפון	קרבה למונצח/ת (אב/אם/בת/נכד/)
ש.א.ר. א.א.א.	029323847	0523477701	אב
נייד	כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני	
		sesisrael@gmail.com	

לכתובת דואר זו יישלח מסי בקשה לצורך מעקב

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית	
שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)	32 N. א.א.ר.
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)	

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי	תאריך פטירה עברי
3 מנחם חנניה	3 מנחם חנניה
תאריך לידה לועזי	תאריך פטירה לועזי
2/10/1888	4/10/54

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/כיכור
- ☐ שינוי שם רחוב קיים
- ☐ שינוי הסבר לשלט
- ☐ הנצחה בתחומה

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים – יופיע על שלט הרחוב)

רחוב, אמה, ספנס, גלילי, אבנר, אהרן

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

הרב אהרן... ופסל ביהושע... אהרן...
 אהרן... אהרן... אהרן...
 אהרן... אהרן... אהרן...

חתימה:

שם: ש.א.ר. א.א.א.

תאריך: 2/3/23

הנידון : הנצחת זכרו של הרב נח גד וינטרוב ז"ל לקראת 100 שנה לעלייתו לירושלים – י"ז בשבט תרפ"ד

תקציר חייו ופועליו:

סופר, משורר, גואל אדמות, ממקימי היישוב מגדל עדר, עסק רבות בעליה לארץ ישראל, הדפיס בירושלים מאה כותרים.

מגדולי מעתיקי השמועה בעולם החסידות, שימר אלפי עובדות ממאות רבנים מדורות קודמים ומקור בלתי נדלה לחסידות ודברי תורה. כתביו וספריו מצוטטים במאות כתבי עת וספרים.

* הרב נח גד וינטראוב נולד ד' תשרי תרמ"ט, ספטמבר 1888 למשפחת רבנים חשובה.

* עלה מראדומסק שבפולין לירושלים לפני 100 שנה 23/1/1924 טו"ב בשבט תרפ"ד.

* בירושלים החל לכנות את עצמו בספריו "נח גד הירושלמי".

* הדפיס למעלה ממאה כותרים קונטרסים וספרים בירושלים בין השנים 1924/1954.

* משורר גדול חיבר עשרות פיוטים על שבת ומועדים, ואירועים בדברי ימי ישראל, שאף יצאו בספר. בשנת תרפ"ט ערך קינה מיוחדת על מאורעות תרפ"ט בעת תחינותיו בכותל המערבי.

* פורץ דרך מהיישוב הישן לעבר אזור גוש עציון. מיוזמי ומקימי חברת זכרון דוד שהקימה את הישוב הראשון באזור גוש עציון מגדל עדר, שננטש בעקבות מאורעות תרפ"ט.

* ערב השואה העלה לארץ ישראל את רוב בני משפחתו, ולרבים סייע בידם ועודדם לעלות לארץ ישראל. כמ"כ בספריו הטיף לאהבת הארץ ולבנייתה ועלייה לארץ הקודש.

*סירב בכל תוקף לעזוב את אדמת ארץ ישראל גם בשנות חרפת הרעב. אהב את ארץ ישראל כנפשו.

*בעת וועדת הכותל לאחר מאורעות תרפ"ט בשנת 1930, היה פעיל בין הרבנים למנוע את העברת הבעלות היהודית לידי המוסלמים. ראה מכתב להגראי"ה קוק זצ"ל.

*מאות מנכדיו, וקרוב ל-2500 מצאצאי בני משפחתו שאותם העלה לארץ ישראל בין השנים 1924-1936 מתגוררים בארץ ישראל.

*בספריו וכתביו הציל אלפי אמרות וסיפורים מדורות עברו ממאות רבנים וגדולי ישראל. נחשב לגדול מעתיקי השמועה בעולם החסידות. ספריו וכתביו הם נכסי צאן ברזל בעולם החסידות.

*ספריו וכתביו מצוטטים במאות ספרים וכתבי עת עד עצם היום הזה.

*ספרים מעובדים מספריו הרבים יצאו לאור בשנים האחרונות על פרשיות התורה ואצרות החן ובישישים חכמה.

*בשנים האחרונות יצא מכתב ידו ספר על תנא דבי אליהו בשם טוב עין. ספרים רבים מוכנים לדפוס בעריכה מחודשת מתוך כתביו הרבים שהשאיר.

*נודע כפרשן לתנ"ך והוציא פירוש מעמיק ומיוחד לחמש המגילות.

*מידי שבוע מופיע מדור אינטרנטי מדברי תורתו והאוצרות הנדירים שהשאיר לבית ישראל מתוך ספריו וכתביו יד.

*הוקם "מכון באהלי צדיקים" שפועל לשימור דברי תורתו והפצתם.

*היה מבאי ביתם הקרובים ואיש סודם של ראש המקובלים בירושלים השד"ה והרב זוננפלד ועשרות מרבניה ואדמו"ריה.

* באינצקלופדיית אישי הציונות בעריכת ד"ר השר יצחק רפאל שי"ל בשנת 1960 נכתב ערך גדול אודות רבי נח גד וינטרוב בין השאר נכתב "ספריו מכילים בין השאר רעיונות הספוגים בחיבת הארץ. בעצם התשוקה לעלות לארץ ישראל ראה סימן גאולה. בארץ ישראל מצא סגולה לשמחה בסתר ובגלוי. הזהיר מאד על יציאה לחוץ לארץ ורק על מנת לחזור. כן הזהיר על שנאת חנם בארץ ישראל. בסוף ימין הגיע לשיכון בבני ברק אך קיווה בכל עת לחזור לירושלים ולא הספיק". (ראה צילום)

דמות ייחודית זאת שתרם תרומה בלתי ניתנת לתיאור הן בבניין הארץ, העליה לארץ ישראל, שימור וזיכרון לאוצרות הרוחניים של עמנו, שבלעדיו היו נכחדים, ראווה ירושלים הבירה שאותה כה אהב, וגם הקפיד לכנות את עצמו בשמה של ירושלים "הירושלמי", ששמו יונצח בעיר הקודש ירושלים, לרגל מאה שנה מאז נכנס בשערי ירושלים י"ז בשבט תרפ"ד 1924.

נת גד וינטרוב

הרב **נת גד וינטרוב** (ביידיש נחמק גס ויינטראוב; ד' בתשרי תרמ"ב, 2 באוקטובר 1888 – ו' בתשרי תשט"ו, 4 באוקטובר 1954) היה מהבאים של עשרות ספרים ובהם הידועים ודברי הוריה מנאח ארמ"ר^[1]ים ורבנים. נחמק גם שירים.

תולדות חייו

נולד בשם **נח בפלארני** שבפולין לרב **יעקב דוד וינטרוב** (רבינירז' לשעבר) ולפרומט למשפחת לסינסקי.

בשנת **תרס"ו** (1905) התחתן עם יוכבד לבית טייטלבוים (ממשפחת ה"שמה משה"). אחרי נישואיו התגורר ב־איומסק במזרח לביה הוריו. עסק בהוצאה ספרים, ואחר כך פתח ביה מסחר לספרי קודש^[2].

בעקבות אביו, היה חסיד של רבי ירחמיאל ישראל יצחק לנציג מאלכסנדר, לאחר פטירתו של רבי אהרן צבי לנדא מביאלא, ואחריו אצל אהיו רבי אלימלך מנחם מנדל לנדא מסטריקוב.

בשנת תרפ"ד (1924) עלה לארץ ישראל כהוראה אביו שציונה עליו לראיג לעליית כל בני המשפחה אחריו. באונייה שבה הפליג לאלכסנדריה היה גם רבי אברהם מרדכי אלתי מגור, מאלכסנדריה נסעו ברכבת הגיעו לירושלים בי"ז בשבט תרפ"ז, 23 בינואר 1924. בירושלים הדליף את בגדיו במנהג אנשי המקום והחל ללבוש עצי כותבו "הירושלמי". היה מקורם לרבים מרבני ירושלים, בהם האחים האדמו"רים רבי אברהם דוב ורבי דוד מרתמסטרניקא, רבי ישראל יצחק ריומן, המגיד רבי בני ציון יודל, רבי אברהם אלימלך שפירא מגרודז'יסק, רבי ישראל יוסף קיפרשטוק ממאקרא, רבי משה מרדכי בירדס, מלעזוב, רבי יהודה משה ינציג מאלכסנדר, רבי מרדכי חיים מלאנים, וכן לרבי יוסף חיים זוננפלד ולמסובל רבי חיים שאול דודס הכהן^[2]. מכל אלה רשם הידועים רבים שפרסם כתביו.

תיב עשרות שירים על שבת ומיעדים יכן ליה על מאורעות תרפ"ג^[3], שפרסם בספרו.

בשנת תרפ"י (1926) היה מסקמי חברת "זכרון ריי" שעסקה בהקמת הישוב **מנדל עד** בין ירושלים להברז, באזיר שיקרא ליהים גיש עצין^[4].

בשנים תרצ"ג-תרצ"ד שבתו התגורר בארץ ישראל רבי שמעון שלום כאליש סאמשניב, ליזיה אותי וכתב מפיו את דברי הורתי, שלאחר מכן יצאו לאור בספר 'אמרי' נהורות^[5].

התאמץ להעלות אח בני משפחתו לארץ ישראל^[6], בשנת תרצ"ה, בעת ביקורו השני בארץ של רבו, האדמו"ר מסטריקוב, ניסה להניא אותו מלחזור לפולין^[7].

נח גד וינטרוב

לידה

2 באוקטובר 1888

ד' בתשרי ה'תרמ"ט

פטירה

4 באוקטובר 1954 (בגיל 66)

ו' בתשרי ה'תשט"ו

מקום קבורה

בית הקברות זיכרון מאיר בני ברק

מדינה

פולין - ישראל

מקום פעילות

ראדומסק, פולין - ירושלים, ישראל

תקופת הפעילות

? - 4 באוקטובר 1954

תחומי עיסוק

רב, מחבר ספרים תורניים, משורר

רבותיו

הרב ירחמיאל ישראל יצחק רנציג

מאלכסנדר, רבי אלימלך מנחם מנדל לנדא

מסטריקוב, רבי יוסף חיים זוננפלד

3. עין יסוף, נושפה וזכירה היחידה שנבנתה על מאורעות תרע"ט (news1.archive.סכ"ו), <https://www.news1.co.il/001-D-417601-00.html>, News1, 06/09/2019.
4. זאב בלוי, החסיד הגדוע שיזם את הקמת הישוב החרדי הראשון באזור גוש עציון (<https://www.jdn.co.il/>), JDN, 23.01.2019, <https://www.jdn.co.il/breakingnews/1098403>.
5. זאב בלוי, המסע ההיסטורי של הרש"ש מאמשינוב לארץ ישראל • הגנרל נחשף – לרגל יום ההילולא (<http://www.jdn.co.il/breakingnews/1187941>), JDN, 20.08.2019, <https://www.jdn.co.il/breakingnews/1187941>.
6. כך פעל הרב"ג וינטראוב להצלת יהודים ערב השואה (<https://www.jdn.co.il/breakingnews/133695>), JDN, מאתר JDN, 4/4.
7. נח גד וינטראוב, שמועות חן, תש"ט, ספרי החן, עמ' ט"ז.
8. אהרן וינטראוב, דביר אהרן, בני ברק: יעקב דוד וינטראוב, שניה, תש"ס, פרק הקדמה.
9. מרזכי ברנשטיין, למשפחותם - משפחת וינטראוב, המבשר - קהילות.
10. שלמה זינגר, יעקב איש קום ישוב אהל'ים • מסכת חייו המופלאה של הגה"ח רבי יעקב דוד וינטראוב זצ"ל (https://www.jdn.co.il/j_world/596334), JDN, 25.11.2015.

השתפכות נפשי בהיותי לפני -ביתל המערבי אתרי מאורעות תרמ"ט

מה השתחחתי בתי ועלי החשיך בגללך
בראתי עולם, ושמן קראתי בשמי!
אבי, איך אנחם - ורכ צרתני בבית אבי
רוססת שפחתי, ובחרד הורתי!

בשבעתי במוריה, בבגור קדושתה, לאומה העבריה, להשיה נרבתה,
את רעיתי, לומדת יראתך, שסחך הייתי
חבלי צורך, החשיכו לבן בראיתי אנך, נחלו אייבם ולאל ידי אין
עמדי להדור מאמתי
בתי הערמה, אשיב שבותך. אחורך לערנה אתרי בלוחך,
באמך שרה, יפה וברה, אחרעך בכרמי
בבית ומגדל, באריות הקיפוני, שם ישראל, להשכיח מטני, היבך
שרפ, ואיתך חרפו, והפרו בריה
ראי, בתי, אהבה שורך, לך זכרת, חסד נעורך, א'בך בחרתה,
רוססתני ה'צלי מ'בבשן רחמי
ב'עבור זה, ענמה נפשי, הלא זה, באב ראשי: משליכי הבבשן,
אכירי בשן, החריבו נתי
וקדתי תחמודה בתי אוהבי, צלה (א) עדה, משךך (ב) זהבי - יעוד
תנאלי, בדרך סלולי, והירש האדומי
ובחרת בקדשך, זה בטה, באדום וששך, לבזה ולשכח,
קדר הירשת (ג) פורת חורשת - האריבו מעניתי
על חומותיך לא אתשה עוד בסוכתיך - קרבן אשה, לך ברובת,
צניח מליכה אצניפך ממדומי
ב'צי הארבת, ארתי ומלכי, ובני פורת, בין ספריכי, עד אנה, אהית
לשנינה ואחזה בהרפתי!
בגלל כן צדיק נקראתי, ידי הכן לאשר פורתי: בי זועה, במלכות
קטיעה עדי תרוחמי
ד'ודי ומלכי, דבקתי לעפר, ד'ת'ח אינכי' (ד) ממנין ומספר קדושי ישראל
שנתנינו מישמעאל בארץ אבותי
ד'י עמודיך, לא אנתק, ותחזנה עיניך, בנקמת (ה) מצחק, (ו) נתת

ד'י שנתנינו מישמעאל בארץ אבותי

ואתלינכסא, מפיתו (ו) קרבה, אורידם, החצמי מה
 ד' לפה נפשי, מבדאה-עין, שריר מקדשי, כשלונת (ח) קין, מלחנות
 תרבני, על ארמיני, גרשו אותי אבי
 ו' ער חלבני, אבן שחיה — בעברי ינון, ונכיא אליה — על תלו
 אטערו ואגדלו למען שמי מה
 ד' חקני בורע, אויבי חנם, עשאני בצרוע נבדב, ונינס: איח
 הנפלאה, ה' צבאות, פפרו אבותי? אבי
 ו' יהי ערב — יהי בוקר, גדולתיך ירב, ודוחקך אעקר, תשאר לחיים
 בציון ובירושלים, בנאות עולמי מה
 ישוטע הפלה, אל אמונה, זאת עולה, על בלגה: שטך תכחולל —
 בנוים מחולל, ובמשכן עדותי אבי
 ו' מעניד למעני, זאת אעשה: ארד ממעוני, להציל חשה, בבית טבני
 ארכין צאני, עני עמי מה
 ו' עיל התפארת, לציון תלביש, תנמיר לסודרת, אבני אלגביש,
 איחה תכריה, באש ונפריה מיפה כלילתי
 אבי מהי תנחמי, חלצני מצרת, מבית אמי
 גרש שחתי, ופחדר הורתי?
 ו' אמן דברך, שלי ימצודתי, לציון עירך חושא אילותי, קדש שמך
 על עמך ומעשר מקימי אבי מהי תנחמי, חלצני מצרת, מבית
 אמי מהי אמי, ופחדר הורתי?

(א) ערה טר. (ב) והבי כנאכה אלת ייטא די דהבא (דניאל ב' ל"ה). (ג) שורה בנן
 לאחם, עים שורה דחטוי לכדי (יכסיי שם ו'). (ד) שרם הגהה"י-ה' (ה) כני ליתחמל
 ע"י (בראשית כ"א ע"י) (ו) הלוישי שג, (ז) שחסיא ושמעאל, (ח) כני ליתחמל ע"י (פירוש
 שרן ל') .

mod

אוריאל
אוריאל

שמואל צבי מייזלברג ממשדבורש זמאן הת' ברנס ממשדור אורינים, שהתגלה בקיץ בירי אבתו. שהא יוכל לעסוק במורה ובמתיבה נהמרים כבעל צדקה. לא מצא סימון בדי העולה חיסל את עסקי המכנים ובחורף הרפיד עלה לארץ ישראל. כמו בשבת אחת שנה הגיע לירושלים והתיישב בה אשתו המשיכה לסגור באריגה הוא יסב על זמורה.

בשנת תרפ"ה החזיל מוציא לאור בעזרת ירדיו מעלי סלין את כתביו וכתבי קרוביו ולמרים. הדפוס את המורים קונטרסים קונטרסים כי לא השיגה ידו להוציאם בבת אחת. מספר אביו הדפוס: סימני הירדן (ירושלים תרפ"ה). אביו המקום (תרפ"ה). מכלל מצינו (תרפ"ה). גמלה חתולה (תרפ"ה). וכמה שנים לאחר מכן הוציא מסל אביו קונטרסים נוספים: בנין הרביר (תרפ"ה). מסע אהלים (תרפ"ה). גמלי לוי (תרפ"ה). הוציא גם את מאורי אליהו (תרפ"ה) מאת ס"ר רבי אליהו ממוריס.

בשנות תשי"ב החזיל מדפוס את ספרו "מאור חן" — דרוש מוסר חסידות — בקונטרסים קטנים בעלי שמות בסדר א"ב: אביו חן (ירושלים תשי"ב). כאר חן. גלח חן. רביר חן. ועצק חן ונצא חן. זכרון חן. חיים חן. טוב חן. יוסף חן. כלילת חן. לוי חן. פני חן. צפירה חן. קשטי חן. רוח חן. שמועז חן. תצארה חן. הקנטרס המחרן הופיע בתשי"ב.

בהפסקות שבין תפסת סדרה זו הדפוס שורת קונטרסים על עיבתו מועדים והמגילות: טל שבת (ירושלים תשי"ה). פני שבת. עין שבת (תשי"ה). חיים ארוכים (לראש השנה תשי"ה). נס לשוננים (תשי"ה). נס ופלא (תשי"ה). השקפה נוצלה (תשי"ה). בני בינה (ארכעטם להנכה) עורי כבודי (על מגילת אמתר תשי"ה). אלישיב על מגילת אסתר (תשי"ה). פטרות אדר (תשי"ה). חצרות אדר (למורים). ראש חדשים (ניסן ופסח). תשי"ה. אדר מסה. קצרת אבותינו (לפסח). תשי"ה. נתי ליל (לשבועות). תשי"ה). בני עליה (ליצ בעי

וינטרויב. נח גד

מלאכה — ראובן טק. ד תשרי תשי"ס (1950) — בני ברק. ד תשרי תשי"ד (1954).

בן רבי יעקב יוד. ממעמדות רבנים מזרחות. ניק ונכד לבעל ספר "שאנה אריה". לכד תר"ה בעיקר מסי אביו ורוב שנותיו עסק בה ללא המוגה.

בשנת תרס"ו נשא לאשה את בתו של רבי

נסמך מספר 24

שם פרטי ושם משפחה מבוקשת	מס' זכות המבקשת	טלפון	קדמת למונצח/ת (אם/אם/בת/זכר)
שרה אלון	053668406	0528884470	
כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני		
חשבת וסגנית	sara@oreh.co.il		

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית

שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)

שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)

שדות חובה בתמצות אישיות

תאריך לידה עברי	תאריך פטירה עברי
1953	1953
תאריך לידה לועזי	תאריך פטירה לועזי
1953	1953

סוג הבקשה (יש לסמן V)

☒ קריאת שם רחוב/דרך/כביש

☐ שינוי שם רחוב קיים

☐ שינוי הסבר לשלט

☐ הנצחה בתרומה

הבעה אברהם אלת חשמה

חנה ואלהות חשמה ואלהות אלת

החבר על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים - יופיע על שלט הרחוב)

החבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים - יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

אשרת חשמה אל שני בורותיה חקצ'אן את חיהם בנות

ואחרי אל שני בורותיה חקצ'אן את חיהם בנות

החבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים - יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

החבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים - יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

חובילים בשירות

חובילים בשירות

חובילים בשירות

הטחנה

יתודה עמיחי יונה מך

י"ב שנים לשחרור ירושלים
עשור לתחילת שחזור ימין-משה

יונה מך – ציוני דרך

1917	נולד בגרמניה בריסלא; לשרה והאב מך.
1935	עלה ארצה במסגרת עליית הנוער עקב "גירוש" המשפחה.
1937	"חומה ומגדל" בעמק בית שאן-לימים קיבוץ מעוז חיים.
1939	שירת בפלוגות הלילה של וינגייט S.N.S.
1940	נפצע בפעולה של ההגנה. החל ללמוד אצל יעקב שטיינהרדט.
1945	תערוכה ראשונה גלריה שלוסר ירושלים.
1946	השתלמות באקדמיה – רומא, איטליה.
1947	גיוס לשרות המוסד לעלייה ב'.
1948	שירות במלחמת השהדור.
1950	לאחר 15 שנה עזיבת הקיבוץ. התקבל כחבר לאגודת הציירים.
1951	בין מייסדי בית האומנים בירושלים. מילא תפקידים רבים באגודת הציירים במשך 20 שנה.
1955	תקופת ציור והשתלמות בלונדון.
1957	תערוכה ראשונה בתו"ל גלריה אר-האנה-לונדון.
1961	שהות בארה"כ במסגרת פרוייקט "חינוך יהודי".
1963	נציג אומני ישראל בקונגרס אומנים באמריקה.
1967	שיתוף בפרוייקט מיוחד באיטליה ביוזמה אוניברסיטת טוסון.
1973	תושב ימין משה בירושלים, מעורב בחיי השכונה ופיתוחה.
1975	סיור לימודי בגרמניה-ביקור ראשון לאחר 40 שנה.
1984	הזמנה לכפר ליציר אומנים בגרמניה למשך חשעה חידשים.
1986	תערוכה "הדים ועדות" בית האומנים בירושלים.
1989	הצטרפות "למגדל נופים" בית הורים ירושלים.
1991	ביצוע פרוייקט "היהודי זים" תעריכה-אלכס-ספר.
1992	הזמנה למרכז אומנים ברלין.
1993	תערוכה בפרנקפורט אודר.
1994	תערוכה בירושלים- בית הקונפדרציה הציונית.
1996	תערוכה במגדל גופים.
1999	נפטר בירושלים. נקבר במעוז חיים. "אחרי מותו שכ אל המקום אשר אהב".
2004	תערוכה לזכרם – יונה ואפטר מך – קיבוץ מעוז חיים.

תערוכות יחיד (רשימה חלקית):

ירושלים, חיפה, תל-אביב, לונדון, ניו-יורק, ביסטון, בפאלו, סטרונטון, פירנצה, ציריך, טיריאר, ברמן, זילט, ריסלדורף, מינסטר.

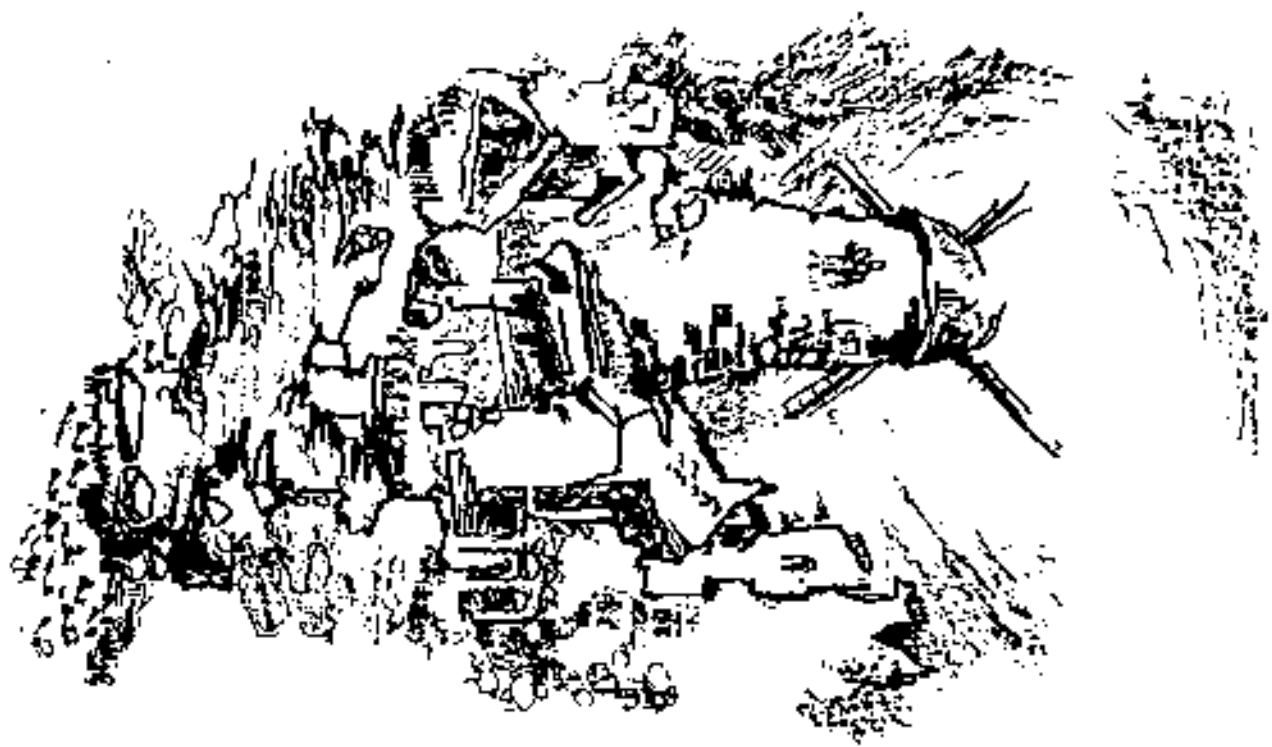
ਸਮੁੱਚਾ ਪ੍ਰਸਾਰ

ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

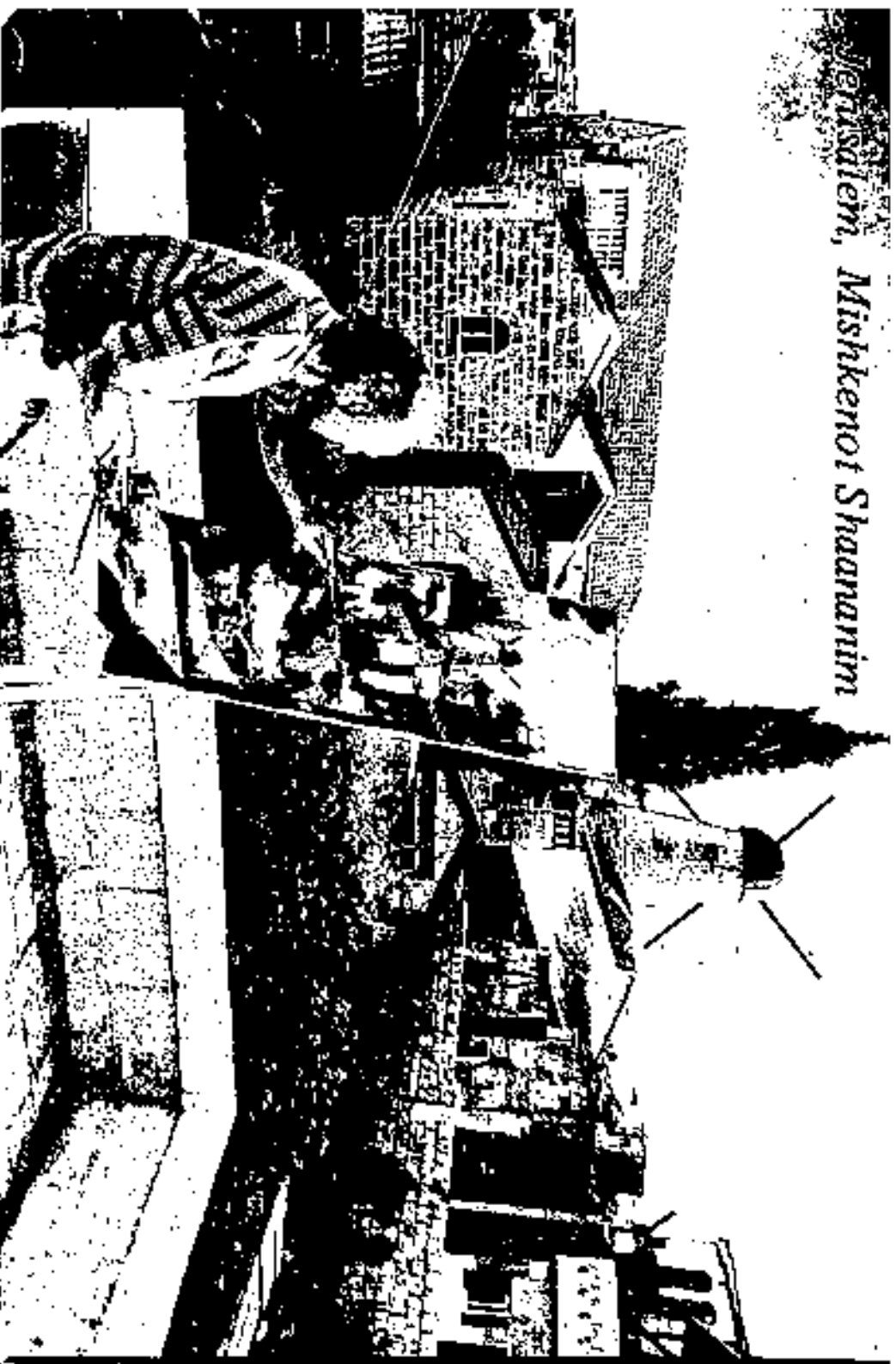
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਪ੍ਰਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

Jerusalem, Mishkenot Shaananim

שלום,

מצורפים מסמכים לבקשה לקריאת שם רחוב על שם אבינו הצייר יונה מך.
ברשותנו מסמכים נוספים, יצירות אמנות, צילומי תמונות ועוד.
נשמח לדעת שהחומר התקבל ואם יש משהו נוסף שעלינו לעשות או לשלוח.

בברכה,

רונית מך בר עוז

נייד: 0545303860

יואל מך

נייד: 0522408820

19.1.2023

לחבר
יו"ר היעדה לקריאת שמות רחובות
עיריית ירושלים

א.ג.

אני פונים אליך בבקשה לקרוא רחוב בירושלים על שם אבינו הצייר יונה מן ז"ל.
יונה מן היה צייר ירושלמי ידוע שחי בירושלים משנת 1950.
הוא נולד בגרמניה ב-1917, עלה לארץ בשנת 1934, ובשנת 1950 לאחר פרישתו מקיבוץ
מעוז חיים, קבע את מקומו והשתרש בירושלים עד למותו בשנת 1999.
יונה מן היה שותף להקמת מוסדות אמנותיים בירושלים, היה פעיל בבית הכפר הגבוה
לאימנות בצלאל והיה ממייסדי ומקימי בית האומנים ופעיל מרכזי במשך 20 שנה ואף יו"ר
אגודת הציירים והפסלים בירושלים.
משנת 1973 היה יונה מן תושב ימין משה והיה פעיל ומעורב בפיתוח האומנותי של השכונה.
הוא היה אחד מאבני היסוד של שכונת ימין משה המתחדשת בירושלים, היה פעיל בשכונה
יעבר בשיתוף פעולה אמנותי עם דיירי השכונה אמנים, סופרים ומשוררים באחד. (אורי
אורלב, יהודה עמיחי ועוד). בביתו הייתה גלריית אומנות פעילה ומוכרת.
יונה מן הציג תערוכות רבות בירושלים וברחבי העולם כולו (מצורפים דורות חיים
ומסמכים).
הוא הינך דורות רבים של תלמידים בירושלים והיה אחד מהמייסדים המרכזיים בעיר בבתי
ספר רבים כגון התיכון שליד האוניברסיטה ועוד.
הוא שימש כמורה בצלאל יעבר שנים רבות במשרד החינוך, כסמינר דוד ילין וכאמור
בבית הספר התיכון שליד האוניברסיטה.
לאחר מותו תרמנו (אני ילדיו ורעייתו אסתר המנוחה) למוזיאון יד ושם בירושלים שני
אוספי תמונות (רישומים) אותם צייר במשפט אייכמן ובמשפט המאביות. חלק מרישומים
אלה מוצגים כיום באחת מתערוכות הקבע המרכזיות ביד ושם.

הרימתו לעיר ירושלים היא רבה. הוא העמיד דורות של תלמידים, חלקם אמנים מפורסמים היום, (דוד טרנקובר, לארי אברמסון ועוד רבים אחרים). היה מעורב בפרויקטים רבים בעיר בעיקר בתקיפת טדי קולק ז"ל, (לדוגמא מצורף צילום: "הטחנה" עם יהודה עמיחי, י"ב שנים לשהרור ירושלים, עשור לתחילת שהזור ימין משה). היה חבר בוועד לשיפור פני העיר (ואף עסק בקריאת רחוב על שמו של מורו ורבו הצייר יעקוב שטיינהרט) והאמין באומנות ובירושלים כפי שמצוין בספר "מה ומי בירושלים". יצא סך הווה עמיד תווך מרכזי בקבוצת הציירים הגרמנית הוותיקה בירושלים (מיוזן סימה, יעקב פינס, מרדכי ארדון, אשהיים ועוד רבים) שהתאפיינו בסגנון ציור אקספרסיוניסטי. כאמור, היה פעיל מאוד באגודת הציירים ואף ייצג את ישראל בקונגרס אמנים בארה"ב. לורות חיי ופעלו מ'פיעים במספר ספרי אומנות חשובים כמו למשל בספר "מה ומי בירושלים" בעריכת אליעזר שמואלי (עמוד 202), סיפוריה של אמנות ישראל (103, 117, 122), 100 שנות אומנות בירושלים-גדעון עפרת ועוד ספרים רבים אחרים הקשורים לאמנות ישראלית.

כעת, שנים לאחר מותו החלטנו לפנות אליך ולהביי הועדה לקריאת שמות על מנת שייקרא רחוב על שמו וכך תזכה ירושלים ויזכה גם הוא להנצחת "אוויה על פועלו רב השנים להטמעת האומנות בכלל ולמען ירושלים בפרט ובכך יצטרף לשורה של אומנים בעלי שם שחי ופעלו בירושלים.

אנו תקווה שתשקלו בכבוד ראש ובהיוב את בקשתנו לקריאת רחוב על שמו. מצורף מכתב על פעלי הרב וכן ציוני דרך של חייו. ברשותנו כמובן תמונות ורישומים מקיירים, צילומי תמונות וקטליגים אותם נוכל להעמיד לרשותכם אם יעלה הצורך.

בכבוד רב,

יואל מך טל: 0522-408820

רונית (מך) בר-עוז טל: 0545-303860

(חימרים נוספים נשלחו בדואר רגיל לעיריית ירושלים)

לכבוד

הוועדה לרמיאת שם רחוב

עיריית ירושלים

21.2.23

הנדון: רחוב ע"ש הצייר יונה מן

שלום רב,

באופן שהיה תלמידו של הצייר יונה מן בבית הספר החיפון שליד האוניברסיטה, אני מבקש לצרף את קולי ליוזמה לקרוא רחוב על שמו בעירו האהובה ירושלים.

יונה מן עלה ארצה בשנת 1935, במסגרת עליית העור, והיה מראשי קיבוץ מעוז חיים בעמק בית שאן, שהחל כיישוב חומה ומגדל. שירת בפלוגת הלילה של יינגוים, ולאחר מציסחו, בשנת 1940, החל ללמוד אצל הצייר יעקב שביט-הרדס. כיהן שני קאסכולת הצייר האקספרסיוניסטי דצינו, סבב מן ברחבי הארץ וצייר בנאמנות את נופיה בשפתו הצבעונית והרומבית המוצחת.

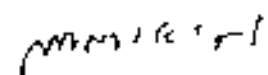
בכל פעם שנפגש אל הדגל החייצב מן ללא הסוס, החילה במסגרת המוסד לעלייה ב', ולאחר מכן בקרבות הלחמת השחרור. בשנת 1950 עזב את הקיבוץ והיה ממיימני אגודת האמנים בירושלים, שם סילא במשך השנים תפקידים רבים לטובת ציבור האמנים וקהל שוחרי התרבות בירושלים.

לאחר מלחמת ששה הימים העביר מן את ביתו וכדונתו לשכונה יפין משה המתחדשת, והיה לדמות מרכזית בחיי התרבות והחברה של השכונה, ועל העיר בכלל. לשעט כשה תקופת יצירה מוצגת בחו"ל, לא עזב את הציור ומיקד את יצירתו בטופיה ובמבטאותיה. ציירי היחודיים וכו לאהרם של רבים מתושבי העיר, והם מעטרים עד היום את קירותיהם של בתים רבים בירושלים. את שנות הוהב שלו בילת עם אשתו אסתר, במגדל גנים בירושלים, שם הספיק לצייר ולהציג את עבודותיו, ויש נספר, בשנה 1999.

אישית, הכרתי את יונה מן כמורה נלהב, הידע לקרב את תלמידיו גם למסורת הציור, וגם לרעיונות החשובים והעוררי המחשבה בהתר של האמנות המודרנית. מסיכור בחשיקתי לציון הייתה סיטאקית, והוא ליווה במסירות את לבטי לגבי צערי הראשונים בעולם האמנות. היום, לאדר כריירה ארוכה של 40 שנה אמנות ואקדמיה, אני סוקר ליונה מן הודה על חלקו ברצלחת.

לסיכום, אני סבור שיהיה זה ראוי לקרוא על שמו של הצייר יונה מן רחוב בעיר ליה הקדיש את עיפר יצירתו, וזה פעל ללא לאור ובמשך עשרים רבים לקידום חי התרבות שלה, הוודה אמנה יחינך ילדה.

בברכה,

פרופ' לאיי אברמסון

052-6663277

ס'תת
תתת

תתת
1986

ECHOES &
EVIDENCE

JONA MAC
1986

הקופה ציור כיוון (בהקדמה) 1961
 ייבששילוח
 אדמות הכרית של אפריקה 1961
 (7 חודשים)
 נציג אולי ישראלי בקונגרס אומנים... 1961
 באמריקה.
 טרוף בפריזיקט חוזרה באיטליה... 1967
 ביוזמה אינדיבידואלית טרסור.
 חושב בנקין ששה ירישלים יפעילת... 1971
 במיש השכונה ופיתחה
 סידר לטעור במדעיה (ביקור דאשורן... 1975
 לאחד 80 שנה)
 הובנה לבסוף האמנים בהרמניה — 1984
 קונסטנצה (9 חודשים)
 חצונות יחיד (ישעינה חלקית)
 ירישלים, היפה, הלילית, לערין, ליריזיק,
 פרימטין, פפאל, פורנו, פלדנס, צייד,
 טרייאר, ברמן, דלס, דיסלדורף, מינסטר.

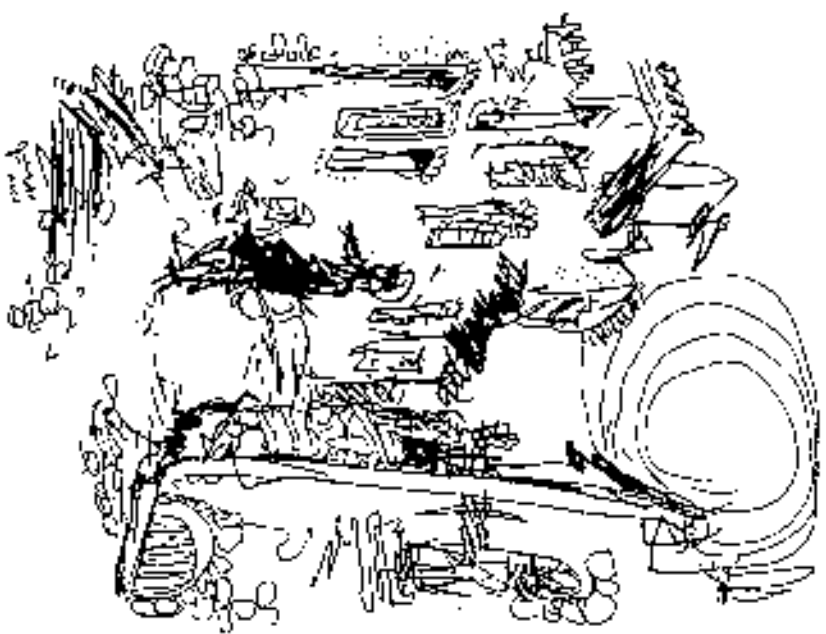
בשנים האחרונות מקדיש את זמנו רק לאומנות
 — למשטחה: הקומץ ירישלים.

ציוני דרך

1917 נולד במרסניה, בטורקיה. לקחה
 חוג מר. אביו היה מרדנס.
 מלחשט כחיי הקהילה היהודית
 וברחי החברות של העיר.
 1934 עלה ארצה במסגרת עליית הנוער
 עקב יעודושי המספחה.
 1937 ירושלה ומגורל במעמק בית שאן
 לימים קיברן סגור חיים (פטדולן).
 1939 סלמחה הליקה של ווינגים, S.N.S.
 1940 נסע בשעלה של הרמה, למר אצל
 יעקב שטיינלוד.
 1945 תערוכה ראשונה — נליה שלוסר —
 ירושלים.
 1946 השלמה לבסוף בארמניה רומא —
 איטליה.
 1947 ניים לשויות דמטר לעליה ב.
 1948 מלחמת השחרור.
 1950 פרש מהקיברן — לאחד 15 שנה.
 דהקבל כחבר לאגודת העידים.
 1951 ביי ביסר פיתה אפנים ירושלים
 מילא חסידים רבים במשך 20 שנה
 במסגרת אגודת העידים.
 1952 יס נישא ליעור : חידן דרך אסעת.
 מרצה באוניברסיטה יעידה לאומנות
 בכל רמון החידן במשך שנים
 רבות.
 1955 חקומט ציור השלמות כלונדון
 תעידה ראשונה: חידל, גלריה
 אייחמה: — לונדון.

רשימת תוכנית

1	פתיחה	1
2	הקדמה	2
3	מטרת הלימוד	3
4	התכנית	4
5	לוח זמנים	5
6	רשימת מקורות	6
7	הערות	7
8	מסמכים	8
9	הערות	9
10	מסמכים	10
11	הערות	11
12	מסמכים	12
13	הערות	13
14	מסמכים	14
15	הערות	15
16	מסמכים	16
17	הערות	17
18	מסמכים	18
19	הערות	19
20	מסמכים	20
21	הערות	21
22	מסמכים	22
23	הערות	23
24	מסמכים	24
25	הערות	25
26	מסמכים	26
27	הערות	27
28	מסמכים	28
29	הערות	29
30	מסמכים	30

erotic "Sally
Sex" by

התאחדות

המחשבים

12.12.86

המחשבים
המחשבים
המחשבים

27.12.86

JONA MACCHI

OPENING AT 10 AM

12 SHIMULE HANNO OD ST

ARTISTS: HOUST

JERUSALEM

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: תומר קאופמן / תאריך: 05/02/2025 16:41 / מספר בקשה: 3061058

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	ברזיל
מספר בית:	2
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונצח/ת:	2
שם פרטי:	תומר
שם משפחה:	קאופמן
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	054
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	pomerpuf@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	חני לב
שם הרחוב המוצע באנגלית:	
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	12/04/1924
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	ט' ניסן תרפ"ד
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	20/04/2010
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ז' אייר תש"ע
איתור מוצע:	
הערות:	

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

לוחם אצ"ל, איש המוסד, ראש חנועת החרות

הסבר על שם הרחוב המוצע:

לוחם אצ"ל, איש המוסד, ראש חנועת החרות בארצות הברית (תרפ"ד - תש"ע).

מס' 4757 סג

מזכירות מועצת העיר
Secretariat of the City Council

מזכיר בקשה לקבלת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקשת	מס' זהות המבקשת	טלפון
הגאי	[REDACTED]	052-6966011
כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני	
ב' הרמב"א יח"א	powerpuff@gmail.com	

יטענות דואר זו יישלחו מס' בקשה למזכיר מעקב

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית	שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)
הג' 2	Hagai Lev
שם תחבוב המוצע בערבית (אם חוסה)	

שדות חובה בהצגת אישיות

תאריך לידת המבקש	תאריך לידת המבקשת
13.04.1924	21.04.2010

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☒ קריאת שם הרחוב/רחוב/כיכר
☐ שינוי שם הרחוב קיים
☐ שינוי חסבר לשלם
☐ חסברה בתחומה

תואר קצר נאמר על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים - יופיע על שלט הרחוב)

זאב אר"ב, אים, אלז, הא, מנחם, חזקיה, קורב

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים - יופיע באזור הידיעה) ניתן לפרט בקובץ נפרד

(מבוא קניז נפרד)

חתימה: [REDACTED]

שם: הגאי תאריך: 3.5.19

מובילים ו שירות

החל מ-2019, חדר המנהל המרכזי של מועצת העיר, ממוקם ברחוב המלך המעוז 22, חדר המנהל המרכזי של מועצת העיר, ממוקם ברחוב המלך המעוז 22, חדר המנהל המרכזי של מועצת העיר, ממוקם ברחוב המלך המעוז 22.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: פרידה אילוחינה / תאריך: 03/02/2025 18:29 / מספר

בקשה: 3047832

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	מזל דלי
מספר בית:	10
כניסה:	א
מיקוד:	
קיימת קרבה למונצח/ת:	1
שם פרטי:	פרידה
שם משפחה:	אילוחינה
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	050
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	fridal@zahav.net.il
סוג קירבה:	אחיינית

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	נחום ודניה לוין
שם הרחוב המוצע באנגלית:	Nahum and Danya Levin
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1900
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י' טבת תרס"א
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	30/01/1959
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ב שבט תשי"ט
איתור מוצע:	ירושלים
הערות:	תודה
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	חלוצי ארץ ישראל
הסבר על שם הרחוב המוצע:	נחום-מייסד האולפן הראשון ודניה-מייסדת התיאטרון לנער הראשון בארץ

פראגן ווערן עררױבט ווערן
אדע ווינקן געדאדן.

מפלגת פועלי ארץ - ישראל - ירושלים
המשמרת הצעירה

ביום ה'ש"ה 6.4.45 בשעה 8³⁰ לילה

בקלוב המשמרת הצעירה
רחוב הנביאים

הרצאה

על הנושא אמהות על דרך ישראל

הפותח ה' לחוב ארץ

מינה ושינה כצדור

הכניסה

מפלגת פועלי ארץ - ישראל - ירושלים
המשמרת הצעירה

ביום פ' 6.4.45 בשעה 8³⁰ ד"ר

בקלוב המשמרת הצעירה
רחוב הנביאים

הדצאה

על הנישא למהותה של רוח ישראל

הפותח החומר לד"ר

נשיא ושינה ד"ר ד"ר

הכניסה

New Zionist Organization
CAPE TOWN BRANCH

A Public Meeting

will be addressed by

Mr. NAHUM LEVIN

(General Secretary of the N.Z.O. of S.A.)

ON

SOCIALISM, ZIONISM

and PALESTINE.

AT THE

BANQUETING HALL

(CITY HALL, DARLING STREET)

ON

Monday, 11th July, 1938

AT 8.15 p.m.

Questions Invited. Admission FREE.
ALL WELCOME.

בית ציוניסטי
קייפטאון אמריקאני

א מאסן מיטינג

ועם אדוועסייט ווערן

דיין

ה' נחום לויין

(גענעראל סעקרעטאר פון דער נ.צ.א. פון דרום אפריקא)

א.ד.ו.

סאציאליזם, ציוניזם

און ארץ ישראל

אין באנקוועטינג האל

(סיטי האל, דארלינג סטריט)

מאנטיק דעם 11טן יולי

8.15 און אוועק

פראגן ווערן ערוויבט ווערן
אריינגאנג פריי, אלע ווילען געדארף.

המחלקה לתרבות
של הועד הלאומי

מחלקת המער של
ההסתדרות הציונית

בעשית, כלט סודי א תשי
46 ז. ז. כטעה 1015 לפדע
כ א ז י
הת'אמרון, "מגרב"

עצרת ברען

אודשט

לבעית העברית בישונ

דברים

בחום לרין-המער-משמר הכעון

נציגי תנועות הנוער

יהודה אהרנקרנא

סניף מס' 1

נ.א.א. גור אריה

תפוז

הנוער נקרא להשתתף בעצרת.

פראגן ווערן ערדויבט ווערן
אריינגאנג פריי. אלע ווינקען געראדן.

פרידה אילוחינה

הבקשה נשלחה בהצלחה

מספר מעקב: 2543394

לבדיקת סטטוס בקשות [לחצו כאן](#)

בברכה,

עיריית ירושלים

הברית העברית העולמית
ההנהלה • המועצה הישראלית

מתכבדת להזמין

לטכס חלוקת
פרס נחום לוין ז"ל

שיתקיים ביום שלישי, י"ח בשבט תשכ"ג
(12.2.63) בשעה 8 בערב, בבית תבורי
רח' שולמית 7, תל־אביב

הפרס יוענק לחמשה תלמידי
בתי הספר התיכוניים, מבין המשתתפים
בתחרות חיבורים על הנושא:
הלשון העברית - מלכדת האומה

ברוכים הבאים
אולפן עציון

244 מחזור

איתור מוצע:

הערות:

תיאור קבר על שם הרחוב המוצע:

הטבר על שם הרחוב המוצע:

הטבר על שם הרחוב המוצע:

הטבר על שם הרחוב המוצע:

ויקיפדיה

שלדון אדלסון

שלדון אדלסון
Sheldon Gary Adelson

אדלסון, 2008

שלדון אדלסון (שמו המלא: **שלדון גדליה שלים גארי אדלסון**) (באנגלית: **Sheldon Gary Adelson**;‏ 4 באוגוסט 1933, י"ב באב ה'תרצ"ג – 11 בינואר 2021, כ"ז בכסל' ה'תשפ"א^[1]) היה איש עסקים ונדבן יהודי-אמריקאי, בעל השליטה בחברת "לאס וגאס סטריק", שהחזיקה במתן מילון יפתי קורני בעיר לאס וגאס בארצות הברית. באי סמוך שבסין יבסמקסטר. היה בעדו של העיתון ישראל היום ובעל השליטה בעיתון ספור האסין. היה מיליארדר שתרם מיליוני דולרים לאיגודים ולמוסדות ופעיל ציבורי.

בדצמבר 2020 העריך כתב העת האמריקאי "פורבס" את הונו האישי במעל 35 מיליארד דולר.^[2]

קורות חיים

אדלסון נולד בשכונת הורצ'ווסטר שבבוסטון, בנם של שרה (לבית שונקין) ואריה'ל אדלסון. משפחת אביו הייתה במרוצא יהודי אוהראני יהודי ליטאי.^[3] אמו הגירה מאנגליה.^[4]

אביו היה נהג מונית ואמו ניהלה חנות לסרימה. המשפחה הייתה ענייה ואדלסון חלק חדר אחד עם שני אחיו ואחיותיו.^[5] בגיל צעיר סבר שיהיה בספינת הדיג ובגיל 19 החל לעבוד כעצמאי. שירת בצבא היבשה של ארצות הברית במשך שנתיים. שדושההדר הדד פיננסים וזלזלה בסיוע הולל שד ניו יורק אולם לא השלים הנאר אחריו. העסק הראשון שהקים היה להסביר מוצרי טיפוח בשנות ה-60 הקים עם שני שותפים חברת לסיילים. חבר עם חברו משכונתהואר, יוצא הערצית ויועץ מספר.

אדלסון נולד למשפחה שלמשה במפלגה הדמוקרטית, אך במהלך השנים דעיכו וסו יותר הארה של המפלגה הרפובליקנית, והפך האחד מניהלים הבולטים.

אדלסון היה נשוי לסרימה, בני הזוג אימצו שני בנים יתמי. אחד מהם, פרנשיס, נפטר ממחלה יתר בשנת 2005.^[6] בשנת 1988 התגרשו בני הזוג.

ב-1991 נישא בשנית לזרים פרנשיס-אוקסדורן, דופאה ההתמדה בגניחה מסבים, ישראלית לשעבר, חגגת נישואיהם נערכה במרקליק שאגאד במשכן הקנדה בירושלים.^[7] הזוג היהודי שבה נערכת חגיגה נישואים במשכן

לידה

4 באוגוסט 1933

בוסטון, מסצ'וסטס, ארצות הברית

פטירה

11 בינואר 2021 (בגיל 87)

מליבו, ארצות הברית

שם לידה

Sheldon Gary Adelson

מדינה

ארצות הברית

מקום קבורה

בית הקברות היהודי בהר הזיתים

מקום מגורים

לאס וגאס

השכלה

- הסיטי קולג' של ניו יורק
- תיכון רוקסברי ממוריאל

מעסיק

לאס וגאס סנדס

מפלגה

המפלגה הרפובליקנית

בן או בית זוג מרים אדלסון (1991–2021).

הכנסת [8] את קיום האירוע כמנסה ביקש בנסיך נבילה, או סגן שר החוץ.
[9] מנישואים אליה יש לבנו ריג שני בנים (סרן ואדם). [10]

ביוני 2014, נבחר על ידי הג'ורנלס פוסט באחד מהנישואים הנודעים
המשפיעים ביותר בעולם. [11]
פרסים
והוקרה

- אגודת כבוד של ירושלים (2013)
- Distinguished Nevada (2018)

41 ①

שלון אדלסון ושרה מרים אדלסון, 1997

בפריי 2019 פרסם שארלסון דו"ר בסדרון מבוגר לימפומה שאינה הודל'הין.
[12][13] 7-7 בינואר 2021 הדוער מלורבוי על אדלסון כשסגן, שרוא יוצא
להפסקה מחלה כדי להגביר את הטיפולים נגד מחלתו.

אדלסון נפטר ב-11 ביוני 2021, בגיל 87 בשל סיבוכי של הסיפטי במחלת.
למחלה פיתחו קרייבוי את דבר מותו. [14] ארנו העלה לישראל, במסד התעודה
בי-טריין ליבול האט הממשלה נמנה את ארנו. הוא נספר ב-15 בינואר 2021
בהלוויה מצומצמת בבית הקברות הרמון בהר האיתנים. [15]

פעילותו העסקית

החיות נישורי של אדלסון הייתה בארגון הערכות COMDEX שאותה
פיתח יחד עם שותפו, העלילה הראשונה ההלימה בסנת 1979. COMDEX
הייתה תעריכה המפתחים המציעות המסירה בעולם ברים נגידת ה-80 דו-90 של זמא ה-20.

בתי מלון וקזינו

פעילותו העסקית העיקרית של אדלסון התרכזה בחברת לאס וגאס סנדס, שהיה בעל השליטה סרת עסקי דבריה הס בעיקר חלוקית של
בתי קזינו בארצות הברית, סין, סינגפור וייפונאם. בול"ת הססנים שפרסמה הדברה ב-1 במרסאר 2012, עבדי הרבעון האחרון של
2011, נרשמי עליית של 36% ברות הנקי ל-460.9 מיליון דולר (57 בש המנה) ושל 26% בהכנסות לשיא של מעל 2 מיליארד
דולר. רפי הדו"ת האחרונים, רוב הכנסות החברה הוצעו מפעילות בתי הקזינו באסיה ובמיוחד בסין (1.33 מיליארד דולר) ובסינגפור
(806.9 מיליון דולר). באשר לראס וגאס עמדו ההכנסות על כך של 399.5 מיליון דולר. אדלסון הדוע כי במוכתו להפשיך ולכנות בתי
הלון וקזינו בסינגפור, בוסן, בקריאה החלילית ובמייפונאם. [16]

בשנת 1988 רכש אדלסון עם שותפו את בליי הקזינו סנדס (Sands) בלאס וגאס. שנה לאחר הרכישה בנה אדלסון את ברכו הכנסים
התעריכות ברכו, שדוד ללכיו הכנסים הפרשי דודית בארצות הברית. בשנת 1991, בעודו מכה את ירה הכנס ביינציה, מצא השדאה
בעיר מנישא לללון מלס עול, הוא הרס את ברכו סנדס והשקיע 1.5 מיליארד דולר בבניית בליי ונישואן ("היינצואט"). הדכון ביבה הדנו
סבו שיחזורי רבים לאחריו המפרסמים של העיר האיסלנדית. הללון הביא למתכנה בתעריית המכונאות בלאס וגאס חבה לפריטים
בינלאומיים רבים באר העלונות הערים בעולם. בשנת 2003 ניספ לללון מנדד דירות סבו 1,013 דירות מלס. כך הלל הלרון ברכו
4,049 דירות אירות, 18 במנדת, ברכו מנדת יבו תעירות שיש, בשנת 1995 מבר אדלסון עם שותפו את השוכה התעריכות
שבבעלותו, בילד העריכה COMDEX, לבכס יפנ, תמורת 862 מיליון דולר. הדנו של אדלסון במסדה היה מעט יותר מ-500 מיליון
דולר.

בפאי 2004 נפתח ברכו קזינו "סנדס מלאי", פרי תחנתו והשדעתו של אדלסון, בהצו האל ללא בליו, שהדעתו של אדלסון בברון, במק
265 מיליון דולר, הותורה לו מתוך יחודי הללון ברכו שנה ארת. בחודש דצמבר 2004 הונפקו מנדת הללון בבורסר ואדלסון, שהדיוק
או ב-69% מן המנדת, הדל לסינארדר ביי מלסה. בארבע השנים הראשונות מאו פתוחי של ברכו סנדס במלאי הוספל הוננו האיש של
אדלסון מ-14. [17]

בפאי 2006 הופנח להדברת "לאס וגאס סנדס" רישיון להסדה ברכו קזינו הרש במתחם בריכה ביי בסינגפור, הללון, בריכה ביי סנדס,
נפתח לציבור באפריל 2010 ועל פי הערכות השקעו ב-3.16 מיליארד דולר.

בחדש אוקטובר 2007 חנך אדלסון את בתי "ימאזי נישאן". הוא הכריז כי הוא מתכנן לפתח תחנות חשמליות באזור כושא, שהתנה הן שבאס ימאס, בהשקעה בולגית של 12 מיליארד דולר וכי על דשנת 2010 יבנו בהם 20,000 דורתי בתי, בדורש ספטמבר 2007 הכריז כי "אס ימאס סנדס" תפתח בלון גזים במשאן, בהודו אוקטובר 2007.

לאחר המעבר הבנקאי העולמי בשנת 2008 פרסם כי שווי ההזדמנות של אדלסון ירד לכדי 4 מיליארד דולר, [18] מכיוון לשנת 2013 מצא כי אדלסון היה הפורטפול הגדול ביותר עם עלייה של כ-15 מיליארד דולר בשנה אחרת, [19]

לאחר פטירתו, חברת "אס ימאס סנדס" מיהה את עיקר פעילותה באמצעות חברות, את בלון Venetian את מרכז הבנקים שיה בלס ימאס ל-Vici Properties ו-Apollo Global Management [20]

עיתונות

לתחום העיתונות נכנס אדלסון בישראל, שבה לא היו לו מכשירי עסקים, לרבות החלטתו להשקיע בשיתוף התעשייה בישראל "לא נבעה רק מניכיו דוח, אלא גם מאולי בעיקר, מרצוני להצטרף לציבור הישראלי ההומניטרי להקשורת היגית ומאונת", [21]

פעולתי בשיתוף התעשייה החלה בשנת 2006, כשהכרתי נחמי גבסולית בני הזוג רבקה 50% מהפעילות בחינתון "ישראל" ששלמה בן צבי יחד כמה חודשים לפני זה. כעבור מספר חודשים נחלו בן צבי ואדלסון, של רקע יחסי של אדלסון בעיתון יותר רציני, בעיה בן צבי טען שאין להכניס סגולות להזדמנות של אדלסון, [21][22] השלימה ב"ישראל" ניהול בדיקת בן צבי, אינס חלק גדול מעובדי העיתון, בראשית העיתון עמית רגב (שאיתו הכיר אדלסון) עזבו והצטרפו לרעיון החדש שאדלסון רכש – ישראל היים, בין אדלסון ובן צבי החל מאבק משפטי שכלל תביעות הרדיות. ב-2012 הגיעו לפשרה שהיכנה בשאר חסות, [23]

ישראל היים החל לצאת ביולי 2007. העורך הראשי היה רגב, והמו"ל אשרי בשרם, שהיה מנכ"ל "ישראל". בשנת 2010 הוא דפף לעיתון הישראלי דיומי בעל שיעור התקופה הגבוה בימי חול, [24][25] מאז 2017 הוא הופץ בדרך גם בסופי השבוע, [26] החל בחודש מאי 2018 מכונה מדים אדלסון כמו"ל שר העיתון, [27]

העיתון, שהוא מבצעים פרטית, לא מפרסם את נתוני הכספים, אבל לפי התצהיר שה שלמה בן צבי בדרך הן הסנסור העצמאי ביניהם, ילפי מנינים שחוקי היגסל טוען שמתקף אליהם, אדלסון מפרסם כ-100 מיליון ש"ח בשנה על העיתון, [28][29] גם העיתון מסע שהוא שימש כדרך לתחילה במסית האטיבית של אדלסון בהכנה, [30][31][32]

ב-2014, אחרי ששלמה בן צבי נקדע דבריו כספים רבים אדלסון את מרכז האשון תבורה 14 מיליון ש"ח, ואת אתר ההדפוס של הערב, qzoo (שמהעורך נסח) תבורה 3 מיליון, [32]

בספטמבר 2015 אדלסון רכש את העיתון לאס-ימאס הימני-ג'ירנא, העיתון הגדול ביותר במדינה, אדלסון טיילם עבור העיתון 140 מיליון דולר, 38 מיליון דולר יותר מהמחיר שבו נקנה בראשית אותה שנה, אדלסון קנה את העיתון בעזרת חברת טליוקמה כמה חודשים לפני כן, כך שהעבודה שהוא הבטיח החודשים הוכתרה הן מהציבור והן מעובדי העיתון שחשיו על כך שהם מהבטיחים לעבוד עבור בעלים אחרים. בעבור לשבוע דורתי של אדלסון סביבם נחשפה על ידי כתבי העיתון ויחסימה בכתבה בעיתון עצמו, במסגרת משפחה אדלסון פרסמה שהוא אכן הרוכשת, ושיטתה על ההכחיה בעצמי שרא לנשיו את תשובת הלב העצמית בין המועמדים לנשיאות של המפלגה הרפובליקנית שהתקיים במדינה, [33]

עם הכינה העיתון הוכנע הדי שלו במספר נישאים בהתאם האינטרסים העסקיים של אדלסון במדינה ולחשיותיו, מכיוון שמתכוון על עסקיו של אדלסון פרשו, [34] בעמוד לעמוד הידיעהראשית שאפיינה אותה, העיתון תמך ברום של הכמה אצטדיון פוטבול בלאס וגאס בשילוח של מיטו פרמי יציביו בו היה מעורב אדלסון, [36] יבדקאם להתמודדות של אדלסון להיחצות של סמים קלים, עברתו שר העיתון ההפכה מהפכה התגברות, [37]

עמדותיו ותדומותיו הפוליטיות

אדלסון היה אחד מהחברים הבולטים במאה ה-21 עברי מעמדי המפלגה הרפובליקנית ישראליה שפרסמה בארצות הברית. [38][39] בשנת 2005 היו אדלסון ואשתו חיים בין 53 התורמים שהרשו רבע מיליון דולר לזקם ההסכמה השני של נשיא ארצות הברית ג'ורג' ו. בוש, שהיה מועמד המפלגה הרפובליקנית. [40] בספט 2007 מימן אדלסון את עזילת Freedom's Watch התנועה בלונדון להגנה במרחק של הנשיא בוש ומספרת מועמדים רפובליקנים קונגרים של ארצות הברית.

במהלך הבחירות המקדימות לנשיאות ארצות הברית במפלגה הרפובליקנית ב-2012 חקר אדלסון החזיק בנשיא ג'ורג' ו. בוש כח במועמד הסיף בוש ובוש. כל תוכניתו למועמדי המפלגה הרפובליקנית בשנת 2012 על 25 מיליון דולר. [41] ב-2012 חרם עם אשתו בעשירי מיליון דולר בבית ג'ורג' ו. בוש. [42] אדלסון השתתף בהדחת נאציזמים חלוציים הרפובליקנים והוא היה יושב ראש ועד הנעדרים שרה. הקואליציה תמכה בנשיא ג'ורג' ו. בוש ודשיקה למספר שנים "החשד המזע" (Buyer's remorse) שייעד הקהל המצביעים החוזר, הקומד ברובו באופן מסורתי במפלגה הדמוקרטית. במסגרת העבודה בישראל על עבודת ברי אובמה בבר המגע הישראלי והפורה התמוך. [43] במהלך הקדנציה הנשיאותית, באוגוסט 2012 התגלתה המפלגה הדמוקרטית בפני אדלסון ובני משפחתו, על שפסססה מול האשמות חסרות בסיס. [44] באותה שנה הגיש אדלסון הבקשה ויכח נגד ארעון יחודי במדינה עם המפלגה הדמוקרטית. לפני שפרא חיים ריבני הכריז הקהל את "כספו המלוכני" של אדלסון, זאת על רקע ידיעה שבית הימורים במצולות מאפשר פליחות של אגוד ברהמיני. [45] ב-2013 דחה בית משפט פדרלי את התביעה מלני חרשם הביטוי צרעיו ליכיה המשפט העריון של זכרה נחה. [46]

במהלך הקדנציה הנשיאותית ארצות הברית 2016 הודיע אדלסון על תפישתו במרחק רחב לראשית המפלגה הרפובליקנית. לאחר שדיוולד טראמפ סותר המועמד הרפובליקני הודיע עבר אדלסון לחסור בו, יהיה לתורם הגדול ביותר לקמפיין של טראמפ (מלבד טראמפ עצמו), עם תרומה של 20.5 מיליון דולר. [47] לזקם אירועי ההסכמה של טראמפ חרם אדלסון המישט פדרלי דולר. [48]

על אף שיש לו בחרים בהי-החזירים, אדלסון התנגד לתוכניות באנטרנט בנשיא שהם גיזרים את כספם של הצעירים והעניים. [49]

אדלסון, ששניים מכני המאמצים העיקריים הראשונים הממבדי כספים לשנים ואחר בהם בה כמות יתר, [50] יאשתו שהיא הפאה המתחזר במיליון מספרים. התנגדי לעבודה של סגרת קלים. [51] ואדלסון חרם מיליוני דולרים לקמפיין דגנר בישראל עם המורידה בנדא האכזר יפני. [52]

אדלסון התנגד להקמת מדינה פלסטינית, בשלהי מדינתם של ג'ורג' ו. בוש ואחרי אימפרם, הביט ההגברות לקיום ועידה אנאפויים.

מעורבות בישראל

ב-2005 חקר אדלסון במסגרת יאשתו ג'ורג' ו. בוש.

יחדיו יכריז אדלסון חרם על 50 מיליון דולר ל"יד תמ"ל" בני הודים הם תורמים ביילרים של פרויקט תולית. המממן ביחודי בני מועד בישראל. מאז 2007 חרם בני הודים יתר ל-100 מיליון דולר לפי-קט. [51][52] באפריל 2018 חרמו בני הודים אדלסון 70 מיליון דולר ל"פרויקט תולית", ריכז שנה ה-70 לעצמאות ישראל לציון 18 שנים לפרויקט. [53]

ב-1996 חרם אדלסון העמידה ליפן במספר נתניהו, ונא המשיך להיות קטרים חרשים עם נתניהו. [54] בעקבות פתירה של העימותא רבים דיוקד יחדשית ערוך 10 בבקשה להעוף את מיטוי שיחות השלום שנערכו בין אדלסון לנתניהו בין השנים 2012–2015 יצרעיה שרהמכל במל"ן, פוסס נתניהו הידוע שבה נאמר בו הם שיחיהו ב-40 שנה בשנת במספר. [55]

בספטמבר 2011 הודיע אדלסון על כוונתו להגיש תביעת ויכח נגד ערוץ 10 בעקבות תמכה עליו שעוודרה מספר חרשים לפני כח בעקבות ואף שידרה בימן חדשית שישי "השמוע" של ערוץ 10 התגלית באירד דקה יחצי של פרטים בזכר ואי בדיוק עיבודת בכתבה האצירה. [56] בעקבות ההתנגדות ההפסדי במתאר סג"ל חברת "חדשות 10" האירור בנימין ועירכת "השבוע" יחצי יכח, והמגיש גיא ותר פרס מרגשת "דשביע". [57]

פילנתרופיה

המוזיאון תל אביב אדלסון במרכז
הבניין החדשני

אדלסון מימן לרוב במקר הפיאת השוכנה בנוכחתי לחחרים שד מרליה מככנית
זים.

אדלסון היה אחד התורמים הגדולים לארגונים יהודיים. הוא יאשטו מרים מרים 25
מילין דילר להקמה בלאס וגאס כמסוס מיכוכי יהודי מהגד יעד דמיכוכי. באפריל
2014 תרב 16.4 מילין דילר לעמיתת SpaceIL חישראלית. [59] באיתה כנה
הרבי בני הוג אולסון 5 מילין דילר לפולטה דמדי הבראית באוניברסיטה
סיאט. [60] בינו 2017 תרבי בני הוג אדלסון 20 מילין דילר להקמת פילטה
דפיאה באוניברסיטת אריאן, יור נריאה על שכל. [61][62] במרץ 2015 תרב 12
מילין דילר לארגי IAC יב-2018 עיד כ-13 מילין דילר.

פרסים והוקרה

שדון אדלסון וסרת מרים אדלסון עם פרס
יחיד וילסון 2008

- ב-2008 הוענק לאדלסון ולאשתו מרים פרס וודרו וילסון על אזרחות
עסקית למופת.
- בשנת 2009 קיבל אדלסון את פרס הרצל של הסתדרות ציוני
אמריקה על פעילותו הציונית. [63]
- באפריל 2013 הוענקה לבני הזוג אזרחות כבוד של העיר ירושלים,
"על תרומתם לקידומה ולפיתוחה של העיר בתחומי התיירות,
ההשכלה הגבוהה, המחקר האקדמי והרפואי והנחלת לקח השואה". [64]

לקריאה נוספת

- אילת כרמל, **תיק אישי: 40 טייקונים ריגלאומיים**, ידיעות אחרונות -
ספרי חמד - גלובס, 2006, עמ' 9–13.

קישורים חיצוניים

מדיה וקבצים בנושא **שלדון אדלסון** בוויקישיתוף

- בועז ביסמוט, עמוס רגב, באנו לשבור את הפרד מוני (<https://www.israelhayom.co.il/article/180803>). האתר
ישראל היום, 9 במאי 2014
- שלדון אדלסון (<https://www.britannica.com/biography/Sheldon-Adelson>), באתר אנציקלופדיה בריטניקה
(באנגלית)
- שלדון אדלסון (<https://www.findagrave.com/memorial/220969165>). באתר "Find a Grave" (באנגלית)

הערות שוליים

- ↑ ד"ר מרים אדלסון, בכאב גדול: שלדון אדלסון 1933–2021 (<https://www.israelhayom.co.il/article/>) 839605), באתר ישראל היום, 12 בינואר 2021

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: הרצל חקק / תאריך: 24/12/2023 14:01 / מספר

בקשה: 2254643

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה: בקשה חדשה

עיר: ירושלים

רחוב: יהודה שפירא

מספר בית: 1

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת: 1

שם פרטי: הרצל

שם משפחה: חקק

סוג זיהוי: ת.ז.

מס' זיהוי: [REDACTED]

טלפון נייד: [REDACTED]

קידומת טלפון נייד: 054

טלפון קווי:

קידומת טלפון: 02

דוא"ל: HERZEL15767@BEZEQINT.NET

סוג קירבה: חבר

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה: קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע: אריה מארק

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

10/11/1999

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

ב' כסלו תש"ס

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

23/12/2000

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

כ"ז כסלו תשס"א

איתור מוצע:

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

ע"ש איש התאטרון והסופר

הסבר על שם הרחוב המוצע:

מצ"ב

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקשת	מס' זהות המבקשת	טל' (052) 2228812 052 6223199	קרבה למונחת/ת (אב/אם/בן/בת/אחר)
קרל (בגור רח)	[REDACTED]	כתובת דואר אלקטרוני herzel15967@bezeqint.net	חבר
נייד	כתובת למכתבים	כתובת דואר	

לכתובת דואר זו יישלח מסי בקשה לצורך מעקב

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית	רחק אריה מאיק
שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)	ARYE MARIK
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)	

שדות חובה בהנחת אישיות

תאריך לידה עברי	תאריך פטירה עברי	תאריך לידה לועזי	תאריך פטירה לועזי
24.12.22	24.12.22	24.12.22	24.12.22

סוג הבקשה (יש לסמן X)

- X קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
- שינוי שם רחוב קיים
 - שינוי הסבר לשלט
 - הנצחה בתרומה

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים) – יופיע על שלט הרחוב

רחק אריה מאיק - חס אריה מאיק, חס אריה מאיק

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים) – יופיע באתר העירייה, ניתן לצרף בקובץ נפרד

רחוב אריה מאיק, חס אריה מאיק, חס אריה מאיק
חס אריה מאיק, חס אריה מאיק

חתימה

חתימה

שם: רחל חן סלע חן

תאריך: 14.3.23

הפליט שקם לבנות חלום של גאולה

מילים לזכרו של איש התיאטרון והמשורר אריה מארק, שלושים למותו

הוצל ובלפור חקק

חלף חודש מאז הלך לעולמו איש התיאטרון והמשורר אריה מארק. כולם זוכרים לו את התקופה המשמעותית בתו, הקמת המשכן של תיאטרון פרגוד, המאבק לתת לעיר ירושלים תיאטרון חי ובוועט. אריה מארק הית איש החזון, המפיק, מגלה במרחבות, כותב מחזות.

בערב אזכרה הגענו כנציגי הסופרים והמשוררים ונשאנו דברים לזכרו. קמנו לספר את סיפורו של האיש, שהקים ברחוב אגריפס ישות תיאטרלית מיוחדת מאוד, בית לדרך, להגשמת חלומות. ארית מארק היא איש תזון ומעש:

מדובר ביוצר מקורי שניסה לתהות לפשר תזהות הישראלית. בד בבד ניסה להבין את משמעות החיים בכל מחזה שעסק בו, הן כבמאי, הן כמפיק. הוא ניסח להתעלות מעל חמציאות ומעל השגרה. גם בתיאטרון גם בשירה, ביקש ליוצר וכמתזאי לגעת ברוחניות שמעבר לנו. המילים חושפות אותו: רואים כמה נפשו ערגה לגבהים, לשגב של חדרמה, של השירה.

מי שעקב אחר המחזות שבהם עסק, מי שהולך בדרך השירים שכתב, מרגיש שהוא רואה מולו את האיש שמחפש את הפשר לכל מה שקורה. אל תשכחו, אריה הגיע אלינו כפליט, כניצול שואה. תזון התקומה בער בו: חשנו את הרצון לקומם חיים. לתת לזהות, שקמה כאן לתחייה, להאיר מבין ההריסות. מי שקרא את דבריו, חש מיד: אריה מארק מבקש דרך. כך הצטייר במעשיו ובכתיבתו כאיש נודד, המחפש אור בעולם שאיבד את דרכו. ראינו זאת במחזותיו, בשירים שכתב. דרך הכתיבה ניסה להבין שינויים, לבקש זהות, מהות. בספר שיריו ימשוררים נלדים יתומים כתב:

יכי בעומק החיים נטרפו מאליתם
נאין מי שישא על גבו טרוף לעלמים.

בערב האזכרה קראנו מקאמה, שכתבנו לזכרו, מגילת מילים שבה ניסינו לצייר את דרכו, את מסלול החזון והמעש של האיש היקר.

מקאמה לזכר אריה מארק

אריה מארק קנה לו שם של איש תיאטרון, ובמשך הזמן היה ברור למה החיים שלו היו ממש חצנה, פשוט דרמה.

גם מי שבקושי ידע מילה להגות, זכר שארית חיה שם נרדף לפרגוד/ בית קטן שהפך לסמל, למופת, לאות/ נקודת פריגה מקסימה בשכונת תחלואות/ על משכן החמאם

קמה תממה/ משכן לפריחת אמונת עם נשמה/ אם חיפשת רנסנס או ג'אז וגם גורנים
של בארוק/ רגליך נשאנך למרמז של מחזות ומוזיקה וגם וזק/ אקדמיה של ניסוי,
תעייה וגם תהייה/ שנתנה בימה לאומנים, שממבט ראשון לא מצאו הזדמנות
שנייה/

פניו היו מועדות לחידוש התרבות, להעצמת ההשראה/ ואיש לא ידע שזת היה חלום
של ילד פליט שואה/ זה היה בשבילו לנצח את העבר/ לתת לרוח לעמוד בכל אתגר/
בכל רגע זכר נעוריו, את סמינת המעפילים רפיח/ בדרך התקומה השחר שלו הפציע/
חלומות של מער יפה בלורית ותרואר/ חבר לפליטים שהגיעו עם עליית הנמל/ כאן קם
להגשים חלום של עם היהודים/ מיד בעלותו לארץ שוכן

בכפר חסידים/ כבר בנעוריו ראה בתיאטרון ובאמנות שביל של זהב/ זה היה עבוד
להחיות עולם חדש, זה היה ייעוד חייו.

באהבה למד בבית ספר למשחק וזכה למשוב אדיר/ וח דחף אותו להקים את פרנוד
האגדי/ המקום שהיה בעבר בית מרתף/ הפך למרכז תיאטרון שהבהיק ונצץ/ בימה
להצגות פרינג' שהבזיקו שביבי אור/

והפקות מקומיות גם מחזות מקור/ זו הייתה בימת תשואות ראשונות/ לאומנים
רבים וליצירות מגוונות/ שלמה בר בצעדים ראשונים/ אהוד בנאי ועוד רבים
ושונים/ כל מה היה כפרגוד היה מעשה ידיו/ וכל הישג שלו חקוק באותיות של זהב/
פרגוד היה תיאטרון ירושלמי חלוצי שהיה לאגדה/ אבל ירושלים העיר לא ידעת
להכיר לו תודה/ הם שכחו איזו תרומת נתן לעיר, כמת חיח למענה להוכח.

במעשיו תר אמינם אבירים, ביקש לעצב זהות.

בשירתו כתב על משוררים יתומים/ והגענו לרגע שכולנו מאריה מתייתמים/

אריה שר על עולם מתנכר, עולם של זרות/ בכל רגע נתון כמשורר בחן הווייתו,
בעוצמתו, במרות.

נסיים בשורות מתוך השיר שלו "עלום שם" וניתן לדבריו לספר סיפור של אמן-פלא
עם נפש של קוסם,

כך כתב מי שחיפה תמיד לגאולה, לתקווה, לתיטהרות העולם והאמנות באמצעות
השפה והפתיבה:

"עצור, תן לזמן לעבור מעליך/ ואלה הרצים יחלפו עמו/ אתה התפונן במדרכות
ובדרכים/ כאבק הנשטף עם הגשם הראשון".

בעולם שנראה לו רחוק וזר, שלא ידע להכיר לו טובה על תרומה פה יקרה כאוצר/
המשיך ליצור ובכל רגע ידע לחוש לעצמו, זה לא נשלים, זה לא תם/ ובכוחו תדל ניסה
לתשאר חותם.

אריה מאדק כתב: "ואלה הרצים יחלפו" - וביקש מעצמו: "תן לזמן לעבור מעליך",
וברגעים מרים של שלכת, ראינו כולנו - כיצד קרה הנורא מלל: תכול עצר מלכת.

חמורשת שלו מחפה לקבל את הכבוד והתודה שנשקחת, להפוך את פרנודי למשכן
הנצחה.

כך כתב אריה בשירו:

"אתה, בלעדיך העולם עלום שם/ אתה תנושא זיכרוננו של היקום".

אריה מארק חיח אבן מאבני ירושלים.

המורשת שהשאיר שולחת ידה, מבקש מן העיר, שתיתן כבוד לדרכו.

נקווה, שעיריית ירושלים תדע להנציח את זכרו של אריה מארק בצורת מכונדת
ומבוכת, גם אם העולם עצר מלכת.

הרצל ובלמר חקק
הראובני דוד 25 ירושלים

כ"א באדר תשפ"ג

לכבוד
ועדת השמות
שמות לרחובות בעיר ירושלים
עיריית ירושלים,

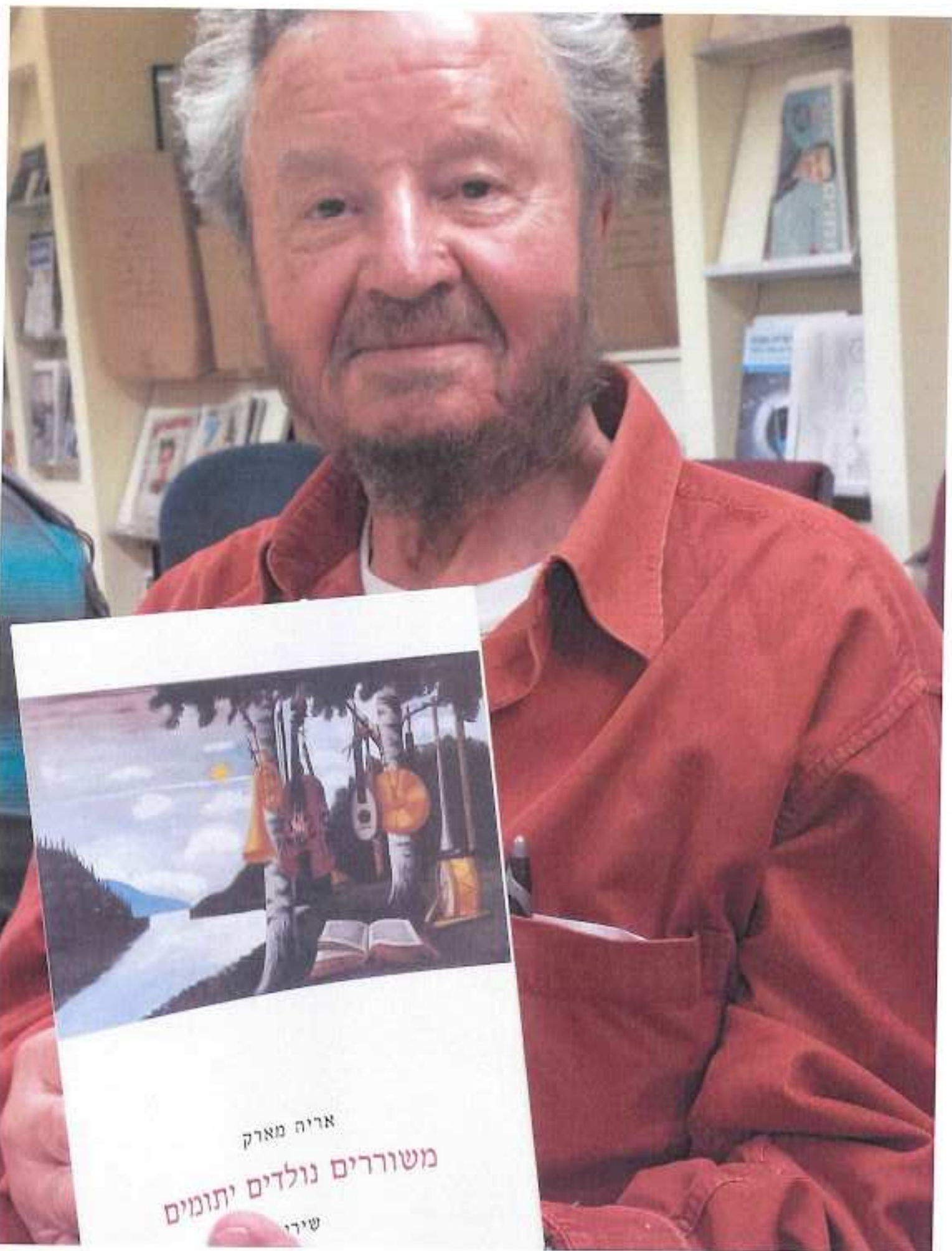
נכבדי,

הנדון: פנייה לוועדת השמות לתצב שלט שם רחוב
על שם איש התיאטרון והמשורר אריה מארק

אנו פונים בבקשה מיוחדת לכבד את זכרו של האמן, המשורר ואיש התיאטרון אריה מארק – ולתת שם לרחוב שינציח את מעלו ואת זכרו.
לפני כחמש עשרה שנים הלך לעולמו האמן אריה מארק שהיה יזע במנהל התיאטרון פרויד בעיר ירושלים – אחד מחלוצי האמנות והדרמה בעיר חבירה.
אריה מארק חשאר חותם עז בחיי התרבות של ירושלים במשך שנים רבות. יוצרים ואוהבי תרבות לא ישכחו את התרומה של התיאטרון פרויד שפעל בלב שכונת הנחלאת במשך שנים. המוסד המטאר תרם לפיתוח עולם התיאטרון בעיר.
פרויד היה בימה פתוחה ואוהבת למופעי שירה, מופעי תיאטרון, ערבי ספרות.
אריה מארק כתב יצירות מעוררות השראה: ספרו מאחורי הפרגת, כלל דיאלוג ספרותי עם המשורר שי שלום, עיבוד למתזה של יצירת שי שלום, מדובר בספר מקורי מאד.
כמו כן כתב אריה מארק ספר שירה מעניין במיוחד 'משוררים נולדים יתומים'.
אריה מארק הוכיח לכל אורך הדרך את תרומתו לתרבות ולספרות, את העקשנות שלו למלא את רחובות ירושלים בתיאטרון ובדרמה, את האהבה שלו להעשיר את הנחלאת בערבי ספרות שוקי חיים, יצירותיו הספרותיות מאירות את דמותו כאיש ספר – והחיבור לירושלים מסיף לכל אלה נופך מיוחד.
יחיה זה לכבודה של ירושלים להעניק לאריה מארק רחוב שישא את שמו ואת התות שנות לתרבות בעיר.

בברכה, הרצל חקק בלפור חקק
לשעבר יושבי ראש אגודת הסופרים העברים

אריה מארק

משוררים נולדים יתומים

שירי

הרצל ובלפור חקק
הראובני דוד 25 ירושלים

כ"א באדר תשפ"ג

לכבוד
ועדת השמות
שמות לרחובות בעיר ירושלים
עיריית ירושלים,

נכבדי,

הנדון: פנייה לוועדת השמות להציב שלט שם רחוב
על שם איש חתיאטרון והמשורר אריה מארק

אנו פונים בבקשה מיחדת לכבד את זכרו של האמן, המשורר ואיש החתיאטרון
אריה מארק – ולתת שם לרחוב שינציח את פועלו ואת זכרו.
לפני כחודשיים הלך לעולמו האמן אריה מארק שחיה ידוע כמנהל תיאטרון
פרגוד בעיר ירושלים – אחד מחלוצי האמנות והדרמה בעיר הבירה.
אריה מארק השאיר חותם עז בתיי התרבות של ירושלים במשך שנים רבות. יצורים
ואוהבי תרבות לא ישכחו את התרומה של תיאטרון פרגוד שפעל בלב שכונת הנחלאות
במשך שנים. המוסד המפואר תרם לפיתוח עולם החתיאטרון בעיר.
פרגוד היה בימה פתוחה ואנהבת למופעי שירה, מופעי תיאטרון, ערבי ספרות.
אריה מארק כתב יצירות מעוררות השראה: ספרו 'מאתרי הפרגוד' כלל דיאלוג ספרותי
עם המשורר שי שלום, עיבוד למחזה של יצירת שי שלום, מדובר בספר מקורי מאד
כמו כן כתב אריה מארק ספר שירה מעגין במיוחד 'משוררים נולדים יתומים'.
אריה מארק הוביל לכל אורך הדרך את תרומתו לתרבות ולספרות, את העקשנות שלו למלא את
התפקידים בתיאטרון ובדרמה, את האהבה שלו להעשיר את הנחלאות בערבי ספרות
שוקקי חיים. יצירותיו הספרותיות מאירות את דמותו כאיש ספר – והתיכור לירושלים
מוסיף לכל אלה נופך מיוחד.
יהיה זה לכבודה של ירושלים להעניק לאריה מארק רחוב שישא את שמו ואת החותם
שנתן לתרבות בעיר.

בברכה, הרצל חקק בלפור חקק
לשעבר יושבי ראש אגודת הסופרים העברים

גנר
הרצל

אריה מארק

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: רועי גולדשלגר / תאריך: 02/08/2024 14:53 /

מספר בקשה: 2676422

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

תל אביב - יפו

רחוב:

סמטת נטע

מספר בית:

3

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

2

שם פרטי:

רועי

שם משפחה:

גולדשלגר

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

[REDACTED]

טלפון נייד:

[REDACTED]

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

RoeGo123@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

סימון וייל

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Simone Veil

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	12/07/1927
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"ג תמוז תרפ"ז
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	29/06/2017
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ו' תמוז תשע"ז
איתור מוצע:	עין כרם, המושבה הגרמנית, רחביה, טלביה, ימין משה.
הערות:	ראוי שירושלים תשקול להנציח אותה. אישה ראויה.
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	סימון וייל הייתה פוליטיקאית ועורכת דין יהודיה-צרפתייה.
הסבר על שם הרחוב המוצע:	סימון וייל הייתה פוליטיקאית ועורכת דין יהודיה-צרפתייה, ניצולת השואה. כיהנה כשרת הבריאות בממשלות צרפת, והייתה נשיאת הפרלמנט האירופי. בזמן כהונתה כשרת הבריאות וייל קידמה את זכויותיהן של נשים בצרפת ובניהן את הזכות להפלה -הייתה לוחמת זכויות נשים. וייל כיהנה גם כנשיאת הקרן לזכר השואה.

חדשות • אירופה

חלוצת זכויות הנשים בצרפת וניצולת אושוויץ סימון וייל מתה בגיל 89

במהלך כהונתה כשרת בריאות וייל קידמה אמצעי מניעה ואת זכות הנשים להפלה. היא נחשבת לאייקון בפוליטיקה הצרפתית והיתה נשיאת הפרלמנט האירופי הראשונה

גרדיאן ו"הארץ"

30 ביוני 2017

סימון וייל, חלוצת זכויות הנשים בצרפת ששרדה את אושוויץ, מתה היום (שישי) בגיל 89. וייל, אייקון בפוליטיקת צרפת, זכורה בעיקר נוכח מאבקה המוצלח למען זכות הנשים להפלות בצרפת, ולאחר מכן היתה נשיאת הפרלמנט האירופי הראשונה. בנה מסר כי היא מתה בביתה.

וייל כיהנה כשרת הבריאות של צרפת בין 1974-1979. בתקופה זו היא התירה את השימוש באמצעי מניעה, והפכה את השימוש בהם לקל יותר עבור נשים. לאחר מכן, היא נלחמה למען זכות הנשים להפלה. חקיקה זו, המכונה Loi Veil (חוק וייל), נחשבת אבן דרך בזכויות הנשים בצרפת.

וייל בביקור באושוויץ ב-2007 צילום: רויטרס

וייל נבחרה לפרלמנט האירופי ב-1979, והפכה לנשיאתו הראשונה. לאחר כהונה שנייה כשרת בריאות תחת הנשיא הסוציאליסט פרנסואה מיטראן, וייל החזיקה בתפקיד הציבורי האחרון בין 1998-2007, כשהיתה חברת מועצת החוקה.

נשיא צרפת עמנואל מקרון הביע היום תנחומים על מותה וכתב בטוויטר: "הלוואי שמותה יעורר השראה באזרחים אחרים, כטוב ביותר שצרפת יכולה לשאוף אליו". ראש הממשלה, אדואר פיליפ הוסיף: "צרפת איבדה אשה שכמוה מייצרת ההיסטוריה רק מעטים". הנשיא לשעבר פרנסואה הולנד מסר שוייל "הדגימה כבוד, אומץ ויושר מוסרי".

וייל נולדה בשם סימון ז'אקוב בניס, ונשלחה למחנות השמדה עם כל משפחתה בגיל 17. אחיה ואביה נראו לאחרונה על רכבת לליטא, ואמא שלה, איבון, מתה בברגן-בלזן, זמן קצר לפני שחרור המחנה ב-1945. רק 11 מכל 400 הילדים היהודים שנשלחו מאזורה שרדו, בהם היא ושתי אחיותיה.

וייל טענה שהשואה ושהותה במחנות ההשמדה הפכו אותה למאמינה אדוקה בחשיבות אחדות אירופה. "60 שנה אחרי, התמונות, הריחות, הבכי, ההשפלה והשמיים מלאי העשן עדיין רודפים אותי", אמרה בראיון ב-2005.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל © כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: אביטל מזר צעירי / תאריך: 07/08/2024 04:56

מספר בקשה: 2686386

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה: בקשה חדשה

שם פרטי: אביטל

שם משפחה: מזר צעירי

סוג זיהוי: ת.ז.

מס' זיהוי: [REDACTED]

טלפון נייד: [REDACTED]

קידומת טלפון נייד: 050

טלפון קווי:

קידומת טלפון: 02

דוא"ל: avitaltm@gmail.com

עיר: דור

רחוב: ירושלים

מספר בית: 51

כניסה:

מיקוד: 308

קיימת קרבה למונצח/ת: 1

סוג קרבה: אחות

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה: קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע: ד"ר אילת מזר

שם הרחוב המוצע באנגלית: Dr. Eilat Mazar

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

09/09/1954

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

י"ב אלול תשי"ד

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

24/05/2021

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

י"ד סיון תשפ"א

איתור מוצע:

אזור הגבעה צרפתית.

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

ארכיאולוגית מקורית ופורצת דרך בחקר ירושלים.

הסבר על שם הרחוב המוצע:

אילת מזר ילידת העיר ירושלים וחייה בה מהיום שנולדה ועד יום מותה. אילת הקדישה את חייה לחקר המקרא בהר הבית ובעיר דוד, פורצת דרך, והטביעה חותם רב משמעות בהבנת ההיסטוריה של העיר. חוקרת במכון לארכיאולוגיה של האוניברסיטה העברית בירושלים. פעלה רבות למניעת הרס עתיקות הר הבית. לקחה חלק פעיל בוועדת השמות הארצית.

מנכ"ל עיר דוד וחתן פרס ישראל, דודל"ה בארי, חתן פרס ישראל אמר לאחר פטירתה: "אהבתה של אילת לירושלים הביאה אותה להתמקד בחפירות בעיר, ובזכותה זכה העולם כולו להיחשף לשלל ממצאים מדהימים ובעלי חשיבות בינלאומית אילת הייתה חוקרת מבריקה, מקורית ונועזת שדבקה במשימה ולא נרתעה מביקורת. היא תמיד עמדה על עקרונותיה, הייתה נאמנה לאמת שלה והלכה איתה עד הסוף".

פרויקט סינון העפר מהר הבית

Temple Mount Sifting Project

ב' אב תשפ"ד

06/08/24

לכבוד עיריית ירושלים,
שלום רב,

הנדון: המלצה להנצחת אילת מזור ז"ל

כמומחה לארכיאולוגיה של ירושלים, חתן פרס ירושלים לארכיאולוגיה ויקיר העיר, ברצוני להמליץ בחום על הענקת שם רחוב או כיכר על שמה של הארכיאולוגית אילת מזור ז"ל.

לאילת מזור תרומה עצומה לידיעותינו על תולדות ירושלים הקדומה. חפירותיה בעיר דוד ובעופל שינו באופן מהותי את ידיעותינו אודות ירושלים בתחילת ימי הבית הראשון. בחפירותיה חשפה שרידים נדירים מימי דוד ושלמה, חותמות, טביעות חותם, כתובות וממצאים נדירים אחרים מימי הבית הראשון, וכן עדות נדירה לקהילה יהודית שחיה בסמוך להר הבית בשלהי התקופה הביזנטית.

כמו כן, לאילת הייתה תרומה עצומה במאבק למניעת הרס העתיקות בהר הבית. אילת הובילה את פעילות הוועד למניעת הרס עתיקות בהר הבית שנוסד בשנת 1999, עת חפירת הבור העצום בסמוך לאורוות שלמה. בעקבות פעילות זו המודעות לחשיבות שימור העתיקות בהר הבית הפכה להיות נחלת הכלל, רשות העתיקות החלה לפקח על העבודות הנערכות באתר והרס העתיקות נפסק.

למרבה הצער, אילת נפטרה בטרם עת, בשיא פועלה, כאשר נותרו עוד תגליות רבות שטרם הושלם הפרסום המדעי שלהן, וכעת עמלים על כך הצוות המסור של חפירותיה. פרסומים אלו צפויים להוות נדבך מרכזי בכל מחקר ארכיאולוגי שיעשה בעתיד אודות ירושלים הקדומה.

לאור כל זאת, נשמח מאוד שעיריית ירושלים תנציח את תרומתה החשובה למורשת העיר באמצעות הענקת שם.

בברכה,

ד"ר גבריאל ברקאי

Prof. Yosef Garfinkel
Head, Institute of archaeology
tel. +972-2-5881545
fax: +972-2-5825548
email: garfinkel@mail.huji.ac.il

12.5.2024

לכבוד
עיריית ירושלים

שלום רב

הנידון: המלצה לקריאת רחוב על שם ד"ר אילת מזר

ירושלים עיר הנצח היא מהאתרים ההיסטוריים והארכיאולוגיים החשובים בעולם. כאן חקרו במהלך השנים עשרות רבות של חוקרי העבר. לכולטים שבהם יש על שמם רחוב או כיכר: שארלס קלרמון-גנו, לואי הו-גו ואנסן, נחמן אביגד, בנימין מזר, יגאל שילה, יגאל ידין. אף יש רחוב על שם הארכיאולוג פול אמיל בוטה שחפר במסופוטמיה. כל אילו היו חוקרים גברים, כפי שנהוג היה בדורות שעברו.

החוקרת הבולטת של ירושלים בדור האחרון היא ד"ר אילת מזר, שחפרה בעופל ובעיר דוד. היא גילתה מבנים מונומטאליים, חומה ושער, טביעת חותם של חזקיהו מחלך יהודה ומטמון זהב שכלל מדליון ועליו מנורה. היא הציעה לפרש ממצאים מחפירותיה כארמון המלך דוד וכחומת שלמה המלך. ד"ר מזר כתבה מעל עשרה ספרים על תולדות ירושלים, שתרמו להבנה מחודשת של תולדות העיר. היא הייתה מעורבת גם בפעילות ציבורית שכללה חברות בוועדת השמות הממשלתית, בדירקטוריון רשות הטבע והגנים, ובוועד למניעת הרס עתיקות הר הבית.

לאור פעילותה ותרומתה האדירה של ד"ר אילת מזר לחקר תולדות ירושלים ראוי לקרוא רחוב בעיר על שמה של החוקרת הבולטת של תולדות ירושלים בדור האחרון.

בכבוד רב

פרופ' יוסי גרפינקל

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: יהודית מגן (לב) / תאריך: 30/04/2024 12:08 /

מספר בקשה: 2468687

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

גלבר

מספר בית:

17

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

1

שם פרטי:

יהודית

שם משפחה:

מגן (לב)

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

6761563

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

yehudit.magen@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

ע"ש צבי לב

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Zvi Lev

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	03/06/1905
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	א' סיון תרס"ה
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	01/03/1987
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	א' אדר תשמ"ז
איתור מוצע:	המושבה הגרמנית בסביבות המוזיאון לטבע.
הערות:	
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	מקים ומנהל המוזיאון לטבע במושבה הגרמנית בשנים 1949-1980.
הסבר על שם הרחוב המוצע:	מוצע להנציח את שמו של צבי לב ז"ל בכיכר או ברחוב במושבה הגרמנית באזור המוזיאון לטבע שהוא יזם, ייסד וניהל, בסביבת הרחובות מוהליבר, גדליה אלון, המגיד, עמק רפאים וכדומה.

אני פונה לעיריית ירושלים בהמלצה להנציח את שמו של אבי, צבי לב ז"ל, בכיכר או ברחוב במושבה הגרמנית באזור המוזיאון לטבע, שהוא יזם, ייסד וניהל.

צבי לב נולד ב-4 ביוני 1905 בביאליסטוק, רוסיה (כיום פולין), ונפטר בירושלים ב-2 במארס 1987.

הוא עלה לארץ ב-1922.

1922-1925 למד בסמינר למורים ע"ש דוד ילין בירושלים וסיים בשנת 1925.

1925-1929 למד באוניברסיטה באתונה.

1929-1934 למד בפקולטה למדעי הטבע בהמבורג, גרמניה, ביולוגיה, פיזיקה, כימיה ופדגוגיה. הוא שאף להמשיך בלימודי הדוקטורט, אך עקב המצב הפוליטי בגרמניה חזר לארץ.

1935-1940 לימד ביולוגיה בבית ספר בתל אביב.

1940 התחיל ללמד בסמינר למורים ע"ש דוד ילין בירושלים.

ב-1937 נסע שוב לגרמניה ויצר קשר עם מורים למדעי הטבע. הם עזרו לו להכין מכשור חדשני להוראה בתחומי הפיזיקה, הכימיה והביולוגיה. מערך המכשירים שיצר ביוזמתו על סמך המכשירים שקיבל בחו"ל נכנס לשימוש בהוראה בארץ כבר ב-1939, והמשיך לשמש בבתי ספר רבים עד 1983.

בהיותו מורה בבית ספר ובסמינר למורים ראה צבי לב שיש צורך במוסד להשתלמויות מורים במדעי הטבע בשל ההתקדמות הרבה במדעי הטבע ובטכנולוגיה. כך נולד חזונו להקים מכון פדגוגי למדעי הטבע.

צבי לב יזם, הקים וניהל את המכון הפדגוגי למדעי הטבע והמוזיאון לטבע משנת 1948 עד 1980. המכון והמוזיאון היו מפעל חייו ובהם השקיע את מיטב זמנו בעמל רב, במסירות ובאהבה ללא גבול. כבר ב-1948, עם לידתה של המדינה, חזה צבי לב את הצרכים שיהיו בעתיד הקרוב והרחוק בהוראת הביולוגיה בירושלים ומאוחר יותר בארץ כולה. בדצמבר 1948 הגיש לד"ר ברוך בן יהודה, מנהל המחלקה לחינוך, הצעה להקמת מעבדה מרכזית ללימודי הטבע והחקלאות שתשרת את בתי הספר העממיים, משום שלימודי הטבע בבתי הספר לקו במחסור בחדרי מעבדה וציוד (מצ"ב העמוד הראשון של ההצעה). המחלקה לחינוך נענתה להצעה, והמקום המתאים נמצא ברחוב מוהילבר במושבה הגרמנית.

היה זה בית אחוזה נטוש של סוחר ארמני, שנקראה Villa Deccan. המקום היה מוזנח, ללא מים וללא חשמל. צבי לב הצליח לארגן תרומות כדי לפתח את המקום: מקיבוץ קריית ענבים - לול תרנגולים וכוורות דבש; מהאוניברסיטה העברית התקבלו פוחלצים וריהוט; מהעירייה הועבר ריהוט; מהסמינר ע"ש דוד ילין התקבל מכשור פיזיקלי, וצבי לב עצמו תרם למקום מכשור פרטי שלו. המכון נפתח ב-1 באוקטובר 1949.

בריאיון שנתן למנהל גנזך עיריית ירושלים מנחם לוין ביוני 1983 הוא סיפר על דרכו להקמת המכון הפדגוגי והמוזיאון לטבע. (הריאיון המודפס נמצא בגנזך העירייה וכמו כן ההקלטה עצמה). וכך אמר "יש אמרו צבי לב משוגע, איש הרוח, מה הוא רוצה להקים פה מוסד כל כך גדול: אבל אני הלכתי בדרכי לאט-לאט, טיפה אחר טיפה וזה הוקם".

צבי לב נסע לחו"ל והשתלם במוזיאולוגיה ובהדרכת מורים. הוא יצר קשר עם מר גיזברטס, ראש מחלקת החינוך של עיריית קלן, שעזר בפיתוח המכון. הגרמנים תרמו סכומים גדולים למכון ושילמו עבור מכשירים, מוצגים ועוד. בשנים אלו של פיתוח הוא חיפש נושאים שיוצגו במכון ויעשירו את התצוגות, וניצל כל הזדמנות להביא חידושים.

בין הפעילויות הרבות במכון הייתה הבאת ילדים מבתי ספר בירושלים ללמוד במעבדות המכון. מאוחר יותר אף הוזמנו תלמידים מבתי ספר לטעוני טיפוח ברחבי הארץ ליום לימודים ארוך, כולל הסעה והסעדה. מפעל זה התקיים בשנים 1964-1971 והיה גאוותו של צבי לב.

ב-1962 נחנך המוזיאון לטבע ע"י שר החינוך דאז, מר אבא אבן.

שלושה עקרונות שתיאר בריאיון למר מנחם לוין הנחו אותו בהקמת המוזיאון, ולנגד עיניו היו תמיד התלמידים: החל בילדים בגיל הגן וכלה בתלמידי בתי ספר תיכוניים ואף סטודנטים ומבוגרים. שלושת העקרונות היו: (א) הצגת אובייקטים המעניינים מעצם מהותם, שאין הם דורשים שום דבר מלבד עצמם, כגון דינוזאור או מוצגים הדומים לו; (ב) תצוגות שיש להן משיכה אסתטית או אקטואלית, למשל, דיורמות, תצלומים שונים, מינרלים יפים, קונכיות מושכות בצורתן וכיוצא באלה; (ג) תצוגות שתפקידן חינוכי או לימודי. תצוגות אלו מספרות סיפור, מסבירות תהליך, מגדירות עיקרון מדעי וכיוצא בזה. למוזיאון התקבלו מוצגים רבים על גוף האדם, והמרשים בהם היה הלב הפועם. על ידי לחיצה על כפתור אפשר היה לראות את זרימת הדם בעורקים ובוורידים מן הלב לחלקי הגוף ובחזרה ללב. מוצג זה משך מאוד ילדים ומבוגרים שאהבו אותו והתרשמו ממנו מאוד. מוצגים אינטראקטיביים הראו פעילויות שונות בגוף האדם על ידי לחיצה על כפתור, כגון רפלקסים ותגובות של שרירים המקבלים הוראה מהמוח. בעזרת תצוגות אלו למדו המבקרים באופן מוחשי על גוף האדם. במוזיאון היו פוחלצים של ציפורים ושל בעלי חיים שונים, כגון אריה, צבי, נמר ושפן סלע, שמשכו מאוד את הילדים.

ביוני 1980 הגיעו מגרמניה, בעזרתו של פרופ' לודוויג פרנציסקט, מנהל המוזיאון לטבע במינסטר גרמניה, מומחים שטיפלו בשיקום הפוחלצים ובשימורם. מימון ביקורם בארץ הגיע מקרן ירושלים באישורו של טדי קולק. וכך כתב פרופ' פרנציסקט לצבי לב בנובמבר 1978: "המוזיאון בירושלים, לפי מיטב ידיעתי, הוא היחיד במזרח הקרוב המפתח פעילות חינוכית, והוא מסוגל אפילו להתחרות במוזיאונים גדולים ממנו, כגון Natural History בניו יורק, המוזיאון לטבע בלוס אנג'לס, מוזיאון המדע ביפן, המוזיאון הבריטי בלונדון ועוד. יתרה מזאת, עושר רעיונותיך המקוריים מעמיד בצל מוזיאונים גדולים. במיוחד הנני מתרשם מדי ביקורי בירושלים מן הדרך שבה אתה ממחיש את הישגי המחקר המדעי המודרני בתצוגותיך. משנת 1967 בביקורי הראשון במוזיאון הטבע, וכן בביקורי הבאים למדתי רבות ממך, ויישמו במוזיאון שלנו דברים רבים שלמדתי כאן".

מוזיאון הטבע, שהיה אהוב ביותר על תושבי ירושלים, נמצא כיום בסכנת סגירה. תושבי השכונות הסמוכות - המושבה הגרמנית, בקעה ועוד - כמו שאר תושבי ירושלים נלחמים להשאירו על כנו, כפינת טבע ורוגע בירושלים וכמרכז לילדים ולבני נוער, שאפשר לבקר בו, ליהנות מגינתו היפה, להשתתף בחוגי טבע וכדומה. לצערנו המוזיאון אינו מתפתח, התצוגות הן מלפני 40-50 שנה. שום קדמה טכנולוגית אינה נראית בו. אומנם יש בו גינה קהילתית מטופחת וחוגי טבע לילדים, אך אין הפעילות דומה לחזונו של אבא. עצוב שאין המשכיות למפעל כה אדיר שהוקם מאפס והיה לתפארת העיר ירושלים ואף במשך שנים המוזיאון היחיד במדינה בתחום מדעי הטבע.

בנוסף להיותו מנהל המכון הפדגוגי למדעי הטבע ומוזיאון הטבע, היה צבי לב מפקח ארצי על לימודי הביולוגיה בבתי הספר התיכוניים בשנים 1961-1971. הוא הקפיד

לבקר בשיעורי הביולוגיה בבתי הספר בכל הארץ ולעקוב אחר דרכי ההוראה של המורים. הוא דאג לקורסי השתלמות למורים ולהצטיידות המעבדות. בשנים האלה הוא הוביל רפורמות בהוראת המדעים בבתי הספר בעזרת מומחים מארה"ב ומאנגליה.

בשיא פעילותו בשנות השישים שילב צבי לב שילוב פורה בין תפקידיו כמנהל המכון וכמפקח על לימודי הביולוגיה וחולל מהפכה בהוראת מדעי הטבע בבתי הספר.

צבי לב היה מחלוצי הפדגוגים ללימודי מדעי הטבע במדינת ישראל מאז הקמתה. הוא פיתח את לימודי הביולוגיה, הפיזיקה והכימיה, ארגן השתלמויות למורים לביולוגיה ושאף תמיד להביא את הוראת התחום במדינת ישראל לרמה הגבוהה הנהוגה במדינות המערב.

בהיותו פורץ דרך ובעל חזון בתחום החינוך בארץ וכן יוזמו, מייסדו ומנהלו של המכון והמוזיאון לטבע בירושלים סבורה משפחתנו שיש להנציח את שמו כמבוקש לעיל.

תודה על תשומת הלב,

בכבוד רב

יהודית מגן (לב)

טלפון נייד : 054-7689487

לכבוד
ר"ר ברוך בן-יהודה,
מנהל הסתלקות לחינוך,
ירושלים.

העמוד הראשון של ההצעה להקמת המכון כך הכול התחיל....

ר"ר בן-יהודה הנכבד,

רצויה בזה הצעה לבנות בירושלים הספרייה "מסגרת מרכזית ללימודי חשב
והתקלאות", שתשרת את כתי"ס הקטנים.

הקמת מוסד, כפי שהנני מציע, יש בו פסוק מורה הפאיואן ללימודי חשב בבתי"ס.
לוקים בחמת מוסד מרכזי מסגרת וציור.

אורה לכב', אם יוצא להפליג על ידי אברהם ברנמן, הספרייה הצבאי בירושלים,
לחנכים ליצירת בבחינת בני דשמת המאמצים להקמת מוסד בחתום לצרכים המאורשים בחצית.

בחזרה סרעט
יבגור רב,

צבי לך

הצעת: ר"ר א. ברע, בסדר על לימודי חשב

ב. א. ע. ה.

מסגרת מרכזית ללימודי חשב והתקלאות

בכ"ז תש"א יושבים בירושלים

ג. הפק"ד:

1. המעברה הספרית בעברית לרשימת המהות, ו', ז', ח' ובצורה שיוכלם להעלות את
בכ"ז שנות הלימוד, גם לסגור הלימוד ב' ו' ו' בידר בעברית שרן ומוחקן לסקורי
מסגרת, ש"ה יש לו התקלידים בהדרכת שרים סטודינטים נסיונול והבצ"ח בחומר
ליטול מסקנותיו הנוספות, הרישית, ריזולוציה, התקלאות והורה הכר' שח. הורה
העסה לחי רכנית סכונה ופאצורה,

2. הכחזה ריזולוציה הקבלות שפורים בחומר דעתים פולמוס, בכ"ז הצורך לשלב את
ליב"י חשב בעבודה חק, כנצול הפוצים והחכמה אשר יאצא בפוסטיון הקד
שעל יד הצערה הספרית.

3. גם הכחזה הפוכות המצאות חומר ליב"י רב כנן הביולוגי - הלימודי שעל יד המעברה
הספרית, הן הכחזה גם פורקן מספר מקמים בסג' ובכ"ז.

4. במסגרת יבגור אדם מרכזי על סכסירים והפניות ובכ"ז, אשר יסלחו לעיניו בדראי
ליסן מוגבל ליב"י סג' לסי המסדה שיוצרה עתה ההנחלות,

ל/ך.

צבי לב ליד תצוגות במוזיאון

ביקור תלמידים במוזיאון

פינות בגן המוזיאון

השתלמויות מורים במכון הפדגוגי

מתצוגות המוזיאון

פרוספקט של המוזיאון

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: נעים סלמאן / תאריך: 16/07/2023 11:11 /

מספר בקשה: 2041710

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

דב הוז

מספר בית:

9

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

1

שם פרטי:

נעים

שם משפחה:

סלמאן

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

076982214

טלפון נייד:

2539286

קידומת טלפון נייד:

052

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

pniyot_mayor@jerusalem.muni.il

סוג קירבה:

אב

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

שלמה סלמן עטייה

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Shlomo salman Atiia

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת: 31/12/1905

תאריך לידה עברי של המונצח/ת: ד' טבת תרס"ו

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת: 05/01/1979

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת: ז' טבת תשל"ט

איתור מוצע:

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע: בכיר במחתרת היהודית

הסבר על שם הרחוב המוצע: ראה צרופות

Saks 92.6296.038

من أجل تحقيق أهداف البحث، تم إعداد اختبارين في مادة الرياضيات، أحدهما تقليدي والآخر باستخدام الحاسب الآلي. وتم توزيع الاختبارين على مجموعتين من الطلاب، مجموعة تجريبية ومجموعة تحكم. وتم إجراء الاختبارين في نفس الوقت. وتم تحليل النتائج باستخدام اختبار t للعينات المستقلة. وتم التأكد من أن الاختلاف بين المجموعتين كان ذا دلالة إحصائية. وتم استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على التحصيل الدراسي للطلاب.

في ضوء النتائج التي توصل إليها، يمكن استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على التحصيل الدراسي للطلاب. ويمكن أن يكون هذا الأثر ناتجاً عن عدة أسباب، منها أن الحاسب الآلي يجعل التعلم أكثر تفاعلية وجاذبية للطلاب، كما أنه يوفر للطلاب فرصة ممارسة المهارات الرياضية بشكل عملي. كما أن استخدام الحاسب الآلي يساعد على فهم المفاهيم الرياضية بشكل أعمق، كما أنه يوفر للطلاب فرصة التعلم الذاتي. ويمكن أن يكون هذا الأثر ناتجاً أيضاً عن أن الحاسب الآلي يوفر للطلاب فرصة التعلم في بيئة آمنة وخالية من الضغوط، كما أنه يوفر للطلاب فرصة التعلم في أي وقت وأي مكان.

من أجل تحقيق أهداف البحث، تم إعداد اختبارين في مادة الرياضيات، أحدهما تقليدي والآخر باستخدام الحاسب الآلي. وتم توزيع الاختبارين على مجموعتين من الطلاب، مجموعة تجريبية ومجموعة تحكم. وتم إجراء الاختبارين في نفس الوقت. وتم تحليل النتائج باستخدام اختبار t للعينات المستقلة. وتم التأكد من أن الاختلاف بين المجموعتين كان ذا دلالة إحصائية. وتم استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على التحصيل الدراسي للطلاب.

النتائج

في ضوء النتائج التي توصل إليها، يمكن استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على التحصيل الدراسي للطلاب. ويمكن أن يكون هذا الأثر ناتجاً عن عدة أسباب، منها أن الحاسب الآلي يجعل التعلم أكثر تفاعلية وجاذبية للطلاب، كما أنه يوفر للطلاب فرصة ممارسة المهارات الرياضية بشكل عملي. كما أن استخدام الحاسب الآلي يساعد على فهم المفاهيم الرياضية بشكل أعمق، كما أنه يوفر للطلاب فرصة التعلم الذاتي. ويمكن أن يكون هذا الأثر ناتجاً أيضاً عن أن الحاسب الآلي يوفر للطلاب فرصة التعلم في بيئة آمنة وخالية من الضغوط، كما أنه يوفر للطلاب فرصة التعلم في أي وقت وأي مكان.

الخلاصة

في ضوء النتائج التي توصل إليها، يمكن استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على التحصيل الدراسي للطلاب. ويمكن أن يكون هذا الأثر ناتجاً عن عدة أسباب، منها أن الحاسب الآلي يجعل التعلم أكثر تفاعلية وجاذبية للطلاب، كما أنه يوفر للطلاب فرصة ممارسة المهارات الرياضية بشكل عملي. كما أن استخدام الحاسب الآلي يساعد على فهم المفاهيم الرياضية بشكل أعمق، كما أنه يوفر للطلاب فرصة التعلم الذاتي. ويمكن أن يكون هذا الأثر ناتجاً أيضاً عن أن الحاسب الآلي يوفر للطلاب فرصة التعلم في بيئة آمنة وخالية من الضغوط، كما أنه يوفر للطلاب فرصة التعلم في أي وقت وأي مكان.

من أجل تحقيق أهداف البحث، تم إعداد اختبارين في مادة الرياضيات، أحدهما تقليدي والآخر باستخدام الحاسب الآلي. وتم توزيع الاختبارين على مجموعتين من الطلاب، مجموعة تجريبية ومجموعة تحكم. وتم إجراء الاختبارين في نفس الوقت. وتم تحليل النتائج باستخدام اختبار t للعينات المستقلة. وتم التأكد من أن الاختلاف بين المجموعتين كان ذا دلالة إحصائية. وتم استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على التحصيل الدراسي للطلاب.

1. The purpose of this document is to provide information regarding the activities of the [redacted] in the [redacted] area.

2. The [redacted] has been observed in the [redacted] area, and it is believed that it is engaged in activities that are [redacted] to the [redacted] of the [redacted] area.

3. The [redacted] has been observed in the [redacted] area, and it is believed that it is engaged in activities that are [redacted] to the [redacted] of the [redacted] area.

4. The [redacted] has been observed in the [redacted] area, and it is believed that it is engaged in activities that are [redacted] to the [redacted] of the [redacted] area.

5. The [redacted] has been observed in the [redacted] area, and it is believed that it is engaged in activities that are [redacted] to the [redacted] of the [redacted] area.

SECRET

1. The purpose of this document is to provide information regarding the activities of the [redacted] in the [redacted] area.

2. The [redacted] has been observed in the [redacted] area, and it is believed that it is engaged in activities that are [redacted] to the [redacted] of the [redacted] area.

3. The [redacted] has been observed in the [redacted] area, and it is believed that it is engaged in activities that are [redacted] to the [redacted] of the [redacted] area.

SECRET

1. The first of these is the fact that the
 2. of the system is not a simple one.
 3. It is a complex one, involving many
 4. factors, and it is not possible to
 5. give a simple answer to it.

The second of these is the fact that the
 system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The third of these is the
 fact that the system is not a simple one.
 It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The fourth of these is the fact that the
 system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The fifth of these is the
 fact that the system is not a simple one.
 It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The sixth of these is the fact that the

system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The seventh of these is
 the fact that the system is not a simple
 one. It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The eighth of these is the fact that the

The ninth of these is the fact that the

The tenth of these is the fact that the

The eleventh of these is the fact that the

The twelfth of these is the fact that the

The thirteenth of these is the fact that the

The fourteenth of these is the fact that the

The fifteenth of these is the fact that the
 system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The sixteenth of these is
 the fact that the system is not a simple
 one. It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The seventeenth of these is the fact that the

The eighteenth of these is the fact that the
 system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The nineteenth of these is
 the fact that the system is not a simple
 one. It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The twentieth of these is the fact that the

The twenty-first of these is the fact that the
 system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The twenty-second of these is
 the fact that the system is not a simple
 one. It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The twenty-third of these is the fact that the

1. The first part of the document is a list of the names of the persons who were present at the meeting. The names are listed in alphabetical order.

2. The second part of the document is a list of the topics that were discussed at the meeting. The topics are listed in alphabetical order.

3. The third part of the document is a list of the actions that were taken at the meeting. The actions are listed in alphabetical order.

4. The fourth part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

5. The fifth part of the document is a list of the persons who were responsible for the actions.

6. The sixth part of the document is a list of the persons who were present at the meeting.

7. The seventh part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

1. The first part of the document is a list of the names of the persons who were present at the meeting. The names are listed in alphabetical order.

2. The second part of the document is a list of the topics that were discussed at the meeting. The topics are listed in alphabetical order.

3. The third part of the document is a list of the actions that were taken at the meeting. The actions are listed in alphabetical order.

4. The fourth part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

1. The first part of the document is a list of the names of the persons who were present at the meeting. The names are listed in alphabetical order.

2. The second part of the document is a list of the topics that were discussed during the meeting. The topics are listed in alphabetical order.

3. The third part of the document is a list of the actions that were taken during the meeting. The actions are listed in alphabetical order.

4. The fourth part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

5. The fifth part of the document is a list of the persons who were responsible for the actions. The persons are listed in alphabetical order.

6. The sixth part of the document is a list of the costs of the actions. The costs are listed in alphabetical order.

7. The seventh part of the document is a list of the benefits of the actions. The benefits are listed in alphabetical order.

1. The first part of the document is a list of the names of the persons who were present at the meeting. The names are listed in alphabetical order.

2. The second part of the document is a list of the topics that were discussed during the meeting. The topics are listed in alphabetical order.

3. The third part of the document is a list of the actions that were taken during the meeting. The actions are listed in alphabetical order.

4. The fourth part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

5. The fifth part of the document is a list of the persons who were responsible for the actions. The persons are listed in alphabetical order.

6. The sixth part of the document is a list of the costs of the actions. The costs are listed in alphabetical order.

7. The seventh part of the document is a list of the benefits of the actions. The benefits are listed in alphabetical order.

100-441601-1000

100-441601-1000

100-441601-1000

100-441601-1000

100-441601-1000

100-441601-1000

من أجل تحقيق أهداف البحث، تم إعداد اختبارين لقياس أثر استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات. الأول اختبار لقياس الفهم، والثاني اختبار لقياس التطبيق. وتم توزيع الاختبارين على مجموعتين من المتعلمين، الأولى استخدمت الحاسب الآلي في التدريس، والثانية استخدمت الطريقة التقليدية. وتم إجراء الاختبارين في نفس الوقت، وتم تحليل النتائج باستخدام اختبار t للعينات المستقلة. وكانت النتائج على النحو التالي:

أولاً: في اختبار الفهم، كانت النتائج كالتالي:

المجموعة	المتوسط	الانحراف المعياري
المجموعة الأولى (استخدم الحاسب الآلي)	75.5	10.5
المجموعة الثانية (استخدمت الطريقة التقليدية)	68.5	12.5

ثانياً: في اختبار التطبيق، كانت النتائج كالتالي:

المجموعة	المتوسط	الانحراف المعياري
المجموعة الأولى (استخدم الحاسب الآلي)	82.5	11.5
المجموعة الثانية (استخدمت الطريقة التقليدية)	75.5	13.5

من خلال النتائج أعلاه، يمكن استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على فهم المتعلمين وتطبيقهم للمفاهيم الرياضية.

من أجل تحقيق أهداف البحث، تم إعداد اختبارين لقياس أثر استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات. الأول اختبار لقياس الفهم، والثاني اختبار لقياس التطبيق. وتم توزيع الاختبارين على مجموعتين من المتعلمين، الأولى استخدمت الحاسب الآلي في التدريس، والثانية استخدمت الطريقة التقليدية. وتم إجراء الاختبارين في نفس الوقت، وتم تحليل النتائج باستخدام اختبار t للعينات المستقلة. وكانت النتائج على النحو التالي:

النتائج

من خلال النتائج أعلاه، يمكن استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على فهم المتعلمين وتطبيقهم للمفاهيم الرياضية.

الخلاصة

استخدم الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على فهم المتعلمين وتطبيقهم للمفاهيم الرياضية. ويمكن استنتاج أن استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات في المرحلة المتوسطة له أثر إيجابي على فهم المتعلمين وتطبيقهم للمفاهيم الرياضية.

من أجل تحقيق أهداف البحث، تم إعداد اختبارين لقياس أثر استخدام الحاسب الآلي في تدريس مادة الرياضيات. الأول اختبار لقياس الفهم، والثاني اختبار لقياس التطبيق. وتم توزيع الاختبارين على مجموعتين من المتعلمين، الأولى استخدمت الحاسب الآلي في التدريس، والثانية استخدمت الطريقة التقليدية. وتم إجراء الاختبارين في نفس الوقت، وتم تحليل النتائج باستخدام اختبار t للعينات المستقلة. وكانت النتائج على النحو التالي:

[illegible]

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be addressed. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

1. The first step in the process is to identify the problem or issue that needs to be addressed. This involves gathering information and understanding the context of the problem.

2. Once the problem is identified, the next step is to define the objectives and goals of the project. This helps to clarify what needs to be achieved and provides a clear direction for the team.

3. The third step is to develop a plan or strategy to address the problem. This involves breaking down the problem into smaller, manageable tasks and determining the resources needed to complete them.

4. The fourth step is to implement the plan. This involves putting the strategy into action and monitoring progress to ensure that the project is on track.

5. The final step is to evaluate the results of the project. This involves assessing the outcomes against the objectives and goals and identifying any lessons learned for future projects.

[illegible]

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

1. The first of these is the fact that the
 2. of the system is not a simple one.
 3. It is a complex one, involving many
 4. factors, and it is not possible to
 5. give a simple answer to it.

The second of these is the fact that the
 system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The third of these is the
 fact that the system is not a simple one.
 It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The fourth of these is the fact that the
 system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The fifth of these is the
 fact that the system is not a simple one.
 It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The sixth of these is the fact that the

system is not a simple one. It is a
 complex one, involving many factors,
 and it is not possible to give a simple
 answer to it. The seventh of these is
 the fact that the system is not a simple
 one. It is a complex one, involving many
 factors, and it is not possible to give a
 simple answer to it.

The eighth of these is the fact that the

The ninth of these is the fact that the

The tenth of these is the fact that the

The eleventh of these is the fact that the

The twelfth of these is the fact that the

The thirteenth of these is the fact that the

The fourteenth of these is the fact that the

The fifteenth of these is the fact that the

The sixteenth of these is the fact that the

The seventeenth of these is the fact that the

وہاں پہنچ کر انہوں نے دیکھا کہ وہاں ایک بڑا سا گھر تھا جس کے دروازے پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔

انہوں نے گھر کے اندر داخل ہوئے تو وہاں ایک بڑا سا کمرہ تھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔

انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔ انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔

انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔ انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔ انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔

انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔

انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔

انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔ انہوں نے میز کے قریب سے گزر کر ایک بڑا سا کمرہ دیکھا جس کے وسط میں ایک بڑا سا میز تھا جس پر ایک لکڑی کی تختی لگی تھی جس پر 'میرزا محمد علی خان' لکھا تھا۔

میرزا محمد علی خان

میرزا محمد علی خان

1. The first part of the document is a list of the names of the persons who were present at the meeting. The names are listed in alphabetical order.

2. The second part of the document is a list of the topics that were discussed at the meeting. The topics are listed in alphabetical order.

3. The third part of the document is a list of the actions that were taken at the meeting. The actions are listed in alphabetical order.

4. The fourth part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

5. The fifth part of the document is a list of the persons who were responsible for the actions.

6. The sixth part of the document is a list of the persons who were present at the meeting.

7. The seventh part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

8. The eighth part of the document is a list of the topics that were discussed at the meeting.

9. The ninth part of the document is a list of the actions that were taken at the meeting.

10. The tenth part of the document is a list of the dates when the actions were completed.

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Congress, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the President's annual message to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

2. The second part of the document is a report from the Secretary of the Treasury, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

3. The third part of the document is a report from the Secretary of the Interior, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

4. The fourth part of the document is a report from the Secretary of the Navy, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

5. The fifth part of the document is a report from the Secretary of the War, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

6. The sixth part of the document is a report from the Secretary of the State, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

7. The seventh part of the document is a report from the Secretary of the Agriculture, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

1862

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Congress, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the President's annual message to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

2. The second part of the document is a report from the Secretary of the Treasury, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

3. The third part of the document is a report from the Secretary of the Interior, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

1862

4. The fourth part of the document is a report from the Secretary of the Navy, dated January 3, 1862. It is a very important document, as it contains the Secretary's annual report to Congress, which is a key part of the executive branch's communication with the legislative branch.

[illegible]

1918 1919 1920

1921 1922

1923 1924

1925 1926

1927 1928 1929 1930

1931 1932 1933

1934 1935 1936

1937 1938 1939 1940

1941 1942 1943

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: עמותת מורשת יצחק נבון . / תאריך: 25/12/2023

11:07 / מספר בקשה: 2255878

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

נאות דשא

מספר בית:

1

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

1

שם פרטי:

עמותת מורשת יצחק נבון

שם משפחה:

.

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

[REDACTED]

טלפון נייד:

[REDACTED]

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

LIAT@NAVON-CENTER.ORG.IL

סוג קירבה:

בן באמצעות המנכ"ל

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

יצחק נבון

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

08/04/1921

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

א' ניסן תרפ"א

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

05/11/2015

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

כ"ד חשון תשע"ו

איתור מוצע:

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

נשיאה החמישי של מדינת ישראל, שר החינוך....

הסבר על שם הרחוב המוצע:

מצ"ב

עמותת יצחק נבון- 0505303076

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקש/ת	מס' זהות המבקש/ת	טלפון	קרבה למונצח/ת (כן/לא) אם כן, מה? בקשתו של ארז בן, בנו של יצחק בן באמצעות מנכ"לית העמותה – ליאת קורן ליטביטף
העמותה להנצחת הנשיא החמישי יצחק בן		08-3750022	
נייד 050-5303076	כתובת למכתבים פארק נאות קדומים 1	כתובת דואר אלקטרוני liat@navon-center.org.il	

*לכתובת דואר זו ישלח קס' בקשה לצורך מעקב

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית
יצחק בן
שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)
YITZHAK NAVON
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי-א' בניסן ה'תרפ"א	תאריך פטירה עברי-כ"ד בחשוון ה'תשע"ו
תאריך לידה לועזי- 09.04.1921	תאריך פטירה לועזי- 06.11.2015

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☐ קריאת שם רחוב/דרך/כיכר- בקשה להנצחה במסגרת הקמת שכונה חדשה- רכס לבן.
- ☐ שינוי שם רחוב קיים
- ☐ שינוי הסדר לשלט
- ☐ הנצחה בתחומה

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים – יופיע על שלט הרחוב)

יצחק בן נשיאה החמישי של מדינת ישראל, שר החינוך איש רוח ומעש, אוהב אדם ושומר שלום.

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד העמותה להנצחת טורשת

הנשיא החמישי יצחק בן
טל: 580621977

בפניה לראש עיריית ירושלים: מר משה ליאון (מרץ 2022), דובר על שכונה חדשה בירושלים – שכונת "רכס לבן".
שתקרא על שם יצחק נבון.

חתימה:

שם: ליאת קורן ליטבין

תאריך: 17.05.2022

העמותה להנצחת מורשת
אנשיא החמישי יצחק נבון
ע"ר 580621977

מסמכים לבקשה

יש לצרף מסמכים רלוונטיים לבקשה, כגון: המלצות, הנמקות, תעודות וכל חומר אחר, ולהעבירם לגב' אור בוזגלו,
מזכירת ועדת שמות.

מייל: j-streets@jerusalem.muni.il

כיכר ספרא 1 קומה 5

מיקוד: 91007

ת.ד. 775

טלפון: 02-6297072

העמותה להנצחת מורשת הנשיא החמישי יצחק נבון

טייז חשון, תשפ"א
3 בדצמבר 2020

לכבוד :
משה לואון, ראש חטיבת
ירושלים

סאמצעות מיל- isidka@jerusalem-center.org.il

ראש העיר שלום רב,

הנדון: הנצחת הנשיא יצחק נבון בירושלים

רבות נכתב על אחבתו של אבי מצליח, צחק נבון, למדינה, לתושביה ולמדינת ישראל, אולם דומה כי כל ניסיון לוקק במילים את עוצמת החיבור למקום ולאדם, יחסא למציאות.

צחק נבון, נשיא החמישי של מדינת ישראל, מיתג את האחדות בעם. נכון לעל להעצמת תחושת השותפות בין כל חלקי העם ולקידום לבבות בין העדות והדתות השונות במדינה והזאנה לשכבות החלשות וצמצום הפערים סמריה חיו נר לדגלו.

כדיטו חאצילית, חתר לייצר תכרת סובלנית, קשובה וטכבית, הנוגעת במה לכל תרבות והדמנות שווה לכל אדם; תברה בה המונח "אור לגויים" אינו מליצה ותכרת מופת אמה רק בנדר חמלצח עשייתו ללא לאות למען לכיחתה התכרתית של תכרתנו המנוסרת, זילתח את נבן בכינוי "הנשיא של העם".

יצחק נבון, דור עשירי בירושלים, נולד בעיר, חולחנך בח ואף נמטה עם מנגיה כאשר עמד כראש שירות הידיעות של "ההגנה" ערב חקלות המדינה. העיר החיים בה הם מריטק חשכר בחוש השני במרכיב יצירותיו וסרן האגדות ששת הימים חצבעת השערים וסגילת הזקנים אשר מכותל המערבי; סדרת חטלוןיונה ירושלים שהייתה לסלרד וחמחזה בוסתן ספרדי, שהיה למצלוח ביותר מאז קום המדינה.

נכון אחת את ירושלים נחי מה כל ימי חייו. את חשכלתו אף כן רכש בעיר, עת למד ב"יתכך שליד האוניברסיטה" והמשיך ללימודים אקדמיים באוניברסיטה העברית. שורשלו ופיעלו שוררים במוקדים סרכוויים רבים בעיר.

סובדי,

בנצח חשכעתו של אבי נשיא המדינה סיפר כך על קשרו לירושלים.

"יחייתו להינחל בירושלים, בטמון של שלם ומקד ביסופיו של עם ישראל. על כך אני חייב לחזות לאסת אבותיו של אבי, מקהילת יוצאי ספרד אשר באו מתורכיה לבאן, לפני למעלה משלוש מאות שנה, זמאז לא וזו ממנה יוצאי חלציתם, וחייב אני תודה לאבי-אמי אשר לפני ארבעת דורות, בחיותו של דב קהילת אויסור אשר במרוקו, עלה אליו אלהי העבא כחלום ואמר לו: עד מתי, בסבור אתה, תשב כאן כנחת וכירושלים בעיר? לא שחת תרבה עד שצד ספריו ומעלעלות, נטל את אשתו ונתן חקונה היא אמי ונקר לירושלים למיתנת."

נאות קדריים, ת.ר 1043, נחביג 70198

מיד : 054-212-1485 | טל : 0022-375-108 | פקס : 0021-375-08-08

<http://www.jerusalem-center.org.il> | <http://www.jerusalem-center.org.il>

העמותה לחנצחת מורשת הנשיא החמישי יצחק נבון

בני משפחתו חשמה והוותיקה של נבון היו מרכזי ירושלים. חיזוהם הוא יוסף ביי נבון אשר הותיר אחרינו שבנים נבון בית מחנכים "חראשון" והיה שותף בהקמת השכונות יוסף, סוכת שלום וסחנה יהודה. הבולט במשפחה היה בניית מסיילת הרבנות לירושלים, כבר ב-1881 החל לפעול להגשמת חזון נח וכשנת 1892 יצאח לזרכה הרבנות הראשונה מיפו לירושלים.

נבון פעלם לא עזב את העיר והיא לא משה ממנו כל חישים. בשנת 2007, במלאת 40 שנה לאיחוד חגיר נבחר להדליק משואח ביום העצמאות כחכרת וודה על תרומתו לבירת ישראל.

נבחר ראש חגיר, לידוע לך, מיזם לבני של אבי אני מועל לחנצחת שמו ומורשתו. בהמשך לשיחית ומכנסים קודמים אודה אם יכולת לקדם חחלטות לקריאת רובע העסקים החדש כלניסה לעיר בשם רובע יצחק נבון. לחילופין, לקריאת חשכונה החדשה המתוכננת "ירלס לבן" כשכונת נסךרמת נבון. המשפחה העיקרית תודת עטוקה אם הדבר ייעשה השנה בה נציג 5 שנים לפטירתו ו-100 שנה להולדתו של בן ירושלים מדורי דורות.

אני בטוח כי הנצחת הנשיא נבון בירושלים תתקבל בברכה ובחום על ידו תושבי ישראל ותהווה בעיני רבים שותף תוקף לסאחד והנעשה, למשרה הבנה ואחווה וחלקה למי שסלל דרכים אל לב לבח של החוויה הישראלית.

אשמח מאוד להיפגש ולחרייב.

בברכה נאמנה,

י. י.

ארי נבון, יו"ר

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מיכאל בר און / תאריך: 27/12/2023 16:08 / מספר בקשה: 2261251
סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	יהודה שפירא
מספר בית:	1
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונצח/ת:	2
שם פרטי:	מיכאל
שם משפחה:	בר און
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	054
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	MBO@TRENDLINE.CO.IL

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	מבוא בריסקמן
שם הרחוב המוצע באנגלית:	
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	07/06/1900
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"א סיון תר"ס
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	27/07/2016
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ב תמוז תשע"ו
איתור מוצע:	

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	מבוא בריסקמן
הסבר על שם הרחוב המוצע:	מצ"ב לבדוק תאריך לידה 0544713558- מיכאל

20/12/18
 סמלית 4 הסלמה
 תכנית ללא שגב 6
 תכנית ללא שגב 3
 מזה העיר

מזכירות מועצת העיר
 Secretariat of the City Council

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקש/ת	מס' זהות המבקש/ת	טלפון
מ'כאם בר-און	[REDACTED]	054-4-713558
נייד	כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני
	מ.ר. 2244 ירושלים	mbo@trendline.co.il

*לכתובת דואר זו יישלח מס' בקשה לצורך מעקב

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית	שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)
רמפה מכתוב ב' גגה בכון פרק סן סימון	Ramp from Ben Baba to San Simon Park.
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)	

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי	תאריך פטירה עברי
3 סיון ג'ש"א	כ"ב בגמול תשע"ו
תאריך לידה לועזי	תאריך פטירה לועזי
8/6	28/7/2016

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
☐ שינוי שם רחוב קיים
☐ שינוי הסבר לשלט
☐ הנצחה בתרומה

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים – יופיע על שלט הרחוב)

מ.ר. 2244 ירושלים

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

הרמפה נמצאת על יז בית כנסת 'שמאון הזניק' ברח' בגא 4, י.ס. הרמפה בל' שם הרב בריסקמן ז"ל היה מייסד של הג'י כנסת מאז קמרו. הוא היה בעל גורמה שנים של רב"צ.

חתימה: מ.ר. 2244

שם: מ'כאם בר-און

תאריך: 28/11/2018

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקש/ת	מס' זהות המבקש/ת	טלפון
מיכל גל-גל	[REDACTED]	02-6797559
נייד	כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני
054-4-713558	ג.ר. 2244 ירדן	mba@trendline.co.il

*לכתובת דואר זו ישלח מטי' בקשה לצורך מעקב

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית	שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)
מס.גל-גל	Briskman Passage way
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)	

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי	תאריך פטירה עברי
3/11/01	כ"ז תמוז תשע"ו
תאריך לידה לעז	תאריך פטירה לעז
8/6	28/7/2016

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
☐ שינוי שם רחוב קיים
☐ שינוי הסבר לשלט
☐ הנצחה בתרומה

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים – יופיע על שלט הרחוב)

מס.גל-גל

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

רמפה שהגרו רה"ב/גל גל ירדן בי"ב ש"מון הנצח

חתימה: מיכל גל-גל

שם: מיכל גל-גל

תאריך: 12/6/2019

מאת:
משלח:
אל:
נושא:

שרית <sanityb@gmail.com>
Thursday, June 6, 2019 1:07 PM
mbo@trendline.co.il

קריאת שם - קורות חיים - הרב משה זלמן בריסקמן זצ"ל

מיטל שלום,

בהמשך לשיתותנו, שלח לך בזאת לבקשתך מתולדותיו של אבי זצ"ל.

רבי משה זלמן זצ"ל נולד בדי בסיון תשי"א בברזיל שם שימש סבו כרב העיר סאו פאולו, לאביו נרם ישעיהו דוד זצ"ל ולאמו מרת חנה ע"ה לבית לוין.

אביו היה נכ לאחת המשפחות החשובות בחסידות קרלין, ומהתלמידים הבולטים בשיבת מיר בצל"ח ובשנח"א. אמו הייתה דוד חמישי בירושלים, וניהל לבאון חגגל רבי יעקב לייב לעזרי זצוק"ל אשר היה אחיו מאחשת האחים הקדושים ודיין בבית דין של חסידות זיסקין. משתח כבן 11, החליטו הוריו לעלות לארץ הקודש למען חינוך הילדים. הם חשתקע בתל אביב בה התמנה אביו לחנך כרב בית חמנסת קרלין-סטולין.

כשהגיע מעולה חדש לבית הספר "אוהל יעקב", התבלט מחר מאד בכשרותו ובמידותיו, משם עבר ללמוד בישוב החדש בתל אביב. לאחר מכן למד במשך כמה שנים בישיבת חברון, ששכנה אז בשכונת גאולה שכירושלים, שם קיבל תורה מרבנותו ראשי הישיבה, וכבר אז התייחד בכשרותו והבדלים, במידותיו הנפלות, בשקידתו הנפלה, ובחן זיכרונם הנפלא - כבר סוד שאינו מאבד טיפה.

כח' בתמוז תשל"ג נישא לאשתו תבלחטי"א (לבית ברגר), והם קבעו משכנם בשכונת סן-סיטון בירושלים. למד בביתו של הגר"י קנטור זצ"ל, שם עלה להתעלה בידו עם שאר בני החבורה, קבוצת עילית של אברכים שהפכו לקבוצה מרכזית ומגובשת. לאחר מכן כיהן כראש ישיבת יר יוסף בסלו סטון, שם תרביץ תורה בשיעורים ותמידים בסדרם, והשקיע כל כוחו בחינוך תלמידיו לתורה ויראת שמים.

עוד בהיותו בשנות העשרים לחייו קיבל היתר הוראה, ותוך שנים ספורות הוסמך לרבנות ע"י גדולי הרבנים, הגר"י זינצוויץ זצ"ל רבני ירושלים, הגר"מ יפה-שליינגר זצ"ל אב"ד אר"י ואיזמסטר ותי"א וחבר מועצת גדולי התורה, והגר"י מרסנר זצ"ל מרבני ירושלים, ואח"כ עשת שימוש בחוראה אצל רבו הגר"מ הלברשטאם זצ"ל מראשי ב"ד"ץ העדה החרדית ירושלים, שבו דבק במשך שנים רבות, ואף הוא עיטר בסדר תוראה.

בעודו אברך צעיר נתמנה לרב קהילת בית חמנסת "שמעון הצדיק" בשכונת סן-סימון, אשר החל את דרכו כמניין קטן, במבנה של ג' ילדים. השקיע את כל מרצו בבניית בית הכנסת וכן מבחינה רוחנית, עד שזכו המתפללים לעבור למשכנם חקבני ברחוב בן גבאי, כשהוא עומד בראש ופועל להצלחת בית הכנסת ומתמסר כל כולו לבני הקהילה וכל זאת לשם שמים, שלא על מנת לקבל פרס. כמרא דאתרא העמיד את חקתילה על אדני דקדוק והלכה ללא פשרות, והיה מסור לקהילתו כל ימי חייו, בשיעורים, דרשות ותשובות בכל חלקי שו"ע בנושאים הסבוכים ביותר, כאשר בכל אלו ניכרה בקיאותו בשי"ס ופוסקים וספרי השו"ע בחרבה מקצועות התורה, בהלכה ובאגדה, ובפסולת של תורה. בחכמות ובפיקחותו ובאהבת התורה שבקרבו, חתיר כלב שומע לקחו אהבה לתורה וללומדיה, מוסר ומידות טובות. כל ימיו עסק בלימוד התורה בעיון ובדיקוף, וברצני פטאי אהב להשתעשע בספרי תשובות רעק"א והנודע ביהודה. גם בתקופות שנאלץ להפריש מזמנו לפרנסת משפחתו, גם אז עשה תורתו קבע ומלאכתו ערואי והיה שקוע כולו בעומקה של הלכה. בכל עת שחית מחדש חידושי תורה לאמתה היה לבו עולה על גדותיו משמחת התורה שותפת את כל בני הבית.

בד בבד היה מקדיש מזמנו לשאת בעול עם כל אדם שנזקק לעזרתו או לעצהו, תוך יחס אישי ומאור כמים לכל אחד ואחד, ותיח טורח בזה ללא ליאות ימים ולילות במסירות מיוחדת ובתחושות אחריות של מי שרבים צריכים לו.

עם השנים עבר עם משפחתו להתגורר ברחוב חזקיהו המלך בשכונת קסטמן הישנה, שם המשיך לתוך ולגדל את ילדיהם עם אשתו חרבנית ותכלית במסירות ובאהבה אין קץ. זכר לראות בחייו כנים וכני בנים עוסקים בתורה ובמצוות ומהנה תמיד להשתעשע בדברי תורה עם בניו, חתניו ונכדיו.

כליל חמיושי כ"ג בתמוז ותשע"ו, לאחר שקרא קריאת שמע בתפילת ערבית, עלה על מיטתו ובטנתו לשיקה עלה בסערח חשמימה. במיטב שנותיו, בגיל 65 נלקח בחטף והותיר את הקרובים והרחוקים המזויזים, שצריים דואגים, באין מנחם.

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

הסבר על שם הרחוב המוצע:

ממפני רחבת הכותל ובונה ירושלים (תרפ"ט-תשפ"א)

ציון פמיני נולד בעיר המדאן (שושן הבירה) שבאיראן בשנת 1929. בגיל 12 החייתם מאביו, ועבר לבדו לטהרן על מנת לעבוד ולשלוח כסף לאימו ואחיו. בשנת 1950 עלה ארצה ובחר להשתקע בירושלים, עליה חלם מאז שאביו סיפר לו עליה בילדות.

לאחר הגעתו עשה קורס לטיית, והחל לעבוד כטייח בחברת סולל בונה, שם עבד מספר שנים. פמיני הקים קבוצת טייחים שהוא עמד בראשה על בסיס של שוויון בחלוקת ההכנסות.

על אף שלא סיים אפילו בית ספר יסודי, הצליח פמיני לסלול לעצמו את הדרך ולהפוך לקבלן עצמאי בעל חברה משלו, פם-בין בע"מ. ולאחריה גם הקים את פמיני ציון ובניו בע"מ.

בקשה לקריאת שם רחוב על שם ציון פמיני ז"ל ת.ז. 043320357

ציון פמיני נולד בעיר האמדאן שבאיראן בשנת 1929. בגיל 12 התייתם מאביו, ועבר לגור בבית דודו בטהרן. על מנת לעבוד ולשלוח כסף לאמו ואחיו ב-5.9.1950 עלה ארצה ובחר להשתקע בירושלים, עליה חלם מאז שאביו סיפר לו עליה בילדותו. לאחר הגעתו ארצה עבר קורס טיח, והחל לעבוד כטייח בחברת סולל בונה, שם עבד מספר שנים. הוא הקים קבוצת טייחים שהוא עמד בראשה, על בסיס של שוויון בחלוקת ההכנסות.

על אף שלא סיים אפילו בית ספר יסודי, אבינו הצליח לסלול לעצמו את הדרך והפך לקבלן עצמאי בעל חברה משלו, פס-בין בע"מ. לאחריה גם הקים את פמיני ציון ובניו בע"מ.

הבניין הראשון שלו נבנה בשנת 1964 בקריית משה בשנת 1967, לאחר כיבוש הכותל, נרתם אבינו, יחד עם 14 קבלנים נוספים, לפנות את שכונת המוגרבים אשר היתה ברחבת הכותל. כהוקרה על מאמץ זה, קיבלו את אות "מגן הכותל".

בתקופה שלאחר המלחמה, עבד נקבלן במקומות שונים, אשר נקרא אליהם על ידי ארגון הקבלנים ונשיא הארגון דאז, ברוך ברקאי - אתרים של חברת סולל בונה, האוניברסיטה העברית, בית החולים האיטלקי, בית ספר בית ישראל, בית הספר בית יעקב, ומקומות נוספים. הוא קיבל את פרס "נבחר השנה במשק" ונבחר נקבלן מצטיין על ידי ארגון הקבלנים מספר פעמים.

נקבלן עצמאי וכאחד מבוני ירושלים, הוא בנה בירושלים בניינים רבים - ברחוב עמק רפאים, בשנת 1968, רחוב הפלמ"ח 37, ברחוב דב קמחי, טשרניחובסקי 35, רחוב אליעזרוב 9, רחוב כתב סופר 18, הפלמ"ח 45, שבעה בניינים ברחוב החמילביץ, שני בניינים ברחוב עוזיאל, ברחוב בית וגן, ברחוב הדודיקה, ברחוב כנפי נשרים, קריית משה, רחוב בר אילן, רחוב משת קול 5 ומשה קול 7.

בשנת 2015, בגיל 85, ניצח על פרויקט ותמ"א 38, אחד מראשוני פרויקט ותמ"א 38 בירושלים, לבניין ברחוב קאסוטו 5, בניין אשר בנה בעצמו בשנת 1973.

בגיל 88 הפסיק לעבוד.

ב-23.1.2021 נפטר ציון פמיני בביתו שבנה בשכונת רמת שרת, מוקף במשפחתו החמה והאוהבת. אנו מבקשים להוקיר את זכרו ופועלו בעיר ירושלים. אשר לבנייתה הקדיש את עצמו בחיינו ואותה אהב מאוד.

בתודה ובברכה,

אזרנה רזגל פמיני, בשם אשתו, אסתר פמיני ותמשת ילדיו.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מירב קובובי / תאריך: 20/12/2023 15:45 / מספר

בקשה: 2251401

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה: בקשה חדשה

עיר: ירושלים

רחוב: יהודה שפירא

מספר בית: 1

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת: 2

שם פרטי: מירב

שם משפחה: קובובי

סוג זיהוי: ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד: 054

טלפון קווי:

קידומת טלפון: 02

דוא"ל: kubovya@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה: קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע: פרופסור יוסף דן

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

09/07/1935	תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:
ט' תמוז תרצ"ה	תאריך לידה עברי של המונצח/ת:
22/07/2020	תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:
ב' אב תש"פ	תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:
איתור מוצע:	

הערות:

הסטוריון דגול של תורת הסוד העיברית ומחשבת ישראל מצ"ב	תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:
מצ"ב מספר פלאפון לפנות - 0545338984 מירי יש לשים לב כי המונצח נפטר טרם 3 שנים תאריך פטירה - 23.07.2022 כ"ד תמוז תשפ"ב	הסבר על שם הרחוב המוצע:

פרטי המבקשת:

פרטי הבקשה: 93582136
תאריך: 19.12.2017
שם: חגית חגית

יְשׁוּעָה בְּחַיָּה בְּהִנָּצְחָת אִישׁוֹת

[illegible]

הסברו על שם הרחוב המבוקש ועד 100 מילים - יופיע באתר העירייה, ניתן למדוד בקובץ נספח

תאריך: 8/2/22
שם: ל"י קאבאב
חתימה: ל"י קאבאב

[illegible]

פרופ' דן היה מאושיות החוג למחשבת ישראל באוניברסיטה
העברית בירושלים, ^{התא/2} במשך כמה עשורים, עמד בראשו, היה
מופקד הקתדרה ע"ש גרשם שלום, ונשא בתפקידים רבים
באוניברסיטה.

פרופ' דן היה גדול ההיסטוריונים ^{12/32} של הקבלה ותורת הסוד
במחשבה היהודית בכל דורותיה. בשנת 1997 זכה בפרס ישראל
על מפעלו המדעי. הוא קבל מספר פעמים דוקטורט כבוד
מהאוניברסיטאות המובדות ובעולם. הוא בנה מחלקות למדע
היהדות באירופה ובארצות הברית, ויסד כתבי יד רבים במדעי
היהדות בעברית, אנגלית וגרמנית הפועלים עד היום. סקירה
מקיפה של פרסומיו ותרומתו לחקר הקבלה, החסידות ותחומים
נוספים בתולדות היצירה הרוחנית היהודית מצויים בערך הנושא
את שמו בוויקיפדיה

פדרס ישראל

על סמך הצלצול של זמרת השומע

לא אגדות ולא פולקלור

בניגור למקובל לחשוב, לא רק שירה נוצרה בתרבות העברית והיהודית של ימי הביניים אלא גם פרוזה סיפורית-אמנותית, אך עיני מחקר הספרות העברית טמו מלראותה. היה זה חוקר המיסטיקה היהודית יוסף דן שקבע עובדות נשטח כשטבע את המושג "הסיפור העברי של ימי הביניים", שלא איפשר עוד להעלים עין מיצירות פרוזה רבות, מגוונות ומרתקות בנימוק שזה "רק פולקלור". לזכרו

התורה העבירה בימי בנינו" וסמלולי התפתחותו של העם העברי, הוא העמיד את דבטיס נחיש ציאלני לתואר תולדות התורה העבירה בימי הכהנים קטן והתחלפותו במערכת העברית החללה בת התורה, האנשים המסורתיים והקיימים שבהם עזבו וברעו לא קהל האנשים או הקדאים, והם קדוה שבהם השתלב בימי דבטיס, ושבהם אנטו, וצוהם עשויים להצא ולחזור אנטו.

[illegible]

ראייה רחבה ומקיפה במהלך לא הוצעה מעולם
ביתם לידיהם והפירות העצומות של ימי הביניים.
השינוע של ראיית הסקולרית מקיפה א אינה נוצרת
רק בחיך ואחרי העשרים העשרים אלא גם בחיך
על תפקידה והשינוע של היצירה הסקולרית בערך
כל אחד מהעשרים אלה היא תנועה מרחיקים את
ספרות המסעות העברית או המיסטיקה היהודית,
לדוגמה, להתבונן בחיך המסעות אלה הם עומד
קטן לא רק בידיהם אלא א מיסטיקה אלה בידיהם
טקסט לכלידיהם, ואת העשרים לחיך אלה גם אחרי
מחשבות אספקת כלים ספרותיים.

ספר יצחק זה המסמכים המחלישים שזן הדין בארצות שנות השבעים של המאה העשרים העמדו רחוק על חוקים צעירים (אח שנהגו את פאקילום להחזונות ארצות והרעה בערבות הקבית של ימי הביניים כיום מתפרסמים עשרות ומאות חוקרים ודשים בענפי העת הפקטצניים בארץ והעצה לה הפקטצנים לתת שוקל ודי שישמית זה איתותם ודי שישמיתם של פקטצנים מתבריר הפדום במסמכות הארכיונים פדמי הקלם ולמשל הגניזה הקהילית, פישנותם לאור הקטקסס האיסטודי והתולדותי על ידי רבנים שמהם הם נוצרו ומ פקלו והשתלם, שוקרים המוראניים לאקטסנים פקטילים במסמכות העד רבית האמונות בן התקופה החדר שלהם המסמך על רחוק היהודים בתקופת ימי הביניים הם תחומה סודת וממשיכה של שום יתכן רן להסדת חרבות היהדות של ימי הביניים ולהיסטוריה של המסמכות בעניית ככלל.

[illegible]

אף כימה גמול, והמלחמה החדשה נמשכה על
עלה תבניתה-19, נשא מלחמת סודית ונכזבת שכל
טעה "המלחמה החדשה בימי התבניות" (1886) ובה
תחייתו לספרים בלבד, כלומר לספרות עבריים
בימי התבניות נקודה חייה, אף כי לא טעה מאוד,
ואם הדיוקט הנשוא של מינה יוסף טרייבנסקי,
סאוטולוגיה הגולה שלו "סמאר ישראל: מעצמות
יסופדיע" (1930), נעסה הנורמה לצמד מוטו על-
די בנו קנטאל גרטיין) מתחה עד היום את אחד
הנקבות והחשובים לעיתן כספרות העברית של ימי
התבניות.

הדיוטות, כמא נכסד לפניו, דאם נאספער
העניינים של ימי הביניים "אננות" בעיקר. זו חזקה
אחת הנכונות, ככל הנראה, שחוקרים של ספרות ימי
הביניים העברית התעללו שחופרים אלה הם ראו
כגם "מלקולם" ולא יצירות ספרות שאמיתית לעומת
כמו המשוררים העבריים הגדולים של ימי הביניים.
אם כן, כמובן, תודאנו והחולה של יום זה
למקרה של תפוצת העניינים. האם כן, את המעשה
הנפשי העמוק של ימי הביניים, שלא אפשר עוד
לחוקרי העולם העברי של תפוצת החללים עין
יצירות העמדה הזאת, המעטת המעטת שט
זה גם המעשה של ימי הביניים.

כמו כל ייחוד של דיספלינה ודרישה, אף כי
דיספלינה הענין של ימי ילדים" בביתנו על חיבה
יותר. כזה הוא שכל פחד ודבר על יום ה'
המפחד הענין ב"ס הילדים" וכו', 1974, בבית
המחנכים ומה והחלוקה לשני סוגים "מפחד" של

יוסף בן ציון: בארבעת חסידות

[illegible]

יחסים בין בדר לבאגזנות השנייה היא חזקה את
תפוצתה באגזנות באוקיינוס השקט. באגזנות השנייה
המבוצעת על לקוחה זו מבוצעת על הסמכות המבצעת
המבוצעת על המבט לחיפוש של חסר זה בתלמוד
היה העניין היחיד את המבצעת לחיפוש מבט חסר,
המבט והמבצעת.

אכן, היו חוקרים ואנשי מפתח בענפים שונים
בדגם לבן רבנו את תשומת הלב אל טקסטים טיפיים

הסוד לעמיד אצל

נרקודים
כך אחרי כך בשקידה

המחבר מרשם אסתר בולל על "מה הוא היהודי" ב"ה" יוסף ד' 2009 עלום דוד ספר "הארץ"

במשך של רב, שרף יחסי, שחלו השבע
לעילוי בגיל 80, לא חזר לישראל אף פעם
והי הנחל - כעצת של הולדת משה, דמיכילי
היהודית, אולי מסוב שחל בפועל בזה חזית השם

פגשנו בספרים או ראשם כלורידה אף כי יחד בודי
לא יצא לישר שם שחזר מסד את חיי לקצו השפע
היה להפוך השפע, יחד מודיו אנדרי, בזה מן הא

מוקד שהם - 171

ג אב התשפב
31 יולי, 2022
13:40

מברק

מספר סידורי: 202763

04-001509936-IL

לכבוד: משפחת דן עבור מירי דן
ש"י ענבון 16/19
ירושלים

למירי ומשפחת דן,

בית מרכז זלמן שז"ר משתתף בצערכם הכבד

עם פטירת פרופסור יוסף דן

זוכרים ומוקירים את גדולתו המחקרית, את אישיותו
ואת צניעותו.

מן השמים תנחמו, מי יתן זלא תדעו עוד צער.

המנכלי"ת מיכל שגיא

והנהלה

(אלוף במיל) אהרן זאבי פרקש

והמועצה הציבורית ההוצאה לאור

וצאת היעובדים במרכז זלמן שז"ר.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: בליינש זבדיה / תאריך: 24/12/2023 16:18 / מספר

בקשה: 2254973

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה: בקשה חדשה

עיר: ירושלים

רחוב: מבוא דקר

מספר בית: 1

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת: 1

שם פרטי: בליינש

שם משפחה: זבדיה

סוג זיהוי: ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד: 054

טלפון קווי:

קידומת טלפון: 02

דוא"ל: beleeyhesh.zevadia@mfa.gov.il

סוג קירבה: אחות

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה: קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע: יוסף (אספה) זבדיה

שם הרחוב המוצע באנגלית: yosef asefa(zevadia

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

19/10/1946

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

כ"ה תשרי תש"ז

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

19/10/1946

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

כ"ה תשרי תש"ז

איתור מוצע:

הערות:

לא עבר 3 שנים מתאריך פטירתו

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

רח' על שם יוסף (אספה) זבדיה בירושלים

הסבר על שם הרחוב המוצע:

יוסף זבדיה היה אסיר ציון, כמעט יצא להורג בגלל היותו פעיל בנושא ציונות
באתיופיה

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקשת	מס' זכות המבקשת	טלפון	קרבה למונצח/ת (אב/אם/בן/בת/אחר)
ב"ר 525	[REDACTED]	050-6203698	א/א
נייד	כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני	
050-6203698	ה' תשס"ז 1/2	bpeep1@gmail.com	

לכתובת דואר זו ישלח מסי' בקשה לצורך מעקב

לכתובות דואר 11 08
bakyhe sh. zevad k@info.gov.il

פרטי הבקשה

	שם הרחוב המוצע בעברית
	101. (אספה) 225
	שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)
Yosef (Asefa) Zevadia	
	שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי	כ"ה בתמוז תש"ס	תאריך פטירה עברי	אדר א' תשל"ב
תאריך לידה לועזי	20/10/1946	תאריך פטירה לועזי	9/3/2022

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/ביכר
- ☐ שינוי שם רחוב קיים
- ☐ שינוי הסבר לשלט
- ☐ הנצחה בתנומה

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים – יופיע על שלט הרחוב)

מחיר למיליון ש"ח (אספה) לבחירה בינלאומית

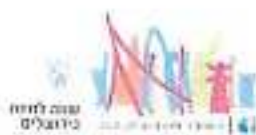
הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יומיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

אח יוסף מרגל היה אמר בין שבתים. בוא לקדש נוצר רה
במקומות אשר בקיר כי שבתו היא ה' אמו בתפילה בשם
מצילת העם בצלות עליה ולעזר ערכית. מצויכין מסמכים
המדציק על כך.

חתימה: בנימין

שם: לי"ה זאב

תאריך: 22/3/2023

מזכירות העירייה
Municipality Secretariat
مكتب بلدية المدينة

מסמכים לבקשה

יש לצרף מסמכים רלוונטיים לבקשה, כגון: המלצות, הנמקות, תעודות וכל חומר אחר, ולהעבירם לגב' יונה רוט, מזכירת ועדת שמות.

מייל: j-streets@jerusalem.muni.il

כיכר שפרא 1 קומה 5

מיקוד: 91007

ת.ד. 775

טלפון: 02-6297072

רחב שאפי, אשחם עזני
050-6703698

ראש הממשלה
PRIME MINISTER

ירושלים, יו"ט אדר ב תשפ"ב
22 מרץ 2022

**לכבוד
משפחת זבדיח**

משפחת זבדיח היקרה,

קיבלתי בצער רב את הידיעה על פטירתו בטרם יעת של יקירכם – הבעל, האבא, האח והסבא
האהוב – יוסף זכרו לברכה.

בקורותיו של מפעל העלייה ארצה, שמורות זכויות יסוד ליוסף זבדיח, אשר משך שנים רבות
נודע כמפעיל מרכזי להעלאת יהודי אתיופיה לישראל.

מי שהיה מורה ומחנך בכל רמ"ח איבריו, אסיר ציון שהפך את הדאגה לבני העדה האתיופית
לתמצית חייו, העמיד דורות של תלמידים שהיו למעריציו, ובהם נטע את תמחויבות לציונות
ולצדה את ידיעת השפה העברית.

בשל תועקשותו ללמוד את השפה העברית באתיופיה, שילם מחיר כבד ונכלא לשנים מיוסרות
בכלא, אולם גם אז לא נפלה רוחו ולא אבדה מחויבותו העמוקה לערכיו ולשאיפתו להמשיך
ולקדם את העלייה ארצה.

שנים ארוכות פעל יוסף ללא לאות, תוך סיכון עצמי רב, והצליח לא רק להזניח חותם
משמעותי בהיסטוריה של יהודי אתיופיה - אלא גם להתגלגל בלבבותיהם של אלפי תלמידיו
לאורך השנים.

איני מתיימר לאחוז במילים שיביאו לכם נחמה בפטירת יקירכם. ולצד זאת, כולי תקווה כי
תמצאו ולו מעט נחמה בעובדה כי תרומתו האדירה של יוסף למפעל העלייה ארצה ולקליטתם
של בני העדה האתיופית בישראל – תיזכר בלב אזרחי ישראל לעד שנים רבות.

בשם ממשלת ישראל, אני שולח לכם מעומק הלב את תנחומיי הכנים ומייחל כי לא תדעו עוד
צער.

יהי זכרו של יוסף זבדיח ברוך ונצור בלבנו לעד.

שלכם,
נפתלי בנט

יוסף אספה זבדיה,

איש חינוך, אסיר ציון, עליה קליטה וקהילה אינני חרור אהבה ירושלמי, במשך כל שנותיו עשה ופעל למען קהילת "ביתא ישראל" בארץ ישראל.

חינך דורות של תלמידים ותלמידות בבית"ס בכפר אמבולור אשר בארץ ישראל.

בתקופת המהפכה בשנות השמונים הגיע אנשי צבא ארץ ישראל, לבית הספר אסרו אותו ועוד מספר מורים יהודים בטענה שהם "ציונים" אנשי המוסד הישראלי הפועלים נגד המשטר בארץ ישראל.

הם נשלחו למאסר הם עזבו בגלל בגדור באכזריות רבה, שלוש שנות עיסים קשים השפלות, צמא ורעב, גרמו ליוסף וחבריו צלקות פידות ונפשיות קשות מאוד לכל חיו.

בשלב מסוים הוצא יוסף וחבריו והובלו לכפרם ובאופן הפגזתי לפני בני משפחותיהם ותשובי הכפר, כסוטים בידיהם ורגליהם הושלכו על האדמה בחזית בתיהם לשכיתת ימים מאיימת להורגם בפני ילדיהם המצויים שלא לבמות לנוכח המראה.

רק דרישה של ממשלת ישראל לשחררם מידית הצילה את חייהם.

בשנת 1984 הגיע לארץ אם חלק מילדיו התגורר בעוד שם עבד במסגרת הסוכנות היהודית טוען תרבות מדרך ומתרגם. היה במרכז קליטה דמות תוספת ומכונת לשלום ולסגות המרכז.

בתום הפריקט עבר עם משפחתו לירושלים ומאז לא נחב, נהג לומר לי "אני איש ירושלים"

בה אחיה זבה אקבר. ירושלים היא משאת חיי וחיי קהילתי, אותה יצקנו בילדותנו אליה יחלנו ועליה חלמנו כל ימינו ובה אסיים בזקנתי.

קצרה היריעה למספר על עשייתו ופועלו של האיש למען קהילתו בישראל ובארץ ישראל.

הנרתו 38 שנים, היה חבר קרוב היה לי אח יקר ואוהב, איש עשה, חינך ושימור המורשת של קהילת "ביתא ישראל" מעים הליכות, חכם אוהב ישראל ואוהב ירושלים, איש יקר

אני ממליץ בחום לקרא בשמו מוסד חיטכי, בית ספר או רחוב בעיר ירושלים, אשר יתעד

את האישיות המיוחדת * פטרוט ירושלמי

בכבוד רב,
ישראל אל כרמל

3/28/23, 2:33 PM

(9) WhatsApp

You @ Save stuff for belaynesh
today at 11:27

28.3.2023

לכבוד

ראש עיריית ירושלים

מר משה ליאון

חנוניו: בקשה להענקת עיטור יקיר העיר ולסרוא רחוב בשמו ליוסף זכריה ז"ל

מכובדי,

מר יוסף זכריה חיח מנדולי המנהיגים הציונים שקדם בעם הישראלי בכלל וליתדות אתיופיה בפרט.

הוא מעל נפרצות, תוך כדי סיבון תמו וויתור על מעמד, כבוד ושרת, למען העלאת יהודי אתיופיה לארץ הקודש.

הוא היה מהדמויות הנערצות בקרב גדולי הציונות, ובקרב מנהיגים יהודים בתנועות.

מעל הכל, מר יוסף זכריה עוד בעצירתו סופץ על ידו נר חנה בגלה ז"ל לחנאיו ולעלות בשנת 1956 יחד עם 14 נערים במסגרת מסלולות חינוכיות. ללמוד בפנימיית ייכפר בתיה " ולאחר מכן להויר לאתיופיה בבדי להקים בתי ספר ליהודים, ולהכין את יהודי אתיופיה לעלה.

בשל פעילותו הציונית בשנת 1976 מר יוסף נעצר וכלא ועונה בכלא האתיופיה ובסוף הוא שם בריגול

למגבת ישראל, נשלטונות אתיופיה נדרו עליו נדר דין מוות. רק אחרי התערבותו של נצחם בנין דהיים ז"ל הוא נצל.

יוסף יליר העיר גונבר באתיופיה עלה לישראל בשנת 1985 בחר להשלים הלום ילדות ולקור בירושלים.

יוסף נשוי לאינייה ולהם 6 ילדים הזה פעיל ציבור בחיי דקהילה, וחיה מהוגי חרעון השנגלהיי- פתרון סכסוכים בדרכים מסודרות בעיר.

מר יוסף זכריה הונד כאשר ציון, ועד לאחיונה היה מספק חינוך במשרד החינוך ובחתיכות שימש כיויר עמנות יימדוד לדורי אשר חרטה על דגלה את שימור ההיסטוריה של יהדות אתיופיה ושימור מאתרים הקיושים לקהילה קרי בית הכנסת באמממבור שבאתיופיה.

כן מכירים ומקירים אותו יהודי אתיופיה לחירותיהם.

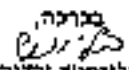
על אלת ועוד, ראוי מר יוסף זכריה להערה ולהקרה למען החרות חבאם.

השנה נציון 65 שנים לפעילותו.

אנו סבורים כי עיטור כמד יקיר העיר וקריאה רחוב על שמו יביא טאווה לאומית, ויגביר את מדעות לפעילות הציונית באתיופיה ובגלה, תעצים את מקומה של קהילת יהודי אתיופיה וחתרם לתחושת השייכות של יהודי אתיופיה בחברה.

לאר האמר לעיל, אני מוצאת לסך לפנות אליך, בראש עיריית ירושלים, ולבקשך באופן אישי לחתגיוסות לקבל יקיר העיר של מנהיגו הנערץ ז"ל ולרשום רחוב על שמו לצורך חנצחתו והכרתו לדורות.

אודה לחתיגותך בחקדם, בתודה מראש ובברכת שנה טובה וחי שמח לך ולכל בני -משפחתך.

מכריה,

בלייטש זכריה

תעודת הוקרה

מוענקת בזאת ל-

מר **יוסף זבדיה**

על השתתפותך בפעילות היחידה בנושא עלייה
וקליטה.

אל"מ עופר בורין

מפקד ממד"ס

ניסן תשס"ב

מרץ 2002

"והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעיתו
ועלוהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח" (תהילים א' - פסוק ג')

ע"ש דא"מ ליפערמאן

ב"ר

דאמיטלעך דאמיטלעך דאמיטלעך דאמיטלעך

מנהל המכללה והמועצה האקדמית

מעניקים

זיוסל זכרון

ת.ד. 15909872

את התואר

בוגר בהוראה (B.ed)

לאחר שסיים את לימודיו

ועמד בכל הדרישות האקדמיות והפרדגיות כחוק

במסלול: על יסודי

בחוגי הלמודים: גיאוגרפיה

ניתן בירושלים בתאריך ב' סיון תשס"ג (02.06.03)

ד"ר י. הדני - מנהל המכללה

י"ר המועצה האקדמית

נובמבר 2017

Beleto Books

"גדולים המולכים חלומות גדולים והדפוסים חלומות למציאות" – שמואל יצחק

תעודת הוקרה

תעודת הוקרה זו מוענקת לטר אספה גסה
על הישרדותו בתנאים הכלכליים אפסריים בתור אסיר ציון
ועל המחיר היקר אותו הוא נושא עד עצם היום הזה.

רחמים אלעזר

אסיר ציון ופעיל העלייה המיתולוגי שהיה חלוץ לפני המחנה של בני העדה האתיופית

אספה גטה-יוסף זבדיה נשלח בילדותו מאתיופיה לישראל ונועד להיות אחד ממנהיגי
העתיד של הקהילה באתיופיה, באמצעות תכנית לצעירים בני העדה שיהיו תשתית
מנהיגותית כשישגבו לבתייהם. מאז ועד מותו, בשבוע שעבר, זבדיה הקדיש עצמו לחינוך
ומוסך אמנה שתכף תבוא הגאולה של הקהילה

אלי אשגנזי
19/03/2022

<="" google-read-aloud-player="" style="box-sizing: border-box;">

האזינו לכתבה/ דקות
ב-1956, כשהיה בן 13 בלבד, הגיע אספה גטה-יוסף זבדיה לישראל, עם עוד 26 נערים צעירים, ילידי
אתיופיה. קהילת יהודי אתיופיה הייתה שכורה אז למשעים בישראל. זבדיה וחבריו שנשלחו למדינה
הצעירה נעצו להיות מנהיגי העתיד של הקהילה באתיופיה. מאז ועד יום מותו, בשבוע שעבר, היה אספה
גטה-יוסף זבדיה חלוץ לפני המחנה, לאורך השנים מקובלי פרשת העלייה של יהודי אתיופיה לישראל.

אספה גטה-יוסף זבדיה, נולד ב-1943 בכפר מאיליקו באזור דבס-אסבא ג'אורגיס שבזגרה, לאימו אדית
רדה ולאביו שדקה מנהיג חזק חשוב - ליקה נהגת גטה אספס. אספה-יוסף היה הבכור מבין תשעה אחים
ואחיות.

באמצע שנות ה-50 מנהיגם של יהודי אתיופיה, יונה בוכלה ונשיא מדינת ישראל יצחק בן צבי, הוזינג על
מיזם פורץ דרך: בישראל יתגבשו צעירים בני העדה באתיופיה והם יהיו תלמידי מנהיגותית כשישובו
לבתייהם ולקהילותיהם. בינואר 1955 הגיש לפנימית המעור כפר בניה שברענה 12 נערים ובתצמבר
1956, 15 נערים נסיעים, עליהם נמנה גם זבדיה.

עוד בוואלה!

זבדיה(צילום: באדיבות המשפחה)

נ"י צוריאול קטן שיחד עם עובדיה סלימן בחב ספר על אותו סיפור שיחד כמה את קבוצת הנערים
"המרגלים שנשלחו לתור את הארץ וללמוד עליה". הוא אמר כי "הם הגשר הראשון, והם ראויים למקום
של כבוד בחולדות העלייה מאתיופיה והציתות בכלל". זבדיה וא בשיאל שמונה שנים אחרי שסיים את
לימודיו בבית הספר היסודי, המשיך ללימודים ב"אורט" נתניה, נבחר שם לתפקיד יו"ר מחצית ההלמידים
ושימש כמזי קביצת המער של מבני המניה בלדורגל.

בליניש זבדיה, אחותו הצעירה של אספה-יוסף, שלחה מכתבה לארגון אחדות אפריקה ולשעבר שגרירה
ישראל באדיס אבבה, אמרה כי "מדובר בתקופה לא פשוטה לאחי ולהוריי, ילד לבדו בארץ חדשה, בלי
חיים, במשך שמנה שנים מחוץ לבית. אבא סמך על מדינת ישראל והיתה לו אמונה שלמה שתשאר על
בני. לאמא זה היה קשה יותר והיא דאגה."

אחרים מקרב לכוחות הנצרים ביחד להישאר בישראל, אחרים השתלכו עם שובם לארץ ישראל במשרות ממעליות בכלי רכב ובכוחות אחרים אצבע. אספה-יוסף וצור בנה מחבריו שבו למשפחותיהם ולמקומות שבהם גדלו. "הוא אמר: 'הבטחתי לאבא שאשוב כדי לעזור לקהילה שלי'", סיפרה אחותו, בליינש. התכנית שילדיו ושל חבריו הייתה כי עם שובם לארץ ישראל הם ישתמשו כמורים לעברית בקרב בני הקהילה וילמדו את המגויסים שלמדו בישראל. הוא וחבריו הפכו לחמויות מרכזיות בדשח בני הספר היהודיים של קהילת ביהא ישראל ועמדו בקשר עם גופים שונים בישראל ובארצות הברית.

זכירה עם אחותו בליינש(צילום): באדיבות המשפחה)
את קבוצת החברים שאמה פעל הגדיר "החברים שעברו ביחד אתי מתקופת החושך לתקופה השמש הזרחית". על הקבוצה נמנו-זימנה ברהט, גלילה אריה אילון, סוזן סגנה וסוזן דול-זכרם לבדש, יקב אליאס, סוסה בייך, עקבא בריק ואברהם קנת, שיכדלו לחיים אחרים. ב-1968 נשלחו יוסף וחבריו על ידי יונה בוגלה ומונהגים ביססים אל כול כדון-הומרה על מנת להקים חווה חקלאית, יוסף עמד בראש הקבוצה. המונינים שעו שזאת אדמהם ולא קיבלו את ההחלטות בעין יפה, המחיישים עמדו על זכותם לפעול במקום, אך הכוונים השתלטו על החווה, מאריפו את הציור החקלאי והשמידו את מאגרי הזון. אספה שב לאמבוכר הזה למורה בבית הספר במשך 16 שנים.

על תלמידיו הרבים באותן שנים כמה שלמה מולה לימים חבר בסוס ("קדימה", "התנועה") וסוזן י"ר הזננת. "היא היה מורה שלי מביה אל עד כהה מ". הצרצו אותו. אספה וחבריו נחשבו עבדו ככל שחוללו מהפיכה אמיתית. הוא רתור על משרות שונות שהוצעו לו והקדיש עצמו לחינוך וסוזן אמרה שתיבה חבוא הגאולה של הקהילה.

מולה סיפר כי באותה תקופה היה מקובל במערכת החינוך שלמורה מותר להדיח כעשה. "אספה מעלה לא השתמש בענישה הזאת ולא הרים יד על תלמיד. כשהגיע לי עשש היה בועט בכדור ואמר לי לרוץ להביא אותי". ב-1972 פישא לאנגיה אייליך ועם השנים נולדו לזוג שישה ילדים.

השילטון הארקטיסטי שהחל לשלוט בארץ ישראל ראה בפעילותם של אספה-יוסף וחבריו פעילות חתרנית והחל לרדוף אותם. מולה זוכר איך "באותו הימים הגיע חיילים לבית הספר, הצמידו את המורים בדרך ואמרו שנים ילדים לירוח בהם. הסטרה שלתם היתה להפחיד אותנו."

דמות מרכזית ברשת בתי הספר היהודיים של קהילת ביהא ישראל(צילום): באדיבות המשפחה)
בנימבר 1979 תיך כדי שיעור חקלאות, הגיע חיילים לבית הספר וחיששו אחר מורים מבוקשים. אספה-יוסף היה ברשימת המבוקשים. הוא נעצר בחשד לפעילות ציונית והחל לעבוד שורה של חקירות קשות שכללו ניכרים וזאת הואשם כבוגד במלחמה ובהיותו סוכן CIA והמוסד הישראלי.

הוא שחזר אחרי שלוש שנות מאסר והושם כמעצר בית כשהוא סוכל מוקדם בריאווהיים שליוו אותו מסו עד סוף ימיו. "הוא היה ספורטאי מעטיין", סיפרה אחותו, "אחרי מאסר הוא כבר לא היה אותו אדם. העיוניים גרסו לו לשכל ואכזר", הסיפה.

ב-1984, כשנותרו לו שבכוונות השלטונות לעצור אותו שוב, הספיק אספה-יוסף להימלט לישראל עם שניים ילדיו. זמן קצר לאחר שהגיע לישראל פנו אליו מהמלכות היהודית בבקשה לסייע ב"מבצע סעיה" שעמד לצאת לדרך. הוא יצא לסודן ושם פעל במשך שלושה שבועות בהעלאת יהודי אתיופיה מסודן לישראל. כעבור כמה חודשים הגיע לישראל גם אשהו ילדיו, הוריו שלו אחרי שצמיים. בתחילה גרה המשפחה בעיר ואחר כך עברה לירושלים. יוסף וחבריו תכדו כמסירי ציון נקיבלו אותה וקרה משיא

המדינה על פעילותם להציל יהודי ארצותיה, לאחר עלייתו ומשיך בקליטת השולים מארצותיה במרוץ קליטה ומקורגן באחד הנדום מטעם הסוכנות היהודית, בשנת 1988 החל לעבוד בג'וינט ולקח חלק בניסול היהודים שנתחד בארצותיה. היה ממקימי בית הספר בטחום השגרירות הישראלית בארצותיה והשתתף בהכנות ובמבצע שלמה.

פעל להעלאת יהודי ארצותיה ממזרח לישראל (צילום: באדיבות המשפחה) בשנת 1991 החל עבדו במשרד החינוך כאגף לחינוך והיה יועץ בכיר למנהל האגף בנושא ארצותיה ותוכניות לעולים. בעקבות פעל אספה-יוסף לשימור המיישנה והקנים עמותה בשם "מרחב לדור- מורשת יהודי ארצותיה". העמותה הצליחה לשהור ולחדש את ביה הכנסת באמצעות בית כנסת זה הינו אחד האחרים שגורדו בארצותיה ובמקבות כך צעירים רבים הלכים להשכלל ולשאר את המקום.

במקביל למד לימודים אקדמיים לתארים ראשון ושני בחינוך באוניברסיטה העברית. אחוזו בליינש אמרה שבהשכלה ראה את הדרך להשתלבות, לשינוי ולהתקדמות בחברה הישראלית, "תמיד היה אמר שעליך לעבוד קשה ולהוכיח את עצמך. היה אמר: 'הפעם והקדש' שאתם יכולים. אף אחד לא יעשה עבורך את העבודה", דאספה.

לדבריה "היא היה מורה נדבך לרבים ובסבן שגם עבורי. כשהודיש לי שמעתי לתפקיד שגורד, הראשון של בישרתי על כך היה אספה-יוסף, זה גרם לו לאשר עצים ובאותו רגע הוא בכה מהתרגשות. בקשתו ממנו ודחה שיצניק לי מהחלטה שלו". סימני הערניים נחשו את אוהותיהם ימצב בריאניו דלך: הגורד. לפני נצי שנה נערך לו ערב הוקרה רבים תיעו כדי להקדש לו הורה על מעשיו. "אני מבקש מהמשד הדור, להמשיך את הטורשת היפה שלט, ולא לשכוח לרגע את החינוך והמעשים הטובים שלמדתי מחובמתי של אבי, שהיה קיים הקייסים ואחו הרבנים והמצמצים הגדולים בעדה". ודחה משאלתו

הלך לעולמו אסיר ציון יוסף זבדיה, פעיל מרכזי בהעלאת יהודי אתיופיה לישראל

בתקופת המשטר הקומוניסטי באתיופיה נעצר זבדיה רק כי לימד עברית. הוא נכלא למשך כשלוש שנים, במהלכן עבר עינויים. בשנות ה-80 החל לעבוד בסוכנות היהודית ופעל לקליטת עולים מאתיופיה. אמש הלך לעולמו, בגיל 76

הודעה
על פטירה
אחרונה

האזינו לכתבה 3 דקות

יוסף זבדיה, אסיר ציון ופעיל מרכזי להעלאת יהודי אתיופיה לארץ ישראל, הלך אמש (רביעי) לעולמו בגיל 76. זבדיה, שהותיר אחריו משפחה גדולה ואחותו היא שגרירת ישראל באתיופיה לשעבר בליינש זבדיה, הובא למנוחות היום בשעה 15:00 בבית העלמין גבעת שאול שבירושלים.

זבדיה, או בשמו האמיתי אספה גטה, היה מורה ומחנך, ויש לו חלק מרכזי בעליית יהודי אתיופיה לארץ ישראל. הוא מתלמידיו של יונה כוגלה, שהפך למחנך בעצמו. הוא עלה לישראל בשנת 1956 לתוכנית הכשרת מורים בכפר בתיה, שם גם עובדה שמו מאספה ליוסף.

החיים והמוות

בשנות ה-60 שב זבדיה למולדתו אתיופיה והפך למורה ברשת בתי הספר "ביתא ישראל". הוא לימד עברית ודגן לציתות. כשעלה המשטר הקומוניסטי באתיופיה זבדיה נעצר רק משום שלימד עברית. הוא נכלא למשך כשלוש שנים, במהלכן עבר עינויים. בהמשך חייו הזכר כאסיר ציון.

לאחרונה, יצא הספר "גיבורים באתיופיה" של יוסי ורנתי טורצלי המספר את סיפורם של ארכעא אסירי ציון ובהם זכניה, שמטרתו לספר את סיפורי האסירים שאינם שטרים ומוכרים כאסירי ציון מברית המועצות שעברו תלאות קשים.

לפני כחצי שנה התראיין זכניה ל-ynet על אודות הספר, וסיפר על המכוח הקשות שספג מהמשטר הקומוניסטי באותם ימים. "אתה יודע, כמו בנפהית איך זותנים מכות, הולמים בקורצס? ככה", שיתף. באוגוסט 1984 עלה זכניה לישראל בשנית, והחל לעבוד בסוכנות היהודית שבמסגרתה פעל לקליטתם של העולים מאתיופיה.

מסיום לחי'ל? קבלו 3 טיפים לקצירת בטרטוס האשראי: [המסמך](#)

מורידים את מחיר הביטוח תוך 5 דקות. לחצו להצעה: [הצעה](#)

ניכר מדר על התפקיד הנועד ב"קורדיו" שכלל סצנות סקס: "התחלנו לצנות על הסג עירומים" הערה

לפני כמה חודשים בערך לכבדו ערב היקרה בסוכנות היהודית. בהזמנה לערב נכתב: "הוא עונה עד זוב דם בשל פעילותו הציונית. הוא היה מהקבוצה המובחרת שנשלחה בשלה שנות ה-50 ללמוד בכפר בחיה וחזר אל חיק ערתי להעניק לה חיטך. עלה לישראל בשנית בשנות ה-80 ומאז מלווה את הקהילה בכל רמ"ת אבירי".

יצחק טייטל, פעיל חברתי יקרוב משפחה אמר כי "הקהילה שלנו מאבדת את אט מנהיגים ופורצי דרך שהובילו מהלכים גדולים. כולי תקווה שנדע לשמר את פועלם ושכבחי הספר ובכלל מסגרות החינוך ילמדו על האנשים היקרים האלו. ילמדו על הפעילות שלהם ויצציחו את זכרם".

ברשתות החברתיות נפרדו מבדיה תלמידים רבים, בהם ח"כ לשעבר שלמה מולד שכתב: "קשה לי לדבר עליך בלשון עבר, האיש והאגדה זבדיה יוסף (אספה גסה) ז"ל, היה מורה מצדך נפלא עבור אלפי צעירים/ות. ציוני טאה ששילם מזער אישי קשה בשל פעילותו הציוני אך אנו תלמידיו יכולים להביט אחורה ולהניד המורה הגדול והענק הזה השאיר חותם משמעותי בהיסטוריה של יהודי אתיופיה. לא פחות בזכותו ותבריו לפעילות אנוש פה בישראל, נפרדים ממך פיזית אך לא נשכח אותך אהבים אותך מעריצים אותך לעולמים, חיבוק גדול למשפחה הקרובה, לאישה, ילדים, אחים, אחיות תכדים, תנוח בשלום המורה שלי מנוחתך עדן".

שרת העלייה והקליטה פנימה תמנו שטה ציטה כי "יוסף זבדיה היה אסיר ציון שפעל ללא לאות תוך דירוף נפש וסיכון יב במבצעי עלייה תשאיים והשוכים של יהדות אתיופיה. זו אבדה גדולה לכל העם ישראל. משרד העלייה והקליטה מרכז ראש עם לכתו למנוחת עולמים, ומשתתף בצער המשפחה".

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מרק שמואל לוי / תאריך: 07/06/2023 13:01 / מספר

בקשה: 1984480

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה: בקשה חדשה
עיר: ירושלים
רחוב: נספי מרדכי
מספר בית: 6
כניסה:
מיקוד:
קיימת קרבה למונצח/ת: 1
שם פרטי: מרק שמואל
שם משפחה: לוי
סוג זיהוי: ת.ז.
מס' זיהוי:
טלפון נייד:
קידומת טלפון נייד: 053
טלפון קווי:
קידומת טלפון: 02
דוא"ל: marc@marc-giving.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה: קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע: כנר הארי לוי
שם הרחוב המוצע באנגלית: Harry Levine Square
שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת: 31/07/1900

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

ו' אב תר"ס

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

30/04/1977

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

י"ג אייר תשל"ז

איתור מוצע:

מרכז חייו של המונצח היה בקיימרידג' - בוסטון ארצות הברית.

מבוקש להציב את השלט ו/או הפסל בככר במרכז ירושלים.

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

ציוני, ממייסדי מכון ויצמן למדע ומכון דוד.

הסבר על שם הרחוב המוצע:

פעילותו הציונית של הארי לוין נעשתה מטבע הדברים בחשאי ולמרות העובדה שפעילותו הייתה משמעותית ביותר לנצחון של מדינת ישראל במלחמת העצמאות הוא לא זכה להכרה ולהנצחה.

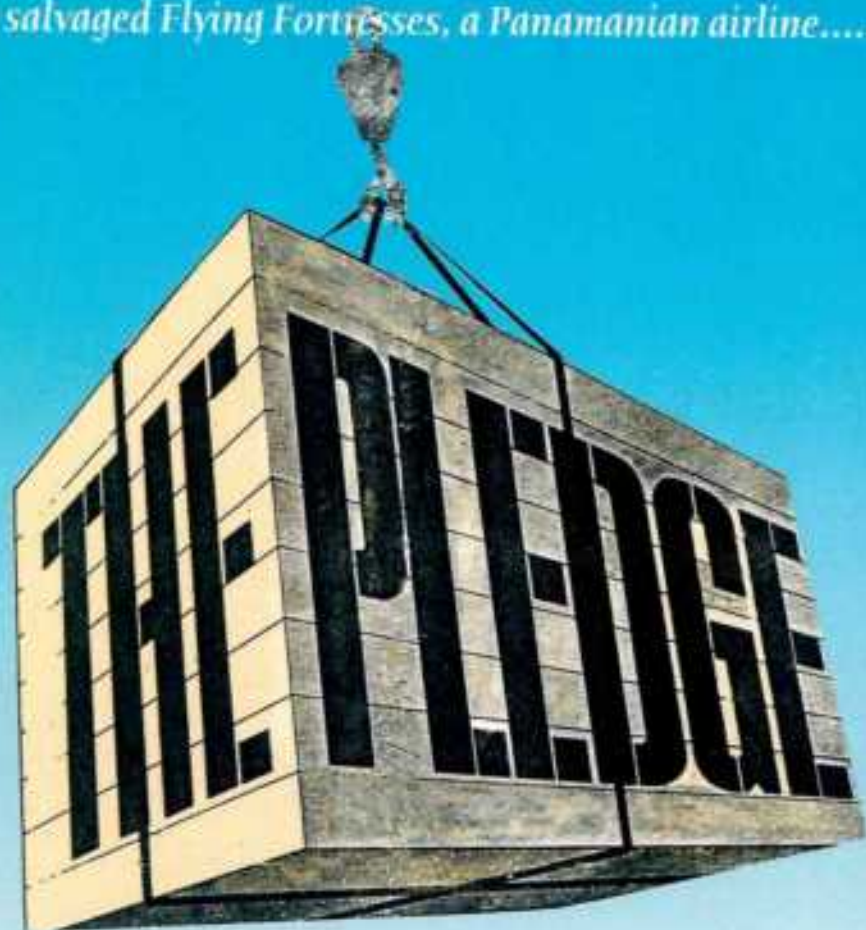
עתה מבקש אחיינו מרק שמואל לוין לקבוע שלט ו/או להציב פסל בירושלים בככר שתבחר לשם כך ולהנציח את פועלו הציוני של הארי לוין זכרונו לברכה.

הערה: לאחר אישור הבקשה יתואם נוסח השלט בעברית ובאנגלית בין המבקש לבין העירייה

An Authors Guild **BackinPrint.com** Edition

"Fantastic, funny, and exciting—and absolutely true—a book that will be enjoyed by just about everyone!" Joseph Heller, author of "Catch 22"

*Blueprints for the first Uzi, 15 tons of machine guns,
5 anti-aircraft searchlights, 21,000 brassieres,
40 volumes of the Sacred Books for Ben Gurion,
3 salvaged Flying Fortresses, a Panamanian airline.....*

LEONARD SLATER

הארי לוין (שלמאס)
 עץ השלום חנוכה ויזמן
 וראל המלכה ברוך בן גוריון

הארי לוין מקדל תואר
 צ"כ שלם כבוד ממכון ויזמן
 בלגיקה ברוך בן גוריון
 וגולצה מאר.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: יוסי שפנייר / תאריך: 07/08/2023 15:48 / מספר בקשה: 2077138

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	משטרת הישובים
מספר בית:	4
כניסה:	
מיקוד:	914
קיימת קרבה למונצח/ת:	2
שם פרטי:	יוסי
שם משפחה:	שפנייר
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	052
טלפון קווי:	5849178
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	yossisp75@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כוכב
שם רחוב מוצע:	שבתאי לוזינסקי
שם הרחוב המוצע באנגלית:	
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	11/02/1900
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"ג אדר תר"ס
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	17/01/1947
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ז טבת תש"ז
איתור מוצע:	איזור התעשייה עטרות

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

שבתאי לוזינסקי ממייסדי מושב עטרות

הסבר על שם הרחוב המוצע:

ממייסדי מושב עטרות

"לבנה אחת משלך בתוך הבניין הנצחי"

שבתאי לוזינסקי –
איש וספינה שפרצו דרך

יוסי שפנייר

שהייתה האחראית באיטליה לנושא ההעפלה, סיפרה על הקשר שבין "סוזנה" לשבתאי לוזינסקי – האיש והספינה: שבתאי לוזינסקי מולא להפליא את תפקידו הקשה, לדאוג לצרכי מאות אנשי המחנה במטפונטו [...] הוא חיכה בקוצר רוח ליום שתפליג "רוזה" [שושנה, באיטלקית] עם האנשים, אך לא זכה לראות את ההפלגה הניכספת. לביל ערפל כשנסע הג'יפ שלו במהירות לרומא, לא הבחין נהגו במכונית משא גדולה שחנתה בצד הכביש. ההתנגשות היתה עזה ושבתאי נהרג במקום. בים הפתוח ניתן ל"רוזה" השם "שבתאי לוזינסקי". "רוזה" היתה האניה חסרת המזל ביותר באותה שנה [הכוונה לתקלות החוזרות שערכו את יציאתה], ואילו "שבתאי לוזינסקי" היתה האניה בת המזל של השנה, היחידה שהגיע לחוף ארץ ישראל (עי' סירני, ספינות ללא דגל, 1975, עמ' 119). בבוקר 3 במרץ 1947 יצאה הספינה לדרכה מנמל מטפונטו

מילות השיר המפורסם "שושנה, שושנה", שכתב חיים חפר, נכתבו לפי השמועה בהשראת ספינת המעפילים "שבתאי לוזינסקי", שנקראה במקור Susana. הספינה הייתה מהיחידות שהצליחו לפרוץ את ההסגר הבריטי על חופי הארץ, והביאה אתה בחורף 1947 יותר מ-800 מעפילים. הפעול שעל שמו נקראה עלה ארצה בשנת 1920, ובהיותו כבן 50 יצא בשליחות היישוב לארגון פעילות ההעפלה באיטליה, ושם נהרג.

"האניה בת המזל של השנה"

ספינת העץ "סוזנה" נבנתה בשנת 1946 באיטליה, ובראשית 1947 נרכשה בידי יהודה ארזי, ראש שלוחת המוסד לעליה ב' באיטליה. היא ניזוקה ועברה שיפוצים לצורך הפלגה בטוחה בים, ולאחר עיכובים שונים נמצאה ראויה לצאת לדרך. כינויה המנהלי היה "שושנה", עיברות של שמה המקורי. עדה סירני,

"זכותו של שבתאי לוזינסקי": העברת המעפילים לחוף, 12.3.1947 (מעבדת ביתמונה, אוסף ברק'ה)

חוויותיו מהאירוע קושר את הצלת הפליטים למפעל הלאומי ולדמותו של לוזינסקי:

עמדה לי הזכות להיות בין מקבלי המעפילים ובין מגישי הסעד והעזרה הראשונה לאחים נדכאים, עייפים ורצוצים, רטובים ופצועים [...] היתה זו תמונה אשר לא תישכח וחויה עמוקה לכל מי שנכח במקום: אם פועל מהסביבה או איש משק ותיק, או נערים ונערות אשר זה עתה תקעו יתד לכיבוש השממה [...] זכותו של שבתאי לוזינסקי בפעליו עמדה לה לאוניה זו אשר נשאה את שמו ברבים. היא סימלה בכל הוד ועוז את עמידתם של הישוב והציונות בשעה זו [...] הצטערתי כי מחמת ריחוק מקום לא היה אתנו אותו בוקר הנוער מעטרת (דבר, 27.3.1947).

"מצאתי גם את מקומי וגם מולדת"

שבתאי לוזינסקי נולד למשפחה דתית בבוברויסק שברוסיה הלבנה בשבט תרנ"ו (1896). כבר בילדותו ספג ציונות, בעיקר מבן דודו ליאו מוצקין, מראשי הציונים ברוסיה. שבתאי היה פעיל בגופים ציוניים ותמך בחינוך לעבודה פיזית ומעשית לקראת העלייה לארץ ישראל. בשנת 1918 נישא לאיידה לבית קובנר ושנתיים לאחר מכן עלו לארץ עם בנם הבכור, שאול, שהיה אז תינוק בן כמה חודשים.

עם עלייתו ארצה עבד בבניין בפתח תקווה ובראשון לציון, והיה חבר במועצת "סולל בונה". בשנת 1923 פנה שבתאי עם קבוצה מחבריו והצטרף למושב עטרות, שהוקם מצפון לירושלים. על המהפך הדרמטי בחייו כתב במכתב למשפחתו מיום ל' בניסן תרפ"ד (1924): "אני בארץ כבר קרוב ל-4 שנים וכל הזמן עבדתי בבנין ורק לפני חצי שנה נכנסתי לעטרות איפו [כך] שעכשיו מסתדר מושב עובדים. מרגיש את עצמי בארץ טוב מאוד. מצאתי גם את מקומי וגם מולדת וזה אני חושב הכל".

הוא בנה את ביתו במקום, וכמו חברים אחרים ביסס את משקו על משק החלב, לול ומטע. הוא היה ממייסדי ומובילי משק החלב וחציבת האבן בצפון ירושלים בכלל ובעטרות בפרט. בהקדמה לחוברת שפורסמה כמה חודשים לאחר מותו, נכתב על לוזינסקי:

שבמפרץ טרנטו בדרום איטליה, ועליה 655 עולים. אתה יחד הפליגה ספינה קטנה, "אלברטינה" (נקראה גם "פיטרו"), עם 173 מעפילים נוספים על סיפונה. סמוך לחופי טורקיה עלו נוסעיה על "שבתאי לוזינסקי". כדי לא לעורר חשד, הספינה הפליגה לעבר חוף מצרים, ומשם פנתה מזרחה לעבר החוף הדרומי – והדליל ביישובים – של ארץ ישראל. אור ליום 12 במרץ 1947 פנתה הספינה לעבר נקודת ההורדה בסמוך לחוף ניצנים, ועקב הים הגועש עלתה בכוונה על שרטון חולי במרחק קצר מהחוף. בשעה חמש לפנות בוקר החלו להוריד את המעפילים לחוף בעזרת חבלים ובסיוע אנשי הפל"ם. כמה מהמעפילים קפצו מהסיפון והגיעו לחוף בשחייה. עם אור הבוקר התגלתה הספינה בידי משמר החופים הבריטי. באותה עת טרם הסתיימה ההורדה מהספינה, אך רוב העולים כבר נטמעו במאות אנשי היישובים העבריים הסמוכים. אלו הזעקו למקום כדי להתערב עם העולים, על מנת שהללו לא יזוהו כעולים חדשים ויגורשו לקפריסין. כשנשאלו לזהותם, ענו כל הנוכחים "אני יהודי מארץ ישראל". הבריטים הנבוכים עצרו את רוב הנוכחים בחוף, יותר מ-900 איש. משלא הצליחו ביהוי העולים מקרבם העבירו אותם לחיפה, ומשם נשלחו 838 מהם למחנות המעפילים בקפריסין. יותר ממחציתם היו חברי היישובים שבאו לקלוט את המעפילים. "לרבים מהם היה זה 'טיול' בלתי רגיל בראשית האביב", דיווח העיתון דבר (27.3.1946). עד סוף חודש מרץ הוחזרו ארצה מעל 300 איש, ובהם 85 עולים שהצליחו להתחזות כנתינים ארצישראלים.

דני מס, איש הפלמ"ח שיהיה למפקד גוש עציון ולמפקד הל"ה שנפלו ("מחלקת ההר" הנודעת), כתב על אותו לילה: "צריך היה לראות את הצוציקים האלה, סוף כל סוף ילדים בני 18-19 כשהם עומדים במים הסוערים, נלחמים בגלים ומעבירים עולים אחד אחד, 750 איש, מן הספינה אל החוף. היו שעמדו במים 5 שעות ללא הפסק כמעט, והיה קר והם כחולים ורועדים, אבל המלאכה נמשכת [...] סדר ואירגון יש עדין הרבה ללמוד, אבל לא זהו כנראה המכריע, כי המכריע הוא בכל זאת האנשים" (בנתיב הפלמ"ח, 1958, עמ' 50). אחד מקולטי המעפילים בחוף היה משה בן שחר, חבר אצ"ל וחייל בגדוד "מוריה". תיאורו את

מעפילים
חומקים לקיבוץ
ניצנים (ארכיון
הפלמ"ח)

משפחת לוזינסקי
בחצר המשק
בעטרות, 1930
(רתי סנדלר)

שבתאי
לוזינסקי
(מעבדת
ביתמונה)

חפצי המעפילים בחוף ניצנים תחת שמירה בריטית, ברקע כפריים ערבים
(צילום: הנס פין, לע"מ)

הוא התקשר באדמה הסלעית של הרי ירושלים ובתוך פינה חבויה ובודדה זאת רקם את חלומו על יישוב גדול ומושרש בקרקעו, כאותם הרים-סלעים המספרים סיפורי אגדה על נצחיות העם והארץ [...] באיש הזה דבק משהו מהנצחיות שבהרי ירושלים. רוחות עזות לא יעקרום וגשמים סוחפים בעוז לא ישטפום. (שבתאי לוזינסקי, עמ' 6, 49).

שבתאי לוזינסקי ראה בארץ ישראל את מרכז החיים היהודיים בכל ההיבטים. לידידו אבא אחימאיר כתב בשנת 1924 "רואה אני לפני תמונה שעוד מעט והארץ - ארץ ישראל - תהיה המרכז של החיים היהודיים, המרכז של היהדות, ולא רק היהדות הרוחנית, אלא היהדות העובדת, הפועלת והיוצרת". במכתב אחר הוא ציין "אנחנו אנשי מעשה, לנו חשובה עוד מחצבה, עוד סתתים, עוד נקודת יישוב חקלאית, עוד שכונה עברית חדשה וזאת היא הפוליטיקה שלנו". לוזינסקי עסק בבנייה ובחציבה כבר מעת עלייתו ארצה. בסקירה שכתב על עבודתו בבנייה מעט לאחר שהתיישב בעטרות, כתב על השייכות במעשה הבניין הגדול:

מתחיל אתה לעשות את חשבון הנפש, לא מתוך האופק הצר של חיך הקטנים, או מתוך מצבך והרגשתך הפרטיים, כי מה ערך לכל אלה בתוך המחנה הגדול והעולם הנצחי? [...] ומרגיש אתה, כי הנך שותף לתקומת עם ותחייתו. חלק מכל המחנה הגדול, בן למשפחת העובדים - וחייב אתה להניח גם לבנה אחת משלך, בתוך הבניין הנצחי. זאת תעודת חיך, לסול דרך לבא אחריו" (שבתאי לוזינסקי, רשימות, כסלו תרפ"ד, עמ' 5).

"כִּיצַד מְסַפִּינֹת אֶל הַחוּץ הֵם נוֹשָׂאִים אֶת עֲמֵם עַל שְׂכָם"

כשהחלו להגיע לארץ ישראל הידיעות על הזוועה הנוראה באירופה, היה שבתאי לוזינסקי בן קרוב ל-50. באותם הימים עבד בהנהלת "המשביר המרכזי" בירושלים. הוא החליט לעזוב את מקום עבודתו, את המשק שבנה בעמל כפיו ואת משפחתו, והתנדב לצאת לשליחות באיטליה כדי לעזור לארגן את עליית פליטי השואה לארץ. בסמינר לשליחים שנערך בעוד המלחמה העולמית משתוללת, בחודש אדר תש"ה (פברואר 1945), הציג

דרישת שלום ללא שיניים

בחוף ניצנים, שהתרוקן עם העברת המעפילים ומקבלי פניהם למעצר, מצא כתב "העולם הזה" תמונת תינוק. הוא חשב שנפלה מכיסו של אחד המעפילים ופרסם אותה עם הכיתוב שבגבה: "שיני התחתונות מציצות אליך, אך ארבעת העליונות מסתתרות מתחת לשפה. אבל גם הן מוסרות לך שלום ונשיקות. בן ששה וחצי חודש". אחד הקוראים זיהה את המצולם: יפתח, בנו של אברהם ריקמן (קרני). אביו, איש פלי"ם, יצא בשליחות ההעפלה לאירופה כשלושה חודשים קודם והיה במלווי "שבתאי לוינסקי". אשתו פרומה ובנו נותרו בראשון לציון, יחד עם חברי קיבוץ חצור שהתכוננו לעלייתו על הקרקע. לימים העיד:

לקחתי איתי כמה דברים קטנים ושחיתי לחוף [...] לא רחוק מהמקום ראיתי בחור חורש עם טרקטור. ניגשתי והסברתי לו שאני חייב להסתלק מהמקום, שירשה לי לחרוש במקומו עד שאגיע לסוף התלם ושם האנגלים לא יעצרו אותי. בהתחלה הוא היסס אבל הצלחתי לשכנעו. באמצע החריש פתאום ניגש אלי חייל והתחיל לחקור אותי, עשיתי את עצמי לא מבין מה הוא רוצה ממני [...] בסוף התלם ירדתי מהטרקטור ורצתי לקיבוץ ניצנים. [...] הצלחתי להגיע לראשון ירדתי מהאוטובוס והלכתי לקיבוץ. כשהגעתי להפתעה והמהומה הייתה רבה [...] הביאו גם את יפתח שלא הבין מה קורה כאן, פרומה לקחה אותו והסבירה לו שאני האבא שלו, הוא לא הבין את הקורה ועשה פרצוף כשחבבתי את פרומה. [...] להפתעתי גיליתי תמונה של יפתח בן חצי שנה, שפרומה שלחה לי לאיטליה, ומתחת לתמונה כתוב שהמעפיל יכול לקבל את התמונה במערכת העיתון "העולם הזה". ניגשתי למערכת אבל הסבירו לי שהתמונה התקלקלה כשעשו את הגלופה להדפסת התמונה.

התמונה ב"העולם הזה" (יפתח קרני)

תודת המערכת לאברהם קרני ולבניו נחום ויפתח. עוד על הספינה באתר הפלי"ם:
www.palyam.org/Hahapala/Teur_haflagot/David_Maymon/mainpage

גולוביציקי: "אנו – ילדי עטורות, שכה טיפלת בנו, שדאגת כי נגדל לתורה ולעבודה, יחד עם הילדים העולים, שכה חרדת להשתרשותם במקומנו – אנו כולנו מבטיחים נוכח קברך הרחוק, כי נמשיך כמוך לדאוג להרחבת התיישבותנו, להפרכת השממה והנכר העוטים אותנו מכל צד".

חצי שנה לאחר מותו הועברו עצמותיו מרומא לארץ, למושב עטורות. היה זה ביום שישי, א' בכסלו תש"ח (14.11.1947). ההלוויה נדחתה ליום ראשון ג' בכסלו, בגלל השבת. בטקס צנוע נשאו דברים אישים מן ההסתדרות וממרכז פועלי ארץ ישראל, וכן שותפיו להתיישבות החלוצית מצפון לירושלים: הרב ברינקר מכפר עברי (נווה יעקב), ומתושבי עטורות שלום אולשה ולאה גולובצקי (שבעלה חיים נהרג במאורעות תרצ"ו). העיתון "דבר" דיווח כי בין המספידים היה נער עולה, אחד מרבים שלוינסקי גאל מגלותם.

בית הקברות של עטורות, שבו נטמנו 18 חללי היישוב, נהרס עד היסוד עם הרחבת שדה התעופה בימי שלטון ירדן במקום. לאחר מלחמת ששת הימים, נאספו עצמות החללים שנמצאו בשטח ורוכזו בקבר אחים (כיום, בשטח מפעל התעשייה האווירית). מעל הקבר הוצבה אנדרטה. ספינת המעפילים שזכתה לפרוץ ארצה, חוברת זיכרון דקה, שרידי עצמות ושם חרוט על אנדרטת "שומרי המקום" באדמת עטורות – הם כל שנותר לזיכרון אדם בעל חזון ואיש המעשה, שיצא בשליחות עמו וחזר ונטמן במקום שכה אהב.

תודת המחבר לרות דנון, לרותי סנדלר לבית לוינסקי, על המידע על תולדות משפחתה, ולד"ר נחום בוגגר על המידע בנושא ספינות המעפילים.

לחבריו את דעתו הנחרצת בעניין היציאה לשליחות בשעה זו כבעל משפחה ומשק: "מה ערך למשק אחד בזמן שהעם נתון בצרה? במה נוכל לגמול בעד הנס שקרה לנו, שהיד הטמאה של הנאצים לא פגעה בנו, אם לא בהתגייסות להצלה? ואשר למשק, אשרי שזכיתי שיש לי שני בנים ובת נשואה, הם יעבדו בו".

באוקטובר 1945 הוא יצא מהארץ בסתר, בשם הבדוי "שמעון מרוצ'נר". בין הדברים שעסק בארגונים במחנות היה גיבוש חברת הילדים, פעילות של ועדות שונות במחנות: ניקיון, תזמורת, מקהלה, משחקים, תחרויות ספורטיביות, חדר אוכל ועוד. בין העדכונים ששלח למשפחתו ולאגוד המושבים מאיטליה, הוא סיפר במכתב מכ"ה בכסלו תש"ו שהוא מרכז את כל ענייני "העובד" באיטליה למען הפליטים:

תפקידנו להפוך כל פליט לעולה וכל סתם יהודי לאיש עבודה. התוכנית שלי היא יצירת אירגונים לעבודה חקלאית ולירקנות וטיפול בפרחים; חברות לעבודה בבנאות, טיח, טפסנות וכו', מקצועות שמורגש בהם מחסור בארץ. פלוגות עבודה בחישוב אבן ובעיבוד שיש, מקצוע שאף הוא נחוץ לנו בארץ; העסקת האנשים בכל יתר המקצועות כדי שלא יתהלכו בטל, כי הבטלה היא אם כל חטאת.

בעיצומה של עבודתו, ביום ראשון כ"ז בטבת תש"ז (19.1.1947) בנסיעה לכיוון רומא, שבתאי לוינסקי נספה בתאונת דרכים. הוא נקבר ברומא, ובחברת לזכרו צוין שאחרי ארונו הלכו יותר מ-2,000 איש מכל החוגים והזרמים. בלוויה, שארכה חמש שעות בשיא החורף, נאמר "קדיש" בצוותא והושרה "התקווה". בעטורות, ביום ה-30 למותו, כתבה המורה לאה

לעיון נוסף

1. [ללא ציון עורך] שבתאי לוינסקי, תרנ"ו-כ"ז בטבת תש"ז, תל אביב תש"ז.
2. ע' סירני, ספינות ללא דגל, תל אביב 1975, עמ' 115-120.
3. נ' בוגגר, ספינות המרי, העפלה 1945-1948, תל אביב תשנ"ג, עמ' 296-301.
4. י' שפנייר, עורי צפון, ההתיישבות מצפון לירושלים עד תש"ח, פרקי יומן זיכרונות ומחקר, ירושלים תשס"ט, עמ' 79-84.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: ערן שלומי / תאריך: 08/07/2024 22:15 / מספר

בקשה: 2622641

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

אשלים

רחוב:

ירושלים

מספר בית:

32

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונצח/ת:

2

שם פרטי:

ערן

שם משפחה:

שלומי

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

eranshlomi@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

ויקטור יעקבסון

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Victor Jacobson

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	23/10/1900
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	א' חשון תרס"א
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	08/08/1934
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ח אב תרצ"ד
איתור מוצע:	
הערות:	ויקטור יעקבסון נולד ב-1869, אך לא התאפשר לי לכתוב את השנה הזאת בשדה המתאים. צירפתי את עבודת הדוקטורט שלי על פועלו, בקרוב ייצא הספר. אני חושב שהוא ראוי לזיכרון והנצחה בבירת ישראל, שלמען הקמתה נלחם כל חייו. תודה.
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	חלוץ הדיפלומטיה הציונית, ייצג את התנועה ברחבי העולם
הסבר על שם הרחוב המוצע:	ויקטור יעקבסון נולד ב-1869, היה חבר בהנהלה הציונית לפני ואחרי מלחמת העולם הראשונה. ב-1908 ייצג את התנועה הציונית באיסטנבול, בירת האימפריה העות'מאנית, והחל מ-1925, בחבר הלאומים, ז'נבה, שוויץ. נחשב לחלוץ הדיפלומטיה הציונית והדיפלומט הציוני המקצועי הראשון.

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי הרוח ע"ש לסטר וסאלי אנטין
בית הספר למדעי היהדות וארכיאולוגיה ע"ש חיים רוזנברג

דיפלומטים ללא מדינה

נציגי התנועה הציונית ליד חבר הלאומים, 1919-1939

חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה"

מאת : ערן שלומי

מנחה : פרופ' מוטי גולני

הוגש לסנאט של אוניברסיטת תל-אביב

אדר ב' התשפ"ב, מרס 2022

נוסח מתוקן אחרי הערות הקוראים

תוכן עניינים

מבוא	2
פרק 1: "הזנחנו את ז'נווה": התנועה הציונית וחבר הלאומים 1919-1925	14
פרק 2: המשרד הציוני ליד חבר הלאומים והמהפך של ועדת המנדטים, 1925	50
פרק 3: הפנייה לז'נווה: בינאום הדרישות הציוניות, 1926-1928	81
פרק 4: בינאום המחלוקת סביב הכותל המערבי	114
פרק 5: החזית הציונית-ז'נוואית נגד המדיניות הבריטית ב-1929-1931	135
פרק 6: מעורבות חבר הלאומים בשאלת עתידה המדיני של פלשתינה-א"י, 1931-1935	165
פרק 7: פעילות משולבת בחבר הלאומים: הצלת יהודי אירופה והמאבק למדינה יהודית	200
פרק 8: אחרית דבר	235
סיכום	242
טבלאות	249
ביבליוגרפיה	251

מבוא

ההסתדרות הציונית העולמית גיבשה בבאזל, בקונגרס הציוני הראשון, את העיקרון לפיו ייסוד בית המולדת לעם היהודי בארץ-ישראל חייב להתבסס על הסכמת ממשלות העולם ועל קבלת צ'רטר - זיכיון שיש לו תוקף משפטי בין-לאומי לשם הסדרת התיישבות יהודית חוקית ומאורגנת.¹ לצורך השגת הזיכיון ניהל תאודור הרצל מגעים דיפלומטיים עם הסולטאן העות'מאני, הקייזר הגרמני ופוליטיקאים רוסים ובריטים בכירים. הרצל אמנם הלך לעולמו לפני שהשיג את הזיכיון המיוחל אך הוריש להסתדרות הציונית עיקרון פוליטי ודיפלומטי מנחה, שלאורו הלכה במשך השנים שהובילו לעצמאות ישראל: הבית הלאומי היהודי חייב לקום בחסותה של מעצמה עולמית ובהסכמת הקהילה הבין-לאומית.²

כשיצאתי לכתובת עבודת המחקר ביקשתי לבחון את עבודת שליחי ההסתדרות הציונית, הדיפלומטים המקצועיים, שפעלו הרחק מעין הציבור כדי להשיג את חסותם של השלטונות העות'מאניים, ולאחר מכן של הבריטיים והאמריקאיים (ולפרקים גם הצרפתיים), וכן את הסכמת הקהילה הבין-לאומית, קרי, חבר הלאומים. ככל שהתעמקתי בנושא המחקר מצאתי שהדיפלומטים המקצועיים התרכזו ממחצית שנות ה-20 בעיקר בעבודה מול חבר הלאומים, ואילו את רוב העבודה הדיפלומטית מול המעצמות החשובות עשו המנהיגים עצמם, בעיקר חיים ויצמן, חיים ארלוזורוב ומשה שרתוק. בחבר הלאומים ניצבו הדיפלומטים המקצועיים בחזית. בקרב המעצמות הם היו המסייעים, לא מובילי המהלכים. הסיוע הדיפלומטי בא לידי ביטוי יותר מכל בזירה הבין-לאומית של חבר הלאומים, שבה פעלו באופן קבוע גם מול נציגי המעצמות, וסיפקו תמיכה למגעים הבילטרליים שניהלו המנהיגים מול מעצמות אלה. המחקר על הדרג הדיפלומטי הציוני המקצועי הצריך אפוא מיקוד בז'נווה, מקום מושבו של חבר הלאומים, בשנים 1919-1939.

מטרות העבודה והטענות המרכזיות

לעבודת מחקר זו שתי מטרות עיקריות. הראשונה, לספר את סיפורה של הזירה הדיפלומטית הציונית ליד חבר הלאומים, הריבון בפלשתינה-א"י בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, ושל הדיפלומטים המקצועיים, נציגי ההסתדרות הציונית, שיצרו את הזירה בז'נווה ופעלו בתוכה. סיפור זה כולל ניתוח של שיטות העבודה, של הצלחות וכישלונות, של רשתות קשרים עם פקידים,

¹ הקונגרס הציוני הראשון: דין וחשבון סטינוגראפי (מהד' 2). חיים אורלן (עורך ומתרגם), תל-אביב: ההסתדרות הציונית העולמית, 1978, עמ' 110.

² דוד ויטל. המהפכה הציונית, כרך א: ראשית התנועה. תל-אביב: עם עובד והספרייה הציונית, 1978. עמ' 205-236; שלמה אבינרי. הרצל. ירושלים: מרכז זלמן שזר, 2008, עמ' 142-143.

מדינאים ועיתונאים בעלי השפעה, ושל מגעים לא רשמיים מאחורי הקלעים - במסדרונות, בטרקלינים ובבתי הקפה. הגיבור הראשי של המחקר הוא ויקטור (אביגדור) יעקבסון (Jacobson, 1869-1934), הנציג הציוני הבכיר בז'נווה בין השנים 1925-1934. יעקבסון היה חלוץ הדיפלומטיה הציונית המקצועית. לפני מלחמת העולם הראשונה הוא היה הנציג הציוני הקבוע באיסטנבול, בירת האימפריה העות'מאנית. ב-1925 הוא הגיע לז'נווה, כמו אל איסטנבול לפני כן, ללא הכשרה מקצועית או מסורות קודמות עליהן יכול היה להישען. הוא הקים וביסס בעצמו את המשרד הציוני, יצר מערכת קשרים ענפה עם אנשי חבר הלאומים והעיתונאים החשובים בז'נווה, וביחד עם שולחו, חיים וייצמן, נשיא ההסתדרות הציונית, היה האחראי לכך שהאווירה בחבר הלאומים הייתה, ונשארה, ידידותית כלפי הציונות.

נחום גולדמן (Goldmann, 1895-1982), יורשו של יעקבסון, הוא הדמות המשנית במחקר. הוא שירת את ההסתדרות הציונית בז'נווה כחמש שנים, בין 1935-1939, במקביל לתקופה שבה חבר הלאומים הלך ואיבד מיוקרתו ומחשיבותו. כשנכנס לתפקיד, המשרד הציוני נהנה מזה עשור ממוניטין מבוסס למדי בז'נווה, ובחבר הלאומים שררה זה מכבר אווירה חיובית כללית כלפי הציונות, פרי עבודתם של יעקבסון ווייצמן. גולדמן היה שקוע יותר בהקמת הקונגרס היהודי העולמי ובפעילות בחבר הלאומים למען פליטים יהודים, והקדיש פחות תשומת לב לחברי ועדת המנדטים, שממילא כבר אימצו ברובם גישה פרו-ציונית. הוא גם יישם דפוסי עבודה מקצועיים יותר מאלו של יעקבסון, והלך ופיתח קריירה פוליטית ארוכה ומרשימה, שהובילה אותו לכס נשיאות ההסתדרות הציונית בשנות ה-50 וה-60 של המאה ה-20.

מעל ליעקבסון וגולדמן ריחפה דמותו של הגיבור השלישי במחקר זה, חיים וייצמן, נשיא ההסתדרות הציונית ומנהל-העל של הדיפלומטיה הציונית בתקופה הנדונה. וייצמן מינה את יעקבסון ואת גולדמן לתפקיד בז'נווה, התווה להם דרך, ייעץ וסייע, ובעצמו טיפח יחסים אישיים מועילים עם חברי ועדת המנדטים ועם העיתונאים החשובים בז'נווה. הקשר החשוב ביותר של וייצמן בז'נווה היה עם ויליאם ראפארד (Rappard), מנהל מחלקת המנדטים ואחר כך החבר הדומיננטי בוועדת המנדטים. מערכת היחסים הארוכה והחמה בין וייצמן לראפארד, כפי שנראה להלן, היא אחת מהגורמים החשובים ביותר לאימוץ הגישה החיובית בוועדת המנדטים כלפי הציונות.

המטרה השנייה של עבודה זו היא לבחון את הצורות השונות שבהן ראו הדיפלומטים הציונים את תפקידו של חבר הלאומים ביחס לפלשתינה-א"י: לאחר שהצליחו לייצר בז'נווה אווירה ידידותית כלפי המפעל הציוני, הציונים ניסו לרתום את ועדת המנדטים כדי לדרבן את הבריטים

לפעול ביתר שאת ומהירות למען פיתוח הבית הלאומי היהודי, ובשנות ה-30 הצליחו לגייס את ועדת המנדטים למאבקם במדיניות הבריטית בפלשתינה-א"י ובערביי פלסטין. הזירה הציונית שנוצרה ליד חבר הלאומים - מרחב פוליטי ער וידידותי, יציר כפיהם של וייצמן ויעקבסון - סייעה לציונים בזירה הפוליטית החשובה יותר, בלונדון. מחקר זה, אם כן, בוחן לראשונה את מערכת היחסים המרובעת בין הבריטים, הציונים, הערבים-הפלסטינים וחבר הלאומים, ומביט בהיסטוריה הפוליטית הציונית מנקודת מבט חדשה, מז'נווה, דרך עיני הדרג הדיפלומטי המקצועי.

יש לציין כי הקודקודים של מרובע היחסים בין הבריטים, הציונים, הערבים וחבר הלאומים, לא היו שווי משקל. בפינה אחת ניצבה האימפריה הבריטית, מולה שתי תנועות לאומיות צעירות, וארגון בין-לאומי חדש, שתלוי כמעט לחלוטין ברצונם או ביכולתם של הבריטים לקיים אותו. הא-סימטריה באה לידי ביטוי לאורך כל התקופה הנדונה: בשנות ה-20 לא הייתה מוכנה ועדת המנדטים להאיץ בבריטים בעניינים הנוגעים בפיתוח הבית הלאומי היהודי, חרף הפצרותיהם של הציונים. בשנות ה-30, אף שוועדת המנדטים מתחה ביקורת חריפה על התנהלות הממשל הבריטי בפלשתינה-א"י, ואף שביקורת זו שיבשה תכניות בריטיות שונות או עיכבה את יישומן, היא לא הייתה יכולה לאלץ את הבריטים לפעול בניגוד לרצונם. ב-1939, כאשר חברים בוועדת המנדטים פעלו יחד עם הציונים וניסו להתנגד לספר הלבן, הבריטים הצליחו לשבש את פעילות הוועדה, ואם היה עולה הצורך, הם היו מוכנים להתעלם מהמלצותיה לחלוטין.

המקורות הראשוניים

אפשר אמנם למצוא בספרות המחקר הציונית אזכורים לדיפלומטיה הציונית ליד חבר הלאומים, אך עד כה לא פורסם מחקר שמתמקד בזירה זו או מנסה להסביר אותה. את החסר הזה אני מבקש למלא. המחקר מתבסס על מסמכים מארבעה ארכיונים: א) גנזך וייצמן ברחובות, שם שמורות התכתבויות בין יעקבסון וגולדמן לווייצמן ולהנהלה הציונית בלונדון; ובין וייצמן לבין אישים שונים בחבר הלאומים. בגנזך וייצמן שמורים גם פרוטוקולים של ישיבות ההנהלה הציונית, הנהלת הסוכנות והוועד הפועל הציוני, שעסקו לא מעט בשאלות הקשורות בחבר הלאומים. ב) הארכיון הציוני המרכזי בירושלים, שם שמורים הארכיונים האישיים של יעקבסון וגולדמן וכן של המשרדים הציוניים בלונדון ובז'נווה. פרט למכתבים בין האישים שעבדו במשרדים אלה, הארכיון אוצר גם תזכירים שכתבו אנשי שני המשרדים, וכן תעודות ופרוטוקולים של ישיבות שונות בגופים ציוניים הקשורים למחקר זה. ג) ארכיון חבר הלאומים בז'נווה שימש אותי לקריאה בפרוטוקולים של דיוני ועדת המנדטים, אליהם צורפו העתירות והתזכירים מאת תושבי השטחים המנדטוריים, התגובות של הבריטים לעתירות אלה ומסקנות הוועדה. בארכיון חבר הלאומים שמורה התכתבות ענפה בין

אנשי מזכירות החבר לבין הנציגים הציוניים, ובינם לבין עצמם בנושאים הקשורים בציונות ובפלשתינה-א"י. ד) הארכיון הבריטי הלאומי בקיו (Kew), שם קראתי התכתבויות בין פקידי משרדי המושבות והחוץ בנוגע לפעילות הציונית בחבר הלאומים בפרט, ובדבר ההשלכות של האירועים בז'נווה על המדיניות הבריטית בפלשתינה-א"י בכלל.

במחקרי אני נעזר ביומנים, ספרי זכרונות ואוטוביוגרפיות של האישים הרלוונטיים, בין היתר: נחום גולדמן, חיים וייצמן, חיים ארלוזורוב, פרדריק קיש (Kisch), ויליאם ראפארד, ואלברטו תאודולי (Theodoli), יושב ראש ועדת המנדטים המתמדת במשך רוב שנותיה.³ נוסף על כך מסתמך במידה רבה על ידיעות בעיתונים, בעיקר **הארץ**, **דבר**, **דאר היום**, **הירדן** ו-*Journal de Genève*, העיתון הנקרא ביותר בז'נווה בתקופה זו.

ספרות המחקר

ב-2007 קראה ההיסטוריונית סוזן פדרסן (Pedersen) "לשוב אל חבר הלאומים": לבחון מחדש את הארגון ולחקור את ארכיון שלו, את האישים שהיו מעורבים בו, ואת המנגנונים שפעלו במסגרתו. בחינה מחודשת של חבר הלאומים, טענה פדרסן, יכולה לייצר תובנות חדשות על השפעתו של הארגון על הפוליטיקה בעולם לאחר מלחמת העולם הראשונה.⁴ העבודה שלפנינו היא במידה רבה היענות לקריאה זו.

מאז מלחמת העולם השנייה והקמת ארגון האומות המאוחדות, אימצו מרבית המחקרים על חבר הלאומים נרטיב של "עלייה ונפילה". החבר נתפס כארגון שנוי במחלוקת בעל חשיבות משנית בהיסטוריה של תקופת בין מלחמות העולם, בעיקר משום שנכשל במשימתו העיקרית, מניעת מלחמות.⁵ לכן, לאורך שלושה עשורים, עד שלהי שנות ה-80 של המאה ה-20, השתכח החבר במידה רבה מההיסטוריוגרפיה ומהזיכרון הקולקטיבי. קריסת ברית המועצות וסופו של הסדר העולמי הדו-קוטבי הולידו שיח פוליטי-ציבורי על מאזן כוחות עולמי חדש ועל תביעות חדשות לריבונות,

³ נחום גולדמן. **הפרדוקס היהודי: שיחות עם ליאון אברמוביץ**. רמת-גן: מסדה, 1978; נחום גולדמן. **זכרונות**. ירושלים: ויידנפלד וניקולסון, 1972; חיים וייצמן. **מסה ומעש**. ירושלים ותל-אביב: הוצאת שוקן, תשי"ב; חיים ארלוזורוב. **כתבים**. כרך א', תל אביב: הוצאת א' "שטיבל, תרצ"ד; פרדריק הרמן קיש. **יומן ארץ-ישראלי**. כרך א' ו-ב', ירושלים: אחיאסף, תרצ"ט; William E. Rappard. *A la mémoire de Chaim Weizmann, principal fondateur et premier président de l'État d'Israël: Ami de la Suisse*. Boudry-Neuchâtel: Editions de la Baconnière, 1953; Alberto Theodoli. *A Cavallo di Due Secoli*. Roma: La Navicella, 1950.

⁴ Susan Pedersen. "Back to the League of Nations". *The American Historical Review* 112 (4), 2007, pp. 1091–1117.

⁵ George Scott. *The Rise and Fall of the League of Nations*. London: Hutchinson, 1973; Elmer Bendiner. *A Time for Angels: The Tragicomic History of the League of Nations*. New York: A. A. Knopf, 1975.

ובאקלים זה גברה ההתעניינות בעולם החדש שהתעצב בתום מלחמת העולם הראשונה, לרבות בחבר הלאומים.⁶

העשרים שנים האחרונות היו פוריות במיוחד בשדה המחקר של ההיסטוריה הבין-לאומית לאחר מלחמת העולם הראשונה. בספרה משנת 2001, *Paris 1919: Six Months that Changed the World*, תיארה מרגרט מקמילן (Macmillan) את מאמצייה של המדינאים בוועידת השלום בפריז ("עושי השלום", Peacemakers), ליצור סדר עולמי חדש, בין היתר על ידי יצירת מדינות חדשות, שרטוט גבולות מחדש, חתימה על הסכמים בין-לאומיים וייסוד חבר הלאומים. לטענתה, הן בני התקופה והן ההיסטוריונים האשימו שלא בצדק את "עושי השלום" בפריז בכישלון לשמור על השלום העולמי, והיא שוללת את הנרטיב שסולל את הדרך מוורסאי למלחמת העולם השנייה.⁷

האם "עושי השלום" בפריז אכן יצרו עולם חדש? ארז מנלה (Manela) טוען בספרו *The Wilsonian Moment: Self-Determination and the International Origins of Anticolonial Nationalism*, שההבטחות של וודרו וילסון (Woodrow Wilson), נשיא ארצות הברית, בדבר זכות ההגדרה העצמית, נשמעו היטב הרחק מאירופה. הרטוריקה הוילסוניאנית העלתה ציפיות בקרב מנהיגים לאומיים ששאפו להשתחרר מעול השעבוד הקולוניאלי, אך אלה התאכזבו לגלות שהעולם החדש לא שינה באופן מהותי את היחסים בין מעצמות קולוניאליסטיות לבין עמים משועבדים.⁸ גם זארה סטיינר (Zara Steiner), בספרה *The Lights That Failed*, זיהתה בסדר העולמי החדש מגמות בולטות של המשכיות. היא תפסה את חבר הלאומים כמעין "קונצרט אירופי" משודרג, ובניגוד לרטוריקה של וילסון ושל אחרים שתמכו בחבר, הארגון הבין-לאומי החדש לא החליף את הדיפלומטיה החשאית של המעצמות הגדולות. היא ראתה בחבר מנגנון נוסף לניהול דיפלומטיה רב-לאומית, שהצלחתו או כישלונו היו תלויים בראש ובראשונה ברצון של המעצמות האירופאיות להשתמש בו. כאשר האינטרסים הלאומיים של המעצמות לא עלו בקנה אחד עם אלו של חבר הלאומים, הן זנחו את החבר ורוקנו אותו מחשיבותו.⁹

פדרסן הסכימה עם סטיינר שכוחו של חבר הלאומים היה תלוי ברצון של המעצמות לשמר אותו, אך הציגה שאלות חדשות: לא עוד "מדוע נכשל חבר הלאומים", אלא, "מה עשה החבר ומה

⁶ Pedersen. "Back to the League of Nations", pp. 1091-1092
⁷ Margaret Macmillan. *Paris 1919: Six Month that Changed the World*. London: John Murray, 2001.

⁸ Erez Manela. *The Wilsonian Moment Self-Determination and the International Origins of Anticolonial Nationalism*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2007, pp. 5-10

⁹ Zara Steiner. *The Lights That Failed: European International History, 1919-1933*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2005, pp. 349

הייתה המשמעות שלו" לאורך 25 שנות פעילותו.¹⁰ השאלות הללו מינפו את שדה המחקר על חבר הלאומים לגבהים חדשים. קצרה היריעה מלפרט על שלל המחקרים שעוסקים בחבר הלאומים, לכן, בסקירה זו אתמקד במחקרים שעוסקים במעורבותו בשאלות של ריבונות: בשיטת המיעוטים, שבמסגרתה היה החבר אחראי לפקח על יישום הסכמי ההגנה על המיעוטים שנחתמו בוועידת השלום, ובשיטת המנדטים, שבמסגרתה קיבל החבר על עצמו את הריבונות בטריטוריות הגרמניות והעות'מאניות שנכבשו בידי המעצמות במלחמת העולם הראשונה, ואת הסמכות לפקח על המעצמות המנדטוריות.

המחקר בנוגע לפעילותם של אישים וארגונים למען ההגנה על זכויות המיעוטים בחבר הלאומים, ובעיקר של יהודים, פורח. רוב ההיסטוריונים מסכימים שמחלקת המיעוטים לא עשתה או לא הייתה יכולה לעשות די כדי לספק הגנה ממשית למצוקות היהודים במזרח אירופה, ושבשלהי שנות ה-30 השיטה פשטה רגל לחלוטין. קרול פינק (Carole Fink) טוענת שפקידי מחלקת המיעוטים בפרט ואנשי החבר בכלל העדיפו להגן על הריבונות ועל האינטרסים של המדינות החתומות על הסכמי מיעוטים. משום כך התעלמו פקידי החבר מרוב העתירות שקבלו על הפרות סעיפי ההסכמים, חסמו הצעות לשיפור תנאי המיעוטים, והרחיקו את העותרים ממעורבות בשלבי החקירה, בין היתר, על ידי כך שפעלו בסודיות ובחוסר שקיפות.¹¹ ג'קלין גרניק (Granick) התמקדה במחקרה בפועלו של לוסיין וולף (Wolf) בזינווה בשם הארגונים כ"ח ויק"א, ושל צבי אברסון (Aberson), נציג ועד המשלחות היהודיות (ה-Comité des délégation juives).¹² גיימס לפלר (Loeffler), בספרו *Rooted Cosmopolitans*,¹³ ורותם גלעדי, בספרו *Jews, Sovereignty, and International Law*, שפכו אור על פעילותם בחבר הלאומים של מומחים יהודים למשפט בין-לאומי, כגון, יעקב רובינסון ונתן פיינברג (Feinberg).¹⁴ הנסיבות הפוליטיות והמנגנון חסר השיניים של חבר הלאומים, מסכימים כל ההיסטוריונים, לא אפשרו ליהודים להגיע ליותר מהישגים

¹⁰ Pedersen. "Back to the League of Nations", pp. 1108-1116

¹¹ Carole Fink. *Defending the Rights of Others: The Great Powers, the Jews, and International Minority Protection, 1878-1938*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, pp. 274-283. יש הטוענים שהטיפול בעתירות המיעוטים לא נעשה בסודיות מספיקה, ולכן היה נתון ללחצים פוליטיים שהקשו על תפקוד פקידי מחלקת המיעוטים. ראו: Christian Raitz von Frenzt. *A Lesson Forgotten: Minority Protection under the League of Nations- The case of the German Minority in Poland, 1920-1934*. New York: St. Martin's Press, 1999, pp. 238-240

¹² Jaelyn Granick. "Les associations juives à la Société des Nations, 1919-1929: l'accès sans l'influence". *Relations Internationales* 151, 2012/3, pp. 103-113; —. *International Jewish Humanitarianism in the Age of the Great War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021, pp. 109-149

¹³ James Loeffler. *Rooted Cosmopolitans: Jews and Human rights in the Twentieth Century*. New Haven: Yale University Press, 2018, pp. 11-81

¹⁴ Rotem Giladi. *Jews, Sovereignty, and International Law: Ideology and Ambivalence in Early Israeli Legal Diplomacy*. Oxford: Oxford University Press, 2021, pp. 13-74

סמליים. שיאם היה הגשת פטיציית ברנהיים (Bernheim) ב-1933, שבזכות קבלתה במועצת החבר זכו היהודים בשליה עילית להגנה מפני החוקים הגזעניים של גרמניה הנאצית, עד 1937.¹⁵

המחקר החשוב והמקיף ביותר על שיטת המנדטים ועל מנגנון הפיקוח של ועדת המנדטים הוא ספרה של פדרסן *The Guardians: The League of Nations and the Crisis of Empire*.¹⁶ פדרסן מסכימה עם גישתו של מנלה, ומתארת בספרה כיצד שימשה שיטת המנדטים כלי בידי האימפריות לשימור כוחן בעולם שאחרי מלחמת העולם הראשונה. בד בבד, היא טוענת שהשיטה האיצה את תהליך התפוררות האימפריות, משום שהמנהיגים של תושבי המנדטים פיתחו ציפיות לעצמאות, גיבשו תודעה פוליטית וטיפחו יכולות בתחומי הדיפלומטיה והמשפט הבין-לאומי. פדרסן מביאה בספרה דוגמאות מכל המנדטים, כולל אזכורים של פועלם של וייצמן, יעקבסון וגולדמן. ספרה של פדרסן הוא נקודת המוצא של מחקר זה. אני ממשיך מהמקום שבו נעצרה, מרחיב במקום שבו קיצרה.

מחקרים חשובים על המנדטים במזרח התיכון כוללים שני קבצי מאמרים, הראשון, בעריכת נדין מושי (Méouchy) ופיטר סלאגלט (Sluglett),¹⁷ השני, בעריכת סיירוס שאייה (Schayegh) ואנדרו ארסן (Arsan), *The Routledge Handbook of the History of the Middle East Mandates*.¹⁸ שני הקבצים הללו כוללים מאמרים בנושאים שונים, כגון פוליטיקה, מנהל ציבורי, כלכלה, רפואה, אלכוהוליזם, זנות, שיח מגדרי, משטרה וקרטוגרפיה. שניהם רואים בשיטת המנדטים צורה מאוחרת של שלטון קולוניאלי אירופאי, ומשניהם ניתן להסיק שקשה ואולי אף לא נכון לקבוע מסקנות מכלילות על המנדטים השונים, אפילו אם הם מאותו אזור גאוגרפי. אחת

¹⁵ Loeffler. *Rooted Cosmopolitans*, pp. 50-56; Giladi. *Jews, Sovereignty, and International Law*, pp. 88-96, 116-117, 194-195

פרנץ ברנהיים היה יהודי גרמני שפוטר מעבודתו בשליה עילית, לאחר שגרמניה הנאצית החלה לאכוף חוקים שמטרתם לסלק יהודים ממשורות ציבוריות ומתחומים שונים בכלכלה. ב-12 במאי 1933 עתר ברנהיים לחבר הלאומים, בסיוע של ארגונים יהודיים שונים, ובראשם ועד המשלחות היהודיות. ברנהיים ביקש הגנה כמיעוט תחת הסכם הגנה, מאחר ששליה עילית הייתה טריטוריה במחלוקת ותחת פיקוח של חבר הלאומים מאז ראשית שנות ה-20. העתירה נחשבת לתקדים היסטורי, משום שלראשונה פנו יהודים אל המשפט הבין-לאומי כדי להיאבק במדיניות האנטי-יהודית של הנאצים. מועצת חבר הלאומים דנה בעתירה ב-30 במאי, ולאחר דיונים רבים קיבלה את טענות העותר. על הפרשה בהרחבה, ראו: נתן פיינברג. **המערכה היהודית נגד היטלר על במת חבר הלאומים (הפטיציה של ברנהיים)**. ירושלים: מוסד ביאליק, 1957; Phillip Graf. *Die Bernheim-Petition, 1933: Jüdische Politik in der Zwischenkriegszeit*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2008; Nathan Kurtz. "Jewish Memory and the Human Right to Petition, 1933-1953". In: Simon Jackson & Alanna O'Malley (eds.). *The Institution of International Order: From the League of Nations to the United Nations*. London: Routledge, 2018, pp. 91-102

¹⁶ Susan Pedersen. *The Guardians: The League of Nations and the Crisis of Empire*. Oxford: Oxford University Press, 2015, pp. 107-194

¹⁷ Nadine Méouchy and Peter Sluglett (eds.). *The British and French Mandates in Comparative Perspective*. Leiden, Brill, 2004

¹⁸ Cyrus Schayegh & Andrew Arsan (eds.). *The Routledge Handbook of the History of the Middle East Mandates*. London; New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015

מהתורמות לקובץ המאמרים השני, נטשה ויטלי (Wheatly), כתבה מחקר מקיף על הליך הגשת הפטיציות של הציונים וערבים מפלשתינה-א"י לוועדת המנדטים.¹⁹

עבודת המחקר שלי משתלבת במגמה היסטוריוגרפית שקוראת להסיט את תשומת ליבו של ההיסטוריון מחקר ההיסטוריה המקומית והפרטיקולרית של עם או מדינת לאום, אל האימפריה שבתוכה התקיימו.²⁰ בדומה לגישת "המפנה האימפריאלי", ההיסטוריון מוטי גולני קורא להתבונן בהיסטוריה הציונית ובנעשה בפלשתינה-א"י מבחוץ פנימה, בניגוד להיסטוריוגרפיה ולזיכרון, בעיקר הישראליים, שנטו (ויש שעדיין נוטים) לראות את תולדות הציונות במבט מבפנים החוצה. גישה זו, "הציונות מבחוץ", חושפת כיצד התפתחות היישוב היהודי בארץ ו"המדינה שבדרך" תלויה בהתרחשויות הגלובליות, האימפריאליות העות'מאניות והבריטיות בנות הזמן.²¹ מחקריו של גולני הסתכלו על שלהי תקופת המנדט מנקודת מבטם של הנרי גורני (Gurney), המזכיר הראשי של ממשלת המנדט, ושל אלן קאנינגהם (Cunningham), הנציב העליון האחרון.²² ספרו האחרון, **האב המייסד: חיים וייצמן, ביוגרפיה, 1922-1952**, שכתב עם יהודה ריינהרץ, מציע זווית ראייה דומה, של מנהיג הציונות לאחר מלחמת העולם הראשונה, שהסתכל על היישוב היהודי בארץ ישראל מבחוץ, ממקום מושבו בלונדון.²³ עבודת המחקר שלי, שמסתמכת במידה רבה על **האב המייסד**, מוסיפה נדבך חדש להיסטוריוגרפיה הציונית המסתכלת מבחוץ פנימה.

אם קידום הבית הלאומי היהודי בארץ ישראל היה בלב העשייה של הדיפלומטים הציונים ליד חבר הלאומים, עיניהם נישאו קודם כל אל לונדון. לא רק משום שז'נווה הייתה מבחינה גאוגרפית קרובה יותר ללונדון מאשר לירושלים, ולא רק מפני שיעקבסון וגולדמן דיווחו לווייצמן ולאנשיו במשרד הציוני המרכזי בלונדון. יעקבסון היה אדם אירופי מובהק. אירופה הייתה ונשארה הבית שלו, ולא בכדי הוא ביקש בצוואתו להיקבר בז'נווה, ולא בארץ ישראל. יתר על כן, פעילותם של יעקבסון ואנשיו ליד חבר הלאומים לא הייתה מוכרת לרוב הציבור היהודי בפלשתינה-א"י. לאורך

¹⁹ Natasha Wheatley. "Mandatory Interpretation: Legal Hermeneutics and the New International Order in Arab and Jewish Petitions to the League of Nations". *Past and Present* 227 (1), May 2015, pp. 206-248

²⁰ יהודה שנהב. "מבוא", בתוך: יהודה שנהב (עורך). **הציונות והאימפריות**. תל אביב: הוצאת מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד, 2015, עמ' 7-10; אריה דובנוב. "המדינה שבדרך" או האימפריה מכה שנית?: אימפריאליזם פדרטיבי ולאומיות יהודית בעקבות מלחמת העולם הראשונה". **ישראל**, 2016, עמ' 7; Durba Ghosh. "Another Set of Imperial Turns?". *The American Historical Review* 117 (3), 2012, pp. 772-93

²¹ מוטי גולני. "אפקט החממה: המשגה אימפריאלית ומעשה ציוני", בתוך: דבורה הכהן ואניטה שפירא (עורכות). **איש הנגב: ספר זאב צחור**. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2017, עמ' 317-330.

²² מוטי גולני. **ימים אחרונים: הממשל המנדטורי - פנימי ומלחמה**. ירושלים: מרכז זלמן שזר, 2009; —. **הנציב האחרון: הגנרל סר אלן גורדון קאנינגהם, 1945-1948**. תל-אביב: עם עובד; המכון לחקר הציונות וישראל ע"ש חיים וייצמן, אוניברסיטת תל-אביב, 2011.

²³ מוטי גולני ויהודה ריינהרץ. **האב המייסד: חיים וייצמן, ביוגרפיה, 1922-1952**. תל אביב: עם עובד, 2020.

רוב שנותיו בז'נווה יעקבסון לא הכיר היטב את הנהגת היישוב, ובפלשתינה-א"י ביקר רק לקראת סוף ימיו. ככלל, מנהיגי היישוב היהודי בארץ, פרט לאחדים, לא ביקרו בז'נווה ולא היו מעורבים בנעשה בחבר הלאומים. לכן, אישים כמו דוד בן-גוריון, יצחק בן צבי או ברל כצנלסון, נעדרים מהסיפור כמעט לחלוטין.

אמנם ההיסטוריוגרפיה הציונית, גם זו שהתמקדה בדיפלומטיה, התעלמה כמעט לחלוטין מהזירה בחבר הלאומים,²⁴ אך אפשר למצוא מאמרים אחדים שבחנו את גישתם של חברי ועדת המנדטים אל הציונות. בזיכרונותיו כתב וייצמן שוועדת המנדטים הייתה גוף "חסר-פניות, הגון ומשתדל בכל כוחו לעמוד על האמת", ושחברים רבים בוועדה היו ידידים של הציונות. אולם, ידידות זו "לא העבירה אותם על דעתם במילוי חובתם ולא גרמה להם לראות את העובדות אלא מתוך אובייקטיביות גמורה".²⁵ נתן פיינברג, מומחה למשפט בין-לאומי שפעל בז'נווה באותם ימים ועקב מקרוב אחרי עבודת ועדת המנדטים, פרסם ב-1974 מאמר שבו התייחס לקביעתו של וייצמן. הוא טען שלא הידידות של חברי הוועדה אל המפעל הציוני הניעה אותם לתמוך בו, "נהפוך הוא: 'אובייקטיביותם הגמורה' היא היא שהביאה אותם לפירושו הנכון של המנדאט [...] וליחס הגון למטרות הציונות ושאיפותיה".²⁶

ב-1982 פרסם יהושע פרוינדליך (Freundlich) מאמר שהוקדש לדיון הראשון של ועדת המנדטים על פלשתינה-א"י, אז הייתה ועדת המנדטים עדיין ביקורתית כלפי הציונות. פרוינדליך אימץ את אמירתו של הנציב העליון, הרברט סמואל, לאנשי משרד המושבות, לפיה הייתה הוועדה "מעט עוינת" כלפי הציונות, והדגיש במיוחד את עוינותו של יושב ראש הוועדה האיטלקי, המרקוזי תאודולי, ואת האכזבה מהיעדר התמיכה של החבר הבריטי בוועדה, הלורד לוגרד (Lugard).²⁷ שלושים שנה מאוחר יותר, ההיסטוריון ג'ונתן גריבץ (Gribetz) ענה לטענותיו של פרוינדליך. גריבץ

²⁴ לדוגמה, משה יגר, שחקר את הדיפלומטיה הציונית מנקודת מבטה של המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, ציין אך בקצרה על אודות הקמתו של המשרד הציוני בז'נווה ב-1925. ראו: משה יגר. **תולדות המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית**. ירושלים: הוצאת הספריה הציונית, 2011, עמ' 148. ההיסטוריון אלעד בן-דרור כתב על המערכה הדיפלומטית הציונית המוצלחת סביב המושב המיוחד של האו"ם, במאי 1947, שבסיומו הוחלט לשגר ועדה מיוחדת לפלשתינה-א"י. לדבריו, הפעילות של אנשי הסוכנות היהודית במושב המיוחד, ובעיקר של משה שרתוק, הייתה "טבילת אש בזירה הבין-לאומית". אולם, כפי שאראה, שרתוק הכיר היטב את הזירה הציונית ליד חבר הלאומים, לפחות מאז שמונה למנהל המחלקה המדינית ב-1933, וביקר בעצמו מספר פעמים בז'נווה. ראו: אלעד בן-דרור. **פרשת אונסקו"פ וראשית מעורבותו של האו"ם בסכסוך הערבי-ישראלי**. ירושלים: יד בן-צבי, 2019, עמ' 44. גם אורי ביאלר, בספרו על ההיסטוריה של מדיניות החוץ הישראלית - שכולל ארבעה פרקים על הדיפלומטיה הציונית לפני קום מדינת ישראל - התעלם מהזירה הציונית בחבר הלאומים. Uri Bialer. *Israeli Foreign Policy: A People Shall Not Dwell Alone*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 2020.

²⁵ וייצמן. **מסה ומעש**, עמ' 367.

²⁶ נתן פיינברג. "על גישתם של חברי ועדת-המנדאטים למנדאט הארצישראלי". **גשר**, 3-2 (80-79), אב תשל"ד-חשוון תשל"ה, עמ' 96.

²⁷ Yehoshua Freundlich. "First Debate on Palestine in Permanent Mandates Commission of the League of Nations". *Studies in Zionism* 5, April 1982, pp. 121.

טען שוועדת המנדטים שמרה על עמדה מאוזנת בדיון הראשון על פלשתינה-א"י, בהתחשב בתנאים המורכבים של המנדט. תאודולי, לטענתו, לא היה אנטי-ציוני, והתנהלותו בדיון הראשון על פלשתינה-א"י הייתה מקצועית ועניינית.²⁸

כפי שנראה בפרקים הבאים, ועדת המנדטים, בכללותה, לא הייתה אובייקטיבית, וגם לא מאוזנת. היא רחשה אהדה לציונות.²⁹ אכן, עד אביב-קיץ 1925, אז החלו הציונים להשתדל ליד חבר הלאומים, היו כל חברי הוועדה ספקנים בנוגע לציונות ונטו לתמוך בטענות הערבים על יחס לא הוגן בפלשתינה-א"י. צעדיהם של וייצמן ועקבסון בז'נווה הפכו את החברים הדומיננטים בוועדה - ויליאם ראפארד השוויצרי, פייר אורטס (Orts) הבלגי ודניאל ואן רייס (Van Rees) ההולנדי - לידידותיים מאוד כלפי הציונים וביקורתיים כלפי הנציגים של ערביי פלסטין. גם פרדריק לוגרד, החבר הבריטי בוועדה, שלא חסך ביקורת כלפי כל הצדדים ב"משולש הארץ-ישראלי" (הבריטים, היהודים והערבים), הפך לבן ברית של וייצמן ואיש סודו. הנציגים האיטלקיים, המרקזי תאודולי וויטו קטסטיני (Vito Catastini), מנהל מחלקת המנדטים, שמרו על עמדה ביקורתית מאוד כלפי הציונים, אף שניסו להצניע עמדה זו בתקופה שבה התקרב מוסוליני אל הציונים. אולם, הגישה הביקורתית של האיטלקים בוועדה לא עמדה כמשקל-נגד מול ה"פרו-ציוניות" של ראפארד, ואן רייס ואורטס. אלה האחרונים היו החברים הדומיננטיים בוועדה, והם הכתיבו את הטון. בחשבון אחרון, ועדת המנדטים הפכה בשלהי שנות ה-20 ובמרוצת שנות ה-30 לבעלת ברית לא רשמית של הסוכנות היהודית, ולא נמנעה ממתחת ביקורת חריפה על הבריטים ועל ערביי פלסטין, בתמיכה מאחורי הקלעים של וייצמן, יעקבסון וגולדמן.

מבנה העבודה

הפרק הראשון מתאר את הדרך שבה תפסו הוגים ופעילים ציונים שונים את חבר הלאומים לאחר הקמתו ב-1919, ואת הנתק שבין וייצמן והמשרד הציוני בלונדון לבין זירה הדיפלומטית בז'נווה עד שלהי 1924. נתק זה גרם לכך שההנהלה הציונית לא הצליחה להשמיע את קולה בדיון הראשון על פלשתינה-א"י בוועדת המנדטים וזו, לצערם של וייצמן ואנשיו, מתחה ביקורת על המהגרים היהודים לפלשתינה-א"י משום שלדעתה אינם מתאימים לעבודת האדמה בארץ.

הפרק השני מתאר כיצד הצליח וייצמן ב-1925 להפוך את ועדת המנדטים מגוף ביקורתי כלפי הציונות לגורם ידידותי. פרק זה מתאר גם את התהליכים שהביאו למינוי של יעקבסון לנציג

²⁸ Jonathan Gribetz. "The Question of Palestine Before the International Community, 1924: A Methodological Inquiry into the Charge of 'Bias'". *Israel Studies* 17(1), 2012, pp. 50-77
²⁹ אני מחזק במחקרי את טענותיה של פדרסן, Pedersen. *The Guardians*, p. 100.

ההנהלה הציונית ליד חבר הלאומים, את המרחב הלא רשמי בז'נווה שבו פעל יעקבסון, ואת צעדיו הראשונים בתפקיד. הפרק השלישי מוקדש לניתוח העתירות של ההסתדרות הציונית אל ועדת המנדטים בין השנים 1926-1928, לתהליך ההיכרות ההדדית של מנהיגים ציונים ושל חבר הלאומים, ולהתבססות של יעקבסון בחבר הלאומים, מוסדותיו ואנשיו.

הפרק הרביעי עוסק במקרה בוחן אחד: הכותל המערבי כאתר מחלוקת בין יהודים ומוסלמים ב-1928. פרק זה בוחן את ההתייחסות של ועדת המנדטים לפרשת הכותל באותה שנה, את ההתערבות הבין-לאומית ביישוב המחלוקת, את תגובתה של הדיפלומטיה הציונית המקצועית לאירוע זה ולהשלכותיו המדיניות האחרות. הפרק החמישי דן בביקורת החרפה של ועדת המנדטים כלפי התנהלות הממשלה בפלשתינה-א"י לפני ותוך כדי מאורעות תרפ"ט, האירועים האלימים באוגוסט 1929, וכלפי המדיניות הבריטית אחרי המאורעות. חברי הוועדה הושפעו מאוד מהדיפלומטיה הציונית בז'נווה, למרבה כעסם של בכירים בממשלה ושל פקידים במשרד המושבות.

החלק הראשון של הפרק השישי מתמקד בדיוני ועדת המנדטים על כינון מועצה מחוקקת בפלשתינה-א"י, בשנים 1931-1936, ובשינויים בדעות חברי הוועדה בנושא בהשפעת הדיפלומטיה הציונית. החלק השני עוסק במעורבות האישית של פקידים בכירים בחבר הלאומים בשאלת עתידה המדיני של פלשתינה-א"י בכלל, ובקידום רעיון החלוקה של פלשתינה-א"י, בפרט. החלק השלישי של פרק זה סוקר את הפעילות הרוויזיוניסטית בז'נווה, בהנהגת זאב ז'בוטינסקי.

הפרק השביעי מתמקד במינוי של גולדמן ב-1935 לנציג הסוכנות היהודית ליד חבר הלאומים, ובשילוב הבעיה היהודית באירופה עם שאלת פלשתינה-א"י בקרב מעגלים שונים בחבר הלאומים, ולאור ההתפתחויות במדיניות הבריטית בפלשתינה-א"י, היינו, הצעת החלוקה של ועדת פיל ופרסום הספר הלבן של 1939. ועדת המנדטים, שהתנגדה לחלוקת הארץ ולפרסום הספר הלבן, כבר הייתה בשלהי שנות ה-30 פרו-ציונית ברובה, אך חסרת השפעה ממשית.

הערה

במהלך העבודה השתמשתי בשם "פלשתינה-א"י" לתיאור חבל הארץ שהיה תחת מנדט בריטי בין 1920-1948. כשהתייחסתי אל התקופה העות'מאנית, השתמשתי בשם ארץ ישראל או פלשתינה, לפי ההקשר. בתרגום משפות לועזיות - אנגלית, צרפתית, גרמנית - תרגמתי את השם Palestine לפלשתינה-א"י, אלא אם מדובר בציטוט, ואז Palestine תורגמה לפלשתינה. השתמשתי בתעתיק המקובל "פלסטין" כשהתייחסתי לארץ מנקודת מבטם של אישים או ארגונים פלסטינים. מטעמי נוחות, וכדי לא להחליף מונחים לעתים תכופות, המונח Jewish immigration מתורגם כ"הגירה

יהודית" ולא "עלייה", ו-Jewish immigrants כ"מהגרים יהודים", ולא "עולים". היוצא דופן הוא כאשר אני מזכיר את גלי העליות (דוגמת העלייה הרביעית, החמישית), משום שכך הם מכונים.

קיצורים:

אצ"מ - הארכיון הציוני המרכזי בירושלים

ג"ו - גנזך וייצמן ברחובות

אמ"ז - ארכיון מוזיאון ז'בוטינסקי בתל אביב

JTA - The Jewish Telegraphic Agency Bulletin.

MPMC - Minutes of the Permanent Mandates Commission (+session no.)

JDG - Journal the Genève.

LNA - League of Nations Archives, Genève.

NA- British National Archives, Kew, Richmond.

CO- Colonial Office.

FA- Foreign Office.

LNOJ- The League of Nations Official Journal.

LPCW- The Letters and Papers of Chaim Weizmann.

LONTAD- League of Nations Archives Total Access Digital.

פרק ראשון

"הזנחנו את ז'נווה": התנועה הציונית וחבר הלאומים 1919-1925

הזיכרון הקולקטיבי מביט על תקופת המנדט הבריטי בפלשתינה-א"י כעל פרק היסטורי-פוליטי שבו פעלו שלושה שחקנים מרכזיים: הבריטים, הציונים והערבים. על שלושה אלה נוסף שחקן רביעי - חבר הלאומים, הריבון של כל המנדטים בתקופה שבין המלחמות. במקרה של פלשתינה-א"י, שימש שחקן זה לעתים כשופט או כמתווך בין שלושת השחקנים האחרים (הבריטי, היהודי והערבי), ולעתים עמד לצד אחד מהם.¹ פרק זה בוחן את המפגשים הראשונים ואת מערכת יחסי הגומלין שבין שני שחקנים - חבר הלאומים והתנועה הציונית. כדי להבין מערכת יחסים זו, ראוי לפתוח בהיכרות קצרה עם חבר הלאומים והמנגנון הביורוקרטי שהיה קשור למנדט ולתנועה הציונית.

1.1. חבר הלאומים, שיטת המנדטים וועדת המנדטים המתמדת

חבר הלאומים

זוועות מלחמת העולם הראשונה והפחד הקולקטיבי מפני מלחמה נוספת דרבנו מנהיגים בעולם המערבי לייסד ארגון בין-לאומי חדש, מעין "קונצרט אירופי" קבוע. המטרה המוצהרת של מקימי חבר הלאומים הייתה למנוע מלחמות נוספות וליישב סכסוכים בין-לאומיים באמצעות פירוק מנשק ואימוץ דיפלומטיה פתוחה וגלויה. הסיכוי לשמור על השלום יגבר, כך סברו מייסדי הארגון, אם ההסכמים הבין-לאומיים החשאיים, כמו אלה שגררו מדינות רבות למלחמה הגדולה, יחלפו מן העולם. נוסף על כך, מקימי חבר הלאומים ראו לנגד עיניהם ארגון שדואג לרווחה הכללית של העולם, ובמיוחד שמירה על זכויותיהם של החלשים, מיעוטים אתניים ודתיים, נשים, ילדים.

לחבר הלאומים אבות רבים. אחד מהם היה הגנרל יאן סמאטס (Smuts), ראש ממשלת דרום אפריקה, שהציע בדצמבר 1918 תכנית בשם "חבר הלאומים - הצעה מעשית".² הקמת חבר

¹ אריה דובנוב ומוטי גולני. "מפגשים קולוניאליים בתקופת המנדט". בתוך: אריה דובנוב ומוטי גולני (עורכים). **ישראל: כתב עת לחקר הציונית ומדינת ישראל, היסטוריה, תרבות, חברה** 27-28, 2021, עמ' 7-1. Susan Pedersen. "The Impact of League Oversight on British Policy in Palestine", in: Rory Miller (ed.). *Britain, Palestine and Empire: The Mandate Years*. Farnham, Surrey, England; Burlington, Vermont: Ashgate (2010), p. 39

² Jan Smuts. *The League of Nation: A Practical Suggestion*. New York: The Nation Press, 1919

הלאומים הייתה חלק מרכזי בתכנית ארבע עשרה הנקודות של וילסון, הנשיא האמריקאי, בינואר 1918. תחת כובד השפעתו ייסדו בינואר 1920 נציגי ועידת השלום בפריז את חבר הלאומים.³

לתפקיד המזכיר הכללי הראשון של חבר הלאומים בחרו נציגי ועידת השלום בפריז את סר אריק דראמונד (Drummond), פקיד בכיר במשרד החוץ הבריטי ויד ימינו של בלפור כשהיה שר החוץ הבריטי. תחילה הוצע למקם את חבר הלאומים בבריסל או וינה, אך מייסדי הארגון החדש היו נחושים לפתוח עידן חדש של שלום ולהתעלות מעל לשנאת מלחמת העולם, על כן נבחרה שוויץ הניטרלית. באוגוסט 1920 רכש דראמונד בשם הארגון מלון מפואר בן 200 חדרים בז'נווה, לאורך שדרת עצי הדולב שמול הגדה המערבית של אגם למאן. לאחר עבודות השיפוץ הפך המלון ל"ארמון וילסון", אכסנייתו הראשונה של חבר הלאומים. ב-1929 הונחה אבן הפינה ל"ארמון האומות", המשכן החדש של חבר הלאומים, כמה מאות מטרים צפונית משם, וב-1938 עבר בסיס הארגון למשכנו החדש.⁴

תמונות 1 ו-2 : למעלה - ארמון וילסון (כיום משרד הנציב העליון של האו"ם לזכויות אדם). למטה - ארמון האומות, כיום בסיס האו"ם בז'נווה. צילום : ערן שלומי.

Francis Paul Walters. *A History of the League of Nations*. Oxford: Oxford University Press, ³ 1960, pp. 4-39; Pedersen. *The Guardians*, p. 29-35; Margaret Macmillan. *Paris 1919: Six Month that Changed the World*. London: John Murray, 2001, pp. 92-106
⁴ Pedersen. *The Guardians*, p. 50

חבר הלאומים הורכב משלושה גופים עיקריים: מזכירות, מועצה ומליאה. המזכירות ישבה דרך קבע בז'נבה וריכזה את כל הפעילות השוטפת של חבר הלאומים. דראמונד חילק את המזכירות למחלקות על פי נושאים, כך הוקמו, בין היתר, מחלקה מדינית, מחלקה משפטית, מחלקה כלכלית-פיננסית, מחלקת מיעוטים, מחלקה סוציאלית, מחלקת בריאות, מחלקת מנדטים, מחלקת מידע. בשיאה מנתה המזכירות 11 מחלקות ושימשו בה כ-700 עובדי קבע.⁵

מליאת חבר הלאומים התכנסה לראשונה בנובמבר 1920, בהשתתפותם של נציגים מ-42 מדינות ודומיניונים בריטיים, ומאז התכנסה בכל שנה בחודש ספטמבר. היא נתפסה כמעין פרלמנט עולמי, נקודת מפגש של כל המדינות החברות בחבר הלאומים, שבו היה לכל אחת מהן קול שווה. מלכתחילה נאלצה המליאה להתמודד עם קשיים רבים, שהשפיעו על הארגון כולו. לא היו לה סמכויות ביצועיות או אפשרות להטיל סנקציות צבאיות. סמכותה העיקרית הייתה להמליץ על פעולות למועצת חבר הלאומים. המליאה שאפה, אך לא תמיד הצליחה, להתרומם מעל לאינטרסים הלאומיים של נציגיה ולדבוק במטרה הקולקטיבית, שמירה על השלום בעולם. בחלוף השנים השתנה מספר המדינות החברות בחבר הלאומים. בניגוד לאו"ם, שבו חברות כמעט כל מדינות העולם, ומי שאינה חברה נתפסת כמדינה סוררת, החברות בחבר הלאומים לא נתפסה כהכרחית לניהול יחסים בין-לאומיים. ללא ספק, היעדרותה של ארצות הברית וכניסתן ויציאתן של מדינות מחבר הלאומים פגעה ביוקרתו וביעילותו. בשיאה, בין השנים 1934-1935, מנתה המליאה 58 מדינות.⁶

חוסר היכולת של המליאה לנקוט סנקציות אפקטיביות כתגובה לפלישה היפנית למנצ'וריה בסין ב-1931 ולפלישה האיטלקית לאביסיניה (אתיופיה) ב-1935, בשני המקרים תוך הפרה בוטה של אמנת חבר הלאומים, שאמורה להגן על החברות בארגון מפני מתקפות זו על זו - הבליט את חדלונה של המליאה ואת ניצחון האינטרסים הלאומיים השונים על פני אלה הבין-לאומיים. אחת מנקודת החולשה האניהרנטיות של המליאה נבעה מאידיאל שיתוף הפעולה הבין-לאומי של חבר הלאומים עצמו: החלטות חשובות במליאה (וכן בכמה מהגופים האחרים) היה צורך לקבל על בסיס הסכמה גורפת והצבעות פה אחד. זו הסיבה שלא אחת היה על הנאמים במליאה למצוא ניסוחים

⁵ Macfadyen (et al). "Eric Drummond and his Legacies", pp. 91-112; Egon F. Ranshoen- Wetheimer. *The International Secretariat: A Great Experiment in International Administration*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 1945; Torsten Kahlert. "Pioneers in International Administration: A prosopography of the Directors of the League of Nations Secretariat". *New Global Studies* 13 (2), 2019, pp. 191-228

⁶ Walters, *A History of the League of Nations*, pp. 113-128; Pedersen. *The Guardians*, p. 5

כלליים שיאפשרו לכל הנציגים להצביע באופן הרצוי להם, מבלי להחמיץ את המטרה שלשמה נאמו. על כך כתב בעוקצנות משקיף בן התקופה: "אמנות אמירת-כלום בז'נווה הגיעה כמעט לכדי שלמות. ככל שהנאום ריק יותר, כך מתפעלים מדקויותיו המומחים [שמתכנסים] בטרקלינים".⁷

מועצת חבר הלאומים הייתה הגוף הביצועי של חבר הלאומים. היא התכנסה בז'נווה שלוש או ארבע פעמים בשנה. תחילה היו במועצה ארבע חברות קבועות: בריטניה, צרפת, איטליה ויפן, וארבע חברות שהתחלפו מדי שלוש שנים, על פי ההצבעה במליאה. אם במליאה היה קול המדינות הקטנות דומיננטי, במועצה שלטו כמעט ללא עוררין שרי החוץ של בריטניה וצרפת, החברות המשפיעות ביותר בחבר הלאומים. בחלוף השנים התרחבה המועצה בלחץ המדינות המתחלפות: ב-1936 היו במועצה 11 חברות, שלוש מהן קבועות (בריטניה, צרפת וברית המועצות) ושמונה מתחלפות. מבין המדינות המתחלפות, לאירופיות הייתה נוכחות כמעט קבועה, בעיקר לבלגיה, פולין, צ'כוסלובקיה ורומניה. המועצה שמרה גם על נציגות אחת לפחות של מדינה סקנדינבית, ובשנות ה-30 גם של מדינה מוסלמית. באופן טבעי, פגעה הרחבת המועצה ביכולת של הנציגים להגיע להסכמות ולקדם תהליכים חשובים,⁸ וזו הייתה אחת הסיבות שמפעם לפעם פרשו נציגי בריטניה וצרפת (ולתקופה מסוימת גם גרמניה) לשיחות ולהתייעצויות פרטיות בשולי ההתכנסויות, למורת רוחם של נציגי המדינות המתחלפות.⁹

כדי למלא את תפקידה כהלכה, אימצה המועצה את שיטת ה"מדווח" (Rapporteur), שיטה שהייתה נהוגה בפרלמנט הצרפתי. על פי שיטה זו, עבור כל נושא על סדר היום נבחר נציג מדינה אחת שלמד וחקר את הסוגיה, האזין להערות עמיתיו במועצה, היה אחראי על משא ומתן במידת הצורך והגיש לחבריו במועצה בסופו של התהליך דוח המלצות קצר. למרות מקרים אחדים של מדווחים אדישים או עצלים שרק רשמו את שמם על דוח שהמוזכירות הכינה עבורם מראש, רוב המדווחים התייחסו לעבודתם בכובד ראש ונודעה להם השפעה רבה על עבודת המועצה והחלטותיה.¹⁰

לצד המזכירות, המועצה והמליאה, פעלו במסגרת חבר הלאומים שני מוסדות חשובים נוספים: בית הדין הקבוע למשפט הבין-לאומי, האחראי לפסיקה בכל הנוגע לסכסוכים בין מדינות ולייעוץ משפטי לחבר הלאומים, וארגון העבודה הבין-לאומי, שעסק בשמירה על זכויות עובדים ברחבי

André Maurois, in: Robert de Traz. *The Spirit of Geneva*. London: Oxford University Press, 1935 (French original, 1929), p. xiii

William E. Rappard. *The Geneva Experiment*. London: Oxford University Press, 1931, pp. 48-49

Pedersen. *The Guardians*, p. 5-6

Walters. *A History of the League of Nations*, p. 87

העולם ושיפור תנאי העסקתם. היו גם הארגונים הטכניים, כפי שנקראו באותם ימים, שפעלו מתוך המחלקות השונות במזכירות ומתוקף סעיפיה השונים של אמנת חבר הלאומים, דוגמת הארגון לכלכלה ולכספים, ארגון התחבורה והמעברים וארגון הבריאות. לצידם פעלו ועדות קבועות כגון הוועדה למען הילד, ועדת פירוק נשק, הוועדה לחקר המעמד החוקתי של נשים, הוועדה לסחר בנשים וילדים, הוועדה למלחמה בעבדות, ועדת הפליטים, הוועדה הבין-לאומית לשיתוף פעולה אינטלקטואלי (The International Committee on Intellectual Cooperation) ועדת המנדטים.

שיטת המנדטים

בסיום מלחמת העולם הראשונה כבשו הבריטים והצרפתים את המזרח התיכון העות'מאני, והבריטים, הצרפתים, הבלגים והדרום אפריקאים חלקו ביניהם את המושבות הגרמניות באפריקה. אוסטרליה וניו זילנד כבשו מהגרמנים את גינאה החדשה ואת סמואה המערבית. מדינות אלה ביקשו לשמור על השטחים הכבושים כפיצוי למחיר הכבד ששילמו במלחמה, אך וודרו וילסון הטיל את כל כובד משקלו כדי לקבוע סדר עולמי חדש שאינו כולל סיפוחים קולוניאליים חדשים או מתעלם מרצון האוכלוסיות המקומיות בשטחים הכבושים. גם בבריטניה גברו קולות שקראו לאימוץ גישה אימפריאליסטית חדשה, נאורה וליברלית יותר, שבה תקבל האוכלוסייה המקומית מידה רבה יותר של שלטון עצמי. בעולם של אחרי המלחמה, אם כן, איבד סיפוח אימפריאליסטי מהסגנון הישן מן הלגיטימציה הציבורית והפוליטית שלו. קרועים בין הגישה הווילסונית והאימפריאליזם החדש לבין הדרישה לפיצוי טריטוריאלי עבור מחיר המלחמה, החליטו נציגי המעצמות המנצחות על פשרה: חבלי הארץ שנכבשו מהעות'מאנים ומהגרמנים יימסרו לידי חבר הלאומים, שיהיה מעתה הריבון בשטחים אלה. חבר הלאומים יעניק שטחים אלה כמנדט, כמעין פיקדון או ייפוי-כוח, לניהול המעצמות, שיופקדו על הכשרת האוכלוסייה המקומית לקראת שלטון עצמי. שיטת המנדטים, להלכה שלטון זמני ללא הקצבת זמן, העניקה למעצמות לגיטימציה מוסרית וציבורית להחזקת השטחים הכבושים, הן מנקודת מבטו של וילסון ותומכיו והן מנקודת המבט של דעת הקהל הבריטי המתנגדת לאימפריאליזם הישן.¹¹

הבסיס החוקתי של שיטת המנדטים נוסח בסעיף 22 של אמנת חבר הלאומים, שנחתם ביוני 1919: "ביחס לאותן המושבות וחלקי התבל אשר בעקבות מלחמת העולם האחרונה חדלו להיות כפופים לשלטון המדינות אשר משלו עליהם מקדם ואשר תושביהם אינם יכולים עדיין לעמוד

¹¹ Pedersen. *The Guardians*, pp. 23-35; Campbell Upthegrove. *Empire by Mandate: A History of the Relations of Great Britain with the Permanent Mandate Commission of the League of Nations*. New York: Bookman associates, 1954, pp. 143-145; Quincy Wright. *Mandates Under the League of Nations*. Chicago: The University of Chicago Press, 1930, passim

ברשות עצמם מפאת לחץ תנאיו של העולם החדש, יש להניח את העיקר שטובתם והתפתחותם של העמים הללו מהווים פקדון קדוש אשר נמסר לתרבות האנושית לשמרו. [...] הדרך הטובה ביותר להוציא עיקר זה מן הכוח אל הפועל היא להפקיד את הדרכת העמים הללו בידי מדינות נאורות ומתקדמות [...]" על המזרח התיכון נכתב: "עמים ידועים שהיו מקודם בתוך האימפריה התורכית הגיעו לדרגת התפתחות המרשה להכירם באופן זמני בתור עמים בלתי תלויים באחרים, בתנאי שהמדינה הממונה מטעם החבר תייעץ ותעזור לנהל את שטחי ארצם עד הזמן שבו יוכלו לעמוד לגמרי ברשות עצמם".¹²

המעצמות המנצחות במלחמה קבעו בעצמן את חלוקת השטחים, לכאורה על פי "דרגת התפתחותה" של האוכלוסייה המקומית ויכולתה לנהל שלטון עצמי תקין. המזרח התיכון העות'מאני, שאותו כבשו הבריטים, נקרא שטח מנדט בקטגוריה א', שאוכלוסייתה תוכל להגיע לעצמאות בזמן קצר יחסית באמצעות חניכה של המעצמות המנדטוריות: את פלשתינה-א"י, עבר-הירדן ועיראק קיבלו הבריטים, וצרפת קיבלה את סוריה ולבנון. מרבית המושבות הגרמניות באפריקה הפכו למנדט בקטגוריה ב': טוגו וקמרון חולקו בין הבריטים והצרפתים, רואנדה-אורונדי הוענקה לבלגים, וטנגניקה לבריטים. שטחי מנדט מסוג ג' כללו שטחים גרמניים מרוחקים שניתנו ליפן או לדומיניונים הבריטיים: דרום מערב אפריקה (נמיביה של ימינו) ניתנה לדרום אפריקה, גינאה החדשה הגרמנית לאוסטרליה ומערב סמואה לנוו זילנד. איים שהיו בעבר תחת שלטון גרמני באוקיינוס השקט צפונית לקו המשווה ניתנו ליפן, והאי נאורו, העשיר בפוספטים, ניתן לבריטניה אך נוהל על ידי אוסטרליה.

בוועידת סן רמו, באפריל 1920, קבעו מעצמות ההסכמה שהשלטון על פלשתינה-א"י יימסר כמנדט לבריטניה תוך התחייבות להצהרת בלפור. המשמעות של החלטה זו הייתה שסעיף 22 באמנת חבר הלאומים, לפיו על המעצמה המנדטורית להכשיר את האוכלוסייה המקומית לשלטון עצמי, איננו הוראת החוק הבלבדית לניהול פלשתינה-א"י. לצד סעיף המנדטים עמד תוקפו של סעיף 2 בכתב המנדט: "הממשל המנדטורי יהא אחראי על זה, שהארץ תושם בתנאים מדיניים, מנהליים וכלכליים כאלה, אשר יבטיחו את יסודו של הבית הלאומי היהודי [...], ואת התפתחותם של מוסדות לשלטון עצמי, וכמו כן את שמירת הזכויות האזרחיות והדתיות של כל האוכלוסייה בפלשתינה, ללא הבדל גזע ודת".¹³ להלכה אושר כתב המנדט על ידי חבר הלאומים שנתיים לאחר מכן, ביולי

¹² אמנת חבר הלאומים, התרגום לעברית מתוך: נחמן מתתיהו (נורמן) בנטוויטש. **חבר הלאומים והמשטר הבינלאומי החדש**. תל אביב: דביר, 1934, עמ' 125-126.

¹³ לכתב המנדט, ראו: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/palmanda.asp (נדלה ב-18.8.2021).

1922, ונכנס לתוקפו בספטמבר 1923. למעשה חל השלטון הבריטי האזרחי ביולי 1920, עם הגעתו לארץ של הרברט סמואל, הנציב העליון הראשון.

ועדת המנדטים המתמדת

הפיקוח של חבר הלאומים על המנדטים התקיים באמצעות ועדת המנדטים המתמדת (Permanent Mandates Commission- PMC) שהתכנסה פעמיים בשנה, שהייתה מקושרת למחלקת המנדטים (Mandates Section), חלק ממזכירות הקבע של חבר הלאומים. חברי ועדת המנדטים מונו על ידי מועצת חבר הלאומים בתור מומחים בעלי ניסיון בשירות קולוניאלי ולא כשליחי ונציגי מדינותיהם, אף שלא לכל החברים בוועדה היה ניסיון שכזה. שני המשפיעים ביותר בוועדה היו פרופ' ויליאם עמנואל ראפארד השווייצרי, מומחה להיסטוריה כלכלית ויחסים בין-לאומיים, ולימים רקטור באוניברסיטת ז'נווה,¹⁴ ולורד פרדריק לוגרד הבריטי, משרת ציבור (Civil servant) בעל קריירה ארוכה בשירות הקולוניאלי, בין השאר כמושל בהונג קונג ובניגריה. סמכותו של לוגרד בוועדה נבעה גם משום שחיבר ב-1922 את ספרו **המנדט הכפול באפריקה הטרופית הבריטית** (*The Dual Mandate in British Tropical Africa*), שהיה אחד החיבורים הפופולריים ביותר על האידיאליזם האימפריאליסטי ומעלות השלטון העצמי של הילידים במושבות האימפריה הבריטית.¹⁵ לספר הייתה השפעה על דור שלם של פקידים קולוניאליסטים, וגם על עמיתיו בוועדת המנדטים. לוגרד יושב בוועדת המנדטים בשנים 1923-1936, לפניו ישבו בוועדה אדוארד קית'-רואץ' (Keith-Roach) וויליאם אורמסבי-גור (Ormsby-Gore), ואחריו מלקולם היילי (Hailey) ומוריס האנקי (Hankey).

מדי שנה בחרה הוועדה יושב ראש, שתפקידו היה לארגן את סדר יומה של הוועדה, ולקבוע את הרלוונטיות של פניות ופטיציות שנשלחו אל הוועדה מטעם תושבי המנדט. יושב ראש הוועדה בשנים 1921-1937 היה המרקזי אלברטו תאודולי האיטלקי, לשעבר תת-שר משרד המושבות ברומא. הוא היה בן למשפחת אצולה רומאית, לאומן קתולי נאמן לאפיפיור בוותיקן.¹⁶ הסגן של תאודולי בוועדה היה ההולנדי דניאל ואן רייס, לשעבר המזכיר הכללי של ממשלת איי הודו המזרחיים ההולנדיים. לאחר מותו החזיק בתפקיד הברון פרדריק ואן אסבק (Van Asbeck). החבר הבלגי בוועדה היה

¹⁴ Victor Monnier. *William E. Rappard, Défenseur des libertés, serviteur de son pays et de la communauté internationale*. Genève: Editions Slatkine, 1995; Ania Peter. *William E. Rappard und der Völkerbund: Ein Schweizer Pionier der internationalen Verständigung*. Bern: Peter Lang, 1973

Lord Frederick Lugard. *The Dual Mandate in British Tropical Africa*. Fifth Edition. London: Frank Cass & Co. Ltd, 1965; Margery Perham. *Lugard*. 2 vols. London: Collins, 1956 & 1960

¹⁶ Elisabetta Tollardo. *Fascist Italy and the League of Nations, 1922-1935*. London: Palgrave Macmillan, 2016, pp. 181-198

פייר אורטס, עורך דין ודיפלומט בלגי בכיר, שהיה בעברו יועצו המשפטי של מלך סיאם, יועץ במשרד הקולוניות הבלגי ואחד האחראים הראשיים לכך שהמדינות ההסכמה העניקו את רואנדה-אורונדי לבלגיה. מ-1937 היה אורטס יושב ראש הוועדה, במקום תאודולי. לודוויג קסטל (Kastl) הגרמני, שמונה לוועדה ב-1927, לאחר קבלת גרמניה לחבר הלאומים, היה פקיד קולוניאלי בכיר בדרום מזרח אפריקה הגרמנית לשעבר. ב-1930 החליף אותו יוליוס רופל (Ruppel), לשעבר פקיד בכיר בקמרון הגרמנית. לאחר פרישת גרמניה מחבר הלאומים, ב-1933, פרש גם החבר הגרמני מהוועדה.¹⁷ החבר הצרפתי בוועדה היה ז'אן-בפטיסט בו (Beau), שאותו החליף ב-1926 מרסיאל אנרי מרלין (Merlin), לשעבר מושל כללי בחמש מושבות צרפתיות שונות. ב-1935 החליף אותו פרנסואה מנסרון (Manceron), מושל תוניסיה לשעבר. האישה היחידה בוועדה הייתה החברה השוודית, אנה בוגה-ויקסל (Bugge-Wicksell), פעילה ותיקה למען זכות הצבעה לנשים. החליפה אותה ב-1928 הנורווגית ולנטין דאנוויג (Dannevig), מנהלת בית ספר לבנות ואחת המייסדות של סניף ליגת הנשים הבין-לאומית לשלום וחירות. החבר הפורטוגלי היה אלפרדו פרייר ד'אנדרדה (D'Andrade), שבעברו קריירה עשירה במושבות הפורטוגליות באפריקה. החליף אותו הרוזן דה פנייה גרסיה (Penha Garcia) ב-1929. החבר הספרדי היה לאופולדו פלסיוס (Palacios), והחבר היפני היה קוניו יאנגיטה, שהחליפו אותו צ'יוקי יאמאנקה (Yamanaka), ואחר כך נובומיייה סקנובה (Sakenobe). אל עשרת חברי הוועדה הצטרף גם נציג קבוע מארגון העבודה הבין-לאומי, הרולד גרימשו (Grimshaw) ואחריו ויליאם וויבר (Weaver) הבריטיים. נציגי ארגון העבודה התעניינו בעיקר בתנאי העסקה ובמצבם של הפועלים בשטחי המנדטים. חברי הוועדה פעלו רובם ככולם במתח שבין האינטרסים הלאומיים של מדינותיהם ובין האינטרסים הבין-לאומיים של חבר הלאומים. מפעם לפעם אכן היו שהעדיפו את האינטרס הלאומי על פני הבין-לאומי, אך כפי שנראה, היו כאלה ששמרו על עצמאות מחשבתית, מתחו ביקורת כשראו בכך צורך והקשו על המעצמות המנדטוריות.¹⁸

כאמור, ועדת המנדטים הייתה קשורה בחבלים אדמיניסטרטיביים למחלקת המנדטים שבמזכירות חבר הלאומים. המחלקה העניקה שירותים אדמיניסטרטיביים לוועדה, תיאמה את לוחות הזמנים של המושבים השונים, ארגנה את סידורי הנסיעות של חברי הוועדה אל ז'נווה ובחזרה ואת הזמנת המלונות, אספה והדפיסה דוחות ופרוטוקולים, קיבלה לידיה ותיקה תזכירים

¹⁷ להערכת פועלם של החברים הגרמנים בוועדת המנדטים, ראו: Sean Andrew Wempe. "From Unfit Imperialists to Fellow Civilizers: German Colonial Officials as Imperial Experts in the League of Nations, 1919-1933". *German History*, 34 (1), 2016, pp. 21-48
¹⁸ Pedersen. *The Guardians*, pp. 59-66. לרשימת חברי ועדת המנדטים לאורך השנים, ראו להלן טבלה מס' 1 בפרק: **טבלאות**.

ופטיציות של כל מי שפנה לוועדה והעבירה מסמכים לאגפים אחרים של חבר הלאומים. המחלקה העמידה לרשות חברי הוועדה ספרייה ענפה עמוסה ספרות משפטית, הסכמים בין-לאומיים, נאומים, מאמרים אקדמיים. למעשה, מחלקת המנדטים הייתה החוליה שקשרה בין ועדת המנדטים למועצת חבר הלאומים, למליאה ולמעצמות המנדטוריות. דרכה עברה כל התקשורת הרשמית. מנהל מחלקת המנדטים הראשון היה ויליאם ראפארד, שהתפטר ב-1925 עקב מחלוקות עם הממונה עליו, המזכ"ל דראמונד. לאחר התפטרותו הפך ראפארד לחבר שלא מן המניין בוועדה, ובשלהי שנות ה-30 לסגן יושב הראש. המנהל השני היה ויטו קטסטיני האיטלקי, לשעבר פקיד במשרד הקולוניות האיטלקי וחבר במשלחת האיטלקית לוועידת השלום בפריז. לאחר שאיטליה פרשה מחבר הלאומים ניהל את המחלקה אדוארד דה האלר (de Haller) השווייצרי.¹⁹ למחלקת המנדטים היה צוות קטן שעבד בקביעות במזכירות בז'נווה.

תמונה 3 : מחלקת המנדטים, תחילת שנות ה-20. ראשון מימין ויליאם ראפארד, לצידו יושב ויטו

קטסטיני. מקור: LONTAD (<https://lontad-project.unog.ch/idurl/1/9185>)

כיצד פעל מנגנון הפיקוח של ועדת המנדטים? אמנם המעצמות המנדטוריות השתלבו בשיטת המנדטים והפיקוח של ועדת המנדטים כדי לזכות בלגיטימציה פוליטית וציבורית לאור הלכי הרוח החדשים, כאמור לעיל. עם זאת, לא היה להן אינטרס להגביל את עצמן בשטחי המנדטים או לחשוף את עצמן לביקורת יתר על המידה. לכן, מכיוון שמרבית המנדטוריות היו חברות גם במועצת חבר

¹⁹ ibid., p. 57

הלאומים, חברי המועצה, בעיקר אלה שייצגו מעצמה מנדטורית, שאפו שוועדת המנדטים תישמר חלשה, באופן יחסי, אך מתפקדת, כדי לשמור על תדמית האימפריאליזם הנאור. לפי סעיף 22 של אמנת חבר הלאומים, המעצמות המנדטוריות התחייבו להגיש לוועדה דוח שנתי המסכם את פעולות הממשלה בשטחי המנדטים, סוקר את ההתפתחות הכלכלית של הארצות ותושביהן, ועונה על שאלות הקשורות להתחייבויות שניתנו בכתבי המנדטים. כמו כן, היה עליהן לשלוח נציגים מוסמכים (accredited representatives) לביקורת שנתית, מצוידים בתשובות לשאלון ייעודי המתייחס לנושאים שונים הקשורים במנהל המנדטים. בסיכומו של כל מושב הגישה הוועדה דוח המלצות, שנשלח למדווח על המנדטים במועצה. המועצה לא הסכימה שוועדת המנדטים תשמע בשיבותיה עדויות של נציגי אוכלוסיות המנדטים, וכמו כן לא התירה לחברי הוועדה לצאת לביקורים רשמיים או למשלחות חקירה בשטחי המנדטים. הגבלות אלה פגעו ביכולת של הוועדה לבחון באופן יסודי את הסוגיות שהיו מונחות על שולחנה.²⁰

תושבי המנדטים החלו לשלוח לז'נבה פניות, מכתבים ופטיציות מיד כשנודע לראשונה על חלוקת המנדטים. תחת אילוצי המועצה, גיבשה ועדת המנדטים פרוצדורה קפדנית לקבלת פטיציות של תושבי המנדט ושל קבוצות חיצוניות בעלות עניין, במטרה לצמצם ככל האפשר מבוכה של המעצמות המנדטוריות ולמקד את עבודת הוועדה, נוכח הזרם הבלתי פוסק של פניות. פטיציה (עתירה, Petition) של תושבים או ארגונים מתוך הטריטוריה המנדטורית היה צריך לשלוח תחילה אל המושל או אל הנציב העליון של הטריטוריה, שצירף את הערותיו, לפני שהעביר אותה למשרד האחראי על המנדטים בממשלת המעצמה המנדטורית. לאחר בחינת הפטיציה והוספת הערות, העביר המשרד האחראי את הפטיציה, עם הערותיו, אל מחלקת המנדטים בז'נבה. פטיציה שהגישה קבוצה מחוץ לשטח המנדט הייתה צריכה להגיע ישירות למחלקת המנדטים וליושב ראש הוועדה, חצי שנה לפני הדיון הרלוונטי. טווח הזמן הזה אפשר לכאורה ליושב הראש לבחון את הנושא, להעביר את הפטיציה למעצמה המנדטורית ולקבלה חזרה עם הערות.

היו ארגונים דוגמת ההסתדרות הציונית, שנהגו להגיש לוועדת המנדטים תזכירים (Memoranda, sg. Memorandum) ולא פטיציות. לתזכיר היה אופי של דוח או סיכום המשקף את המציאות בשטח המנדט בצורה עניינית ואינפורמטיבית, ללא הטון המתלונן והקובל של הפטיציה. אנשי ההנהלה הציונית בחרו לנסח תזכירים משום שהם תפסו את ההסתדרות הציונית כארגון בעל

²⁰ ראפארד ניסה להסביר לעמיתיו בוועדה שביקור רשמי של ועדת המנדטים בשטח המנדטורי עלול להביך את ממשלת המנדט, על כן המליץ להם לבקר בשטחים אלה כאנשים פרטיים. ראו להלן, וכן: Susan Pedersen. "The Meaning of the Mandate System: An Argument". *Geschichte und Gesellschaft*, Oct.-Dec. 2006, pp. 568-569; MPMC 7, p. 127. כל הפרוטוקולים של דיוני ועדת המנדטים המצוטטים בעבודה זו נדלו מתוך LNA.

מעמד מיוחד בחבר הלאומים על בסיס סעיף 4 בכתב המנדט, המכיר בהסתדרות בתור "הסוכנות היהודית", גוף המייצג ומשתף פעולה עם ממשלת פלשתינה-א"י והממשלה בבריטניה. הניסיון המצטבר לימד את ההנהלה הציונית, שוועדת המנדטים לא ייחסה להסתדרות ולתזכירים שלה מעמד מיוחד. כפי שנראה להלן, הציונים שיבצו עם השנים גם קובלנות ודרישות בתזכירים שלהם, אך כדי לשמור על תדמית של ארגון בעל מעמד מיוחד בחבר הלאומים, סירבו הציונים לכנות את ה"תזכירים" "פטיציות", גם אם נשלחו על פי נהלי הגשת הפטיציות והוועדה הכירה בהם ככאלה.²¹

ההליך הבירוקרטי של הגשת הפטיציות סרבל, עיכב והגביל את עבודת ועדת המנדטים. הוא היה אמור, מנקודת הראות של המעצמות המנדטוריות, להניא את התושבים מלעתור לוועדה, בתקווה שאלה יחששו מתגובת השלטון המנדטורי, שאליו היו מחויבים להעביר את העתירות. אף על פי כן, התקבלו במזכירות ועדת המנדטים לאורך 20 שנות פעילותה יותר מ-3,000 מכתבים, פטיציות ותזכירים. חברי הוועדה לא קראו את רוב הפטיציות אך עבור שולחיהן, נציגי קבוצות שלא זכו לייצוג רשמי בז'נבה, זו הייתה אפשרות גישה לאולמות הדיונים בבימת הדיפלומטיה העולמית, גם אם הייתה גישה מוגבלת. לכל פטיציה או תזכיר שהתקבלו על ידי הוועדה מונה מדווח, אחד מחברי הוועדה, בדומה לשיטת המדווחים של המועצה. על המדווח היה לקרוא את הפטיציות, ללמוד את הסוגיות, לעדכן את עמיתיו בוועדה ולצרף את המלצותיו אל הדוח שסיכם את המושב. כל אלה הביאו לכך שהפטיציות העסיקו את חברי הוועדה באופן אישי והדיונים בהן תפסו חלק נכבד מאוד מסדר יומה של הוועדה. הפטיציות, מצד אחד, היו לאמצעי שבעזרתו למדו חברי הוועדה על הסוגיות הרלוונטיות, שלא דרך הטיעונים הרשמיים של המעצמות המנדטוריות, מצד אחר הן שימשו עבור חבר הלאומים והמעצמות כעין שסתום, שדרכו יכלו תושבי אזורי המנדט "לשחרר קיטור" ולהביע את חוסר שביעות רצונם. כך קיוו למנוע הצטברות של רגשות שעלולה להביא לתסיסה של התושבים המקומיים ולהתפוצצות של אלימות. כידוע, שיטה זו לא תמיד עלתה יפה.²²

יתר על כן, כדי להתגבר על ההליך המסורבל והסלקטיבי של קבלת הפטיציות, הרבו חברי הוועדה במפגשים אישיים ולא רשמיים עם נציגי תושבי המנדטים בז'נבה. זו הייתה הדרך הטובה ביותר לחברי הוועדה לקבל מידע ממקורות ראשוניים על המתרחש בשטח ולשמור על עצמאותם בפני המעצמות והמועצה. על סמך כל המידע שברשותם - הדוח השנתי, חקירת הנציג המוסמך של

Wheatley. "Mandatory Interpretation", pp. 210-219; Pedersen. "The Meaning of the Mandate System", pp. 569-570
MPMC 22, 1932, p. 196²²

המעצמה המנדטורית, העתירות והתזכירים, דוחות המדווחים וגם השיחות הלא רשמיות בשולי הדיונים - הגישו חברי ועדת המנדטים בתום כל מושב את דוח ההמלצות למועצת חבר הלאומים.²³

לטענת סוזן פדרסן, ההשפעה הגדולה ביותר של הפיקוח של ועדת המנדטים לא הייתה הפעולה למען הכשרת עמים מקומיים לעצמאות או לשלטון עצמי, אלא יצירת שיח ציבורי על המנהל המנדטורי ועל הנעשה בתוך שטחי המנדטים. אף שדיוני הוועדה היו סגורים לציבור, שבועות ספורים מתום המושב פרסמה מחלקת המנדטים את הפרוטוקולים של הדיונים, כולל הדוחות וכל הפטיציות. כך היו הסוגיות השונות בשטחי המנדטים שעליהן דנו בוועדה, כולל הקובלות של התושבים, לנחלת הכלל. היו מעצמות שידעו לנצל זאת כדי לחזק את הלגיטימציה הציבורית של האימפריה, אך שיח זה גם חשף את המעצמות המנדטוריות לביקורת שגרמה להן מבוכה לא אחת. לטענת פדרסן, השפיע השיח בצורות שונות ומשתנות על קבלת ההחלטות בלונדון, ובמידה פחותה יותר בפריז וביתר בירות המעצמות המנדטוריות. באורח טבעי, ככל שהמעצמה הייתה יותר דמוקרטית וליברלית, כך פגעה בה הביקורת הפומבית של הוועדה בצורה חריפה יותר.²⁴ כדי לבחון כיצד השפיע השיח הציבורי שהפיצה ועדת המנדטים על ההנהלה הציונית, עלינו לגשת אל הדיון הראשון על פלשתינה-א"י בזינווה, בשלהי אוקטובר 1924.

1.2 הדיון הראשון על פלשתינה-א"י בוועדת המנדטים

הישיבה הראשונה של ועדת המנדטים התקיימה באוקטובר 1921, אך מאחר שהמנדט הבריטי אושר ביולי 1922 ונכנס לתוקפו רק בספטמבר 1923, דנה הוועדה בפעם הראשונה במנדט בפלשתינה-א"י במושב החמישי שלה, בין ה-23 באוקטובר ל-6 בנובמבר 1924. בשלב זה התנהל המנדט הבריטי כבר ארבע שנים תחת המנהל האזרחי הבריטי, והפרויקט הציוני כבר עשה צעדים בולטים לפיתוח הבית הלאומי היהודי. לקראת הדיון ביקשו חברי הוועדה מהממשלה הבריטית לשלוח את הנציב העליון כנציגה המוסמך,²⁵ ובכך רמזו על החשיבות שהם מייחסים לדיון ועל הצורך של חברי הוועדה לשמוע ממקור ראשוני על הנעשה בשטח. בדרך כלל יוצגו המעצמות המנדטוריות בוועדה על ידי דרגים שונים של פקידי משרדי המושבות או החוץ.²⁶

Pedersen. *The Guardians*, pp. 78-94; —. "The Meaning of the Mandate System", p. 570; ²³ Wheatley. "Mandatory interpretation", pp. 210-218

Pedersen. *The Guardians*, pp. 405-406; —. "The Meaning of the Mandate System", pp. 570- ²⁴ 581

MPMC 5, 1924, p. 10 ²⁵

Freundlich. "First Debate", pp. 116-117 ²⁶

ביוני 1924 הסב וייצמן את תשומת ליבה של ההנהלה הציונית בלונדון לכך שבדיון הקרוב של ועדת המנדטים יבחנו לראשונה את המנדט בפלשתינה-א"י, וראוי שההסתדרות הציונית תגיש לוועדה תזכיר אינפורמטיבי המסכם את פעילותה בארבע שנים האחרונות. כתיבת התזכיר הציוני הוטלה על אנשי הנהלה הציונית בלונדון, בהובלת לאונרד שטיין, המזכיר המדיני.²⁷ התזכיר כלל פרק פוליטי, המתאר את מטרות ההסתדרות הציונית ואת מדיניותה, ופרק על פלשתינה-א"י, המפרט את הישגי ההסתדרות הציונית והיישוב בארץ. במסמך לא הציגו הציונים ביקורת או תלונות כלפי המעצמה המנדטורית, בעיקר משום שלא רצו להביך את הבריטים או לערער את תדמית ההרמוניה של הברית האנגלו-ציונית בחבר הלאומים.²⁸

ההנהלה הגישה את התזכיר בראשית אוקטובר, כשבועיים לפני פתיחת הדיונים, ישירות למזכירות מחלקת המנדטים וליושב ראש הוועדה, המרקזי תאודולי. מכיוון שהמסמך לא עבר דרך הנציב העליון ומשרד המושבות, הוא לא כלל את תגובותיהם. כאמור לעיל, וייצמן ואנשיו בהנהלה סברו שהמעמד הרשמי של ההסתדרות הציונית, בתור הסוכנות היהודית על פי סעיף 4 בכתב המנדט, מקנה להם זכות להגיש מסמכים ישירות לוועדת המנדטים, כאילו היו נציגי המעצמה המנדטורית או אחד ממוסדותיה הרשמיים. לאחר דיון קצר עם עמיתיו החליט תאודולי לדחות את התזכיר הציוני. מבחינתו היה המסמך הציוני פטיציה ששלחה קבוצה חיצונית לשטח המנדט. על פי הנהלים אכן היה צריך לשלוח אותה אליו ישירות, אך חצי שנה לפני פתיחת המושב, כדי שיספיק לבחון אותה ולשלוח למעצמה המנדטורית כדי לקבל את תגובתה. על כן קבע שהמסמך לא קביל. וייצמן הפנה את הנושא אל אנשי הקשר שלו במשרד המושבות וביקש מהם לשכנע את הוועדה לקבל את התזכיר. ג'ררד קלאוסון (Clauson), אחד מפקידי המשרד, בחן את תוכן התזכיר וכתב לעמיתיו שלדעתו המסמך כתוב היטב, בטון מאופק ובניסוח ידידותי באופן כללי לממשלה הבריטית. ג'ון שאקבורו (Shuckborough), ראש מחלקת המזרח התיכון במשרד, כתב בהתכתבות פנימית במשרד המושבות שראפארד אמר לו שאם הציונים ישלחו את התזכיר שלהם ישירות אל חברי ועדת המנדטים, הם יקראו אותו, אבל באופן לא רשמי בלבד. על פי הבנתו, כתב שאקבורו, יש להנהלה הציונית זכות להגיש פטיציה רשמית בתור נציגים של חלק מהאוכלוסייה המקומית, אף על פי שהיא יוצאת מלונדון, וממילא הנציב העליון ביקש שכל הפניות של תושבי המנדט אל חבר הלאומים יעברו דרכו.²⁹ לימים התברר בהנהלה הציונית שרוב חברי הוועדה קיבלו לידיהם את

²⁷ פרוטוקול מושב ההנהלה הציונית בלונדון, 27 ביוני 1924, אצ"מ, Z4/302/11.
²⁸ "The Establishment in Palestine of the Jewish National Home. Memorandum submitted by the Zionist Organization", October 1924, in: LNA, R17/1/39801/2413; Freundlich. "First Debate", pp. 118-120; Wheatley. "Mandatory Interpretation", p. 210.
²⁹ תכתובת בין פקידי משרד המושבות, אוקטובר-נובמבר 1925, NA, CO 733/84.

התזכיר באופן לא רשמי ואף קראו אותו.³⁰ זה היה רמז לבאות עבור הציונים, לעתים הערוצים הלא רשמיים בז'נווה יעילים יותר מאשר הערוצים הרשמיים.

בשלהי אוקטובר הגיע וייצמן לז'נווה בציפייה להופיע בפני ועדת המנדטים. הוא ציפה ליהנות ממעמד מיוחד ומגישה לאולמות הדיונים בחבר הלאומים כנשיא ההסתדרות הציונית העולמית, בדומה למעמדו בלונדון. למרבה המבוכה נאסר עליו להיכנס לדיוני הוועדה, משום שכאמור, רק נציגי המעצמות המנדטוריות רשאים להופיע בפניה.³¹ גם אם לווייצמן ולציונים לא הייתה ביקורת להשמיע כלפי המנדט, ההגבלות שהטילה המועצה על הוועדה עשו את שלהן: ההסתדרות הציונית לא הצליחה להשמיע את קולה הרשמי בדיון הזה. אולם, במקרה הזה בלטו הנתק והפער שבין המציאות הפוליטית שבה התקיימו וייצמן וההנהלה הציונית בלונדון ותפיסתם העצמית, לבין עולמו של חבר הלאומים בז'נווה.

וייצמן נפגש באופן לא רשמי עם כמה מחברי הוועדה, בהם לוגרד, בוגה-ויקסל, ואן רייס ופרייר ד'אנדרדה, בשולי הדיונים ובבתי הקפה בז'נווה.³² הביוגרפים של וייצמן הדגישו עד כמה הוא היה מנוסה ויעיל בדיפלומטיה של ערוצים כאלה: הוא "[...] מעולם לא החמיץ הזדמנות לשיחת מסדרון", אולי משום שעבורו "שיחה לא רשמית מועילה הרבה יותר משיחה רשמית".³³ קשרים אישיים בערוצים לא רשמיים עם אישים כמו וייצמן הועילו לחברי ועדת המנדטים. הם אפשרו להם ללמוד על המנדטים במנותק ממונופול המידע של המעצמות המנדטוריות ונציגיהן המוסמכים. למעשה, כל המגבלות שהטילה עליהן המועצה, האיסור לבקר באופן רשמי במדינות המנדט, איסור הופעה של עותרים בפני הוועדה והנהלים הקפדניים של קבלת פטיציות, דחפו את חברי הוועדה אל הערוצים האלה, בעזרתם חיפו על המגבלות. הדיפלומטיה האישית והלא רשמית (או הרשמית למחצה) שירתה, אם כן, את ההנהלה הציונית ואת ועדת המנדטים, ואפיינה את יחסי הגומלין שבין שני השחקנים האלה לאורך כל שנות הפעילות של חבר הלאומים.

לקראת הדיון ראשון על פלשתינה-א"י הגיש ג'מאל אל-חוסייני, יושב ראש הוועד הפועל של הקונגרס הערבי-פלסטיני, פטיציה על פי הנהלים. היא התקבלה לדיון. קובלנותיו כוונו כלפי מדיניות הבריטים בפלסטין, המעניקה לשיטתו עדיפות לפיתוח הבית הלאומי היהודי על פני זכויותיהם של הערבים. בסוף המסמך דרש הוועד הפועל הערבי כינון מועצה מחוקקת, שבה ייבחרו

³⁰ אמיל מרגוליס ללאונרד שטיין, 19.2.1925, ג'ו 1-983.

³¹ בניגוד למרבית דיוני המליאה והמועצה, שהיו פתוחים לקהל הרחב, כל הדיונים בוועדת המנדטים היו סגורים לציבור, פרט לשיבה הראשונה בכל מושב.

³² וייצמן אל מוריס רוטנברג ועמנואל ניומן, 9 בנובמבר 1924, ג'ו 2-960.

³³ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 291, 305.

ערבים ויהודים באופן יחסי למספרם כפי שהיה לפני יישום מדיניות הבית הלאומי.³⁴ הציונים עמדו בפני מפלה בזינווה: מצד אחד, קולה הרשמי של ההסתדרות הציונית לא נכנס אל אולם הדיונים, לא דרך הופעה של וייצמן מול הוועדה, ולא דרך התזכיר הציוני. מצד אחר, התזכיר הערבי התקבל לדיון וטיעונו היו עלולים להשפיע על הדיון, בהיעדר תגובה ציונית שתאזן אותו. עכשיו נותר לווייצמן לקוות שסמואל ייצג את העמדה הציונית בצורה ראויה.³⁵

ב-28 באוקטובר החל הדיון. תחילה קיבל את זכות הדיבור הנציב העליון, והוא סקר בפני הוועדה את הסוגיות המרכזיות בניהול פלשתינה-א"י. הוא התמקד בניסיונות ממשלת המנדט לייסד מוסדות לשלטון עצמי, והוסיף כדרך אגב את תגובתו לטענות הלא מדויקות, לטענתו, שהעלו הערבים בעתירתם. בסיום דבריו הגיע תורם של חברי הוועדה לתחקר את סמואל. בסך הכל הוא עמד בפני הוועדה במשך 16 שעות, הפרושות על פני שש ישיבות ושלושה ימים. תאודולי וראפארד שאלו אותו על כל אחת מטענות הערבים, בעיקר על הכישלון לייסד מוסדות לשלטון עצמי. חברי הוועדה קיבלו את טענתו של סמואל, שאם הערבים יהיו רוב במועצה המחוקקת הם יתנגדו למדיניות הבית הלאומי, ועל כן תהו אם מדיניות הבית הלאומי בכלל עולה בקנה אחד עם ההתחייבות לשמירה על רווחתה והתפתחותה של האוכלוסייה המקומית, כמתחייב מסעיף 22 באמנת חבר הלאומים. סמואל טען שהוא מאמין שניתן לקיים את מדיניות הבית הלאומי היהודי ולשמור על זכויות התושבים המקומיים ושהוא מקווה ששתי האוכלוסיות יפעלו יחד ליצירת בית משותף.³⁶ לא רק שהוועדה לא השתכנעה, אלא שלוגרד שאל על אחת מטענות הערבים בדבר ההתחייבות הבריטית במכתבו של הנרי מקמהון לשריף חוסיין ב-1915, הקוראת לכינון ממלכה ערבית גדולה במזרח התיכון. בשלב זה הדגישו כמה מחברי הוועדה, שגם אם הם רואים סתירה בין ההתחייבויות של הבריטים, אין בסמכותם לדון בתוקף המנדט או במהותו, לאחר שזה כבר אושר על ידי חבר הלאומים, אלא רק במידת יישום סעיפיו. לוגרד משך את שאלתו.³⁷

מרבית ההיסטוריונים מסכימים שהתחקור של סמואל בוועדה היה תקיף, ושיושב הראש, תאודולי, היה עוין כלפי הציונות. אחד מאלה היה, כאמור, יהושע פרוינדליך, שטען שסמואל עמד למעשה בפני מתקפה, ואפילו פרובוקציה מתוכננת של תאודולי. טענתו מתבססת בעיקר על

³⁴ MPMC 5, 1924, pp. 47, 166-173; Wheatley. "Mandatory interpretation". p. 218
³⁵ Pedersen. *The Guardians*, pp. 97-98; —. "The Impact of League Oversight", pp. 43-44; Freundlich. "First Debate on Palestine", p. 121
³⁶ בשנים הראשונות למנדט האמין סמואל שכל עוד הערבים בפלשתינה-א"י ייהנו מפירות הקדמה שיביאו איתם המתיישבים היהודיים, אין בעיה של מחויבות בריטית כפולה ליהודים ולערבים. ראו: Barbara J. Smith. *The Roots of Separatism in Palestine: British Economic Policy, 1920-1929*. London: I. B. Tauris, 1993, p. 7
³⁷ MPMC 5, 1924, pp. 55-93; Pedersen. *The Guardians*, pp. 97-98; Freundlich. "First Debate on Palestine", pp. 122-124

השאלות שהציג יושב ראש בפני סמואל: "האם הציונות מייצגת את דעתם של מרבית היהודים? האם יש לראות בהסתדרות הציונית גוף המפרש באופן אותנטי את דעתם של היהודים? המשימה הייתה לייסד בית לאומי למען 14 מיליון יהודים מפוזרים ברחבי העולם, אך הציונות היא רק אחד ממרכיבי העם היהודי. נשאלת השאלה, האם הציונים מזוהים עם שאר יסודותיו של הגזע היהודי. יש להסביר מדוע אנשים כמו אדון מורגנטאו לא היו שותפים לדעותיהם של הציונים".³⁸ סמואל השיב לתאודולי ולשאר חברי הוועדה במתן סקירה קצרה וממצה של הרב-גוניות בעולם היהודי בכלל והציוני בפרט, עד שנדמה לפרוינדליך, לאור המתקפה והמגננה, שסמואל ייצג בזינווה את הציונים, לא את הבריטים. בדיווחו למשרד המושבות הודה סמואל שוועדת המנדטים דנה בעניין פלשתינה-א"י באופן יסודי יותר מכפי שאפשר היה לצפות, שהוא עבד קשה מאוד כדי לעמוד בכל הדרישות שלה, ושתאודולי הפגין נטייה עוינת כלפיו.³⁹

תמונה 4: המרקז אלברטו תאודולי. מקור: LONTAD (<https://lontad.project.unog.ch/idurl/1/9304>)

ההיסטוריונית אליזבתה טולרדו (Tollardo) טוענת שתאודולי היה אנטי-ציוני, קודם כל משום קשריו עם הוותיקן. שאלותיו של תאודולי בדיון מצביעים לטענתה על השפעה של ארגון איטלקי בשם "האיחוד הקתולי למקומות הקדושים" (Unione Cattolica pro Luoghi Santi), שפעל בתקופה זו בזינווה וטען נגד הציונות. לקראת הדיון הראשון על פלשתינה-א"י שלח הארגון מכתב מחאה לחבר הלאומים,⁴⁰ ותכנן להגיש תזכיר הטוען שהציונים מחללים את ארץ הקודש ומסכנים את המקומות הקדושים לנצרות. התזכיר לא נשלח בסופו של דבר לוועדת המנדטים, אך לארגון הייתה השפעה לא מבוטלת בציבוריות האיטלקית ואף בזינווה, ולדעתה תאודולי הושפע מכך.⁴¹

³⁸ Freundlich. "First Debate on Palestine", p. 122; MPMC 5, 1924, pp. 63-64 (1946-1856), שהוזכר בפרק הראשון לעיל, דיפלומט ואיש עסקים אמריקאי, היה ידוע בהתנגדותו לציונות.

³⁹ סמואל לשאקבורו, 1 בנובמבר 1924, NA, CO 733/86, pp. 121-122; Freundlich. "First Debate", pp. 121-122; NA, CO 733/86, 1924, JDG ⁴⁰ 29 באוקטובר 1924.

⁴¹ Tollardo. *Fascist Italy and the League of Nations*, p. 191

בזיכרונותיו אכן מציין תאודולי שהצהרת בלפור וכינון המנדט הבריטי בפלשתינה-א"י פגעו בחסות הקתולית על המקומות הקדושים לנצרות.⁴²

טולרדו עוד טוענת שהאינטרסים הלאומיים של איטליה השפיעו מאוד על שיפוטו של תאודולי. האיטלקים היו מתוסכלים מכך שלא קיבלו לידיהם שטח מנדט, אף שלחמו לצד המנצחים במלחמת העולם הראשונה. כפיצוי קיבלו האיטלקים תפקידי מפתח רבים בחבר הלאומים, כמו אלה של תאודולי ושל ויטו קטסטיני בוועדת המנדטים. אך משרות בחבר הלאומים, בכירות ככל שהיו, לא ענו על השאיפות האימפריאליסטיות של מוסוליני, ועל כן הוא פעל בדרכים שונות כדי שאיטליה תקבל לידיה ניהול מנדט, בין אם לאחר חלוקה מחודשת של המנדטים הקיימים או בארצות חדשות. תאודולי היה משוכנע אם כך שהפעולה הטובה ביותר עבור האינטרסים של איטליה היא הגנה על שיטת המנדטים והקפדה על יישום סעיף 22 באמנת חבר הלאומים, ולא בהכרח מתוך דאגה לרווחת האוכלוסייה המקומית וזכות ההגדרה העצמית שלה. הוא לא היה היחיד בוועדה ששמר על האינטרסים הלאומיים של מדינתו, אך כיושב הראש, הטייתו לטובת האינטרסים האיטלקיים בלטה, לטענת טולרדו, לעיני כל. ביקורתו העקבית על ניהול המנדט הבריטי ועל מדיניות הבית הלאומי היהודי (וגם ביקורת על מנדטים אחרים) העלתה את הפוטנציאל, לפחות באופן תיאורטי, לדיון בעתיד על החלפת המעצמה המנדטורית בפלשתינה-א"י.⁴³

ג'ונתן גריבץ, כזכור, טוען שהוועדה שמרה לאורך כל הדיון הראשון בפלשתינה-א"י על עמדה מאוזנת, שתאודולי לא היה אנטי-ציוני ושהתנהלותו בנושא פלשתינה-א"י הייתה שקולה ועניינית.⁴⁴ אולם, ההתבטאויות החריפות של תאודולי נגד הציונות באוטוביוגרפיה שלו משנת 1950, לקראת סוף ימיו, מעידות שיושב הראש האיטלקי לא אהד, בלשון המעטה, את הפרויקט הציוני. מלכתחילה סבר שהבית הלאומי היהודי נועד לכישלון, ושההתיישבות היהודית הייתה בעיקר מפעל ראווי. לדבריו, בעוד שהיהודים התרברבו בהקמת העיר תל אביב, שלתפיסתם עומדת בהשוואה לערים גדולות באירופה, העיר לא הייתה אלא עיר מקלט עבור פליטים, מובטלים ורוכלים, יצירה מלאכותית חסרת הצדקה. היהודים התפארו בהקמת מוסדות אקדמיים, הוא כותב, אך אלה לא עלו בקנה אחד עם חוסר החשיבות של הארץ ואמצעיה המצומצמים. הוא מוסיף שתמיד האמין בהגבלת ההגירה היהודית, ולא רק מסיבות כלכליות, אלא גם מסיבות פוליטיות. שכן מדיניות הבית הלאומי היהודי טמנה בחובה סכנות, שאכן התממשו כפי שצפה מלכתחילה. האלימות שפרצה במרוצת השנים הוכיחה את טענתו שהיהודים והערבים אינם יכולים לחיות זה לצד זה, ורק הזמן

⁴² Theodoli. *A Cavallo di Due Secoli*, p. 135

⁴³ Tollardo. *Fascist Italy and the League of Nations*, pp. 175-190

⁴⁴ Gribetz. "The Question of Palestine Before the International Community", pp. 50-77

יעיד אם מדינת ישראל הקטנה, שזה מקרוב הוקמה, תחזיק מעמד מול שכנותיה הערביות המקיפות אותה מכל עבר.⁴⁵

וייצמן התאכזב מאוד מגישת חברי הוועדה בדיון הראשון על פלשתינה-א"י. הוא חש שהם אינם מבינים את הציונות ולא את הבעיה היהודית. "זינוה לא הייתה ברכה. יש לנו מתנגדים רבים, בפרט בין הנציגים הקתוליים בחבר הלאומים, החשוב שבהם הוא הרוזן תאודולי". וייצמן כינה אותו האויב הגדול ביותר של הציונות בחבר הלאומים והדגיש את העובדה שעוינותו נבעה ממניעים אישיים. תאודולי היה נשוי למתילדה לבית סורסוק הלבנונית, מתנגדים גדולים של הציונות, דבר שלא מנע מהם למכור לציונים אדמות בעמק יזרעאל, עקץ וייצמן.⁴⁶ בזיכרונותיו הדגיש וייצמן שבני משפחתו הלבנונים של תאודולי נטרו טינה לציונים משום שלטענתם הם מכרו את אדמות עמק יזרעאל במחיר נמוך מדי.⁴⁷

שאלתו של תאודולי על מעמדה של ההסתדרות הציונית בציבוריות היהודית שימשה לווייצמן תזכורת נוספת לחשיבות צביונה הייצוגי של הסוכנות היהודית שעל הקמתה עמל באותם ימים, כך שתכלול גם לא ציונים. וייצמן למד גם על השפעת טיעוני הערבים בוועדה: "חבר הלאומים מוצף ספרות [תעמולה] ערבית. למזלנו אין בה כדי לשכנע. אולם לערבים נקודה חזקה אחת לזכותם, והם מנצלים אותה הרבה. הם תמיד מצביעים על הסתירה לכאורה בין סעיף 23 של האמנה [הכוונה לסעיף 22 באמנת חבר הלאומים] לבין המנדט על ארץ ישראל המנוגד לעקרון השלטון העצמי [...]. על גויים פשוטים [חברי וועדת המנדטים], שאינם מתמצאים בכל הנעשה בציונות וגם מתייחסים בחשדנות לאימפריאליזם הבריטי, משפיע הטיעון הערבי השפעה חזקה". אפילו החבר הבריטי בוועדה, לוגרד, היה אכזבה גדולה מבחינת וייצמן. אמנם הם שמרו על קשר אישי, כולל בזינוה באותם ימים, אך החבר הבריטי שיתף פעולה עם הטון הכללי של הוועדה ושאלותיו אף הביכו לעתים את סמואל. וייצמן סיכם כך את ביקורו בזינוה: "מצד אחד התייחסו אלי בזינוה כנציג של עוצמה גדולה, בכבוד רב ובהתחשבות; מצד שני, חבר הלאומים מרגיש שלערבים המסכנים סיכוי נמוך להתמודד מול עוצמה זו, ומשימתו של חבר הלאומים היא להגן על החלש".⁴⁸

וייצמן חזר ללונדון והמתין בקוצר רוח לשמוע מהנציב העליון. ב-3 בנובמבר כתב לו סמואל שהוועדה איננה לא ידידותית (not unfriendly) ושאלו לו מה לחשוש מדוח ההמלצות שלה.⁴⁹ הדוח,

⁴⁵ Theodoli. *A Cavallo di Due Secoli*, pp. 135-137

⁴⁶ וייצמן אל רוטנברג וניומן, 9 בנובמבר 1924, ג"ו 2-960.

⁴⁷ וייצמן. **מסה ומעש**, עמ' 363.

⁴⁸ וייצמן אל רוטנברג וניומן, 9 בנובמבר 1924, ג"ו 2-960; Freundlich. "First Debate", pp. 121-122.

⁴⁹ סמואל לווייצמן, 3 בנובמבר 1924, ג"ו 12-958.

שניסח ראפארד, הודלף לעיתונות טרם פרסומו הרשמי, וכלל ביקורת על ההגירה היהודית לפלשתינה-א"י: "הוועדה מבקשת להסב את תשומת ליבה המיוחדת של המועצה לבעיית ההגירה, שהיא כנראה הסוגייה המרכזית במצב הנוכחי בפלשתינה-א"י. [...] בשנים האחרונות הגיע זרם ניכר של מהגרים לפלשתינה. זרם הגירה זה, שמגיע בעיקר מאזורים שונים של מזרח אירופה, ממלא את שטחה של פלשתינה באוכלוסייה חדשה, שבבסיסה, למרות להיטותה והתלהבותה הציונית ו[למרות] רצונה לתרום לבניית הבית הלאומי היהודי, [...] לא מוכנה לעבודת כפיים, לא על ידי הכשרה טכנית ולא על ידי מסורת משפחתית, וזו העבודה שנחוצה במצבה הנוכחי של פלשתינה".⁵⁰

זרם ההגירה שעליו מתחו חברי הוועדה ביקורת נודע לימים בכינוי "העלייה הרביעית", שבשלב זה הייתה עדיין בחיתוליה. המהגרים, רובם יהודי פולין, עירוניים וזעיר-בורגנים, החלו להגיע לפלשתינה-א"י לאחר כניסת תוקפו של חוק המכסות האמריקאי בשלהי מאי 1924. שבועות ספורים לפני כן מתח וייצמן עצמו ביקורת על האופי העירוני של העולים ועל היעדר הצביון החלוצי בקרב מהגרי העלייה הרביעית.⁵¹ את הביקורת הזו השמיע מול קהל יהודי, ביקורת פומבית של חבר הלאומים הייתה עניין אחר. וייצמן נבהל כשקרא את דברי ועדת המנדטים בעיתון. למחרת כתב לסמואל:

"הוועדה התעלמה לחלוטין מהדוח שלנו ומההישגים שלנו בפלשתינה. [...] הקורא האובייקטיבי - שלא לומר האנטישמי - יסיק באופן טבעי שטריבונל עצמאי כמו הוועדה, לאחר שבחן בקפידה את הראיות שבידיו, הגיע למסקנה שהנכס היסודי ביותר של עבודתנו [העלייה היהודית] - לכל הפחות - אינו משביע רצון. במילים אחרות, שהצפנו את פלשתינה באלמנטים לא יצרניים. הוועדה פשוט אימצה את הטענות של המחאה הערבית. אינני מעז לחשוב על הרושם ש[דוח] זה יעשה, מצד אחד, על הערבים, שזה עתה קיבלו את העידוד הגדול ביותר לפעול נגד ההגירה שלנו; ומצד שני - וזה הכי גרוע - על כל אלפי הפועלים ששפכו במהלך שש השנים האחרונות את דמם ואת מרצם כדי להפוך את השממה של פלשתינה ליישובים פורחים".⁵²

וייצמן חשש שהשיח הפומבי שייצר הדיון הראשון על פלשתינה-א"י בז'נבה עלול להזיק לתנועה הציונית. אם בבריטניה חששו מביקורת חבר הלאומים, ודאי שביקורת כזו עלולה לפגוע בתנועה לאומית, חלשה באופן יחסי מבחינת פוליטית, ונשענת במידה רבה על תדמית ציבורית,

⁵⁰ MPMC 5, 1924, p. 188

⁵¹ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 175-176.

⁵² וייצמן אל סמואל, 13 בנובמבר 1924, ג"ו 961-22.

תעמולה וגיוס כספים. וייצמן שקל את המצב, וכשהבין את גודל המחדל כתב לחבריו בארצות הברית: "הזנחנו את זינווה".⁵³ הנתק הפוליטי בין וייצמן וההנהלה הציונית לבין הפוליטיקה של חבר הלאומים נחשף.

1.3. התנועה הציונית וחבר הלאומים עד 1924

רושם ראשוני, פברואר 1919-דצמבר 1920

ייסוד חבר הלאומים טמן בחובו הבטחה גדולה של עידן חדש עבור יהודי מזרח אירופה. המעצמות בוועידת פריז התנו את ההכרה בעצמאות המדינות החדשות שהוקמו במזרח, כמו פולין וצ'כוסלובקיה, ואת קבלתן לחבר הלאומים בחתימה על הסכמי הגנה על מיעוטים. גם מדינות קיימות שבגבולן חיו מיעוטים רבים, כמו רומניה ויוון, חתמו על הסכמים דומים. חבר הלאומים קיבל על עצמו את תפקיד מגן המיעוטים, ובמזכירות הוקמה מחלקה שתפקידה לפקח על הסכמים אלה ולקבל פטיציות מאת מיעוטים שונים, כולל היהודים.⁵⁴ גם הציונים, כמו רבים אחרים בעולם, קיבלו בהתלהבות את רעיון הקמת חבר הלאומים. כך לדוגמה, מאמר בעיתון **הארץ** באותה תקופה, הגדיל וזקף את מקור הרעיון לזכות המקרא: "...טוב להביא את החיכוכים הבין-לאומיים לפני בית-משפט עליון, רעיון שנולד לפני 2700 שנה, על ידי איש מדיני גדול, יועצו של המלך חזקיהו ישעיהו הנביא. ורק עתה הבינו הדיפלומטים המודרניים כי טוב שהמצפון האנושי ישפוט בין העמים ולא החרב הבוגדה [...] הכל מבינים עתה, כי רק חבר הלאומים יציל את העולם מכיליון...".⁵⁵

להנהגה הציונית היה ברור בתום המלחמה שיישום הצהרת בלפור יהיה תלוי בהסכמת חבר הלאומים, ושהבית הלאומי היהודי יהיה קשור בצורה זו או אחרת בשיטת המנדטים החדשה. בפברואר 1919 הופיעה בפני "מועצת העשרה", נציגי המעצמות המנצחות במלחמת העולם הראשונה, משלחת ציונית, שכללה את וייצמן, סוקולוב, אוסישקין, אנדרה ספיר (Spire), סופר יהודי ומנהיג ציוני צרפתי) וסילוון לוי (נציג כ"ח, לא-ציוני). המשלחת הגישה תזכיר המפרט את דרישותיה, כולל סעיף המבקש ש"הבעלות הריבוניות על ארץ ישראל תועבר לחבר הלאומים והממשל יוענק לבריטניה כמנדט בשם חבר הלאומים".⁵⁶ בשלב זה לא היה ברור לציונים מה אמור להיות תפקידו של חבר הלאומים ומה המשמעות של "בעלות ריבונית" של חבר הלאומים בארץ

⁵³ וייצמן אל רוטנברג וניומן, 9 בנובמבר 1924, ג'יו 2-960.

⁵⁴ Fink. *Defending the Rights of Others*, pp. 267-294

⁵⁵ "מקור חבר הלאומים", **הארץ**, 10 באפריל 1919.

⁵⁶ *The Zionist Organization's Memorandum to the Peace Conference in Versailles Asks for Support for the Establishment of a Jewish State in Palestine*, February 3rd, 1919: http://college.cengage.com/history/primary_sources/world/estab_jewish_state.htm (Retrieved online on 16.8.2021); דוד ויטל, **המהפכה הציונית, כך ג': שלב ההכרעה**, עמ' 291-297.

ישראל. בוועידה ציונית שנערכה בלונדון בחודשים פברואר-מרס 1919 ביקשו חברי הוועד הפועל הציוני לנסח מחדש את התזכיר הציוני ולהגישו פעם נוספת למועצת העשרה. היו שביקשו לכתוב שארץ ישראל היא נחלתו של העם היהודי, ושלחבר הלאומים תהיה "סמכות עליונה" במקום "בעלות ריבונית". וייצמן, שהטיב להבין את הלך הרוח בוועידת פריז ואת מקומו המרכזי של חבר הלאומים בהסדר העתידי של שטחי האימפריה העות'מאנית, הדגיש כי "...חבר הלאומים הוא אדוני ארץ ישראל מבחינה מוסרית. על כך הוחלט בוועידת השלום, ושעה שאנו נוקטים את המילים 'בעלות ריבונית', אנו הולכים כמעט מילה במילה בעקבות אמנתו של חבר הלאומים". ישראל רוזוב, ציוני רוסי, הודה שאינו מבין מה בדיוק אמור להיות תפקידו של חבר הלאומים בארץ ישראל, אך בירך על מעורבותו: "רוצים היינו לזכות במין בעל בית כזה, שאפשר להיפטר ממנו במהירות".⁵⁷

תפקידו של חבר הלאומים עדיין היה לוט בערפל, וכבר פעלו דיפלומטים ציונים כדי להסביר בפני אנשיו את עמדת ההסתדרות הציונית, בציפייה שבועידת סן רמו, באפריל 1920, יכריעו המעצמות על עתידה של ארץ ישראל ועל השתלבותה בשיטת המנדטים. בפברואר נפגש סוקולוב עם ליאון בורז'ואה (Bourgeois), ממקימי חבר הלאומים והנציג הצרפתי במועצת חבר הלאומים. סוקולוב חשש שהצרפתים יתנגדו להצהרת בלפור בהסכם סן רמו, אך שאב אופטימיות מכך שבורז'ואה ראה בציונות גורם ניטרלי במשא ומתן בין הבריטים לצרפתים על גבולות המזרח התיכון.⁵⁸ במרס ביקש וייצמן מרוברט ואנסיתרט (Vansittart) מבכירי משרד החוץ הבריטי, לוודא שבריטניה תיתן הנחיות לנציגיה בחבר הלאומים, כדי שאלה יכירו בתנאים המיוחדים של המנדט, שהיה אמור להיות מבוסס על הצהרת בלפור, ולא על סעיף 22 באמנת חבר הלאומים: "רצוי ביותר מבחינה חוקית, ואולי הכרחי ממש, שחבר הלאומים יקבל הוראות מיוחדות באשר ליעדי המנדט שיוצע עבור פלשתינה. את שאר האזורים המנדטוריים יש לנהל בהתאם לאינטרסים הלאומיים של תושביהם כיום, אך עבור המנדט בפלשתינה, יש להדגיש שייעודו הוא כינון הבית הלאומי היהודי, ולקיים ולשמור, כמובן, על זכויות התושבים המקומיים. [...] כשהאמנה [של חבר הלאומים, ובעיקר סעיף 22] נוסחה לראשונה, כך אני מאמין, היה ברור שתנאי זה לא יכלול את פלשתינה".⁵⁹

⁵⁷ פרוטוקול הוועידה הציונית בלונדון, 7 במרס 1919. הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני, כרך ראשון. יהושע פרוינדליך וגדליה יוגב (עורכים), תל אביב: אוניברסיטת תל אביב והוצאת הקיבוץ המאוחד, 1975, עמ' 69-77.

⁵⁸ סקירתו של סוקולוב בישיבת הוועד הפועל הציוני בלונדון, 11 בפברואר 1920. הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני, כרך שני. משה הלוי ויהושע פרוינדליך (עורכים), ירושלים: הספריה הציונית, 1985, עמ' 10; John J. McTague. "Anglo-French Negotiations Over the Boundaries of Palestine, 1919-1920".

Journal of Palestine Studies, 11 (2), issue 42, 1982, p. 106.
⁵⁹ וייצמן אל רוברט ונסיטארט, 1 במרס 1920, ג"ו 13-564.

לאחר מסירת פלשתינה-א"י לידי בריטניה בסן רמו נכנסו וייצמן ואנשיו למשא ומתן קדחתני עם משרד החוץ הבריטי על נוסח כתב המנדט, המסמך המשפטי הקובע את סדרי החיים והשלטון בפלשתינה-א"י. לורד קרזון (Curzon), שר החוץ הבריטי מאז אוקטובר 1919, לא תמך בהתלהבות בפרויקט הציוני כקודמו בתפקיד, ועל כן וייצמן חשש שהצהרת בלפור תיעדר מכתב המנדט. בדצמבר 1920, לאחר חודשים של חילופי גרסאות שבהם היו מעורבים לא מעט לחצים פוליטיים, הגישו הבריטים את כתב המנדט לחבר הלאומים. וייצמן, שנלחם כמעט על כל הסעיפים ונאלץ להתפשר על רובם, היה שבע רצון: הצהרת בלפור, כלשונה, שובצה בהקדמה של כתב המנדט. אולם עד אישורו הסופי של המנדט על ידי חבר הלאומים, דבר לא היה בטוח.⁶⁰ בנובמבר 1920 הגיע סוקולוב לזינווה כדי לצפות במושב הראשון של מליאת חבר הלאומים. וייצמן סבר שכל עוד לא הוגש כתב המנדט לחבר הלאומים, אין טעם להשקיע שם מאמצים רבים: "זינווה, חוששני, היא ברכה לבטלה, ומוטב שלא נבזבז עוד זמן וכספים עליה. חשוב יותר לפעול כאן [בלונדון] ובפריז".⁶¹ כשבועיים לאחר מכן שלח לסוקולוב מברק: "המנדט נמסר באופן רשמי, אושר סופית [בלונדון] ונשלח לזינווה [...] אבקשך לפקוח עין על הטיפול במועצת חבר הלאומים".⁶²

הציונים קיוו להתקבל לחברות רשמית בחבר הלאומים. בפברואר 1920 אמר סוקולוב לעמיתיו בוועד הפועל הציוני: "על יסוד שיחותי עם בורז'ואה אני אומר, כי ניכנס לחבר הלאומים בשם הבית הלאומי היהודים. ייתכן כי תביעה זו תידחה עשר פעמים, אך לבסוף תתקבל. זהו הקו".⁶³ שנה לפני כן ביקש מוצקין שההנהגה הציונית תדרוש מוועידת השלום להכיר בעם היהודי כחבר מן המניין בחבר הלאומים, ושנציגיו יישבו במועצתו.⁶⁴ שני המנהיגים הציוניים התבדו כמובן, משום שרק מדינות ריבוניות יכלו להתקבל לחברות. מוצקין בכל אופן מינה נציג יהודי קבוע ליד חבר הלאומים מטעם ועד המשלחות היהודיות (Comité des délégation juives auprès de la conférence de la paix), ארגון יהודי שייסדו בוועידה השלום בפריז נציגים יהודים ממזרח אירופה, רובם ציונים, בשיתוף פעולה עם ציוני אמריקה. ועד המשלחות פעל כדי להגן על זכויותיהם הדתיות והלאומיות של המיעוטים היהודים בכל העולם, ובעיקר במזרח אירופה. בין ראשי הוועד היו מוצקין, סוקולוב וג'וליאן מאק, שופט יהודי-אמריקאי.⁶⁵ במטרה לטפח את שיתוף פעולה של הוועד עם מחלקת

⁶⁰ ריינהרץ. **חיים וייצמן: עלייתו של מדינאי**, עמ' 378-377; John J. Mctague. "Zionist-British Negotiations over the Draft Mandate for Palestine, 1920". *Jewish Social Studies* 42 (3/4), 1980, pp. 281-292.

⁶¹ וייצמן לסוקולוב, 27 בנובמבר 1920, ג"ו 16-607.

⁶² וייצמן לסוקולוב, 9 בדצמבר 1920, ג"ו 27-609.

⁶³ סקירתו של סוקולוב בישיבת הוועד הפועל הציוני בלונדון, 11 בפברואר 1920. **הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני**, כרך שני, עמ' 10.

⁶⁴ פרוטוקול הוועידה הציונית בלונדון, 7 במרס 1919. **הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני**, כרך ראשון, עמ' 98.

⁶⁵ Fink. *Defending the Rights of Others*, pp. 196-202, 283-284.

המיעוטים במזכירות חבר הלאומים, מינה מוצקין לאחר ועידת השלום את צבי אברסון, פעיל ציוני מקומי מז'נווה, כנציגו הקבוע של ועד המשלחות היהודיות ליד חבר הלאומים.⁶⁶

לקראת אישור המנדט בחבר הלאומים, ינואר 1921-יולי 1922

לאחר שהוגש כתב המנדט לחבר הלאומים הופנו מבטי הציונים אל ז'נווה, בציפייה לאישור המועצה. לדאבונם נדחה האישור פעם אחר פעם, במשך למעלה משנה וחצי, בעטיים של גורמים שונים: נציגי מועצת חבר הלאומים ביקשו להמתין ליציבות פוליטית במזרח התיכון, לקבלת אישורה של ארצות הברית לכתב המנדט, ולהסרת התנגדותן של המדינות הקתוליות במועצה.⁶⁷ כל עוד לא אישר חבר הלאומים את המנדט, הייתה סמכותה החוקית של הממשלה הבריטית בארץ ישראל מוטלת בספק, לפחות מבחינת החוק הבין-לאומי. הספק הותיר פתח לניסיונות של גורמים שונים לשנות את סעיפי כתב המנדט, ואפילו לבטלו לחלוטין: הוותיקן, שהתנגד בעיקר לסעיפים העוסקים במקומות הקדושים, הפעיל לחץ והצליח להשפיע על מדינות קתוליות להתנער מכתב המנדט. גם בבריטניה נשחקה התמיכה בציונות. משלחת ערבית-פלסטינית, ששהתה בלונדון מאז אוגוסט 1921, הצליחה לזכות באהדתם של חברי פרלמנט ופוליטיקאים מחוגים שמרניים, וגם של אילי עיתונות רבי השפעה כמו הלורד נורת'קליף (Northcliffe), הבעלים של העיתונים ה-*Daily Mirror*, ה-*Daily Mail* וה-*Times*, ולורד סידנהאם (Sydenham), בעל העיתון ה-*Morning Post*. האירועים האלימים בפלשתינה-א"י במאי 1921 (מאורעות תרפ"א), תרמו את שלהם לאווירה המבוהלת בקרב ההנהגה הציונית.⁶⁸

בינואר 1921 נפתח המושב הראשון של ועדת המנדטים. ערביי פלסטין מיהרו לשלוח אל הוועדה מכתבים ופטיציות, ובמהרה נודע לציונים כי מנהל מחלקת המנדטים, ויליאם ראפארד, מצדד בטענות הערבים ומתנגד לסעיפים בכתב המנדט שסותרו, לשיטתו, את סעיף 22 של אמנת חבר הלאומים. הערבים שישבו בשטחי המנדטים החדשים במזרח התיכון ראו בוועדת המנדטים החדשה כתובת לשליחת קובלנותיהם, ועשו כמיטב יכולתם לנצל כתובת זאת. על כך יעידו אלפי

⁶⁶ לאורך כל שנות קיומו היה ועד המשלחות היהודיות אחד מהארגונים היהודיים החשובים שלקח על עצמו לפקח על הסכמי המיעוטים שנחתמו בוועידת השלום בפריז. הוועד פעל למען זכויות האוטונומיה הלאומית תרבותית של המיעוטים היהודיים במזרח אירופה, ודחף לרפורמות בשיטת המיעוטים של חבר הלאומים. ב-1936 הארגון נסגר והוחלף על ידי הקונגרס היהודי העולמי. ראו: Philipp Graf. "Comité des déléguations juives", in: Dan Diner (ed.). *Encyclopedia of Jewish History and Culture Online*, Original German Language Edition: *Enzyklopädie Jüdischer Geschichte und Kultur*. Stuttgart, 2011–2017. Retrieved online on 12 March 2022

⁶⁷ מעמדם של הסכמי סן רמו וסוור (Sèvres), שהסדירו את גבולות המזרח התיכון לאחר המלחמה, החלו להתערער עקב ניצחונותיו של מוסטפה כאמל בטורקיה נגד היוונים באנטוליה, וכן עקב מרידות של האוכלוסייה המקומית בעיראק ובסוריה נגד הבריטים והצרפתים. הממשל האמריקאי סירב לאשר את כתב המנדט טרם קיבל ביטחונות בריטיים בדבר אינטרסים מסחריים ומשפטיים אמריקאיים בפלשתינה-א"י. ⁶⁸ ריינהרץ. **חיים וייצמן: עלייתו של מדינאי**, עמ' 369–378.

הפטיציות והמכתבים ששלחו הערבים מפלסטין וסוריה אל מחלקת המנדטים במשך כל שנות פעילותה.⁶⁹ כל עוד לא אושר כתב המנדט, הטענות העיקריות שבעתירות הערביות-פלסטיניות היו קבועות: הבריטים הפרו את הבטחתם לעצמאות ערבית שניתנה במסגרת מכתבי מקמהון-חוסין, הצהרת בלפור עומדת בסתירה לסעיף 22 של אמנת חבר הלאומים, הממשל הבריטי איננו חוקתי כל עוד לא העמיד מוסדות ייצוגיים לשלטון עצמי וכל עוד חבר הלאומים לא אישר את כתב המנדט. בפברואר 1921 קיבל ראפארד מכתב מאת מוסא כאט'ם אל-חוסייני (Musa Kazem al-Hussayni), נשיא הקונגרס הערבי-פלסטיני, שבו קבל על כך שהצהרת בלפור נכפית על פלסטין, למרות "ההכרזות שעידן הקולוניאליזם ושעבוד העמים חלף".⁷⁰

ערב ההצבעה על אישור המנדט שיגרה האגודה המוסלמית-נוצרית של ירושלים מכתב תוכחה למועצת חבר הלאומים, לפיו "הערבים בפלסטין מאמינים [שחבר הלאומים לעולם לא] יקשור את עצמו למדיניות שבאופן ישיר תתנגד לעקרונות שעל בסיסם הוא הוקם".⁷¹ צ'רצ'יל נטה באותם ימים להגיב על התזכירים הערביים בביטול,⁷² אך ז'נווה היטתה אוזן. "באופן אישי", כתב ראפארד לדראמונד, הממונה עליו, "אינני יכול לשכנע את עצמי שאנו ממלאים כראוי את משימתנו כלפי התושבים של שטחים אלה. מחאותיהם אכן נאיביות ומנוסחות לעתים בצורה גרועה, אך אני סבור שיש צדק בטיעון נגד הדרך שבה בריטניה וצרפת נהגו ועדיין נוהגות בהם, וכן נגד חבר הלאומים, אם המועצה תישאר אדישה לפניותיהם ותאשר מנדטים המנוגדים לסעיף 22 [באמנת חבר הלאומים]".⁷³

שטיין, בתפקידו כמזכיר המדיני של ההנהלה הציונית בלונדון עקב אחר ההתפתחויות בז'נווה, דיווח לווייצמן על עמדתו של ראפארד. אך בבירור שעשה עם פקיד בכיר במשרד החוץ הבריטי, התברר לו שיש סיכוי סביר שמועצת חבר הלאומים לא תתייחס בכובד ראש להסתייגויות של מנהל מחלקת המנדטים.⁷⁴ וייצמן לא הסתפק בזאת. עתיד הפרויקט הציוני תלוי באישור כתב המנדט מטעם חבר הלאומים. הוא פנה לבלפור, אך בלפור לא ייחס לכך חשיבות רבה. היועץ המשפטי של משרד החוץ פרסם חוות דעת שרוקנה מתוכן את טיעוניו של ראפארד. למרות זאת, הסמיכה ההנהלה הציונית בלונדון את מזכיר המשרד, סמואל לנדמן (Landman), להשיג חוות דעת נוספת

⁶⁹ Pedersen. *The Guardians*, pp. 78-90; Wheatley. "Mandatory interpretation", pp. 210-218
⁷⁰ נשיא הקונגרס הערבי-פלסטיני אל מנהל מחלקת המנדטים, 12 בפברואר 1921, LNA, R14/1/11227/2413.

⁷¹ האגודה המוסלמית-נוצרית בירושלים לנשיא מועצת חבר הלאומים, 1 ביולי 1922, LNA, R15/1/2413/15385/2; Wheatley. "Mandatory interpretation", pp. 216-218.

⁷² יוני פורס. **תרשום! אנחנו אומה. מוסא כאט'ם אל-חוסייני, ביוגרפיה פוליטית**. תל אביב: מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה, אוניברסיטת תל אביב, 2017, עמ' 31.

⁷³ ראפארד לדראמונד, 11 באוקטובר 1921, מתוך: Peter. *Rappard*, p. 12.
⁷⁴ שטיין לווייצמן, 1 במרס 1921, ג"ו 7-623.

של משפטן בכיר.⁷⁵ "אין משקל רב לדעתו של ראפארד", כתב לנדמן לאברסון בז'נווה, על סמך חוות הדעת של המשפטנים בשירות ההנהלה הציונית ומשרד החוץ הבריטי. "על כן אין לייחס חשיבות יתרה לביקורת שלו. יש תחושה שהוא עלול להתנגד לתביעותינו ושיש לנהוג זהירות רבה במשא ומתן עמו".⁷⁶ בנובמבר נפגש ראפארד עם שטיין בז'נווה ואמר שאיננו מתנגד לרעיון הציוני, אך יש לו ספקות בנוגע למעשיות שלו. לדעתו, המהגרים היהודים שנכנסים כיום לפלשתינה-א"י (אלה שלימים ייקראו אנשי העלייה השלישית), "איכותם נחותה", ויהודים "מהטיפוס הטוב ביותר" לא יהגרו אליה במספרים ניכרים. למרות זאת, אמר ראפארד, הוא לא ינסה להכשיל את אישור כתב המנדט.⁷⁷

אם בשלב זה לא ייחס וייצמן חשיבות יתרה לדעותיו של מנהל מחלקת המנדטים, דחיית האישור של כתב המנדט בז'נווה, שגררה בעקבותיה עיכוב בתכניות לגיוס כספים ולבניין הארץ, מתחה את עצביו. "הסטטוס הזמני של פלשתינה", התלונן וייצמן במכתב לסמואל,

מוסיף קושי למשימה קשה ממילא [...] אי אפשר לקיים תנאים תקינים, היוזמה נעצרת, והרגשה של אי-ודאות מונעת את הנחתם של יסודות בטוחים לרווחתה של הארץ. דחייה ארוכה זו היא קשה מנשוא עבור הציונות, שצריכה למצוא אמצעים לשיקומה של פלשתינה. לאחר ועידת השלום קיוונו כי עניין זה כבר בא על פתרונו, אך נאלצנו להמתין עד לקבלת ההחלטות בסן רמו. התוצאות של החלטות אלה הן, כמדומה, סוף פסוק בשאלה זו; ובמיוחד לאחר מינויך לנציב עליון נדמה היה שאין שום ספק כי מכאן ואילך תיכנס פלשתינה לתקופה של התפתחות שלווה ויוצרת; אך לא כך היו הדברים, משום שנאלצנו להמתין למושב הראשון של [מליאת] חבר-הלאומים בדצמבר אשתקד; אפילו אז לא נעשה הרישום של המנדט, והוא נועד להיעשות במושב הזה של חבר הלאומים בפריז [המושב ה-12 של המועצה שזה עתה נחתם]. [...] אך כעת נוכחים אנו לדעת כי המנדט לא יוכל להירשם אלא במושב הבא. לפני ארבעה או חמישה חודשים היה המצב הכספי נוח בארצות שבהן אנו תלויים, ורישום המנדט אמור היה להיערך בחגיגות ולהכניס סכומי כסף ניכרים לצורכי פלשתינה; אך בשל הדחייה נקלענו לתקופה של משבר כספי ועבודתנו נעשית קשה הרבה יותר. [...] אין לדחות עוד את הרישום של המנדט בחבר הלאומים. דחיות אלה פוגעות הן באינטרסים של המנדט והן במפעל השיקום של

⁷⁵ פרוטוקול ישיבת ההנהלה הציונית בלונדון, 21 במרס 1921, ג"ו, 13-628.
⁷⁶ לנדמן לאברסון, 24 במאי 1921, אצ"מ, Z4/41844; נתן פיינברג. "על גישתם של חברי ועדת-המנדטים למנדט הארצישראלי". גשר, 3-2 (80-79), 4-1973, עמ' 102.
⁷⁷ שטיין לוייצמן, 24 בנובמבר 1921, ג"ו 10-674.

פלשתינה. לפיכך אני מבקשים ממך, אדוני, לקדם בכל דרך את רישום המנדט בחבר
הלאומים מהר ככל האפשר.⁷⁸

בינואר 1922 הגיע וייצמן לזינווה כדי לצפות במושב החורף של מועצת חבר הלאומים,
ולתאכזב פעם נוספת. המועצה החליטה לדחות שוב את הדיון על המנדט על פלשתינה-א"י. "אני
מקווה שנקבל את המנדט כשמועצת חבר הלאומים תתכנס באפריל", כתב וייצמן לאחד מפקידי
הממשלה הבריטית, "ואולי אז עשויים אנו להיות חופשיים להתרכז בעבודה היצרנית שממנה אנו
מוסחים ללא הרף בשל רצף של משברים פוליטיים. ברגע שנהיה חופשיים להתמסר לכך בתנאים
רגילים, אני בטוח שנתקדם במהירות".⁷⁹ במהלך שהותו בזינווה הבין וייצמן שהזירה הדיפלומטית
בחבר הלאומים חשובה לעניין הציוני, ולכן ראוי שיהיה להסתדרות הציונית נציג קבוע שישמש לו
ולהנהלה עיניים ואוזניים. הוא נפגש עם צבי אברסון, נציג ועד המשלחות היהודיות, אותו הכיר
מימיו באוניברסיטת זינווה בראשית המאה.⁸⁰ "אהבתי מן הרגע הראשון", נזכר וייצמן בתקופה
המשותפת שלהם באוניברסיטה. "אברסון היה איש-האוויר par excellence, מחונן, תלוש, חסר-
תכלית, בלי אומנות ובעל כוונות טהורות [...], צועני, חסר-בית, חי מן הבא ביד, סטודנט-קבצן
אמיתי, ומכוער כקוף - היה חבר נפלא". עד כדי כך היה אברסון יקר לליבו של וייצמן, שהוא הקדיש
לו ולמעלליהם המשותפים באוניברסיטת זינווה בראשית המאה שלושה עמודים שלמים
באוטוביוגרפיה שלו.⁸¹

בשלהי ינואר 1922 דנה ההנהלה הציונית בלונדון במינויו של אברסון לנציג בזינווה. היו
שהתנגדו למינויו, אך מוצקין, שבעצמו מינה את אברסון לנציג ועד המשלחות היהודיות, ציין שהאיש
מועיל ביותר והמליץ לאפשר לו לייצג את ההסתדרות הציונית מפעם לפעם. וייצמן טען שאברסון
"אינו לא מתאים" לתפקיד, וכך סוכם שאברסון ימונה לייצג את האינטרסים של ההנהלה הציונית
ליד חבר הלאומים, כשיעלה הצורך בכך.⁸² מנקודת מבטו של אברסון, שיתוף הפעולה עם

⁷⁸ וייצמן אל סמואל, 7 במרס 1921, ג'ו 7-625.

⁷⁹ וייצמן לוולטר ה' גריבון (Gribbon, איש משרד המלחמה הבריטי), 2 במרס 1922, ג'ו 2-706.

⁸⁰ בזיכרונותיו תיאר וייצמן את השנים שעשה באוניברסיטת זינווה כפריט-דוצנט (מרצה זוטרי) כשנים מופלאות. הוא עשה שם ארבע שנים (בין 1900-1904), שם התאהב בוורה ורכש חברים רבים, ושם החל את דרכו בתנועה הציונית, כאחד ממייסדי "הפרקציה הדמוקרטית", האופוזיציה בהסתדרות הציונית בתקופת הרצל. ראו: וייצמן. **מסה ומעש**, עמ' 76.

⁸¹ וייצמן. **מסה ומעש**, עמ' 70-72. צבי אברסון (1871-1951), היה יהודי שוויצרי ממוצא רוסי. כאמור, הוא הכיר את וייצמן (ואת ורה) באוניברסיטת זינווה, בתחילת המאה ה-20, היה חבר בפרקציה הדמוקרטית, וציר בקונגרס הציוני החמישי והשישי. במהלך מלחמת העולם הראשונה אברסון היה מעורב בפעילות תעמולתית להגנה על זכויות היהודים באירופה כמיעוט לאומי. הוא היה חבר בוועד המשלחות היהודיות בפריז לאחר המלחמה, ולאחר ועידת השלום, כאמור, מונה על ידי נשיא ועד המשלחות, מוצקין, לנציגו הקבוע בזינווה. על אברסון ופעילות ועד המשלחות היהודיות, ראו: Giladi. *Jews, Sovereignty, and International Jewish Humanitarianism*, pp: 58-59, 88-96; Granick. *Discours prononcé au nom de la délégation Juive*. 142-145; Zevi Aberson. *Les revendications Juives*. Genève: Bureau du Comité National Juif en Suisse, 1916.

⁸² פרוטוקול ישיבת ההנהלה הציונית בלונדון, 29 בינואר 1922, ג'ו 7-693.

ההסתדרות הציונית חיזק את מעמדו גם בהקשר של עבודתו למען זכויות היהודים בחבר הלאומים, במיוחד נוכח המאבק בז'נווה עם יריבו הפוליטי, לואיין וולף, שהיה מגיע לשם מפעם לפעם מטעם יק"א וכי"ח, ואגב כך ערער את מעמדו של אברסון.⁸³

בשנתיים שבמהלכן שימש אברסון נציג ההנהלה בז'נווה הוא היה עסוק מדי בתפקידו כנציג ועד המשלחות ולא השכיל או טרח לטפח קשרים אישיים מועילים עם דמויות מפתח בוועדת המנדטים. הוא אכן שימש עיניים ואוזניים עבור ההנהלה הציונית, אך אלה לא העמיקו לראות או לשמוע. מפעם לפעם שלח לווייצמן ולשטיין קטעים מתוך העיתונים בז'נווה, כאלה שחשב שיש בהם עניין לציונות. מדי פעם קיבל מההנהלה בלונדון חוברות הסברה על הציונות, שאותן חילק לחברי הוועדה המתעניינים.⁸⁴ אברסון דיווח לווייצמן ושטיין על המושב השני, השלישי והרביעי של ועדת המנדטים, אך אלה היו דיווחים שטחיים למדי, אם משום שהיה עסוק מדי בענייניו, או בשל כישוריו המוגבלים כדיפלומט, או מכיוון שהמושבים לא עסקו בפלשתינה-א"י. המידע שמסר לא היה כה מעניין ולעתים גם לא מעודכן.⁸⁵

במרס 1922 יצא וייצמן לרומא. באותה העת הגיש הוותיקן תזכירים אחדים שהתנגדו לכתב המנדט, ובעיקר לסעיף 14, הקורא להקמת ועדה לניהול האתרים הקדושים בארץ לחבר הלאומים. הוותיקן עמד על כך שאת זכות קבלת ההחלטות בוועדה תקבל העדה הקתולית. וייצמן נפגש עם הקרדינל פייטרו גאספארי (Gasparri), מזכיר המדינה בוותיקן, ועם פוליטיקאים איטלקים בכירים, כולל ויקטור עמנואל (Victor Emmanuel) השלישי, מלך איטליה. אף שווייצמן דיווח על אווירה נעימה וידידותית, הוא לא הצליח לשנות את הלך הרוח האנטי-ציוני של הוותיקן.⁸⁶ בארצות הברית, לעומת זאת, רשמו הציונים הצלחה. משלחת ההנהלה הציונית, שכללה את סוקולוב, ז'בוטינסקי ולואי ליפסקי, נפגשה עם סנטורים וצירי קונגרס אמריקאים, והצליחה לקדם גישה חיובית אמריקאית לטובת אישור המנדט. לשמחתם ואולי במידה מסוימת גם בהשפעתם, הגיעו

⁸³ אברסון לווייצמן, 28 בפברואר 1922, ג'יו 704-15; על התחרות של וולף עם הדיפלומטים של ועד המשלחות היהודיות בז'נווה, בין 1920-1925, ראו: Loeffler. *Fink. Defending the Rights of Others*, pp. 267-294; Rooter *Cosmopolitans*, pp. 47-48; Granick. *International Jewish Humanitarianism*, pp. 142-143. מעניין, אך לא מפתיע נוכח המרחק הגאוגרפי, שבאוגוסט 1922 היה זה הנציג היפני בוועדה שביקש מאברסון חוברות מידע על הציונות. באופן כללי, פרט לכמה מקרים יוצאים מן הכלל, שמרו חברי הוועדה היפנים על דממה בכל הנוגע לדיונים שלא נגעו במנדט היפני. אברסון לווייצמן, 7 באוגוסט 1922, ג'יו 747-7.

⁸⁵ אברסון לווייצמן, 1 ביולי 1924, ג'יו 934-7.
⁸⁶ ריינהרץ. **חיים וייצמן: עלייתו של מדינאי**, עמ' 386-389; יצחק מינרבי. **הוואתיקאן, ארץ הקודש והציונות, 1895-1925**. ירושלים: יד בן-צבי, 1985, עמ' 87-99; Walter Zander. *Israel and the Holy Places of Christendom*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1971, pp. 64-71.

בריטניה וצרפת להסכמות עם הממשל האמריקאי, ובראשית חודש מאי קיבלו שני בתי הקונגרס את ההצעה לאשר את כתב המנדט.⁸⁷

מעודד מהחדשות מאמריקה, חזר וייצמן באמצע מאי לז'נווה כדי לצפות במושב הבא של המועצה. הוא קיווה שיהיה די באישור האמריקאי כדי שבריטניה וצרפת יפעלו להסרת ההתנגדות הקתולית. הוא צפה בסיפוק רב בבלפור נואם בפני המועצה, אך לאכזבתו, הוותיקן השפיע על המדינות הקתוליות במועצה, ובמיוחד על ברזיל. מכיוון שלא הושגה החלטה פה אחד, נדחה הדיון פעם נוספת.⁸⁸ ההמתנה הממושכת להכרעת חבר הלאומים דיכאה אותו: "אין כאן כלום - הכל משעמם", כתב לוורה, "ז'נווה היא עיירה משעממת להחריד".⁸⁹ "עלינו לסבול עוד כמה שבועות [בהמתנה לאישור המנדט]. משעמם כאן נורא. ז'נווה היא עיר רפאים".⁹⁰ עוד כתב שהוא לא רואה בז'נווה נוכחות ערבית, אך "אויבינו, במיוחד הוותיקן ויהודים חרדים, עובדים כאן חזק מאוד, ואין כאן איש שיתנגד להם".⁹¹

הנוכחות הערבית בז'נווה בשנים אלה אכן הייתה מצומצמת. בשנים 1921-1923 שיגר הקונגרס הערבי-פלסטיני שלוש משלחות דיפלומטיות ללונדון, משלחת לאיסטנבול ומשלחת ללוזאן, בעת שהמעצמות דנו בהסדר חדש בטורקיה. אמנם הקונגרס שלח לז'נווה מעת לעת נציגים, אך חבריו לא ראו צורך בנוכחות קבועה או ממושכת ליד חבר הלאומים.⁹² הנוכחות הערבית-פלסטינית הבולטת ביותר בז'נווה נרשמה בחודשי קיץ 1921: בזמן שהמשלחת הערבית-פלסטינית הראשונה שהתה בלונדון, פעלו בז'נווה מנהיגים סורים כדי לכנס קונגרס סורי-פלסטיני מאוחד. לאחר התלבטויות והיסוסים, שלחה המשלחת הערבית-פלסטינית בלונדון שלושה נציגים לקונגרס בז'נווה. הקונגרס הסורי-פלסטיני פרסם את החלטותיו ושלח למזכ"ל חבר הלאומים מכתב שבו תבע לסלק את הכוחות הבריטיים והצרפתיים מהמזרח התיכון, לבטל את הצהרת בלפור, להכיר בעצמאותן של סוריה, לבנון ופלסטין, ובזכותן להתאחד בקונפדרציה עם מדינות ערביות נוספות.⁹³ בינואר 1922 ניסה הוועד המנהל של הקונגרס הסורי-פלסטיני להתאחד שנית עם ההנהגה הערבית-פלסטינית ולארגן קונגרס נוסף בז'נווה. האיחוד לא התממש, בגלל המשאבים המוגבלים של

⁸⁷ ריינהרץ. **חיים וייצמן: עלייתו של מדינאי**, עמ' 389; Howard Grief. *The Legal Foundation and Borders of Israel under International Law*. Jerusalem: Mazo Publishers, 2008, p. 198

⁸⁸ וייצמן לוורה, 11 במאי 1922, ג"ו 64-722A; ריינהרץ. **חיים וייצמן: עלייתו של מדינאי**, עמ' 390.

⁸⁹ וייצמן לוורה, 13 במאי 1922, ג"ו 12-723.

⁹⁰ וייצמן לוורה, 16 במאי 1922, ג"ו 23-723.

⁹¹ וייצמן לוורה, 13 במאי 1922, ג"ו 12-723.

⁹² Ann Mosley Lesch. *Arab Politics in Palestine, 1917-1939: The Frustration of a Nationalist Movement*. Ithaca & London: Cornell University Press, 1979, p. 155

⁹³ מכתב מאת מישל לוטפאללה, נשיא הקונגרס הסורי-פלסטיני, למזכ"ל חבר הלאומים, 2 בספטמבר 1921, LNA, R39/1/15122/16062.

המוסדות הערביים, וגם בגלל חילוקי דעות עם התנועה הלאומית הסורית. הנציג הסורי-פלסטיני הקבוע בז'נווה מונה בסופו של דבר ב-1925, האמיר שכיב ארסלן (Shakib Arslan).⁹⁴

למה התכוון וייצמן כשכתב שהחרדים עובדים חזק בז'נווה? "אגודת ישראל", הארגון האורתודוקסי-חרדי הגדול ביותר באותם ימים, העמיד שלוחות שונות שאותן הנהיגו מנהיגים בעלי תפיסות עולם שונות בכל הנוגע לציונות. אחד מהם, ד"ר יצחק ברויאר (Breuer), שכמו רבים מאנשי אגודת ישראל הוטרד מדרכיה של התנועה הציונית, ראה בהכרזת בלפור מאורע היסטורי-אלוהי ובחבר הלאומים "פרוודור להיכל החזון של משפט ה'...".⁹⁵ עם זאת, הנהגת האגודה התנגדה לכתב המנדט, ובעיקר לסעיף 4, המכיר בהסתדרות הציונית כסוכנות יהודית שתפעל בשיתוף פעולה עם הבריטים בענייני היישוב בפלשתינה. אנשי האגודה חששו שמעמד פוליטי רשמי זה יציב את ההסתדרות בעמדת כוח שתאיים על מעמדם ותרמוס את זכויותיהם. כמי שראו עצמם נציגים של חלק נכבד של היישוב הישן בארץ ישראל, ביקשו מנהיגי האגודה מחבר הלאומים להכיר בהם כ"הסוכנות היהודית", או לכל הפחות שחבר הלאומים יוודא שזכויותיהם בפלשתינה-א"י יישמרו.⁹⁶ בקשת הנהגת האגודה לזכות בהכרה בתור הסוכנות היהודית לא התקבלה, אך גם לאחר אישור כתב המנדט היא המשיכה לעתור לוועדת המנדטים ולפעול בז'נווה, למורת רוחם של הציונים.

לקראת פתיחת המושב הבא של מועצת חבר הלאומים בלונדון, ביולי 1922, חידש וייצמן את המערכה בקרב המדינות הקתוליות. הוא פנה לליונל דה רוטשילד, בעליו של בנק גדול בברזיל, בבקשה שישפיע על הנשיא הברזילאי להתנגד ללחצי הוותיקן ולאשר את המנדט. הוא נסע גם לצרפת, ונפגש עם פוליטיקאים צרפתים קתולים שונים, שהבטיחו את תמיכתם. כמו כן ביקש מידידיו בספרד לפנות לממשלתם, והוא עצמו נפגש עם נציג ספרד במועצת חבר הלאומים.⁹⁷ נוסף על כך ביקש מפעילים ומרבנים ציונים-אמריקאים לשלוח מברקי תמיכה בכתב המנדט, ממוענים לדיויד לויד ג'ורג' ולצ'רצ'יל, וכן לממשלה הצרפתית והאיטלקית, למזכירות חבר הלאומים ולראפארד בז'נווה.⁹⁸ ב-24 ביולי אישרה מועצת חבר הלאומים את המנדט הבריטי פה אחד. וייצמן

⁹⁴ יהושע פורת. **צמיחת התנועה הלאומית הערבית-פלסטינאית, 1919-1929**. תל אביב: עם עובד, 1976, עמ' 96-94 Weldon C. Mathews. *Confronting an Empire, Constructing a Nation: Arab Nationalists and Popular Politics in Mandate Palestine*. London & New York: I.B. Tauris, 2006, pp. 77-78

⁹⁵ יצחק ברויאר, "שני מקלות רועים", הרצאה ב-1926, מתוך: יוסף פונד. **פירוד או השתתפות: אגודת ישראל מול הציונות ומדינת ישראל**. ירושלים: הוצאת מגנס, תשנ"ט, עמ' 36.

⁹⁶ רשימת מכתבים מאת אגודת ישראל מפורטת בדוח של מזכיר מועצת חבר הלאומים אל חברי המועצה, 12 ביולי 1922, LNA, R16/1/21925/2413. יוסף פונד. "אל תוך המעגל: ניסיונות אגודת ישראל לחבור לסוכנות היהודית". **ישראל**, 2013, עמ' 143-144.

⁹⁷ ריינהרץ. **חיים וייצמן: עלייתו של מדינאי**, עמ' 396.

⁹⁸ וייצמן לברנרד רוזנבלט, 20 ביוני 1922, ג"ו 55-731B.

יכול היה סוף סוף לנשום לרווחה: "ההקלה שבה אנו מקבלים את סיומה של תקופה ממושכת של דריכות עולה בקנה אחד עם הכרת תודתנו העמוקה לממשלה ולעם הבריטי", כתב ללואיד ג'ורג', ראש הממשלה הבריטי.⁹⁹

תשומת הלב הציונית מתרחקת מז'נווה

לאחר שעוגן מעמדו המשפטי של כתב המנדט בחוק הבין-לאומי, ז'נווה דרשה, לכאורה, פחות מתשומת לבו של נשיא ההסתדרות הציונית ושל עמיתיו בהנהלה. הוותיקן, הערבים¹⁰⁰ והחרדים, כך היה נדמה לו, כבר אינם יכולים להזיק בחבר הלאומים. משאושר המנדט, ועדת המנדטים אינה יכולה לפעול בניגוד לסעיפיו. אדרבה, על הוועדה לוודא מעתה שהממשל הבריטי בפלשתינה-א"י מיישם את כתב המנדט ככתבו וכלשונו.

מיד לאחר אישור המנדט יצא וייצמן לחופשה בשווייץ, ומשם המשיך לוועידה הציונית השנתית בקרלסבד (Karlsbad, Karlovy Vary). מתנגדיו התקיפו אותו בוועידה, והוא נאלץ להגן על סעיפיו השונים של כתב המנדט ועל הספר הלבן של צ'רצ'יל שפורסם חודש לפני כן. רוב הביקורות התמקדו בהגבלת העלייה היהודית ליכולת הקליטה הכלכלית של הארץ ובהפרדת עבר הירדן המזרחי מארץ ישראל. בצד הביקורת נשמעה תמיכה מכמה מן המנהיגים הציוניים שהעריכו את ההישג הדיפלומטי בחבר לאומים,¹⁰¹ אחד מהם היה ויקטור יעקבסון, אז חבר הוועד הפועל הציוני, וייצמן גמל לו על כך זמן קצר לאחר מכן.

ביוני 1923 הגיע וייצמן לביקור קצר בז'נווה, לראשונה מאז שאושר המנדט, לרגל פתיחת המושב השלישי של ועדת המנדטים. הוא נפגש עם ראפארד, שחזר באוזניו על תמיכתו בטענות הערבים, ובישר לו שלחברי הוועדה אין כוונה לעסוק בענייני פלשתינה-א"י, מכיוון שהמנדט טרם נכנס לתוקפו (הדבר קרה רשמית רק בספטמבר). כך או כך, אמר ראפארד, הדיונים לא יהיו פתוחים לקהל.¹⁰² מז'נווה המשיך וייצמן לקונגרס הציוני בקרלסבד (נפתח באוגוסט 1923), ובנובמבר יצא

⁹⁹ וייצמן ללואיד ג'ורג', 26 ביולי 1922, ג'ו 2-744.

¹⁰⁰ התסכול הערבי לאחר אישור המנדט בחבר הלאומים התחלף בהתלהבות כשנפוצו ידיעות על ניצחונותיו של מוסטפה כאמל על היוונים באנטוליה, ונוכח האפשרות להסדר חדש במזרח התיכון. גם פרישתו של לואיד ג'ורג', תומך הציונות, וכינונה של ממשלה חדשה בבריטניה הפיחו בערבים תקווה. במהרה פגה ההתלהבות, כשהתברר שהסכמי לוזאן לא עסקו בפלסטין ושלממשל הבריטי החדש אין כוונה להפר את הברית האנגלו-ציונית. ללא מרחב תמרון דיפלומטי, נכנסה הפוליטיקה הערבית-פלסטינית לתקופת קיפאון ושיתוק, שנמשכה כמעט ללא הפרעה עד 1928. ראו: Ayyad Abdelaziz. *Arab Nationalism and the Palestinians*, 1850-1939. Jerusalem: PASSIA Publications, 1999, p. 107; Lesch. *Arab Politics in Palestine*, pp. 166-167.

¹⁰¹ מושב הוועד הפועל הציוני, קרלסבד, 22 באוגוסט-2 בספטמבר 1922, בתוך: משה הלוי (עורך). **הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני 1919-1929**, כרך שלישי. ירושלים: הספריה הציונית, 2003, עמ' 146-137.

¹⁰² ראפארד לוייצמן, 10 ביולי 1923, ג'ו 29-829B.

למסע גיוס כספים בארצות הברית, שנמשך עד מאי 1924. בספטמבר הפליג שוב לפלשתינה-א"י, וב-17 באוקטובר הגיע עם הנציב העליון לז'נווה בציפייה להופיע בפני ועדת המנדטים בדיון הראשון על פלשתינה-א"י.

פרדריק קיש, ראש ההנהלה הציונית בירושלים, ביקר בז'נווה זמן קצר לפני פתיחת המושב החמישי של ועדת המנדטים. מכריו מימי ועידת השלום בפריז סיפרו לו על התעמולה האנטי-ציונית שמפיצים הערבים בחבר הלאומים, שנותרה ללא מענה ציוני הולם.¹⁰³ הדיון הראשון על פלשתינה-א"י אכן עורר את הדיפלומטים הערבים-פלסטינים לפעולה, גם אם בקנה מידה מצומצם. בראשית אוקטובר שיגר ג'מאל אל-חוסייני את עתירתו המוזכרת לעיל, אך עתה משהפך המנדט לעובדה מוגמרת, הוא לא ערער על חוקיותו, כפי שהוא ועמיתיו עשו בעבר, אלא, כאמור, קבל על העיכוב בקיום ההתחייבות לכינון מוסדות לשלטון עצמי. הוועד הפועל הערבי שקל לשלוח משלחת לז'נווה, אך נאלץ לבסוף לוותר על כך עקב מחסור במשאבים הנדרשים.¹⁰⁴

התקופה שבין יולי 1922 לבין אוקטובר 1924, מאישור המנדט עד הדיון הראשון על פלשתינה-א"י בוועדת המנדטים, הייתה תקופה שבה וייצמן והציונים היו מנותקים מהאווירה בז'נווה. וייצמן סבר שכעת, מלאחר שחבר הלאומים אישר את כתב המנדט, ולאור מעמדה המיוחד של ההסתדרות הציונית, לתפיסתו, אין צורך אלא בביקורים ובמכתבים מזדמנים לראפארד, שהיה אדיב אך לא יותר מכך ביחסו אל הציונים. פעילותו המצומצמת של אברסון בז'נווה לא היה בה כדי ללמד את הציונים על הלכי הרוח בז'נווה ובוודאי לא היה בה כדי להשפיע על ועדת המנדטים. זאת ועוד, נראה שווייצמן המעיט בהשפעתה של הוועדה, וככל הנראה לא היה מודע ליכולתה לעורר שיח ציבורי ביקורתי שיש בו פוטנציאל לפגיעה בתדמיתה של התנועה הציונית.

1.4. בקרת נזקים: פעילותו של וייצמן לתיקון דוח הוועדה, נובמבר-דצמבר 1924

ביקורת ועדת המנדטים במושב החמישי, כאמור, ערערה את ביטחונו של וייצמן. התובנה הראשונה שלו הייתה שאי אפשר לסמוך על הבריטים בשמירה על אינטרסים הציוניים בחבר הלאומים, לא כל שכן על אברסון. מכאן נבעה ההחלטה למנות נציג ציוני במשרה מלאה בז'נווה. ההנהלה, בהשפעת וייצמן, מינתה את יעקבסון לתפקיד. כמו כן יצאו וייצמן ואנשיו למערכה דיפלומטית נרחבת בבריטניה ובחבר הלאומים, בניסיון למתן את הביקורת ואת השפעתה. בז'נווה הפיץ אברסון עשרות עותקים של התזכיר הציוני שנדחה בוועדה לפקידים שונים במזכירות, לחברי הוועדה

¹⁰³ קיש. **יומן ארץ-ישראלי**. כרך א', עמ' 157.

¹⁰⁴ Abd al-Wahhāb Kayyālī. *Palestine: A Modern History*. London: Croom Helm, 1978, pp. 130-133

ולעיתונאים בז'נווה.¹⁰⁵ וייצמן פנה אל שאקבורו במשרד המושבות, וזה הציע לו לנסח כמה משפטים לשיבוץ בתוך טקסט הדוח, על פי הנוסח שהודלף לעיתונות, אם יתברר שחבר הלאומים יאפשר למשרד המושבות להכניס לדוח הסופי תיקונים.¹⁰⁶ מעודד מכך, ניסח וייצמן פסקה חדשה, בתקווה שמשדר המושבות יצליח אכן לשבץ אותה מיד לאחר פסקת הביקורת. בפסקה החדשה כתב וייצמן כי אף שחלק מסוים מהמהגרים הגיעו לפלשתינה-א"י ללא הכשרה לעבודה חקלאית, הם הסתגלו במהירות גבוהה מן הצפוי למצב החדש ותרמו תרומה גדולה לפיתוח החקלאות והתעשייה. אחר כך כתב וייצמן ללוגרד, שהביע נכונות לעזור בתיקון הדוח ויעץ לו לפנות ישירות אל מחבר הדוח, אל ראפארד.¹⁰⁷ מכתבו של וייצמן לראפארד היה ארוך ומלא פאתוס. הוא קיווה לשכנע אותו לקבל את השינויים, וניצל את ההזדמנות כדי להציג בפניו את עמדת הציונים כלפי הדיון הראשון בפלשתינה-א"י ולהוכיח אותו על הביקורת של הוועדה:

...הקורא הלא משוחד - וללא ספק צדדים מתעניינים, כמו הערבים שלנו ומתנגדים אחרים- לא יכולים אלא להרגיש [...] שוועדת המנדטים [...] באמת התכוונה לבקר את מדיניות [הבית הלאומי היהודי] כולה, מאחר שמדיניות זו נתפסת על ידי הוועדה כלא צודקת ולא ברת ביצוע, אולם מכיוון שסמכויותיה מוגבלות, היא נמנעה מלבטא את דעתה האמיתית. [...] חבר הלאומים אישר ואימץ את המנדט; העניין כבר הוכרע ["chose jugée"]. מה התכלית בפתיחת הדיון פעם נוספת? הדבר יכול לעודד מחדש את העימות הפוליטי בפלשתינה, ולערער את נפשם של האנשים שם [...]. הגעתי לז'נווה לא כדי שישמעו אותי באופן רשמי ולא כדי להגיש תלונות וקובלנות, אלא כדי לתת מידע ולהציג עובדות. [...] אין לי מעמד רשמי בחבר הלאומים, אבל אני ראש הסוכנות היהודית [...]. חוץ ממך ומסר פרדריק [לוגרד], אף חבר של ועדת המנדטים לא טרח לתשאל אותי. [...] אך עדיין [מבחינתם] זה אפשרי והולם את חוש הצדק הגבוה שמאפיין את חבר הלאומים, לשפוט את ההגירה שלנו ולתאר אותה כזרם של אנשים לא מוכשרים [...] לעבודת כפיים. [...] אנשים אלה בנו כבישים ובתים, ייבשו ביצות, חרשו אלפי אקרים של אדמה, נלחמו בדיונות, בחולות, במדבריות ובסלעים של פלשתינה. [...] הדוח של ועדת המנדטים, אולם, לא אומר דבר בקשר לנקודה זו.¹⁰⁸

¹⁰⁵ שטיין לאברסון, 18 בנובמבר 1924, ג"ו 5-963.
¹⁰⁶ שאקבורו לסמואל, 20 בנובמבר 1924, NA, CO 733/79.
¹⁰⁷ וייצמן לשאקבורו, 13 בנובמבר 1924, ג"ו 30-961.
¹⁰⁸ וייצמן לראפארד, 15 בנובמבר 1924, ג"ו 1-962.

בינתיים כתב וייצמן מכתב ברוח דומה גם לדראמונד, וביקש מיעקובוס קאן, המנהיג הציוני הוותיק מהולנד, לכתוב לוואן רייס, החבר ההולנדי בוועדת המנדטים, ולהציג בפניו את טענות הציונים במלואן.¹⁰⁹

ב-18 בנובמבר השיב ראפארד לווייצמן כי אין בכוונתו לדון עם וייצמן בדוח חשאי, שהודלף בדרכים פסולות, ושעדיין לא הועבר באופן רשמי לנציגי המועצה או לעיתונות.¹¹⁰ מיד לאחר מכן כתב ראפארד ללוגרד שאין בכוונתו לדון עם וייצמן על הדוח, והוסיף שהוא "לא מופתע מפעולותיו של וייצמן ולא מבוהל מהן". הוא לא הופתע משום שידע מלכתחילה שהדוח ייתפס כלא-ידידותי עבור הציונים, ולא היה מבוהל, משום שהרברט סמואל, עמו נפגש לאחר שזה קרא את הטיוטה פעמיים, לא נראה מבוהל בעצמו.¹¹¹ ב-22 בנובמבר עדכן לוגרד את שאקבורו בעמדתו של ראפארד, והוסיף שכדאי שווייצמן יסביר לוועדת המנדטים ולמשרד המושבות כיצד השיגה העיתונות היהודית את הדוח, ושראפארד החל לחקור את מקור ההדלפה.¹¹²

התגובה של וייצמן לדוח וכעסו של מנהל מחלקת המנדטים עוררו התכתבויות פנימית בקרב הפקידים במשרד המושבות. "אתה מכיר את לשון ההגזמה שבה הם [הציונים] מדברים בכל פעם שקורה משהו שמטריד אותם. אני מתעלם מרוב הדברים שנאמרו", כתב שאקבורו לסמואל, אם כי הסכים עם וייצמן שהביקורת בחבר הלאומים לא הייתה מוצדקת.¹¹³ ב-22 בנובמבר טען אחד מפקידי המשרד שכעסם של ראפארד ולוגרד מוצדק, ולפי מה שהוא שמע מווייצמן עצמו, הוא השיג עותק של הדוח עוד לפני שזה הודלף לעיתונות. אם הנציג הבריטי יחליט להעיר על הנושא במועצה, כתב הפקיד לעמיתו, השפה תהיה חייבת להיות מאופקת. אסור שבחבר הלאומים יתקבל הרושם שהממשלה הבריטית נמצאת תחת לחץ ציוני ותומכת רק בחלק אחד של האוכלוסייה בפלשתינה-א"י. "הציונים תמיד חותכים לעצמם את גרונותיהם הפוליטיים", כתב הפקיד. "הם התעלמו מהמעצמה המנדטורית ושלחו את התזכיר שלהם ישירות לחבר הלאומים, ואז מיד פרסמו אותו בעיתון שלהם [...], כדי להראות לעולם שהם פועלים בדרך כפולה מול ממשלת הוד מלכותו. אם ועדת המנדטים הייתה מקבלת באופן רשמי את התזכיר שלהם, הם היו זוכים בניצחון. עכשיו כשהם מגלים שהאסטרטגיה שלהם הייתה מוטעית, הם באים אלינו בבקשה לעזרה". באותו היום, ה-22 בנובמבר, פגש שאקבורו את וייצמן והזהיר אותו שפעולות כמו הדלפת דוחות עשויות רושם

¹⁰⁹ וייצמן ליעקובוס קאן, 18 בנובמבר 1924, מתוך: *LPCW, series A, vol. XII, p. 272*; וייצמן לדראמונד, 17 בנובמבר 1924, שם, עמ' 267-270.

¹¹⁰ ראפארד לווייצמן, 18 בנובמבר 1924, *NA, CO 733/85*.

¹¹¹ ראפארד ללוגרד, 18 בנובמבר 1924, שם.

¹¹² לוגרד לשאקבורו, 22 בנובמבר 1924, שם. ראפארד מעולם לא גילה מי וכיצד הדליף את הדוח.

¹¹³ שאקבורו לסמואל, 20 בנובמבר 1924, *NA, CO 733/79*.

שלילי בחבר הלאומים ויכולות לפגוע בהסתדרות הציונית. וייצמן הבטיח לו שהדבר לא יחזור על עצמו.¹¹⁴

עתה החליט וייצמן לפנות לכמה מן המדינות החברות במועצת חבר הלאומים, שעתידה להתכנס בדצמבר ברומא, בתקווה שזו תדחה את הדוח. הוא קיווה להשפיע על בלגיה וצ'כוסלובקיה, ולכן ביקש ממנהיגים ציונים במדינות הללו לכתוב למשרדי החוץ ולהבהיר להם את העמדה הציונית.¹¹⁵ שוודיה הייתה חשובה במיוחד משום שהמדווח על המנדטים במועצה היה שר החוץ השוודי, אוסטן אונדן (Undén). יעקבסון, שזה עתה מונה לנציג ההנהלה הציונית, נשלח לשטוקהולם, אך למרות ניסיונותיו לא עלה בידו לפגוש את ראש הממשלה או את שר החוץ. הוא נפגש עם פקידים במשרד החוץ לפני יציאתם למושב המועצה ברומא ושיתף אותם בעמדה הציונית, בתקווה שיתחשבו בה בעת ניסוח הדוח של אונדן.¹¹⁶

וייצמן וסוקולוב תכננו לנסוע בעצמם לרומא כדי לנסות ולהציג את טענותיהם בפני חברי המועצה בשולי הדיונים. בנקודה זו התערב משרד המושבות וביקש מוייצמן לחדול מפעילותו "הקדחתנית", שלדעת אנשיו, מזיקה יותר מאשר מועילה. אנשי משרד המושבות הזהירו אותו שפקידי חבר הלאומים, וראפארד בראשם, מתנגדים לכל פעילות ציונית הקשורה בדוח של ועדת המנדטים.¹¹⁷ שר החוץ הבריטי, אוסטן צ'מברליין, כך הודיעו לוייצמן, יאמץ במועצה את דוח ועדת המנדטים כפי שהוא, אך יביע את מחאת ממשלת בריטניה על הביקורת על ההגירה היהודית.¹¹⁸ וייצמן התרצה, ביטל את נסיעתו לרומא וחדל משתדלנותו הנמרצת.¹¹⁹

בישיבת המועצה ברומא אימץ המדווח השוודי את דוח הוועדה. גם צ'מברליין אימץ את הדוח, אך הוסיף שלדעתו ולדעת הנציב העליון הביקורת כלפי המהגרים היהודים לא הוגנת, משום שהיא מתעלמת מההישגיהם בפלשתינה-א"י בשנים האחרונות ומיכולתם להסתגל לתנאים בארץ. לאחר שסיים את דבריו, אישרה המועצה את הדוח כלשונו,¹²⁰ והסערה חלפה. נטען שתגובתו

¹¹⁴ התכתבות בין פקיד משרד המושבות, 22 בנובמבר 1924, NA, CO 733/85.

¹¹⁵ וייצמן ללודוויג זינגר (Singer), 21 בנובמבר 1924, לזיאן פישר, 27 בנובמבר 1924, *LPCW*, series A, vol. XII, pp. 277-278.

¹¹⁶ יעקבסון לוייצמן, 1 בדצמבר 1924, ג"ו 16-25L; 3 בדצמבר 1924, ג"ו 10-25L; וייצמן ליעקבסון, 3 בדצמבר 1924, ג"ו 3-968; 5 בדצמבר 1924, ג"ו 14-25L. בעת ביקורו בשבדיה בירר יעקבסון, אולי בנאיביות, על סיכוייה של ההסתדרות הציונית להתמודד על זכייה בפרס נובל לשלום. דבר לא יצא מכך.

¹¹⁷ שאקבורו לסמואל, 25 בנובמבר 1924, NA, CO 733/85. סמואל השיב לשאקבורו שהוא התכתב עם וייצמן ודיבר עם קיש, ואמר להם שלדעתו תגובת הציונים לדוח מוגזמת. 28 בנובמבר 1924, NA, CO 733/79.

¹¹⁸ לאו אמרי (שר המושבות) לסמואל, 2 בדצמבר 1924, NA, CO 733/85, "First Debate", Freundlich, p. 124.

¹¹⁹ וייצמן ליעקבסון, 5 בדצמבר 1924, ג"ו 14-25L.

¹²⁰ פרוטוקול ישיבה מס' 32 של מועצת חבר הלאומים, 10 בדצמבר 1924, בתוך: *LNOJ*, 6 (2), February, 1925, pp. 133-134.

התזזיתית של וייצמן הייתה מוגזמת וגבלה בהיסטוריה,¹²¹ אך אם אכן הייתה כזו, היא נבעה מכך שרצף המחדלים, דחיית התזכיר הציוני, דחייה של הופעה של וייצמן מול הוועדה והביקורת בדוח, הדאיג אותו. זו הייתה הפעם הראשונה שחבר הלאומים, הריבון בפלשתינה-א"י, הביע את דעתו באופן רשמי על הישגי המפעל הציוני. באמצע שנות ה-20 נהנה חבר הלאומים מיוקרה עולמית, ולווייצמן ואנשיו לא הייתה דרך לדעת מה יכול היה להיות היקף הפגיעה של ביקורת בין-לאומית ופומבית על התנועה הציונית.

1.5. הסקת המסקנות

פריינדליך טען שווייצמן התאכזב מתפקודו של סמואל בזינווה, וזו הייתה אחת הסיבות שבעטיין החליט לא לפעול בלונדון כדי לנסות ולהאריך את נציבותו.¹²² הוא רמז במכתב לאנשי ההנהלה בירושלים שהנציב העליון היה יכול למנוע את כל הפרשה לו רק היה דוחה את הדוח טרם פרסומו.¹²³ סמואל, לעומת זאת, טען שהדוח לא הוגש כלל לאישורו, ובכל מקרה, כשעמד מול הוועדה, הוא צייר תמונה כללית חיובית מאוד של מדיניות הבית הלאומי.¹²⁴

אנשי המשרד הציוני בלונדון העניקו פרשנות נרחבת לסעיף 4 בכתב המנדט, והאמינו שההסתדרות הציונית תזכה בחבר הלאומים למעמד של ארגון מייצג בנושאי היהודים בפלשתינה-א"י. אין ספק שווייצמן, כנשיא ההסתדרות הציונית העולמית וכמנהל הבכיר של הדיפלומטיה הציונית, היה האחראי העיקרי למחדל. יש להטיל אחריות גם על כתפי לאונרד שטיין, שניסח את התזכיר הציוני ושלח אותו לוועדה. כאדם האחראי בהנהלה על הקשר עם זינווה, הוא היה אמור לכל הפחות לברר כיצד תופסת ועדת המנדטים את מעמדה של ההסתדרות הציונית ומהו ההליך המתאים להגשת התזכיר. שטיין, שנהנה ממוניטין כמזכיר המדיני של ההנהלה, כעורך דין מבריק וכמקורב לווייצמן, חש שמעמדו נפגע עקב האירועים ולכן המשיך להצדיק את פעולותיו בסתיו 1924 גם בשנים הבאות.¹²⁵ בניגוד לשטיין, קיבל על עצמו רוברט וולטש (Weltsch), אחד מחברי ההנהלה בלונדון שהיה מעורב בכתובת התזכיר ובשילוחו לזינווה, אחריות אישית: "...הרגש הבלתי נעים שאני חש כעת מתחזק, בעיקר משום שאני סבור שאנו בעצמנו לא עשינו את כל אשר יכולנו לעשות כדי למנוע כישלון שכזה".¹²⁶

¹²¹ Freundlich. "First Debate", p. 127

¹²² ibid., p. 115

¹²³ וייצמן לקיש וואן וריסלנד, 13 בנובמבר 1924, ג'יו 28-961.

¹²⁴ סמואל לווייצמן, 28 בנובמבר 1924, ג'יו 15-966; 125-126; Freundlich. "First Debate", pp.

¹²⁵ וייצמן (מכתב שלדעת פריינדליך נכתב על ידי שטיין) לבית הנציב העליון, 1 בספטמבר 1925, ג'יו 4-1021;

¹²⁶ Freundlich. "First Debate", p. 128

וולטש אל וייצמן, 1 בדצמבר 1924, ג'יו 7-967.

מעתה ואילך, וייצמן וההנהלה הציונית לא יזניחו שוב את ז'נווה. וייצמן נטל על עצמו לטפח קשרים הדוקים עם החבר המשפיע ביותר בוועדה, ויליאם ראפארד, וההנהלה בלונדון הקפידה מעתה על נהלי שליחת התזכירים.

פרק שני

המשרד הציוני ליד חבר הלאומים והמהפך של ועדת המנדטים, 1925

הנציגות הציונית ליד חבר הלאומים, שהוקמה בעקבות המחדל הציוני בסתיו 1924, לא הייתה חברה רשמית בארגון והדיפלומטים הציונים מעולם לא הוזמנו לשבת סביב שולחנות הדיונים של הגופים הרשמיים. אולם בז'נווה התקיימו מרחבי פעולה דיפלומטיים מחוץ לאולמות שבארמון וילסון, והללו שימשו למפגשים לא רשמיים: מסדרונות הבניינים, הטרקלינים במלונות, בתי הקפה, המסעדות, הטיילת שסביב האגם, מגרשי הטניס והגולף. מרחבים גאוגרפיים-חברתיים אלה כונו לעתים בשם הכללי "ליד חבר הלאומים" (auprès de la Société des Nations), ושם פעלו הציונים בז'נווה. ראוי שנרחיב מעט על מרחבים גאוגרפיים-חברתיים אלה.

2.1 הרוח של ז'נווה

ז'נווה ממוקמת באחת הפינות הפסטורליות ביותר בעולם: לרגלי רכסי האלפים והיורה, לחופי אגם למאן, במקום מוצאו של נהר הרון. שם פעלו התיאולוג ז'אן קלווין (Calvin), מראשי הרפורמציה במאה ה-16, והפילוסוף ז'אן ז'ק רוסו, מגדולי הוגי עידן הנאורות במאה ה-18. ב-1864 נוסד בז'נווה ארגון הצלב האדום הבין-לאומי, משום שאנשיו ראו בשווייץ הניטרלית בכלל ובז'נווה בפרט בסיס פעולה אידיאלי. ב-1920, כאמור, התמקם בז'נווה חבר הלאומים. השילוב המיוחד של הנוף והאקלים הממוזג, עם החשיבות ההיסטורית של העיר ועם המרכז הדיפלומטי הבין-לאומי החדש יצרו בשנות ה-20 אתוס מקומי, אותו כינה רובר דה טראז (Robert de Traz), סופר ודיפלומט שווייצרי בן התקופה, "רוח ז'נווה" (L'esprit de Geneve).¹ בבסיס האתוס הזה הייתה מונחת הרוח האופטימית של אדריכלי חבר הלאומים והתקווה לעידן חדש של שלום ושיתוף פעולה עולמי.

לצד הפעילות הרשמית של כל המעורבים במוסדות חבר הלאומים, פעלו בז'נווה מאות נציגים ושתדלנים של עשרות ארגונים לא-ממשלתיים, שהגיעו לעיר כדי להשמיע את קולם, לזכות בתמיכת חבר הלאומים או לשתף עימו פעולה. חלקם ייסדו משרד קבוע בז'נווה ואחרים ביקרו בה מפעם לפעם, על פי הצורך והיכולת.² בין מאות הלוביסטים בז'נווה היו גם נציגים של ארגוני קהילות

¹ Robert de Traz. *The Spirit of Geneva*. London: Oxford University Press, 1935 (French Original, 1929)

² רשימת הארגונים שפעלו בז'נווה ארוכה והנושאים שבהם עסקו מגוונים מאוד. הנה רשימה חלקית מאוד של הארגונים, רק כדי לסבר את האוזן: הליגה הבין-לאומית להגנה על גזעים ילידים, הברית הבין-לאומית נגד האינטרנציונל השלישי, איגוד הבונים החופשיים הבין-לאומי, הברית הבין-לאומית של נשים למען זכות בחירה ואזרחות שווה, האיגוד לסיוע לאוכלוסיות באזורים מוכי אסונות, האיחוד הבין-לאומי להצלת ילדים, ארגון האחיות הבין-לאומי, המזכירות הקבועה של ותיקי מלחמה ונפגעי מלחמה, הפדרציה הבין-לאומית של אגודות המתונות, הפדרציה הבין-לאומית לביטול הזנות, הליגה האוניברסלית לקיום יום ראשון

ומיעוטים לאומיים ואתניים, כמו נציגי הקהילה הארמנית, הכורדית, האשורית והיהודית. בין הארגונים היהודים בז'נווה בלטו ועד המשלחות היהודיות, יק"א, כי"ח ואגודת ישראל.³

הפעילות האנושית האינטנסיבית בחבר הלאומים ולידו הפכה את ז'נווה השלווה לעיר שוקקת המארחת קהל מסוגים שונים: מדינאים, דיפלומטים, שתדלנים, בנקאים, אנשי עסקים, יועצים, משפטנים, אנשי רוח, פעילים הומניטריים, הרפתקנים, עיתונאים, צלמים, אמנים, פקידים, קלדנים (בעיקר קלדניות), מתורגמנים. כל אלה הצטרפו אל תושביה המקומיים של העיר, כ-130,000 נפש בשנות ה-20. התקופה ההומה והצבעונית ביותר בכל שנה הייתה בחודש ספטמבר, זמן ההתכנסות השנתית של המליאה. כך תיאר זאת רובר דה טראז בספרו, *The Spirit of Geneva*: "... מרפסות המלונות מעוטרות באלפי דגלים, כבר בימיו הראשונים של חודש [ספטמבר]. [...] הדגלים המגוונים [...] מייצגים את דמותה של אירופה החדשה. [...] ניתן להתפלא על ערבוביית צבעים נפלאה זו, [...] אם כי בקנה מידה קטן יותר, [כשצופים ב]דגלונים המתנופפים על המכוניות ועל דשי [החליפות] של העוברים והשבים. איש כאן לא שוכח את ארצו". המבקר בז'נווה בחודשי ספטמבר, כתב דה טראז, אינו יכול שלא להתרשם מהגיוון התרבותי שהשתקף מנציגי המדינות השונות שבמליאה: "הינדים אצילים מתהלכים עטויי זקן וטורבן. החבשים, קודרים אך חגיגיים, לבושים בגדים לבנים המכוסים בגלימות משי שחורות, מתפללים לאריה-יהודה. [...] קהל קוסמופוליטי זה, מגוון בשפה וצבע, בהליכות, במחוות ובמראה, זורם בשעות הקבועות כמו גל מיהיכל הרפורמציה, שם נערכת אספה כלשהי, אל המזכירות, היכן שממוקמות הוועדות. כשהם חוצים את הגשרים [המובילים לארמון וילסון], מסתערים עליהם צלמים ומוכרי עיתונים [...]. שדרת וילסון [שמובילה לארמון], שבה כמעט כל העוברים ושבים בתקופה זו של השנה הם גברים ידועים ונשים מפורסמות, היא הטיילת הפוליטית של העולם. [...] האווירה - 'הרוח של ז'נווה' המפורסמת - מעוררת סקרנות ומשעשעת כאחד, שופעת הלך רוח כללי של חברותיות ואדיבות".⁴

(הנוצרי), איגוד הסטודנטים הבין-לאומי, ועדת המרכז העולמי לאספרנטו, הלשכה ללימודים בין-לאומיים, הלשכה ההומניטרית הבין-לאומית לאוהבי בעלי חיים, האיגוד הבין-לאומי לסטודנטים עיוורים. ראו: José Pedro Monteiro & Miguel Bandeira Jerónimo (eds.). *Internationalism, Imperialism and the Formation of the Contemporary World*. London: Palgrave Macmillan, 2017; Robert de Traz.

The Spirit of Geneva, pp. 110-112
Carole Fink. "The League of Nations and the Minorities Question". *World Affairs* 157 (4), 1995, pp. 197-205; Edita Gzoyan. "The League of Nations and Armenian Refugees: The Formation of the Armenian Diaspora in Syria". *Central and Eastern European Review* 8, 2014, pp. 96-97; Wadie Jwaideh. *The Kurdish National Movement: Its Origins and Development*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 2006, p. 213; Robert DeKelaita. *The Origins and Development of Assyrian Nationalism*. (MA Thesis), University of Chicago, 2006, p. 21
Robert de Traz. *The Spirit of Geneva*, p. 32⁴

הסכמי ורסאי והאתוס של "רוח ז'נווה" בישרו, כאמור, על עידן חדש של יחסים בין-לאומיים המבוססים על עקרונות של דיפלומטיה פתוחה ושיתוף פעולה בין-לאומי. אידיאולוגיה חדשה צמחה מתוך עקרונות אלה: הבין-לאומיות הליברלית (Liberal Internationalism), ומרכזה הרוחני והמעשי היה בז'נווה.⁵ תומכי הדיפלומטיה הפתוחה של חבר הלאומים סברו שלדעת קהל וללחץ ציבורי הכוח להשפיע על מעצבי מדיניות ומקבלי ההחלטות בממשלות דמוקרטיות, ולהקשות עליהן לצאת למלחמות. מכאן נבעה חשיבותם של העיתונות בז'נווה בפרט, ושל הידוק שיתוף הפעולה בין עיתונאים לאנשי חבר הלאומים והלוביסטים בעיר בכלל. כמעט כל ההחלטות הגדולות וההסכמים החשובים שנחתמו בחבר הלאומים פורסמו בעיתונות המקומית והבין-לאומית וגם בפרסומים הרשמיים של החבר. הפרוטוקולים של המועצה, שמרבית דיוניה היו פתוחים לקהל הרחב, פורסמו במלואם בעלון חבר הלאומים (*League of Nations Journal*), כמה שבועות לאחר נעילת הישיבות, והיו זמינים לרכישה בחנויות ספרים שונות, בעיקר בז'נווה, פריז ולונדון.

חיי החברה היו אחד הביטויים הבולטים של "רוח ז'נווה". כל הידוענים של הפוליטיקה העולמית והחברה הגבוהה נפגשו בטרקלינים של המלונות היוקרתיים המפורסמים, דוגמת Beau Rivage, ויקטוריה, ומלון אנגליה (Hotel d'Angleterre) שעל שפת טיילת האגם. פוליטיקאים, דיפלומטים ועיתונאים נפגשו עם עמיתיהם לארוחות צהריים או ערב באחת מעשרות מסעדות השף, או שנפגשו למשקה באחד מהברים או בתי הקפה הפופולריים שבעיר. הידועים שבהם היו הברסרי בווריה או ה-Café de la Presse, המקום המועדף למפגשי פוליטיקאים ועיתונאים. ז'נווה נהנתה מהפריחה התרבותית של "שנות ה-20 הסוערות", והייתה לבירה של תרבות ואופנה גבוהה. המבקרים בז'נווה יכלו למצוא נשפי ריקודים, קונצרטים, אולמות קזינו, ואפשרויות רבות למפגשים חברתיים-ספורטיביים במגרשי הטניס והגולף או בשיט יכטות באגם. "איזה סיפוק גדול להיות מסוגל לומר לעצמי בחברה כזו, גם אני כאן", כתב דה טראז.⁶

⁵ Holmes & Rofe. *Global Diplomacy*, pp. 61-62; Keith Hamilton and Richard Langhorne. *The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory, and Administration*. London: Routledge, 1995, pp. 158-182; Glenda Sluga & Patricia Clavin (eds.). *Internationalisms: A Twentieth-Century History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, pp. 3-4; ראו גם פרק 4 להלן.
⁶ Macfadyen (et al). "The International Secretariat", pp. 102-104; Robert de Traz. *The Spirit of Geneva*, pp. 33

תמונות 5-7: המרחב הלא-רשמי בז'נווה - מלון Beau Rivage, מבחוץ ומפנים. הלובי של המלון היה מוקד למפגשים לא-רשמיים של מדינאים ודיפלומטים מכל העולם. צילום: ערן שלומי

תמונות 8-10: המרחב הלא-רשמי בז'נווה - בתי הקפה ההיסטוריים והמפורסמים של ז'נווה, מקומות מפגש נפוצים של דיפלומטים ועיתונאים. Café Lyrique, למעלה, באווריה (לשעבר), משמאל, ו-Café de la Presse, למטה. צילום: ערן שלומי.

שיאן של "רוח זינווה" והאידיאולוגיה הבין-לאומית היה בשנים 1925-1926, תקופת המשא ומתן על הסכמי לוקרנו (Locarno), שבמסגרתם קיבעה גרמניה את גבולותיה עם צרפת ובלגיה והצטרפה לחבר הלאומים. בשנים אלה שלטו בזינווה הגיבורים של "רוח לוקרנו", גוסטב שטרזמן (Stresemann), שר החוץ הגרמני, אריסטיד בריאן (Briand), שר החוץ הצרפתי ואוסטן צ'מברליין, שר החוץ הבריטי. אולם האידיאליה הזינוואית של שנות ה-20 התקיימה במובנים רבים להלכה בלבד. הסכמים בין-לאומיים רבים, גם הסכמים בתקופת לוקרנו, נשמרו הרחק מעין ציבור. הניסיונות לפירוק הנשק לא צלחו, וחבר הלאומים מצא עצמו חסר אונים בהתמודדות עם מדינות אגרסיביות. בשנות ה-30 רוקנו בהדרגה המדינות החברות בחבר הלאומים, בראשן בריטניה וצרפת, את הארגון מתוכנו. בסופו של דבר נכשל חבר הלאומים במשימתו העיקרית, מניעת מלחמות. אבל בשנות ה-20, התמוטטות עולמה של זינווה עדיין לא נראתה באופק.⁷

משקיפים רבים מתחו ביקורת על הראוותנות והחשיבות העצמית של זינווה בשנות ה-20. ליאופולד אמרי (Amery), שר המושבות הבריטי בשנים 1924-1929, תיאר בזיכרונותיו עד כמה נהנה לרקוד באולמות הנשפים של זינווה, אך לא שכח לציין ביומנו גם את קריאתו העוקצנית של נציג ספרדי אחד, בתגובה לצליל פתיחת בקבוק שמפניה באחת מקבלות הפנים: "הנה! הארטילריה של חבר הלאומים!"⁸ ביקורות דומות באו לידי ביטוי ביצירותיהם הסרקסטיות של הקריקטוריסטים ההונגרים אלויז דרסו (Derso) ואמרי קלן (Kelen),⁹ וגם בחיבוריו של אלבר כהן (Albert Cohen), הסופר השווייצרי-יהודי. חוויותיו כדיפלומט בזינווה סיפקו השראה לכתיבת ספריו **סולל** (Solal) ב-1930, ו**אוכלמסמרים** (Mongeclos), ב-1938. בין הסצנות השונות בספרו **סולל**, מתאר כהן קבלת פנים שבה השתתף סולל, גיבור הספר, בנוכחות נציגי מליאת חבר הלאומים. הסצנה והשמות בדויים אמנם, אך הרוח משקפת נאמנה את ביקורתו ומסתמכת על חוויותיו: "סולל [חייך] באחוזה למהאראדז'ה אפרורי, מצונף בזהב ובהתנשאות, הדף את מיופה-הכוח של מעצמה פחות-ערך, אשר שוטט, כולו התרפסות, וניחם עצמו בכך שבארצו הוא בכל-זאת איש חשוב וקד לפני יועץ בריטי, אשר ערך בחומר הנקלה הזה נסיון של מחוות-ברכה שהועתקה מהרוזן דה-פואה, שאמר דברי-נועם ליפנית, אשר פרצופה היה כהלום-איפור מתחת לעינים, והיא שיגרה חיוך לחלוחי תחילה לשגרירה הסינית בעלת הראש הבצקי המעוטר בבלורית של זמר של שירי-רגש,

⁷ Holmes & Rofe. *Global Diplomacy*, pp. 61-62; Gaynor Johnson (ed.). *Locarno Revisited European Diplomacy, 1920-1929*. London: Routledge, 2004; Jon Jacobson. *Locarno Diplomacy: Germany and the West*. Princeton: Princeton University Press, 1972; Walter, *A History of the League of Nations*, pp. 465-789

⁸ Leo Amery. *My Political Life, vol. 2: War and Peace, 1914-1929*. London: Hutchinson, 1953, p. 153

⁹ Emery Kelen. *Peace in Their Time: Men Who Led Us In and Out of War, 1914-1945*. London: V. Gollancz, 1964

אחר כך למשלחת היפנית, חבר זאטוטים קירחים, קציני לגיון-הכבוד, שחייכו באיפוק וסקרו את נעלי-הלכה הקטנות שלהם; ולבסוף לציר הספרדי, שלא הכיר אותה והחווה קידה בחיוך כן, אשר הרגליו המקצועיים עשאוהו מאולץ..."¹⁰

"את הקופוניה הזאת ניהל המזכיר הכללי [אריק דראמונד]", כתבה ההיסטוריונית סוזן פדרסן על הפעילות האנושית הענפה בז'נווה. "אך הוא בהחלט לא שלט בה. אף אחד לא שלט בה, זה כל העניין."¹¹ אל הקופוניה הז'נוואית הצטרף ב-1925 ד"ר יעקבסון, נציגה החדש של ההסתדרות הציונית ליד חבר הלאומים.

2.2 מינויו של ויקטור יעקבסון

ימי איסטנבול

דוד וולפסון, נשיא ההסתדרות הציונית בשנים 1905-1911, התברך ביכולת ארגונית לא מבוטלת, אולם, כישורים דיפלומטיים ראויים לא היו לו, ודאי בהשוואה לתאודור הרצל, קודמו בכס הנשיאות. לאחר שהקונגרס הציוני דחה סופית את תכנית אוגנדה, האוריינטציה של ההסתדרות הציונית נעשתה פלשתינוצנטרית, ומכיוון שהעות'מאנים שלטו בארץ, עות'מאנוצנטרית. על כן הסכימו בכירי התנועה הציונית על הצורך בנציגות קבועה באיסטנבול, שתפעל תחת המשרד הציוני המרכזי בקלן, מושבו של הנשיא. וולפסון וחברי סיעת ה"מדיניים" רצו שהנציגות תחדש את הפעילות המדינית למען הצירטר שהופסקה לאחר מותו של הרצל. חברי סיעת ה"מעשיים", האופוזיציה בראשותו של מנחם אוסישקין וציוני רוסיה, קיוו שהנציג באיסטנבול יצליח לשכנע את השלטון העות'מאני להסיר את ההגבלות על ההגירה היהודית ועל המפעל ההתיישבותי בארץ ישראל בכלל. על פי התכנית שגובשה, הנציג הציוני יהיה מנהל של הסניף החדש באיסטנבול של בנק אוצר התיישבות היהודים, גוף כלכלי של ההסתדרות הציונית, וכן ישמש דובר לא רשמי מטעם ההנהלה הציונית ומשקיף סמוי. באוקטובר 1907 אישרו הטורקים את הקמת סניף הבנק, ובנובמבר הציעו ציוני רוסיה את מועמדותו של ויקטור יעקבסון.¹²

¹⁰ אלבר כהן. **סולל**. תל אביב: עם עובד, 1975 (תרגום לעברית: אביטל ענבר. המקור הצרפתי מ-1930), עמ' 137. תיאורים ברוח צינית דומה אפשר למצוא גם בספרו השני, **אוכלסמרים**. תל אביב: ספרית הפועלים, 1983 (המקור הצרפתי מ-1938).

¹¹ Pedersen. *The Guardians*, p. 7

¹² חנה ויינר. "המדיניות הציונית בתורכיה עד 1914". ישראל קולת (עורך), **תולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל מאז העלייה הראשונה, חלק ראשון: התקופה העות'מאנית**. ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים ומוסד ביאליק, 1990, עמ' 260-263; מרדכי אליאב. **דוד וולפסון האיש וזמנו: התנועה הציונית בשנים 1905-1914**. תל אביב: הספרייה הציונית, 1977, עמ' 95-110.

יעקבסון נולד בסימפרופול (Simferopol) שבחצי האי קרים שבשטחי האימפריה הרוסית, בשנת 1869. הוא גדל בבית יהודי מתבולל, ללא חינוך יהודי מסורתי ומנותק מהתרבות היהודית המזרח-אירופית. הוא למד כימיה בברלין, שם התוודע לראשונה לרעיון הציוני, והצטרף לקבוצת הסטודנטים היהודים בברלין שהקימה את "האגודה היהודית-רוסית למדע", בהנהגת לאו מוצקין, חיים וייצמן ושמריהו לוין. חברי האגודה אימצו את הציונות הרוחנית של אחד העם והצטרפו אל הקונגרס הציוני הראשון שייסד הרצל ב-1897. הם התנגדו לשליטתו הבלתי מתפשרת של הרצל בתנועה והתמרמרו על חוסר התעניינותו בתחייה התרבותית היהודית לפי דרכו של אחד העם. הם גם התנגדו נחרצות לתכנית אוגנדה, וכשהגיעה לשיאה המחלוקת בין הרצל למתנגדיו, התבלט יעקבסון, לצד אוסישקין ואחרים, כדובר של האופוזיציה. באותם ימים השיא אוסישקין, שהיה קובע כמעט כל דבר הקשור במשפחתו שלו, את אחותה של אשתו, רוזה פאליי (Paley), ליעקבסון.¹³

אחרי שסיים את לימודיו בברלין, שם למד את השפה הגרמנית על בורייה, עבד יעקבסון במשך קצת יותר משנה כעוזר במעבדה כימית באוניברסיטת נפולי (שם למד איטלקית), ואז שב לסימפרופול. במהרה הבין שיהודי באימפריה הרוסית אין לו סיכוי לפתח קריירה מדעית, ולכן פנה לעבוד בבנק מסחרי בעיר הולדתו.¹⁴ במקביל הוא שימש ראש "לשכת המודיעין" של ציוני רוסיה, וחבר הוועד הפועל הגדול מטעם סיעת המעשיים. בניגוד לעמיתיו המזרח אירופאים, הוא היה במידה רבה "אדם אירופי", בן-בית בתרבות הרוסית והגרמנית, ומעריץ גדול של התרבות הצרפתית.¹⁵ קשריו בתנועה הציונית ושליטתו בשפה הצרפתית סייעו לו להתמנות בשנת 1906 למנהל סניף הבנק של חברת אנגלו-פלשתנינה (אפ"ק), חברת בת של אוצר התיישבות היהודים בביירות. לבנק כבר היו סניפים ביפו, בירושלים, בחברון, בצפת ובחיפה. הסניף החדש בביירות היה הקטן והמרוחק מכולם, ובמהרה הבין יעקבסון שלא היה במשרה זו דבר שיקסום ל"אדם אירופי" שכמותו. אוסישקין וחבריו בסיעה חיפשו לו אם כן משרה אחרת. בנובמבר 1907, כאמור, הציעו ציוני רוסיה את יעקבסון למשרת מנהל סניף הבנק החדש באיסטנבול, תפקיד בעל אופי פוליטי שהתאים יותר לאופיו ולכישוריו.¹⁶

מנהלי בנק אפ"ק, יעקובוס קאן בהולנד וזלמן לבונטין, מנהל הסניף ביפו, התנגדו למינויו. שניהם התרשמו לרעה מעבודתו של יעקבסון בביירות, ולימים האשימו אותו שנהג בחוסר משמעת

¹³ יוסי גולדשטיין. **אוישקין-ביוגרפיה, כרך א': התקופה הרוסית, 1863-1919**. ירושלים: הוצאת מגנס, תשנ"ט, עמ' 139-140. את האחות האחרת של אשתו שידך אוסישקין למורשה הציוני בהומל, צבי ברוק.

¹⁴ יעקבסון לעמנואל ניומן, 23 באוקטובר 1924, אצ"מ KH1-44.

¹⁵ דוד ויטל. **המהפכה הציונית, כרך ג': שלב ההכרעה**. תל אביב: עם עובד, 1991, עמ' 29-30.

¹⁶ ויטל. **המהפכה הציונית, כרך ג', עמ' 30**; אליאב. **דוד וולפסון**, עמ' 143.

ושחרג מסמכויותיו. אך לאחר שאחרים סירבו לקבל את המשרה באיסטנבול, ובהיעדר מועמד אחר, הציע וולפסון בלב כבד את התפקיד ליעקבסון. הוא חשש מפני קשריו ההדוקים עם האופוזיציה הרוסית ומהדיווחים על חוסר משמעת, ולכן התנה את קבלת התפקיד בכך שיעקבסון יהיה נציג אישי של וולפסון בלבד וימלא אחר הוראותיו ללא התחשבות בעמדתו האישית. יעקבסון היה רשאי לקשור קשרים ולפתח יחסים אישיים, אבל אסור היה לו לשאת ולתת בשם התנועה ללא אישור מפורש. חוזהו נקבע לשלוש שנים, וכך הפך יעקבסון, עתה בן 39, לאחד הפקידים הראשונים שקיבלו שכר קבוע מהתנועה הציונית, יחד עם רופין, מנהל המשרד הארצישראלי ביפו ונחום סוקולוב, אז עורך הדי ולט בגרמנית והעולם בעברית.¹⁷

כעמים אחרים באימפריה העות'מאנית, תלו הציונים תקוות רבות בקידום המטרות המדיניות לאחר מהפכת הטורקים הצעירים, באוגוסט 1908. לדאבונם, השנים הראשונות לאחר המהפכה התאפיינו בחוסר יציבות שלטונית. בה בעת נקרעו מן האימפריה נחלותיה האירופיות, מה שהניע את אנשי 'אחדות וקדמה', הסיעה הגדולה בקרב הטורקים הצעירים, לעמוד על שלמות האימפריה, בין היתר, על ידי איסור מוחלט של כל פעילות בדלנית של הקבוצות האתניות-דתיות השונות. הגישה כלפי הציונים הייתה ידידותית כלפי חוץ, אך הממשל סירב באופן מוחלט לבטל את הגבלות ההגירה וליצור קהילה יהודית שמרכזה בארץ ישראל, קל וחומר כשהדברים אמורים באוטונומיה פוליטית.¹⁸

בשלהי אוגוסט 1908 הגיע יעקבסון לאיסטנבול. הוא סימן לעצמו מסלול כפול: משא ומתן עם שליטיה החדשים של האימפריה, ופעולת הסברה נרחבת בקרב יהודי איסטנבול. במהרה הוא למד שהתנאים אינם בשלים לפעילות מדינית. ממשלות עלו ונפלו, וממילא היה השלטון עסוק וחשדן מדי מכדי להתפנות לענייני הציונות. בעזרת מתווכים יהודים עות'מאניים המקורבים לאנשי אחדות וקדמה,¹⁹ וגם לא מעט בעזרת קסמו האישי, הצליח יעקבסון אט אט לבנות מערכת קשרים ענפה בקרב אנשי אחדות וקדמה. "סבלנותו, אדיבותו וחביבותו עשו אותו רצוי לכל צורה וצורה של משא ומתן", כתב לימים ריכרד ליכטהיים, עוזרו.²⁰ לאורך שש שנות עבודתו של יעקבסון באיסטנבול הוא פגש את בכירי מפלגת אחדות וקדמה, וזירים גדולים, אנשי עסקים, עיתונאים משפיעים, צירי

¹⁷ ויטל. **המהפכה הציונית, כרך ג'**, שם; אליאב. **דוד וולפסון**, עמ' 143-144; ויינר. "המדיניות הציונית בתורכיה", עמ' 263.

¹⁸ ויטל. **המהפכה הציונית, כרך ג'**, עמ' 17-19.

¹⁹ בעיקר החכם באשי, חיים נחום אפנדי, עמנואל קרסו, הציר בפרלמנט של סלוניקי, וניסים מצליח, הציר של איזמיר. שלושתם היו מקורבים מאוד אל טלעת ביי וג'אביד ביי, ממנהיגי מפלגת אחדות וקדמה. ראו: Hans-Lukas Kieser. *Talaat Pasha: Father of Modern Turkey, Architect of Genocide*. Princeton: Princeton University Press, 2018, pp. 302-303.

²⁰ ריכרד ליכטהיים. **שאר ישוב: זכרונות ציוני מגרמניה**. ירושלים: הספריה הציונית, 1953, עמ' 203.

פרלמנט ואנשי רוח, עם חלקם אף יצר חברות אמיתיות. יעקבסון ועמיתיו רכשו את העיתון **לה ז'ן טורק** (הטורקי הצעיר, *Le Jeune Turque*), שהיה פופולרי בקרב חוגי השלטון הפרנקופונים, ודאגו לשמור בו על קו מדיני שתומך הן בעמדותיה של אחדות וקדמה, בעיקר בענייני פנים, והן בציונות. עבור יעקבסון, היה עיתון זה השופר החשוב ביותר, והחל מ-1912 הוא היה מעורב באופן אישי בעריכתו.²¹ יעקבסון דיבר וכתב על אוטונומיה או ריבונות, ומעולם לא הסכים להצעות השונות שביקשו להסיט את ההתיישבות היהודיות אל אזורים מחוץ לארץ ישראל. הגישה של בני שיחו העות'מאנים כמעט תמיד הייתה אוהדת, אך בסופו של דבר האינטרסים הציוניים סתרו את האינטרסים של אחדות וקדמה, ולכן לא הצליחו יעקבסון ועמיתיו להשיג פריצת דרך ממשית באיסטנבול.

ב-1911 הודח וולפסון מנשיאות ההסתדרות הציונית, ובמקומו נבחר אוטו ורבורג, איש הציונות המעשית. כל חברי הוועד הפועל המצומצם החדש הגיעו מקרב האופוזיציה. ההנהגה החדשה עברה לברלין, והעבודה המדינית הופקדה בידי סוקולוב ויעקבסון. מעתה זכה יעקבסון לעצמאות ולחופש פעולה כמעט מוחלטים באיסטנבול. ב-1913 הוא נבחר לוועד הפועל המצומצם, והיה למעשה אחד מארבעה המנהיגים הבכירים והמשפיעים ביותר בהסתדרות הציונית. שמו אף עלה פעם כמחליף של ורבורג כנשיא ההסתדרות.²² אך מוכשר ככל שהיה, העובדה שאדם ללא שאיפות מנהיגותיות כיעקבסון היה לאחד מהבכירים ביותר בהסתדרות הציונית, מעידה על הריק המנהיגותי בארגון, יותר מאשר על כישוריו. אף לא אחד מחברי הוועד הפועל המצומצם, כולל הנשיא ורבורג, התברך בכריזמה של מנהיג תנועה לאומית פופולרית.

באפריל 1913 פנו מנהיגים סורים לאומיים אל הנציגות הציונית באיסטנבול, בחפשים אחר תמיכה במאבקם לשחרור מעול הטורקים. יעקבסון וסוקולוב סברו שהסכם עם הערבים עשוי להפחית את ההתנגדות בפרלמנט העות'מאני להגירה יהודית אל ארץ ישראל, והם נענו להזמנה להגיע לקונגרס הערבי הלאומי הראשון בפריז, ביוני 1913. אולם בפריז שמע יעקבסון שהערבים אינם מעוניינים בהסכם עם היהודים, ושהם מוכנים להצהיר רק על הפסקה זמנית של התעמולה האנטי-ציונית. למרות זאת, הציונים המשיכו לשוחח עם מנהיגים לאומיים ערביים במשך המחצית הראשונה של 1914, על אף האינטרסים המנוגדים של שתי הקבוצות הלאומיות. הערבים ראו בפלסטיין חלק מ"סוריה הגדולה", חבל ארץ של האומה הערבית העצמאית העתידית. הדרישות

²¹ אסתר בנבסה. "עתונים בקושטא ובסלוניקי בשירות הציונות, 1908-1914". **קשר** 4, נובמבר 1988, עמ' 21-11.

²² ויינר. "המדיניות הציונית בתורכיה", עמ' 302; אליאב. **דוד וולפסון**, עמ' 283-287.

המינימליות ביותר של היהודים, הגירה חופשית והתיישבות בארץ ישראל, היו לצנינים בעיני הזרם המרכזי של הלאומיות הערבית.²³

בשנים הראשונות לעבודתו באיסטנבול נמנע יעקבסון מלשוחח עם נציגי המעצמות האירופיות באיסטנבול, פן ייתפס כגורם המזמין לחצים או התערבות מבחוץ. ב-1911, לאור המבוי הפוליטי הסתום באיסטנבול, החליטה ההנהלה הציונית לשנות כיוון: המגעים בבירות אירופה התחדשו, והנציגים באיסטנבול התבקשו ליצור קשרים עם הנציגויות האירופיות. סוקולוב ויעקבסון החלו לדלג בין איסטנבול, ברלין, פריז ולונדון.²⁴ כשפרצה מלחמת העולם הראשונה עבר יעקבסון למשרד הציוני המרכזי בברלין ואחר כך לקופנהגן. ריכרד ליכטהיים, עוזרו, נותר הציוני הבכיר באיסטנבול.

עבודה תחת וייצמן

במהלך המלחמה ישב יעקבסון בקופנהגן הניטרלית וניהל משם את המשרד הציוני המקשר ביחד עם מוצקין.²⁵ וייצמן, שהתנגד לעקרון הניטרליות במלחמה, ניתק את הקשר עם מוצקין ויעקבסון,²⁶ אך בתום המלחמה הזמין את יעקבסון להצטרף אליו ואל סוקולוב בלונדון. יעקבסון סגר את המשרד בקופנהגן ועבר ללונדון כדי לעבוד לצד וייצמן, או יותר נכון, תחתיו. ורבורג, נשיא ההסתדרות הציונית בברלין, נתן את ברכתו.²⁷ להסכמתו של יעקבסון לסגור את המשרד בקופנהגן ולעבור ללונדון, כותב ההיסטוריון יגאל עילם, נודעת חשיבות רבה בתהליך הריכוז מחדש של הסמכות הציונית תחת הנהגתו של וייצמן.²⁸ לקראת סוף המלחמה זינק וייצמן לעמדת בכורה בתנועה הציונית, תוך שעקף את ההנהגה הגרמנית והרוסית, כולל יעקבסון, ידידו משכבר הימים.

ב-1921 פרש יעקבסון מההנהלה הציונית והשתקע בברלין. את חיי המשפחה הוא שמר הרחק מעין הציבור. על פי רמזים במכתבים שונים, יעקבסון התגרש לפני המלחמה או במהלכה מאשתו הראשונה, רוזה לבית פאליי, גיסתו של מנחם אוסישקין, ונשא אישה אחרת בשם אליזבת. ליעקבסון נולדו בנות תאומות ב-1914, אך לא ברור אם הן בנותיהן של אשתו הראשונה או השנייה. מאחר שהתאומות התגוררו עם יעקבסון ואליזבת בברלין ואחר כך בפריז, ניתן לשער שאליזבת

²³ הצוות הציוני שהיה מעורב בשיחות עם ערבים ב-1913-1914 כלל את יעקבסון, סוקולוב, חיים (מרגליות) קלווריסקי וריכרד ליכטהיים, עוזרו של יעקבסון וממלא מקומו החל מספטמבר 1913. ויינר, "המדיניות הציונית בתורכיה", עמ' 301, 318-323; אליאב. **דוד וולפסון**, עמ' 299-301; ויטל, **המהפכה הציונית, כרך ג'**, עמ' 69-76; ליכטהיים. **שאר ישוב**, עמ' 251-256; Neville J. Mandel. *The Arab and Zionism before World War I*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1976, pp. 165-207.

²⁴ פאול אברהם אלסברג. "האוריינטציה של מדיניות ההנהלה הציונית ערב מלחמת העולם הראשונה, 1911-1914". **ציון כב' (ב-ג)**, 1957, עמ' 149-176; ויינר. "המדיניות הציונית בתורכיה", עמ' 302.

²⁵ ויטל. **המהפכה הציונית**, כרך ג', עמ' 115-121.

²⁶ ליכטהיים. **שאר ישוב**, עמ' 292-293; וייצמן. **מסה ומעש**, עמ' 167.

²⁷ פרוטוקול ישיבת הוועד הפועל הציוני המצומצם, 29 בנובמבר-1 בדצמבר 1918, אצ"מ 1912.

²⁸ יגאל עילם. **הסוכנות היהודית: שנים ראשונות**. ירושלים: הספריה הציונית, תש"ן, עמ' 394, הערה 25.

הייתה אימם.²⁹ על פי הרמזים, אפשר להסיק שיעקבסון החליט אחרי המלחמה להצטרף אל וייצמן בלונדון, ולא לפלשתינה-א"י, משום ששם חיכה לו אוסישקין.³⁰ המנהיג הציוני-רוסי הוותיק היה יריבו הפוליטי של וייצמן,³¹ ויעקבסון, ככל הנראה, העביר את נאמנותו מהמחנה של גיסו לשעבר אל מחנה וייצמן.

תמונה 11: ויקטור יעקבסון, שנות ה-20. מקור: הארכיון הדיגיטלי של אוניברסיטת הרווארד.

<https://digitalcollections.library.harvard.edu/catalog/W485202> URN-3: FHCL: 3683214

בברלין עבד יעקבסון במערכת היידישה רונדשאו (*Jüdische Rundschau*), ביטאונה של התאחדות ציוני גרמניה. במאמריו הספורים התייחס יעקבסון לפוליטיקה הבין-לאומית, מנקודת מבט יהודית. באוגוסט 1922, לדוגמה, כתב בשבחו של אשרור כתב המנדט והאוטונומיה לה זכו היהודים בליטא,³² באוקטובר כתב על תקוותו שחבר הלאומים יסייע ליהודים להגשים את חלומם להקים בית לאומי בעזרת שיטת המנדטים.³³ אף שכבר לא היה חבר ההנהלה הציונית, יעקבסון שמר על מקומו בוועד הפועל הציוני והשתתף בקביעות בכנסים הציוניים. כאמור, בהתכנסות הציונית בקרלסבד בשנת 1922 היה יעקבסון מתומכיו הבולטים של וייצמן, בעת שזה ניסה להגן על הספר הלבן שפורסם שבועות ספורים קודם לכן.³⁴ בשלהי 1923 ביקש וייצמן להקיף עצמו בנאמנים, על רקע ההתנגדות בהנהלה הציונית לתכניתו להרחיב את הסוכנות היהודית המתכוננת, ולכן הזמין את יעקבסון ואת רוברט וולטש, עורך היידישה רונדשאו, שניהם נאמנים לדרכו, לעבוד לצידו

²⁹ שם נעוריה של אליזבת לא נמצא. וייצמן, במכתבו אל פרדריק קיש, מ-12 בנובמבר 1924, אזכר את אשתו הגרמנייה של יעקבסון ואת שתי בנותיו בנות ה-10. ג"ו 9-25.

³⁰ רמזים על גירושי יעקבסון מרוזה, אשתו הראשונה, ועל היחס העוין שמצפה לו בפלשתינה-א"י בעקבות זאת אפשר למצוא במכתב של ליכטנשטיין לוייצמן, 19 במרס 1924, ג"ו 1-907.

³¹ גולני וריינהרץ. האב המייסד, עמ' 57-58. על קורות חייו של יעקבסון, ראו: יצחק גרינבוים. פני הדור: מורים, חברים, יריבים. ירושלים: הספריה הציונית, 1957, עמ' 329-332; Louis Lipsky. *A Gallery of*; 332-329, עמ' 94-99; Richard Lichtheim. *Zionist Profiles*. New York: Farrar, Straus & Cudahy, 1956, pp. 204-206; Adolf Böhm. *Die Geschichte des deutschen Zionismus*. Jerusalem: R. Mass, 1954, pp. 13, 181 *Geschichte der zionistischen Bewegung*, vol. 2, Jerusalem: Hozaah Ivrit, 1937, pp. 13, 181

³² *Jüdische Rundschau*, מס' 63, 11 באוגוסט 1922.

³³ Ibid., מס' 83, 20 באוקטובר 1922.

³⁴ גולני וריינהרץ. האב המייסד, עמ' 36.

במשרד בלונדון. תפקידם הרשמי היה לסייע לקרן היסוד במאמצי התעמולה וגיוס הכספים, יחד עם מנהלי הקרן בלונדון, ברתולד פייבל (Feiweil) ולא הרמן.³⁵

"נוכחותו של יעקבסון שם [במשרד הציוני בלונדון] היא בשבילי ערובה לאווירה נקייה", כתב וייצמן לוולטש.³⁶ יעקבסון שמר על מקום מגוריו בברלין והיה מגיע ללונדון לביקורים על פי הצורך. במסגרת פעילותו עבור קרן היסוד הוא נשלח למשימות מיוחדות שדרשו את כישוריו ואת ניסיונו כדיפלומט. אחת ממשימות אלה הייתה בבולגריה, לשם נשלח בקיץ 1924, כדי לבחון קשיים בגיוס כספים בקרב הקהילה היהודית המסוכסכת בסופיה. יעקבסון הסדיר את המחלוקות בקהילה (לפחות לעת עתה), גייס כספים לקרן היסוד ואף שוחח עם שר החוץ הבולגרי בנוגע לדיווחים על מעשי אנטישמיות.³⁷

בתחילת שנת 1924 החליטו וייצמן ומנהלי קרן היסוד למנות את יעקבסון למנהל בנק המשכנתאות הכללי בתל אביב. אך זמן קצר לאחר שנודע על המינוי החלו להגיע אל משרד ההנהלה בלונדון מכתבי מחאה. הראשון היה מאת מנהל בנק המשכנתאות הזמני, אברהם ליכטנשטיין, שטען שיעקבסון אינו מתאים לתפקיד משום שאינו בקיא בתחום המשכנתאות, לא מדבר עברית ולא מכיר את הדמויות המקומיות בתחום הבנקאות בפלשתינה-א"י. ליכטנשטיין רמז גם למעמדו הבעייתי של יעקבסון בארץ בגלל יחסיו המתוחים עם גרושתו ועם גיסו לשעבר, מנחם אוסישקין.³⁸

התנגדות חריפה יותר הגיעה מעבר לאוקיינוס. עמנואל ניומן (Neumann), שהיה אז אחד ממנהלי קרן היסוד בניו יורק, העדיף למנות מנהל בכיר בעולם הבנקאות, והתרעם על כך שהנהלה בלונדון לא עירבה את אנשי קרן היסוד בארצות הברית בשיקולי המינוי של יעקבסון. פייבל תיאר במכתב תגובה לניומן את השתלשלות האירועים שהביאו למינויו של יעקבסון והדגיש שכל התהליך הושלם לפני שמונתה הנהלת קרן היסוד הנוכחית בארצות הברית. הוא ציין שבנק המשכנתאות קטן עדיין ואינו יכול להרשות לעצמו לשלם שכר גבוה למנהל בכיר ומנוסה. בנסיבות הקיימות, הוסיף פייבל, יעקבסון הוא המועמד הטוב ביותר: הוא ניהל בעברו סניפי בנקים ברוסיה, ביירות ואיסטנבול, הוא דובר שפות רבות, הוא ציוני מסור בעל מעמד מכובד בתנועה, ולא פחות חשוב מכך,

³⁵ שם, עמ' 112. ד"ר ברתולד ("טולדי") פייבל (1875-1937) נולד במורביה. הוא היה עורך ה-*Die Welt* (1901-1900), ממייסדי הפרקציה הדמוקרטית ומנהל קרן היסוד (1931-1920). לאו הרמן (1888-1951, Hermann) שותפו של פייבל בייסוד וניהול קרן היסוד בשנות העשרים. פייבל והרמן היו חברים ותיקים של יעקבסון עוד מימי הקונגרסים הראשונים. כראשי קרן היסוד ומנהלי בנק אוצר התיישבות היהודים (פייבל ניהל את הבנק עד 1933), הם היו מתומכיו הפוליטיים והכלכליים של יעקבסון, כשעבד במשרד הציוני בלונדון ואחר כך בפריז ובז'נווה.

³⁶ וייצמן לוולטש, 15 בינואר 1924, ג"ו 2-879.

³⁷ אנשי קרן היסוד בבולגריה להנהלת קרן היסוד בלונדון, 9 ביולי 1924, אצ"מ KH1-171 ; JTA, 31 ביולי 1924.

³⁸ ליכטנשטיין לווייצמן, 19 במרס 1924, ג"ו 1-907.

הוא יסתפק במשכורת של 60 ליש"ט בחודש, שליש ממשכורתו של המנהל הקודם. "המצב מביך מאוד", סיכם פייבל. "פנית אלינו שוב ושוב במחאה על מינויו של יעקבסון, ואני מניח שאתה רוצה שאבטל אותו. אעשה הכול כדי לשמור עם יחסים טובים עם חברינו באמריקה, וגם יעקבסון, כציוני מסור, היה מסיר את מועמדותו אם היה שומע שהוא 'פרסונה נון גרטה' בעיניך. אבל לצערי העניין כבר סגור. יותר מדי גופים ואישים מעורבים במינוי הזה מכדי לבטלו מבלי ליצור סנסציה ופגיעה ביוקרתו של יעקבסון". ניומן לא התרצה: "הוועד המנהל שלנו הנחה אותי לדבוק בהתנגדותנו ומחאתנו ולהודיע לך שאם תתעקשו לשמור על יעקבסון בתפקיד מנהל הבנק ייגרם נזק רב מאוד לתנועה". יעקבסון כתב לניומן שהוא הצטער לשמוע על התנגדות האמריקאים, אך הוא מתכוון בכל זאת לקבל על עצמו את התפקיד. ב-7 בנובמבר 1924, ערב יציאתו לפלשתינה-א"י, נערכה ליעקבסון מסיבת פרדה במשרדי ההנהלה הציונית בלונדון.³⁹

ממש באותו היום שלח וייצמן מכתב אל יעקבסון: "יש לי העונג למסור לך את הצעתה של הנהלת ההסתדרות הציונית לשרת כנציגה בז'נווה. [...] אתה אחד מהאנשים הבודדים בשורותינו המסוגל לבצע משימה זו. אבקשך לוותר על מינויך כמנהל בנק המשכנתאות..."⁴⁰ וייצמן, אם כן, מצא פתרון שאפשר לכל המעורבים לצאת נשכרים: הוא מנע מתיחות לא רצויה עם ציוני אמריקה ומינה דיפלומט מוכשר ונאמן לייצוג ההנהלה בז'נווה. יעקבסון זכה במשרה בכירה שהתאימה יותר לכישוריו. הוא קיבל שכר הולם, ומשרד בטבורו של העולם הדיפלומטי.

החוזה שהציע וייצמן ליעקבסון פירט את הגדרת תפקידו: היה עליו לייצג את הנהלת ההסתדרות הציונית ליד חבר הלאומים, ומתוך הנחה שעבודתו בז'נווה לא תגזול ממנו את כל זמנו, היה עליו לייצג את ההסתדרות הציונית גם בפריז וברומא. את הדוחות השוטפים התבקש לשלוח להנהלה הציונית בלונדון, ששילמה יחד עם קרן היסוד את שכרו: 90 ליש"ט בחודש, בתוספת של 10 ליש"ט להוצאות שוטפות של המשרד.⁴¹ יעקבסון הסכים לכל התנאים וחתם על החוזה. במקביל, וייצמן מינה צעיר בשם ז'אן דה מנשה (Jean de Menasce) לעוזרו של יעקבסון בז'נווה. משפחת דה מנשה, שעמיה שמר וייצמן על קשרים אישיים, הייתה אחת המשפחות היהודיות העשירות באלכסנדריה, והמינוי העיד בעיקר על תקוותו של וייצמן לרצות את אימו של ז'אן, יותר מאשר רצונו לאייש אדם בעל ניסיון דיפלומטי בנציגות הציונית החדשה.⁴² וייצמן גם ניסה להוציא

³⁹ פייבל לניומן, 22 בספטמבר 1924, אצ"מ KH1-44; ניומן לפייבל, 6 באוקטובר 1924 שם; יעקבסון לניומן, 23 באוקטובר 1924, שם; **הארץ**, 7 בנובמבר 1924.

⁴⁰ וייצמן ליעקבסון, 7 בנובמבר 1924, ג"ו 8-25L.

⁴¹ וייצמן ליעקבסון, 17 בנובמבר 1924, ג"ו 7-25L.

⁴² דמותו של ז'אן דה מנשה (1902-1972) מרתקת וססגונית. אביו, פליקס דה מנשה, היה ראש הקהילה היהודית באלכסנדריה, וגם ברון אוסטרי, נצר למשפחה ספרדית אמידה. אימו, הברונית רוזט דה מנשה, הייתה צרפתייה במוצאה. בקהיר התמחה ז'אן במשפט צרפתי, וב-1921 נסע לאוקספורד כדי ללמוד

ליעקבסון דרכון פלשתיני, משום שברית המועצות שללה את דרכונו הרוסי, כפי שעשתה לרוסים רבים שעזבו את המדינה.⁴³ הניסיון כשל, ובסופו של דבר יעקבסון השתמש בדרכון ננסן (Nansen), מסמך מיוחד שהנפיק המשרד הבין-לאומי לפליטים של חבר הלאומים, בעיקר עבור פליטי רוסיה הסובייטית שאיבדו את נתינותם.⁴⁴

ניסיונו ואופיו של יעקבסון, שהיה כעת בן 55, עשו אותו למועמד אידיאלי בעיני וייצמן. עבודתו באיסטנבול הקנתה לו ניסיון יקר ערך בדיפלומטיה אישית ורשמית-למחצה. הוא היה בקיא גם בפוליטיקה הציונית, הכיר היטב את מוסדות התנועה והיה, כאמור, נאמן לווייצמן ולדרכו. היו לו תכונות שמתאימות לתפקיד: הוא היה חברותי מאוד, אך גם דיסקרטי והצניע לכת. הוא היה בעל יכולת שכנוע, וכן היה משכיל, רגיש, פרגמטי ומתון. במובנים מסוימים הוא דמה להרצל ולווייצמן, ולא רק משום שהיה דיפלומט מוכשר. כמוהם, הוא היה איש המאה ה-19. כוחו נשען על כישוריו האישיים והמעגלים החברתיים שיצר לעצמו. יעקבסון היה מהבודדים בתנועה הציונית באותם ימים, ודאי בקרב הנאמנים לווייצמן, שהיה מסוגל לשוחח בנינוחות וללא רגשי נחיתות עם מדינאים מכל העולם. הוא שלט ברוסית, בגרמנית ובצרפתית, וידע לשוחח ולכתוב גם באיטלקית ובאנגלית. הוא העריץ את התרבות הצרפתית בפרט, ואת הספרות והאמנות האירופית הגבוהה בכלל. הוא גם היה מעריץ מושבע של מוזיקה קלאסית, וניגן בעצמו בפסנתר. אף שהיה ידוע בחיבתו לספרים, יעקבסון לא היה איש רוח במלוא מובן המילה. הוא לא הצטיין בכתיבה ספרותית או בשירה או באמנות הנאום. כבן למשפחה מתבוללת, הוא מעולם לא למד בחדר או התחנך על ברכי המסורת היהודית, וידע מעט מאוד עברית. הוא דיבר במבטא רוסי, אך לא היה "אוסט יודן" טיפוסי, וסביר שווייצמן העריך שעובדה זו תעמוד לזכותו בתפקידו החדש, מוקף בלא-יהודים. בשלהי 1924, אם כן, יצא הדיפלומט הוותיק של התנועה הציונית לפרק האחרון בקריירה שלו - פרק סוער במיוחד, שתחילתו באמצע שנות ה-20 העליזות בפריז.

פילוסופיה, פוליטיקה וכלכלה. באנגליה הוא השתלב במעגלים חברתיים עם אנשי רוח ידועים, כגון המשורר טי.אס. אליוט (T.S. Eliot) והפילוסוף ברטרנד ראסל. הוא המשיך את לימודי הפילוסופיה בסורבון, ובאותה תקופה התעניין בציונות. לבקשת אימו, רוז דה מנשה, ניסה וייצמן לשלב את ז'אן, אז בן 22, במסדר הציוני, תחת הדרכתו. וייצמן קיווה שמוחו החד ושליטתו בשפות ישרתו את הנציגות הציונית החדשה ליד חבר הלאומים. אך בזינווה חווה דה מנשה משבר רוחני, התפטר מהנציגות הציונית (ראו להלן), שב לפריז והתנצר. ב-1930 הוא הצטרף למסדר הדומיניקני, וחמש שנים לאחר מכן הוסמך ככומר. לאחר מכן שב לאקדמיה, וטיפח קריירה מפוארת כמומחה בעל שם עולמי למזרחנות, דתות, תאולוגיה ושפות שמיות. ראו: רוז דה מנשה לחיים וייצמן, 11 באוקטובר 1924, ג'וי 10-156L; Anaël Levy, "Jean de Menasce, juif, sioniste, prêtre. De la Renaissance juive au dialogue judéo-chrétien". *Présentation de recherches*, Paris, 2010, p. 4; Adrian Hastings. "The Legacy of Pierre Jean de Menasce". *International Bulletin of Missionary Research* 21 (4), 1997, pp. 168-172.

⁴³ וייצמן לקיש, 12 בנובמבר 1924, ג'וי 9-25.
⁴⁴ Otto Hieronymi. "The Nansen Passport: A Tool of Freedom of Movement and of Protection". *Refugee Survey Quarterly* 22 (1), 2003, pp. 36-47.

2.3. הקמת המשרדים בפריז בז'נווה

צעדים ראשונים בפריז

בינואר 1925 הגיע יעקבסון לפריז. הוא פתח משרד זמני בחדר במלון לוטציה (Lutetia) היוקרתי שברובע השישי בפריז ורכש לעצמו ולמשפחתו בית נאה באחד מפרבריה היוקרתיים. הוצאות המעבר, רכישת הבית ושיפוצו היו גבוהות מהצפוי. מנהלי קרן היסוד חרקו שיניים אך שלחו לו את הכסף. להבא, הם הדגישו, על כל חריגה מהתקציב עליו לפנות אל הנהלה הציונית.⁴⁵ תבנית זו חזרה על עצמה כמעט לכל אורך תקופת פעילותו של יעקבסון: הוא חרג מהתקציב, קרן היסוד או ההנהלה ביקשו ממנו לקצץ, ומפעם לפעם שלחו לו המחאות לכיסוי ההוצאות. הוצאותיו השוטפות של יעקבסון כללו עלויות אירוח (בביתו, במסעדות או בבתי קפה), נסיעות תכופות ברכבות בין-לאומיות, רכישת ספרים, מינויים לעיתונים ושירותי מזכירה וקלדנית.

מדוע נשלח יעקבסון דווקא לפריז ואיך הייתה קשורה לעבודתו בז'נווה? באמצע שנות ה-20 הפגישו נסיבות רבות ומגוונות את האינטרסים הפוליטיים של צרפת ושל ההסתדרות הציונית. הציונים ביקשו להתקרב לצרפת כדי לקדם תכניות להתיישבות יהודית בשטח המנדט הצרפתי בסוריה, ובמיוחד באדמות החורן. וייצמן סבר שיחסים מתוקנים עם הממשלה הצרפתית עשויים לחזק את התמיכה של חבר הלאומים בציונות, משום שצרפת הייתה שותפה בכירה בארגון. היינו, קשרים מועילים בפריז יועילו גם בז'נווה. יתר על כן, וייצמן ואנשיו ביקשו לקרב אליהם את יהדות צרפת, הן כדי לנסות ולצרף אנשי ממון לא-ציוניים אל הסוכנות היהודית, והן כדי לרכוש את לבבות המהגרים היהודים מרוסיה ופולין, שהגיעו ברבבותיהם לצרפת לאחר סגירת שערי ארצות הברית במאי 1924. למהגרים אלה היה אופי מסורתי יחסית, ועל כן היו קשובים לרעיון הציוני, ודאי בהשוואה ליהודי צרפת הוותיקים, שהיו ידועים בעוינותם לציונות או לכל גורם שיפריע לתהליך טמיעתם בחברה הצרפתית. זאב ז'בוטינסקי, שעשה את פריז לבסיס פעילותו באותם ימים, הצליח לעורר בקרב המהגרים בצרפת עניין בציונות הרוויזיוניסטית. הייתה זו סיבה נוספת להחלטה של וייצמן לשלוח לפריז נציג משלו.⁴⁶

⁴⁵ לאו הרמן לפייבל, 19 ו 22 בינואר 1925, אצ"מ KH1-812; הנהלת קרן היסוד ליעקבסון, 5 בפברואר 1925, שם.

⁴⁶ נלי לס. "התנועה הציונית בין שתי המלחמות", בתוך: בנימין פינקוס ודוריס בנסימון (עורכים). **יהדות צרפת, הציונות ומדינת ישראל**. שדה בוקר: המרכז למורשת בן-גוריון ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 1992, עמ' 74-84; Catherine Nicault. *La France et le sionisme, 1897-1948: Un renouveau manqué?*; 84-74; Paris: Calmann-Levy, 1992, pp. 137-143; —. "L'acculturation des israélites français au sionisme après la Grande Guerre". *Archives Juives* 39 (1), 2006, pp. 9-28; Simon Markish. "Quand Vladimir Jabotinsky était parisien: 'Le Rassviet', revue sioniste-révisionniste en langue russe". *Archives Juives* 36 (1), 2003, pp. 70-88.

הממשלה הצרפתית, מצידה, לא יכלה להתעלם מהתנועה הציונית. מנהיגים רבים בגוש השמאל בנהגת אדוארד הריו (Herriot), שזכה בבחירות במאי 1924, התעניינו במידה כזו או אחרת בציונות. חלקם רחשו לה אהדה, לא מעט בזכות השפעתם של לאון בלום ומרק יארבלום (Jarblum), מנהיגים סוציאליסטים-יהודים תומכי הציונות. נוסף על כך, המרד הסורי בקיץ 1925 ערער את המצב הביטחוני בשטח המנדט הצרפתי וחיצק את הצורך של הצרפתים בשיתוף פעולה הדוק יותר עם השכנים מדרום, בעיקר כדי למנוע מהערבים בפלשתינה-א"י להצטרף ללחימה. בנסיבות אלה נתפסו הציונים כגורם מייצב באזור. כמו כן, רבים בצרפת, יהודים ולא יהודים, מימין ומשמאל, התפעלו מהתפתחות הבית הלאומי היהודי ומהישגי היישוב בפלשתינה-א"י בתקופה זו.⁴⁷ היה אם כן יסוד סביר לתקוות של וייצמן ואנשיו לאפשרות של כינון מערכת יחסים קרובה יותר עם צרפת, ולשם כך החליטו למנות את יעקבסון הפרנקופיל לנציג ההנהלה הציונית בפריז.

ככלל, יהודי צרפת לא נמשכו לציונות והפדרציה הציונית הצרפתית בפריז הייתה ידועה בחולשתה, אך עד כה לא עשתה ההסתדרות הציונית הרבה כדי לשנות זאת. וייצמן וסוקולוב ביקרו אמנם מדי פעם בפריז והם תמכו בכמה עיתונים ציוניים. אחד מהם היה ה-*Revue Juive*, בעריכת הסופר היהודי-שוויצרי אלבר כהן. העיתון פעל בין 1925-1926 ופרסם בסך הכול שישה גיליונות אך נחשב להצלחה מבחינת איכותו ותפוצתו.⁴⁸ על יעקבסון היה להמשיך להרחיב את עבודתם של וייצמן וסוקולוב בפריז ולנסות להגיע לקהל גדול ומגוון יותר.

תכניתו העיקרית הייתה לייסד אגודה צרפתית של תומכי ציונות, שתתבסס על אישים ידועים, בעיקר לא יהודים, מעולם הפוליטיקה, האקדמיה והמדעים. על פי החזון של יעקבסון, תהיה האגודה מפעל תעמולה שיציג את הציונות באור חיובי. היא תקרב צרפתים ממעגלים השפעה שונים אל הציונות, ותקדם יחסים אינטלקטואליים וכלכליים בין צרפת לבין היישוב היהודי בפלשתינה-א"י.⁴⁹ תחילה גייס יעקבסון את ז'וסטן גודאר (Justin Godart), פוליטיקאי בכיר בממשלת הריו ותומך ידוע בציונות.⁵⁰ גודאר ויעקבסון סיכמו על רשימת חברים שיש לגייס, על תכנית העבודה ועל שמה: "צרפת-פלשתינה: הוועד הצרפתי של ידידי הציונות" (France-Palestine: comité français des amis du sionisme).⁵¹ גודאר גייס את חבריו האישיים ואת עמיתיו הפוליטיקאים, ובדצמבר

⁴⁷ Nicault. *La France et le sionisme*, p. 141

⁴⁸ וייצמן לאלבר כהן, 29 במאי 1924, ג'ו 924-25; דניז ר' גויטן-גלפרין. "אלבר כהן: העם היהודי והציונות בחייו וביצירתו", בתוך: פינקוס ובנסיון. *יהדות צרפת, הציונות ומדינת ישראל*, עמ' 85-100; Nicault. *La France et le sionisme*, p. 142

⁴⁹ יעקבסון לוייצמן, 19 בפברואר 1925, ג'ו 987-16; 12 במרס 1925, ג'ו 992-17.
⁵⁰ François Bilange. "Justin Godart, une 'âme de fond'". *Revue d'Histoire de la Shoah*, 187, 2007, pp. 341-373; —. "Justin Godart et la Palestine". *ibid.*, 174, 2002, pp. 116-168
⁵¹ יעקבסון לשטיין, 30 באפריל 1925, ג'ו 999A-27.

1925, פחות משנה מאז שהגיע יעקבסון לפריז, נחנכה האגודה בטקס רשמי. הייתה לה רשימה ארוכה ומכובדת של נותני חסות ונשיאי כבוד שהורכבה מהפוליטיקאים הבכירים ביותר בצרפת, רובם מן השמאל הצרפתי. בראש הרשימה היו גסטון דומרג (Doumerge), נשיא הרפובליקה, אריסטיד בריאן, שר החוץ, ורמון פואנקרה (Poincaré), אחד מהפוליטיקאים הבכירים ביותר בצרפת באותה תקופה. בין חברי האגודה היו אנאטול דה מוניזי (de Monzie), השר לעבודות ציבוריות, אלבר תומא (Thomas), מנהל ארגון העבודה הבין-לאומי בחבר הלאומים, ושארל גיד (Gide), פרופסור ידוע לכלכלה. מבין היהודים באגודה היו לאון בלוס ואנדרה ספיר.⁵² האגודה ארגנה כנסים והרצאות ברחבי צרפת והפיצה ביטאון יוקרתי, שבו פרסמו חבריה ואישים אחרים כתבות ומאמרים המפארים את הציונות ואת הישגי היישוב בפלשתינה-א"י.⁵³

חבלי לידה בז'נווה

בניגוד להצלחה המהירה באופן יחסי של יעקבסון בפריז, החודשים הראשונים בז'נווה היו קשים. הוא הגיע לביקור ראשון בשלהי מרס 1925, וקיווה להיפגש שם עם ראפארד ועם המנהל החדש של מחלקת המנדטים, ויטו קטסטיני, אך שניהם לא היו בז'נווה. ראפארד היה בדרכו לפלשתינה-א"י יחד עם וייצמן אך איש במשרד ההנהלה בלונדון לא ראה לנכון להודיע ליעקבסון על כך. כשעשה דרכו במסדרונות ארמון וילסון ובין המחלקות השונות של המזכירות, פגש יעקבסון את פול מנטו (Mantoux), מנהל המחלקה הפוליטית, היסטוריון צרפתי-יהודי ידוע, ושוחח עימו. יעקבסון הופתע לגלות שמנטו מכיר היטב את מפעל ההתיישבות בפלשתינה-א"י.⁵⁴

לאחר מכן נפגש עם צבי אברסון, נציג ועד המשלחות היהודיות, והשניים סיכמו על חלוקת תחומי אחריות. אברסון יחזור להתמקד בעבודתו בחבר הלאומים עבור ועד המשלחות היהודיות, ויעקבסון יתמקד בציונות ובפלשתינה-א"י. בדיווח שהעביר להנהלה בלונדון רמז יעקבסון שאין ודאות שהתיאום עם אברסון יעלה יפה, אך הוא קיווה להגיע לכל הפחות לעמק השווה. יעקבסון נפגש גם עם אישים יהודים שונים בז'נווה, כדוגמת יוליוס בקר (Becker), פעיל ציוני תושב המקום ולימים מחליפו הזמני של יעקבסון לאחר מותו, ועם הרב של הקהילה היהודית בז'נווה. בסיום הביקור דיווח יעקבסון ללונדון שאכן אין הצדקה לנוכחותו הקבועה בז'נווה, ושנכון היה לקבוע את מושבו ואת ביתו בפריז. הוא סבר שדי בביקורים תכופים - פעם בחודש, לתקופה של שבוע בכל פעם, ובכל מקרה בז'נווה יישאר כדרך קבע עוזרו, ז'אן דה מנשה, שינהל את העבודה השוטפת. פריז

⁵² לרשימת החברים המלאה ראו: שטיין ליעקבסון, 4 בינואר 1926, ג'יו 1045-7.

⁵³ Nicault. *La France et le sionisme*, p. 144

⁵⁴ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 28 במרס, 1925, ג'יו A39-994.

נראתה לו זירה חשובה יותר, שתצריך את מרב זמנו ומרצו. נוסף על כך, יוקר המחיה בז'נווה גבוה יותר מאשר בפריז, והוא לא היה בטוח שהאינטרסים הציונים בחבר הלאומים מצדיקים את ההוצאות הגבוהות.⁵⁵ על כן, בשנים הבאות, בכל פעם שביקר יעקבסון בז'נווה הוא שכר לעצמו חדר באחד מהמלונות בעיר. לעתים תכופות בחר ב-Beau Rivage, המוקד הדיפלומטי המפואר ביותר ליד חבר הלאומים, והמלון המועדף על מנהל הדיפלומטיה הציונית, חיים וייצמן, בביקוריו בז'נווה.

במאי חזר יעקבסון לז'נווה כדי לחנוך את הנציגות הציונית החדשה באופן רשמי. הוא קיווה שיעלה בידו הפעם להיפגש עם המזכ"ל, דראמונד, ועם עוזרו, ז'וזף אבנול (Avenol), ולבשר להם באופן חגיגי על הקמת המשרד החדש. אולם לא היה בידיו עדיין מכתב מינוי רשמי בחתימת נשיא ההסתדרות הציונית ובאישור הבריטים. בעודו ממתין בז'נווה למכתב מווייצמן פגש לראשונה את ראפארד ואת הנטניגטון גילקריסט (Huntington Gilchrist), עוזרו האמריקאי של קטסטיני. כאשר הבין שהמכתב של וייצמן בושש לבוא ושאיין באפשרותו להיפגש עם דראמונד ואבנול, חזר לפריז.⁵⁶

בתשעה ביוני הודיע וייצמן לרולנד ורנון (Vernon), יורשו של שאקבורו כראש מחלקת מזרח התיכון במשרד המושבות, שההסתדרות הציונית הקימה משרד בז'נווה במטרה לשמור על קשר ישיר עם חבר הלאומים וועדת המנדטים המתמדת. וייצמן ביקש את ברכת הממשלה וקיווה שנציגי משרד החוץ הבריטי בז'נווה יסייעו לאנשי משרד הציוני ככל האפשר.⁵⁷ בדיון פנימי בין פקידי משרד המושבות אמר ג'ררד קלאוסון שלדעתו פתיחת המשרד הציוני בז'נווה היא מעשה טיפשי ביותר, שמראה חוסר כבוד כלפי ממשלת בריטניה. "הניסיון של ההסתדרות הציונית לקיים קשר ישיר עם חבר הלאומים מעל ראשינו מטריד מאוד", כתב קלאוסון, והוא יכול להטריד הרבה יותר בעתיד, כאשר האינטרסים של הציונים כבר לא יעלו בקנה אחד עם אלה של הממשלה הבריטית. פתיחת המשרד הציוני יכולה לגרור תגובה אלימה מצד הערבים, וסביר להניח שזה יעודד אותם לפתוח משרד משלהם. וזה יהיה מצער מאוד מבחינתו. הציונים עומדים לבזבז כסף רב בהקמת המשרד החדש, הוסיף, כסף שאותו עדיף שישקיעו בפיתוח חקלאי בפלשתינה-א"י. "האם לא נוכל להניא אותם מהפרויקט הזה?" ורנון ענה שלדעתו המשרד הציוני בז'נווה הוא טעות טקטית מנקודת מבט ציונית, אבל הוא לא רואה כיצד הבריטים יכולים לסרב להעניק לו סיוע "בגבול ההיגיון מפעם לפעם".⁵⁸ בסופו של דבר התערב ליאו אמרי, שר המושבות המקורב לווייצמן, והנחה את ורנון לשתף

⁵⁵ שם.

⁵⁶ יעקבסון לווייצמן, 21 במאי 1925, ג"ו 32-1003; 8 ביוני 1925, ג"ו 11-1007.

⁵⁷ וייצמן לוורנון, 9 ביוני 1925, ג"ו 15-1007.

⁵⁸ התכתבות בין פקידי משרד המושבות, 12, 18, 19 ביוני 1925, NA, CO 733/110.

פעולה עם הציונים. ורנון השיב לווייצמן שהוא העביר את בקשתו למשרד החוץ, וביקש שנציגו יסייעו למשרד הציוני ככל יכולתם.⁵⁹ לא מפתיע שהממשלה הבריטית לא ששה לשמע הידיעה שלציונים יהיה מעתה קשר ישיר עם הארגון שאמור לפקח על תפקודם בפלשתינה-א"י, וזו כנראה הסיבה מדוע המתין וייצמן עד שהמשרד בז'נווה היה לעובדה מוגמרת לפני שהודיע לבריטים על קיומו. קשה לבטל או להתעלם ממשרד שכבר קם.

גם אחרי שהאישור הבריטי המיוחל הגיע לא הסתיימו חבלי הלידה של יעקבסון בז'נווה. בשלהי יולי, בזמן שהתכונן לקראת מושב ועדת המנדטים העתיד להיפתח בסתיו, התפטר באופן פתאומי ז'אן דה מנשה, חודש בלבד לאחר תחילת עבודתו הרשמית.⁶⁰ אלבר כהן, עורך ה-*Revue Juive*, מונה למחליפו, אחרי שהצליח לשכנע את וייצמן שהוא מסוגל לשמור על שתי משרותיו מבלי לאבד את יעילותו.⁶¹ בספטמבר העתיקו יעקבסון וכהן את מקום המשרד לאזור צנוע יותר בז'נווה. על הקירות תלו דיוקנאות של האישים החשובים, מנקודת מבטם: תאודור הרצל, הרברט סמואל, חיים וייצמן, לורד בלפור ואלברט איינשטיין. יעקבסון תלה גם תמונות של נופי ארץ ישראל ומפה גדולה של פלשתינה-א"י.⁶² יעקבסון וכהן היו צמאים לכל מידע שיכלו להשיג על פעילות חבר הלאומים, בעיקר לפרוטוקולים ודוחות מתוך דיונים הקשורים בפלשתינה-א"י. אך כאישים לא מוכרים ללא קשרים אישיים עם אנשי המזכירות, התקשו להניח את ידיהם על המסמכים הרצויים.⁶³

גם שיתוף הפעולה עם המשרד הציוני בלונדון לא היה קל, וכבר מההתחלה התגלעו חיכוכים בין יעקבסון לבין לאונרד שטיין, המזכיר המדיני של ההנהלה הציונית. במסגרת תפקידו היה שטיין אמון על הקשר שבין ההנהלה לבין חבר הלאומים, ועל כן עמד בקשר עם אנשי מחלקת המנדטים.

⁵⁹ ורנון לווייצמן, ורנון לתת שר החוץ, 25 ביוני 1925, NA, CO 733/110.
⁶⁰ ביולי 1925 הגיש ז'אן דה מנשה את התפטרותו לווייצמן, וטען שהוא יכול להועיל יותר מחוץ למסד הציוני. "קיבלתי מיד את התפטרותו", כתב וייצמן לאשתו, "וקראתי לו סנוב". וייצמן העריך שז'אן הושפע בהחלטתו להתפטר מחבריו היהודים והאנטי-ציוניים בז'נווה. וייצמן לוורה, 22 ביולי, 1925, ג'ו 1016-1. התפטרותו ככל הנראה קשורה לתהליך החיפוש האישי שהוביל את דה מנשה שנה לאחר מכן להתנצר (ראו לעיל, הערה 42). "הוא לא יודע מה הוא רוצה", כתב וייצמן לוורה, "האם להפוך לחלוץ [ציוני] או להיטבל! הוריו ללא ספק מתוחים מאוד". וייצמן לוורה, 15 ביולי 1926, בתוך: -72, *LPCW*, series A, vol. XIII, pp. 72-73.

⁶¹ כהן לווייצמן, 9 באוגוסט 1925, ג'ו 1018A-27. אלבר כהן (1895-1981) נולד באי קורפו למשפחה של יהודים רומניוטים. בילדותו היגרה משפחתו למרסיי שבצרפת, ב-1900. למד משפטים בז'נווה והפך ב-1919 לאזרח שווייץ. בראשית שנות ה-20 ערך כתבי עת יהודיים שונים בפריז, על פי רוב במימונו של וייצמן, ובין השנים 1913-1926 עבד בז'נווה, תחילה כנציג ההסתדרות הציונית ואחר כך בתפקידים שונים בארגון העבודה הבין-לאומי. את הקריירה הספרותית שלו החל בשנות ה-30, והיא התאפיינה בהצגת גיבורים רומנטיים המתמודדים עם הפער שבין התרבות היהודית לתרבות הנוצרית-מערבית. כהן עבר ללונדון ב-1940, שם היה לנציג הסוכנות היהודית בזמן המלחמה. לאחר המלחמה חזר לז'נווה ופעל בתפקידים שונים מטעם האו"ם. כהן נחשב לאחד הסופרים היהודיים הבולטים ביותר בספרות האירופית במאה ה-20. לביוגרפיה מקוצרת של כהן, ראו: <https://www.kronobase.org/chronologie-categorie-Albert+Cohen.html>.

⁶² יעקבסון לדוריס מיי, 3 בספטמבר 1925, ג'ו 1021-9; 12 בספטמבר 1925, ג'ו 1022-4.
⁶³ לדוגמה: אלבר כהן לקטסטיני, 7 בנובמבר 1925, אלבר כהן לגילקריסט, 30 בדצמבר 1925, אלבר כהן לקומר (Comert), מנהל מחלקת המידע במזכירות, דצמבר (ללא תאריך מדויק), 1925, אצ"מ L221\190.

הוא גם היה המנסח העיקרי של התזכירים ואיש הקשר של ההנהלה עם אברסון בז'נווה. עתה היה שטיין ממונה על יעקבסון ועל פעילות המשרד הציוני ליד חבר הלאומים. היעדר נהלי עבודה מסודרים (לפחות בשנה הראשונה), הפער הדורי (שטיין היה צעיר מיעקבסון ב-18 שנים), ההבדלים התרבותיים והדימוי העצמי של כל אחד מהם, יצרו מתח בין השניים.⁶⁴

העימות הראשון החל כאשר שמע יעקבסון באחת משיבות הוועד הפועל דיווח של שטיין על הפעילות שלו בחבר הלאומים. גם יעקבסון התבקש לדווח על פעילותו בז'נווה, והחפיפה יצרה, לטענתו, מבוכה רבה. יעקבסון גם ביקש מווייצמן ומשטיין שישתפו אותו בתהליך כתיבת התזכיר הציוני לקראת המושב הבא. שטיין לא עשה זאת, ושלח עותק לא רשמי של התזכיר לגילקריסט, עוזר מנהל מחלקת המנדטים, לפני שיעקבסון הספיק לקרוא אותו. בספטמבר, כשיעקבסון פגש את גילקריסט בז'נווה, הוא גילה שיש בידיו עותק של התזכיר הציוני ששלח לו שטיין. "אינני יכול להסתיר שצורת התנהגות זו לגמרי לא מובנת ליי", כתב יעקבסון לשטיין, "ואם היא תימשך כך, אני מצפה לקשיים ולא-נעימויות שעליהן אני לא לוקח אחריות. [...] יד ימין לא יודעת מה יד שמאל עושה. אני חושב שהעיקרון המוסרי הזה לא יכול להיות חלק מההליך של המשרד. אני חושב שיהיה הרבה יותר נכון לשלוח מסמך זה [התזכיר הציוני] דרך המשרד שלנו, ממנו אתה לא יכול להתעלם. אם מסיבות שלא ידועות ולא מובנות לי, אתם מעדיפים לשלוח [את עותק התזכיר] ישירות למר גילקריסט, יכולתם לפחות להודיע לנו ולשלוח לנו עותק אחד. תתארו לעצמכם שאחד מאדונים אלה, אחרי שראו את התזכיר, ישאל אותי על תוכנם...לא רק שאני איראה מגוחך, אלא שהרושם שהוא יקבל מהארגון שלנו וצורת עבודתנו יהיה לחלוטין לא מחמיא".⁶⁵

שטיין שלח לו את התזכיר, אך יעקבסון עמד בכעסו: "אני נמנע מכל ביקורת על המסמכים הללו, מכיוון ש'לאחר מעשה' אין לכך שום תועלת. אמנם עלי לציין שהתרגום לצרפתית של המכתב [המכתב המלווה לתזכיר] [...] לקוי ביותר ובאמת חבל להגיש כך מסמך כל כך חשוב. [...] לו הייתם נזכרים בזמן על קיום משרדנו שבז'נווה, הייתי שמח מאוד לעזור לך ולתקן את התרגום שלך. אדוני, הייתי רוצה שתבין שלא מדובר ב'גאווה פגועה' או 'פטריוטיזם של המשרד' שהכתיבו את טון מכתבי הנוכחי ואת זה שלפניו. מדובר ברצון אמיתי לשתף פעולה [...] מבלי להזניח אף אחד מהאמצעים הדלים העומדים לרשותנו. אני בטוח שללא תיאום אמיתי וידידותי בין שני משרדינו, המפעל שלנו

⁶⁴ לאונרד שטיין היה עורך דין מצליח בלונדון ויועצו המדיני והמשפטי של וייצמן. במחצית שנות ה-20 הוא נמנה על המעגל האינטימי ביותר סביב וייצמן, ביחד עם בלאנש (באפי) דאגדייל, אחייניתו של ארתור בלפור, ההיסטוריון הבריטי, לואיס נמייר, ודוריס מיי, מזכירתו של וייצמן. לא מן הנמנע ששטיין הצעיר והמבריק הביט לעתים בהתנשאות על ותיקי התנועה הציונית, לרבות יעקבסון. ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 194.

⁶⁵ יעקבסון לשטיין, 18 בספטמבר 1925, ג'יו 1023-10.

ייפגע בצורה רצינית. חבל מאוד שהרגשות האישיים של כמה אנשים שאמורים לעבוד יחדיו ימנעו את שיתוף הפעולה החיוני הזה".⁶⁶

שטיין השיב שזו הייתה טעות של פקיד דואר שבעטייה עותק התזכיר הגיע אליו אחרי שהגיע אל חבר הלאומים. את התרגום הצרפתי, הוסיף, כתב מתרגם צרפתי שעליו המליצה שגרירות צרפת בלונדון, והמשרד הציוני עשה כל יכולתו כדי לוודא שהתרגום איכותי. מכל מקום, בשל נהלי הגשת התזכירים שמחייבים לפנות קודם כל לנציב העליון, לא היה לו זמן לשלוח את המסמך לתרגום של המשרד בז'נבה.⁶⁷ יעקבסון קיבל בקרירות את ההסברים ולפי שעה העימות דעך.⁶⁸

מכל חבלי הלידה שהיו כרוכים בפתיחה של נציגות ציונית ביעד חדש, האתגר המרכזי של יעקבסון היה היעדר מעמד רשמי בחבר הלאומים. היה עליו להישען באופן כמעט בלבדי על יכולתו ליצור קשרים אישיים חדשים ומועילים. מאמציו לזכות בהכרה, הן של חבר הלאומים והן של ההנהלה בלונדון, העסיקו אותו והכתיבו את מהלכיו בז'נבה בחודשים הראשונים. מי שסייע לו יותר מכל היה וייצמן, שסלל עבורו את הדרך באמצעות יחסי ידידות שרקם עם דמויות מפתח בחבר הלאומים, ובראש ובראשונה ראפארד.

2.4. המהפך של ועדת המנדטים

מסעו של ראפארד לפלשתינה-א"י

הביקורת על העלייה הרביעית, כאמור, הניעה את וייצמן ליזום מהלכים דיפלומטיים שונים כדי לוודא שהוועדה לא תמתח שוב ביקורת על הציונות. הוא הבין שהמפתח הוא ויליאם ראפארד, הקול הדומיננטי ביותר בוועדה, והחליט להזמין אותו להשתתף בטקס חנוכת האוניברסיטה העברית בירושלים, באפריל 1925, בהנחה שביקור בפלשתינה-א"י והשתתפות בטקס כאורח מכובד של ההסתדרות הציונית יותירו עליו את רישומה.⁶⁹ ראפארד אמנם השתוקק לראות במו עיניו את פלשתינה-א"י, אך נאלץ לדחות את ההזמנה. שכן, גם אם תאשר מועצת חבר הלאומים את נסיעתו, כיצד יכול חבר ועדת המנדטים, בורר חסר פניות שמחויב ליחס שווה בין הערבים ליהודים בשטח המנדט, ליהנות מאירוח של נציג אחד הצדדים? אך זמן קצר לאחר מכן קיבל ראפארד הזמנה נוספת, הפעם מהרברט סמואל, הנציב העליון, ונענה בשמחה להזמנה, משום שהנציב העליון,

⁶⁶ יעקבסון לשטיין, 29 בספטמבר 1925, ג"ו 1024-6.

⁶⁷ שטיין ליעקבסון, 7 באוקטובר 1925, ג"ו 1026-19.

⁶⁸ יעקבסון לשטיין, 23 באוקטובר 1925, ג"ו 1030-11.
⁶⁹ Pedersen. *The Guardians*, p. 58

לתפיסתו, הוא גורם חסר פניות ממש כמוהו. כך יצא לדרך כאדם פרטי, כסגן רקטור של אוניברסיטת ז'נווה המשתתף בטקס חנוכה של אוניברסיטה חדשה.⁷⁰

את הכרטיס לספינת הנוסעים ה"אספרייה" (Esperia), שהפליגה ב-19 במרס מגנואה דרך נפולי לאלכסנדריה, קיבל בדואר מההנהלה בלונדון. וייצמן חיכה לו על הסיפון, יחד עם אשתו ורה ובנו בנג'י, וכן עם נחום סוקולוב ואשתו. לימים נזכר ראפארד כיצד הוקסם מאישיותו של נשיא ההסתדרות הציונית כבר באונייה: "האדם הראשון שפגשתי על סיפון האונייה היה וייצמן. ניגשתי אליו כדי להודות לו על הזמנתו ולהתנצל על הסירוב הראשוני [...]. הוא ענה, 'אתה לא חייב לי התנצלות ולא תודה. הבנתי לחלוטין מדוע דחית את ההזמנה שלי. [...] באשר לתודתך, אני דוחה אותה באותה מידה שאני דוחה את התנצלויותיך. ראפארד יקירי, האם אתה יכול להבין את שמחתו של יהודי, שיכול בפעם הראשונה מזה אלפיים שנה לקבל את אחד מחבריו לארצו?'".⁷¹ בנמל נפולי הצטרפו הלורד בלפור ופמלייתו למסע. באחד מערבי ההפלגה, לאחר ארוחת הערב, נפגש ראפארד עם כל החבורה בטרקלין שבבטן האונייה. שיחה התפתחה בין בלפור ווייצמן, במהלכה שחזרו השניים לפני הקהל את מפגשיהם הראשונים, ובמיוחד את הרגע שבו השתכנע בלפור לתמוך בציונות. סיפורו של הכימאי הצעיר והאלמוני ממנצ'סטר, שהצליח ב-1906 לשכנע את ראש ממשלת הוד מלכותו לשעבר לתמוך בציונות, ריתק את ראפארד. כהיסטוריון (כלכלי), חש ראפארד שהוא עד לשחזור פרק היסטורי על ידי שחקניו הראשיים. "השיחה הזו ב'אספריה' תישאר איתי כל עוד אהיה בחיים, זוהי זכות נדירה ביותר..."⁷²

החבורה המכובדת, בלפור ופמלייתו, וייצמן וסוקולוב ובני משפחתם, יחד עם ראפארד - עגנה במצרים והגיעה ללוד ב-25 במרס. למחרת הצטרף אליהם הקולונל פרדריק קיש, מנהל המשרד הציוני בפלשתינה-א"י. הם ביקרו בראשון לציון, במקווה ישראל, ובתל אביב, אליה נכנסו בראש תהלוכה חגיגית שהובילה עד הגימנסיה הרצליה. למחרת יצאו האורחים לסיור בנושא תעשייה וכלכלה בתל אביב ובסביבתה. הם ביקרו בתחנת הכוח של רוטנברג, בתחנת ניסיונות חקלאית ובכמה מפעלים קטנים. ראפארד, שהתעניין מאוד בהיבטים הכלכליים של תל אביב, ניהל שיחות עם כמה מהפועלים שפגש שם.⁷³

⁷⁰ Peter. Rappard, p. 126

⁷¹ Rappard. *A la mémoire de Chaim Weizmann*, p. 34. חיבור זה הוא מחווה לזכרו של וייצמן, ומכיל פרקים המערבים ניתוח היסטורי עם זיכרונותיו האישיים של ראפארד. הערצתו לוייצמן ניכרת לכל אורכו, ביחוד בפרק הקרוי "גדולתו של וייצמן".

⁷² Rappard. *A la mémoire de Chaim Weizmann*, pp. 35-37
⁷³ קיש, *יומן ארץ-ישראלי*, כרך א', עמ' 182-183.

בדרכם לירושלים עצרה החבורה בקיבוץ קרית ענבים. הם שוחחו עם חברי קיבוץ, רובם ככולם יוצאי מזרח אירופה. אחד הנוכחים שאל את בלפור כנראה במכוון, מה דעתו על הביקורת בדו"ח ועדת המנדטים הגורסת שהיהודים כיום לא מוכשרים לעבודה חקלאית. ראפארד, מנסח הביקורת, עמד לידו. אולי מתוך רצון להגן על שמו של האורח המכובד, בלפור השיב שלדעתו הדו"ח לא משקף את דעתם של מי מאלה שחתמו עליו. לעניינה של הביקורת, ענה בלפור שאם הממשלה תקצה ליהודים יותר קרקעות הם יוכלו לרכוש יותר ניסיון בחקלאות. ואם היהודים מומחים בעיקר במקצועות "עירוניים", זה רק משום שעד לא מזמן מדינות רבות סגרו בפניהם את האפשרות לעסוק בחקלאות.⁷⁴

לעת ערב נפגשו כולם בקבלת פנים חגיגית בגני ארמון הנציב שעל הר הצופים. לאחר הנאומים הקצרים, שבמהלכם הוצג ראפארד יחד עם שאר אורחי הכבוד, הוא ניגש אל וייצמן, חתן האירוע, וחלק עימו את התרגשותו לקראת הטקס והציפייה לשמוע אותו נואם. "אתה הולך להתאכזב [מהנאום שלי]", ענה לו וייצמן, אך ראפארד הניח שווייצמן מצטנע מתוך נימוס. למחרת הגיע ראפארד לאתר הטקס בהר הצופים והתרשם עמוקות מן המחזה שנגלה לעיניו: "...בלפור, עם נציגים של 50 אוניברסיטאות מכל העולם, עטו את גלימותיהם והתיישבו על הבמה הגבוהה שנבנתה במיוחד לצורך אירוע זה. הטריבונוה השתרעה על פני אמפיתיאטרון טבעי, עליו התקבץ קהל גדול, שבו גם כ-15,000 חלוצים. התפאורה הייתה בכל המובנים מכובדת עבור האירוע המתוכנן. מימין, עיני כולם אבדו באדמת המדבר ההררית שהשתרעה עד הרי מואב וים המלח. משמאל ניצבו צלליות העיר ירושלים הימי-ביניימית, על חומותיה וביצוריה. שמיים מזרחיים האירו את הסצנה כולה ונתנו לה זוהר יוצא דופן. עבור וייצמן היה הטקס אחד משיאי הקריירה שלו. אם הצליח להפגיש בירושלים את עלית האקדמיה משלוש יבשות ולמשוך אליה את המחבר הראשי של הצהרת בלפור ואחד המדינאים המהוללים ביותר בעולם דאז, זה כבר היה ניצחון".⁷⁵

בסיום הטקס ניגש וייצמן אל ראפארד: "התאכזבת כמו שציפיתי, נכון?" ראפארד השיב שהטקס היה בלתי נשכח אבל נדמה לו שהנאום של נשיא ההסתדרות הציונית, המארח של האירוע, היה קצר וצנוע מדי. "אתה לא מבין, ידידי היקר, שהיום חייב להיות יומו של בלפור?" ענה וייצמן. "לא צריך הרבה דמיון כדי להכיר בכך שהוא באמת היה אדם גדול", הרהר ראפארד "אם בחשבון כל הנסיבות, אי אפשר שלא להתפעל מההתבטלות העצמית, [...] מההקרבה האישית למען המטרה שהוא משרת. כל כך נדהמתי מהאירוע הזה [כלומר, מהשיחה עם וייצמן], שהייתי חייב לספר על

⁷⁴ שם, עמ' 183.

⁷⁵ Rappard. *A la mémoire de Chaim Weizmann*, pp. 37-38

כך ללורד אלנבי באותו ערב, במשתה שנערך לרגל האירוע שמשך אותנו לירושלים".⁷⁶ השיחה בין אלנבי וראפארד נמשכה אחר כך למחוזות אחרים, השניים התיידדו ולמחרת בבוקר יצאו לטייל בסמטאות העיר העתיקה.⁷⁷

אחר הצהריים נערך כנס לכבוד בוגרי אוניברסיטאות משוויץ. ראפארד, אורח הכבוד של הכנס, נשא נאום: הוא סיפר שהתרשם מאוד מהיישוב היהודי, שהוא חוזה עתיד מזהיר ליהודים ומאמין שהעולם (אולי התכוון לחבר הלאומים) יתמוך בציונים. בתום הביקור בירושלים הצטרף ראפארד לסיוור שארגנה ההנהלה הציונית לקבוצה קטנה של מכובדים. הם אכלו ארוחת צהריים בבנימינה, ואחר כך נערכה עבורם קבלת פנים בטכניקום בחיפה. משם המשיכו לביקור בנהלל ובבלפוריה שבעמק יזרעאל. שם המתינו להם אנשי הוועד הלאומי וכמה חלוצים מהאזור. בעמק בית שאן התארחו במאהל בדואי חגיגי, שתו קפה ושוחחו עם שייח'ים ידידותיים. בטבריה ראפארד נפרד מהקבוצה ועשה דרכו חזרה לאירופה, לטיפול בהתחייבויות קודמות.⁷⁸

לימים כך סיכם וייצמן את הביקור של ראפארד: "אנשי מדע ומלומדים מחוץ לארץ עברו בארץ וראו בעיניהם את הנעשה בה. ביניהם היו ראפארד ואלנבי. אף כי ראפארד רחוק היה מיחס בלתי ידידותי, היה מתייחס בדרך כלל בביקורת לעניין ארץ-ישראל, ובוודאי היתה זו הפתעה בשבילו, כשראה תחייה בולטת כזו, הן באנשים והן בארץ, במשך תקופה קצרה כל כך".⁷⁹ הביקור בפלשתינה-א"י ופרק הזמן המשותף שעשה עם וייצמן הפכו את ראפארד, האדם המשפיע ביותר בוועדת המנדטים, לתומך מסור של הציונות, ועם השנים התפתח בינו ובין וייצמן קשר חם. אף שהיו בניגוד עניינים בשל התפקידים ששניהם מילאו, ואף שהבריטים לא ראו בעין יפה את הקשר הישיר שבין ועדת המנדטים לבין הציונים, ראפארד וייצמן לא ניסו להסתיר או להצניע את הקשר ביניהם. הקשר בין השניים גם לא היה סימטרי. וייצמן העריך מאוד את ראפארד, ראפארד העריך אותו.

ההכנות לקראת המושב השביעי

בביקורו האחרון בז'נווה, במאי 1925, למד יעקבסון שוועדת המנדטים מתכננת לדון בפלשתינה-א"י במהלך המושב השביעי שלה, ב-19 באוקטובר. זו הייתה אמורה להיות טבילת האש של

⁷⁶ ibid., p. 40. נאומו של וייצמן היה קצר מסיבות שונות. מלבד הצניעות או הביטול העצמי שהפגין כדי לעמוד בצילו של בלפור, המשבר בזוגיות עם אשתו ורה באותם ימים העיב על מצב רוחו. גם התעניינותו באוניברסיטה הצטננה בשבועות שקדמו לחנוכתה. ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 153-158.

⁷⁷ קיש, **יומן ארץ-ישראלי**, כרך א', עמ' 185.

⁷⁸ שם, עמ' 185-187.

⁷⁹ וייצמן לראפארד, 10 בפברואר 1925, ג'יו 60-984A; וייצמן, **מסה ומעש**, עמ' 318.

יעקבסון. הוא נעזר בקשריו במשרד החוץ הצרפתי כדי להשיג פגישה בז'נווה עם ז'אן-בפטיסט בו (Beau), החבר הצרפתי בוועדה, בתחילת יולי. פרט לפגישה קצרה עם ראפארד, הייתה זו השיחה הראשונה של יעקבסון עם אחד מחברי הוועדה, ולכן דיווח עליה להנהלה בלונדון באריכות-יתר. בשיחה עם בו הבין יעקבסון שהוא משוחח עם אדם בעל השפעה מצומצמת מאוד על הדיון, וחרף זאת, ראה לנכון, כפרנקופיל, לטפח קשרים קודם לכל עם החבר הצרפתי.

בו דיווח ליעקבסון שחברי הוועדה מפקפקים בפרויקט הציוני, בגלל ההתנגדות הערבית לציונות, ובגלל החיכוכים של המהגרים היהודים עם האוכלוסייה המקומית, הערבית והחרדית: המהגרים היהודים מנשלים את הערבים משוק העבודה המקומי וגורמים לאבטלה, ומאיימים על אורח חייהם של היהודים החרדים. יעקבסון לא הפריך את טענותיו אך עמד על הקושי של חברי הוועדה להתמצא בנעשה במזרח התיכון בכלל ובפלשתינה-א"י בפרט. הוא הציע לבו ולשאר חברי הוועדה לבקר בארץ, וללמוד על המצב בשטח, כפי שעשה ראפארד חודשים ספורים לפני כן.⁸⁰ יעקבסון אמר עוד לנציג הצרפתי שהוא סבור כי על חבר הלאומים לארגן מפגשים של נציגים יהודים וערבים, וכן ביקש ממנו לנסות ולהשפיע על הוועדה כדי שזו תאשר להסתדרות הציונית להגיש את תזכירה ישירות למחלקת המנדטים, ולא דרך המעצמה המנדטורית. בו אמנם לא התנגד, אך סבר שיושב ראש הוועדה, תאודולי, לא יסכים, משום שהוא "רחוק מאוד מלהיות חסיד של הציונות ושל 'יהודים' בכלל". בסיום השיחה ביקש בו מיעקבסון להמציא לידי את כל המסמכים הנחוצים לו כדי שיהיה מסוגל להיות מעורב יותר בדיון הקרוב.⁸¹

בחודשים שהובילו לפתיחת המושב השביעי הניח יעקבסון את היסודות למנגנון התעמולתי של המשרד בז'נווה. הכלי המרכזי היה עלון קצר שהכיל מידע מעודכן על התנועה והיישוב היהודי בפלשתינה-א"י, בעריכת אלבר כהן (*Bulletin d'information du Bureau de l'organisation sioniste à Geneve*).⁸² העלון, שהופץ מדי חודש הכיל נתונים שונים, מידע מקרן היסוד ומקק"ל, קטעים מתוך דוחות שונים, קטעי עיתונות, מאמרי דעה וידיעות כלליות. ביולי ציידה הנהלת קרן היסוד את יעקבסון ב-30 חוברות מידע על ארץ ישראל וב-30 מפות חדשות של פלשתינה-א"י בגדלים שונים ובשפות שונות, להפצה בקרב חברי המזכירות.⁸³ בספטמבר חילק יעקבסון לחברי המועצה שהתכנסו בז'נווה באותה העת עותקים של דו"ח המסכם את החלטות הקונגרס הציוני

⁸⁰ ייתכן שיעקבסון שיבץ בדו"ח ששלח להנהלה את ההצעה לביקור בארץ גם כרמז לכך שגם הוא (יעקבסון) צריך לבקר בפלשתינה-א"י. באותם ימים הוא ניהל משא ומתן עם קרן היסוד והנהלה הציונית כדי שיממנו לו את הוצאות נסיעתו לארץ, שבה לא ביקר מאז 1908.

⁸¹ יעקבסון לווייצמן, 3 ביולי 1925, ג"ו 1012-27.

⁸² לאחר עזיבתו של אלבר כהן ערך את העלון עוזרו החדש של יעקבסון, מנחם כהני. עלונים אחדים שמורים בארכיון הציוני המרכזי, PR\1067\1.

⁸³ קרן היסוד בלונדון ליעקבסון, 27 ביולי 1925, אצ"מ KH1-812.

בווינה שזה עתה נחתם,⁸⁴ הוא דאג לכך שאנשי מחלקת המנדטים יקבלו לידיהם עותקים של דו"ח אלווד מיד (Elwood Mead), מהנדס מים אמריקאי שבחן ב-1923 את החקלאות היהודית בארץ ושיבח את הישגיה.⁸⁵ הנציגה השוודית בוועדה, אנה בוגה-ויקסל, שלא הייתה לה היכרות עם היישוב היהודי, ביקשה וגם קיבלה חוברות מאוירות ואלבומי תמונות של נופי ארץ ישראל.⁸⁶ ערב פתיחת המושב הקרין יעקבסון לחברי הוועדה ומחלקת המנדטים סרט של קרן היסוד על פיתוח הבית הלאומי היהודי בארץ.⁸⁷

תמונה 12: עלון המידע הראשון של המשרד הציוני בז'נווה, יולי 1925. מקור: אצ"מ PR\1067\1.

ב-17 באוקטובר, יומיים לפני פתיחת המושב, הגיע וייצמן לז'נווה. בבוקר הוא נפגש עם דראמונד, אחר הצהריים עם נציג ארגון העבודה הבין-לאומי בוועדת המנדטים, הרולד גרימשו, שהתעניין בתחיקת העבודה בפלשתינה-א"י. למחרת בבוקר ניהל שיחה ארוכה עם לוגרד, ובצהריים נסעו השניים לביתו של ראפארד, שם פגשו השלושה את יעקבסון ועוזרו, אלבר כהן. החבורה סעדה יחדיו, ולאחר מכן הרצה וייצמן על המצב בפלשתינה-א"י. הוא הדגיש את הדרישה להקלות בהענקת סרטיפיקטים למהגרים יהודים וזירוז תהליך הקצאת אדמות מדינה למהגרים שכבר הגיעו. לוגרד התעניין במיוחד במשיכתם של המהגרים אל עבודה חקלאית והיה מוטרד מהתרכזותם בתל אביב ובחיפה, פן ייווצר שם מעמד פועלים בולשביקי. למחרת ניהל וייצמן שיחות עם קטסטיני ואנשי משרדו. בבוקר ה-19 באוקטובר, יום פתיחת המושב, עזב וייצמן את ז'נווה, מחשש שייתפס כמי שמנסה להשפיע על הדיון מאחורי הקלעים.⁸⁸ זה היה נוהג שאימץ וייצמן בשנים

⁸⁴ יעקבסון לדוריס מיי, 3 בספטמבר 1925, ג'יו 9-1021.

⁸⁵ יעקבסון לג'ינט ליברמן, 30 בספטמבר 1925, ג'יו 21-1-24; Robert E. Rook. "An American in Palestine: Elwood Mead and Zionist Water Resources Planning, 1923-1936". *Arab Studies Quarterly* 22 (1), 2000, pp. 71-89.

⁸⁶ לאו הרמן ליעקבסון, 15 באוקטובר 1925, אצ"מ KH1-812.

⁸⁷ *Le Reveil Juif*, November 6th, 1925.

⁸⁸ וייצמן לוורה, 18 באוקטובר 1925, ג'יו 9-1029; יעקבסון לשטיין, 23 באוקטובר 1925, ג'יו 10-1030.

הבאות: הוא היה מגיע לזינווה ימים ספורים לפני פתיחת המושב הרלוונטי, משוחח עם אנשי הקשר שלו, ועוזב לפני שמתחילים הדיונים.

לצורך הדיון על פלשתינה-א"י קיבלה ועדת המנדטים ארבע פטיציות: פטיציה (בצורת תזכיר) ציונית, פטיציה של אגודת ישראל ושתי פטיציות מאת הוועד הערבי הפועל. התזכיר של ההסתדרות הציונית הוגש על פי הוראות שקיבל וייצמן ממושרד המושבות, הוא נמסר תחילה לנציב העליון בירושלים כאילו היה פטיציה מאת אוכלוסיית המנדט המקומית, אף על פי שכתבו אותו אנשי ההנהלה בלונדון. התזכיר היה למעשה העתק מורחב ומעודכן של זה שנדחה במושב החמישי מהשנה הקודמת. התוספות כללו מידע על הכשרת המהגרים היהודים בחוות הכשרה חקלאיות באירופה ובארץ ועל עבודת בניין הארץ מאז כינון המנדט. יתר על כן, ההנהלה הציונית החליטה, נוכח הפטיציות הערביות המלאות תלונות ודרישות, ולאור הנטייה של חבר הלאומים לתמוך בצד החלש, לתפיסתה, לנסח תלונות משלה כדי לאזן מעט את הדיון. זו הייתה חריגה מהטקטיקה של ההנהלה בלונדון עד כה, שנמנעה מלתקוף את הבריטים כל עוד תנאי המנדט והיחסים עם הבריטים היו נוחים לציונים.⁸⁹ ההנהלה החליטה שעדיף לנסח את הקובלנות במכתב המלווה (cover letter) לתזכיר, בחתימתו של וייצמן, ולא לשבץ אותן בגוף התזכיר עצמו. כך היא ביקשה לתת את הרושם שהמסמך הרשמי ששלחה לא היה פטיציה, אלא מעין דו"ח המעדכן את הוועדה על התפתחות הבית הלאומי היהודי.

הציונים קבלו על כך שתלמידים בבתי הספר היהודיים הפרטיים בפלשתינה-א"י מקבלים מלגות סיוע בשיעור של שלושה אחוזים מתקציב החינוך, תקציב שנשען כולו על גביית מיסים, בעוד שהיהודים הם 13 אחוזים מהאוכלוסייה הכללית, ואחראים כמעט למחצית מהכנסות הממשלה ממיסים. התלונה השנייה עסקה באדמות מדינה. על פי סעיף 6 בכתב המנדט, כתב וייצמן במכתב המלווה, ממשלת המנדט אמורה להקצות אדמות מדינה למהגרים היהודים, אך היא אינה עושה זאת. על פי התגובה הבריטית, שניסח משרד החוץ, בהתייעצות עם משרד המושבות, ממשלת המנדט מחויבת להקצות תקציבים על פי גודלם של שתי האוכלוסיות. הקריטריון היחיד להקצאת כספים קשור לתקציב הזמין ולצורכי האוכלוסייה. בנוגע לאדמות המדינה, ממשלת המנדט אכן מתקשה להקצותן ליהודים. ברוב אדמות המדינה יושבים תושבים ערבים, ואמנם לרובם אין שטר בעלות, אך לזיקתם על הקרקע יש תוקף מוסרי ובמקרים מסוימים גם תוקף משפטי. בנסיבות אלה, אין באפשרות הממשלה לפי שעה לפנות את התושבים לטובת התיישבות יהודית.⁹⁰

Freundlich. "First Debate", p. 118⁸⁹
MPMC 7, 1925, pp. 183-194⁹⁰

מול שתי התלונות הציוניות העמידו הערבים רשימת קובלנות ארוכה. ג'מאל אל-חוסייני, מזכ"ל הוועד הפועל של הקונגרס הערבי-פלסטיני, הגיש בשם הקונגרס שתי פטיציות, הראשונה למועצת חבר הלאומים והשנייה לוועדת המנדטים. שתי הפטיציות הדגישו את העובדה שהקונגרס הערבי-פלסטיני מייצג 91 אחוזים מהאוכלוסייה המקומית, אותה אוכלוסייה שאמורה ליהנות בסופו של דבר משלטון עצמי על פי סעיף 22 באמנת חבר הלאומים. בפטיציה השנייה, המיועדת לוועדת המנדטים, הופיעה תלונה כלפי הוועדה עצמה. על פי העותרים, הדיון במושב הקודם היה מוטא לטובת היהודים. הנציג המוסמך של ממשלת בריטניה היה הנציב העליון, יהודי ו"ציוני אדוק", שמייצג רק את עמדת היהודים. לאור חוסר הצדק שהפגינה הוועדה, הוועד הפועל הערבי מזמין את חברי הוועדה לסיור רשמי ובדיקת המצב בפלסטין, בנוכחות שני הצדדים. סביר להניח שהזמנה זו הייתה תגובה לביקורו של ראפארד בארץ כאורח של הציונים. התזכיר הערבי כלל גם תלונות כלפי הבריטים על כך שהם מעניקים לציונים עדיפות בטיפול בזיכיון החשמל של רוטנברג ובזיכיון לייבוש וייצור מלח בביצות כברה; על יחס אלים של המשטרה כלפי הערבים; על חקיקה הפוגעת בזכויות הערבים; על עידוד הגירה יהודית הפוגעת בכלכלה ועל אי אכיפת איסור הנפת הדגל הציוני במרחב הציבורי. הוועד הערבי קבל גם על כך שסמואל ביקש מפקידיו הבכירים לעמוד על רגליהם בזמן ניגון ההמנון הציוני, אך לא בעת ניגון ההמנון הלאומי הערבי. הוא גם התלונן שהבריטים צירפו את השם "ארץ-ישראל" לבולים ולמסמכים רשמיים של המנדט, פעולה שפוגעת ברגשות הערבים. דרישתם העיקרית הייתה, כמו בפטיציה הקודמת, כינון מועצה מחוקקת המיוצגת על ידי נציגי האוכלוסייה על פי מספרם היחסי.⁹¹

הממשלה הבריטית שללה בתגובתה את הטענות אחת לאחר, החל מהטענה שהוועד הפועל הערבי מונה 24 חברים שנבחרו על ידי 120 חברי הקונגרס הערבי, ולא על ידי 91 אחוזים מהאוכלוסייה המקומית, וכלה בהסבר שהשם "ארץ ישראל" שצורף למסמכים רשמיים הוא שמה של הארץ יותר מאלפיים שנה. כפשרה בין שתי האוכלוסיות, צורפו האותיות אל"ף ויו"ד לשמה הרשמי של "פלשתינה".⁹²

הפטיציה של אגודת ישראל נשלחה בשם הקהילה החרדית האשכנזית בירושלים. היהדות החרדית בירושלים, כך נכתב, מסרבת להתאחד תחת ארגון הקהילה היהודית הכללית בפלשתינה-א"י. חוקת הקהילות היהודיות שהציעה ההסתדרות הציונית מאיימת על קיומה כקהילה נפרדת ועל חופש הדת והפולחן. הם הוסיפו שהקהילה החרדית אינה בוטחת בשחיטה של הרבנות הראשית

⁹¹ ibid., pp. 160-181
⁹² ibid

ודורשת קיום מסגרת שתאפשר שחיטה שתתאים לאורחות חייהם. הממשלה הבריטית הגיבה שארגון הקהילות עובר בימים אלה בחינה מחודשת.⁹³

הדיון על פלשתינה-א"י

הדיון במושב השביעי נפתח ב-26 באוקטובר 1925. הנציג המוסמך של המעצמה המנדטורית היה ויליאם אורמסבי-גור, תת-שר המושבות הבריטי, ולשעבר חבר בוועדת המנדטים. הציונים לא יכלו לבקש נציג ידידותי יותר.⁹⁴ בניגוד לדיון בשנה שעברה, הטון הכללי היה יותר מפויס. הנציג הפורטוגלי, פרייר ד'אנדרדה, שיבח את הממשלה בפלשתינה-א"י על פיתוח הארץ, אך ציין שפיתוח כלכלי לא מחליף את ההתחייבויות שבסעיף 22, היינו, כינון מוסדות שלטון עצמי. הוא ביקש לדעת מה עשו הבריטים כדי לקדם את האוכלוסייה הערבית לקראת שלטון עצמי ולהביא לשיתוף פעולה ערבי-יהודי. אורמסבי-גור הסביר שכל עוד שהערבים לא מקבלים את הצהרת בלפור כמדיניות המנדט, כינון מוסדות שלטון עצמי, לעת עתה, לא בא בחשבון. ד'אנדרדה השיב שהוא מקווה שהבריטים יצליחו לשכנע את הערבים לקבל את תנאי המנדט, אז אולי הם יפסיקו לשלוח לוועדה כל כך הרבה תלונות. על פי הערה זו של החבר הפורטוגלי, קל להבין מדוע האשים הוועד הערבי את ועדת המנדטים בהטיה לרעתם.⁹⁵

לאחר מכן פנה הדיון לנושא שעניין את חברי הוועדה יותר מכל, המהגרים היהודים. לוגרד הביע חששות מפני התפתחות של בולשביזם יהודי בפלשתינה-א"י והוסיף שניתן יהיה למנוע זאת אם דרישות היהודים להתיישבות באדמות מדינה יתקיימו. הוא ציין שאוכלוסיית תל אביב צמחה בארבע שנים האחרונות פי עשרה, ותהא אם הממשלה עושה אי אילו מאמצים כדי להעניק ליהודים אדמות על פי סעיף 6 בכתב המנדט. הוא דיווח ששמע שהמהגרים היהודים ממזרח אירופה הם מ"טיפוס מחוספס" (קרי, בולשביקים). אם נכון הדבר, ואם הם יהיו מחוסרי עבודה, הם עלולים להיות סכנה לקהילה. אורמסבי-גור השיב שהמהגרים הם "מהסוג הטוב", ושאינן באפשרות הממשלה להעניק אדמות מבלי להפר את זכויות הערבים. תל אביב הופכת לעיר תעשייתית וצמיחתה משמחת. ראפארד, אמר אורמסבי-גור, יכול להעיד על כך. ראפארד אישר.⁹⁶

בשלב זה הצטרף תאודולי לדיון. הוא פתח בקביעה שאין בכל העולם איכרים יהודים. רוב היהודים שנכנסים לארץ אינם פונים לחקלאות ולכן נשקפת סכנה שהם לא ימצאו עבודה בערים.

⁹³ ibid., pp. 181-183; על חוקת הקהילות והמגעים ב-1925 בין ההסתדרות הציונית, אגודת ישראל והבריטים, ראו: פונד. **פירוד או השתתפות**, עמ' 166-169.

⁹⁴ משום שבין השאר, אורמסבי-גור היה מקורב לווייצמן, ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 177.

⁹⁵ MPMC 7, 1925, pp. 102-103.

⁹⁶ ibid

הוא הציע לא לאפשר למהגרים נוספים להיכנס, אלא אם יוכלו בוודאות להיטמע בכלכלת הארץ. פלסיוס הספרדי טען שתלונות הערבים, כפי שניתן ללמוד מהפטיציה, קשורות במצב הכלכלי בארץ. הוא היה מודאג מכך שאף אחת מהבטחותיו של סמואל על התקדמות לשלטון עצמי בדיון אשתקד התממשה, ולכן אינו רואה תקווה לשיפור התנאים שיאפשרו שיתוף פעולה בין הערבים ליהודים. הוא מבקש לדעת מה עושה הממשלה כדי לקדם מוסדות לשלטון עצמי, משום שזו משימתה החשובה ביותר. אורמסבי-גור השיב שהוא דווקא רואה שיפור ביחסים בין שני הצדדים, ובנוגע לכלכלה, הוא מאמין שההשפעה היהודית על כלכלת הארץ היא חיובית. בניגוד לטענות תאודולי, אמר אורמסבי-גור, הגברת קצב ההגירה תביא לעלייה בתעסוקה, ולא באבטלה. על טענתו בקשר למחסור באיכרים יהודים, הוא השיב: "בתקופת התנ"ך היו כל היהודים חקלאים. מאז הם הורחקו בכוח מהאדמה ברוב הארצות שבהם התגוררו, ובאופן טבעי ייקח להם זמן לחזור אליה. אך יש בפלשתינה חקלאים יהודים שגדלו בגטאות של מזרח אירופה, ועתה הם חוואים מצליחים ביותר. [...] הגירת היהודים [...] העשירה את הארץ, וגם העשירה את הערבים, שלמדו כיצד לשפר את תנאי חייהם ואת שיטות הגידול החקלאיים".⁹⁷

ראפארד חיזק את דבריו של הנציג הבריטי המוסמך: "...המהגרים היהודים אכן הגיעו ממזרח אירופה, אבל הם לא בהכרח מהסוג הנמוך. כל הציונים מתנגדים לבולשביזם, משום שהם הבינו שבולשביזם לא עולה בקנה אחד עם הציונות. החשש מאבטלה הוא מוגזם. אין סכנה שתחרות עם כוח העבודה היהודי תפגע בערבים. ההיפך הוא הנכון, תנאי חייהם הירודים של הערבים הם שפוגעים בכלכלה היהודית. [...] למרות שרוב המהגרים לא היו איכרים כאשר הגיעו [לפלשתינה-א"י], רובם הפכו לאיכרים לאחר הגיעם. היהודים בעמק יזרעאל לא נישלו דבר פרט ליתושים, והפכו ביצה עקרה לעמק פורה. [...] כל הפרויקט [הציוני] אולי נראה דמיוני, אך הוא מוצלח, עד כה, משום שהוא נשען על מסירות יוצאת דופן לאידאל לאומי שחולל ניסים, כפי שהיינו מכנים זאת בנסיבות אחרות".⁹⁸

הדיון על התזכיר הערבי נדחק לסוף הישיבה. משום כך, וגם מפני שתגובות הבריטים המצורפות לתזכיר היו מפורטות מאוד, למעשה לא התקיים דיון. בשלב מאוחר יותר דנה הוועדה באפשרות לבקר באופן רשמי בפלשתינה-א"י, כפי שביקשו העותרים הערבים. ראפארד אמר שאין לוועדה דרך טובה יותר ללמוד על המתרחש בשטחי המנדטים מאשר לבקר בהם בעצמם. לדידו, הביקור בפלשתינה-א"י היה יעיל ביותר, וכתוצאה מהתרשמויותיו הוא שינה לחלוטין את עמדתו.

⁹⁷ ibid., pp. 103-104
⁹⁸ ibid., p. 104

יהיה מועיל מאוד עבור לוועדה אם שאר חבריה יבקרו בפלשתינה-א"י, אמר, אך רק באופן פרטי.⁹⁹ בדו"ח שהגישה הוועדה למועצת חבר הלאומים נכתב שלשמחתה יצרה המעצמה המנדטורית את התנאים בפלשתינה-א"י כדי לקלוט את המהגרים היהודים ולהציע להם תעסוקה שמתאימה להם. הוועדה ביקשה עוד שהמעצמה המנדטורית תעדכן אותה בדוחות הבאים על קצב ההתקדמות של הכשרת אדמות המדינה למען יישוב מהיר יותר של המהגרים היהודים.¹⁰⁰

לאחר שקראו את הפרוטוקול של המושב התפתח דיון בין פקידי משרד המושבות בנוגע לרצונם של חברי ועדת המנדטים לבקר בשטח המנדט. קלאוסון טען שביקור שכזה יעמיד את הנציב העליון במצב בלתי נסבל, ושממשלת פלשתינה-א"י, אף שהיא מוכנה להעניק את השירותים עבור האינדיבידואלים מתוך הוועדה לצורך ביקור פרטי, כפי שהעניקה לראפארד, לא יכולה להסכים לביקור רשמי של מי מהם. תוצאה של ביקור שכזה תהיה בהכרח כרסום בסמכות הממשלה, והוא יזיק באופן בלתי נמנע בשיטת המנדטים. הפקידים האחרים הסכימו אתו.¹⁰¹

מהפך הושלם

המשימה הראשונה של וייצמן ויעקבסון בז'נווה הושלמה: הוועדה הפכה ממבקרת לאוהדת. הסיור של ראפארד בארץ והקשרים שרקם עם וייצמן התגלו כצעדים חשובים כדי ליזום בתמיכתו, ומעתה היה החבר המשפיע ביותר בוועדת המנדטים גם החבר הבקיא ביותר בענייני הציונות, וגם האוהד הגדול ביותר שלה. בתור יושב הראש, היה לטיעונו של תאודולי, מתנגד הציונות, משקל לא מבוטל. לעתים הצטרף אליו פלסיוס, שבתור המדווח של הפטיציה הערבית הכיר היטב את טענות הערבים וחש כלפיהם אהדה. אולם פלסיוס היה מתון ומאוזן יותר מעמיתו האיטלקי. וממילא לשניהם לא הייתה אותה מידת השפעה על הדיונים כמו שהייתה לראפארד. וייצמן לא החשיב את לורד לוגרד, שהיה שקול וביקורתי יותר מעמיתו השוויצרי, בשלב הזה כתומך, אך לימים טיפחו וייצמן ולוגרד קשר הדוק והעבירו זה לזה מסמכים חשובים. למחנה הפרו-ציוני יצטרפו בהמשך גם ואן רייס ההולנדי ופייר אורטס הבלגי, שלא השתתף בדיון הנוכחי. שאר חברי הוועדה היו אדישים יותר, בעיקר משום שלא היה להם מספיק ידע או עניין בנושא כדי לתרום לדיון. ז'אן בפטיסט בו, חבר הוועדה היחידי שעזמו נפגש יעקבסון ערב המושב, לא הוציא מילה במהלך הדיון. כפי שאמר ליעקבסון, הוא הרגיש שאין לו מספיק מידע בנושא. נראה שהמסמכים שמסר לו יעקבסון לא העשירו את ידיעותיו.

⁹⁹ ibid., pp. 112-123

¹⁰⁰ ibid., p. 213

¹⁰¹ התכתבות בין פקידי משרד המושבות, 16-18 בנובמבר 1925, CO 733/102, NA.

פרק שלישי

הפנייה לז'נווה: בינאום הדרישות הציוניות, 1926-1928

1926-1928 היו שנים של שקט יחסי בפלשתינה-א"י. משבר כלכלי היכה בארץ ובתנועה הציונית, אך עד ספטמבר 1928 לא התרחשו אירועים פוליטיים דרמטיים ולא נערכו שינויים מרחיקי לכת במדיניות הבריטית. הדיפלומטיה הציונית אימצה זה כבר טקטיקה של התקדמות איטית ומדורגת אל המטרה הסופית - מדינה, מטרה שבה האמינו וייצמן ואנשיו, אם כי הקפידו שלא להכריז עליה בפומבי, כדי לא לפגוע בתהליך.¹⁰² בתקופה הנדונה חזרה ותבעה ההסתדרות הציונית מממשלת פלשתינה-א"י לפעול ביתר שאת למען הקמת הבית הלאומי היהודי, על פי ההתחייבויות בכתב המנדט, כפי שהציונים פירשו אותו.¹⁰³ במחצית השנייה של שנות ה-20 הגיעו התביעות הציוניות גם לז'נווה.

ליעקבסון היה תפקיד מרכזי בתהליך בינאום הדרישות הציוניות. הוא פעל בדרכים שונות כדי שחברי הוועדה יכירו את הסוגיות הרלוונטיות והפיץ ככל יכולתו את עמדות ההנהלה הציונית בז'נווה. כדי ליעל את עבודתו, הוא שאף לחזק את מעמדו בחוגים השונים של חבר הלאומים וטיפח קשרים עם מדינאים בכירים, נציגי המדינות החברות בחבר הלאומים.

3.1. התביעות הציוניות לפני ועדת המנדטים והניסיון להניע את הבריטים

כפי שהזכרנו לעיל, צירפה ההנהלה הציונית לתזכיר שמיועד למושב השביעי של ועדת המנדטים (1925) שתי תביעות בלבד: להקצות אדמות מדינה לטובת ההתיישבות היהודית ולהגדיל את היקף מלגות הסיוע לתלמידים בבתי הספר היהודיים. זה היה בעיקרו מהלך טקטי שנועד להפעיל משקל נגד לתלונות הערביות, מבלי להביך את בני הברית, הבריטים, יתר על המידה. החל מ-1926 שינתה ההנהלה את הטקטיקה. היא שלחה רשימה ארוכה של קובלנות ותביעות, בתקווה או בציפייה שוועדת המנדטים תדרבן את הבריטים לפעול ביתר שאת למען חיזוק הפרויקט הציוני בפלשתינה-א"י. במילים אחרות, ההנהלה הציונית ביקשה שהפורום הבין-לאומי יתערב בתהליך בניית הבית הלאומי היהודי, כמנוף לחץ שיאיץ בבריטים.

¹⁰² יהושע פורת ויעקב שביט (עורכים). **ההיסטוריה של ארץ-ישראל: המאנדאט והבית הלאומי (1947-1917)**. כרך 9, ירושלים: יד בן-צבי, 1998, עמ' 37. גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 327.

¹⁰³ פנחס עופר. "התגבשות משטר המנדט והנחת יסודות לבית לאומי (1921-1931)". בתוך: משה ליסק (עורך). **תולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל מאז העלייה הראשונה: תקופת המנדט**. חלק ראשון, ירושלים: מוסד ביאליק, 1982, עמ' 274.

האם היו לציונים סיבות להאמין שהטקטיקה הזו תצלח? מרבית הדרישות של תושבי המנדטים שפנו לוועדה לא זכו למענה. רק כ-10 אחוזים מכל הפטיציות שהוגשו לוועדת המנדטים התקבלו לדיון באופן רשמי, וברוב המקרים הוועדה לא המליצה על פעולה כלשהי.¹⁰⁴ אף על פי כן, הציונים, כמו רבים אחרים, המשיכו לעתור לזינווה, משום שקבלה של פטיציה לדיון בוועדה הייתה כמתן לגיטימציה בין-לאומית לעותרים עצמם ולדרישותיהם. גם אם הוועדה לא המליצה על פעולה כלשהי, כפי שהיה ברוב המקרים, תושבי המנדטים עדיין זכו להשמיע את קולם בארמון וילסון ולאחר מכן בעיתונות הבין-לאומית.

פדרסן טוענת, כאמור, שחשיבותה האמיתית של עבודת ועדת המנדטים לא הייתה נעוצה בפקוח על תהליך הכשרת האוכלוסייה המקומית לשלטון עצמי או לעצמאות, אלא בהפצת מידע ופרסום על הנעשה בתוך שטח המנדט ובעידוד של דיון ציבורי על נורמות של שלטון. ההליך הביורוקרטי הכרוך בהגשת פטיציות יצר ערוץ תקשורת ייחודי, רשמי ופומבי, בין כל הצדדים המעורבים - המעצמות המנדטוריות, נציגי התושבים בשטחי המנדטים וחבר הלאומים. במקרה של פלשתינה-א"י היו אלה הציונים, הערבים והחרדים, שהגישו פטיציות ותזכירים הכוללים קובלנות ודרישות. הבריטים קראו את הקובלנות והדרישות, צירפו את תגובותיהם, והעבירו אותן לוועדת המנדטים. המדווחים בוועדת המנדטים למדו את הקובלנות ואת תגובות הבריטים וניסחו המלצות בהתאם. לאחר מכן דנה הוועדה בתוכן הפטיציות והתגובות, תחילה בנוכחות הנציג הבריטי המוסמך ואחר כך לבדה, לבסוף שלחה דוח מסכם למועצת חבר הלאומים. כל הטקסטים הללו קובצו, תורגמו לצרפתית ונכרכו יחדיו בתוך קבצי הפרוטוקולים של מושבי הוועדה. קבצים אלה נשלחו לעותרים השונים, וקטעים מתוכם פורסמו לעתים קרובות בעיתונות.¹⁰⁵ לאחר שקראו את הפרוטוקולים בדרך זו או אחרת, למדו העותרים את תגובות הבריטים ואת מסקנות חברי הוועדה. לעתים קרובות הם השתמשו בהן לצרכים הפוליטיים שלהם ובהתאם לכך ניסחו את הקובלנות והדרישות בעתירות הבאות.

הבריטים, באופן טבעי, לא ששו לראות את בני בריתם הציונים חולקים מידע עם הריבון, ובאופן פומבי. דיווחים על אזלת יד לא תרמו לדימוי של בריטניה כמעצמה נאורה. אולם, כל עוד הביקורת הציונית לא הייתה חריפה, וכל עוד לוועדה עצמה לא הייתה ביקורת או דרישה לפעול בניגוד למדיניותם, הבריטים לא התנגדו לניסיונות של הציונים לפנות לזינווה. אלה היו חוקי שיטת

¹⁰⁴ Pedersen. *The Guardians*, p. 91

¹⁰⁵ ibid., p. 86; —. "The Meaning of the Mandates System", p. 560; —. "Back to the League of Nations", pp. 1091-1116

המנדטים, ואחרי הכל, הבינאום של פלשתינה-א"י היה אינטרס בריטי שסייע להם לשמור על לגיטימציה להחזיק בשטח ולאימוץ מדיניות הבית הלאומי היהודי.¹⁰⁶

הרשימה שלפנינו מונה את הדרישות העיקריות של ההנהלה הציונית, כפי שהועברו לוועדת המנדטים בתזכירה אל המושב ה-9 (יוני 1926), ה-11 (יוני-יולי 1927) וה-13 (יוני 1928). הרשימה זורה אור על מנגנון הפיקוח של הוועדה ועל העניין שהביעו חבריה בנושאים השונים הקשורים במנהל של פלשתינה-א"י. היא מדגימה גם כיצד פעל ערוץ התקשורת החדש שנוצר בעקבות עבודת הפיקוח. התלונות והדרישות הציוניות הופיעו תמיד על גבי המכתבים הנלווים שצורפו לכל התזכירים, בחתימתו של חיים וייצמן. ההנהלה הציונית, כאמור, התעקשה שהתזכירים שלה יהיו בעלי אופי אינפורמטיבי בלבד, כמעין דוח סיכום שנתי, אך הוועדה ראתה בהן פטיציות של תושבי המנדט ודרשה שישלחו על פי הנהלים המתאימים.

קרקעות מדינה

בכל העתירות בתקופה הנדונה טענו הציונים שממשלת פלשתינה-א"י לא עושה די כדי להקצות ליהודים אדמות מדינה וקרקעות שוממות, בייחוד מאדמות הג'יפתליק באזור עמק בית שאן,¹⁰⁷ וזאת למרות ההתחייבות המנוסחת בסיפא של סעיף 6 בכתב המנדט.¹⁰⁸

בעתירה אל המושב התשיעי (1926) הזכירו הציונים שלמרות בקשת הוועדה מן השנה הקודמת לזרז את הליך הכשרת קרקעות המדינה, דבר לא התקדם. הם ציטטו גם את התגובה הבריטית מהשנה הקודמת, לפיה הציונים אחראים להגשת תכניות להכשרת קרקעות, ולא ממשלת פלשתינה-א"י. עתה השיבו הציונים שהם דווקא יזמו מהלכים: ההסתדרות הציונית כבר הגישה שתי תכניות להכשרת קרקעות, האחת בדרום הארץ, והאחרת באזור בית שאן. הם הזכירו גם את הערתו של אורמסבי-גור מתוך הפרוטוקול של הדיון הקודם, לפיה הממשלה תקצה אדמות פנויות רק לאחר שהערבים המעורבים ב"הסכם אדמות בית שאן" יקבלו פיצוי.¹⁰⁹ על פי היוזמה הציונית המוצעת,

¹⁰⁶ Pedersen. *The Guardians*, pp. 102, 357-358; —. "The Meaning of the Mandates System", p. 560

¹⁰⁷ ג'יפתליק הוא אזור בבקעת הירדן שהיה בבעלות הסולטאן עבדול חמיד השני. אחרי מהפכת הטורקים הצעירים הן נרשמו כאדמות מדינה, ונשארו כך לאחר הכיבוש הבריטי.

¹⁰⁸ סעיף 6 בכתב המנדט: "הממשל בפלשתינה, בעודו מבטיח כי הזכויות והעמדות של יתר חלקי האוכלוסייה אינם נפגעים, יסייע בתנאים נאותים לקידומה של ההגירה היהודית, וכן יעודד בשיתוף פעולה עם הסוכנות היהודית כמוזכר בסעיף 4, התנחלות צפופה של יהודים על הקרקע, כולל אדמות מדינה וקרקעות בור שאינן דרושות לצורכי הציבור". לכתב המנדט, ראו:

¹⁰⁹ https://avalon.law.yale.edu/20th_century/palmanda.asp (נדלה ב-6.5.2021).

¹⁰⁹ "הסכם אדמות בית שאן" נחתם בנובמבר 1921 בין ממשלת המנדט לכמה שייח'ים בדואים בעמק בית שאן. במסגרת ההסכם נקבעו התנאים השונים למכירת קרקעות אלה לערבים. ראו: אריה ל' אבנרי. "המאבק עם ממשלת המנדט על קרקעות-המדינה". **קתדרה: לתולדות ארץ-ישראל וישובה**, 1979, עמ' 124-110; ז'ק קנו. **בעיית הקרקעות בסכסוך הלאומי בין יהודים לערבים, 1917-1990**. תל אביב: ספרית פועלים, 1992, עמ' 72-15.

כך לשון העתירה, היהודים ירכשו אדמות אלה מידי הערבים הזכאים לבעלות על פי ההסכם. הממשלה רק צריכה לאשר את המהלך.¹¹⁰

בתגובתם לעתירה כתבו הבריטים שממשלת פלשתינה-א"י הציעה בעבר להנהלה הציונית בירושלים שטח של 10,000 דונם באזור בית שאן, אך ההצעה נדחתה משום שההנהלה לא ראתה בקרקעות אלה קרקעות ראויות להתיישבות. ועתה, עד שלא יסתיים תהליך הקצאת הקרקעות לערביי האזור, אי אפשר יהיה לדעת אילו אדמות נותרו להתיישבות יהודית. כדי למצוא שטחים חדשים ולהקצות אותם ליהודים, יש לערוך סקר קרקעות, וזה הליך ארוך ומתמשך.¹¹¹ סטיוארט סיימס (Symes), המזכיר הראשי של ממשלת פלשתינה-א"י והנציג המוסמך הבריטי בדיון ב-1926, חזר על טענות אלה בפני הוועדה. יאמאנקה, החבר היפני בוועדה והמדווח של התזכיר הציוני, קיבל את הסבריו במלואם.¹¹² בסיכום המושב התשיעי חזרה הוועדה על הדברים מהשנה הקודמת: "הוועדה מאמינה שנעשה כל מאמץ כדי לזרז ולהשלים את סקר הקרקעות, שחשיבותו גבוהה ביותר להתפתחות הכללית של פלשתינה, ובמיוחד של הבית הלאומי היהודי. הוועדה מקווה שבקרוב יינקטו הצעדים כדי לנצל את כל אפשרויות הקרקע באזור בית שאן".¹¹³

הנושא עלה שוב בדיון על פלשתינה-א"י במושב ה-11 (1927), מבלי שהציונים עתרו על כך. הנציג המוסמך של בריטניה היה שאקבורו, מנהל מחלקת מזרח התיכון במשרד המושבות, מלווה באריק מילס (Mills), פקיד בכיר בממשלת פלשתינה-א"י. ראפארד שאל את הנציגים הבריטים אם נעשו צעדים כדי להשלים את סקר אדמות המדינה, כפי שביקשה הוועדה בשנתיים האחרונות. שאקבורו ענה שממשלת המנדט מקווה לסיים את סקירת אדמות העמקים תוך שלוש שנים בערך, ומילס הוסיף שכבר מתקיים משא ומתן עם גופים יהודיים על חכירת חלק מהאדמות. תאודולי ציין שהוא מוטרד מכך שהאדמות נרכשות על ידי מוסדות של ההסתדרות הציונית ונמכרות רק ליהודים. שאקבורו הסביר לו שאדמות קק"ל מוחזקות בידיים יהודיות לצמיתות ולפי נהלי קק"ל, יהודי שרכש אדמה רשאי למכור או להוריש אותה רק ליהודים אחרים. מכך הסיק תאודולי שהשיטה מבוססת על עקרונות קומוניסטיים, ושאקבורו נטה להסכים. לוגרד ציין שההסתדרות הציונית מתלוננת על חוסר השוויון בהקצאת אדמות בין יהודים לערבים: הערבים מקבלים 150 דונם לכל משפחה, והיהודים מקבלים רק 30 (ייתכן שלוגרד ציטט נתונים אלה עקב שיחה מקדימה עם וייצמן. הציונים, כאמור, לא התייחסו לנושא הקרקעות בעתירתם האחרונה). מילס ענה ללוגרד

¹¹⁰ MPMC 9, 1926, pp. 198-199

¹¹¹ ibid., p. 201

¹¹² ibid., p. 227 ; סביר להניח שיאמאנקה לא הכיר היטב את הנושא והסתייע בראפארד או בתאודולי כדי לכתוב את חוות דעתו.

¹¹³ ibid., p. 217

שהתלונות הציוניות מוגזמות. במשפחה ערבית ממוצעת יש חמש נפשות, והממשלה מקצה לערבים 30 דונם לאדם. היא עושה כל מאמץ כדי לשמור על קנה מידה דומה עבור היהודים.¹¹⁴

העתירה הציונית למושב ה-13 (1928) כללה תלונה על העיכוב בהקצאת קרקעות מדינה באזור בית שאן. בבוקר הדיון פגש יעקבסון את ואן רייס, המדווח של התזכיר הציוני, והדגיש את חשיבות הנושא בעיני הציונים. הוא שוחח על הנושא גם עם פלסיוס, מרלין (המחליף של בו מצרפת), ראפארד והרולד גרימשו, נציג ארגון העבודה הבין-לאומי בוועדת המנדטים. גרימשו התלווה לפגישה של יעקבסון עם לוגרד, מאחר שיעקבסון לא הצליח למצוא נתיב ישיר אל הלורד הבריטי. כולם, דיווח יעקבסון ללונדון, הביעו תמיכה בדרישה הציונית.¹¹⁵

בתחילת הדיון במושב ה-13 הזכיר ואן רייס לעמיתיו, מעמדת המדווח של התזכיר הציוני, שמדובר בתלונה ציונית חוזרת. הוא אמר שהוא מקבל את התגובה הבריטית, אף שהיא זהה כמעט לחלוטין לתגובותיה הקודמות, אך תהא אם אפשר לזרז את סקר הקרקעות ולקבוע בהקדם אילו מהן יוקצו ליהודים. סיימס, הנציג הבריטי המוסמך, ענה בשלילה. לוגרד שאל אם היהודים יקבלו אדמות טובות לחקלאות, משום שהגיעו לאוזניו תלונות (אולי מוויצמן) שהציונים קיבלו עד כה ביצות או אדמות בור. סיימס ענה שזו הביקורת הקבועה של הציונים והוא מתנגד לאמירות אלה. גרימשו שאל אם אדמות בית שאן המדוברות כבר מוצעות למכירה, ואם כן, האם נמכרו בשוק החופשי? סיימס ענה שאת רובן מכרו הבעלים הערבים שזכו בהן בעקבות "הסכם אדמות בית שאן". בעלי הקרקעות, לאחר שקיבלו שטר בעלות, רשאים לנהוג בקרקע ככל בעל קרקע אחר. גרימשו ציטט מתוך התזכיר הציוני וטען שהתוצאה של תהליך זה היא עלייה חדה במחירי הקרקעות, אך סיימס לא הסכים לקביעה זו.¹¹⁶

יום לאחר הדיון השיג יעקבסון קטעים נרחבים מתוך הפרוטוקולים, ככל הנראה מידידיו במזכירות חבר הלאומים, ושלח אותם להנהלה בלונדון.¹¹⁷ ימים ספורים לאחר מכן כתב וייצמן לוואן רייס, וביקש שהפעם הוועדה תתייחס לתזכיר הציוני כאל פטיציה המציגה עוול שדורש תיקון, ולא כאל דוח אינפורמטיבי. קרקעות ארץ ישראל חשובות לעם היהודי, כתב לו וייצמן, והוא מצפה שהוועדה תפעיל לחץ כבד יותר על הבריטים כדי לזרז את תהליכי הכשרתן.¹¹⁸ בקשתו

¹¹⁴ MPMC 11, 1927, pp. 118-119

¹¹⁵ יעקבסון לדיויד אידר (מנהל המחלקה המדינית בהנהלה הציונית), 14 ביוני 1928, ג"ו 11-1212.

¹¹⁶ MPMC 13, 1928, pp. 50-52

¹¹⁷ יעקבסון לאידר, 16 ביוני 1928, ג"ו 18-1212.

¹¹⁸ וייצמן לוואן רייס, 28 ביוני 1928, ג"ו 7-1214A.

נדחתה. הוועדה כתבה בדוח המסכם שהיא מקבלת את הסברי הממשלה הבריטית ומבקשת ממנה לעשות ככל האפשר כדי לזרז את הליך סקר הקרקעות.¹¹⁹

ההגירה היהודית והמשבר הכלכלי

ההגירה היהודית לפלשתינה-א"י והשפעתה על כלכלת הארץ היו מהנושאים שעוררו את הדיונים הסוערים ביותר בוועדה.¹²⁰ כזכור, הוועדה מתחה ביקורת ב-1924 על המהגרים היהודים של העלייה הרביעית משום שלדעתה אינם מוכשרים לעבודת חקלאות. במושב השביעי (1925), לאחר המהפך בוועדה, היא קבעה בסיפוק שהמעצמה המנדטורית יצרה את התנאים הכלכליים כדי לקלוט את המהגרים ולמצוא להם תעסוקה הראויה לכישוריהם. לקראת המושב התשיעי (1926) הגיש הוועד הפועל הערבי פטיציה שבה האשים פעם נוספת את ועדת המנדטים ביחס מוטע לטובת הציונים, וחזר והזמין את חבריה לבקר בפלסטין ולהיווכח בעצמם שהמצב הכלכלי הנוכחי לא מאפשר המשך הגירה יהודית.¹²¹ בדיון אמר תאודולי שהארץ סובלת ממחסור בבתיים ומעלייה ביוקר המחיה, תוצאה ישירה של שיעור הגירה גבוה מדי. סיימס, הנציג הבריטי, השיב שקשה מאוד לקבוע במדויק את היכולת הכלכלית של הארץ לקלוט מהגרים. חוץ מזה, מהגרים רבים מביאים עימם הון עצמי, שתורם למשאבי המדינה. הוועדה קיבלה את הסבריו.¹²²

בפטיציה שהוגשה למושב ה-11 (1927) טען הוועד הערבי שבמהלך 1925-1926 היגרו לפלסטין כ-50,000 יהודים, רבים מהם מובטלים, ואלה גרמו להחרפת המשבר הכלכלי הנוכחי, אף על פי שהבריטים הבטיחו לשמור על עקרון כושר הקליטה הכלכלי ולמרות ההתחייבות בכתב המנדט להגן על זכויות האוכלוסייה הלא-יהודית. הביטחון הציבורי, כתבו העותרים, נפגע באופן חמור על ידי אלפי המובטלים, שדרדירו את הארץ אל סף חורבן. בתגובתם לעתירה הערבית הודו הבריטים שהארץ בקשיים כלכליים, ושההגירה היהודית הגדולה היא אחד מהגורמים לקשיים אלה. אולם הארץ לא נמצאת על סף חורבן והסדר הציבורי לא נפגע בגלל האבטלה היהודית.¹²³

בדיון שאל תאודולי את שאקבורו אם עזיבתם של 10,000 יהודים ב-1926 קשורה במשבר הכלכלי באותה שנה, ואם המעצמה המנדטורית הגבילה את ההגירה כדי להפחית את החיכוך בין

¹¹⁹ MPMC 13, 1928, p. 220

¹²⁰ מחקרים נבחרים על העלייה הרביעית וכלכלת פלשתינה-א"י: אביבה חלמיש. **במירוץ כפול נגד הזמן: מדיניות העלייה הציפונית בשנות השלושים**. ירושלים: יד יצחק בן-צבי, 2006; דן גלעד. **הישוב בתקופת העלייה הרביעית: בחינה כלכלית ופוליטית**. תל אביב: עם עובד, 1973; אברהם אוליצור. **ההון הלאומי ובנין הארץ: עובדות ומספרים**. ירושלים: קרן היסוד, 1939; Jacob Metzer. *The Divided Economy of Mandatory Palestine*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998

¹²¹ MPMC 9, 1926, p. 203

¹²² ibid., pp. 165-166, 223

¹²³ MPMC 11, 1927, pp. 207-209

יהודים וערבים. שאקבורו השיב שבזכות תקנות ההגירה החדשות שהותקנו ב-1925 ממשלת המנדט שולטת במידה רבה יותר בקצב ההגירה.¹²⁴ הוא הסכים עם תאודולי שמאז תחילת ההגירה הגדולה ועד יישום התקנות נכנסו לפלשתינה-א"י מהגרים רבים ללא הון עצמי גבוה, והתוצאה הייתה המשבר הכלכלי ב-1926. רבים מאלה עזבו את פולין עקב מצבה הכלכלי הקשה, הגיעו לארץ ללא הון עצמי ועזבו אותה לאחר שגילו שהמצב בפולין חמור פחות. תאודולי ציין שהוא סבר תמיד שאסור היה לבריטים להכניס לארץ אף יהודי ללא עבודה המתאימה לכישוריו. שאקבורו השיב שאיש אינו יכול להבטיח עבודה קבועה ויציבה לכל המהגרים.¹²⁵

תאודולי שינה כיוון. הוא תהה אם המשבר הכלכלי נגרם גם בגלל ירידה בנפח התרומות של יהודים ממדינות אחרות, ובעיקר מארצות הברית. שאקבורו השיב שידוע לו שההסתדרות הציונית הצליחה לעורר עניין אצל יהודים עשירים מארצות הברית בעניין הציוני, ושמשלחת של מומחים כבר נשלחה לפלשתינה-א"י כדי לנסח תכנית למימון פעילות ציונית בשנים הקרובות.¹²⁶ פלסיוס, המדווח של הפטיציה הערבית, אמר שהערבים רואים בהגירה היהודית את הסיבה היחידה למשבר, אולם ביקש מחבריו בוועדה לשים לב לטענות הציונים. אלה תולים את הגורמים למשבר הכלכלי בפלשתינה-א"י במשבר הכלכלי בפולין, ממנה מגיעים רוב המהגרים, וכן בהגבלות ההגירה של הבריטים, שדרשו מכל המהגרים להשיג ויזה ישירות מממשלת פלשתינה-א"י במקום מהקונסוליות במדינות השונות. תקנות אלה מנעו יהודים בעלי הון מלהגר, משום שנאלצו לחכות חודשים רבים לפני שקיבלו תגובה מירושלים. בסיום המושב הצהיר פלסיוס ששמירה על עקרון התאמת קצב ההגירה לכושר הקליטה הכלכלי תספק את הוועדה.¹²⁷

הדיון במושב ה-13 (1928) על ההגירה היהודית והשלכותיה על המשבר הכלכלי היה ארוך במיוחד. ראפארד ציין שההגירה אל הארץ נפסקה כמעט לחלוטין, ולעומת זאת, ההגירה ממנה התגברה. הוא תהה אם הבריטים והציונים הגיעו להסכמות כלשהן בנוגע להגבלות ההגירה. סיימס השיב שבנסיבות הקיימות הוא סבור שגם ההנהגה הציונית מבינה את הצורך בהגבלת מיידית של כניסת המהגרים. לראייה, הציונים אמנם שומרים לעצמם את הזכות להתקיף את הממשלה

¹²⁴ על פי התקנות, המהגרים היו חייבים לבקש ויזה לפלשתינה-א"י ישירות מירושלים במקום מהקונסוליות השונות. כמו כן, המהגרים נחלקו לקטגוריות שונות על פי האמצעים שברשותם ומידת תלותם בכושר הקליטה הכלכלית של הארץ או השפעתם עליו. ראו: "תקנות שתוקנו ע"י הנציב העליון לפלשתינה (א"י) עפ"י פקודת העלייה 1925", סעיף 7 (4), **העתון הרשמי של ממשלת פלשתינה (א"י)**, 15 ביוני 1925, עמ' 238; חלמיש. **במירוץ כפול נגד הזמן**, עמ' 9-13; Moshe Mossek. *Palestine Immigration Policy Under Sir Herbert Samuel: British, Zionist, and Arab Attitudes*. London: F. Cass, 1978, pp. 95-117.

¹²⁵ MPMC 11, 1927, pp. 115-116.
¹²⁶ שאקבורו התכוון לוועדת הסקר, ועדה של מומחים שהוקמה בחורף 1927 לשם עריכת סקר היתכנות כלכלית להשקעות בפלשתינה-א"י, לקראת הקמת הסוכנות היהודית הרחבה. ראו: **הסוכנות היהודית**, עמ' 91-97; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 231-233.
¹²⁷ MPMC 11, 1927, pp. 116-117, 207-209.

המנדטורית בזינווה, אך נמנעים מנקיטת צעדי מחאה בנוגע להגבלת ההגירה. תאודולי הזכיר לוועדה שהוא זה שהמליץ לסמואל כבר בדיון הראשון על פלשתינה-א"י להתאים את כניסת היהודים לכלכלת הארץ, והוסיף שהוא רואה בסיפוק שהבריטים אימצו את המלצותיו. אך עתה מאוחר מדי. הארץ, הסביר תאודולי, לא יכולה לקלוט מספר כה גדול של מהגרים בזמן כה קצר, ולכן המשבר שהוא חזה ב-1924 התממש כעת. "האם המשבר הכלכלי נגרם מיבול חקלאי ירוד", הוא שאל את סיימס, "או אולי מפני שיותר מדי יהודים הורשו להיכנס לארץ בזמן קצר מדי?". סיימס השיב שהנתונים אכן תומכים בדבריו של יושב הראש, אך קל יותר לתת עצה טובה בזינווה מאשר ליישם אותה בירושלים. נכון שהממשלה הייתה אופטימיות מדי בהערכת כושר הקליטה הכלכלי של הארץ, אך ההגבלה הנוכחית על ההגירה תפתור את הבעיה, וממילא אין מקום לחשש או לפסימיות בדבר העתיד הקרוב. ראפארד אמר שמשברים כלכליים הם תמיד נושאים מורכבים, על אחת כמה וכמה במקום כמו פלשתינה-א"י. אך במקרה זה, נדמה לו שהסיבה למשבר היא ירידה בתרומות של יהודים מחוץ לארץ, ולא אבטלת המהגרים היהודים. סיימס השיב שבאופן כללי הכסף היהודי לא זרם פנימה בסכומים המצופים. תאודולי שאל את סיימס כמה זמן יעבור עד שהיישוב היהודי כבר לא יהיה תלוי בתמיכה של יהודים מבחוץ, ואם אין סכנה שהקפיטליסטים שהשקיעו את כספם בפרויקט הציוני יתיאשו בסופו של דבר. סיימס ענה שאין באפשרותו לחזות זאת, אך ברור לו שכדי ליישב מספר גדול של יהודים בזמן קצר על היישוב היהודי לקבל סיוע מבחוץ, והוא מאמין שבסופו של דבר היישוב יהפוך לעצמאי מבחינה כלכלית.¹²⁸

למחרת הדיון, כאמור, יעקבסון השיג את הפרוטוקול. הוא הבחין שבתרגום הצרפתי הושמטה קביעה של סיימס, שמופיעה בנוסח האנגלי, לפיה לממשלה קשה לדעת מתי בדיוק מתחיל כושר הקליטה הכלכלי של פלשתינה-א"י ומתי הוא מסתיים. יעקבסון סבר שזו קביעה חשובה, משום שהיא יכולה לשלול טענות של מתנגדי הציונות, לפיהן הבריטים אישרו בפני ועדת המנדטים שההגירה היהודית חרגה מכושר הקליטה הכלכלי. הוא פנה אל סיימס, שאכן זיהה מיד שנפלה טעות בתרגום, ואישר לו לפנות אל המזכירות כדי לתקן אותה. יעקבסון פנה אל פייר קומר (Comert), מנהל מחלקת המידע (Information section) במזכירות חבר הלאומים, והאדם שמסר לו כנראה את הפרוטוקול. קומר בדק את העניין ומצא שנפלה טעות תמימה של המתרגם. יעקבסון חשד שהיה זה תכסיס של תאודולי וקטסטיני, אך בעצתו של קומר העדיף שלא להתעקש על התיקון.

MPMC 13, 1928, pp. 49-50 ¹²⁸

כדי לא לעורר פרובוקציה שעלולה להזיק יותר מאשר להועיל.¹²⁹ סיפור זה זורה מעט אור על עבודתו של יעקבסון בז'נווה. שלוש שנים מאז מינויו לתפקיד, ניכר שהוא ידע להפעיל בשעת הצורך את קשריו האישיים לטובת העניין הציוני.¹³⁰ יתר על כן, כפי שאפשר ללמוד מסיפור זה, יעקבסון לא טרח להסתיר מסיימס את העובדה שהוא השיג את הפרוטוקול מיד לאחר שהסתיים הדיון, אף שידע שמשרד המושבות אינו רואה בעין יפה את הנוכחות שלו בז'נווה. בגלל ההסתייגות הבריטית לנוכחותו שם, הוא נאלץ לפעול בז'נווה במתח שבין שמירה על חשאיות לבין הפגנת נוכחות ההכרחית לעבודת התועמלן, ובנושא חשוב כמו ההגירה היהודית יעקבסון העדיף לוותר על החשאיות.

הקלות במס קרקעות

לאחר הכיבוש הבריטי של ארץ ישראל החליטו ראשי הממשל הצבאי לכוון מחדש את שיטת המיסוי העות'מאני. שיטה זו כללה בעיקרה מיסי קרקעות, מעשר, מס בהמות ומיסים עקיפים, והיא הייתה אמורה לקיים את העיקרון הפיסקלי הבריטי שגרס שהארץ אמורה לממן את עצמה.¹³¹ דרישתם של הציונים להקלה בתשלום מיסי קרקעות הופיעה לראשונה בעתירה למושב ה-11 (1927), על רקע המשבר הכלכלי שפגע ביישוב ובמוסדות ההסתדרות הציונית. כמה מהיישובים החקלאיים החדשים לא מסוגלים לשלם את המס בעצמם, נכתב בעתירה, וההנהלה הציונית נאלצה לשלם מתקציבה, בכסף שמיועד לעבודת בנייה ופיתוח. משום כך, ההנהלה ביקשה הקלה בתשלומי המס, לפחות בשנים הראשונות של היישובים החדשים. הבריטים הגיבו שממשלת פלשתינה-א"י עורכת בימים אלה תכנית רפורמה פיסקלית כללית, ולא יהיה זה נכון מבחינתה להעניק יחס מועדף לחקלאים יהודים לפני הצגת התכנית. ואן רייס, המדווח של התזכיר הציוני, ראה היגיון בתגובה וסבר שהיא אמורה לספק גם את הציונים.¹³²

ההנהלה הציונית העלתה את הנושא שוב בעתירה אל המושב ה-13 (1928). בדיון הסביר סיימס שממשלת המנדט מוציאה חלק גדול יחסית מתקציבה על משטרה ועל כוחות אחרים הפועלים לשמירת שלום הציבור, והצרכים הביטחוניים מגדילים את הצורך של הממשלה במיסים. אולם,

¹²⁹ יעקבסון לאידר, 16 ביוני 1928, ג"ו 18-1212. אם קומר היה זה שמסר ליעקבסון את הפרוטוקול, סביר להניח שהוא העדיף שיעקבסון לא ייתן פומבי לטעות שמצא בטקסט, שכלל לא אמור היה להגיע לידיו. עוד על יחסי קומר ויעקבסון, להלן.

¹³⁰ על קשרים מועילים נוספים של יעקבסון עם אנשי חבר הלאומים, ראו להלן.
¹³¹ Roza I. M. El-Eini. "Government Fiscal Policy in Mandatory Palestine in the 1930s". *Middle Eastern Studies* 33 (3), 1997, pp. 570-596; Metzer. *The Divided Economy*, pp. 180-190; Assaf Likhovski. *Tax Law and Social Norms in Mandatory Palestine and Israel*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
¹³² MPMC 11, 1927, pp. 212-213

תכנית הרפורמה של שיטת המיסוי כבר מוכנה, ואם המצב הביטחוני יישאר יציב, יישומה יחל בקרוב.¹³³ ואן רייס, המדווח של התזכיר הציוני, חזר על אמירתו מהשנה הקודמת: יש לתת לבריטים להחליט איך ומתי הם יישמו את הרפורמה הפיסקלית, ואין על הוועדה להתערב.¹³⁴

מלגות סיוע לתלמידים יהודים

ההנהלה הציונית עתרה למושב השביעי (1925) על תקצוב לא הוגן של מלגות (grants in-aid) לתלמידים בבתי הספר היהודיים.¹³⁵ תלונה דומה הוגשה שוב למושב התשיעי (1926). הבריטים השיבו שדרישתה של ההנהלה בשנה הקודמת נענתה - הסכום שהקצתה הממשלה לבתי ספר יהודיים עלה, והוועדה לא דנה בנושא.¹³⁶ הציונים קבלו שוב למושב ה-11 (1927), בטענה שממשלת המנדט, למרות ההצהרות בשנה שעברה, לא העלתה את התקציב בשיעור הראוי. הבריטים לא הסכימו, ואף הציגו נתונים אחרים שיאששו את טענתם. אלה השביעו את רצונו של ואן רייס המדווח.¹³⁷

במושב ה-13 (1928) ציין לודוויג קסטל (Kastl), החבר הגרמני החדש בוועדת המנדטים, שלפי הנתונים שלפניו, הממשלה מקצה כחמישית מהתקציב השנתי שלה לבתי ספר היהודיים. מכיוון שהיהודים הם כחמישית מהאוכלוסייה, ההקצאה נראית לו הגיונית. אך הציונים טוענים שמכיוון שכמחצית מכל התלמידים בכל בתי הספר בארץ הם יהודים, המענק צריך להיות מחושב לפי שיעור התלמידים המגיעים לבית הספר. סיימס השיב שהממשלה הקצתה את המענק על בסיס גודל האוכלוסייה, ולא על פי אחוז התלמידים הפעילים. הסבריו של סיימס השביעו את רצון הוועדה.¹³⁸

יהודים בחיל הספר העבר-ירדני

בעתירה למושב התשיעי (1926), תיארה ההנהלה הציונית את חשש היהודים לביטחונם לאור פירוקה של הזינדרמריה הפלשתינאית, שבה היו מעורבים יהודים רבים, וכינונו של חיל הספר העבר-ירדני החדש, שהורכב ברובו מכוח אדם ערבי. ההנהלה ביקשה, אפוא, לערב יותר יהודים

¹³³ MPMC 13, 1928, p. 42

¹³⁴ ibid., p. 64

¹³⁵ בפלשתינה-א"י התקיימו שתי מערכות חינוך מרכזיות. מערכת החינוך הערבית הכללית הייתה תחת חסות מחלקת החינוך המנדטורית ותוקצבה על ידה. מערכת החינוך הציונית הייתה פרטית, תחת אחריות הוועד הלאומי, ומומנה על ידי ההסתדרות הציונית. התעקשותם של הציונים ליהנות מעצמאות בקביעת תכני ההוראה בשפה העברית גברה על רצונם בתמיכה ממשלתית, אך למרות זאת, ממשלת המנדט נהגה לתקצב מלגות סיוע עבור תלמידים משתי מערכות החינוך. ראו: Rachel Elboim-Dror. "British Educational Policies in Palestine". *Middle Eastern Studies* 36 (2), April 2000, pp. 28-47

¹³⁶ MPMC 9, 1926, pp. 199-202

¹³⁷ MPMC 11, 1927, pp. 212-213

¹³⁸ MPMC 13, 1928, p. 61. יעקבסון, לאחר שקרא את פרוטוקול הדיון, דיווח בסיפוק להנהלה שהחבר הגרמני בוועדה אימץ גישה אוהדת כלפי הציונות, למרות שהוא לא שמר עמו על קשר רציף. יעקבסון לאידר, 8 ביולי 1928, ג"ו 6-1216.

בכוח החדש. הבריטים הגיבו שמבחינתם אין שום מניעה שכל חלקי האוכלוסייה ישתתפו בחיל ספר העבר-ירדני. אך מכיוון שהכוח מיועד לפעול בעיקר בעבר הירדן, ומכיוון שתנאי השירות קשים, הוא מתאים יותר לערבים מאשר ליהודים. בכל מקרה, רוב היהודים שפעלו בז'נדרמריה עברו למשטרת המנדט.¹³⁹ תלונתם של הציונים הועלתה לדיון במושב ה-11 על ידי פרייר ד'אנדרדה הפורטוגלי, ושוב במושב ה-13 על ידי ואן רייס וקסטל. שאקבורו וסיימס, בהתאמה, חזרו על עמדת ממשלת המנדט: הכוח החדש פועל בעיקר בעבר הירדן ותנאי השירות ירודים. על כן הוא אינו מתאים ליהודים, הרגילים לסגנון חיים אירופאי. הוועדה קיבלה את ההסברים.¹⁴⁰

ספסלים בכותל המערבי וועדת המקומות הקדושים

בעתירתה למושב התשיעי (1926) התלוננה ההנהלה הציונית על מקרה שאירע ביום הכיפורים של שנת 1925: משטרת המנדט החרימה ספסלים וכיסאות שיועדו לזקנים ולחולים בסמטת הכותל המערבי.¹⁴¹ בתגובתם טענו הבריטים שהתערבות המשטרה הייתה הכרחית כדי למנוע עימות בין המוסלמים, בעליהם החוקיים של האתר, לבין היהודים. חוץ מזה, הכנסת ספסלים וכיסאות אל המדרכה שמול הכותל מנוגדת לנוהג המקובל.¹⁴² ראפארד, שהכיר את הרגישות בכותל, שאל אם נעשו צעדים כדי למנות את ועדת המקומות הקדושים, על פי סעיף 14 בכתב המנדט.¹⁴³ סיימס ענה שתפקידה של הממשלה הוא לשמור על הסטטוס קוו, ותו לא.¹⁴⁴

הנושא עלה שוב במושב ה-13 (1928). פלסיוס הזכיר שוועדת המקומות הקדושים טרם מונתה, ושאל אם הזכויות של כל הקבוצות הדתיות באתרים הקדושים נשמרות. סיימס ענה שאין התפתחות חדשה בנושא ועדת המקומות הקדושים, בגלל התנגדות הוותיקן, וקבע שאין טעם להעלות שאלה שכזו, משום ש-"no news is good news".¹⁴⁵ פלסיוס, המדווח של כל הפטיציות של הוועד הערבי בתקופה הנדונה, הכיר היטב את עוצמת ההתנגדות לציונות ואת התסכול המצטבר

¹³⁹ MPMC 9, 1926, pp. 201-202; על חיל הספר העבר-ירדני, ראו: יונה בנדמן, "חיל הספר העבר-ירדני", בתוך: גרשון ריבלין (עורך). **עלי זית וחרב - מקורות ומחקרים בגנזי ההגנה**. תל אביב: משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 1992, עמ' 207-231; בן-ציון דינור (עורך). **ספר תולדות ההגנה**. כרך ב', חלק ראשון, תל אביב: הספריה הציונית, 1959, עמ' 212-214.

¹⁴⁰ MPMC 11, 1927, p. 123; MPMC 13, 1928, p. 58.

¹⁴¹ על הכותל המערבי וועדת המנדטים, ראו להלן.

¹⁴² MPMC 9, 1926 p. 202.

¹⁴³ סעיף 14 בכתב המנדט: "המעצמה המנדטורית תמנה ועדה מיוחדת כדי ללמוד, להגדיר ולקבוע את הזכויות והתביעות בקשר למקומות הקדושים וכן את זכויותיהן ותביעותיהן של העדות הדתיות השונות בפלשתינה. שיטת המינוי, ההרכב והתפקידים של ועדה זו יוגשו לאישורה של מועצת חבר הלאומים, ובלי אישורה לא תמונה ועדה כזו ולא תיכנס למילוי תפקידה".

¹⁴⁴ MPMC 9, 1926, pp. 173-174.

¹⁴⁵ MPMC 13, 1928, p. 56.

בקרב ערביי פלסטין. הוא התריע שאם לא יוסדרו הזכויות באתרים הקדושים, ובעיקר בכותל המערבי, עלולה להתפרץ אלימות בין יהודים וערבים.¹⁴⁶

תחיקת עבודה

סוגיית תחיקת העבודה, החקיקה העוסקת בזכויות ובהגנה על הפועלים בארץ, הועלתה כמעט בכל הדיונים של ועדת המנדטים, על פי רוב ביוזמת גרימשו, נציג ארגון העבודה הבין-לאומי בוועדה.¹⁴⁷ בדיון הראשון על פלשתינה-א"י ב-1924, טען הרברט סמואל כי בבוא העת תונהג בארץ מערכת של חוקי עבודה. אולם בכוונתו לטפל בסוגיה זו באופן הדרגתי ובאיטיות, משום שממשלת המנדט מתקשה לחוקק חוק אחיד לתושבי הארץ: "כמה מן השבטים הבדואים, למשל, חיים בתנאי חברה דומים לתנאי החברה בשנת אלפיים לפני הספירה. מן הצד האחר, המהגרים היהודים, שזה מקרוב באו מרוסיה, חיים בחברה של שנת אלפיים לספירה [...] לכן יש להביא בחשבון לא רק את בתי החרושת היהודיים המודרניים, שללא ספק יקבלו בברכה חקיקה שכזו, אלא גם את המפעלים הערביים הקטנים, כמו טחנות, תעשיות כפריות וכולי. בעליהן של אלה יתנגדו באופן נחרץ לכל התערבות מצד הממשלה".¹⁴⁸

קובלנה על מיעוט חוקי העבודה בפלשתינה-א"י הופיעה בעתירה הציונית למושב ה-11 (1927). הבריטים כתבו בתגובתם שממשלת המנדט משקיעה את מרצה בהרחבת החקיקה. התגובה השביעה את רצון ואן רייס,¹⁴⁹ אך לא ענתה לציפיות של גרימשו, שמתח ביקורת על אנשי משרד המושבות משום שהם לא מספקים בדוח השנתי מספיק מידע על הנושא. לפי מקורותיו (ככל הנראה יעקבסון), הוא הבין שתנאי התעסוקה הקיימים בפלשתינה-א"י אינם משביעי רצון, במיוחד בתחום העסקת נשים וילדים בתעשייה. שאקבורו הסביר לוועדה על התנאים המיוחדים בפלשתינה-א"י, שבה נמצאות שתי קבוצות באוכלוסייה בשלבים שונים מאוד של התפתחות כלכלית, והרשויות יכולות רק לנסות לאזן ביניהן. לוגרד אמר שהערבים מתלוננים שבגלל החשש מאבטלה הממשלה נותנת למהגרים יהודים עדיפות בתעסוקה בעבודות ציבוריות, אף ששכרם גבוה יותר. שאקבורו

¹⁴⁶ פלסיוס, אם כן, חזה את האלימות הערבית ב-1929. הוא עשה זאת שוב ב-1936. ראו Pedersen. *League oversight*, pp. 54-55. פלסיוס תיאר את הפטיציות הערביות מנקודת מבט אוהדת בספרו Leopold Palacios. *Los Mandatos Internacionales de la Sociedad de Naciones*. Madrid: Liberia General de Victoriano Suarez, 1928, pp. 260-264.

¹⁴⁷ משיקולים שונים ומגוונים ההנחה הבריטית הייתה כי בפלשתינה-א"י עוד לא התמלאו התנאים המאפשרים או מצריכים תחיקת עבודה. בסוף שנות ה-20 חוקקו בפלשתינה-א"י חוקים ספורים בלבד העוסקים בהגנה על עובדים, לאכזבתם של נציגי הפועלים ביישוב היהודי. ראו: דורון אברהם. "תחיקת עבודה וביטוח סוציאלי: מדיניותה של ממשלת המנדט". בתוך: אבי בראלי ונחום קרלינסקי (עורכים). **כלכלה וחברה בימי המנדט: 1918-1948**. שדה-בוקר: מכון בן-גוריון, 2003, עמ' 519-552.

¹⁴⁸ MPMC 5, 1924, p. 89
¹⁴⁹ MPMC 11, 1927, p. 213

השיב שהממשלה אכן הכינה תכניות לעבודות ציבוריות כדי להקל על האבטלה היהודית, אך המשכורות תמורת עבודות אלה אינן מעל גובה השכר המקובל בשוק.¹⁵⁰

הנושא עלה שוב ב-1928. גרימשו סיפר שהגיעו אליו תלונות על תנאי השירות של עובדי מדינה במסילות הברזל. לפי התלונות, הפועלים מתבקשים לעבוד לפעמים 12 או 13 שעות ביום. סיימס השיב שמקרי חירום מיוחדים דורשים שעות עבודה ארוכות יותר, במיוחד בכל הקשור לתנועת הרכבות. אך לפי מדיניות הממשלה, אורכו של יום עבודה הוא שמונה שעות. סיימס הסיק על פי שאלתו של גרימשו שהתלונה שהעלה הגיעה אליו מהציונים, ושהיא מתייחסת לשיטות העבודה של הערבים. לדבריו, הערבים נוהגים לעתים לפרוש את שמונה שעות העבודה על פני שעות נוספות, בציפייה להגדיל את שכרם. הממשלה, לדבריו, התגברה על כך על ידי תשלום על פי משימות, ולא על פי שעות עבודה. גרימשו עדיין לא היה שבע רצון. הוא הפציר בסיימס להרחיב את תחיקת העבודה, וציפה (לשווא) לעדכון משביע רצון בשנה הבאה.¹⁵¹

הסדרת מעמד הקהילות היהודיות בפלשתינה-א"י

בקיץ 1926 הגיעו נציגי הוועד הלאומי לז'נווה כשבדיהם תזכיר המיועד למושב התשיעי. בהשוואה לעתירות של ההנהלה הציונית שכללו ארבע תלונות בכל שנה לכל היותר, וגם אלה נוסחו בטון דיפלומטי מנומס ומפויס, התזכיר של הוועד הלאומי כלל רשימה ארוכה של דרישות וקובלנות המנוסחות בטון ביקורתי כלפי ממשלת המנדט. חלק מתביעות הוועד הופיעו גם בעתירה הציונית, אך רובן היו חדשות: הוועד דרש להגדיל את מספר היהודים בעבודות ציבוריות; ייצוג הולם יותר של יהודים בעיריות בפלשתינה-א"י; הורדת מיסים של מפעלים ותעשיות; השתתפות בריטית בתקצוב מוסדות בריאות ציבורית; הרחבת השימוש בשפה העברית במשרדים ממשלתיים; חקיקה נגד ספקולציות בקרקעות; ביטול זכותו של הנציב העליון לסרב למתן אזרחות והפחתת אגרות אזרחות; שמירה על יום השבת כיום מנוחה עבור פקידים יהודים בשירות הציבורי והגנה על זכויות המתפללים בכותל המערבי. כמו כן תבע הוועד הלאומי אשרור מהיר של חוק הקהילות והרחבת סמכויותיו כך שיוכל ליהנות מאוטונומיה רחבה יותר בתוך היישוב היהודי.¹⁵²

התגובה הבריטית נפתחה כך: "...לא טבעי הוא שהעותרים, במחשבה על מגוון רחב של אפשרויות לפעולה, ממעיטים בהישגיה החיוביים של ממשלת פלשתינה-א"י כמעט בכל תחום, ונוטים להתעלם מההגבלות ההכרחיות שנכפות עליה על ידי ההתחייבות הכפולה בסעיפים 2 ו-6

¹⁵⁰ ibid., pp. 124-125

¹⁵¹ MPMC 13, 1928, p. 59

¹⁵² MPMC 9, 1926, pp. 204-214

בכתב המנדט". לאחר מכן ניסחו הבריטים תשובה עניינית שסתרה, לדידם, את כל הקובלנות של הוועד הלאומי.¹⁵³

גם אגודת ישראל עתרה לוועדת המנדטים בקיץ 1926. היא ביקשה שקהילת החרדים האשכנזים בירושלים תוכר באופן רשמית כקהילה יהודית נפרדת. הבריטים השיבו ששיעורה של הקהילה החרדית האשכנזית בירושלים זניח לעומת מספר היהודים הכללי, ומאחר שתחת השלטון העות'מאני לא הוכרו החרדים כקהילה נפרדת, הם אינם זכאים לכך על פי החוק המנדטורי. הוועד הלאומי, כתבו הבריטים, כהנהלה של אספת הנבחרים (כנסת ישראל), הוא הגוף המוכר המייצג באופן רשמי את הקהילה היהודית בפלשתינה-א"י בכל הנוגע לעניינים פנים-יהודיים. שלילת הכרתם של החרדים כקהילה נפרדת, טענו הבריטים, אינה פוגעת בחופש הפולחן והאמונה שלהם.¹⁵⁴

חברי הוועדה היו סקרנים בנוגע ליחסים שבין הוועד הלאומי לבין אגודת ישראל ובין ההסתדרות הציונית. בדיון של 1926 סיפק סיימס לחברי הוועדה מידע מקיף על הקהילות היהודיות השונות בארץ, וגם ראפארד הוסיף תובנות משלו, והפגין בקיאות בנושא. בסיכום הדיון סיפר סיימס שממשלת המנדט שוקדת על תיקון תקנות קהילה, ובשנה הבאה תפרסם אותן. הוועדה ציפתה לעדכונים.¹⁵⁵ למחרת נעילת המושב נפגש יעקבסון עם ראפארד ועם חברים אחדים בוועדת המנדטים. ראפארד דיווח שנראה לו שפגישתו של תאודולי עם הרב הראשי עוזיאל, חבר משלחת הוועד הלאומי בז'נווה, השפיעה עליו. תאודולי הוא איש ירא שמיים, סיפר להם ראפארד, ופגישתו עם הרב ריככה את התנגדותו לציונות. פרייר ד'אנדרדה, החבר הפורטוגלי בוועדה, אמר ליעקבסון שהוא מסתייג מעמדתה של אגודת ישראל, שלהבנתו רוצה לפלג את היהודים.¹⁵⁶

מנסחי הפטיציה של אגודת ישראל למושב ה-11 חזרו על דרישתם להפריד את קהילתם מהקהילה היהודית הכללית בארץ. הם תבעו גם שהקהילה החרדית האשכנזית תורשה לבצע שחיטה משלה.¹⁵⁷ בדיון שאלו אורטס ו-ואן רייס אם חברי הקהילה החרדית בירושלים לא רשאים להשתתף בבחירות לוועד הלאומי. אריק מילס הסביר שיהודים חרדים רבים לא מצביעים לוועד הלאומי משום שהם מתנגדים לבחירות שבהן גם נשים יכולות להצביע, ושרבנים מסוימים אכן ניסו להניא את קהילותיהם מלהשתתף בבחירות. שאקבורו הוסיף שרבים מהקהילה החרדית לא

¹⁵³ ibid., pp. 214-215

¹⁵⁴ MPMC 9, 1926, pp. 195-196

¹⁵⁵ ibid., pp. 152-159

¹⁵⁶ יעקבסון לווייצמן, 26 ביוני, 1926, ג'ו 1-1078; ארלוזורוב. **כתבים**. כרך א', עמ' 65-67.

¹⁵⁷ MPMC 11, 1927, p. 213

מצביעים משום שהם מתנגדים לכל השיטה בכללותה, ולמיטב ידיעתו, אין אף קבוצה מאורגנת שסירבה להשתתף בבחירות. אורטס סיכם, שאם כך, בנסיבות אלה צדקה המעצמה המנדטורית כשראתה בוועד הלאומי את הגוף המייצג של כל הקהילות היהודיות בפלשתינה-א"י.¹⁵⁸ המדווחת של תזכיר החרדי, בוגה-ויקסל, הציעה לאמץ את המלצות הוועדה מהשנה הקודמת, כלומר, להמתין עד שיפורסמו התקנות החדשות להסדרת הקהילות.¹⁵⁹

בדצמבר 1927 אישר הנציב העליון, לורד הרברט פלומר (Plumer), את התקנות לסידורה של "כנסת ישראל", הוועד הלאומי ומוסדותיהם, כולל הרבנות הראשית והמוסדות המקומיים הקהילתיים. על פי תקנות אלה, כל קבוצה שביקשה שלא להיכלל בקהילה הייתה רשאית להתארגן כעדה דתית בלבד, ללא זכויות לגביית מיסים וללא הכרה רשמית.¹⁶⁰ ב-1928 שלחה אגודת ישראל פטיציה נוספת, אך משכה אותה מיד בפתיחת המושב. ראפארד הבחין בכך ושאל את הנציג המוסמך הבריטי אם זה משום שהאגודה מרוצה מחוק הקהילות. סיימס השיב שהקהילה החרדית לא מרוצה מהחוק החדש, אך אולי האגודה החליטה להמתין ולראות את השפעתו ואת יישומו לפני שאנשיה מגישים פטיציות נוספות.¹⁶¹

עד כמה יכולים היו תשעה ג'נטלמנים וגברת מכובדת אחת, שמעולם לא ביקרו במזרח התיכון (מלבד ראפארד), להביע דעה מוצקה על הסוגיות המורכבות בפלשתינה-א"י (או לצורך העניין בכל מנדט אחר) ממקום מושבם בז'נווה הרחוקה? רוב חברי הוועדה צברו אמנם ידע רב על הנעשה במנדטים במשך הזמן, ונגעו בתחומים רבים ומגוונים. אך בשנים הנדונות כאן, לא הייתה לחברי הוועדה היכולת, ולעתים גם לא היה להם הרצון, להעמיק בכובד ראש בכל אחד מהנושאים שתיארנו לעיל. כבר ב-1925, בדיון השני על פלשתינה-א"י, הבינו חברי הוועדה שיהיה להם קשה מאוד לנהל דיון ענייני ללא ביקור בארץ.¹⁶² בשלב זה, כל עוד המצב בפלשתינה-א"י היה שקט, הם לא ראו סיבה להביך את הבריטים או ללחוץ עליהם. הוועדה לא התערבה בלוחות הזמנים של הבריטים ולא דרבנה אותם לפעול ביתר שאת לזירוז בניין הבית הלאומי היהודי, כפי שקיוו הציונים.¹⁶³ כל שעשתה הוועדה היה להעלות את תלונות תושבי המנדט לדיון, ולברר עליהן אצל

¹⁵⁸ ibid., pp. 115-116

¹⁵⁹ ibid., p. 213

¹⁶⁰ ענת קדרון. "מקהילה יהודית עדתית לקהילה עברית לאומית: הקמת קהילות לאומיות עבריות נבדלות בערים המערבות בתקופה המנדטורית". **מחקרי משפט**, 30 (2), 2016, עמ' 435-436.

¹⁶¹ MPMC 13, 1928, p. 49

¹⁶² MPMC 7, 1926, p. 123-124

¹⁶³ למעט בנושא הקרקעות ותחיקת העבודה, אך גם בנושאים אלה היא עשתה זאת בלשון רפה.

הנציג הבריטי המוסמך. ברוב המוחלט של המקרים, כפי שראינו, חברי הוועדה קיבלו את התגובות וההסברים של הבריטים. בשנים 1926-1928, מנגנון הפיקוח הבין-לאומי שימש לא יותר מ"תעודת הכשר" לשלטון הבריטי בפלשתינה-א"י, ותיבת תהודה לתושבי המנדט.

תמונה 13 : ישיבה של ועדת המנדטים, שנות ה-20. שני מימין הלורד לוגרד ; במרכז, הגבוה מכולם ראפארד ; מאחוריו קטסטיני ; משמאל לראפארד יושבים פלסיוס, ולידו ואן רייס ; מקור : LONTAD (<https://lontad-project.unog.ch/idurl/1/9762>)

3.2. הכישלון בבינאום המלווה הציוני

ההנהלה הציונית קיוותה שלחבר הלאומים, בתור הריבון בפלשתינה-א"י, יהיה אינטרס לסייע במימון הפעילות הציונית, קל וחומר בימי המשבר הכלכלי. לחבר הלאומים לא היה כסף משלו ואת פעילותו מימנו החברות בארגון, רוב הנטל נפל על כתפי בריטניה וצרפת, והוא לא שמר עתודות שמהן יכול היה ללוות כספים. לעומת זאת יכול היה חבר הלאומים לגייס כספים בעזרת המדינות החברות בארגון. במהלך שנות קיומו הוא גייס כ-81 מיליון פאונד, עבור שש מדינות : אוסטריה, הונגריה, יוון, דנציג (עיר חופשית תחת פיקוח של חבר הלאומים), בולגריה ואסטוניה. את כל ההלוואות מימנו בריטניה, מדינות אירופיות שונות ואף ארצות הברית.¹⁶⁴ תהליך ההלוואה כלל

¹⁶⁴ מחצית מהסכום הכולל הגיעה ממשקיעים פרטיים בבריטניה, חמישית ממנו הגיעה מארצות הברית, ושאר הסכום נחלק בין איטליה, צרפת, שווייץ, צ'כוסלובקיה, אוסטריה, יוון, ספרד, שוודיה, הולנד, בלגיה

משא ומתן ארוך, שבסופו נאלצו מבקשי ההלוואה להתחייב לשורה ארוכה של רפורמות בכלכלה, במערכת הבנקאית ובמדיניות הפיננסית, ונאלצו להשלים עם מעורבות כזו או אחרת של חבר הלאומים ושל המלווים העיקריים בכל התחומים הללו.¹⁶⁵

בקיץ 1925 מינו הצירים בקונגרס הציוני ה-14 ועדת מלווה כדי לדון בתכניות להלוואות ממקורות שונים. היו אלה ימי העלייה הרביעית, המשבר הכלכלי עוד לא הורגש, אך הקופה הציונית הייתה מרוקנת. אחת התכניות שנדונו בוועדה המלווה הייתה תכנית להלוואה חיצונית של חבר הלאומים, או לכל הפחות בערבותה. בספטמבר 1925 נפגשו יעקבסון ורופין, הוגי התכנית, עם ארתור סלטר (Salter), מנהל המחלקה הכלכלית והפיננסית במזכירות בחבר הלאומים. סלטר אמר להם שחבר הלאומים שוקל להעניק הלוואות רק למדינות ריבוניות, ומומלץ לפנות אל המעצמה המנדטורית. הוא הבטיח תמיכה מוסרית, אך לא יותר מזה.¹⁶⁶ הדיונים הפנים-ציוניים על גיוס הלוואות התעוררו שוב ב-1927, שנת השפל במשבר הכלכלי בפלשתינה-א"י ובמוסדות ההסתדרות הציונית. וייצמן לא יכול היה לבקש סיוע מיהודי ארצות הברית, שכן באותה תקופה הוא היה בעיצומו של משא ומתן רגיש עם לואי מרשל (Louis Marshall), ממנהיגי הקהילה היהודית באמריקה, בנוגע להקמת הסוכנות היהודית המורחבת. העדיפות הראשונה של וייצמן הייתה, אם כן, הלוואה בריטית. יעקבסון, שחברותו בוועדת המלווה חודשה לאחר הקונגרס הציוני ה-15, הוביל מהלכים בחבר הלאומים, כאפשרות שנייה.¹⁶⁷

בראשית דצמבר 1927 יצא יעקבסון לזינווה בחיפוש אחר הלוואה או ערבות. הוא נפגש עם אוגוסט זלסקי (Zalesky), שר החוץ הפולני, שהגיע לעיר לרגל ישיבת מועצת חבר הלאומים. יעקבסון שיתף אותו בתכניותיו ובירר גם בדבר אפשרות של ערבות של ממשלת פולין. זלסקי הבטיח להעלות את הנושא בישיבה הבאה של המועצה, וביקש ממנו לשלוח לו תזכיר עבור הממשלה בוורשה. יעקבסון זכה ליחס אדיב והבטחה דומה גם מהנציג הרומני במועצה, ניקולאה פטרסקו קומנן (Comnen). הנכונות של הממשלות הלאומניות של פולין ורומניה לשיתוף פעולה עם הציונים, בנושא ההלוואה כמו בנושאים אחרים, קשורה ברצון לשמור על זרם ההגירה של המיעוט היהודי מארצותיהם אל פלשתינה-א"י. לאחר מכן נפגש יעקבסון עם סלטר, שמיתן את ההתלהבות: נסו

והונגריה. ראו: Margaret G. Myers. "The League Loans". *Political Science Quarterly*, 60 (4), 1945, pp. 523-526
ibid., pp. 492-526; Juan Flores Zendejas and Yann Decorzant. "Going multilateral? Financial markets' access and the League of Nations loans, 1923-8". *Economic History Review*, 69 (2), 2016, 653-678

¹⁶⁶ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, ללא תאריך (כנראה אוקטובר 1925), ג"ו, 24-973.
¹⁶⁷ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 244-248; עילם. **הסוכנות היהודית**, עמ' 98-108; פרוטוקול ישיבת ועדת המלווה, 15 באוקטובר 1927, ג"ו 3-1163. ראו גם ב-*The Jewish Chronicle*, 16 ו-23 ספטמבר 1927.

לקבל הלוואות או ערבויות ממדינות ריבוניות, אמר לו, מאחר שחבר הלאומים לא יכול להציע אותן למי שלא חבר בארגון. לסלטר הייתה בעיה מוסרית, אם כי לא אמר זאת בצורה מפורשת: אם חבר הלאומים יציע סיוע כלכלי לקבוצה אחת מתוך אוכלוסיית המנדט בפלשתינה-א"י, הוא יהיה מחויב לשמור על עקרון השוויון ולהציע סיוע לקבוצה האחרת, ובכלל, לתושבים במנדטים אחרים. כשחזר מזינווה דיווח יעקבסון לעמיתיו בוועדת המלווה שיהיה קשה לקבל הלוואה מחבר הלאומים, אפילו של סכומים צנועים. וייצמן ביקש ממנו להמשיך לנסות.¹⁶⁸

בד בבד פנה וייצמן לממשלת צרפת. יותר מאשר ניסיון כן להשיג הלוואה מהצרפתים, היה זה אמצעי לחץ על הבריטים, שוודאי לא יראו בעין יפה מעורבות של כספים ואינטרסים צרפתיים בפלשתינה-א"י. הוא נפגש בפריז עם פואנקרה, ראש הממשלה, ועם בריאן, שר החוץ. "אתה תמצא את צרפת מאוד נדיבה", הבטיח לו ראש הממשלה, אך בתנאי שהיוזמה וההצעה לערבות חבר הלאומים יבואו מבריטניה.¹⁶⁹

שאלת הערבות להלוואה ציונית הייתה אמורה לעלות על סדר יומה של מועצת חבר הלאומים במרס 1928. יעקבסון וחבריו בוועדת המלווה ניסחו תזכיר עבור המועצה וקיוו שהדיפלומטיה האישית הכשירה את לבבות חבריה.¹⁷⁰ לפני שהעניין עולה במועצה, ביקש וייצמן לקבל אישור מהממשלה הבריטית. אך הבריטים חששו שאם חבר הלאומים יסכים לחתום על ערבות להלוואה ציונית, ועדת המנדטים תקשיח את הפיקוח על המנהל בפלשתינה-א"י. במילים אחרות, לבריטים לא היה אינטרס לבנאם את המלווה הציוני, והציונים נאלצו לבלום את המהלכים בחבר הלאומים.¹⁷¹ בכל זאת כדי לסייע לציונים להתגבר על המשבר הכלכלי, הממשלה הבריטית הנפיקה אגרות חוב שבאמצעותן גייסה כארבע וחצי מיליון ליש"ט לטובת פיתוח תשתיות בארץ. לדעת וייצמן, סימנה ההנפקה הזו את היציאה מהמשבר הכלכלי.¹⁷²

3.3. התחזקות המעמד הציוני במוסדות בחבר הלאומים

הביטוס (Habitus)

השנים 1926-1928 התאפיינו בהידוק שיתוף הפעולה בין הציונים לבין חבר הלאומים, על אגפיו השונים. בהיעדר ריבונות ומעמד רשמי בחבר, הבסיס של ההסתדרות הציונית בזינווה היה, כאמור,

¹⁶⁸ פרוטוקול ישיבת ועדת המלווה, 18 בדצמבר 1927, ג"ו 1173-18.

¹⁶⁹ ישיבת ההנהלה הציונית בלונדון, 17 בינואר 1928, ג"ו 31-1179A; עילם. **הסוכנות היהודית**, עמ' 108.

¹⁷⁰ ניידץ' לווייצמן, 13 בפברואר 1928, ג"ו 21-1186.

¹⁷¹ פרוטוקול ישיבת ההנהלה הציונית בלונדון, 17 בפברואר 1928, ג"ו 11-1187; גולני וריינהרץ. **האב**

המייסד, עמ' 255-256.

¹⁷² שם, עמ' 248-256.

הסעיף הרביעי של כתב המנדט שהגדיר את מעמדה באופן רשמי או רשמי-למחצה. למרות זאת, כפי שראינו לעיל, העובדה שהחוק הבין-לאומי עמד לצד הציונים לא מנעה מוועדת המנדטים למתוח ביקורת על המפעל הציוני ולהביך את מנהיגיו. אך מאז שווייצמן ויעקבסון קיבלו על עצמם את הפעילות הדיפלומטית בזינווה נעשה היחס כלפי הציונים אוהד באופן כללי. ההצלחה שלהם, במיוחד בהשוואה להישגי הדיפלומטים הערבים, קשורה בכישורים האישיים, אך לא פחות מכך, בקרבה התרבותית שבין הציונים ובין אנשי חבר הלאומים.¹⁷³ המונח הביטוס, כפי שניסח אותו הסוציולוג הצרפתי פייר בורדייה (Bourdieu), מתייחס לאוסף של התנהגויות, הרגלים, כישורים, השכלה ותפיסות עולם שמאמץ אדם כלשהו במהלך חייו. כל אלה משפיעים על אופן השימוש שלו בשפה, על העדפותיו האסתטיות, על ההתנהלות הגופנית שלו. אנשים, באופן מודע ולא מודע, נוטים להתקרב או להימנע אל אנשים בעלי הביטוס דומה.¹⁷⁴ וייצמן הבריטי ויעקבסון הפרנקופיל, גם אם במוצאם היו מזרח אירופים, דמו בתרבותם ובהשכלתם לפקידי חבר הלאומים שהיו ברובם ממוצא בריטי או צרפתי, או בני תרבות המערב באופן כללי. דמיון זה אפשר שיתוף פעולה טבעי עם אישים כמו ראפארד ודראמונד, והעניק להם יתרון על פני דיפלומטים ערבים כמו שכיב ארסלן ועמיתיו, נציגי הקונגרס הסורי-פלסטיני בזינווה.

ארסלן, צאצא למשפחה דרוזית מיוחסת מלבנון ולשעבר פקיד בממשל העות'מאני, היה ממקימי הקונגרס הסורי-פלסטיני ליד חבר הלאומים בראשית שנות ה-20. ב-1925 העתיק את מגוריו לקרבת זינווה, והפך לנציגם הלא רשמי של התנועות הלאומיות הערביות של סוריה, לבנון ופלסטין בפרט ושל האינטרסים של אוכלוסיות מוסלמיות תחת כיבוש אירופי בכלל.¹⁷⁵ מאז שהגיע לזינווה נפגש בקביעות עם חברי ועדת המנדטים והמזכירות והגיש עשרות פטיציות. ארסלן טיפח גם קשרים עם עיתונאים מקומיים, השתתף בכינוסים בין-לאומיים, נפגש עם מדינאים אירופאים שונים, בעיקר מאיטליה ומגרמניה, ושמר על רשת פאן-איסלמית ופאן-ערבית גלובלית, בעיקר דרך כתב העת שלו - *Le Nation Arabe*.¹⁷⁶ למרות כישוריו, קשריו והישגיו, בכל הקשור לסוגיות

¹⁷³ Pedersen. *The Guardians*, p. 360

¹⁷⁴ גדי אלגזי. "לימוד הטבע הנלמד: עיצוב מושג ההביטוס בעבודתו של בורדייה". **סוציולוגיה ישראלית: כתב-עת לחקר החברה הישראלית**, ד' (2), 2002, עמ' 410-401; Loïc Wacquant. "A Concise Genealogy and Anatomy of Habitus". *The Sociological Review* 64 (1), 2016, pp. 64-72

¹⁷⁵ בשנות ה-20 הייתה הנציגות המוסלמית בחבר הלאומים חלשה. פרס הייתה המדינה המוסלמית היחידה בחבר הלאומים. היו בחבר גם מדינות שחלק ניכר מאוכלוסייתן היה מוסלמי, כגון הודו הבריטית, יוגוסלביה ואלבניה. טורקיה ועיראק הצטרפו ב-1932, אפגניסטן ב-1934, מצרים ב-1937.

¹⁷⁶ Cemil Aydin. "'The Muslim World' Question During the Interwar Era Global Imaginary", *New Global Studies*, 10 (3), 2016, pp. 345-372; William L. Cleveland. *Islam Against the West: Shakib Arslan and the Campaign for Islamic Nationalism*. Texas: University of Texas Press, 1985, pp. 54-55; Friedhelm Hoffmann. *Die Syro-Palästinensische Delegation am Völkerbund und Sakib Arslan in Genf 1921-1936/46*. Münster, Westf.: Lit, 2007

הקשורות למנדט בפלשתינה-א"י, לא יכול היה להתחרות ביכולות הפוליטיות של וייצמן או ביחסים האישיים ששזר יעקבסון בז'נווה.¹⁷⁷

הדוגמה הטובה ביותר ליחסים אישיים המבוססים על קרבה תרבותית היא הקשר המועיל שנרקם בין יעקבסון לפייר קומר הצרפתי. קומר היה עיתונאי בעברו, קצין העיתונות בשגרירות הצרפתית בלונדון וחבר במשלחת הצרפתית בוועדת ורסאי. ב-1919 ייסד את מחלקת המידע במזכירות חבר הלאומים וניהל אותה עד 1932. מחלקת המידע הייתה אמונה על יחסי הציבור של חבר הלאומים, וריכוז מידע רב ומסמכים הקשורים בפעילויות של הגופים השונים בארגון. מעמדו בראש אחת המחלקה החשובות בארגון, וקשריו במשרד החוץ הצרפתי והעיתונות האירופית עשו את פייר קומר לאחד מהאנשים המשפיעים ביותר בחבר הלאומים.¹⁷⁸

יעקבסון מצא דרך לליבו של קומר. הפרנקופיליות של יעקבסון, בשילוב עם קרבתו של קומר לחוגי השמאל הצרפתי הידידותי לציונות, סייעו לו ביצירת הקשר החשוב הזה. קומר היה נפגש עם יעקבסון בז'נווה לעתים קרובות, משוחח עמו, מייעץ לו ומעביר לו מסמכים חשובים טרם פרסומם.

הסדרת הקשר עם המשרד הציוני בלונדון

לצד היתרון התרבותי התמודד יעקבסון בז'נווה, כאמור, עם שני קשיים בולטים: הראשון, היעדר מעמד רשמי בחבר הלאומים, השני, יחסי עבודה רעועים עם לאונרד שטיין, איש הקשר העיקרי שלו במשרד ההנהלה הציונית בלונדון. כזכור, השניים התעמתו לראשונה עם הקמת המשרד החדש בז'נווה. חודשים ספורים לאחר מכן התעמתו שוב: במרס 1926 נסע יעקבסון לז'נווה, שם פגש את איש מחלקת המנדטים, הדני פין טגה פריז (Finn Tage Friis). פריז, שהיה נפגש דרך קבע עם יעקבסון, עדכן אותו שהמושב התשיעי של ועדת המנדטים ייפתח ב-14 ביוני. יעקבסון מיהר לדווח לשטיין והזכיר לו שעל התזכיר הציוני להגיע אל מחלקת המנדטים לא יאוחר מ-20 במאי כדי להספיק להיכנס לדיון. שטיין כבר ידע זאת משום שהתכתב עם מנהל המחלקה, ויטו קטסטיני. "כל פנייה ישירה של המשרד בלונדון למזכירות חבר הלאומים תזיק לאינטרסים ולמצב המוסרי של המשרד בז'נווה", הפציר יעקבסון בשטיין. "ועדת המנדטים, שעומה אנו מקיימים קשרים קבועים וחמים, לא יכולה שלא להיות מופתעת כשאתם פונים אליה ישירות, בעוד שבז'נווה קיים משרד של

¹⁷⁷ Pedersen. *The Guardians*, p. 101

¹⁷⁸ לאחר פרישתו כינה אותו אחד מעיתוני שוויץ "יקיר חבר הלאומים". ראו: *La Gazette de Lausanne*, 4 בינואר 1933. לאחר מותו כינה אותו הטיימס הלונדוני "עמוד התווך של חבר הלאומים" ("The pillar of the League"), ב-17 במרס 1964. על פייר קומר ומחלקת המידע ראו: Ranshoen-Wertheimer. *The International Secretariat*, pp. 201-210; Kahlert. "Pioneers in International Administration", pp. 191-228

ההסתדרות הציונית. [...] יש פה, אם מותר לי לומר, עניין של יוקרה שאין לזלזל בה. אל תשכחו שמעמדנו כאן איננו מבוסס. [...] התערבותכם, הרשה לי לומר, פוגעת פגיעה קשה במאמצינו". שטיין לא השתכנע: "צר לי שאתה מרגיש שהמכתב לקטסטיני [...] פוגע במשרד בז'נווה. יש לי חברים ומכרים אישיים רבים במזכירות. אני מדווח למשרד [הציוני] בז'נווה [על ההתכתבויות הישירות שלי עם המזכירות] כשאני חושב שזה יעניין אותו. אני לא חושב שצריך להפעיל נוהל נוקשה במקרים כאלה".¹⁷⁹

חמתו של יעקבסון בערה. במכתב תלונה ששלח לדיויד אידר (David Eder), אז אחד מבכירי המשרד הציוני בלונדון,¹⁸⁰ הוא הסביר שעצמאותו של שטיין והיעדר נהלי עבודה מסודרים בין המשרדים מערערים את מעמדו בז'נווה, שממילא לא היה יציב: "...אנו ממלאים פה תפקיד של שגרירות או שליחות מיוחדת ליד חבר הלאומים, בדומה לנציגויות רבות נוספות: ברזיל, פולין וכולי. אני יכול להמר על כל הונו של מר רוטשילד מול זה של מר שטיין, ולהצהיר שאף מדינה המיוצגת על ידי משלחת [בז'נווה] לא תסכים [...] שיעקפו את פקידי הנציגות הרשמית. [אולם בניגוד למדינות הריבוניות], לנו אין כאן מעמד רשמי. [...] אנו מחויבים לבסס את מעמדנו רק דרך קשרים אישיים. [...] אינני רואה שום יתרון בטיפול יחסי האישיים של מר שטיין עם חבריו [במחלקת המנדטים]. אני בטוח שתפגין רגשות אהדה כלפי חברים שהוטלה עליהם אולי המשימה הקשה ביותר במבצר הציוני, ללא תותחים ותחמושת".¹⁸¹

במכתב נוסף להנהלה בלונדון ביקש יעקבסון להיות מעורב בתהליך ניסוח התזכירים ושליחתם לז'נווה: "אני מרשה לעצמי להזכיר להנהלה שלא קיבלתי עותקים מודפסים של התזכיר שלנו [בשנה שעברה, 1925], אלא זמן רב אחרי שהוא כבר הגיע למזכירות חבר הלאומים. רק במקרה [...] נודע לי שהוא כבר הוגש [...]. לא קיבלתי שום מידע מוקדם בנוגע לתוכנו או לאופיו. זה מצער מאוד, מכיוון שאנו [ההנהלה הציונית] חרגנו מהטקטיקה הקודמת [...] וניסחנו מספר 'תלונות וקובלנות', פעולה שממנה נמנענו בעבר. [אם היינו יודעים זאת מראש היינו יכולים] לעשות צעדים שהיו חיוניים כדי להכשיר את הלבבות של כמה מחברי המזכירות או של אנשי העיתונות עמם אנו מנהלים קשרים שוטפים בז'נווה. אני מקווה שהפעם נקבל מידע מפורט על הדרישות [הציוניות] שיבואו לידי ביטוי

¹⁷⁹ יעקבסון לשטיין, 9 במרס 1926, ג"ו 4-1056; שטיין ליעקבסון 11 במרס 1926, ג"ו 2-1057.
¹⁸⁰ ד"ר מונטגיו דיויד אידר (1865-1936) נולד בלונדון, והיה רופא ופסיכואנליטיקאי פרוידיאני בעל שם בבריטניה. ב-1918, לפי הזמנתו של וייצמן, הצטרף לוועד הצירים ואחר כך היה יושב הראש שלו. הוא ייסד את המחלקה המדינית של ההסתדרות הציונית בירושלים והיה מנהלה הראשון (1918-1922). ב-1921 נעשה חבר בהנהלה הציונית, ומראשית שנות ה-30 עד מותו היה מבכירי ההסתדרות הציונית בבריטניה.
¹⁸¹ יעקבסון לאידר, 15 במרס 1926, ג"ו 15-1057.

בתזכיר. אם יתקיים דיון על הנושא [ניסוח התזכיר] בלונדון, אשמח מאוד להיות נוכח....אני חושב שהידע שלי בקשר למהלכי העבודה של ועדת המנדטים ואופי חבריו יכול להיות מועיל".¹⁸²

דרישותיו של יעקבסון התקבלו. אידר ביקש משטיין שכל ההתכתבויות עם אנשי הקשר שלו בחבר הלאומים יעברו מעתה דרך המשרד הציוני בז'נווה, ובאפריל 1926 הוזמן יעקבסון ללונדון כדי להשתתף בניסוח תוכנו של התזכיר הציוני. נהלי העבודה בין המשרדים, הוסדרו, אם כן, אך דבר זה לא שינה את העובדה ששטיין לא העריך את יעקבסון האיש ואת עבודתו.¹⁸³

העמקת ההיכרות: התעמולה של יעקבסון ומשלחת הוועד הלאומי בז'נווה בקיץ 1926

חברי ועדת המנדטים שמחו להיעזר בכל מקור מידע שעמד לרשותם כדי ללמוד על המתרחש בשטחי המנדטים. במרס 1926 עלה בדעתו של יעקבסון לשחזר את הצלחת המסע של ראפארד לפלשתינה-א"י, וביקש מההנהלה הציונית להזמין אותו ואת פלסיוס להרצות באוניברסיטה העברית על שיטת המנדטים. על פי תכניתו, הם יוזמנו כאנשי אקדמיה ולא כחברי הוועדה (ראפארד כפרופ' להיסטוריה כלכלית ופלסיוס כפרופ' למדעי המדינה), ובמסגרת ביקורם יסיירו באופן מאורגן ברחבי הארץ.¹⁸⁴ ההזמנות נשלחו, אך מסיבות שונות התכנית לא יצאה אל הפועל. תחת זאת, יעקבסון פגש את אנשי הקשר שלו בז'נווה וחילק להם חוברות של קרן היסוד מלאות בתמונות של מפעלי בנייה שונים בארץ ישראל.¹⁸⁵ אם אינם יכולים לחזות במו עיניהם בהישגי הציונות בפלשתינה-א"י, שיתרשמו לכל הפחות מהתמונות.

כדי לקבל יותר מידע, שלחו חברי הוועדה ליעקבסון דרך מחלקת המנדטים שאלון בנוגע לעניינים שונים הנוגעים ליישוב היהודי. הם התעניינו בארגון "ברית שלום" שזה מקרוב נוסד, ובאפשרויות לשיתוף פעולה יהודי-ערבי. ראפארד התעניין במיוחד ביישובים החקלאיים ובעיתונות העברית, גרימשו בתקנות העבודה ובתנאי ההעסקה של הפועלים, בעיקר של נשים וילדים במפעלים ובתעשייה. יעקבסון מיהר להחזיר למזכירות את תשובותיה של ההנהלה הציונית, והוסיף גם חומרי קריאה רבים, כולל חיבורים של רופין ועותקים של העיתונים **דבר** ו**הפועל הצעיר**.¹⁸⁶

בראשית מאי 1926 שב יעקבסון לז'נווה, מצויד ב-25 עותקים של התזכיר הציוני החדש. שבועות ספורים לפני כן קיבל שטיין רמז מגילקריסט, איש מחלקת המנדטים, שעמיתיו במחלקה

¹⁸² יעקבסון להנהלה בלונדון, 17 במרס 1926, ג"ו 8-1058.

¹⁸³ אידר לשטיין, 21 במרס 1926, ג"ו 19-1058; הרמן ליעקבסון, 15 באפריל 1926, אצ"מ, KH1-812.

¹⁸⁴ אידר ליעקבסון, 22 במרס 1926, ג"ו 25-1058.

¹⁸⁵ קרן היסוד לונדון ליעקבסון, 28 באפריל 1926, אצ"מ KH1-812.

¹⁸⁶ שטיין ליעקבסון, 10 במאי 1926, ג"ו, 17-1068, 14-1068; ההנהלה הציונית בירושלים ליעקבסון, 28 במאי, 1926, ג"ו 16-1072.

וחברי ועדת המנדטים ישמחו לקבל עותקים לא רשמיים של התזכיר הציוני מבעוד מועד, במקביל להעברתו בצינורות המקובלים. כך יהיה לחברי הוועדה מספיק זמן כדי ללמוד את התזכיר בדקדקנות ולהתכונן כראוי לדיון הקרוב. יעקבסון חילק את העותקים שבידיו, אך הזכיר לכולם לשמור על חשאיות, התזכיר הרשמי עובר ברגעים אלה אל המעצמה המנדטורית.¹⁸⁷ באשר לערוץ הרשמי, נהלי העתירה הנוקשים אילצו את הציונים לפעול במהירות. ההנהלה הציונית למדה בתחילת מרס שהמושב עתיד להיפתח ביוני. בתחילת מאי סיים שטיין לנסח את התזכיר ושלח אותו מיד לנציב העליון בירושלים. הציונים חישובו שהמסמך אמור להגיע לידי הוועדה, דרך משרד המושבות, ב-20 במאי, וכך היה, אך חברי הוועדה, לפחות אלה שהתעניינו בתזכיר, קראו אותו כבר בתחילת החודש.¹⁸⁸

בתחילת יוני, ערב פתיחת המושב התשיעי, הגיעה לז'נווה משלחת של הוועד הלאומי, נציגי היישוב היהודי בארץ ישראל. בידיהם פטיציה שכללה רשימה ארוכה של דרישות ממשלת המנדט. חברי המשלחת - מאיר דיזנגוף, חיים ארלוזורוב, והרב הראשי הספרדי, בן-ציון מאיר חי עוזיאל - קיוו להופיע מול ועדת המנדטים ולהציג את דרישותיהם. הם התאכסנו במלון אנגליה, מלון יוקרתי על שפת האגם, סמוך למלון Beau Rivage, שהיה באותם הימים בסיסם של וייצמן, שטיין ויעקבסון. לאחר שנאשו מלשכנע את אנשי מחלקת המנדטים להופיע בפני הוועדה, ניצלו חברי המשלחת את הקשרים של יעקבסון ועמיתיו מלונדון כדי להיפגש באופן אישי ולא רשמי עם קטסטיני, פריז וגילקריסט, ועם כל חברי ועדת המנדטים.¹⁸⁹

יעקבסון נהג כמארח מקומי. הוא ערך לחברי המשלחת סיור במסדרונות ארמון וילסון והציג אותם בפני המזכ"ל, אריק דראמונד.¹⁹⁰ הוא ליווה אותם לעיר ברן, שם נפגשה המשלחת עם נשיא שווייץ, ולאחר מכן נערכה לכבודה כנס של הקהילה היהודית בז'נווה והפדרציה הציונית של שווייץ. יעקבסון ארגן מסיבת עיתונאים, שבה שטחו חברי המשלחת לפני נציגי העיתונאים בז'נווה את תביעותיהם. החשוב שבהם היה ויליאם מרטינ (Martin), עורך ה-*Journal de Genève* ואחד האישים המשפיעים והמקושרים ביותר בחבר הלאומים ובז'נווה בכלל. מרטינ נפגש עם יעקבסון

¹⁸⁷ שטיין ליעקבסון, 5 במאי 1926, ג"ו 17-1067.

¹⁸⁸ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 12 במאי 1926, ג"ו 2-1069.

¹⁸⁹ יעקבסון לווייצמן, 13 ביוני 1926, ג"ו 1-1076; לוגרד לווייצמן, 8 ביוני 1926, ג"ו 20-1075; דיזנגוף לווייצמן, 13 ביוני 1926, ג"ו 2-1076; הארץ, 17 ביוני 1926. על ביקור משלחת הוועד הלאומי בז'נווה, ראו: ארלוזורוב. **כתבים**. כרך א', עמ' 45-67.

¹⁹⁰ יעקבסון לווייצמן, 18 ביוני 1926, ג"ו 39-1076.

ווייצמן מעת לעת ושמר במאמריו על קו אוהד לעניין הציוני. ב-26 ביוני עזבה המשלחת את ז'נווה, בדרכה לפגישה עם אנשי משרד המושבות בלונדון.¹⁹¹

הביקור של חברי הוועד הלאומי בז'נווה העמיק את ההיכרות בין מנהיגי יישוב היהודי לבין חבר הלאומים: חברי ועדת המנדטים למדו ממקור ראשון על הסוגיות החשובות בפלשתינה-א"י, ונציגי היישוב למדו על "רוח ז'נווה", על הפוליטיקה של ועדת המנדטים, ועל מוסדות הארגון, שהיה אחרי ככלות הכל, הריבון בארץ. כך תיאר ארלוזורוב את התרשמותו מחבר הלאומים:

...איזה מפעל משונה ומלא העזה מוזרה הוא בכלל המפעל שבו שקועים האדונים האלה מועדת המנדטים! במובן ידוע יכולה האבנטורה הזאת אפילו להקרא בשם מעשה רומנטיקה. [...] הגבולות בין המציאות ובין עולם הדמיון מטושטשים כאן לגמרי. מציאות ואי-מציאות משולבות וכרוכות יחד. [...] לפני הצהרים עשיתי את בקור הכבוד ב'טרקלין הלאומים' [בארמון וילסון]. את המלים האלה צריך כמובן להבין מבחינה בלתי רשמית לגמרי, לאמר שמחתי מאד כאשר השוערים והשומרים והמשרתים המרובים - כל אחד מיניסטר של מדינה קטנה בהופעתו החיצונית - נתנו לי להכנס בלי מעצור. לפי חזותו 'טרקלין-הלאומים' הוא ארמון ענק של חדרי-פקידים. קומות על קומות ודלתות על דלתות. על יד כל דלת שלט קטן הנושא עליו שם של פקיד - בן לאחד מ-54 עמים. והנה הרושם לאחר שעות אחדות של נדידה בים החדרים האלה: לפניך מכונת-כוח אדמיניסטרטיבית כבירה...¹⁹²

מעורבותו של יעקבסון במוסדות חבר הלאומים

מעודד מתפקידו כמארח המשלחת מפלשתינה-א"י ומהעבודה האינטימית עם וייצמן בז'נווה,¹⁹³ יזם יעקבסון צעדים נוספים לשם חיזוק מעמד המשרד הציוני בחבר הלאומים. בספטמבר שלח לדראמונד מכתב תודה על קבלת הפנים החמה שלה זכתה המשלחת, ובהזדמנות זו ביקש את הסכמתו לשנות את שם המשרד הציוני ל"נציגות הקבע של ההסתדרות הציונית ליד חבר הלאומים", (Agence Permanente de l'organisation sioniste auprès de la Société de Nations). המילה "קבע" נועדה להדגיש, שבניגוד לארגונים אחרים שנכנסים ויוצאים מז'נווה,

¹⁹¹ הארץ, 25 ביוני 1926, JDG, 30 ביוני 1926; ארלוזורוב, **כתבים**, כרך א', עמ' 65-67; יעקבסון אל ההנהלה הציונית בלונדון, 28 במרס, 1927, ג"ו 2-1131. על ויליאם מרטין והשפעתו על השיח הציבורי בז'נווה, ראו: Pablo De Azcarate. *William Martin: Un Grand Journaliste à Genève*. Genève: Centre Européen De La Dotation Carnegie Pour La Paix Internationale, 1970.

¹⁹² ארלוזורוב, **כתבים**, כרך א', עמ' 46-49.

¹⁹³ אידר ליעקבסון, 10 ביוני 1926, ג"ו 31-1075; יעקבסון לווייצמן, 18 ביוני 1926, ג"ו 39-1076.

המשרד הציוני נטוע בנוף המקומי. דארמונד הסכים, אך ביקש אישור מהבריטים.¹⁹⁴ אידר בהנהלה בלונדון הבין היטב שהוספת המילה "קבע" תקל את על יעקבסון לגשת אל מוסדות ואל אישים שונים בחבר הלאומים, אך לא ראה טעם להטריד לשם כך את הבריטים, שכידוע, לא ראו בעין יפה את הנוכחות הציונית הקבועה בז'נבה. מכיוון שדראמונד כבר אישר, הוא העדיף שהבריטים ישמעו על כך ממנו ומיהר להודיע להם על השינוי.¹⁹⁵ לא נרשמה התנגדות בריטית.

יעקבסון פעל גם כדי להתקבל ל"וועד הבין-לאומי לשיתוף פעולה אינטלקטואלי" (International Committee on Intellectual Cooperation, ICIC), ארגון של חבר הלאומים שקידם מיזמים בין-לאומיים וקשרי עבודה בין מדענים, חוקרים, אמנים ואנשי רוח ממדינות שונות. בין חברי הוועד המייעץ של הארגון היו אלברט איינשטיין, מארי קירי והנרי ברגסון (Bergson). מרכזו היה בפריז, והיו לו נציגים גם בז'נבה וברומא.¹⁹⁶

הקשרים הראשוניים של ההסתדרות הציונית עם ה-ICIC החלו בראשית 1925. יעקבסון, שזה עתה הגיע לפריז, הזמין את ז'וליאן לושייר (Luchaire), מזכיר ה-ICIC, סופר צרפתי ידוע ואוהד הציונות, לטקס חנוכת האוניברסיטה העברית בירושלים, בתקווה לעודד שיתוף פעולה בין האוניברסיטה וה-ICIC, אך הביקור לא יצא אל הפועל. במאי 1926 נפגשו השניים שוב. יעקבסון ביקש להכיר בו כנציגה הרשמי של ההסתדרות הציונית ב-ICIC, ולושייר, שזה מקרוב התמנה למנהל הארגון בפריז, הסכים. חבר בארגון, יעקבסון השתתף בכנסים של ה-ICIC, קיבל בקביעות את פרסומיו, ושלח בחזרה מידע על פעילות האוניברסיטה העברית והמוזיאונים בפלשתינה-א"י. בשלב מסוים בחן לושייר אפשרות של חסות חבר הלאומים על האוניברסיטה בירושלים, אך היוזמה נפלה.¹⁹⁷ למעשה, לא הייתה תועלת רבה בהצטרפותו של יעקבסון ל-ICIC, פרט לחשיבות הסמלית והתודעתית של חברות ציונית במוסד המקושר לחבר הלאומים. ממילא המחלוקות שנתגלעו בין שני האישים המשפיעים בה, איינשטיין וברגסון, פגעה בתפקודו וביוקרתו של ה-ICIC והוא מעולם לא מימש את הפוטנציאל הגלום בו.

¹⁹⁴ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 2 בספטמבר 1926, ג'יו 1089-16; וייצמן לדראמונד, 4 בספטמבר 1926, ג'יו 1090-9.

¹⁹⁵ יעקבסון לאידר, 23 ו 26 בספטמבר 1926, ג'יו 1093-1, 1094-21; אידר ליעקבסון 27 בספטמבר 1926, ג'יו 1093-13; אידר ליעקבסון, 6 באוקטובר 1926, ג'יו 1096-11.

¹⁹⁶ Daniel Laqua. "Transnational Intellectual Cooperation, the League of Nations, and the Problem of Order". *Journal of Global History*, 6 (2), 2011, pp. 223-247; Jimena Canales. "Einstein, Bergson, and the Experiment That Failed: Intellectual Cooperation at the League of Nations". *MLN*, 120 (5), 2005, pp. 1168-1191; Jean-Jacques Renoliet. *L'UNESCO oubliée: La Société des Nations et la coopération intellectuelle (1919-1946)*. Paris: Éditions de la Sorbonne, 1999; Walters. *A History of the League of Nations*, pp. 191-194.

¹⁹⁷ רוזיה לוי לווייצמן, 22 בינואר 1925, ג'יו 980-1; יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 31 במאי 1926, ג'יו 1073-14; וייצמן ללושייר, 3 ביוני 1926, ג'יו 1074-26; יעקבסון לווייצמן, 6 ביולי 1926, 1079A-2; דבר, 6 באוגוסט 1926.

הקשרים בין הציונים לאנשי ארגון העבודה הבין-לאומי (International Labour Organization - ILO) היו מועילים יותר.¹⁹⁸ מנהל הארגון, הסוציאליסט הצרפתי, אלבר תומא (Thomas), תמך בציונות עוד בשלהי מלחמת העולם הראשונה, הוא היה מיווד עם מנהיגי הציונות הצרפתית והיה בקשר עם וייצמן וסוקולוב. כראש ארגון העבודה הבין-לאומי הוא נחשף למצוקת היהודים במזרח אירופה, ובמיוחד בתפקיד האחראי על יישום הסכמים בין-לאומיים הנוגעים בטיפול בפליטים רוסים, בתנאי הגירה ובבקרה על המשתמשים בדרכוני נסן, שרבים מהם היו יהודים. כשהגיע יעקבסון לפריז היה תומא מהראשונים שאליהם פנה בבקשה לתמיכה. תומא הצטרף אל ועד אגודת "צרפת-פלשתינה", והיה לידיד קרוב של יעקבסון.¹⁹⁹

גם נציג הארגון בוועדת המנדטים, הרולד גרימשו הבריטי, היה מיווד עם יעקבסון ונפגש עמו ועם מנהיגים ציונים אחרים דרך קבע בז'נווה. כסוציאליסטים, תומא וגרימשו גילו עניין בפועלי ארץ ישראל ובחלוצים, וקיוו לקדם תחיקת עבודה בפלשתינה-א"י. יעקבסון היה מעביר לשניהם מסמכים, נתונים וקטעי עיתונות על פלשתינה-א"י, והם שלחו מסמכים שעניינו את הציונים, כולל כאלה שעלו על שולחנה של ועדת המנדטים.²⁰⁰

בראשית ספטמבר 1926 נפגש יעקבסון בפריז עם תומא, כפי שנהג לעתים תכופות. יעקבסון העביר לו, כתמיד, חוברות של קרן היסוד עם נתונים שונים על היישוב, ובהזדמנות זו ביקש מתומא להתקבל באופן רשמי כחבר בארגון העבודה הבין-לאומי. תומא ענה בחיוב, אך לא יכול היה להבטיח לו מעמד שווה כאחד מנציגי המדינות הריבוניות בקונגרס העבודה הבין-לאומי. הוא הזמין אותו לצפות בכנסים הגדולים, ואף הבטיח לפעול כדי להעניק לו תואר רשמי בארגון, בתקווה שיום אחד יהיה נציג של מדינה ריבונית.²⁰¹ כחבר בארגון השתדל יעקבסון להשתתף כצופה בישיבות השונות, ככל שהתאפשר לו. הוא היה מעביר למחלקת העיתונות של הארגון מסמכים שונים, וזו הייתה מפרסמת בפעם לפעם מאמרים על פועלי ארץ ישראל והכלכלה היהודית בפלשתינה-א"י.²⁰² במרס 1927 ניסה יעקבסון לקדם את צירופו של גרימשו למשלחת הסקר שעמדה לצאת לפלשתינה-

¹⁹⁸ הארגון נקרא תחילה "משרד העבודה הבין-לאומי". במרוצת השנים שינו את שמו. על ההיסטוריה של ארגון העבודה הבין-לאומי, ראו: Sandrine Kott and Joëlle Droux (eds.), *Globalizing Social Rights: The International Labour Organization and Beyond*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013; Daniel Maul, *The International Labour Organization: 100 Years of Global Social Policy*. München; Wien: De Gruyter, 2019, pp. 33-110; Antony Alcock, *History of the International Labour Organization*. London: Palgrave Macmillan, 1971.

¹⁹⁹ JTA, 9 במאי 1932; p. 12; Nicault. "L'acculturation des israélites français", p. 12; ²⁰⁰ אמיל מרגוליס לשטיין, 19 בפברואר 1925, ג"ו 1-983; קיש ליעקבסון, 19 בספטמבר 1925, ג"ו 16-1022; יעקבסון לשטיין, 23 באוקטובר 1925, ג"ו 10-1030; שטיין ליעקבסון, 26 במאי 1926, אצ"מ L9-22; יעקבסון לווייצמן, 18 ביוני 1926, ג"ו 13-1077.

²⁰¹ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 2 בספטמבר 1926, ג"ו 16-1089; הארץ, 23 בפברואר 1927. ²⁰² יעקבסון לאידר, 23 בנובמבר 1926, ג"ו 21-1106; מנחם כהני ליעקבסון, 4 ו 13 בינואר 1927, אצ"מ L22-986.

א"י. הניסיון נזנח, בעיקר משום שהציונים הניחו שהבריטים יתנגדו למעורבותו של נציג בוועדת המנדטים במשלחת של הסוכנות היהודית.²⁰³ הקשרים של יעקבסון (ושל מנהיגים ציונים אחרים) עם בכירי ארגון העבודה הבין-לאומי חיזקו את מעמד התנועה הציונית ואת מעמדו האישי בז'נבה, ולכל הפחות הם העניקו לציונות אוהד נוסף בוועדת המנדטים.

בספטמבר 1926 היה מעמדו של יעקבסון בז'נבה איתן מתמיד. קשריו עם האנשים החשובים בחבר הלאומים התפרשו והעמיקו, יחסיו עם המשרד בלונדון התייצבו, לעת עתה, וועדת המנדטים שמרה על גישה ידידותית לציונות. בתחילת החודש עבר למשרד חדש ברובע פאקי (Pâquis) שבמרכז העיר, בין ארמון וילסון ומלון Beau Rivage וכעת העסיק עוזר חדש, מנחם כהני, דוקטור צעיר למשפטים, במקום אלבר כהן, שיחסיו עימו עלו על שרטון. הנציגות הציונית החדשה בז'נבה החלה להתייצב, כהני היה מוכשר לתפקיד יותר מקודמיו, ויחד עם יעקבסון שמרו השניים על המשרד במיקומו החדש, עד מותו של יעקבסון. אל קירות המשרד החדש הוסיף יעקבסון דיוקנאות חדשים: ג'ורג' החמישי, מלך אנגליה, ואוסטון צ'מברליין, שר החוץ הבריטי. לימים הוסיפו יעקבסון וכהני גם את דיוקנו של אלבר תומא, מעוטר בהקדשה: "לאדון יעקבסון ולהסתדרות הציונית, בידידות".²⁰⁴

3.4. קשרים עם נציגי מדינות בחבר הלאומים

ויקטור יעקבסון היה דמות בין-לאומית וטרנס-לאומית מובהקת. כמו דיפלומטים מקצועיים רבים,²⁰⁵ הוא היה אדם ללא שורשים, ופעמים רבות במהלך הקריירה שלו החליף את כתובתו: סימפרופול, ברלין, נפולי, ביירות, איסטנבול, קופנהגן, לונדון, פריז, וז'נבה (כמעין בית שני). אך גם בבית לא ישב לאורך זמן, ויצא לעתים תכופות לביקורים במדינות שונות, גולש במיומנות על רשת מסילות הברזל האירופית. לא בכדי השתלב היטב בז'נבה, מרכז האינטרנציונליזם הליברלי,²⁰⁶ ולא מפתיע שהתקף הלב שגבה את חייו התרחש במהלך נסיעה ברכבת. האופי הבין-לאומי של יעקבסון והשליטה שלו בשפות רבות הקלו עליו ליצור קשרים מועילים, גם עם המדינאים הבכירים במועצת חבר הלאומים. ההשפעה הציונית על המועצה הייתה אמנם מוגבלת ביותר, אם בשל העובדה שחברי המועצה, כשרי החוץ של מדינותיהם, לא היו נגישים, ואם משום שהמועצה נשלטה במידה רבה על

²⁰³ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 28 במרס 1927, ג'יו 2-1131.

²⁰⁴ יעקבסון לאידר, 12 בספטמבר, 21 בנובמבר 1926, ג'יו 5-1019, 8-1106; כהני ליעקבסון, 1 במרס 1927, אצ"מ L22-986.

²⁰⁵ Horst Mendershausen. "The Diplomat as a National and Transnational Agent: Dilemmas and Opportunities". *Foreign Service Journal*, February 1970, pp. 20-33.

²⁰⁶ Sluga & Clavin. *Internationalisms*. pp. 3-4; Timo Holste. "Tourists at the League of Nations. 206 Conceptions of Internationalism Around the *Palais des Nations*, 1925-1946". *New Global Studies* 10 (3), 2016, pp. 307-344.

ידי בריטניה, אך הנציגים, בעיקר אלה של רומניה, פולין וצ'כוסלובקיה, היו קשובים ליעקבסון, כל אחד ממניעיו.

רומניה

"אני לא יכול לדבר באופן משכנע על פלשתינה, שבה לא ביקרתי 17 שנה. אני בטוח שאני יכול לעשות עבודה טובה יותר לאחר שאבקר בפלשתינה", כתב יעקבסון לחבריו בקרן היסוד בימיו הראשונים בז'נווה. מאז שעזב את ביירות, ב-1908, בדרכו לאיסטנבול, הוא לא ביקר במזרח התיכון ולא הכיר את פלשתינה-א"י ואת היישוב היהודי, שעליהם הגן במסירות גדולה בז'נווה. לאחר משא ומתן ממושך אישרו מנהלי קרן היסוד לממן את הנסיעה, ויעקבסון התכוון לצאת לדרך בשלהי 1925 או בתחילת 1926. אולם המשימות שחיכו לו בז'נווה, פריז ורומא אילצו אותו לדחות את המסע. הוא תכנן שוב לצאת בפברואר 1927, בלוויית גודאר, נשיאה של "צרפת-פלשתינה", אך עניין דחוף אחר אילץ אותו לדחות את הנסיעה פעם נוספת.²⁰⁷

העניין הדחוף היה פנייה מאת ציוני רומניה לסיוע בארגון כנס ציוני, על רקע אירועים אנטישמיים שפגעו בקהילה היהודית ברומניה באותה עת. ההנהלה בלונדון החליטה לשלוח לשם את יעקבסון. טרם יציאתו שוחח יעקבסון על האירועים ברומניה עם דראמונד ועם אריק קולבן (Colban), מנהל מחלקת המיעוטים במזכירות חבר הלאומים. ימים ספורים לאחר מכן נפגש מנחם כהני, עוזרו של יעקבסון, עם מזכיר הנציגות הרומנית בחבר הלאומים. הדיפלומט הרומני הכחיש שקיימת ברומניה אנטישמיות ובירך על ביקורו הקרוב של יעקבסון, משום שכך הוא ייווכח בעצמו במצבם הטוב של היהודים. השיחה התנהלה בידידותית ובנימוס, דיווח כהני, אך הייתה לו תחושה שהרומנים התאכזבו מאוד לשמוע שיעקבסון דיבר על העניין עם דראמונד וקולבן, מתוך חשש למוניטין שלהם בז'נווה.²⁰⁸

נושא זכויות היהודים לא היה בתחום אחריותו של יעקבסון, כאמור, אלא של צבי אברסון, נציג ועד המשלחות היהודיות בז'נווה. במקרה זה התעלם יעקבסון מאברסון ורקח לבדו מהלכים כדי לעורר דיון פומבי בז'נווה, בתקווה שהדבר ידרבן את הממשלה ברומניה לרסן את האנטישמים. הוא הציע שמוצקין, נשיא ועד המשלחות, ייסע לרומניה במקומו, בזמן שהוא יפעל בז'נווה. אך ציוני

²⁰⁷ התכתבות בין יעקבסון להרמן, 10 ביולי, 3 ו-29 בדצמבר 1925, אצ"מ KH1-812; יעקבסון לשטיין, 10 בינואר 1927, ג"ו 16-1116.

²⁰⁸ JTA, 24 בפברואר, 29 ו-31 במאי 1927; אפרים נתנון. **רומניה ויהודיה, 1920-1940**. חיפה: הוצאת אוניברסיטת חיפה, 1997, עמ' 94-96; יעקבסון לאידר, 15 בדצמבר 1926, ג"ו 6-1111A; כהני ליעקבסון, 22 בדצמבר 1926, ג"ו, 3-1112A.

רומניה ביקשו באופן מפורש את יעקבסון, משום שלטענתם מוצקין היה מוכר לפוליטיקאים הרומנים, ובואו היה עלול להתסיס את האווירה הרעילה ממילא ברומניה.²⁰⁹

בשלהי ינואר 1927 הגיע יעקבסון לבוקרשט. הוא נפגש תחילה עם ראשי הפדרציה הציונית, שהודיעו לו שהכנס הציוני המדובר מבוטל, ולאחר מכן הרצה בכנס של הקהילה היהודית בבוקרשט על הציונות, על ועדת המנדטים ועל חבר הלאומים. הוא נפגש גם עם שרי החוץ והפנים של רומניה, שהבהירו לו שהם ידידותיים לציונות, וחזרו והצהירו שלא קיימת אנטישמיות ברומניה, להוציא אירועים נקודתיים שלא מעידים על הכלל. הכנס הציוני, הם אמרו לו, בוטל בלחצם של יהודים חששו שקיומו יעורר אלימות כלפי הקהילה, ולא בגלל לחץ מהממשלה.²¹⁰

עם שובו לז'נווה פגש יעקבסון את ניקולאה קומן, הנציג הרומני בז'נווה. הבכיר הרומני אמר לו בצורה מפורשת שממשלת רומניה לא תוכל לפעול בנחישות נגד האירועים האנטישמיים "הנקודתיים" כל עוד גורמים שונים (כלומר, יעקבסון) מותחים ביקורת על רומניה בז'נווה. הוא ביקש ממנו שלא ימסור את דוח ממצאי נסיעתו לחבר הלאומים, אלא יפנה אותו ישירות אל ממשלת רומניה, והבטיח לבדוק לעומק בעצמו את הליקויים. יעקבסון הסכים, בעיקר משום שההנהלה הציונית בלונדון כבר שלחה תזכיר בנושא לשגרירות הרומנית. מאז נפגשו קומן ומזכירו עם יעקבסון וכחני עוד פעמים אחדות במשרדם. בדיווחיו להנהלה בלונדון לא שכח יעקבסון לציין עד כמה התפעלו האורחים הרומנים מהתמונות היפות התלויות על קיר משרדו ומהיין הארץ-ישראלי המשובח.²¹¹

פולין

במחצית השנייה של שנות ה-20 הייתה הממשלה הלאומנית של פולין, כמו זו של רומניה, נחושה לראות את יהודייה מהגרים החוצה, כחלק מפעולות חיזוק הממד הלאומי על חשבון אוכלוסיות המיעוטים. הציונים היו נחושים לקלוט אותם בפלשתינה-א"י.²¹² אינטרסים משותפים אלה היו הבסיס לקשר ההדוק שהתקיים בין הנציגות הפולנית לבין הציונים בז'נווה. בקיץ 1926, לדוגמה, השתתפה משלחת הוועד הלאומי בקבלת פנים חגיגית שנערכה לכבוד ממשלת פולין על ידי העיתונות בז'נווה, בראשותו של הנציג הפולני בחבר הלאומים, פרנציזק סוקל (Sokal). סוקל שמר

²⁰⁹ יעקבסון לקיש, 5 בינואר 1927, ג'יו 28-1115A; וייסברג (לשעבר מזכיר הפדרציה הציונית ברומניה) לשטיין, 5 בינואר ג'יו 14-482L.

²¹⁰ JTA, 2, 7, 24 בפברואר 1927; הארץ, 16 בפברואר, 1927; דוח ישראל כהן להנהלה הציונית בלונדון, 14 במרס 1927, 21-482L.

²¹¹ יעקבסון לאידר, 15 במרס 1927, ג'יו 9-1129; אידר ליעקבסון, 23 במרס, 1927, ג'יו 9-1130.
²¹² Pedersen. *The Guardians*, p. 362; Joseph Marcus. *Social and Political History of the Jews in Poland 1919-1939*. Reprint, Berlin & Boston: De Gruyter Mouton, 2011, pp. 313-348

על קשר ידידותי רצוף עם יעקבסון וכהני, והיה מוסר להם מדי פעם מסמכים של ועדת המנדטים שקיבל לידי כחבר המועצה. יעקבסון היה נפגש מפעם לפעם גם עם אוגוסט זלסקי, שר החוץ הפולני, כשזה היה מגיע לישיבות המועצה.²¹³

צ'כוסלובקיה

אדווארד בנש (Beneš), שר החוץ של צ'כוסלובקיה, ידיד ידוע של הציונים ואורח קבוע בזינווה, היה נפגש מפעם לפעם עם יעקבסון.²¹⁴ במרס 1927 ביקר בזינווה טומאש מסריק (Masaryk), נשיאה הראשון של צ'כוסלובקיה, בדרכו לסיור בפלשתינה-א"י. יעקבסון הנרגש מיהר להזמין אותו ואת בנש לביקור חגיגי במשרדו, וכשהגיעו העניק לאורחיו המכובדים סלסילה מעוטרת סרטים כחול-לבן ובה תפוזים ובקבוק יין מארץ ישראל. יעקבסון למד את הנוהג הזה מווייצמן, שהיה שולח תיבות פרי הדר מדי שנה לכל מי שחפץ ביקרו.²¹⁵ יעקבסון שוחח עם מסריק על מסעו הקרוב לפלשתינה-א"י ועם בנש על האפשרות להקים בצ'כוסלובקיה אגודת תמיכה בציונות בסגנון "צרפת-פלשתינה".²¹⁶

איטליה

ההסתדרות הציונית אמנם נשענה על בריטניה בתקופת בין-המלחמות, אך אנשיה ניסו לטפח קשרים עם מעצמות אחרות, גם כדי לשמור על אופציות נוספות במקרה שהברית האנגלו-ציונית תיכשל. העובדה שפקידים איטלקים, כמו תאודולי וקטסטיני, היו מעורבים בפיקוח על המנדט בפלשתינה-א"י, חיזקה את רצונם של הציונים להתקרב לאיטליה, לצד העובדה שבאיטליה היו נמלי יציאה חשובים עבור המהגרים לארץ ישראל.²¹⁷

איטליה אמנם הייתה לצד המנצחים במלחמת העולם הראשונה, אך היא לא זכתה לקבל לידיה שטח מנדטורי. כפיצוי, האיטלקים קיוו להפוך את אגן ים התיכון לאזור השפעה איטלקי, ואם הנסיבות יאפשרו זאת בעתיד, לקבל מנדט. בשנות ה-20 וה-30 ביקש מוסוליני, אם כן, לחזק את השפעתו במצרים, בסוריה ובפלשתינה-א"י, ואחת הדרכים לעשות זאת הייתה טיפוח קשרים עם

²¹³ ארלוזורוב. **כתבים**, כרך א', עמ' 48-50; כהני ליעקבסון, 11 בפברואר, 1927, אצ"מ L22-986; יעקבסון לווייצמן, 19 בפברואר 1927, ג"ו 24-1173A; יעקבסון לשטיין, 12 במרס 1928, ג"ו 20-1192. עוד על יחסי פולין והציונים, ראו להלן.

²¹⁴ על צ'כוסלובקיה והתנועה הציונית, ראו: משה יגר. **צ'כוסלובקיה, הציונות וישראל: גלגולי יחסים מורכבים**. ירושלים: הספריה הציונית על-יד ההסתדרות הציונית העולמית, 1997, עמ' 30-56; Miloš Pojar. *T. G. Masaryk and the Jewish Question*. (tr. Gerald Turner), Prague: Charles University, Karolinum Press, 2019.

²¹⁵ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 193.

²¹⁶ יעקבסון לאידר, 15 במרס 1927, ג"ו 9-1129.

²¹⁷ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 372.

התנועה הציונית. על רקע נסיבות אלה נפגש וייצמן לראשונה עם מוסוליני בינואר 1923, ויעקבסון מונה לנציג ההנהלה הציונית ברומא בנובמבר 1924.²¹⁸

בפברואר 1926 ביקר יעקבסון לראשונה ברומא כנציג ההנהלה. מנהיגי הקהילה היהודית לקחו אותו לסיור בתלמוד תורה כדי שיתרשם מרמת העברית של התלמידים, שפה שבה התקשה בעצמו,²¹⁹ ולאחר מכן נפגש עם ראשי הפדרציה הציונית ברומא כדי לדבר על הסיבה המרכזית של ביקורו, לבחון את האפשרות להקים באיטליה אגודת תמיכה בציונות, על פי הדגם של אגודת "צרפת-פלשתינה". ראשי הפדרציה חששו מתגובת הממשלה והעדיפו שיעקבסון ייטול את היוזמה בעצמו. במועדון היהודי ברומא נאם יעקבסון על מדיניות ההסתדרות הציונית, וסעד ארוחת צהריים עם הממונה לעיתונות בוותיקן, בתקווה לברר את עמדתו של האפיפיור כלפי הציונות. בסוף הסיור הוא היה פסימי בנוגע לשינוי הגישה של הוותיקן ואופטימי בדבר הסיכויים להקמת האגודה.²²⁰

על פי חזונו, האגודה האיטלקית המתוכננת והאגודה הצרפתית שכבר הוקמה נועדו לשמש בסיס של רשת אגודות עם סניפים בארצות שונות, ובשלהי 1926 וראשית 1927 כבר יזם צעדים ראשונים בבלגיה, בצ'כוסלובקיה, בגרמניה ובסקנדינביה. רשת האגודות, כך קיווה, תהיה מנגנון תעמולה משוכלל שיסייע להפיץ את הרעיון הציוני באירופה, לרכוש ידידים בעלי השפעה ולגייס כספים לקרן היסוד. בחזונו ראה כנס בין-לאומי בז'נווה של כל האגודות, ואף גייס לשם כך את ראפארד, שנתן את ברכתו לרעיון וביקש לנאום בפני קהל המוזמנים.²²¹ אולם, בהיעדר כוח מניע מתמיד, יעקבסון היה עסוק מכדי להקדיש לכך את הזמן הנדרש, התכנית הגדולה לא יצאה אל הפועל, ופרט להצלחתה הצנועה של "צרפת-פלשתינה", דבר בעל חשיבות לא צמח מהאגודות השונות. לאחר האירועים האלימים באוגוסט 1929 בפלשתינה-א"י צמצם יעקבסון את העיסוק בתכנית זו.

בפברואר 1927 הגיע יעקבסון לביקור שני ברומא. הוא הרצה בפני קהל יהודי על מצבה של התנועה הציונית ועל מאמצי התעמולה שלה במדינות שונות. הוא גם שוחח עם פוליטיקאים על

²¹⁸ דניאל קארפי. "פעילותו המדינית של וייצמן באיטליה בשנים 1923-1934". **הציונות**, ב' 1971, עמ' 169-172; מאיר מיכאליס. **מוסוליני והיהודים: היחסים בין גרמניה לאיטליה ומדיניות הגזע הפשיסטית, 1922-1945**. ירושלים: יד ושם; מוסד ביאליק, 1990, עמ' 5, 24, 52-62; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 370-372.

²¹⁹ *Le Réveil juif*, 19 במרס 1926.

²²⁰ יעקבסון לשטיין, 21 בפברואר 1926, ג"ו 11053-11. ²²¹ יעקבסון לאידר, 22 בנובמבר 1926, ג"ו 1106-12; 3 ו 15 בדצמבר (שני מכתבים) 1926, ג"ו 1111A-8, 7-A; 1111, 1110-15; הרמן ליעקבסון, 19 בדצמבר, ג"ו 1112-13; יעקבסון לאידר, 15 במרס 1927, ג"ו 1129-9; יעקבסון לאידר, 28 במרס 1928, ג"ו 1195-6; יעקבסון לווייצמן, 3 באפריל 1928, ג"ו 1198-13, *JTA*, 31 באוקטובר 1927.

ייסוד האגודה המתוכננת,²²² כולם אמרו שרק הדוצ'ה יכול לאשר דבר מסוג זה. ב-6 ביוני 1927, אם כן, טיפסה הקריירה הדיפלומטית של יעקבסון לשיא חדש, פגישה אישית עם מוסוליני ברומא. הפגישה נמשכה כחצי שעה, והתקיימה באיטלקית. יעקבסון שיבח את בקיאותו של מוסוליני בענייני פלשתינה-א"י והיישוב היהודי, ולאחר דברי נימוס הדדיים ניגש לעניין וביקש אישור להקים אגודת תמיכה בציונית באיטליה. הוא ביקש שמוסוליני יעמוד בראשה, ואם זה לא אפשרי, הוא ישמח לקבל את ברכתו למנות את נשיא הסנאט האיטלקי ואישים אחרים ממעגלים דומים לנשיאי הכבוד של האגודה. מוסוליני ביקש שהות לחשוב על כך, והפגישה הסתיימה. יעקבסון דיווח להנהלה בלונדון בהתלהבות על הפגישה ועל גישתו החיובית של מוסוליני, כפי שהוא פירש אותה.²²³ העיתונות היהודית שיבחה,²²⁴ וגם תאודולי הביע בפני יעקבסון את התרשמותו.²²⁵ "ביקורך אצל מוסוליני יצר סנסציה", כתב לו חברו הוותיק, ברתולד פייבל, מהנהלת קרן היסוד בירושלים, וכנראה ש"הפעילות שלך בז'נווה קשה באותה מידה, אבל פחות חשופה לעין ציבור [...], אנו לא רואים אותה מכאן".²²⁶

פעילותו של יעקבסון בז'נווה התנהלה הרחק מעיני רוב הפעילים הציונים במוסדות התנועה הציונית, וודאי שלא הייתה מספיק ידועה בציבור היהודי, בפלשתינה-א"י ומחוצה לה. בנובמבר 1927, בשיא המשבר הכלכלי, כתב הארי סאקר (Sacher), מבכירי ההנהלה הציונית בירושלים, מכתב נסער לווייצמן, שבו התלונן על המצב הכספי הרעוע של המשרד בירושלים, דרש לקצץ מתקציב ההנהלה בלונדון וקרא לסגור לגמרי את המשרד בז'נווה: "...מישהו בהנהלה הציונית בלונדון חייב לעבור על התקציב עם גרזן ולחתוך כמו שאני עושה כאן. אני לא חושב שאנחנו צריכים במצבנו הכלכלי הנוכחי להחזיק את המשרד של יעקבסון. אני לא חושב שאנחנו מקבלים מספיק תמורה כדי להצדיק אותו, ואני לא יכול להתעלם מהתחושה שהמשרד הזה מריח יותר מדי כקצבת זקנה. אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו קצבת זקנה".²²⁷ "אני לא חושב שאתה מעריך את עבודתנו הפוליטית", השיב לו אידר,²²⁸ אך לאחר מכן מיהר לכתוב ליעקבסון: "אתה מודע למשבר הכלכלי, כל המשרדים מצטמצמים למינימום ההכרחי, לפחות לעת עתה [...] אנחנו ניתן לך להחליט כיצד

²²² *L'Avenir Illustré*, 25 בפברואר 1927; **דבר**, 6 במרס 1927, **דאר היום**, 13 ו-21 במרס 1927.

²²³ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 14 ביוני 1927, ג"ו 16-1145.

²²⁴ לדוגמה: **דאר היום**, 6 ביולי 1927; *JTA*, 13 ביולי 1927.

²²⁵ יעקבסון לווייצמן, 4 ביולי 1927, ג"ו 4-1149.

²²⁶ ברתולד פייבל ליעקבסון, 23 ביוני 1927, אצ"מ KH4-3769.

²²⁷ סאקר לווייצמן, 10 בנובמבר 1927, ג"ו 6-1167.

²²⁸ אידר לסאקר, 29 בנובמבר 1927, ג"ו 10-1170A.

לקצץ. אין זה מצביע על חוסר הערכה לעבודה שלך בפריז ובז'נווה". יעקבסון התנגד, אך לבסוף קיבל את הכרעת ההנהלה.²²⁹

אם חברי ההנהלה הציונית מתחו ביקורת על יעקבסון, מה יאמרו הרוויזיוניסטים? "[...] כמה קלושה וחלושה היא ביאת-כוחנו הרשמית בג'ניבה - עם כל התזכירים השנתיים של האכסקוטיבה הציונית ועם סוכנותנו הרשמית על-יד חבר הלאומים, אשר בראשה עומד ד"ר אביגדור יעקבסון...". מאיר גרוסמן, המנהיג הרוויזיוניסטי שצוטט כאן, קבל על כך שההנהלה הציונית לא עשתה מספיק בחבר הלאומים כדי לעצור את ההסכם בין בריטניה לבין האמיר עבדאללה ב-1928, שהעניק לאמיר מידה של אוטונומיה בעבר הירדן.²³⁰ לא חלף זמן רב, וגם ז'בוטינסקי ביקש נציג משלו בז'נווה.

²²⁹ אידר ליעקבסון, 29 בדצמבר 1927, ג"ו 24-1175; יעקבסון לווייצמן, 27 בדצמבר 1927, ג"ו 37-1174A; אידר ליעקבסון, 27 בינואר 1928, ג"ו 12-1181; אברהם עובדיה לאידר, 17 בפברואר 1928, ג"ו 10-1187.
²³⁰ הארץ, 14 בספטמבר 1928.

פרק רביעי

בינאום המחלוקת סביב הכותל המערבי

השנים השקטות בפלשתינה-א"י הסתיימו בספטמבר 1928, באירוע הידוע כ"פרשת הכותל". האירוע עורר סערות רגשות דתיים ולאומיים של יהודים וערבים מוסלמים בארץ ומחוצה לה, וגם בזירה הדיפלומטית בז'נבה השתנו פני הדברים. תדירות חלופת המכתבים בין הדיפלומטים הציונים בז'נבה למשרד בלונדון ובינם לבין אנשי חבר הלאומים התעצמה. טון הכתיבה נעשה בהול יותר וגם זהיר יותר. ההבנה שהכותל המערבי הוא אחת הסוגיות הנפיצות ביותר בפלשתינה-א"י עודדה רבים בלונדון ובז'נבה לנסות לפתור את המחלוקת, ויצרה קרקע פורייה ליוזמות חדשות. המקרה של המחלוקת בכותל, מחלוקת מורכבת שדרשה התנהלות זהירה ורגישה, היא דוגמה מאלפת לתהליך בינאום של מחלוקת מבודדת, ששירת באופן ישיר את האינטרסים של שלושה מתוך ארבעת השחקנים בפלשתינה-א"י: הבריטים, הציונים, וחבר הלאומים.

4.1. "פרשת הכותל המערבי" לפני ועדת המנדטים

האירוע בכותל המערבי, יום כיפור 1928

ב-23 בספטמבר 1928, ערב יום כיפור, ביקר אדוארד קית-רואץ' (Keith-Roach), קצין מחוז ירושלים, בבית דין מוסלמי המשקיף על המדרכה שמול הכותל המערבי, שהייתה עמוסה מתפללים יהודים. הוא הבחין במחיצת בד שלא עמדה שם בעבר, לפי זיכרונו, והפנה את תשומת ליבם של מארחיו, אנשי דת מוסלמים. אלה קבלו בפניו שהצבת המחיצה היא הפרה של הסטטוס קוו, ועל כן הורה לקצין המשטרה שליווה אותו, דאגלס דאף (Duff), לרדת לכותל ולבקש מהמתפללים להסיר אותה. דאף ניגש לשמש שנמצא במקום, וזה הבטיח לו להסיר את המחיצה לפני תפילות הבוקר. למחרת בבוקר חזר דאף לכותל וראה את המחיצה עדיין במקומה. אז פילס את דרכו דרך קהל המתפללים, הסיר את המחיצה בכוח, תוך שפצע באורח קל כמה מהאנשים שניסו להתנגד. האירוע עורר פרץ של רגשות השפלה וחילול קודש בקרב היהודים, והצית גלי מחאות בכל העולם. גם המוסלמים סערו. הם חששו שהמחיצה נועדה להעניק לכותל המערבי מעמד של בית כנסת, בדרך

להפקעתו מרשות ההקדש המוסלמי.¹ יומיים לאחר האירוע פרסמה ממשלת המנדט הצהרה רשמית, לפיה היא מצדיקה את הסרת המחיצה, ומצרה על הנסיבות שהובילו לכך.²

הכותל מגיע לזינווה

ההנהלה הציונית בירושלים שלחה מכתב מחאה רשמי לממשלת המנדט וארגנה אספות מחאה ביישובים שונים בארץ. במקביל ביקש קיש שהנושא יגיע לדיון גם במועצת חבר הלאומים, בתקווה שזו תעודד את המעצמה המנדטורית להסדיר אחת ולתמיד את הפולחן היהודי בכותל.³ כדי לזרז את התהליך, ההנהלה בלונדון ביקשה מקיש לכתוב פטיציה קצרה לוועדת המנדטים שמתכנסת בעוד כחודש, וההנהלה עצמה תנסח פטיציה ארוכה ומפורטת יותר למושב הבא.⁴ בד בבד ביקשה ההנהלה מפדרציות ציוניות ומארגונים יהודים ברחבי העולם לשלוח מכתבי מחאה לחבר הלאומים.

בפטיציה שלו הסביר קיש, שלפי הנוהג המסורתי של התפילה היהודית נהוג להציב מחיצה המפרידה בין מתפללים גברים ונשים, ובניגוד לטענת המוסלמים, המחיצה לא הפריעה למעבר של הדיירים המוסלמים בשכונה המוגרבית הצמודה. רשויות המנדט התעלמו מבקשות המתפללים להמתין, ולהסיר את המחיצה בסוף צום יום הכיפורים, ובביצוע ההוראה להסיר את המחיצה המשטרה הפעילה כוח מופרז באתר הקדוש ביותר ליהודים, וביום הקדוש ביותר בלוח השנה העברי. יתר על כן, אותה מחיצה הוצבה בדיוק באותו מקום עשרה ימים קודם לכן, בראש השנה, ללא הפרעה. בכל מקרה, טען קיש, על המשטרה היה לתת התראה מוקדמת לרשויות היהודיות המוסמכות, ולא לשמש המקומי. קיש הזכיר עוד שזו לא הפעם הראשונה שבה הפעילה המשטרה כוח מופרז בכותל המערבי. דבר כזה קרה קודם לכן, ביום הכיפורים של שנת 1925, אז נשלחה משטרה כדי להסיר כיסאות וספסלים שהונחו בכותל למען המתפללים הקשישים והחולים במהלך הצום. האירוע האחרון בכותל, סיכם קיש, הוא אירוע כואב ומשפיל עבור העם היהודי, ולכן מבקשת ההסתדרות הציונית בשם העם היהודי שוועדת המנדטים והמעצמה המנדטורית יפעילו את

¹ פורת. **צמיחת התנועה הלאומית הערבית-פלסטינאית**, עמ' 210-223; תום שגב. **ימי הכלניות: ארץ ישראל בתקופת המנדט**. ירושלים: כתר הוצאה לאור, 1999, עמ' 243-257; הלל כהן. **תרפ"ט: שנת האפס בסכסוך היהודי-ערבי**. ירושלים: כתר ספרים, 2013, עמ' 116-123; Yitzhak Reiter. *Contested Holy Places in Israel-Palestine: Sharing and Conflict Resolution*. Milton: Routledge, 2017, pp. 6-8 במקורות בשפה העברית, אז והיום, המונח המקובל הוא "הכותל המערבי", ובו אשתמש כאן. במקורות בתקופה, הן בשפה האנגלית ובצרפתית, המונח הנפוץ הוא "כותל הדמעות" (Wailing Wall). במסורת המוסלמית ידוע האתר כ"אל-בוראק"-הברק, על שם בעל חיים פלאי מעופף דמוי סוס בעל ראש של אישה, שעל גבו רכב הנביא מוחמד ממכה אל "המסגד הקיצון" ב"ליל המסע והעלייה לשמיים". על פי המסורת המוסלמית, מוחמד קשר את הבהמה אל הקיר המזוהה עם הכותל המערבי לפני עלייתו השמימה.

² "נספח", קיש להנהלה הציונית בלונדון, 27 בספטמבר 1928, ג'ו 10-1228.

³ שם.

⁴ שטיין ליעקבסון, 26 באוקטובר 1928, ג'ו 19-266L.

השפעתן על ממשלת פלשתינה-א"י כדי שזו תבטיח תנאים ראויים לתפילה חופשית בכותל המערבי.⁵

כשבדין 50 עותקים של הפטיציה של קיש ואלבום תמונות של הכותל מזוויות שונות, התכוון יעקבסון למערכה תעמולתית ודיפלומטית בקנה מידה שלא ידע עד כה.⁶ ההוראות המפורטות והמדויקות שנתן לו שטיין מעידות על חשיבות העניין: על יעקבסון להדגיש בפני חברי ועדת המנדטים ואנשי המזכירות שפטיציה זו היא ראשונית בלבד. ההנהלה הציונית מבקשת שהוועדה תכיר את עמדתה ושזו תיכנס לפרוטוקול כבר במושב הקרוב, אך היא מעדיפה שלא יתקיים דיון מעמיק על האירוע בכותל (בלאו הכי פלשתינה-א"י לא הייתה על סדר יומה של הוועדה במושב הקרוב). ההנהלה מבקשת שחברי הוועדה יביעו את אכזבתם מההתנהלות האלימה של המשטרה, אך יימנעו מכל אמירה שיכולה להתפרש כקביעה סופית על מעמד הכותל, מחשש שהחלטה מהירה תפגע באינטרס היהודי. יתר על כן, שטיין ביקש מיעקבסון להקפיד שבשיחותיו עם אנשי הקשר שלו בזינווה לא יאמר דבר שעלול להתפרש כאילו היהודים תובעים בעלות על הכותל, כפי שתבע הוועד הלאומי בעתירתו למשרד המושבות ימים ספורים לפני כן. הוא ביקש שיעקבסון ידגיש שהציונים אינם מכחישים שהכותל שייך לווקף המוסלמי, ושהם אינם מנסים להשתלט עליו או על המסגדים בחראם אל שריף, כפי שטוענת התעמולה המוסלמית. העם היהודי מבקש רק גישה חופשית ומכובדת אל הכותל, על כל מה שנלווה לפולחן היהודי המסורתי, והוא היה רוצה לוודא שוועדת המנדטים מבינה את כעסו.⁷

בדרך כלל יעקבסון היה מגיע מפרז לזינווה כשבועיים לפני כל מושב, כדי להספיק לשוחח עם אנשי הקשר שלו. הפעם הוא הגיע ב-26 באוקטובר, יום פתיחת המושב, כך שחלון ההזדמנויות שלו היה מצומצם. משנפתח המושב, הוא יכול היה לפגוש את חברי הוועדה, אם התפנו לשם כך, רק לפני ישיבת הבוקר, בהפסקת הצהריים ובשעות הערב המאוחרות. על כן החליט קודם כל לשלוח אל המלונות של כל חברי הוועדה עותקים של הפטיציה הציונית, בצירוף פתק: "...הרשיתי לעצמי לשלוח לכם עותק זה כדי לעזור לכם להכיר [את עמדתנו] לפני שתקבלו את העתירה באופן רשמי".⁸ כמו כן, מתוך הבנה שלוח הזמנים הצפוף לא יאפשר לחברי הוועדה לקרוא את הפטיציה בצורה מעמיקה, הוא סיפר על תוכנה בעל פה לכל מי שהסכים לפגוש אותו. הראשון היה סקנובה (Sakenobe), החבר היפני בוועדה, שהפגין, לדעת יעקבסון, גישה אוהדת. לאחר מכן נפגש עם לוגרד,

⁵ MPMC 14, 1928, pp. 249-250.

⁶ יעקבסון לשטיין, 19 באוקטובר 1928, ג"ו 14-1233; וולסלי (פנחס) אהרון ליעקבסון, 23 באוקטובר 1928, ג"ו 13-266L.

⁷ שטיין ליעקבסון, 22 באוקטובר 1928, ג"ו 17-266L; שטיין ליעקבסון, 26 באוקטובר 1928, ג"ו 19-266L.

⁸ יעקבסון לחברי ועדת המנדטים, 27 באוקטובר 1928, ג"ו 20-1235.

בתיווך גרימשו ובנוכחותו, בין היתר משום שיעקבסון חש האנגלית שלו לא טובה די הצורך כדי לנהל שיחה קולחת עם הלורד הבריטי. לוגרד אמר ליעקבסון שהוא רוחש סימפטיה לציונות, אך הטיעון הציוני חלש מאוד ("the case is very weak"). הוא הזכיר שהיהודים הוזהרו בשנת 1925 שהפרות של הסטטוס קוו עלולות להביל לעימותים, ובכל מקרה הוא סבור שהוועדה אינה צריכה להתערב בצעדים המנהליים של ממשלת המנדט.⁹

למחרת בבוקר שוחח יעקבסון עם אנשי המזכירות. דראמונד הביע אהדה לכאבם של היהודים, וגם סיפר ששמע שתועמלנים ערבים קיצוניים בז'ינווה מנסים לדחוף את פלשתינה-א"י לעימות אלים שיוכיח לעולם שהפרויקט הציוני נכשל. לאחר מכן נפגש יעקבסון עם פייר קומר, מנהל מחלקת המידע, שאמר שהוא מוכן להפעיל את השפעתו על מרלין, החבר הצרפתי בוועדה, וגם על חברים אחרים, כדי לנסות לייצר אצלם גישה כללית אוהדת. קומר אף הגדיל והזמין את יעקבסון לארוחת ערב בביתו שבז'ינווה, שאלה הזמין גם את מרלין וחברים אחרים מהוועדה.¹⁰ למחרת שוחח יעקבסון עם ג'ון לוי (Lloyd), איש משרד המושבות, שהגיע לז'ינווה כדי ללוות את הנציגים המוסמכים הבריטיים בדיונים על טוגו, קמרון ועיראק. לוי הראה ליעקבסון עותק של מסמך של הממשל העות'מאני בירושלים מ-1912 שאוסר על יהודים להציב מחיצה בכותל, והוכיח אותו על כך שהציונים לא קידמו יוזמות להסכם עם המוסלמים אחרי התקרית של 1925 בכותל. עתה יהיה לשני הצדדים קשה יותר להגיע להסכמות, קבע.¹¹

בימים הבאים נפגש יעקבסון עם חברי ועדה נוספים והשמיע להם את המסרים שהכתיב לו שטיין. פלסיוס, על פי דיווחו של יעקבסון, השתכנע. הוא דיבר שוב עם גרימשו והדגיש בפניו ש"החלטה חלשה" של הוועדה תאכזב מאוד את יהודי העולם. גרימשו הבטיח לדבר שוב עם לוגרד. קסטל, החבר הגרמני, אמר ליעקבסון שיתנגד לכל החלטה שלא תעשה צדק עם היהודים בעניין הכותל, ולבקשתו של יעקבסון, הבטיח לעשות ככל יכולתו כדי לקדם את מינויו של פלסיוס למדווח של הפטיציה הציונית. יעקבסון העדיף את פלסיוס, משום שבתור המדווח הקבוע של הפטיציות הערביות, ההמלצה שלו יכולה להתפס כאובייקטיבית ואולי היא תתקבל יותר בקלות על ידי הערבים. יעקבסון דיווח להנהלה בלונדון שהוא מעריך שתאודולי מתעניין בעיקר בסוגיות הכלכליות של המפעל הציוני, משום שתאודולי סיפר לו שחבריו הסורים שמכרו אדמות ליהודים (כנראה בני משפחת סורסוק המקורבים אליהם) חוששים בנוגע ליכולת של הציונים להסדיר את התשלומים, על רקע המשבר הכלכלי. יעקבסון הרגיע את יושב הראש, ושלח לו קטעי עיתונות

⁹ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 28 באוקטובר 1928, ג"ו, 1235-23.

¹⁰ יעקבסון לא דיווח על קיומה.

¹¹ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 31 באוקטובר 1928, ג"ו 1236-19.

העוסקים בהשקעות שונות של תורמים וארגונים יהודים אמריקאים בפלשתינה-א"י.¹² "לא צריך שוב לציין שהוא אף פעם לא היה בעדנו", כתב יעקבסון להנהלה בלונדון, "אבל בעניין זה [כלומר, בעניין הכותל] יכול להיות שהוא יפגין כלפינו יותר הבנה, במיוחד בנוגע לזעם [היהודי] כלפי התנהגות המשטרה ביום כיפור. הוא דתי אדוק!".¹³

ב-5 בנובמבר שלח יעקבסון לשטיין עותק ראשוני וחסי של התגובה הבריטית לפטיציה הציונית וכתב "אתה ודאי מבין שהשגתי את המסמך הזה בדרך מאוד דיסקרטית, אני מבקש לשמור של העניין בסודיות מוחלטת".¹⁴ הבריטים טענו שרצועת המדרכה שמול הכותל היא בבעלות הווקף,¹⁵ ושלקהילה היהודית יש זכות לגישה למטרת פולחן. אך ממשלת פלשתינה-א"י, לפי סעיף 13 בכתב המנדט, מחויבת לשמור על הסטטוס קוו המקובל מהתקופה העות'מאנית,¹⁶ ולקצין המשטרה לא הייתה ברירה אלא להסיר את המחיצה. יתר על כן, הרשויות היהודיות מודעות לחלוטין לרגישות של המקום ולחששם של "השכנים שצופים" מפני הפרות של הסטטוס קוו. אם הצבת המחיצה נעשתה באישור, הן עשו זאת בידעה שזו הפרה של הסטטוס קוו, ועל כן אינן יכולות להתלונן שהמשטרה פעלה כפי שפעלה. אם הרשויות היהודיות לא ידעו על כך, הן אינן יכולות לצפות מרשויות המנדט לקבל הפרת חוק ללא תגובה. הפתרון הטוב ביותר, כתבו הבריטים, הוא הסכם בין היהודים והמוסלמים שיענה על צורכי פולחן של היהודים ולא יסכן את הזכויות החוקיות של הבעלים המוסלמים. ממשלת פלשתינה-א"י מוכנה לשמש מתווכת.¹⁷

דיון ראשוני בוועדת המנדטים, נובמבר 1928

לחברי ועדת המנדטים היה חשוב ללמוד על האירוע בכותל ולהשמיע את דעתם, אף על פי שסדר יומו של המושב לא כלל דיון על פלשתינה-א"י. הוועדה התפנתה לדון על הנושא לקראת סוף המושב, ב-8 בנובמבר. תאודולי עדכן את עמיתיו שהמחלקה קיבלה עשרות מכתבי מחאה ומברקים מרבנים ומארגונים ציוניים ויהודיים שונים מכל העולם. מברק אחד הגיע משכיב ארסלן, המוחה על הפרת

¹² יעקבסון לתאודולי, 1 בנובמבר 1928, ג"ו 1-1238.

¹³ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 1 בנובמבר 1928, ג"ו, 11-1237.

¹⁴ יעקבסון לשטיין, 5.11.1928, 17-1238.

¹⁵ את השכונה המוגרבית, כולל הרחבה הצרה של הכותל, העניק בימי הביניים שועיב אבו מדיין, מיסטיקן צפון אפריקאי בעל נחלות בירושלים, כהקדש (ווקף) לתושבים המרוקאים ממערב לחראם אל שריף. ראו: כהן. תרפ"ט, עמ' 118-119.

¹⁶ סעיף 13 בכתב המנדט: "כל האחריות בקשר למקומות הקדושים ובניינים דתיים, או אתרים בפלשתינה, כולל שימור הזכויות הקיימות והבטחת גישה חופשית למקומות הקדושים, בניינים דתיים ואתרים וכן הזכות לפולחן חופשי, תוך כדי וידוא הסדר הציבורי והצניעות, כל אלה מופקדים בידי המעצמה המנדטורית, אשר היא לבדה נושאת באחריות כלפי חבר הלאומים בכל העניינים המוזכרים בזאת, בתנאי שדבר בסעיף לא ימנע מהמעצמה המנדטורית מלהיכנס להסדרים המוערכים כסבירים על ידי הממשל במטרה לבצע את תנאי סעיף זה; וכן בתנאי שדבר בסעיף זה לא יתפרש כהתערבות המעצמה המנדטורית במרקם או הניהול של המקומות המוסלמים הקדושים, אשר חסינותם מובטחת".

¹⁷ MPMC 14, 1928, pp. 249-254

הסטטוס קוו.¹⁸ מכיוון שהמכתבים נוסחו פחות או יותר בצורה דומה, ומכיוון שההסתדרות הציונית הגישה פטיציה באותו נושא, החליט תאודולי לא לחלק את המכתבים לחברי הוועדה.¹⁹

ראפארד פתח את הדיון ואמר שהוא מעדיף שהוועדה לא תנסה לקבוע מי האחראי לאירוע - משטרת פלשתינה-א"י או היהודים. לדבריו, על הוועדה להסתפק בהצהרה כללית, לפיה הוועדה מביעה צער על האירוע ומקווה שהמעצמה המנדטורית תפייס בין הצדדים תוך שמירה על הזכויות של כל המעורבים. הוא הוסיף שעל הוועדה להיזהר שלא לערב את עצמה בדיון משפטי כלשהו, משום ששאלת הזכויות בכותל המערבי היא סוגיה מורכבת שכבר הציתה בעבר מחלוקות. אורטס אמר שהאירוע בכותל אינו מצדיק את עוצמת הזעם היהודי. אולי פרץ הרגשות של יהודים מלאכותי מעט משום שהציונים מנסים לנצל את האירוע כדי לקדם שינויים בסטטוס קוו? ראפארד ענה שלאור הרגישות הדתית, עוצמת הרגשות העזים שעורר האירוע לא הפתיעה אותו. אך אורטס השיב שכמות המכתבים שהגיעה אל מחלקת המנדטים מכל רחבי העולם מעלה את הרושם שזוהי פעולה מרוכזת שהתבצעה לפי הוראה, ולא פרץ של זעם ספונטני.²⁰

תאודולי הסכים עם אורטס. לא היה לו ספק שההסתדרות הציונית עומדת מאחורי המהלך, משום שלדבריו, הניסוחים בכל המכתבים דומים מאוד, לפעמים אפילו זהים לחלוטין. לוגרד קבע שהיהודים נושאים באחריות לאירוע. הם הוזהרו בנוגע להכנסת אביזרים לכותל ב-1925, וגם אז הם לא ציינו להוראת הרשויות. לדעתו גם רשויות המנדט נושאות באשמה, משום שהתירו ליהודים להכניס מחיצה אל האתר מלכתחילה. מרלין אמר שלמרות קדושת הכותל עבור היהודים וחשיבותו ההיסטורית, האתר הוא בבעלות מוסלמית, וגם מחיצה ניידת יכולה להפר את זכויות המוסלמים. יתר על כן, מכיוון שהמוסלמים פירשו את הצבת המחיצה כניסיון של השתלטות על האתר, ומכיוון שבירושלים לא חסרים אנשי דת קיצוניים, המעשה עלול היה להצית אלימות גדולה בהרבה. המשטרה פעלה כשורה כאשר הזהירה מראש את היהודים וכאשר הסירה את המחיצה.²¹

ואן רייס טען שלדעתו את עיקר האחריות יש להטיל על ממשלת המנדט. העות'מאנים אמנם אסרו על הצבת מחיצות ברחבת הכותל ב-1912, אך מאז השתנו התנאים בארץ, הצהרת בלפור וכתב המנדט חיזקו את מעמדם המשפטי של היהודים באופן ניכר. לאור השינוי במעמדם, שאל ואן רייס, האם היה הכרחי להשתמש בכוח הזרוע ביום הקדוש ביותר ליהודים? לדעתו הבריטים היו צריכים להתמקד בהפגת חששות המוסלמים והתנגדותם למחיצה. אולם עתה אין לוועדה ברירה אלא לאמץ

¹⁸ לרשימת 45 המכתבים והמברקים ראו: ibid., pp. 254-255

¹⁹ ibid, p. 205

²⁰ ibid

²¹ ibid., p. 206

את המלצתו של ראפארד. עמיתיו בוועדה הסכימו, והחליטו למנות את ראפארד למדווח של הפטיציה הציונית.²²

יומיים לאחר מכן הציג ראפארד את נוסח ההמלצה שלו לבחינת הוועדה: המציאות הנוכחית פוגעת באלה שהמקום קדוש להם, ואינה רצויה לאלה האחראים לשמירה על הסדר ועל שוויון בין הקהילות הדתיות בפלשתינה-א"י. הפתרון טמון רק בהסכם בין יהודים למוסלמים, וועדת המנדטים תקבל בברכה כל צעד שיאפשר או יזרז הסכם שכזה. על המעצמה המנדטורית לנקוט צעדים אקטיביים כדי להביא את שני הצדדים להסכם טוב.²³ תאודולי הגיב שההמלצה לא מתייחסת לרגשות של המוסלמים, ראפארד ענה שהמצב הקיים לא פוגע במוסלמים, לא דה יורה ולא דה פקטו, והם רוצים להמשיך במצב הקיים. גם מרלין סבר שהניסוח אוהד את הצד היהודי יתר על המידה, ולכן, כצעד של פשרה, הוועדה החליטה לאשר את המלצות ראפארד, בתנאי שיצוין בדוח סיכום המושב שאלו הן המלצותיו האישיות ושהוועדה מסכימה איתן רק באופן כללי.²⁴

יעקבסון חשש מפני הדוח הצפוי של הוועדה. הוא היה משוכנע שראפארד, כמו לוגרד וחברים נוספים בוועדה, רואה ביהודים את האשמים באירוע, והעובדה שתאודולי מינה דווקא את הידיד הגדול של הציונות בוועדת המנדטים למדווח של הפטיציה הציונית רק חיזקה את חששותיו. לביקורת של ראפארד תהיה השפעה יותר מזו של כל אחד אחר. יעקבסון הפעיל את קשריו במזכירות והצליח להשיג עותק של ההמלצה של ראפארד, באותו היום שבו הוצגה לוועדה. כשקרא אותה התפוגגו חששותיו, והוא תהה אם וייצמן השפיע על ראפארד, או שידידו הקרוב של ראפארד, ויליאם מרטיין, עורך ה-*Journal de Genève*, שפרסם באותם ימים מאמר בשער העיתון המצדיק את טענות היהודים, השפיע עליו. את החומרים למאמר קיבל מרטיין מיעקבסון.²⁵

בתחילת ינואר 1929 נפגש יעקבסון עם אנשי הקשר שלו במזכירות, ושמע מהם ששכיב ארסלן הגיש פטיציה בנושא הכותל המערבי. העובדה שאת הפטיציה הגיש נציג הקונגרס הסורי-פלסטיני, ולא הוועד הפועל הערבי, אמרו לו חבריו, נועדה להפוך את השאלה לבין-לאומית ולהדגיש בפני חבר הלאומים שכל העולם המוסלמי מוטרד מההתפתחויות בכותל.²⁶ קומר, ככול הנראה, מסר ליעקבסון את הפרוטוקולים של המושב האחרון (ה-14), טרם פרסומם, וזה שלח עותק לאנשי

²² ibid., p. 207

²³ ibid., pp. 253-254

²⁴ ibid., p. 214

²⁵ JDG, 7 בנובמבר 1928; יעקבסון לשטיין, 11 בנובמבר 1928, ג"ו 8-1240, 9-1240; 14 בנובמבר 1928, ג"ו 9-1241.

²⁶ יעקבסון לשטיין, 3 בינואר, שטיין ליעקבסון, 7 בינואר 1929, ג"ו L96-265

ההנהלה בלונדון וביקש ששימו לב במיוחד אל גישתו של החבר ההולנדי בוועדה: "לא תהיה זו הגזמה לומר שוואן רייס חולק השקפות דומות לאלה שתוארו בפטיציה שלנו".²⁷

היוזמות של יעקבסון

הדיון של מועצת חבר הלאומים על דוח ההמלצות של הוועדה נקבע למרס 1929. שר החוץ של פינלנד, היילמאר פרוקופה (Hjalmar J. Procopé), היה המדווח. ליעקבסון כבר הזדמן לשוחח עם שר החוץ הפיני בשולי אחת הישיבות של מליאת חבר הלאומים, והוא נראה לו ידידותי למדי. לכן הציע יעקבסון לשטיין לשלוח לפרוקופה ולכמה מעמיתיו במועצה תזכיר העוסק בהיבטים המשפטיים של מעמד הכותל, עדיף פרי עטו של משפטן מומחה, והוא החל לחפש מועמד בז'נווה.²⁸

בד בבד טרח יעקבסון על תזכיר משלו שבו בחן מחדש את תוקפו המשפטי של הסטטוס קוו בכותל המערבי. הוא שלח טיוטה ראשונית לשטיין, שלא היה נלהב: "לא הייתי תופס את עקרון הסטטוס קוו בקלות ראש. ידוע ששמירת הסטטוס קוו היא אחת מהמחויבויות העיקריות של המעצמה המנדטורית [...]". אנו מבקשים שהסטטוס קוו יפעל גם לטובתנו, בעיקר ביחס לבנייה של מבנה מוסלמי חדש מעל הכותל".²⁹ יעקבסון הסביר: "אני לא חושב שלקחתי את השאלה המשפטית של הסטטוס קוו בקלות ראש. [...] אני יודע שבנושאים של משפט ובמיוחד של משפט בין-לאומי אני אדם שלימד את עצמו [self-made man]. סלח לי אם אני מספר לך סיפורים שיישמעו עתיקים מדי או שטויות מגוחכות. אסביר לך את נקודת המבט שלי: הסטטוס קוו פועל לרעתנו. המעצמה המנדטורית מצטטת נגדנו החלטה של המג'לס אידארה [המועצה המחוזית העות'מאנית] מ-1912, [...] שאוסרת על הכנסת כיסאות או כריות, הצבת מחיצה וכולי. זו החלטה משפטית שיוצרת, כך נדמה לי, בסיס משפטי המגן על זכויות המוסלמים ועל דרישותיהם, שאותו יהיה קשה לתקוף. מאבק על בסיס טיעונים רגשיים בלבד (אני לא צריך לספר לך עד כמה באופן אישי אני מעריך את ערכן המוסרי ואת חשיבותן), לא יעבוד, לדאבוני. עלינו, אם כן, לשכנע [את הבריטים] שיישום קפדני של הוראות משפטיות מימי השלטון העות'מאני יהיו, במקרה הזה, פגיעה בזכויות [היהודים]. אני לא יודע אם נוכל לעשות זאת, אבל נראה לי שזו הדרך היחידה הפתוחה בפנינו". שטיין הבין

²⁷ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 1 במרס 1929, ג'ו 77-265L. יעקבסון ביקש עזרה מקומר לשכנע את דראמונד להגיע לטקס ייסוד הסוכנות היהודית בציריך, באוגוסט 1929. קומר ענה בשלילה, משום שהמזכ"ל נופש בעונה זו, אך הבטיח לבדוק אצל אחד מהסגנים שלו. בסופו של דבר, ראפארד היה נציג הבכיר של חבר הלאומים בקונגרס הציוני. באותם ימים קומר עזר ליעקבסון לארגן ערב חגיגי בנוכחותם של חברי מזכירות ואנשי עיתונות, במהלכו הרצה יעקבסון בפני הקהל והקרין סרט שהציג פרויקטים של קרן היסוד בארץ ואת הישגי החלוצים ביישובים החקלאיים. יעקבסון לפליקס רוזנבליט, 26 בינואר 1929, ג'ו 18-1256A ; JTA, 3 בפברואר 1929.

²⁸ יעקבסון לשטיין, 14 בנובמבר 1928, ג'ו 9-1241.

²⁹ שטיין ליעקבסון, 26 בנובמבר 1928, ג'ו 61-266 ; באותם ימים הורה המופתי חאג' אמין אל-חוסייני על בניית מגדל למואזין מעל הכותל ועל שיפוץ בית תפילה בשכונה המוגרבית.

את הטענות של יעקבסון, אך השיב שאי אפשר לבקש מהבריטים לשנות את הסטטוס קוו מצד אחד ולבקש מהם לשמור על האינטרסים הציוניים מצד אחר.³⁰

שלושה ימים לאחר מכן, ב-22 בנובמבר, דיווח יעקבסון לשטיין על שיחה שניהל בפריז עם מרלין, החבר הצרפתי בוועדת המנדטים. לדברי מרלין, ממשלת המנדט לא תהיה מוכנה אפילו לשקול הצעות של מכירת רחבת הכותל או החלפת קרקעות תמורתה, אך אולי תסכים לשקול לאשר הסכם שכירות של השטח לפרק זמן ארוך. הסכם כזה חייב להיות מבוסס על אישור מיוחד של הווקף, והוא צריך לכלול בנייה של שכונת מגורים חדשה עבור המוגרבים. יעקבסון לא ידע איזה ערך יש לדבריו של מרלין, אך חש צורך לדווח עליהם לשטיין.³¹

שטיין עדכן את ההנהלה בלונדון על התכתבויותיו האחרונות עם יעקבסון ועל תכניותיו בנוגע לשינוי מעמד הכותל, וכתב בחזרה ליעקבסון: "ההנהלה מעריכה את היצירתיות ואת הסימפתיה של מרלין, אבל כרגע המצב רגיש מדי בשביל משא ומתן בנושא הכותל".³² "ההנהלה גם אינה סבורה שיש מה להרוויח מהניסיון להשפיע על פרוקופה ועל המועצה בנפרד מוועדת המנדטים, והנחת המוצא היא שהמועצה תקבל את המלצת הוועדה כפי שהיא.³³ אדרבה, כל ניסיון להשפיע על המועצה יעשה רושם שלילי על חברה ויתפרש על ידי הבריטים כניסיון להטות את המועצה כנגדה. לכן, יש להניח לאירועים להתגלגל מעצמם. ההנהלה ביקשה ממני להוסיף שהם בטוחים שמאמצים בז'נווה היו גורם חשוב בהבטחת תוצאות טובות, באופן יחסי". שטיין הוסיף גם שההנהלה עובדת על תזכיר היסטורי מפורט לקראת המושב הבא, ביולי 1929, ועד שהתזכיר לא יושלם, לא יהיה אפשרי להגיש דעה של משפטנים מומחים.³⁴ יעקבסון נסוג: "אני שמח מאוד ללמוד שהתזכיר [החדש] נמצא עכשיו בשלבי הכנה [...] זו רק שאלה של עיתוי וטקטיקה, עליהם בוודאי שלא אתעקש..."³⁵

שאיפתו של יעקבסון לבנאם את שאלת הכותל קשורה בתכנית המדינית שרקח באותם ימים: שנה לאחר שהצטרף לאגודת "ברית-שלום"³⁶ השתנתה תפיסת עולמו והוא החל להגות בתכניות

³⁰ יעקבסון לשטיין, 19 בנובמבר 1928, ג'יו 9-1242; שטיין ליעקבסון, 28 בנובמבר 1928, ג'יו 54-266L.

³¹ יעקבסון לשטיין, 22 בנובמבר 1928, ג'יו 8-1243.

³² שטיין ליעקבסון, 26 בנובמבר 1928, ג'יו 61-266L.

³³ כפי שקרה: פרוטוקול ישיבה מס' 44 של המועצה, 4 במרס 1929, בתוך: *LNOI*, 10 (4), April 1929, p. 508.

³⁴ שטיין ליעקבסון, 29 בנובמבר 1928, ג'יו 64-622L.

³⁵ יעקבסון לשטיין, 30 בנובמבר 1928, ג'יו 112-265L.

³⁶ אגודה של אינטלקטואלים יהודים, רובם ממוצא גרמני, שדגלו בפתרון מדיני של דו-לאומיות בפלשתינה-א"י. ראו: אהרון קידר. "לתולדותיה של 'ברית-שלום' בשנים 1925-1928". מתוך: יהודה באואר, משה דיוויס וישראל קולת (עורכים). **פרקי-מחקר בתולדות הציונות**. ירושלים: הספריה הציונית, תשל"ו, עמ' 248. כזכור, יעקבסון ניהל משא ומתן עם מנהיגים ערבים לפני מלחמת העולם הראשונה (ראו פרק שלישי, לעיל). גם לאחר המלחמה קרא לשיתוף פעולה יהודי-ערבי. ראו: Böhm. *Die zionistische Bewegung*. vol. 3, pp. 181-182.

טריטוריאליזם שונות. השינוי קשור בנקודת מבטו הייחודית בז'נווה, משם הבחין במציאות המדינית המשתנה באירופה ובמזרח התיכון, ובייחוד בהתקדמות של עיראק, ערב הסעודית ועבר-הירדן לשלטון עצמי. הוא חשש שהציונות מתקדמת לאט מדי ושהבריטים יחסלו את המנדט לפני שתושלם בניית הבית הלאומי היהודי. גם המתרחשות בארץ אחרי פרשת הכותל והיוזמה הערבית המחודשת לכוון מועצה מחוקקת הטרידו אותו.

ביולי 1929 הוא ניסח את גרסתה המלאה של תכניתו - חלוקת פלשתינה-א"י לקנטונים יהודיים וערביים, בדומה למודל הפדרטיבי של שווייץ. על פי התכנית, מדיניות ההתיישבות היהודית ב-10 עד 15 השנים הראשונות תרכז את היהודים במרכזי רוב לאומיים בשישה מחוזות: נגב, רצועת החוף, עמק יזרעאל, עמק הירדן, הגליל העליון ועמק החולה. בסופו של תהליך ההתיישבות ייווצרו ארבעה קנטונים: שניים לאומיים הומוגניים, יהודי וערבי, ושניים מעורבים בעלי רוב יהודי או ערבי. ארבעת הקנטונים יתאחדו בשלב הסופי תחת מדינה אחת, לפי המודל השווייצרי, ובשלב הזה הסוכנות היהודית תתקבל לחברות בחבר הלאומים.³⁷ יעקבסון לא התייחס במיוחד לאתרים הקדושים בירושלים, ואפשר להניח שהוא העריך שפתרון המחלוקת בכותל הוא תנאי מקדים להגשמת התכנית. הוא הציג את תכניתו להנהלה הציונית ואפילו לוואן רייס מוועדת המנדטים,³⁸ אך ההסתייגות הראשונית של ההנהלה והאירועים האלימים באוגוסט 1929 השכיחו את התכנית, לפחות לזמן מה.³⁹

דניאל ואן רייס ושאלת הכותל

האווירה בפלשתינה-א"י בחודשים שלאחר האירוע בכותל הייתה מתוחה מאוד, ושני הצדדים ניצלו את הפרשה כדי להעניק למאבק הלאומי ממד דתי: נשמעו נאומים משולהבים, נשלחו מכתבי מחאה ללונדון וז'נווה והתפרסמו מאמרים ניציים בעיתונים. הנוכחות של יהודים ומוסלמים בשכונת המוגרבים ובכותל גברה, ובאישורו של המופתי הותקן מעל הכותל מגדל מואזין חדש ובשכונת המוגרבים, צמוד לכותל, החלו שיפוצים של מבנה דת סופי (זאוויה), שם ערכו המתפללים טקסים

³⁷ "מחשבות על שאלות העתיד של פלשתינה - תזכיר מאת ד"ר ויקטור יעקבסון", ללא תאריך (ככל הנראה יולי 1929), אצ"מ A15613; פליקס רוזנבליט לברודצקי, 12 בפברואר 1929, ג"ו 9-1260.
³⁸ ואן רייס סיפר לזליג סוסקין, נציג הרוויזיוניסטים בז'נווה (על סוסקין בז'נווה, ראו להלן) שיעקבסון מתכוון לבקש מוועדת המנדטים לקדם את תכניתו. ז'בוטינסקי לגרוסמן, 14 בנובמבר 1929, א"מ"ז א 1-2/19.

³⁹ יעקבסון לא היה הראשון שהציע תכנית קנטונים. תכניות דומות העלו ארתור רופין ב-1907 ואיתמר בן-אבי"ב ב-1920. בשלהי שנות ה-20 פרסם בן-אבי"ב את תכניתו מעל דפי העיתון **דאר היום**, ויעקבסון ככל הנראה הושפע ממנה. שמואל דותן. **המאבק על ארץ ישראל**. תל אביב: משרד הביטחון-ההוצאה לאור, 1981, עמ' 69-75; יוסף גורני. **מדיניות ודמיון: תכניות פדרליות במחשבה המדינית הציונית, 1917-1948**. ירושלים: יד בן-צבי והספריה הציונית, 1993, עמ' 42-45; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 463. על תכנית החלוקה של יעקבסון, ראו להלן.

(ד"כר) קולניים במיוחד. מקרי אלימות נגד מתפללים יהודים ליד הכותל אירעו מפעם לפעם.⁴⁰ הבריטים ניסו להנמיך את הלהבות, ובדצמבר הם פרסמו ספר לבן חדש, לפיו הם מאמצים את הסטטוס קוו העות'מאני משנת 1912.⁴¹

גם ההנהלה הציונית בלונדון ביקשה להנמיך את גובה הלהבות. התכנית המקורית שלה, כאמור, הייתה לשלוח פטיציה קצרה למושב ה-14, מיד לאחר האירוע בכותל, ואחת ארוכה יותר למושב ה-15, ביולי 1929. עתה, לאור המתיחות הגואה, העדיפה ההנהלה שהוועדה לא תדון כלל בנושא. היא ויתרה על שליחת הפטיציה השנייה, וביקשה מהוועד הלאומי, ששלח פטיציה משלו לוועדת המנדטים, שבה ביקש להפקיע את בעלות הכותל מידי המוסלמים, למשוך את עתירתו. שטיין ביקר במשרד המושבות, שם סיפרו לו הפקידים על תוכנה של הפטיציה ששלח שכיב ארסלן, ועל תגובת הממשלה הבריטית לפטיציה. הם אמרו לו שגם הם מעדיפים שוועדת המנדטים לא תדון שוב בנושא הכותל, ושלכל היותר תסתפק בהפניית העותרים השונים אל המלצתו של ראפארד במושב האחרון. הנציג הבריטי המוסמך בדיון הקרוב, הוא שמע, יהיה סר ג'ון צ'נסלור, הנציב העליון החדש.⁴²

לפני שחזר לזינווה ביקש יעקבסון מלונדון הנחיות כיצד להתייחס לנושא הכותל, מתוך הבנה שהסוגיה תעלה בדיון בין כה וכה, ובוודאי ישאלו אותו עליה בשיחות מקדימות עם חברי הוועדה. הוא ביקש רשות לחלק בזינווה תזכיר חדש שהכין קיש על מעמד הכותל, וכן סקירה היסטורית של הסדרי התפילה היהודית.⁴³ שטיין ענה לו שההנהלה מנסה להגיע להסדר מאחורי הקלעים, ועל כן מעדיפים שלא ידבר על הכותל כלל. יעקבסון נענה בחיוב, אך השיב שיהיה לו קשה מאוד לשוחח עם חברי הוועדה ולהתעלם מהפיל שבחדר.⁴⁴

בישיבה הראשונה של המושב ה-15 מינה תאודולי את ואן רייס למדווח של התזכיר הציוני, זו השנה השנייה ברציפות.⁴⁵ יעקבסון שמע על כך, ופעל בזריזות כדי לנסח עבור ההולנדי תזכיר אישי ולא רשמי, הכולל התייחסות לכל הנושאים המרכזיים שהעסיקו את היישוב באותה העת, למעט

⁴⁰ פורת. צמיחת התנועה הלאומית הערבית-פלסטינאית, עמ' 217-218; שגב. ימי הכלניות, עמ' 251-257; כהן. תרפ"ט, עמ' 124-125; Yitzhak Reiter. *Contested Holy Places in Israel-Palestine: Sharing and Conflict Resolution*. Milton: Routledge, 2017, pp. 6-8.

⁴¹ הנוסח בעברית בדבר, 6 בדצמבר 1928.

⁴² שטיין להנהלה הציונית בלונדון, 21 ביוני 1928, ג"ו 16-265L.

⁴³ הסקירה חוברת על פי בקשתה של ההנהלה הציונית בלונדון, ולשימושה. חיבר אותה חוקר היהדות אברהם בוכלר (Büchler), בחסותו של ג'ורג' אדם סמית, חוקר בעל שם עולמי של ההיסטוריה של ירושלים. ג'ורג' אדם סמית אל בוכלר, 12 בפברואר 1929, ג"ו 69-265L.

⁴⁴ שטיין ליעקבסון, 28 ביוני 1929, ג"ו 19-265L; שטיין ליעקבסון, 2 ביולי 1928, ג"ו 19-265L; יעקבסון לשטיין, 5 ביולי 1929, ג"ו 23-265L.

⁴⁵ MPMC 15, 1929, p. 19.

נושא הכותל. לפני ששלח את התזכיר לוואן רייס, הוא ביקש משטיין לקרוא ולתקן על פי הצורך. שטיין השיב את הטיוטה מלאה בתיקונים, ולמעשה גנז אותה. בחינת הטיוטה והתיקונים של שטיין מעידים על כך שיעקבסון לא היה מצוי בפרטי הפרטים של הסוגיות הנוגעות ביישוב.⁴⁶

בפתח הדיון על פלשתינה-א"י בוועדת המנדטים, ב-5 ביולי, ביקש צ'נסלור, הנציב העליון מאז דצמבר 1928, לטהר את האווירה: "...כולכם מודעים למחלוקת הערבית-יהודית שתופסת חלק כה מרכזי בפוליטיקה של פלשתינה. אני סבור שאפשר לומר שהיחסים בין שתי הקהילות ממשיכים להשתפר. [...] לא היה אף מקרה רציני של הפרת השלום מאז שנכנסתי לתפקיד, ולדעתי המשאבים שלרשות הממשלה מספיקים כדי להתמודד עם כל מצב שעלול להתפתח".⁴⁷ שאלת הכותל הועלתה לראשונה ביום השני של הדיונים, וגם הפעם הוביל צ'נסלור את הדיון. הוא הזכיר שבמושב הקודם ביקשה הוועדה מהבריטים ליזום מהלכים כדי לקדם הסכם בין המוסלמים ליהודים, ואלה, לדבריו, היו פעולותיו: תחילה הוא נפגש עם מנהיגים משני הצדדים, מהם למד על האירוע, על המעמד המשפטי של הכותל ועל רגשות היהודים והמוסלמים. על בסיס תובנותיו, הציע לתווך עסקת מכירה, לפיה יממנו היהודים בניית שכונה חדשה עבור המוגרבים. רחבת הכותל תועבר אל הנציב, והוא יעביר אותה ליהודים. הוא הציג את התכנית בפני המופתי של ירושלים, אך זה התנגד, משום שרגשות המוסלמים כה סוערים, שפרסום עסקה כזאת, גם אם מקורה בנציב העליון, יגרור התמרמרות דתית גדולה ואולי אף מהומות. בעקבות התנגדות המוסלמים, סיפר צ'נסלור לוועדה, הוא ביקש מההנהגה היהודית לחדול מפעולה בכיוון הזה, לפחות עד שתדעך סערת הרוחות המוסלמית ועד שתיווצר אווירה שתאפשר לו להתערב בצורה יעילה. בסיום דבריו בירך ראפארד את הנציב העליון, ואמר שהוא שמח לשמוע שהוא פעל בהתאם להמלצת הוועדה.⁴⁸

בהמשך שיתף ראפארד את עמיתיו בהמלצותיו כמדווח של הפטיציה של הקונגרס הסורי-פלסטיני. העותרים טענו שהבריטים הפרו את הסטטוס קוו לטובת הקהילה היהודית, שפקודת הפקעת הקרקעות של ממשלת פלשתינה-א"י מ-1924 מגבירה את חששות המוסלמים שהבריטים יעבירו לידי היהודים את הבעלות על הכותל וסביבתו,⁴⁹ ושהעסקתו של נורמן בנטוויץ' (Bentwich) היהודי והציוני כתובע כללי בפלשתינה-א"י, היא איום לאוכלוסייה המוסלמית.⁵⁰ בתגובתם המצורפת לפטיציה, הפריכו הבריטים את כל הטענות. ראפארד החליט, אם כן, לחזור על המלצתו

⁴⁶ טיוטת תזכיר יעקבסון לוואן רייס. ללא תאריך (ככל הנראה תחילת יולי 1929), ג"ו 11-1251.

⁴⁷ MPMC 15, 1929, p. 78.

⁴⁸ MPMC 15, 1929, pp. 92-94.

⁴⁹ "פקודת הפקעת הקרקעות 1924", **העתון הרשמי של ממשלת פלשתינה (א"י)**, 1 במרס 1924, עמ' 462.

⁵⁰ נורמן בנטוויץ' (1883-1971), היה משפטן בריטי יהודי ותובע כללי בפלשתינה-א"י מאז 1920.

מהמושב הקודם : ועדת המנדטים רואה בהסכם בין שני הצדדים את הפתרון היחיד. אולם הפעם הוא הוסיף שעד שההסכם המיוחל יחתם, על הבריטים לשמור בקפידה על הסטטוס קוו.⁵¹

ואן רייס התנגד. אסור לוועדה לומר דבר על הסטטוס קוו, טען, פן יתפרש שהיא מאשרת את הפרשנות הבריטית של תנאיו. ראפארד הסכים, והוסיף בסייפא של המלצתו: "...לוועדה אין סמכות לקבוע מה הם תנאי הסטטוס קוו". הוועדה אישרה את השינוי והדיון נחתם.⁵² אך ואן רייס עדיין לא היה שבע רצון. לדבריו, הבריטים אמנם נהגו בחוכמה מבחינה פוליטית כששמרו על הנוהג העות'מאני מ-1912, אך מבחינה משפטית, הם לא מחויבים לשמור על הנוהג הזה. האיסור מ-1912 להכניס ציוד לכותל, לשיטתו, היה פעולת שיטור הכרחית רלוונטית לאותה תקופה. העות'מאנים היו יכולים בכל שלב להסיר את המגבלות מבלי לפגוע בזכויות קניין המוסלמים, וכך כעת יכולים גם הבריטים לעשות. דבריו של ואן רייס נשמעו, אך הדיון לא נפתח מחדש.⁵³

בשלהי שנות ה-20 היה ואן רייס ממגיני שיטת המנדטים והפיקוח של ועדת המנדטים המתמדת. הוא חיבר שני כרכים על המנדטים, וב-1929 בחרו בו עמיתיו לסגן יושב ראש הוועדה וממלא מקומו של תאודולי.⁵⁴ עצמאותה של הוועדה הייתה חשובה לו, ולכן לא היסס למתוח ביקורת על המדיניות הבריטית כשראה לנכון, אולי יותר מכל עמיתיו. בתקופה זו החל לטפח גישה אוהדת כלפי הציונים. ההספד של ה-*Jewish Telegraphic Agency*, חמש שנים מאוחר יותר, מעיד על כך: "ואן רייס היה מבין החברים הלא יהודים המשפיעים בחבר הלאומים, ותמיד אימץ גישה ידידותית כלפי האינטרסים היהודיים בפלשתינה. הוא היה מהבודדים עליהם יכלו הציונים לסמוך. הוא הגן בנחישות על חלקים בכתב מנדט שהבטיחו שפלשתינה תהפוך לבית הלאומי היהודי, [...] והזכיר לבריטניה בכל המושבים של ועדת המנדטים שפלשתינה היא שטח מנדטורי תחת פיקוח חבר הלאומים, ולא מושבה בריטית. מותו הוא אבדה גדולה לתנועה הציונית".⁵⁵ ביולי 1929 הבינו הציונים, אם כן, שיש להם ידיד נוסף בוועדת המנדטים. הידיד האחר, ויליאם ראפארד, נסע בסוף החודש לציריך כדי להשתתף בטקס ייסוד הסוכנות היהודית.⁵⁶

⁵¹ MPMC 15, 1929, pp. 255-257

⁵² *ibid.*, p. 166

⁵³ *ibid.*, pp. 199-200

⁵⁴ דניאל פרנסואה וילם ואן רייס נולד ב-1863 באיי הודו המזרחיים ההולנדיים (אינדונזיה של ימינו), והיה בנו של המושל ההולנדי. לאחר שהשלים את לימודיו בהולנד, הוא שב למושבה ופצח בקריירה במנהל הקולוניאלי הבכיר. הוא פרש לפני מלחמת העולם הראשונה, ולאחריה מונה לחברות בוועדת המנדטים. ב-1927-1928 פרסם ואן רייס שני כרכים על שיטת המנדטים וועדת המנדטים. ראו: D. F. W. Van Rees.

Les mandats internationaux. Paris: Rousseau & Cie., 1927, 1928. הפרטים הביוגרפיים של ואן רייס מתוך: Biografisch Woordenboek van Nederland, 2 (Den Haag: <http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn2/rees>) (נדלה ב-17.3.2021).

⁵⁵ *JTA*, 1 בנובמבר 1934.

⁵⁶ וייצמן לראפארד, 28 ביולי 1929, ג'ו 14-1287; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 268. רק בשלהי 1932 שונה באופן רשמי שמו של המשרד הציוני בז'נבה ל"משרד הקבע של הסוכנות היהודית לארץ ישראל ליד

4.2. ועדת הכותל המערבי, 1930

ההחלטה לבנאם את המחלוקת בכותל

עוצמת האלימות שפרצה בפלשתינה-א"י באוגוסט 1929 הפתיעה את הכול. לאחר ששב הסדר על כנו החליטה ממשלה בריטניה למנות ועדת חקירה בראשות השופט וולטר שאו, שתחקור את הסיבות להתפרצות האלימות. במקביל, מתוך הבנה שהמחלוקת בכותל נמצאת בלב הסכסוך היהודי-מוסלמי, הממשלה החליטה למנות ועדה שתבחן את הזכויות והתביעות של היהודים והמוסלמים בכותל המערבי, ותכריע בנוגע אליהן אחת ולתמיד, בחסות חבר הלאומים. צ'נסלור וממשלת פלשתינה-א"י, בירכו על המהלך. בינאום המחלוקת בכותל משמעו לגול הבעיה הסבוכה לפתחו של חבר הלאומים, מבלי שהממשלה צריכה לבחור צד.⁵⁷ גם וייצמן ואנשי ההנהלה בלונדון, ששמעו על ההצעה לכינוס ועדה לבחינת שאלת הכותל זמן קצר לפני שהוגשה רשמית לחבר הלאומים, תמכו בה. ההצעה נתפסה כדרך לגיטימית ויעילה לסיום המחלוקת על הכותל המערבי, מחלוקת שלא הייתה גבוהה בסדר העדיפויות של ההסתדרות הציונית.⁵⁸ ההנהגה המוסלמית התנגדה להצעה בטענה שהתערבות בין-לאומית בשאלת מעמד שטח שנמצא בבעלותם המוסלמים לא תסייע להם כל עיקר. הסוגיה, לטענתם, כבר הוכרעה בספר הלבן מנובמבר 1928, שדבק בסטטוס קוו מ-1912.⁵⁹

גם ועדת המנדטים התנגדה למינוי ועדת הכותל, משום שאת שאלת הזכויות באתרים הקדושים אמורה לפי סעיף 14 בכתב המנדט לבחון ועדת המקומות הקדושים. עם זאת, מאחר שוועדת המקומות הקדושים מעולם לא קמה, וגם לא נראה שתקום בעתיד הקרוב בשל התנגדות הוותיקן (ולפי צ'נסלור, בשל רצונה של ממשלת איטליה להנציח את הצרות של ממשלת פלשתינה-א"י),⁶⁰ היו חברים בוועדת המנדטים שסברו שאין לעכב את הפתרון בכותל "ולהשאיר פצע פתוח בפלשתינה-א"י".⁶¹

חבר הלאומים" (בצרפתית: Office permanent de l'agence Juive pour la Palestine auprès de la Société de Nations). הנהלת הסוכנות הודיעה על השינוי למשרד החוץ הבריטי, שעדכן את מזכירות חבר הלאומים. שינוי השם לא השפיע על המעמד הרשמי למחצה של המשרד הציוני בז'נבה. ראו: הווארד סמית' (פקיד משרד החוץ הבריטי) אל דראמונד, 10 בינואר 1933, והתכתבות בין וולטרס (Walters), תת-מזכ"ל חבר הלאומים) לקסטניני, 3 בפברואר 1933, בתוך: LNA, R4066/6A/668/668/Jacket1.

⁵⁷ צ'נסלור לשאקבור, 10 בינואר 1930, NA, CO 733/179/4.

⁵⁸ דוח הנהלת הסוכנות היהודית, 7 בפברואר 1930, ג'ו 1366-4.

⁵⁹ יהושע פורת. **ממהומות למרידה: התנועה הלאומית הערבית-פלסטינית, 1929-1939**. תל אביב: עם עובד, 1978, עמ' 21.

⁶⁰ צ'נסלור לשאקבור, 10 בינואר 1930, NA, CO 733/179/4.

⁶¹ דוח וייצמן על שיחתו עם לוגרד, 3 בדצמבר 1929, ג'ו 15-335.

ההחלטה הייתה בידי מועצת חבר הלאומים, ולקראת התכנסותה התכוון יעקבסון לשכנע את חברי המועצה לקבל את ההצעה הבריטית למינוי ועדת הכותל. צרפת, כחברה השנייה בחשיבותה בחבר, הייתה המטרה המרכזית שלו. בראשית ינואר 1930 הוא נפגש עם רנה מאסילי (Massigli), בכיר במשרד החוץ הצרפתי וחבר במשלחת הצרפתית במועצת חבר הלאומים. הממשלה הצרפתית, אמר לו מאסילי, מתנגדת להעברת שאלת הזכויות בכותל לידיים בין-לאומיות. מבחינתה, האחריות להסדרת מעמד הכותל נופלת על כתפי המעצמה המנדטורית. לבד מזאת, חבר הלאומים לא יכול לנהל דיון על העניין לפני שקיבל לידיו את מסקנות ועדת שאו, שאותן "אנגליה מתמהמהת להציג". יעקבסון השיב שהוא סמוך ובטוח שחבר הלאומים יקבל על עצמו את האחריות בכל מקרה, משום שאם הארגון יסרב להקים את הוועדה והאלימות תתחדש, הוא יישא באשמה. כך או כך, ההסתדרות הציונית תומכת בהקמת הוועדה ותקבל את פסיקת המועצה תהא אשר תהא. בדיווח לווייצמן כתב יעקבסון שגישתו השלילית של מאסילי קשורה בטינה הצרפתית כלפי תחושת העליונות הבריטית במזרח התיכון, ושמשרד החוץ הצרפתי חושב שהם "יכולים כעת לסגור את החשבון... עם ריביות", וש"האדונים האנגליים יסתדרו בעצמם".⁶²

לאחר מכן נפגש יעקבסון עם לואי קנה (Canet), המומחה לענייני דתות במשרד החוץ הצרפתי. קנה סיפר שהוא מאמין שהיהודים מתכוונים להקים בית כנסת בכותל המערבי, כפי שטוענים התועמלנים המוסלמיים, ושהוא חושש שאם ועדת הכותל תמליץ להרחיב את זכויות היהודים באתר הקדוש הדבר יגרום לתסיסה בעולם המוסלמי כולו. אם אכן זה מה שיקרה, אמר קנה, יהיה על המעצמה המנדטורית להתמודד עם מהומות שנגרמו בשל החלטות של חבר הלאומים, וזה מצב שאינו מתקבל על הדעת. יעקבסון השיב שלדעתו בריטניה תקבל אחריות על המלצות ועדת הכותל ועל השלכותיהן, ושכל מקרה הוא אינו סבור שהחלטה כזו או אחרת תגרום לתסיסה בעולם המוסלמי. הוא שלל על הסף את הרעיון שהיהודים מתכוונים להקים בית כנסת בכותל. בסיום השיחה דיווח יעקבסון לווייצמן שלהערכתו הוא הצליח לשכנע את הצרפתים, ושלמרות ההתנגדות הראשונית, הם יצביעו בעד מינוי הוועדה.⁶³

בזינווה נפגש יעקבסון עם פרוקופה, שר החוץ הפיני והמדווח על המנדטים במועצה, ועם ראשי כל המחלקות במזכירות הרלוונטיות לנושא. עמיתיו של יעקבסון בתנועה הציונית שוחחו בברלין עם קארל פון שוברט (von Schubert), סגן שר החוץ הגרמני, ובוורשה עם אוגוסט זלסקי, שר החוץ הפולני. גם ידידים לא-יהודים נרתמו למאמץ, ובמיוחד הוועד של אגודת "צרפת-פלשתינה",

⁶² יעקבסון לווייצמן, 6 בינואר 1930, ג"ו 1353-6.
⁶³ יעקבסון לווייצמן, 9 בינואר 1930, ג"ו 1354-6.

בהובלת ז'וסטן גודאר. המסר העיקרי שהפיצו יעקבסון ועמיתיו היה שהמחלוקת על הכותל המערבי אינה אלא תירוץ ערבי להסית ולהתסיס, ושפתרון סופי הוא התנאי המוקדם לכינון יחסי שלום בין יהודים לערבים. לטענתם, אם חבר הלאומים ידחה את ההצעה הבריטית, הוא יתמודד למעשה בהמשך הסכסוך.⁶⁴

בישיבת מועצת חבר הלאומים ב-13 בינואר דיווח פרוקופה על בקשתה של בריטניה למינוי ועדת הכותל, ועל כך שוועדת המנדטים תהיה מוכנה להמליץ למועצה על כל הצעה שתועיל לפתרון המצב הקיים, מבלי לפגוע בסעיפי המנדט. בישיבה למחרת הדגיש ארתור הנדרסון, שר החוץ הבריטי, שוועדת הכותל תפעל מכוח סעיף 13 של כתב המנדט, העוסק בשמירת הסטטוס קוו, ולא סעיף 14. בוועדה יהיו שלושה חברים שאינם בריטים, והיא תכריע רק בנושא הכותל, ולא בנוגע לשום אתר קדוש אחר. חברי המועצה השתכנעו, הצביעו ואישרו את ההצעה פה אחד, פרט לנציג הפרסי, מוחמד עלי פורועי (Ali Foroughi), שנמנע מן ההצבעה. לטענתו, לא היה לו די זמן כדי ללמוד את ההצעה, וממילא המוסלמים לא יהיו מחויבים להחלטה שתשלול מהם את זכויותיהם במתחם המקודש.⁶⁵

יעקבסון נגד ארסלן

תגובתם של הדיפלומטים הערבים בז'נווה, שכיב ארסלן ואיחסן אל-ג'אברי (Ihsan al-Jabiri), נציגי הקונגרס הסורי-פלסטיני, פורסמה ב-17 בינואר ב-*Journal de Genève*: "אנו סבורים כי עצם הטלת הספק בקניינם של מוסלמים בחומת בוראק והדיון בעניינה היא ההפרה החמורה ביותר עד כה של הזכויות הפוליטיות, הדתיות או החילוניות הבלתי מעורערות של הערבים והמוסלמים בפלסטין. [החלטת המועצה] היא התקפה שתעורר את זעמם של מוסלמים בכל העולם. בריטניה טועה אם היא חושבת שפתרון שתמצא ועדה של חבר הלאומים, שיכול רק להזיק לזכויות המוסלמים שנקבעו לפני 1400 שנה, יוכל לסייע לה להפוך בהדרגה את פלסטין הערבית למדינה יהודית, כפי שהיא חזתה בכתב המנדט. אנו מאמינים שיקרה ההפך. ההצעה הבריטית, שמטרתה להשליך על גבו של חבר הלאומים את זעם העולם המוסלמי, רק תבליט את יחסה האמביוולנטי [כלפי המוסלמים], ולמרבה הצער לא תשרת היטב את יוקרתו של חבר הלאומים. [...] הערבים והמוסלמים יודעים היטב שהפעולות שמביאות ליצירת רוב יהודי וחסול האלמנט הערבי והמוסלמי, אלה שמתבצעות באופן רשמי על פי נוסח כתב המנדט, יפתחו בפני היהודים, במוקדם

⁶⁴ דוח הנהלת הסוכנות היהודית, 7 בפברואר 1930, ג'ו 4-1366.

⁶⁵ פרוטוקול ישיבה מס' 58 של מועצת חבר הלאומים, 13 בינואר 1930, בתוך: *LNOJ*, 11 (2), February: 1930, pp. 71-72, 92-93, 172-174.

יותר מאשר במאחר, את דלתותיהם של כל המקומות הקדושים הנחשקים, כולל מסגד אל-אקצא. [...] במקום שהמועצה המכובדת תלך לאיבוד בפרטים ותכפיל את הקשיים [...], יהיה נכון יותר מצידה לבחון מחדש את יציר כפיה, המנדט על פלסטין, ולשפוט האם הוא אכן תואם את רוחו ולשונו של סעיף 22 באמנת חבר הלאומים...".⁶⁶

יעקבסון קרא את הדברים ומיהר להגיב. הוא שלח לדראמונד ואחר כך לעיתונות מכתב שבו הכחיש את ההאשמות של ארסלן ואל-ג'אברי, והזהיר שמאמרים כאלה מתסיסים את המוסלמים הקיצונים במזרח התיכון. עוד כתב שהיהודים מעוניינים בשיתוף פעולה עם הערבים והם מאמינים בכנות שניתן למצוא אינטרסים משותפים. ההסתדרות הציונית מקבלת בברכה את החלטת המועצה, ומצפה שיימצא פתרון אחת ולתמיד של המחלוקת בכותל.⁶⁷ ארסלן קרא בעיתון את מכתבו של יעקבסון והזדרז לשלוח את תשובתו, ראשית לדראמונד, ואחר כך לעיתונאים: דבריו של יעקבסון על שאיפתם של הציונים לשלום עם הערבים מתקבלים בספקנות רבה. הערבים יאמינו למילים מפייסות רק לאחר שהציונים יוותרו על הגשמת המנדט, על התכנית להשיג רוב יהודי, ועל הברחות הנשק לארץ, שלדבריו, "הרגיזו את [ערביי] הארץ יותר מאשר הרגיזו איומיו של ז'בוטינסקי בנאומיו הנלהבים, ויותר מהגידופים של סאקר את הערבים בפני ועדת החקירה [ועדת שאו]". אם הציונים יודיעו בפומבי שהם מסתפקים בהקמה של מרכז יהודי-רוחני בפלסטין, יוסר הספק ממכתבו של יעקבסון והשלום יושב על כנו.⁶⁸

מינוי חברי ועדת הכותל

"אני מברך אותך על הצלחתך בהשגת הסכמה בחבר הלאומים למינוי ועדת הכותל", כתב צ'נסלור לשאקבורו ממשרד המושבות, כשבוע לאחר ההצבעה. "זה היה מהלך גאוני לפנות לסעיף 13 בכתב המנדט. ההתבססות עליו לא תעיר את הכלבים הישנים."⁶⁹ סביר להניח שהצד שיראה את עצמו מפסיד בדוח של ועדת הכותל יטען שהמלצותיה לא תקפות, מפני שהוועדה לא מונתה על פי סעיף 14, אבל אל לנו לחצות את הגשר לפני שהגענו אליו. [...] לא יהיה קל לבחור חברים מתאימים [לוועדה]. [...] חבר אמריקאי יהיה הבחירה הטובה ביותר. [למרות ש]הקונסול הכללי האמריקאי

⁶⁶ JDG, 17 בינואר 1930.

⁶⁷ JDG; JTA, 23 בינואר 1930; הארץ, 26 בינואר, 1930; דאר היום, 3 בפברואר 1930.

⁶⁸ דבר, 11 בפברואר, 1930.

⁶⁹ כלומר, הכנסייה הקתולית לא תוכל להתנגד למסקנות הוועדה, מאחר שזו תמונה מכוח סעיף 13 בכתב המנדט, העוסק בסטטוס קוו, ולא סעיף 14, הקורא לכינון ועדת המקומות הקדושים. הוותיקן, כאמור, התנגד למינוי ועדת המקומות הקדושים, עוד מאז אישור כתב המנדט ב-1922, כל עוד לא הובטחה לו שליטה בוועדה.

כאן [בירושלים] אמר לי שהממשלה שלו לא מעוניינת להיות מעורבת בשאלת פלשתינה. בכך הם חכמים!"⁷⁰

ב-28 בינואר נפגש צ'נסלור בירושלים עם משלחת ערבית שכללה את מוסא כאט'ס, רעי'ב א-נשאשיבי (Ragheb al-Nashashibi), ראש העיר של ירושלים, והמופתי חאג' אמין אל-חוסייני. המופתי ביקש שבועדה יהיו חברים בריטים, משום שחבר איטלקי, צרפתי או הולנדי, לדוגמה, שלא מכירים את פלסטין, לא יוכלו להבין את בעיית הכותל. היהודים עשויים להשפיע עליהם, ואולי גם לשחד אותם, ולכן המוסלמים לא יכולים לבטוח בוועדה אם לא יהיו בה חברים בריטים בעלי חוש צדק אמיתי. המופתי ביקש עוד ששמות חברי הוועדה לא יפורסמו עד שהוועדה תגיע לארץ, כדי למנוע מהיהודים להפעיל עליהם לחץ מבעוד מועד. הנציב העליון ענה לו שזה יהיה בלתי אפשרי, מאחר שמועצת חבר הלאומים צריכה לאשר את שמות חברי הוועדה, והדיונים שלה פומביים. נשאשיבי, יריבו הפוליטי של המופתי, אמר שהוא דווקא מעדיף שחברי הוועדה לא יהיו בריטים, משום שהמוסלמים מאשימים את הממשלה בלונדון בסיוע ליהודים, והיהודים מאשימים את הממשלה בירושלים בהעדפת הערבים. בסיכום המפגש, כנראה כדי להרחיק מעליו את טינת ההנהגה הערבית, אמר צ'נסלור שהוא מעולם לא ביקש למנות את ועדת הכותל, היא מונתה רק כדי לרצות את מועצת חבר הלאומים. הוא הזכיר להם שהוא עצמו ניסה לפתור את שאלת הכותל בעבר, אבל הפתרון שלו לא סיפק את היהודים או את המוסלמים.⁷¹

משרד החוץ הבריטי היה אחראי למצוא מועמדים לחברות בוועדה, ולשם כך ביקש עזרה מחבר הלאומים. קטסטיני, שבמסגרת תפקידו כמנהל מחלקת המנדטים היה מקורב לפקידי משרד החוץ, הכין רשימה של מועמדים מתאימים. גם ראפארד ופרוקופה שלחו המלצות. בהתייעצות עם משרדי הממשלה השונים, משרד החוץ למד שהערבים מעדיפים סקנדינבים, והיהודים שוללים קתולים, בהם ראו אנטי-ציונים.⁷² בסופו של התהליך נבחרו שלושת מועמדים, שהמועצה אישרה. יושב הראש היה אליאל לופגרן (Eliel Löfgren), לשעבר שר החוץ של שוודיה. המליץ עליו פרוקופה, שר החוץ הפיני, וכובד משקלו בתור המדווח של המנדטים הכריע במקרה זה. השניים האחרים היו שארל בארד (Barde) השוויצרי, סגן נשיא בית המשפט לצדק בז'נווה, שעליו המליץ ראפארד, וג'וזף ואן קמפן (Van Kempen) ההולנדי, לשעבר מושל מזרח סומטרה. הם קיבלו שכר של 60 ליש"ט

⁷⁰ צ'נסלור לשאקבור, 23 בינואר 1930, NA, CO 733/179/4.

⁷¹ דוח צ'נסלור על פגישה עם משלחת ערבית, 28 בינואר 1930, שם.

⁷² דראמונד לאלכסנדר קדוגן (Cadogan), יועץ משרד החוץ לענייני חבר הלאומים, 17 בינואר 1930; קטסטיני לקדוגן, 18 בינואר 1930, תומס ספרינג רייס מונטיגל (Monteagle), איש משרד החוץ לשאקבור, 30 בינואר 1930, שאקבור לצינסלור, 17 בפברואר 1930, NA, CO 733/179/4.

בחודש, פרט ליושב הראש, שקיבל 75, ועוד 100 ליש"ט להוצאות, וכן כרטיס הפלגה הלוך ושוב לפלשתינה-א"י, במחלקה ראשונה.⁷³

עבודת ועדת הכותל המערבי בפלשתינה-א"י

ערב הגעתה של ועדת הכותל לפלשתינה-א"י היו הבריטים מודאגים מההתנגדות הערבית. דוח משרד המושבות מ-19 במאי הביא ציטוטים מתוך עיתונות ערבית, אחד מהם מתוך **האל-ג'מעה אל-ערבייה** מירושלים, עיתון המקורב למופתי: "...אנחנו לא מתנגדים לחברי הוועדה [...] אלא מתנגדים לחלוטין לחוסר העקביות של מדיניות הממשלה הבריטית ולעיקרון שלפיו ועדה בין-לאומית כזו או אחרת מוסמכת ליישב בעיה כה חשובה כמו בעיית אל-בוראק, [...] לכן אנחנו מפצירים בוועד המוסלמי העליון ובשאר הגופים המוסלמיים [...] למחות נגד מינוי ועדה בין-לאומית זו, להחרים אותה, לא להכיר בה כלל".⁷⁴ הבריטים היו מוטרדים במיוחד מהגעתה של משלחת של מוסלמים מהודו. על פי הדיווח של סוכנות הטלגרף היהודית מ-20 ביוני (שגם הוא הובא לתשומת לב משרד המושבות), המשלחת הגיעה לירושלים "בשם 70 מיליון מוסלמים בהודו" כדי להשתתף בדינוי ועדת הכותל. ראשי המשלחת התראיינו בעיתונים הערביים המקומיים והצהירו ששאלת הכותל המערבי מעסיקה את העולם המוסלמי כולו.⁷⁵ במקביל דיווח הקונסול הבריטי בדמשק למשרד החוץ על תסיסה בחוגים הדתיים בדמשק. על פי הדעה הרווחת בסוריה, כך עדכן הקונסול, הזכויות המוסלמיות מוטלות בספק מעצם העובדה שהוועדה בוחנת את שאלת הכותל, וברור שהשפעתם ועושרם של היהודים יבטיחו החלטה לרעת המוסלמים.⁷⁶

ועדת הכותל הגיעה לארץ ב-19 ביוני 1930, ונשארה שם כחודש. וייצמן ביקש מסיירוס (כורש) אדלר (Adler), חוקר דתות, נשיא הסמינר התאולוגי של ארצות הברית, ואחד מהנציגים הלא-ציונים של יהדות ארצות הברית בסוכנות היהודית, לנסח תזכיר ולעמוד בראש המשלחת היהודית שתפגוש את הוועדה.⁷⁷ במשלחת השתתפו גם נציגים מהוועד הלאומי, הרבנות הראשית ואגודת ישראל, מאוחדים לראשונה לאור חשיבות המעמד.⁷⁸

התזכיר של אדלר כלל ניתוח היסטורי על בסיס מקורות שונים, מהמקרא, המשנה והתלמוד עד מחקרים אקדמיים ועדויות מתקופתו, וכולם הצביעו על החשיבות של הכותל המערבי ליהודים

⁷³ ארתור הנדרסון (שר החוץ הבריטי) ללופגרן, 6 באפריל 1930, CO, NA 733/179/6.

⁷⁴ דוח משרד המושבות, 19 במאי 1930, שם.

⁷⁵ JTA, 20 ביוני 1930.

⁷⁶ אדווין ססיל הול (Hole, הקונסול הבריטי בדמשק) להנדרסון, 21 ביוני 1930, CO, NA 733/179/6.

⁷⁷ David G. Dalin. "Cyrus Adler, Non-Zionism, and the Zionist Movement: A Study in Contradictions". *Association of Jewish Studies Review*, 10 (1), 1985, pp. 82-85.

⁷⁸ JTA, 23 בפברואר 1930; עילם. **הסוכנות היהודית**, עמ' 231-292.

ועל רצף הנוכחות היהודית באתר לאורך הדורות. בסיום, הוא תבע שליהודים תהיה זכות גישה חופשית לכותל לשם תפילה לפי חוקי היהדות, ושקביעת התקנות לפולחן באתר תהיה בידי הרבנות הראשית לארץ ישראל.⁷⁹ אדלר היה אמור להגיע לפלשתינה-א"י ולהעיד בפני ועדת הכותל, אך החליט ברגע האחרון לפרוש. נציגים אחרים במשלחת היהודית, כמו דוד ילין ויהודה לייב מגנס עשו זאת במקומו.⁸⁰

נציגי המועצה המוסלמית העליונה, בסיוע אנשי דת ממצרים ונציגים ממדינות שונות במזרח התיכון, שטחו את טענותיהם והציגו את שטרי הבעלות של הווקף המוסלמי. בין שמיעת העדויות וקריאת המסמכים סיירה הוועדה בירושלים בשכונת המוגרבים, בכותל, ברחבת המסגדים ובבתי כנסת בעיר העתיקה.⁸¹ לקראת גמר עבודתה ניסתה הוועדה לקדם הסכם בין שני הצדדים, אך הדבר לא עלה בידה. המשא ומתן נמשך גם לאחר עזיבת הוועדה, בניהולו של צ'נסלור, שדיווח באמצעות הנציג הבריטי בשטוקהולם ללופגרן.⁸² בדצמבר 1930 הגישה הוועדה את הדוח שלה לממשלת בריטניה. היא קבעה שהכותל המערבי והמדרכה שלפניו הם רכוש המוסלמים בבעלות הווקף. היהודים קיבלו אפשרות להגיע אל הכותל בכל עת לשם תפילה, ללא כיסאות, ספסלים או מחיצות. מותר להם להעמיד לפני הכותל ארון קודש ושולחן רק בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים, וכן בתפילות מיוחדות שיקבעו הרבנים הראשיים. כמו כן, נאסרה התקיעה בשופר, בטענה שהיא מפריעה למוסלמים. על המוסלמים נאסר להפריע ליהודים בזמן תפילתם ליד הכותל. כמו כן, נאסר על שני הצדדים לקיים באתר אספות או הפגנות פוליטיות.⁸³

מסיבות שונות, עיכבה הממשלה הבריטית את פרסום הדוח עד יוני 1931. עם פרסומו הודיעה ממשלת המנדט כי היא מאמצת את הדוח ומקנה להמלצותיו תוקף חוקי.⁸⁴ ההסתדרות הציונית קיבלה בברכה את מסקנות ועדת הכותל, אם כי יהודים בחוגים שונים התאכזבו מההגבלות השונות על הסדרי התפילה ומהאיסור להכניס מחיצות וספסלים. ההנהלה הציונית קיוותה שפסק דינה של ועדת הכותל ישים קץ למחלוקת שגבתה מחיר פוליטי יקר, עבור אתר שלא היה בחשיבות גבוהה

⁷⁹ כורש אדלר. **תזכיר על הכתל המערבי לוועדה המיוחדת של חבר הלאומים**, ירושלים, סיון תר"צ (אפריל 1930).

⁸⁰ קיש. **יומן ארץ-ישראלי**, כרך ב', עמ' 329-331.
⁸¹ פורת. **ממהומות למרידה**, עמ' 22; Norman Bentwich. *England in Palestine*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & co., 1932, pp. 204-205.

⁸² לופגרן להווארד קנרד (Kennard, נציג בריטי בשטוקהולם), 30 בספטמבר 1930; צ'נסלור לפספילד (שר המושבות), 11 באוקטובר 1930, NA, CO 733/179/6.

⁸³ Reiter. *Contested Holy Places*, pp. 10-18. לדוח ועדת הכותל המערבי ראו: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/59A92104ED00DC468525625B00527FEA> (נדלה ב-24.3.2021).

⁸⁴ 'דבר המלך במועצה על הכותל המערבי 1931', **העתון הרשמי של ממשלת פלשתינה (א"י)**, 8 ביוני 1931, עמ' 466-470.

בסדר היום הציוני. כך בישר **העולם**, ביטאונה של ההסתדרות הציונית, על פרסום הדוח: "קוראינו יודעים שמראש הדברים ראינו בעין זעומה את ההתאמצות של חוגים ידועים מקרבנו [כמו הרוויזיוניסטים, שהתנגדו למסקנות ועדת הכותל] לעשות את 'עניין הכותל' שטח הפולמוס בינינו ובין הערביים, מצד אחד, ובנינו ובין האנגלים, מצד שני. [...] אנו אמרנו: לא עת לנו עתה לריב עם הערבים על מקומות קדושים, וגם אין לנו ענין עתה בשאלות 'הבעלות' על הכותל".⁸⁵ פרדריק קיש, שגם הוא בירך על הדוח, כתב ביומנו שתביעתם של היהודים להתפלל בכותל ללא הפרעה התקבלה על ידי "מוסד נויטרלי לגמרי המייצג את הסמכות הבין-לאומית הגבוהה ביותר".⁸⁶

הערבים הביעו התנגדות חריפה לדוח של ועדת הכותל, אולם רגשות הזעם והכעס בקרב הציבור המוסלמי והערבי סביב נושא הכותל המערבי החלו לדעוך.⁸⁷

האינטרנציונליזציה של סוגיית הכותל שירתה למעשה את האינטרסים של שלושה מתוך ארבעת השחקנים המעורבים: הציונים, הבריטים וחבר הלאומים. כפי שראינו לעיל, ההנהלה הציונית קיוותה שהמעורבות הבין-לאומית והפומביות שליוותה אותה תעודד את ממשלת המנדט לפעול ביתר שאת כדי לייצר תנאים מיטיבים יותר לבניית הבית הלאומי היהודי. כפי שראינו בפרק הזה, ההנהלה ביקשה לערב את חבר הלאומים מיד לאחר האירוע בכותל המערבי, אך לאור התגברות המתחים בארץ, ויתרה על הפומביות ופנתה לערוצים חשאיים כדי לנסות לפתור את המחלוקת עם הערבים מאחורי הקלעים, בתיווכם של הבריטים. לאחר פרוץ האירועים האלימים באוגוסט 1929, ולאחר שנאשו מלהגיע להסכם עם הערבים, הייתה שאלת הכותל המערבי שאלה נפיצה שיש להסדירה. ועדת הכותל פתרה עבור ההנהלה הציונית את הבעיה.

ועדת הכותל הבין-לאומית הוציאה את הערמונים מהאש גם עבור הבריטים ששמרו על מעמדם האובייקטיבי בפלשתינה-א"י (לפחות בעיני עצמם) וקיבלו חותמת רשמית בין-לאומית לאימוץ תקנות בכותל שאותן ניסו לאמץ מלכתחילה. חבר הלאומים, באמצעות ועדת הכותל, קיבל הזדמנות לשמש כמתווך אובייקטיבי במחלוקת מורכבת, ולהפגין את יכולתו ליישב סכסוכים, ה-*raison d'être* שלו.

⁸⁵ **העולם**, 16 ביוני 1931, עמ' 451.

⁸⁶ קיש. **יומן ארץ-ישראלי**, כרך ב', עמ' 454-455.

⁸⁷ פורת. **ממהומות למרידה**, עמ' 23; עופר. 'התגבשות משטר המנדט', עמ' 317-319.

פרק חמישי

החזית הציונית-ז'נוואית נגד המדיניות הבריטית ב-1929-1931

כפי שראינו, הבינאום של המנהל בפלשתינה-א"י שירת את האינטרסים הבריטיים והציוניים גם יחד. אחדים מחברי ועדת המנדטים דוגמת ראפארד, אורטס, ואן רייס, ודאנוויג קיבלו את העמדה הציונית, על פיה ההנהגה הערבית הציתה את המהומות באוגוסט 1929 בכוונה כדי לאלץ את הבריטים לסגת מהצהרת בלפור, ושמשלת הלייבור נפלה היישר אל המלכודת הזו. חברי ועדה אלה הסיקו שתי מסקנות מהאירועים בפלשתינה-א"י ומקבלת ההחלטות בלונדון: הראשונה, שקל להתסיס את הערבים ושהם אינם בשלים לשלטון עצמי, השנייה, שממשלת הלייבור נוטה לפייס פורעים ואין לה תעוזה להתמודד איתם.⁸⁸

לאחר שהוועדה דנה בנושא מאורעות תרפ"ט היא פרסמה דוח המלצות שמתח ביקורת חריפה על התנהלות ממשלת פלשתינה-א"י לפני ובזמן המאורעות, על דוח ועדת שאו (Shaw) ועל הספר הלבן החדש שבישר על שינוי המדיניות של ממשלת הלייבור. הביקורת של ועדת המנדטים שימשה את הציונים ואת תומכיהם בבריטניה כתחמושת במאבק להגנה על הצהרת בלפור ולביטול הוראות הספר הלבן החדש. לבריטים הסתבר, אם כן, שלאחר יותר מחמש שנים של בינאום המנהל בפלשתינה-א"י, שבמהלכן נעשתה הוועדה ידידותית לציונות ונאמנה למדיניות הבית הלאומי היהודי, הם לא יקבלו את תמיכת ועדת המנדטים בשינוי המדיניות.⁸⁹

בשנים 1929-1931, בזמן שנוצר משבר ביחסים שבין הבריטים והציונים בלונדון ובירושלים, התחזקו היחסים בין הציונים לבין ועדת המנדטים. את העמדה הפרו-ציונית של הוועדה, כפי שבאה לידי ביטוי במושב ה-17 (המיוחד) ביוני 1930, יש לזקוף במידה רבה ליעילות הדיפלומטיה האישית של וייצמן ועקבסון ולמאמצי הדיפלומטיה הציבורית המתמשכת של המשרד הציוני ליד חבר הלאומים. חברים אחדים בממשלה הבריטית התרעמו על הפעילות הציונית בז'נווה, משום שסברו שהיא מזיקה לאינטרס הבריטי, והיו כאלה שאף ביקשו לפעול במועצת חבר הלאומים כדי לסגור את המשרד הציוני.

Pedersen. *The Guardians*, p. 277⁸⁸
ibid., pp. 357-358⁸⁹

5.1. הדיפלומטיה הציונית ליד חבר הלאומים לאחר תרפ"ט

האווירה המתוחה בפלשתינה-א"י בחודשים שלאחר "פרשת הכותל" הפכה בקיץ 1929 לנפוצה. ב-15 באוגוסט, תשעה באב, צעדו צעירים מתנועת בית"ר אל הכותל המערבי דרך שכונות העיר העתיקה בהפגנות. למחרת יצאה מאל-אקצא הפגנת-נגד ערבית לכיוון הכותל. כשהגיעו אל האתר קרעו המפגינים הערבים את ספרי הקודש שמצאו במקום. ביום שישי, ה-23 באוגוסט, תקפו פורעים ערבים לאחר תפילת יום השישי במסגדים יהודים בפאתי העיר העתיקה ובשכונות שונות בירושלים, ולמחרת בבוקר טבחו ביהודים בחברון ובמוצא. בערב החלו התקפות של ערבים על יהודים בחיפה, שנמשכו לסירוגין שלושה ימים. למחרת הותקפו יהודים ביפו ובתל אביב. ב-29 באוגוסט ערכו פורעים ערבים טבח ביהודי צפת. דוח של משטרת המנדט קבע שבין ה-23 ועד ה-29 באוגוסט נרצחו 133 יהודים, רובם בבתייהם. זו הייתה הפגיעה הקשה ביותר ביישוב היהודי מאז הכיבוש הבריטי וכינון המנדט. הדוח קבע גם שנהרגו 116 ערבים, רובם מידי כוחות ביטחון בריטיים, חלקם מידי ההגנה. מיד לאחר שהושב הסדר על כנו מינתה הממשלה הבריטית ועדת חקירה, בראשותו של סר וולטר שאו, שופט בית משפט עליון לשעבר במושבות המצר (סינגפור וסביבתה), כדי לחקור את הגורמים להתפרעויות.⁹⁰

האירועים הניעו את וייצמן לפעול במהירות. ב-31 באוגוסט, לאחר שלא הצליח להשיג את שר המושבות, הלורד פספילד (Passfield, סידני ווב), שלח וייצמן מברק ישירות לצינלור. הוא התלונן על שהמשטרה לא עשתה די כדי לעצור את הפורעים וביקש ממנו לפעול באופן מיידי כדי להגן על היישוב היהודי. ראש הממשלה, רמזי מקדונלד, היה באותו זמן בז'נווה עם ארתור הנדרסון, שר החוץ, לרגל כינוס מליאת חבר הלאומים והמועצה. וייצמן מיהר לצאת בעקבותיהם. בז'נווה היה מרכז הפעילות הדיפלומטית הלא רשמית בטרקלין המלון Beau Rivage, כתמיד, ושם פגש ב-5 בספטמבר את מקדונלד, ולאחר מכן את הנדרסון. הוא פרש בפניהם את משנתו בנוגע לשני הגורמים המיידיים למהומות: ההסתה המוסלמית בעיתונות ובמסגדים ואוזלת ידה של ממשלת פלשתינה-א"י, שלא שמה לב מראש להתארגנות האלימה ולא עשתה מספיק כדי להגן על היהודים. מקדונלד והנדרסון ניסו להרגיעו. הם ביקשו ממנו להתמתן למסקנות ועדת החקירה, והבטיחו לו שהממשלה אינה מתכוונת לסטות ממדיניות הבית הלאומי היהודי. בנאומו במליאת חבר הלאומים, ימים ספורים לפני כן, הצהיר מקדונלד שאין בכוונת הממשלה לסגת מההתחייבויות בכתב המנדט.⁹¹ אך

⁹⁰ כהן. תרפ"ט, עמ' 17-19.
⁹¹ The Times, 4 בספטמבר 1929.

וויצמן היה נחוש שגם מועצת חבר הלאומים, בישיבתה ב-6 בספטמבר, תתייחס לאירועים ותצא בהצהרה פומבית אוהדת לציונות. על כן, בעודו בז'נווה, נפגש עם כמעט כל חברי המועצה, ובאוזני כולם חזר על טענותיו. בריאן, שר החוץ הצרפתי, ופרוקופה, שר החוץ הפיני והמדווח של המנדטים, הבטיחו לשתף פעולה.⁹²

בישיבת המועצה הביע הנדרסון צער על האירועים בשם הממשלה הבריטית ואז תיאר אותם בקווים כלליים לעמיתיו, על פי המידע המצומצם שהיה בידיו. הוא עדכן שוועדת חקירה כבר מונתה, ושתחום סמכותה הוא לבחון רק את הגורמים לפרץ האלימות. ממשלת הוד מלכותו, חזר והדגיש, מחויבת להצהרת בלפור ולמדיניות הבית הלאומי היהודי. פרוקופה הביע בשמו ובשם המועצה תחושות צער עמוקות, והוסיף שהמועצה, כגוף האחראי על פיקוח המנדטים ועל רווחת תושבי המנדט, נושאת באחריות עקיפה לאירועים האלימים. הוא הציע שכל המסמכים הקשורים לאירועים, כולל דוח ועדת החקירה, יישלחו לבחינת ועדת המנדטים, במושב הבא או במושב מיוחד, ושאת המלצותיה היא תגיש למועצה. זלסקי, שר החוץ הפולני, הביע בשם מדינתו, "שבאוכלוסייתה יותר משלושה מיליון יהודים", תנחומים כנים למשפחות הקורבנות. הנציג הרומני הצטרף למביעי התנחומים, וכן עשו גם הנציגים הצרפתי והקנדי. נשיא המועצה המכהן, עלי פורועי, נציגה של פרס, הביע רק תקווה שוועדת החקירה תשמור על אובייקטיביות מוחלטת.⁹³

בה בעת נפגש המזכ"ל דראמונד עם וייצמן, ואמר לו שהוא מקווה שדוח שאו יהיה זמין כבר למושב ועדת המנדטים הקרוב, בראשית נובמבר. וייצמן, עדיין נסער מן האירועים, השיב שהוא אינו תולה תקוות גדולות בוועדה. לדבריו, היא לא עשתה מספיק כדי לפקח על יישום סעיפי כתב המנדט, ואין לו אומון בוועדה שיושב הראש שלה הוא אויבה של הציונות. ברוח לוחמנית זו, סיפר לדראמונד שמקדונלד כינה את ועדת המנדטים בשיחות סגורות "ועדה משעממת".⁹⁴ ימים ספורים לאחר מכן התעשת, וביקש מדראמונד להואיל בטובו ולדחות את המושב הקרוב של ועדת המנדטים (המושב ה-16, בנובמבר 1929), משום שדוח שאו לא יתפרסם בזמן כדי להיכלל בדיון הקרוב, והציונים מבקשים להספיק להוסיף את תגובתם לדוח זה בצינורות המקובלים. דראמונד השיב

⁹² דוח וייצמן לוועד המנהל של הסוכנות היהודית, 9 בספטמבר 1929, ג"ו I-3000100; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 273-280.

⁹³ פרוטוקול ישיבה מס' 56 של המועצה, 6 בספטמבר 1929, בתוך: *LNOI*, 10 (11), November 1929, pp. 1469-1471.

⁹⁴ דוח וייצמן לוועד המנהל של הסוכנות היהודית, 9 בספטמבר 1929, ג"ו I-3000100; פרוטוקול ישיבת הוועד הפועל הציוני, 10 בספטמבר 1929, ג"ו 13-1298.

בשלילה.⁹⁵ במושב ה-16 הוחלט לקיים מושב מיוחד במרס 1930 שיעסוק בעיקר בדוח שאו.⁹⁶ לימים נדחה המושב המיוחד לחודש יוני בגלל העיכוב בפרסום הדוח.

ועדת שאו החלה את דיוניה בירושלים ב-24 באוקטובר. וייצמן התכונן לכל תרחיש, אך חשש במיוחד מפני המלצות לשינויים במדיניות הבריטית בפלשתינה-א"י, אף שהובטח לו שוועדת החקירה תעסוק רק בגורמים לפרוץ האלימות. הוא נפגש בלונדון עם בכירי הממשלה והפציר בהם לא לפעול בניגוד להצהרת בלפור וכתב המנדט. במקרה שמסקנות ועדת שאו יהיו שליליות מבחינת הציונים, הוא תכנן לפצוח בקמפיין שמטיל את האחריות לפרוץ האלימות על ממשלת המנדט, שלא עשתה די כדי ליישם את מדיניות הבית הלאומי היהודי, וגם על ועדת שאו, שמסקנותיה ירמוז לערבים שהאלימות משתלמת.⁹⁷

וייצמן ידע שהפעם אסור לו להזניח את החזית בחבר הלאומים: "...מרכז הכובד נמצא כאן, בלונדון, בווסטמינסטר, ולאחר שהקול של ווסטמינסטר יישמע, [מרכז הכובד יהיה] בז'נווה".⁹⁸ לוגרד, על קשריו עם בכירי האימפריה הבריטית, נתפס כאיש מפתח. יעקבסון ניסה ערב המושב ה-16 להיפגש עימו בז'נווה. הוא מעולם לא מצא נתיב אישי וישיר ללוגרד, וחש שהאנגלית שלו לא מספיק קולחת. לדבריו, לוגרד היה "אדם קשה ולא כל כך נגיש וכן מעט חירש וזקן בנפשו, אך חכם מאוד ובעל מעמד חשוב בשירות הקולוניאלי, בעל אופי אצילי ובעל השפעה רבה". גרימשו, שנהג לארגן את הפגישות עם לוגרד ולהתלוות אל יעקבסון הלך לעולמו ב-1929. עתה קיווה יעקבסון שזליג ברודצקי, המנהל החדש של המחלקה המדינית במשרד ההנהלה הציונית בלונדון, יהפוך למתווך החדש שלו,⁹⁹ אך ממילא היה וייצמן האחראי לקשר עם הלורד האנגלי. בשלושה בדצמבר נפגשו וייצמן ולוגרד במועדון הג'נטלמנים Brook's שבלונדון. וייצמן תיאר לו את האירועים ואת המציאות בפלשתינה-א"י, כפי שהוא ראה אותם. לוגרד השיב שאינו רואה כיצד יכולה להתממש ההתחייבות הכפולה בכתב המנדט לדור בכפיפה אחת, כלומר, ייסוד בית לאומי יהודי ומוסדות לשלטון עצמי. וייצמן ענה שהוא מאמין שאפשר יהיה למצוא דרך לשיתוף פעולה יהודי-ערבי, והפנה את תשומת ליבו של לוגרד אל דוח משלחת הסקר, שקבע שהגירה יהודית גדולה לא תפגע

⁹⁵ וייצמן לדראמונד, 10 בספטמבר 1929, ג'יו 1298-2; דראמונד לווייצמן, 12 בספטמבר 1929, ג'יו 1300-6; דוח וייצמן לוועד המנהל של הסוכנות היהודית, 9 בספטמבר 1929, ג'יו I-3000100; פרוטוקול ישיבת הוועד הפועל הגדול, 10 בספטמבר 1929, ג'יו 1298-13.

⁹⁶ MPMC 16, 1929, p. 108-110

⁹⁷ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 280-282.

⁹⁸ וייצמן לפליקס ורבורג, 16 בינואר 1930, בתוך: *LPCW*, series A, vol. XIX, p. 199.

⁹⁹ יעקבסון לברודצקי, 29 באוקטובר 1929, ג'יו 1316-16. פרופ' זליג ברודצקי (1888-1954), נולד באולביופול, אוקראינה. הוא היה פרופסור למתמטיקה באוניברסיטת לידס (1920-1948), חבר בהנהלת הפדרציה הציונית בבריטניה, חבר בהנהלת ההסתדרות הציונית (1928-1951), מנהל המחלקה המדינית בסוכנות היהודית (1929-1949), נשיא האוניברסיטה העברית (1949-1951). גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 870, הערה 67.

באינטרסים הכלכליים של הערבים. השיחה, לפי דיווחו של וייצמן, הסתיימה בטון ידידותי: "אתה באמת אדם מרשים מאוד", אמר לו לוגרד. "הייתי רוצה שתבלה עימי סוף שבוע [באחוזה]. אתה יכול להביא את מי שתרצה, ותהיה לנו הזדמנות נוספת לשוחח". לוגרד הבטיח לעשות כל מה שביכולתו כדי לסייע.¹⁰⁰

בינתיים המשיך יעקבסון לפעול בזינווה ובפריז. ויליאם מרטין, עורך ה-*Journal de Genève*, פרסם כל אותה העת מאמרים וידיעות על אירועי אוגוסט ועקב באופן יומיומי אחר התקדמות דיוני ועדת החקירה. מפעם לפעם היה יעקבסון מעביר למרטין ידיעות באופן ישיר, לעתים דרך פייר קומר, מנהל מחלקת המידע. אפשר לקבל הצצה לתעמולה הציונית בפריז מדוח ששלח יעקבסון לווייצמן, שבו תיאר שיחה שניהל בראשית נובמבר עם קומר: "דיברנו על מאמרים שפורסמו בעיתונות הצרפתית, ואז הוא התקרב אלי ואמר לי בצורה רצינית מאוד ובטון של תוכחה: 'תקשיב, אתם מגזימים. [...] הייתי מבין אם הייתם קונים עיתונאי אחד או שניים, אבל לגרום לכל העיתונות הצרפתית לעבוד כך [בשבילכם], זה באמת ראוותני מדי. כל פריז מדברת!' בלבב אותי לראות כיצד איש כזה, רציני ומנוסה, מאמין באמת שקנינו את כל העיתונות הצרפתית. מחיתי בפניו ואמרתי לו שהוא בוודאי מתלוצץ. אבל הוא ענה לי בנחרצות: 'אדון יעקבסון, אל תספר לי שאתה שם לחינם. אני בעצמי עיתונאי זקן ואני מכיר את פלאי העיתונות הצרפתית. אני יודע איך גורמים לה לעבוד ואני יודע שהיא לעולם לא הייתה עושה בשבילכם כל כך הרבה תעמולה מבלי ששילמו לה הרבה כסף'. [...] יצאתי מגדרי כדי לשכנע את קומר שהוא טועה, שלא עשינו כלום ושואלי פעם אחת העיתונות הצרפתית הייתה כנה. בסוף הוא לחץ את ידי ואמר לי שהוא מאמין לי, ושהוא רואה בהצלחתנו בעיתונות הצרפתית הצלחה גדולה יותר [אף מזו שבזינווה]".¹⁰¹

ייתכן שיעקבסון ניסח את דברי קומר בהגזמה כדי להאדיר את פועלו בפני הממונה עליו. אחרי הכול, עיתוני פריז עקבו אחרי האירועים בפלשתינה-א"י, ועיתוני השמאל לגונוני אחדו באופן כללי את הציונות. לפעילות התעמולתית של "צרפת-פלשתינה" הייתה השפעה על דעת הקהל ועל העיתונאים, אך רוב העיתונים היומיים היו מאוזנים יותר וגם אלה שהציגו את הציונות באור חיובי לא הושפעו בהכרח מפעילותו של יעקבסון. היו עיתונאים בצרפת שעיצבו את עמדתם העצמאית גם לאחר ביקור בפלשתינה-א"י.¹⁰²

¹⁰⁰ דוח וייצמן על שיחתו עם לוגרד, 3 בדצמבר 1929, ג'ו 15-335.

¹⁰¹ יעקבסון לווייצמן, 8 בנובמבר 1929, ג'ו 31-1320.

¹⁰² אחד מהם היה אלבר לונדר (Albert Londres), עיתונאי חוקר בשירות העיתון הפופולרי, *Le Petit Parisienne*. לונדר ביקר בקהילות יהודיות שונות באירופה ובפלשתינה-א"י בשנת 1929, ונתפס לרעיון הציוני. ב-7 בנובמבר פרסם בעיתון מאמר בשם "מהגטאות של אירופה לארץ המובטחת", התומך בהצהרת בלפור ובבית הלאומי היהודי. חודשים ספורים לאחר מכן פרסם את ספרו **היהודי הנודד חזר הביתה**, רשמים

תמונה 14: פייר קומר, מנהל מחלקת המידע במזכירות חבר הלאומים ואחד מאנשי הקשר החשובים ביותר של יעקבסון בז'נבה. מקור: LONTAD (<https://lontad-project.unog.ch/idurl/1/9727>)

5.2. תבוסה בריטית בוועדת המנדטים

הדיפלומטיה הציונית ערב המושב המיוחד

בפברואר 1930 נפגש יעקבסון עם אנשי הקשר שלו במזכירות כדי לעמוד על הלכי הרוח לקראת כינוס המושב המיוחד. נודע לו שתאודולי וקטסטיני תומכים בתכניתו של צ'נסלור לביטול המעמד המיוחד של היהודים בפלשתינה-א"י ומתכוונים להמליץ במושב הקרוב על עצירת ההגירה ומכירת אדמות ליהודים, וקידום מוסדות לשלטון עצמי.¹⁰³ נאמר לו גם שכל חברי הוועדה, גם אלה הידידותיים לציונות, מבקשים לדון ביעדים הסופיים של מדיניות הבית הלאומי היהודי, וכולם מצפים לדוח ועדת שאו בכליון עיניים.¹⁰⁴

ב-31 במרס פורסמו מסקנות ועדת שאו: דוח הרוב קבע שהסיבה העיקרית לפרוץ האירועים האלימים לא הייתה קנוניה מתוכננת של מנהיגים לאומנים ערביים, אלא חרדות האוכלוסייה הערבית בנוגע לפרויקט הציוני, בעיקר ההגירה היהודית ומכירת קרקעות ליהודים, וההשפעה השלילית של אלה על כלכלת הפלאחים בפלשתינה-א"י. ועדת החקירה טענה למעשה שהארץ הגיעה

ממסעותיו בעקבות קהילות יהודיות. ראו: Albert Londres. *Les Juifs errants est arrivé*. Paris: Albin Michel, 1930. גם ה-*L'Œuvre*, (העבודה), עיתון פריזאי המזוהה עם השמאל בצרפת, אימץ קו פרו-ציוני. ראו לדוגמה מאמרים ב-4 וב-11 בנובמבר 1929. לעומת זאת, העיתונים היומיים הפופולריים, *Le Matin* ו-*Le Temps*, שדיווחו באופן יומיומי על ההתפתחויות בפלשתינה-א"י, שמרו על קו מאוזן באופן יחסי.¹⁰³ צ'נסלור פירט את תכניתו ב-17 בינואר 1930. ראו: עופר. "התגבשות משטר המנדט", עמ' 290-292.¹⁰⁴ דוח יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 1 בפברואר 1930, אצ"מ L9-22.

לקצה יכולת הקליטה הכלכלית שלה, וקראה להגבלות על הגירה יהודית ולעצירה של מכירת אדמות, עד לתוצאות סקר שיבחן מחדש את יכולת הקליטה הכלכלית של הארץ.¹⁰⁵

כצפוי, פרסום דוח ועדת שאו הצית מערכה דיפלומטית על עתיד המדיניות הבריטית בפלשתינה-א"י. משלחת ערבית בראשות המופתי חאג' אמין אל-חוסייני הגיעה ללונדון ואחר כך לז'נווה. המשלחת דרשה לעצור את ההגירה היהודית עד לכינון ממשל ייצוגי-דמוקרטי, לאסור על מכירת קרקעות ליהודים, להשיב אדמות מוחרמות ולבטל את מדיניות הבית הלאומי היהודי.¹⁰⁶ וייצמן הפעיל, לעומת זאת, את הרשת החברתית האדירה שלו בלונדון, שכללה, בין השאר, בכירים בממשלה, בעלי ברית באליטה הבריטית, חברי פרלמנט, עיתונאים, והזכיר לכול את המחויבות הבריטית לכתב המנדט ולהצהרת בלפור. מאמצי השכנוע של וייצמן אצל ראש הממשלה ושר המושבות, לעומת זאת, לא צלחו. הממשלה החליטה לעצור את ההגירה ואת מכירת הקרקעות עד שיהיו בידיה מסקנותיו של סר ג'ון הופ-סימפסון (Hope Simpson), מומחה בריטי למנהל, שאמור היה להגיע לפלשתינה-א"י כדי לערוך סקר כלכלי.¹⁰⁷ כשהבינו הציונים שהממשלה מתכוונת לאמץ את דוח שאו, וכשנדחה הוויכוח על הדוח בפרלמנט הבריטי לחודש נובמבר, הופנתה תשומת הלב לז'נווה: המושב המיוחד של ועדת המנדטים עתיד להיפתח ביוני, המועצה תבחן את המלצות הוועדה בספטמבר.

במאי 1930 הגיע יעקבסון לז'נווה כדי לשמוע את התגובות הראשוניות של אנשי חבר הלאומים לדוח שאו, ובעיקר של חברי המועצה, שהתכנסה באותה העת. פרוקופה לא הפגין עניין רב או דחיפות. הוא אמר שהוא עסוק מדי בשעה זו מכדי ללמוד את הנושא לעומק, אך הבין לליבם של הציונים והסכים שיעקבסון יבקר אצלו בהלסינקי, באופן חשאי ולא רשמי, משום שכמדווה על המנדטים לא היה אמור לקבל נציגים של תושבי המנדטים. זלסקי הפולני סיפר ליעקבסון שממשלת פולין עוקבת בדריכות אחר ההתפתחויות בפלשתינה-א"י, ושהיא תומכת, כתמיד, בפתיחת שערי ההגירה. אך אף על פי כן, היא לא תתנגד לבריטניה. יעקבסון שאב מעט אופטימיות דווקא משיחתו עם חוסיין אלא (Ala Hosayn), השגריר הפרסי בפריז ואחד מנציגי פרס במועצת חבר הלאומים. הוא התרשם שאלא "אדם אינטליגנטי במיוחד, מודרני ונחמד מאוד". יעקבסון הזכיר לבן שיחו את הסיפור המקראי על כורש מלך פרס, שהתיר ליהודים שרצו בכך לחזור לארץ ישראל ממקום גלותם.

¹⁰⁵ Report of the Commission on the Palestine Disturbances of August 1929 (cmd. 3530); Pinhas Ofer. "The Commission on the Palestine Disturbances of August 1929: Appointment, Terms of Reference, Procedure and Report". *Middle Eastern Studies* 21 (3), 1985, pp. 349-361; Martin Kolinsky. "Premeditation in the Palestine Disturbances of August 1929?". *Middle Eastern Studies* 26 (1), 1990, pp. 18-34.

¹⁰⁶ פורס. **תרשום! אנחנו אומה**, עמ' 54-62.

¹⁰⁷ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 287-289; עילם. **הסוכנות היהודית**, עמ' 244-247.

פרס יכולה להיות גשר בין היהודים והערבים, אמר לו יעקבסון, ואלא הסכים. "עלינו לנצל את הקשר החדש הזה", כתב יעקבסון. "נוכל להפיק ממנו תועלת רבה, אם רק נצליח לשכנע [את חוסיין אלא בתועלת הציונות]". שאר הנציגים הפרסים, לדאבוננו של יעקבסון, לא היו ידידותיים כמוהו.¹⁰⁸

לאחר מכן נפגש יעקבסון עם ראפארד, שסיפר לו שאיננו מרוצה מדוח שאו, שהוועדה לא מחויבת לאמץ אותו, ושבדיון הקרוב הוא מתכוון להגן על עמדת הציונים. אולם דעת עמיתו בוועדה (הוא רמז כנראה לתאודול) אינה כדעתו. הם מתכוונים לבקש שהוועדה תצהיר באופן סופי ששתי ההתחייבויות של כתב המנדט לא עולות בקנה אחד ותמליץ על כינון מוסדות לשלטון עצמי לאלתר. הוא ביקש מיעקבסון את כתב המינוי של ועדת שאו, כדי שיוכל לערער על סמכותה, והמליץ לו ולווייצמן לנסות ולהשפיע עוד לפני פתיחת המושב על אורטס, מרלין, לוגרד ופלסיוס.¹⁰⁹

באותה שיחה סיפר ראפארד על אדם בשם סוסקין, ששולח לו מאמרים ומכתבים ומבקש לפגוש אותו כדי להציג בפניו את רעיונותיו. יעקבסון הסביר לו שזליג סוסקין (Selig Soskin) מייצג את הציונות הרוויזיוניסטית בז'נווה, ושהוא (יעקבסון) מכיר אותו היטב אך היחסים ביניהם אינם טובים. ראפארד אמר שלדעתו ייצוג הציונים בז'נווה על ידי ארגון אחר פרט להסתדרות הציונית עלול להזיק למטרותיהם, ושנוכחותו של סוסקין בז'נווה עשתה עליו רושם רע. "מעציב אותי מאוד שאני נאלץ להתמודד עם זוטות שכאלה בתקופה הטרגית והקריטית שעוברת עלינו", כתב יעקבסון להנהלה בלונדון.¹¹⁰

הרוויזיוניסטים ניסו להצטרף לזירה הדיפלומטית בז'נווה כבר ב-1928. באפריל אותה שנה כתב ז'בוטינסקי לצבי אברסון על רצונו לנהל בז'נווה דיפלומטיה לא רשמית בנפרד מההסתדרות הציונית, וביקש לשמור עימו על קשר: "איננו מתכוונים לנהל משא ומתן ישיר עם מלכים - זו זכותה הבלעדית של ההנהלה הציונית, [...] אבל שמורה לנו הזכות להשפיע על דעת הקהל ולהכשירה. הכיוון שלנו ידוע לך מן הסתם: אנו חותרים למפנה בממשל הארץ-ישראלי. בעינינו הערכאה העיקרית לדברים הללו היא, לפי שעה, אנגליה עצמה ולא ז'נווה. אבל ז'נווה עלולה להפריע, לכן גם שם יש לעשות דבר מה. מה דעתך?"¹¹¹ אברסון השיב בחיוב. בשנים הבאות הוא ורוזה אשתו שמרו על יחסים קרובים עם ז'בוטינסקי והיו מארחים אותו בביתם כשהוא היה מגיע לז'נווה.

¹⁰⁸ דוח יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 17 במאי 1930, ג"ו 1389-13.

¹⁰⁹ שם.

¹¹⁰ שם. יעקבסון וזליג אויגן סוסקין (1873-1959, מוותיקי היישוב היהודי, אגרונום ולימים פעיל רוויזיוניסטי בכיר) הכירו בקונגרסים הציוניים הראשונים בראשית המאה ה-20. בדצמבר 1918 קיבל יעקבסון, אז מבכירי ההנהלה הציונית בלונדון, בקשה לארגן אשרת כניסה לארץ ישראל עבור קבוצת יהודים שנמלטו מהארץ בזמן מלחמת העולם הראשונה. ביניהם היו סוסקין, אשתו ובנו. יעקבסון חתם על הבקשה. האנטקה ליעקבסון, 5 בדצמבר 1918, אצ"מ A1913.

¹¹¹ ז'בוטינסקי לאברסון, 28 באפריל 1928, אצ"מ, 1א-18/2.

שנה לאחר מכן מונה סוסקין לנציג הקבוע והלא רשמי של ברית הציונים הרוויזיוניסטים העולמית (הצה"ר) בז'נווה. בעזרת בני הזוג אברסון הוא יצר קשרים ראשוניים עם ואן רייס, ועם כמה מאנשי המזכירות, אך לדאבונם של ז'בוטינסקי ומאיר גרוסמן, שולחיו ועמיתיו של סוסקין, רוב אנשי חבר הלאומים תפסו את הציונות הרוויזיוניסטית כתנועה קיצונית ונמנעו מקשר עם נציגיה. גם העובדה שהבריטים ראו בז'בוטינסקי דמות לא רצויה וגורם מתסיס (על כן נאסר עליו לשוב לפלשתינה-א"י) השפיעה על הגישה השלילית של אנשי חבר הלאומים כלפי התנועה שבראשה עמד.¹¹² ז'בוטינסקי סבר, אם כן, שהדרך הטובה ביותר לזכות בלגיטימציה בז'נווה היא להציג את הצה"ר כארגון שמייצג קבוצה מתוך תושבי המנדט ולעתור באופן רשמי בשם קבוצה זו לחבר הלאומים. המשמעות של הצעד הזה הייתה פרידה מוחלטת מההסתדרות הציונית, ובשלהי 1929 גרוסמן התנגד לכך.¹¹³

תמונה 15: זליג סוסקין, נציג הצה"ר בז'נווה, שנות ה-20. מקור: אמ"ז, תצ-3979.

במאי 1930, ערב המושב המיוחד, היו האפשרויות הפוליטיות של סוסקין והרוויזיוניסטים בז'נווה מוגבלות, הן מבחינת הגישה לחברי ועדת המנדטים והן מבחינת העצמאות המדינית מההסתדרות הציונית. עבודתו של סוסקין בז'נווה באותה העת הצטמצמה, אם כן, לשליחת חוברות עם המסרים הרוויזיוניסטיים לכל מי שמוכן לקבל אותן. את המידע על הנעשה בחבר הלאומים

¹¹² דוגמה לגישה אנשי חבר הלאומים ניתן למצוא גם בדיווחו של זלמן רובשוב (לימים שז"ר), שביקר בז'נווה לרגל המושב המיוחד ביוני 1930 כעיתונאי של העיתון **דבר**. בעזרת יעקבסון, הוא נפגש עם ויליאם ויבר (Weaver), מחליפו של גרימשו כנציג ארגון העבודה הבין-לאומי בוועדת המנדטים. ויבר אמר לו בין היתר, שז'בוטינסקי וסוסקין מזיקים לתעמולה הציונית בז'נווה. "חברי ועדת המנדטים אינם יודעים להבחין בין ציונים [מההסתדרות הציונית] לרוויזיוניסטים". רובשוב אל מערכת **דבר**, הוועד הפועל של ההסתדרות ומרכז מפא"י, 21 ביוני 1930, מתוך: חגי צורף וימימה רוזנטל (עורכים). **זלמן שזר: הנשיא השלישי: מבחר תעודות מפרקי חייו (1889-1974)**. ירושלים: גנזך המדינה, 2008, עמ' 163.

¹¹³ ז'בוטינסקי לגרוסמן, 14 בנובמבר 1929, אמ"ז, א-1 - 2/19/2.

הוא קיבל בעיקר מהעיתונות, ומבן בריתו, צבי אברסון.¹¹⁴ למרות פעילותו המצומצמת, נוכחותו של סוסקין בז'נווה בקיץ 1930 הייתה כעצם בגרונם של יעקבסון.¹¹⁵

ב-20 במאי עדכן וייצמן את לוגרד במהלכו מול אנשי הממשלה בלונדון. לוגרד התעניין במיוחד בגישתו של וייצמן בנוגע למדיניות האיטלקית במזרח התיכון, כנראה משום שחשב שייתכן שהציונים יבקשו מחבר הלאומים להחליף את הבריטים באיטלקים כמנדטורים, אם ממשלת הלייבור תחליט לעצור את העלייה ואת מכירת הקרקעות. וייצמן השיב שהאיטלקים מפגינים יחס עוין כלפי הציונים באיטליה ובז'נווה, ושלמרות שאיפותיהם במזרח התיכון, הוא אינו סבור שאיטליה מצפה לקבל את המנדט בפלשתינה-א"י. בסיום השיחה הציע לוגרד לווייצמן להעביר דרכו כל שאלה שהיה רוצה שתישאל בדיון. וייצמן סירב בנימוס.¹¹⁶

למחרת הזמין לוגרד את וייצמן אל משרדו בלונדון כדי להראות לו בחשאי מסמך שהשיג באותו הבוקר ממשרד המושבות, הצהרת הפתיחה הרשמית שאותה עומד לשאת דראמונד שילס (Shiels), תת שר המושבות והנציג הבריטי המוסמך במושב הקרוב. כדי לשמור על חזות אובייקטיבית, לוגרד ציין שהוא פועל מתוך רצון למצוא פתרון לסכסוך בין היהודים לערבים, לא כפרו-יהודי או פרו-ערבי, אלא כאנגלי וכחבר ועדת המנדטים. לדבריו, הסכסוך יסתיים רק כאשר הממשלה תצהיר באופן ברור כיצד היא מציעה להתמודד עם ההתחייבות הכפולה שבכתב המנדט. הוא סבר ששליחותו של הופ-סימפסון חסרת תועלת, הן משום שהוא לא בקיא בסוגיות החשובות, והן משום שתקופת ההמתנה למסקנות שלו תעכב את התהליך למציאת פתרון.¹¹⁷ ב-24 במאי שלח לו וייצמן מכתב הכולל טיוטה של התזכיר הציוני למושב המיוחד, וגם התכתבות אישית בינו ובין מלקולם מקדונלד, בנו של ראש הממשלה ואיש הקשר בין מקדונלד האב לבין וייצמן. "עזרתך מועילה לנו מאוד במצבנו הקריטי הנוכחי", חתם וייצמן את מכתבו ללוגרד.¹¹⁸

בראשית יוני, ערב כינוס המושב, הגיע וייצמן לביקור קצר בז'נווה, בלוויית בלאנש (באפי) דאגדייל (Dugdale), אחייניתו של בלפור ואחת המקורבות ביותר אל וייצמן. השניים נפגשו עם

¹¹⁴ ז'בוטינסקי לשלמה ועדנה יעקובי, 10 במאי 1930, אמ"ז, א-1/2/20; סוסקין לאברהם אברהמס (ראש המחלקה המדינית של הצה"ר בלונדון), 24 במאי 1930, אמ"ז, ג-2/38/6.

¹¹⁵ על פי *The Jewish Chronicle*, 13 ביוני 1929, גורמים ציוניים רשמיים בז'נווה (היינו, ויקטור יעקבסון) מתלוננים שפעילותו של סוסקין בז'נווה פוגעת בפעילות 'הרשמית' של הסוכנות היהודית. המפרסמים בעיתון היו, סביר להניח, אנשי ההנהלה הציונית בלונדון, והמאמר נועד לעיני תומכי הרוויזיוניסטים בלונדון, מושבו של מאיר גרוסמן.

¹¹⁶ וייצמן ללוגרד, 20 במאי 1930, ג"ו 13-1390.

¹¹⁷ לוגרד לווייצמן, 21 במאי 1930, ג"ו 22-1390.

¹¹⁸ וייצמן ללוגרד, 23 במאי 1930, ג"ו 4-1391; דוריס מיי ללוגרד, 24 במאי 1930, ג"ו 25-1391.

ראפארד, עם מרלין ועם מרטין, שפרסם באותם ימים מאמרי ביקורת חריפים על הבריטים.¹¹⁹ את אורטס, החבר הבלגי בוועדה, פגש וייצמן במלון Beau Rivage בתיווכו של הרברט שפאיייר (Speyer), פרופסור למשפטים יהודי-בלגי ואחד מחברי הנהלת הסוכנות היהודית. שפאיייר העביר מראש לאורטס עותק של התזכיר הציוני.¹²⁰ וייצמן היה מוטרד מהרכב המשלחת הבריטית למושב המיוחד. שילס הגיע לזינווה בלוויית הארי לוק (Luke), המזכיר הראשי בממשלת פלשתינה-א"י, שהיה בזמן המאורעות ממלא מקומו של הנציב העליון. אליהם הצטרפו ג'ון לויד, המזכיר של ועדת שאו, וג'ורד קלאוסון, איש משרד המושבות. בעיני וייצמן היו מינויים אלה עלבון מחושב מצד הממשלה הבריטית. בעיקר הפריעו לו נוכחותו של לוק, שאותו תפסו הציונים כאחד האחראים העיקריים לאוזלת ידה של הממשלה, ושל לויד, ממחברי דוח ועדת שאו.¹²¹

שילס וייצמן שוחחו בזינווה כשעתיים. וייצמן הביע את מורת רוחו על עצירת ההגירה היהודית ועל כך שהובטח לו שוועדת שאו לא תעסוק בשאלות יסוד של המנדט, והנה עתה שאלות אלה עומדות לדיון בוועדת המנדטים. פרט לכך, ראש הממשלה אמר לו באופן אישי שדוח שאו הוא דוח רע, ובכל זאת הממשלה אימצה אותו. שילס השיב שהאשמים במצב הנוכחי הם הצעירים היהודים בפלשתינה-א"י, ברמזו לחברי תנועת בית"ר שצעדו לכותל בתשעה באב, שמתגרים בערבים. על כך ענה וייצמן שתשובתו מזכירה לו שיחות שהיו לו בעבר עם פקידים רוסים, שאחרי הפוגרומים היו מאשימים את היהודים שהביאו על עצמם את האלימות. אם הבריטים ינטשו את מדיניות הבית הלאומי היהודי, איים וייצמן בנימוס, לא רק שהם "יאבדו את אהדת היהודים", אלא גם "פלשתינה תהפוך למדבר, והעולם ילמד שהאימפריה הבריטית לא יכולה להשלים את המשימה שלקחה על עצמה".¹²²

"העם היהודי ימשיך לעבוד למען פלשתינה, עם הבריטים או בלעדיהם", סיכם וייצמן. שילס השיב שאם היהודים חושבים שמעצמה מנדטורית אחרת תהיה טובה יותר, הם יכולים לבחור בה. וייצמן התרעם: "זה מאוד לא הוגן לומר זאת, לי מכל האנשים, שעבדתי כל חיי כדי לשמור על הקשר בין הבריטים ליהודים, [...] יש להם [ליהודים] אמון בהגיונות ובצדק של הממשלה הבריטית

¹¹⁹ הבולט שבהם היה מאמרו "עוול ורשלנות", בעמוד השער של ה-*Journal de Genève*, ב-4 ביוני 1930. מרטין טען, בין היתר, שעצירת ההגירה היהודית וההגבלות על רכישת קרקעות לא עולות בקנה אחד עם סעיפי כתב המנדט. באפריל שלח מרטין מאמר נוקב לכתב עת צרפתי-יהודי, בהשפעת ביקורו בפלשתינה-א"י בנובמבר אשתקד: "טבח כמו זה שהתרחש בפלשתינה לא היה יכול להתרחש בלי ארגון מראש ופיקוח מלמעלה. [...] אפשר להיות בטוחים לחלוטין שהפלאחים, המורגלים כבר מאות שנים לציית לאדוניהם הפיאודלים, מסוגלים לתקוף את האוכלוסייה היהודית כשאדוניהם מחליטים להורות על כך". ראו: *Nouvelle Revue Juive* 5 (2), April 1930, pp. 19-24.

¹²⁰ וייצמן לשפאיייר, 27 במאי 1930, ג'יו 1391-21; מאס מייבל (מזכירתו של וייצמן) לשפאיייר, 27 במאי 1930, ג'יו 1392-37.

¹²¹ וייצמן לפליקס ורבורג, 15 במאי 1930, ג'יו 1388-10.

¹²² וייצמן לנמייר, 4 ביוני 1930, ג'יו 1395-3.

והעם הבריטי. אך אמון זה מתנפץ וסופג מהלומות. היהודים לא רוצים מנדט אחר, אבל הם חושבים שאם הבריטים ימשיכו כך, עדיף להם שלא יסמכו על איש מלבד עצמם". שילס התרכז. הוא אמר לווייצמן שהוא מבין את כובד המשא שעל כתפיו, והציע לו לעקוב אחר נאום הפתיחה שלו. "שום נאום או הצהרה לא יספקו יותר את היהודים", ענה וייצמן, שכבר קרא את טיוטת הנאום ימים ספורים לפני כן אצל לוגרד. "אנו רוצים לראות מעשים, ועד שלא נראה אותם, נתעקש על גישתנו".¹²³

וייצמן דיווח לעמיתיו שהשיחה עם שילס הייתה קשה, והעריך שלא הצליח לשנות את עמדתו. דראמונד, ידידותי לעניין הציוני, היה שותף לתחושה. הוא אמר לווייצמן שהוא היה אופטימי בנוגע לתוצאות הדיונים, עד ששוחח עם שילס. עתה גם הוא מודאג.¹²⁴ ב-4 ביוני, יום לאחר פתיחת המושב, עזב וייצמן את ז'נווה. לפני שיצא כתב לוורה: "אני כבר צרוד מרוב דיבורים עם כל הגויים האלה, אבל זה היה מועיל מאוד!"¹²⁵

המושב ה-17 (המיוחד) של ועדת המנדטים

לאחר שנדחה פעמים אחדות בגלל העיכוב בפרסום דוח שאו, נפתח המושב המיוחד ב-3 ביוני, עשרה חודשים לאחר מאורעות תרפ"ט. בחודשים אלה הגיעו אל מזכירות מחלקת המנדטים מאות מכתבים, פטיציות ומחאות מאנשי ציבור וארגונים ערביים ויהודיים מכל העולם. בין אלה היו שני תזכירים מאת הסוכנות היהודית: הראשון היה תזכיר תגובה לדוח ועדת שאו, שניסח שטיין, שפרש מההנהלה זה לא כבר.¹²⁶ השני היה תזכיר שגרתי על התפתחות הבית הלאומי היהודי. בשיבת הפתיחה הגדירה הוועדה את שלוש מטרות המושב: (1) לבחון את דוח שאו, ללמוד מה היו הגורמים לפרוץ האלימות ועל מי מוטלת האחריות; (2) לבחון אילו צעדים נוקטת המעצמה המנדטורית כדי למנוע הישנות של אירועים כאלה; (3) לבחון את המדיניות שאותה מתכוונת לאמץ המעצמה המנדטורית מעתה ואילך.¹²⁷

נאום הפתיחה של שילס היה מפויס, אולי כדי לשכך מעט את סערת הרוחות בעולם היהודי בכלל, ושל וייצמן בפרט. הוא הצהיר שלממשלה אין כוונה לסטות ממדיניות הבית הלאומי היהודי, אך כל החלטה על חידוש ההגירה ומכירת קרקעות תצטרך להמתין עד הגשת דוח המסקנות של

¹²³ שם.

¹²⁴ שם.

¹²⁵ וייצמן לוורה וייצמן, 4 ביוני 1930, ג"ו 1395-2.

¹²⁶ Leonard Stein. *Memorandum on the "Report of the Commission on the Palestine Disturbances of August 1929"*. London: Jewish Agency for Palestine, 1930

¹²⁷ MPMC 17 (extraordinary), 1930, p. 10; Pedersen. *The Guardians*, pp. 362-365

הופ-סימפסון, שנמצא כעת בפלשתינה-א"י. בכל מקרה, אמר שילס, ההגבלות זמניות בלבד. הוא הצהיר עוד שלדעתו אפשר וצריך לעמוד בשתי ההתחייבויות שבכתב המנדט, וביקש לציין בהזדמנות זו שממשלת בריטניה מעריכה מאוד את ההשפעה החיובית של הפרויקט הציוני על פלשתינה-א"י, וגם על האוכלוסייה הערבית.¹²⁸ בסיום דבריו ביקש אורטס שהדיון למחרת יתבסס לא רק על הדוח של ועדת שאו, אלא גם על התגובה של הסוכנות היהודית.¹²⁹

למחרת החל התחקור של הנציגים הבריטים, שלא היו מוכנים למתקפה הצפויה. בהנהגת ראפארד, ואן רייס ואורטס, מתחה הוועדה ביקורת נוקבת על התנהלות ממשלת המנדט באירועי אוגוסט 1929 ותקפה את ממצאי ועדת שאו. ההסברים השונים של הנציגים הבריטים נדחו כמעט כולם. ישיבת הבוקר התמקדה במתיחות בכותל המערבי כאחד הגורמים המיידיים להתפרצות האלימות. ראפארד טען שהמסגד החדש שנבנה מדרום לכותל המערבי פוגע בזכויות התפילה של היהודים. ברור לו שמבחינה חוקית השטח שייך למוסלמים, אך הוא לא הבין מדוע אישרה הממשלה את בניית המבנה מלכתחילה, אם ידוע שהוא פוגע בזכויות היהודים. לוק השיב שממשלת פלשתינה-א"י לא יכולה הייתה לצפות שבניית המסגד תגרום להפרת הסדר, ושהמבנה המדובר נזנח בעבר והמוגרבים שיפצו אותו כדי להבליט את בעלותם על השטח. ראפארד טען שהמבנים החדשים בשכונת המוגרבים היו תגובה להצבת המחיצה בספטמבר 1928. אך בעוד שהממשלה חייבה את הסרת המחיצה, היא לא ביטלה את האישור לבניית המבנים. כלומר, הממשלה לא שמרה על האובייקטיביות שלה. אורטס אמר שהסטטוס קוו, כפי שהוגדר בספר הלבן של 1928, מנוסח באופן כללי ביותר. כלום אין זה הכרחי שהמעצמה המנדטורית תגדיר בצורה מדויקת יותר מה כולל מבחינתה הסטטוס קוו ומה לא? לוק השיב שלממשלה בירושלים אין מספיק מידע כדי להגדיר את הסטטוס קוו, אך היא לוחצת על ממשלת בריטניה למנות את ועדת המקומות הקדושים, לפי סעיף 14 בכתב המנדט. אורטס קבע שממשלת המנדט הפגינה חולשה והססנות בניסוח הסטטוס קוו, וכתוצאה מכך היהודים והמוסלמים מנסים לקבוע עובדות בשטח, כל צד לטובתו. שילס ביקש להניח כרגע לנושא ולהמתין למסקנות ועדת הכותל ועל כך ענה אורטס שעל הממשלה היה לקבוע את תנאי הסטטוס קוו בלי קשר לוועדת הכותל. היהודים והמוסלמים כאחד פירשו את ההימנעות הבריטית מקבלת החלטות בנושא זה כהססנות, דבר שהוביל לחוסר ודאות, ולבסוף לפרוץ האלימות.¹³⁰

MPMC 17 (extraordinary), 1930, pp. 11-13 ¹²⁸
ibid., pp. 14-15 ¹²⁹
ibid., pp. 15-23 ¹³⁰

אחר הצהריים דנה הוועדה בהפגנה היהודית ב-15 באוגוסט ובהפגנת-הנגד הערבית. ואן רייס אמר שאינו מצליח להבין מדוע הממשלה לא מנעה את ההפגנה הערבית בכותל, אם ידעה שהאווירה מתוחה וההפגנה עלולה לעורר הפרות סדר, כפי שאכן קרה. מדוע המשטרה לא הסיטה את ההפגנה למקום אחר? מדוע לא הזמינו תגבור משטרתי? פלסיוס, שהיה אולי האובייקטיבי מכל חברי הוועדה, הסכים עם ואן רייס והוסיף שדוח שאו רואה בהפגנה היהודית גורם מרכזי לפרוץ האלימות, אף על פי שהייתה הפגנה שלווה, אך מתעלם מההפגנה הערבית, שבמהלכה שרפו המפגינים ספרי תפילה והוציאו פתקים מבין אבני הכותל. מרלין אמר שלדעתו המודיעין הבריטי היה לקוי וכוחות המשטרה במקום נהגו בהססנות.¹³¹

אורטס טען שהבריטים טעו כשצמצמו את כוחות ביטחון בפלשתינה-א"י בשנים האחרונות רק כדי לצמצם בתקציב, מתוך הערכה אופטימית שהיחסים בין הערבים והיהודים משתפרים. לו היה במקום כוח משטרתי ראוי, ייתכן שהמהומות לא היו מתרחשות, או לכל פחות לא היו מסלימות. הוא חזר ואמר שהוא נדהם מהססנותה וחוסר החלטיותה של הממשלה, ושגישה נחושה יותר הייתה מונעת את הפרות הסדר מלכתחילה. במקום לתת פקודות ברורות, הממשלה נשאה ונתנה עם הצדדים, והוא תהה אם זה היה משום שהממשלה ידעה שלא עומד לרשותה כוח ראוי לאכיפת פקודותיה. שילס השיב שהוא לא מאמין למשמע אוזניו - ועדת המנדטים ממליצה לממשלת המנדט לשלוט בפלשתינה-א"י בכוח הזרוע. לטענתו, נוכחות מוגברת של חיילים ושוטרים עלולה להגביר את המתיחות, ובכל מקרה הפחתת כוחות בשטח לא אמורה להשפיע לרעה על הסדר הציבורי. אורטס לא השתכנע. הממשלה צריכה לשמור מספיק כוחות כדי לשמור על הסדר הציבורי, אמר, והדגים מהטבח בצפת, לשם הגיעו השוטרים כשעתיים לאחר האירועים. אם הממשלה מנעה מעצמה בכוונה כוחות ראויים, היא אחראית לתוצאות. ראפארד ביקש להבהיר שהוועדה אינה ממליצה לממשלת המנדט לאמץ מדיניות אלימה, אך לעתים נחוץ להפגין כוח. מדיניות פיוס לא יכולה לעמוד לבדה, אמר, יש צורך באיזון של שניהם. על הממשלה היה להחזיק כוחות ראויים למקרי חירום, אף שחלפו שמונה שנים שלווה בארץ. "זה כמו שעיריית ז'נווה תשחרר את כוחות מכבי האש שלה משום שלא פרצה שריפה בעיר בשמונה שנים האחרונות". לטענתו של ראפארד, שר המושבות לא היה צריך לאשר את חופשתו של הנציב העליון אם הוא היה מודע לאווירה המתוחה בפלשתינה-א"י. לו היה הנציב העליון במקום בזמן המאורעות, ייתכן שהיה מגיב בצורה יעילה יותר, ואולי היה מביא כוחות תגבור מעבר הירדן או ממצרים.¹³² ואן רייס אמר שכמות

ibid., pp. 23-27 ¹³¹
ibid., pp. 28-32 ¹³²

השוטרים הערבים בשורות כוחות הביטחון גבוהה מדי, ומרלין הוסיף שהמשטרה הבריטית צריכה לאמץ שיטות מיון וגיוס טובות יותר.¹³³

ביום הדיונים השלישי נאם ואן רייס במשך שלוש שעות מבלי שניתנה לנציגים הבריטים אפשרות להגיב. ניכר היה שהוא למד את דוח שאו בקפידה והכין מראש את הנאום. לטענתו, ועדת שאו לא הייתה די יסודית ומסקנותיה שגויות. לא היה לו ספק שההתמרמרות או השנאה של האוכלוסייה הערבית לא נבעו מההגירה היהודית או מהפרויקט הציוני. הוא קבע שלעיונות הערבית שורשים עמוקים יותר, הקשורים בהתנגדות הכללית במזרח התיכון לפלישת הציוויליזציה האירופית. בפלשתינה הפלישה האירופית הסתייעה בציונות, ואירועי אוגוסט 1929 היו רק ממד אחד של התנגדות זו. אחר כך עבר ואן רייס לסקירה היסטורית כדי להפריך את כל הטענות הידועות של הערבים לזכויות לאומיות בפלסטין: מאז 1517 הייתה הארץ תחת שלטון עות'מאני, ואין שום אזכור בספרי ההיסטוריה ללאום ערבי בפלשתינה. לכן אי אפשר לטעון שהארץ היא נחלת מולדתם; ההתכתבות של סר הנרי מקמהון עם השריף חוסיין ממכה, שעליה נשענות טענות הערבים, מעולם לא פורסמה בציבור ויש לו ספק אם היא אכן התרחשה. את הארץ, המשיך ואן רייס, כבשו בעלות הברית, ולא הערבים המקומיים, והיא ניתנה על ידי חבר הלאומים לבריטניה, לא לערבים.¹³⁴

לדבריו ועדת שאו לא פירשה כראוי את הצהרת בלפור. ההצהרה לא הייתה מחווה של אדיבות בריטית כלפי היהודים. היא הייתה מעשה פוליטי בעל מטרה פרקטית - הקמת בית לאומי עבור היהודים תוך שמירה על זכויות התושבים המקומיים. ואן רייס צוטט את צ'רצ'יל בספר הלבן של 1922, שהיהודים נמצאים בפלשתינה-א"י בזכות ולא בחסד, ומסקנתו הייתה שהאחריות להתקפות הערביות באוגוסט האחרון מוטלת על ההנהגה הערבית בכלל ועל המופתי חאג' אמין אל-חוסייני שתכנן את ההתקפה מראש, בפרט. דוח שאו מלא בחורים וסתירות פנימיות, סיכם, וועדת המנדטים לא יכולה לקבל אותו כמסמך אמין.¹³⁵

שילס נדהם מעוצמת הביקורת. הוא קיבל את הרושם ש"אדון ואן רייס מעוניין להפוך את הישיבות של ועדת המנדטים לוועדת שאו השנייה", וקבל על כך שחברי הוועדה מייחסים לתזכיר של הסוכנות היהודית מעמד זהה למעמד של דוח שאו. הוא הסביר שבשל לוח הזמנים הצפוף הממשלה העבירה את התזכיר הציוני מבלי להוסיף את הערותיה. אך לו היו מספיקים לצרף אותו, ולו היו הערבים שולחים תזכיר מנוסח היטב כפי שעשו הציונים, אין לו ספק שדעותיהם של חברי

ibid., p. 66¹³³
ibid., pp. 37-38¹³⁴
ibid., pp. 40-42¹³⁵

הוועדה היו שונות. לימים שמע יעקבסון מחבריו במזכירות החבר ששילס זעם לשמע נאומו של ואן רייס ורצה לעזוב את ז'נווה באמצע המושב.¹³⁶

"מוזר למדי", כתב וייצמן לאחר ששמע על הנאום הארוך של חבר הוועדה ההולנדי, "אדון ואן רייס שהוביל את ההתקפה [על דוח שאן] היה היחידי [מחברי הוועדה] שעזמו לא התראיתי, ואני שמח על כך, משום שעובדה זו חיזקה את עמדתו כמבקר. משרד המושבות חושב באיוולתו שהלחץ הכבד שתחתיו הם נתונים בז'נווה בא עליהם מחמת התעמולה שלנו; מעולם לא עלה בדעתם לחשוב שבאמת היה להם טיעון רע מאוד".¹³⁷ וייצמן ויעקבסון לא עמדו בקשר קבוע עם ואן רייס, והוא לא נחשב למקורב אליהם, ודאי לא בהשוואה לראפארד, לוגרד ואורטס.

ואן רייס ציין במפורש שאת עמדתו הוא גיבש על בסיס הפרשנות שלו את האירועים ואת המסמכים המשפטיים. לדבריו, הוא "למד את הבעיה ללא משוא פנים, ללא דעה קדומה..." וחיפש "את האמת שהסתתרה מתחת להמון הצהרות סותרות" שבדוח שאן. הנחו אותו "רק רגשות של צדק ושוויון".¹³⁸ בכל זאת, יתכן שוואן רייס הושפע מהגישה האוהדת לציונות בעיתונים המקומיים, ובמיוחד מה-*Journal de Genève*, ולא מן הנמנע שהוא הושפע גם מההשקפה הרוויזיוניסטית שאליה נחשף בעזרת סוסקין בחודשים שלפני המושב המיוחד. ואן רייס היה מהבודדים בוועדה שהטה אוזן לנציג הרוויזיוניסטי.¹³⁹

בהמשך הדיונים אמרו מרלין, ואן רייס וראפארד שהבריטים היו צריכים להפעיל צנזורה הדוקה יותר על ההסתה בעיתונות הערבית.¹⁴⁰ ראפארד קבל על כך שבמושב הקודם, ביולי 1929, נשא צ'נסלור הצהרות אופטימיות בדבר הסיכויים לפיוס בין ערבים ויהודים. בהנחה שהנציב העליון לא הטעה את הוועדה בכוונה, אמר ראפארד, הוא מסיק שהנציב לא בקיא מספיק בנעשה בשטח המנדט, ותהא אם הוועדה קיבלה מידע שגוי גם בנושאים אחרים. העניין חמור, אמר, משום שאם הוועדה מקבלת מידע מוטעה, כך גם המועצה.¹⁴¹ הוא הוסיף שהוא אינו סבור שיש להמתין למסקנותיו של הוועד-סימפסון כדי לחדש את ההגירה היהודית ושזו הייתה טעות של הבריטים לעצור אותה מלכתחילה רק כדי להרגיע את הערבים. מדיניות זו, לדעתו, תעודד את הערבים לנקוט

¹³⁶ דוח יעקבסון אל הנהלת הסוכנות היהודית, 13 ביוני 1930, ג'וי 1397-7; Pedersen. *The Guardians*, pp. 363-364.

¹³⁷ וייצמן לפליקס ורבורג, 17 ביוני 1930, ג'וי 1397A-1.

¹³⁸ MPMC 17 (extraordinary), 1930, p. 40.

¹³⁹ על שיחותיו של סוסקין עם ואן רייס, ראו: ז'בוטינסקי לגרוסמן, 14 בנובמבר 1929, א"מ"ז, 1-2 / 19 / 2; פרוטוקול מושב הוועד הפועל של הצה"ר בלונדון, 8 ביוני 1930, א"מ"ז, 2-1 / 5.

¹⁴⁰ MPMC 17 (extraordinary), 1930, pp. 40-40.

¹⁴¹ *ibid.*, pp. 44-45.

באלימות כל פעם שירצו לעצור את ההגירה וכך למעשה מבטלת הממשלה את עקרון התאמת קצב ההגירה ליכולת הקליטה הכלכלית של הארץ.¹⁴²

לקראת סיום המושב מונה צוות שבו היו חברים ואן רייס, ראפארד, אורטס ומרלין כדי לנסח את דוח ההמלצות. בהקדמה כתבו שהעניקו תשומת לב מיוחדת לתזכיר של הסוכנות היהודית. אך למעשה, הם אימצו את העמדה הציונית כולה: הם טענו שוועדת שאו שפטה באופן ידידותי מדי את התנהגות המנהיגים הערבים הפוליטיים והדתיים; שממשלת פלשתינה-א"י לא הפעילה צנזורה מספקת על הסתה בעיתונות הערבית; שהיא פעלה בהססנות, ולכן היא נושאת באחריות ישירה לפרוץ האלימות; שלא החזיקה מספיק כוחות ביטחון בארץ, והרבה מהכוחות הקיימים היו מבוססים על שוטרים ערבים שנטו לערוק ואפילו להצטרף לפורעים; שמשטר חזק והחלטי יותר היה מקטין את הסיכוי לאלימות, וייתכן שאף מונע אותה לחלוטין; שממשלת המנדט לא עשתה די כדי לקדם את בניין הבית הלאומי, כפי שהיא מחויבת לעשות בכתב המנדט; שהעוינות הערבית תדעך רק אם ממשלת המנדט תאמץ מדיניות כלכלית אקטיבית שתרחיב את יכולת הקליטה של המהגרים היהודים, מבלי לפגוע בכלכלת האוכלוסייה הערבית.¹⁴³

לא פחות חשוב מכך, הוועדה החליטה לאמץ פרשנות סופית לסעיף 2 בכתב המנדט, סעיף ההתחייבות הכפולה, לדידם. ועדת שאו המליצה לממשלה להכריע בנושא, והנה, ועדת המנדטים הקדימה אותה. עד כה הסכימו חברי ועדת המנדטים עם טענות הבריטים שההתחייבויות ליהודים ולערבים היו שוות משקל והתיישבו זו עם זו (reconcilable). עתה הם הסבירו כיצד יש לעשות זאת. עוד במהלך הדיונים טען ראפארד שלדרישותיהם של היהודים חשיבות גבוהה יותר: "תפקיד המעצמה המנדטורית הוא לכונן את הבית הלאומי היהודי ולפתח מוסדות לשלטון עצמי, בתנאי שאלה לא סותרים את הבית הלאומי. אם הערבים דוחים את התנאי הראשון של המנדט, אי אפשר להאשים את המעצמה המנדטורית על כישלונה להגשים את התנאי השני". תאודולי התנגד: כל המנדטים מבוססים על סעיף 22 באמנת חבר הלאומים, הקובע שרווחת האוכלוסייה המקומית, במקרה זה הערבים, בעדיפות ראשונה. "[מדיניות] הקמת הבית הלאומי היהודי חייבת להתאים עצמה לכינון מוסדות אוטונומיים".¹⁴⁴

בסופו של דבר, הפשרה שהציעה ועדת המנדטים בדוח ההמלצות היטיבה עם הציונים: ההתחייבויות הבריטיות היו אכן שוות משקל ואפשר ליישבן, אך יש להבדיל בין מטרות המנדט

¹⁴² ibid., p. 56
¹⁴³ ibid., pp. 138-144; Pedersen. *The Guardians*, pp. 364, 508 n. 20
¹⁴⁴ MPMC 17 (extraordinary), 1930, pp. 82, 49-50

(objects) לבין ההתחייבויות המיידיות (immediate obligations). הקמת הבית הלאומי וכינון מוסדות לשלטון עצמי היו מטרות המנדט. אין להקציב זמן להגשמתן, משום שמטרות אלה תלויות בנסיבות שלא בשליטת המעצמה המנדטורית, כגון משאבים כספיים עבור פרויקטים ציוניים או בשלות פוליטית של הערבים. ההתחייבויות המיידיות, לעומת זאת, בשליטת המעצמה המנדטורית, והן כוללות פעולות, כמו עידוד הגירה יהודית ועידוד מעורבות של האוכלוסייה הערבית בשלטון, שאמורות ליצר את התנאים שיאפשרו את הגשמת שתי המטרות. במשתמע, הוועדה קיבלה את העיקרון שאת המוסדות לשלטון עצמי יש לכונן רק לאחר שהערבים יסירו את התנגדותם למדיניות הבית הלאומי, או לאחר שהמאזן הדמוגרפי ייטה לטובת הציונים.¹⁴⁵

התגובה הבריטית

הממשלה הבריטית ראתה בביקורת ועדת המנדטים מתקפה חסרת תקדים, שאותה דרבנה תעמולה ציונית. במקום לעודד חשבון נפש, כפי שקיוותה הוועדה, גרמה הביקורת לממשלה לדבוק בדוח שאו והעצימה את המשבר בין ממשלת הלייבור לבין הציונים.¹⁴⁶ הדוח של ועדת המנדטים, כתב ראש הממשלה לנציב העליון, הוא "מסמך איום, שבניסוחו הייתה יד לכל אויבי אנגליה [...]". כשיונח הדוח בפני מועצת חבר הלאומים בספטמבר הוא יגרום לנו קשיים בלי סוף".¹⁴⁷ "איני רוצה לאבד את סבלנותי כלפי הציונים", כתב רמזי מקדונלד לעמיתו ממפלגת הלייבור, "אך הם ממש גורמים לכך. הם כבר הרחיקו לכת במדיניותם כמעט עד כדי הרס כל ההשפעה שיש להם [בלונדון]. [...] הגיעו אלי דיווחים לא מעודדים מז'נווה על התנהלותם שם".¹⁴⁸ הארי לוק, שהשתתף בדיונים, כתב שהדוח של ועדת המנדטים היה העתק כמעט מילה במילה של הביקורת הציונית כלפי הממשלה בלונדון ובירושלים.¹⁴⁹

ג'ררד קלאוסון, פקיד משרד המושבות שגם נכח בדיונים, היה הבוטה מכולם. הוא כינה את דוח ועדת המנדטים "התקפה מזיקה ומרושעת על הממשלה הבריטית. ההשראה הכללית היא ללא ספק יהודית". קלאוסון, שכאמור, התנגד מלכתחילה לנוכחות הציונית בז'נווה, הכה כעת על חטא, ותקף את הציונים ואת ועדת המנדטים כאחד: "עלינו לבקש מהמועצה לבטל את כל הדוח או לפחות

¹⁴⁵ עילם. **הסוכנות היהודית**, עמ' 225-228; 364-365; 145, pp. Pedersen. *The Guardians*,

¹⁴⁶ Bentwich. *England in Palestine*, p. 208

¹⁴⁷ פרטוקול ראיון של צ'נסלור עם מקדונלד ב-17 ביולי 1930, מצוטט אצל: Ofer. "The Commission on the Palestine Disturbances", p. 354

¹⁴⁸ מקדונלד למיכאל מרקוס (שהעביר את המסר מיד לווייצמן), 10 ביוני 1930, ג"ו 11-1396; דוח שיחה של ברנרד פלקסנר עם וייצמן, 16 ביוני 1930, ג"ו 22-1397. הממשלה זעמה גם על מאמרו הביקורתי של ויליאם מרטין "עוול ורשלנות" ב-4 ביוני. עילם. **הסוכנות היהודית**, עמ' 225.

¹⁴⁹ דוח של הארי לוק על הדיונים בוועדת המנדטים למשרד המושבות, 21 ביולי 1930, NA, CO 733/193/10A

חלקים גדולים ממנו. [...] כה מצער שהעברנו את התזכיר הציוני על ועדת שאו ללא התגובה שלנו, משום שהסתבר שוועדת המנדטים קיבלה את רוב הטענות של הסוכנות היהודית. [...] ידוע לכל שההסתדרות הציונית מחזיקה שני אנשים באורח קבע בז'נווה למטרות שתדלנות [lobbying] - האחד מר יעקבסון והאחר ד"ר כהני. אישים אלה היו פעילים מאוד במשך שהותנו בז'נווה, ואין לי שמץ של ספק שהם קיימו פגישות אישיות רבות עם רבים מחברי הוועדה. [...] זו שאלה של טקטיקה אם עלינו לפנות למועצה לגבי הלובי האישי הזה. תמיד נראה לי מעורר סלידה שההסתדרות הציונית מחזיקה אישים אלה בז'נווה, ואם אנחנו רוצים לשים קץ לתופעה הזאת, שהיא מטרד קבוע, עכשיו הזמן לעצור את זה".¹⁵⁰

"קרה מה שקרה", הוא המשיך, "אבל אני חושב שזכותנו למחות על זחיחות הדעת שבה קבעו חברי הוועדה 'אמרנו לכם' [שצריך להחזיק יותר כוחות בשטח]. [...] קשה להבין כיצד [בשנה שעברה] נתנה הוועדה אמון במעצמה המנדטורית באדיבות, ועתה, לאחר מעשה, הפכה את האמון לאזהרה חמורה. ועדת המנדטים ידעה בדיוק כמה כוחות יש לנו בפלשתינה, ורק חודש לפני פרוץ המהומות חבריה בחנו את הדוח של פלשתינה, ולא אמרו דבר שיכול לתת רושם ש[לדעתם] אין מספיק כוחות בשטח". על הפרשנות של ועדת המנדטים לסעיף 2 בכתב המנדט, כתב קלאוסון, "בנקודה הזאת נראה שהוועדה קיבלה ככתבם וכלשונם את הטענות היהודיות".¹⁵¹

אחרי שהרוחות נרגעו מעט פעלו במשרד המושבות והחוץ כדי לנסח תגובה רשמית. משרד החוץ ביקש מקסטטיני לדחות את הגשת דוח ועדת המנדטים למועצה וגם את פרסום הדוח בציבור, עד שהממשלה תמסור את תגובתה, ועד שזו תודפס ותצורף לקובץ הדוח כנספח. "זה הדבר הטוב ביותר שנוכל לעשות", כתב אוון ג' ר' ויליאמס, מבכירי משרד המושבות.¹⁵² קסטטיני הסכים לכל הבקשות, והתגובה הרשמית של הממשלה נשלחה לוועדת המנדטים בראשית אוגוסט וצורפה לקובץ הדוח של המושב. לפי לשון התגובה, הממשלה הופתעה מהביקורות כלפיה, וניסחה כמה טענות-נגד. הבריטים מחו בעיקר על כך שהוועדה נשענת על מסמך של צד שלישי, התזכיר של הסוכנות היהודית, ולחלופין, על היחס המבטל כלפי מסמך רשמי של המעצמה המנדטורית, דוח ועדת שאו, מסמך המבוסס על חקירה מעמיקה של ועדה בכירה ששמעה 130 עדויות, כלשון התגובה. התנהלות זו, כך נכתב, גורמת לממשלה לפקפק בטיב ההליכים של ועדת המנדטים.¹⁵³

¹⁵⁰ דוח של קלאוסון על הדיונים בז'נווה, 10 ביולי 1930, שם.

¹⁵¹ שם.

¹⁵² ויליאמס אל שילס, 22 ביולי 1930, שם.

¹⁵³ MPMC 17 (extraordinary), 1930, pp. 148-153

הדיונים הנוקבים והדוח הביקורתי הציבו את ועדת המנדטים לצד הציונים בחזית מאוחדת נגד הממשלה הבריטית. האם הייתה הוועדה מסוגלת למתוח ביקורת על הבריטים כפי שעשתה ללא הפעילות הציונית בזינווה במהלך חמש השנים האחרונות ובערב המושב בפרט? התשובה שלילית. זאת ועוד, אף שלא נכחו באולם הדיונים, למדו וייצמן ועקבסון על המתרחש במושב המיוחד כמעט בזמן אמת. לוגרד, שהגיע באיחור לזינווה ולא היה פעיל במיוחד במהלך המושב כפי שצפו הציונים, תרם את חלקו בכך שעדכן את וייצמן תוך כדי הדיונים: "אני חושב שאין לך מה לחשוש מהטון הכללי - ארחיק לכת ואומר שאהיה מופתע אם לא תהיה מרוצה". לוגרד השיא לווייצמן עצה, עזרה ועידוד: "סר ג'ון הופ-סימפסון צריך לראות את הפרוטוקול של הדיון הזה **לפני שהוא שולח את הדוח שלו** [הדגשה במקור]. [אנסה לסייע, משום ש]אני שומע שזה יגיע בעוד חודשיים, ולאנשים האלה [במזכירות] לוקח המון זמן להדפיס את הפרוטוקול. אני כותב כדי לעודד אותך, העציב אותי לראות אותך במצוקה כל כך גדולה במפגשנו האחרון. נ.ב. אני מצפה להיפגש איתך כשאשוב [לבריטניה]. יהיה לי הרבה לספר לך, דברים שלא אוכל לכתוב..."¹⁵⁴ בד בבד קיבל עקבסון מאנשי הקשר שלו במזכירות עדכונים שוטפים ומפורטים על הדיונים, אותם סיכם ושלח אל מפעיליו בלונדון. השמועות שהגיעו לאוזניו אמרו שהדוח יהיה לשביעות רצון הציונים.¹⁵⁵ ב-29 ביוני שב לוגרד ללונדון מזינווה שבידיו הטייטה הסופית של הפרוטוקול והדוח של המושב. למחרת הזמין את וייצמן לפגישה חשאית בלונדון כדי לאפשר לו לקרוא את החומרים טרם פרסומם.¹⁵⁶

על הדרך שבה תפס וייצמן את ההישג הדיפלומטי בזינווה אפשר ללמוד מהדיווח לוועד הפועל הציוני: "היינו במצב קשה", הצהיר. "מצד אחד המשכנו לנהל משא ומתן עם המעצמה המנדטורית, מצד שני, אנו עותרים כביכול כנגד המעצמה המנדטורית בטריבוניל הבין-לאומי". רבים בחוגים הפוליטיים בלונדון תופסים את ועדת המנדטים כאנטי-בריטית, הוסיף, ולכן לא נראה לו "שזה האינטרס של התנועה [...] לקחת את הדברים עד הקצה". עם זאת, "ועדת המנדטים הביעה באופן כללי את אותן עמדות שאנו לא [העזנו] להביע במהלך שנים של מאבק ציבורי עם הממשלה הבריטית [...] אם אוכל לתאר את עיקר התגובה [הבריטית לדוח הוועדה], זה יהיה משהו כזה: 'רבותיי חברי ועדת המנדטים, במשך עשר שנים שתקתם בקשר להכול, ועכשיו לפתע אתם מתנגדים למדיניות

¹⁵⁴ לוגרד לווייצמן, 9 ביוני 1930, ג'יו 1396-2.

¹⁵⁵ דוח עקבסון להנהלה בלונדון, 13 ביוני 1930, ג'יו 1397-7.

¹⁵⁶ לוגרד לווייצמן, 30 ביוני 1930, ג'יו 1400-27. על רקע קרבה זו ולאור הביקורת הציונית החריפה כלפי צינלור, וייצמן ניסה לקדם את מינויו של לוגרד כמחליפו של צינלור כנציב עליון בפלשתינה-א"י. ראו: וייצמן למלקולם מקדונלד, 9 ביולי 1930, ג'יו 1403-16. הניסיון נכשל, אך שנה לאחר מינתה הממשלה במקום צינלור נציב עליון שהיה מקובל על הציונים, סר ארתור ווקופ (Wauchope).

שלנו בפלשתינה'. [...] הביקורת של ועדת המנדטים הפתיעה [את הבריטים] אף יותר מכיוון [...]. [שהיא] נבעה מ'תזכיר יהודי'. להערה זו של הבריטים יש ניחוח שאנו היהודים מכירים טוב מאוד. [...] התיאור הזה אינו מקרי". לאחר דבריו של וייצמן התבקש יעקבסון להסביר לנוכחים על הפרוטוקול של המושב, הדוח והתגובה הבריטית.¹⁵⁷ בסיום דבריו התנהל דיון, ודוד בן-גוריון אמר, שאף על פי שדוח ועדת המנדטים נתן לציונים סיפוק מוסרי, עליהם להכיר ולדעת כי מרכז הפוליטיקה הציונית נמצא בלונדון ולא בז'נווה, ולכן, "אל לנו לנהל מלחמה נגד אנגליה".¹⁵⁸

בקרת הנוזקים של ממשלת בריטניה, ספטמבר 1930

בלונדון נראה היה שווייצמן איבד את מגע הקסם שלו. קשריו עם פספילד ועם אנשי משרד המושבות נותקו בקיץ 1930 כמעט לחלוטין.¹⁵⁹ הוא חשש, ובצדק, שהממשלה תצליח לבטל גם את ההישג בחבר הלאומים על ידי השפעה על המועצה, שעתידה בספטמבר לדון בדוח ועדת המנדטים.¹⁶⁰ אנשי משרד החוץ כבר הפעילו קשרים עם קטסטיני, וזה הראה להם באופן חשאי את הדוח הראשוני של פרוקופה, המדווח של דוח ועדת המנדטים במועצה. הבריטים חשבו שהנוסח מחמיר עימם, וביקשו מקטסטיני לבחון את האפשרויות לתקן אותו.¹⁶¹

בינתיים, בראשית אוגוסט, נסע מנחם כהני, עוזרו של יעקבסון, להלסינקי כדי להיפגש עם פרוקופה ואנשיו. הוא הציג בפניהם את העמדה הציונית והשאיר להם מסמכים נוספים לעיון.¹⁶² ימים ספורים לאחר מכן הגיע קטסטיני להלסינקי. רולנד ספרלינג (Spreling), הנציג הבריטי בהלסינקי, שמע מאיש קשר שלו בקונסוליה האיטלקית שקטסטיני הגיע כדי ללחוץ על פרוקופה לנסח הצהרה שתרכך או תנטרל את הביקורת של ועדת המנדטים. פרוקופה סירב תחילה, סיפר לו איש הקשר, אך קטסטיני איים: האם באמת כדאי לפינלנד להתגרות באימפריה הבריטית? פרוקופה התמרמר, אבל הלחץ השפיע. למחרת הוא הודיע לקטסטיני שהוא מוכן לכתוב דוח מרוכך, וייתכן אף שקטסטיני הכתיב לו את הנוסח הרצוי.¹⁶³ ההיסטוריון פנחס עופר העריך שקטסטיני פעל בהוראת אנשי משרד החוץ הבריטי, עימם היו לו קשרים טובים, והצביע על כך שזו לא הייתה הפעם

¹⁵⁷ פרוטוקול ישיבת הוועד הפועל הציוני בברלין, 25 באוגוסט 1930, ג"ו 12-1410.

¹⁵⁸ דבר, 3 בספטמבר 1930.

¹⁵⁹ גולני וריינהרץ. האב המייסד, עמ' 292-294.

¹⁶⁰ דוח שיחה של ברנרד פלקסנר עם וייצמן, 16 ביוני 1930, ג"ו 22-1397. וייצמן גם ביקש לראות את התגובה הבריטית הרשמית לדוח ועדת המנדטים לפני פרסומה הרשמי, אך אוון ויליאמס, איש משרד המושבות, סירב. ראו: NA, CO 733/193/10B.

¹⁶¹ מונטיגל לקטסטיני, 15 באוגוסט 1930, NA, CO 733/193/10A.

¹⁶² יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 7 באוגוסט 1930, ג"ו 15-1408.

¹⁶³ ספרלינג לשילס, 19 באוגוסט 1930; לארתור הנדרסון, 25 באוגוסט 1930, NA, CO 733/193/10B.

הראשונה שהוא סייע להם. אולם, במקרה הזה, הסגנון המאיים של קטסטיני מעורר חשד לשיתוף פעולה פסול ולא אתי.¹⁶⁴

נראה שאנשי משרד המושבות לא ידעו על תיאום בין פקידים במשרד החוץ לבין קטסטיני. "משרד החוץ הציע כמה שינויים בנוסח [הדוח של פרוקופה, בשלהי יולי] ומאז לא שמע על העניין, ולא פנה אל הממשלה האיטלקית בנושא", כתב שילס, תת שר המושבות, לספרלינג. ויליאמס, אחד מבכירי משרד המושבות, היה מרוצה מהנוסח המרוכך שהכתיב קטסטיני לפרוקופה, אבל המליץ שהממשלה תתנער מהפעולה האיטלקית. הוא העריך שקטסטיני פעל בהוראת מוסוליני, שביקש להיטיב עם הממשלה הבריטית. ספרלינג סבר שההפך הוא הנכון, שהממשלה האיטלקית ניסתה להביך את בריטניה.¹⁶⁵ כך או כך קטסטיני שב לזינווה ובידיו הדוח המתוקן, ודראמונד מילא אחר בקשת אנשי משרד החוץ ושלח להם עותק בחשאי. במשרדי הממשלה נשמו לרווחה.¹⁶⁶

תמונה 16 : היילמאר פרוקופה, שר החוץ של פינלנד בין 1927-1931 והמדווח על המנדטים במועצת

חבר הלאומים ב-1930. מקור : LONTAD (<https://lontad-project.unog.ch/idurl/1/10011>)

יעקבסון דיווח על יציאתו של קטסטיני להלסינקי מיד לאחר ששמע על כך. זה היה טבעי שמנהל מחלקת המנדטים קיים קשרי עבודה עם המדווחים על המנדטים, אך הפעם חשד יעקבסון שמשוה מתרחש מאחורי הקלעים. הוא שיער שקטסטיני עשה יד אחת עם הבריטים כדי לעכב את הגעת הדוח של פרוקופה לזינווה, מה שיגרור דחיית הדיון כולו.¹⁶⁷

אולם הדיון במועצה התקיים כמתוכנן, ב-8 בספטמבר. הנדרסון פתח ואמר שממשלת הוד מלכותו מכירה בתפקידה של ועדת המנדטים לבקר ומעריכה את עבודתה. לאחר מכן עדכן את

¹⁶⁴ Ofer. "The Commission on the Palestine Disturbances", p. 361, n. 69
¹⁶⁵ שילס לספרלינג; ויליאמס לשילס, 19 באוגוסט 1930; ספרלינג להנדרסון, 25 באוגוסט 1930, NA, CO 733/193/10B.

¹⁶⁶ דראמונד לקדוגן, 21 באוגוסט 1930, קדוגן לדראמונד, 27, 30 באוגוסט 1930, שם.
¹⁶⁷ יעקבסון להנהלה הציונית בלונדון, 7 באוגוסט 1930, ג'יו 15-1408, JTA; 22 באוגוסט 1930.

עמיתיו שהממשלה ממתינה למסקנות החקירה של הו-סימפסון כדי לפרסם את המדיניות החדשה. גם פרוקופה שיבח את עבודת ועדת המנדטים, אולם, "בעוד שהוועדה העירה על כך שמבין הגורמים השונים לפרוץ האלימות, יש כאלה שהיו באחריות המעצמה המנדטורית, היא [המעצמה המנדטורית] הדגישה שוב [בפני המועצה] את הקשיים הגדולים הכרוכים במציאת פתרון לבעיית פלשתינה [...] קשיים אלה [...] גברו [לאחרונה] לאור אופייה החדש לגמרי של המשימה שלפניה, ולכן האחריות של הממשלה בפלשתינה-א"י פוחתת. [...] המדיניות של המעצמה המנדטורית לא ראויה לביקורת כזאת". בסיכום המליץ פרוקופה לעמיתיו במועצה להצביע על החלטה (שכנראה נוסחה על ידי משרד החוץ או קטסטיני), לפיה הממשלה הבריטית תבחר בעצמה אילו מן המסקנות וההמלצות שבדוח הוועדה תאמץ.¹⁶⁸

פרוקופה הטיל ספק בעבודת הוועדה, ודניאל ואן רייס, שייצג בישיבה את ועדת המנדטים כסגן יושב הראש שלה, לא הצליח לשמור על שלוותו. ועדת המנדטים ניהלה חקירה יסודית ורצינית, אמר, והפרוטוקולים של הדיונים יעידו על כך. למרות המאמצים הגדולים של הוועדה, המעצמה המנדטורית דחתה את גישתה ולא כיבדה את ההליך שהיא ניהלה. פרוקופה הודה לוואן רייס על הערותיו ולוועדת המנדטים על שהפגינה רוח של אובייקטיביות מוחלטת. המועצה ניגשה להצביע והמלצתו של פרוקופה התקבלה פה אחד.¹⁶⁹

5.3. דוח ועדת המנדטים כתחמושת נגד הספר הלבן של פספילד

חוסר ודאות סביב המושב ה-19, אוקטובר-נובמבר 1930

דוח הו-סימפסון הוגש לממשלת בריטניה באוגוסט והתפרסם בציבור ב-21 באוקטובר.¹⁷⁰ באותו יום פרסמה הממשלה את המדיניות החדשה שלה בספר לבן חדש (הספר הלבן של פספילד): ההגירה היהודית ומכירת האדמות ליהודים יוגבלו, על בסיס ההמלצות של ועדת שאו ודוח הו-סימפסון. הממשלה חזרה על מחויבותה לכונן מוסדות לשלטון עצמי בפלשתינה-א"י. וייצמן פירש את הקו החדש כביטול מדיניות הבית הלאומי היהודי והחליט להתפטר באופן מיידי מתפקידו כנשיא ההסתדרות הציונית העולמית ונשיא מועצת הסוכנות היהודית. הודעת ההתפטרות, שפורסמה במלואה גם בעיתונות האנגלית, הייתה למעשה הכרזה מחושבת על כישלון הברית האנגלו-ציונית,

¹⁶⁸ פרוטוקול ישיבה מס' 60 של מועצת חבר הלאומים, 8 בספטמבר 1930, בתוך: *LNOI*, 11 (11), November 1930, pp. 1291-1296.

¹⁶⁹ *ibid.*, p. 1296.

¹⁷⁰ על פי הדוח, (Cmd. 3686), לא נשארו בארץ עתודות קרקע להתיישבות יהודית בתנאים הקיימים. יש לעשות מאמץ בשנים הקרובות כדי להטיב את מצב הפלאחים ולשקם אותם על הקרקע. לאחר הסדרת האדמות עם הערבים, ניתן יהיה ליישב עוד 20,000 משפחות יהודיות בקרקעות הבלתי מפותחות שבבעלות המוסדות הלאומיים. ההגירה היהודית תווסת על פי ההתפתחויות הללו. ראו: עופר. "התגבשות משטר המנדט", עמ' 306-307.

פרויקט חייו, והיא גייסה בכירים מהקואליציה ומהאופוזיציה, שתבעו מהממשלה לבטל לאלתר את הספר הלבן. ארגונים יהודיים וציוניים ברחבי תבל פרסמו מחאות וארגנו הפגנות. קואליציית הלייבור בראשותו של רמזי מקדונלד, שממילא הייתה רופפת, ספגה מהלומה.¹⁷¹

אבל בזה לא היה די. לאור ההישג במושב ועדת המנדטים האחרון והמשבר הפוליטי שגרם וייצמן בלונדון, לטשו הדיפלומטים הציונים את עיניהם אל המושב הבא של ועדת המנדטים: דוח ביקורתי נוסף נגד הממשלה, כך חשבו, יכול היה להפיל אותה לקרשים. הספר הלבן נשלח אל חבר הלאומים מיד עם פרסומו, ולאיש לא היה ברור מה תהיה תגובת חברי הוועדה ואם יש להם כוונה לדון בו במושב הקרוב, שאמור להיפתח ימים ספורים לאחר מכן. פלשתינה-א"י לא הייתה על סדר היום, וממילא לחברי הוועדה לא היה מספיק זמן כדי ללמוד את המסמכים. כהני בירר עם קטסטיני, וזה אמר לו שהוא סבור שוועדת המנדטים תרצה בכל זאת להגיב. "חובתנו לעשות כל מה שאפשר כדי לספק לחברי ועדת המנדטים את המידע הדרוש", כתב יעקבסון לווייצמן. הוא הציע שהנהלת הסוכנות תשלח לוועדה מסמך קצר המתייחס לספר הלבן, והמליץ לווייצמן להגיע לזינווה כדי להרצות בפני חברי הוועדה באופן לא רשמי ובצורה שלא תכעיס את הבריטים יתר על המידה.¹⁷² יעקבסון סבר שאם הנושא לא יעלה במושב הקרוב יידחה הדיון בו למושב הבא, ביוני 1931, אלא אם המועצה בישיבתה בינואר, תחליט לזמן מושב מיוחד, אף שהסיכוי לכך היה נמוך. על כן סבר שכדאי לבקש דחייה של הדיון בספר הלבן לסוף המושב, כדי שתהיה לסוכנות היהודית אפשרות לשלוח תזכיר מפורט בצינורות המקובלים. הוא הציע שווייצמן יכתוב על כך למקורביו בוועדה וישלח בקשה רשמית למשרד המושבות.¹⁷³

וייצמן התלבט. הוא כתב לשפאייר בבליגיה וביקש ממנו לברר עם אורטס מה הוא מיעץ לו לעשות ביחס למושב הקרוב.¹⁷⁴ אורטס השיב שאיש בוועדה אינו מצפה שהסוכנות היהודית תנסח תזכיר מפורט בהתראה כה קצרה, ולדעתו הוועדה כלל לא מתכוונת לדון בנושא. הוא הוסיף כמה עצות עבור וייצמן: כדאי שהתזכיר הציוני העתידי יהיה מבוסס על הסתירות שבין הספר הלבן והפרוטוקולים של ועדת המנדטים. והדגים: במושב האחרון טען שילס שההגירה היהודית הוגבלה כצעד זמני לחלוטין, אך לא כך כתוב בספר הלבן. כמו כן, ועדת המנדטים קבעה, והבריטים הסכימו, ש"ביקורות כלפי מדיניות המעצמה המנדטורית יהיו מוצדקות רק אם היא תקפיא את הבית

¹⁷¹ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 296-298; עופר. "התגבשות משטר המנדט", עמ' 314.

¹⁷² יעקבסון לווייצמן, 27 באוקטובר 1930, ג"ו 11-1430.

¹⁷³ פנחס רוזנבליט לווייצמן, 30 באוקטובר 1930, ג"ו 10-1433.

¹⁷⁴ וייצמן לשפאייר, 27 באוקטובר 1930, ג"ו 5-1430; וייצמן לשפאייר, 30 באוקטובר 1930, ג"ו 28-1433.

הלאומי במצב הנוכחי של התפתחותה". הספר הלבן, טען אורטס, מקפיא למעשה את הבית הלאומי במצבו הנוכחי.¹⁷⁵

וייצמן פנה גם ללוגרד. השניים נפגשו בלונדון בשלהי אוקטובר והתכתבו באינטנסיביות בשבוע שלאחר מכן. וייצמן העביר לו דוח המסכם את טענות הציונים נגד הספר הלבן, ולוגרד הבטיח להעביר אותו באופן לא רשמי לעמיתיו בוועדה. וייצמן שלח ללוגרד גם תכתובות פרטיות וחשאיות שלו עם פספילד ועם מקדונלד, בניסיון להראות לו שלפי המכתבים הללו העילה הראשית לפרסום הספר הלבן היא החשש של הבריטים מפני מהומות הערבים. הספר הלבן, לדבריו, מצדיק את האלימות באוגוסט 1929, והנסיגה הבריטית מהתחייבויות ליהודים כבר עתה גורמת לעמים אחרים באימפריה הבריטית לחשוש מפני הפרת הבטחות בריטיות. לוגרד עיין במסמכים הרבים והמליץ לווייצמן לשלוח תזכיר לא רשמי לוועדת המנדטים, כך שלכל חברי הוועדה תהיה גישה לטענותיו. הוא גם המליץ לו להגיע בעצמו לזינווה, כפי שהמליץ יעקבסון, ולשטוח את טענותיו בפני אנשי הקשר שלו.¹⁷⁶

תמונה 17: הלורד פרדריק לוגרד, 1936. מקור: Painting by W.J. Carrow, 1936; in the National Portrait Gallery, London (<https://www.britannica.com/biography/Frederick-Lugard>)

לאונרד שטיין התבקש לנסח בזריזות תזכיר הכולל את מחאת הסוכנות היהודית נגד הספר הלבן, במטרה להפיצו ישירות ובאופן לא רשמי אל חברי ועדת המנדטים, טרם סיום המושב.¹⁷⁷ אולם כבר בראשית הדיונים נרמז ליעקבסון שהוועדה לא תדון בדוח הופ-סימפסון ובספר הלבן משום שתבריה לא הספיקו להעמיק בקריאתם. הדיון נדחה למושב של השנה הבאה (ביוני 1931)

¹⁷⁵ שפאיר לווייצמן, 31 באוקטובר 1930, ג"ו 11-1434.
¹⁷⁶ לוגרד לווייצמן, 27 באוקטובר 1930, ג"ו 317-1430; 29 באוקטובר 1930, ג"ו 7-1432; וייצמן ללוגרד, 30 באוקטובר 1930, ג"ו 2-1433; לוגרד לווייצמן, 3 בנובמבר 1930, ג"ו 11-1436; וייצמן לשפאיר, 3 בנובמבר 1930, ג"ו 4-1436.
¹⁷⁷ וייצמן ללוגרד, 4 בנובמבר 1930, ג"ו 1-1437; Leonard Stein. *Memorandum on the Palestine White Paper of October 1930*. London: The Jewish Agency for Palestine, 1930

בנוכחות נציג בריטי שיהיה מוסמך להסביר את המדיניות החדשה.¹⁷⁸ למרות זאת, עקב יעקבסון מקרוב אחר הדיונים במושב הנוכחי (ה-19, בנובמבר 1930), אך לא היה לו מה לדווח.¹⁷⁹ הציונים קיוו לסבב נוסף של ועדת המנדטים נגד הבריטים, אבל הבינו שרוח הקרב בוועדה התפוגגה ברובה.

ביקורת ועדת המנדטים מובאת לפרלמנט

בפרלמנט הבריטי, לעומת זאת, היו כמה חברים שהגיעו נחושים למאבק. התפטרותו של וייצמן עוררה כעס אצל רבים מתומכיו באליטה הפוליטית בלונדון. מקדונלד, שהבין שמעמדו הפוליטי מתערער, חידש את המשא המתן עם וייצמן. הוא מינה ועדת שרים בראשות שר החוץ, הנדרסון, שתפקידה היה לנסח מדיניות בריטית חדשה שתהיה מקובלת על הממשלה ועל ההנהלה הציונית. הדיון הראשון של ועדת השרים נפתח ב-17 בנובמבר, ממש באותו היום שבו כונס בפרלמנט דיון על פלשתינה-א"י.¹⁸⁰

בזה אחר זה תקפו נואמים מהמפלגה השמרנית והליברלית את הספר הלבן. אחדים מהם נעזרו בביקורת של ועדת המנדטים כדי לבסס את טענותיהם. הגדיל לעשות דיויד לויד ג'ורג', ראש הממשלה בעת חתימת הצהרת בלפור ופרו-ציוני ידוע. הוא הגיע לדיון מצויד בעותק של הפרוטוקול והדוח של ועדת המנדטים, והרבה לצטט מהם. לטענתו, ועדת המנדטים מעולם לא נזפה במעצמה מנדטורית כלשהי כפי שהיא נזפה בבריטים. "ומה הייתה תשובת הממשלה? [פרסום] הספר הלבן [...] תשובתה הייתה למעשה קריעת כתב המנדט. נזפו בכך משום אתם לא מיישמים אותו". לויד ג'ורג' הרבה להזכיר את ביקורתו של ראפארד על הגבלת ההגירה היהודית ועל אוזלת ידה של ממשלת פלשתינה-א"י בעידוד התיישבות יהודית. שילס ענה לו שיש חברים בוועדת המנדטים שדעתם שונה, ושההגירה וההתיישבות היהודית אינן ההתחייבויות החשובות ביותר בכתב המנדט, אלא כינון מוסדות לשלטון עצמי. לדבריו, הספר הלבן מציע, כפי שוועדת המנדטים הציעה, לתת מעמד שווה משקל וחשיבות לשתי ההתחייבויות שבכתב המנדט. הממשלה הזאת אמנם נכנסה ליותר פרטים בספר הלבן, אמר שילס, אך העקרונות המרכזיים של המדיניות החדשה אינם שונים מאלה של מדיניות הממשלות הקודמות.¹⁸¹

הדיון בפרלמנט הבריטי מעיד על חשיבותה של זינווה. ועדת המנדטים לא יכולה לאלץ את הממשלה לשנות מדיניות, אך הביקורת שלה סייעה למתנגדי הספר הלבן להילחם בה ולהגביר את

¹⁷⁸ MPMC 19, 1930, p. 206

¹⁷⁹ יעקבסון לווייצמן, 14 בנובמבר 1930, ג'וי 6-1444.

¹⁸⁰ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 300-303.

¹⁸¹ דיון בבית הנבחרים, 17 בנובמבר 1930, האנסארד, כרך 245, טורים 210-77; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 304.

הלחץ על הממשלה.¹⁸² כדי להגביר עוד את הלחץ, חידש וייצמן את השיחות עם ממשלת צרפת בנוגע להתיישבות יהודית בסוריה, שיחות שהחלו ב-1926 ונזנחו. סוקולוב ולאון בלום הובילו את המהלך וביקשו מיעקבסון ומבכירי התנועה הציונית בצרפת לגייס תמיכה של פוליטיקאים צרפתים. יעקבסון, שחשש מסיום המנדט בפלשתינה-א"י בטרם עת, המשיך לחפש פריצת דרך מדינית יצירתית. התכנית להתיישבות יהודית באזור תדמור, מאות קילומטרים מגבול פלשתינה-א"י, עוררה בו עניין. ב-1926 שלל וייצמן את הצעת תדמור בגלל הריחוק הגאוגרפי של האזור מהמרכז ההתיישבותי היהודי בארץ ישראל, אולם עתה השתכנע יעקבסון שיש בה פוטנציאל מעשי, ושריכוז יהודי במדבר הסורי, על כל הקשיים הצפויים, יכול להיות "בית לאומי שני".¹⁸³ אך לווייצמן לא היה עניין בתכנית תדמור בעת ההיא, אלא רק כדי להתריס נגד ממשלת הלייבור.¹⁸⁴

אגרת מקדונלד בחבר הלאומים

בשעה שוועדת השרים בראשותו של הנדרסון דנה במתווים שונים, פעלו וייצמן בלונדון ויעקבסון בז'נבה כדי להבטיח את תמיכת ועדת המנדטים במאבקם בספר הלבן. בדצמבר אירח וייצמן בביתו את לוגרד, ובראשית ינואר 1931 את ראפארד. הוא נתן לשניהם עותקים של התזכיר החדש שחיבר לאונרד שטיין, ועדכן אותם בשיחות עם הנדרסון. השניים הביעו תמיכה והשיאו עצות. וייצמן לא טרח להסתיר פגישות אלה מעיני הממשלה. אדרבה, סביר להניח שהוא קיווה ששמע הביקורים הללו יוסיף לחץ על הממשלה.¹⁸⁵

בז'נבה התמקד יעקבסון בשיבת המועצה הבאה, בינואר 1931, ובמושב ה-20 של ועדת המנדטים ביוני. הייתה לו סיבה טובה להיות אופטימי בנוגע למינוי של המדווח החדש על המנדטים במועצה, שר החוץ היוגוסלבי, וז'יסקוביץ' (Marinković). בשיבת המועצה האחרונה הצהיר מרינקוביץ' על תמיכתו בזכויות האוכלוסייה המוסלמית בפלשתינה-א"י, כנציג של מדינה שבה עשירית מאוכלוסייתה מוסלמית, אך הוא הוסיף שיש לו אמון מלא בכך שבריטניה תגשים את הבטחותיה לעם היהודי, "אחד מהעמים הגדולים בהיסטוריה".¹⁸⁶ יעקבסון ביקש מברודצקי אישור לשלוח את כהני אל מרינקוביץ' כדי שילמד אותו על העמדה הציונית. הוא חשב שיהיה נכון לשלוח

¹⁸² Pedersen. *The Guardians*, p. 366

¹⁸³ סוקולוב לווייצמן, 27 בנובמבר, ג'יו 19-1450, 8 בדצמבר 1930, 12-1457; וייצמן ליעקבסון, 4 בדצמבר 1930, ג'יו 4-1455; על תכנית תדמור כ"בית לאומי שני", במכתבו של יעקבסון לווייצמן וברודצקי, 11 בדצמבר 1930, ג'יו 17-1459.

¹⁸⁴ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 868, הערה 56.

¹⁸⁵ וייצמן ללוגרד, 2 בדצמבר 1930, ג'יו 12-1454; מייבל מאס (מזכירתו של וייצמן) ללוגרד, 5 בדצמבר 1930, ג'יו 17-1456; וייצמן לראפארד, 23 בדצמבר 1930, ג'יו 20-1465; וייצמן לראפארד, 3 בינואר 1931, ג'יו 1-1472.

¹⁸⁶ פרוטוקול ישיבה מס' 60 של המועצה, 8 בספטמבר 1930, בתוך: *LNOJ*, 11 (11), November 1930, p. 1296.

לחברי המועצה מסמכים לקריאה, ועדיף מסמכים קצרים יותר מהתזכיר של שטיין. בסופו של דבר החליטה המועצה לדחות את הדיון עד לאחר שוועדת המנדטים תבחן את הספר הלבן ותגיש את המלצותיה.¹⁸⁷

ב-13 בפברואר הבשילו בלונדון השיחות בין הממשלה לווייצמן לכדי מכתב שניסח הנדרסון, בחתימת ראש הממשלה. הספר הלבן לא בוטל, אך קיבל פירוש שמשמעו נסיגה מהמדיניות החדשה: הממשלה לא שוקלת עצירה של ההגירה היהודית ולא רומזת על איסור מכירת קרקעות ליהודים; ההתחייבות בכתב המנדט ניתנה לכל יהודי העולם, לא רק ליהודי פלשתינה-א"י; ההתחייבות לייצר תנאים שיקלו על מפעל בניית הבית הלאומי היהודי תקפה, ואפשר לקיימה מבלי לפגוע בזכויות האוכלוסייה הלא יהודית. דבר לא נאמר על כינון מוסדות לשלטון עצמי.¹⁸⁸ לוגרד כתב לווייצמן: "אני שמח לראות שהתוצאה של המשא ומתן עם פספילד ומשרד החוץ התקבלה בסיפוק אצל ההסתדרות הציונית. אנא קבל את איחולי מקרב לב על התוצאה".¹⁸⁹

בצד השמחה, חשש יעקבסון שוועדת המנדטים תעודד צעדים לכינון מועצה מחוקקת. באפריל שב לז'נווה ושוחח עם אנשי הקשר שלו על עצמאות עיראק, על השמועות שצרפת מתכוונת לחסל את המנדט בסוריה ועל ההשפעה של התפתחויות אלה על המנדט בפלשתינה-א"י. ראפארד לא היה מוטרד. הוא חזה שיום אחד יקומו בפלשתינה-א"י מוסדות ייצוגיים, אך לא סבר שזה יקרה בקרוב או שחבריו בוועדה יתעקשו על הנושא הזה במושב הבא.¹⁹⁰ לוגרד, לעומת זאת, ייעץ לווייצמן שלא להרפות מהלחץ על חברי הממשלה הבריטית, פן יחסלו את המנדט או יבקשו לבטל את סעיפי הבית הלאומי.¹⁹¹

הדיון על פלשתינה-א"י במושב ה-20 של ועדת המנדטים, ביוני 1931, התנהל באווירה רגועה יותר מזו של השנה הקודמת. ואן רייס מתח שוב ביקורת על המדיניות הבריטית. הוא תקף את דוח הופ-סימפסון ואת הספר הלבן נקודה אחר נקודה, אם כי ציין לשבח את איגרת מקדונלד, שמעניקה לספר הלבן פרשנות שעולה בקנה אחד עם סעיפי כתב המנדט. הוועדה שיבחה את שילס, הנציג הבריטי המוסמך, על השבת הסדר הציבורי בארץ ועל הצגת תכנית התיישבות חדשה שכללה הסדר ליישוב מחדש של פלאחים שנושלו מאדמתם והכשרת קרקעות חדשות להתיישבות יהודית. שילס עדכן את הוועדה שיש לממשלה כוונות להתקדם לכיוון כינון מועצה מחוקקת, אך לא הציג לוחות

¹⁸⁷ יעקבסון לברודצקי, 12 בדצמבר 1930, יעקבסון לפליקס רוזנבליט, 27 בדצמבר 1930, אצ"מ L-9-22.
¹⁸⁸ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 309-311; מיכאל כהן, "וייצמן והבריטים: ניצחון וטרגדיה", בתוך: כהן וחזן, **וייצמן מנהיג הציונות**, עמ' 252-253.
¹⁸⁹ לוגרד לווייצמן, 5 במרס 1931, ג"ו 1492-19.
¹⁹⁰ יעקבסון לווייצמן, 1 במאי 1931, ג"ו 1504-9.
¹⁹¹ הקסטר לפליקס ורבורג, 25 במאי 1931, ג"ו 1508-15.

זמנים. ואן רייס ביקש שתהליך ארגון המועצה המחוקקת, לכשיצא אל הפועל, ייעשה בזהירות ובמחשבה, לאור האופי המורכב והייחודי של המנדט בפלשתינה-א"י.¹⁹²

הדיפלומטים הציונים עקבו אחר הדיונים במושב ה-20, אך וייצמן לא הגיע הפעם. "ממשלתנו רגישה מאוד בנוגע לביקורים שלי בז'נווה ואני מעדיף לעמוד מרחוק", כתב לראפארד כדי להסביר את היעדרו.¹⁹³ יעקבסון, שקיבל דיווחים שוטפים, העריך שעצם הדיון על הרכב המועצה המחוקקת, והעובדה שאפילו ואן רייס לא יצא נגדה בגלוי, מבשרים רעות. הוא דיווח שכל בני שיחו, ללא יוצא מן הכלל, אמרו לו שהם מודאגים מהקונגרס הציוני ה-17 (שעתיד להיפתח בבאזל ב-30 ביוני 1931). הם סמוכים ובטוחים שאם הקונגרס יענה לדרישתו של ז'בוטינסקי להצהיר שהמטרה הסופית של התנועה הציונית היא הקמת מדינה יהודית בשתי גדות הירדן, יתרגש אסון על הציונים, "עם הערבים, מול המעצמה המנדטורית ומול ועדת המנדטים, שאף אחד מחבריה [הדגשה במקור] לא יגן על דרישות [יהודיות] קיצוניות..."¹⁹⁴.

צירי הקונגרס הציוני ה-17 לא בחרו בווייצמן לנשיאות, לראשונה מאז 1920. הפוליטיקה של ההסתדרות הציונית הושפעה בשנים האחרונות ממעורבותו של הציבור הרחב ושל מפלגות שייצגו אותו. הנטייה של וייצמן לפעול לבד ולשתף רק חוג מצומצם של מקורבים, וכן ההתנשאות שהפגין כלפי עמיתיו בתנועה פגעו בתמיכה בו. בד בבד, ציבור גדול, ובו מנהיגים ציונים בפלשתינה-א"י וארצות הברית, וכמובן הרוויזיוניסטים, ראו בווייצמן אשם בהשתלשלות האירועים מאז אוגוסט 1929 ובהידרדרות היחסים עם הבריטים בשנתיים האחרונות. איגרת מקדונלד, ההישג הדיפלומטי הגדול של וייצמן בלונדון, לא שינתה את המצב. הקונגרס בחר במקומו בנחום סוקולוב לנשיא ההסתדרות הציונית, והכוח העולה והדומיננטי בקונגרס היה מפא"י. וייצמן אמנם הפסיד בבחירות, אך העובדה שהקונגרס בחר בסוקולוב, ולא בז'בוטינסקי, מלמדת שדרכו הזהירה והפרגמטית של וייצמן ניצחה.¹⁹⁵

יעקבסון, שאיבד את הממונה הנערץ עליו, התאבל: "לנצח נצחים אתה נשיא, זאת לא ישלל ממך שום קונגרס ושום הצבעות [...] ואותי עליך למנות תמיד עם חוג 'החברים למאבק' הנאמנים והמסורים ביותר מתוך הכרה ועם חוג הידידים מתוך אהבת נפש ורגשי כבוד. [...] קשה לי לספר לך

¹⁹² MPMC 20, 1931, pp. 71-111

¹⁹³ וייצמן לא הגיע לז'נווה גם משום שבאותם ימים הוא התאושש מניתוח להסרת השקדים. וייצמן לראפארד, 20 ביוני 1930, ג"ו 4-1514.

¹⁹⁴ יעקבסון לווייצמן, 18 ביוני 1931, ג"ו 16-1513.

¹⁹⁵ על הקונגרס הציוני ה-17, ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 313-339.

על רגשותיי ועל הלכי רוחי הליריים: בהיעדרך רוצה אני לומר לך הרבה; בנכחותך רוצה אני להקשיב לך; אבל אתה שותק ומביט בחומרה; ואני שותק במבוכה; לא ניתן לי להעסיק את מחשבתך; כל זה היה מצחיק; אלמלא היה עצוב כל כך". הוא תכנן להקים מפלגה חדשה סביב וייצמן: "גרעין אזוטרי סגור ומסוגר, כעין מסדר בונים ציוני, [...] הייתי מקים לך אותו עד סוף השנה, כמובן איתך בראש. (זאת בסוד כמובן, [...]) מזמן אני חולם על זה, וצעדים ראשונים להגשמה כבר עשיתי)". הוא כבר הגה את הסלוגן ("קדימה עם וייצמן"), ניסח מצע פוליטי וערך רשימת חברי מפלגה. וייצמן לא התלהב מהרעיון, אבל דאג לשמור את יעקבסון הנאמן קרוב אליו.¹⁹⁶

¹⁹⁶ יעקבסון לוייצמן, 7 ו-16 באוגוסט 1931, ג"ו 24-1522, 4-1525; יעקבסון לוייצמן, 22 באוקטובר 1931, ג"ו 17-1536; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 466-467.

פרק שישי

מעורבות חבר הלאומים בשאלת עתידה המדיני של פלשתינה-א"י, 1931-1935

החזית הציונית-ז'נוואית מ-1930 חיזקה מעתה ואילך את אמונם של הציונים בחבר הלאומים. אולם בשנות ה-30 החל החבר לאבד בהדרגה מיוקרתו. ראשית התהליך במשבר הכלכלי שפרץ באוקטובר 1929, משבר שבעקבותיו נפגעו האמצעים הכלכליים של המדינות הממנות את החבר, ובמקביל חיזק את הסנטימנטים הלאומיים על חשבון הבין-לאומיים. אחר כך הגיעו התגובות הרפות של חבר הלאומים על פלישת יפן לסין ב-1931, על כשלון ועידות פירוק הנשק בין השנים 1932-1934, ועל פלישת איטליה לחבש ב-1935.

יעקבסון היה עד להתרופפות מעמדו של חבר הלאומים, אולם, המשבר ביחסים עם הבריטים בראשית שנות ה-30, המהלכים שהובילו לעצמאות עיראק וקבלתה לחבר הלאומים ב-1932, וכן המשא ומתן בין הצרפתים למנהיגים לאומיים סורים הגבירו את הערכתו שהבריטים יסיימו את המנדט בפלשתינה-א"י בעתיד הקרוב. הערכה זו דחקה בו לפעול בז'נווה ביתר שאת כדי להבטיח את האינטרסים הציוניים. עלייתם של הנאצים לשלטון בגרמניה בינואר 1933 תרמה לתחושת הדחיפות.

האנשים שהיו במעגל הקרוב ביותר לווייצמן בלונדון, לאונרד שטיין, לואיס נמייר (Namier)¹ ובאפי דאגדייל, המעיטו בערכו של יעקבסון ובחשיבות הישגיו ליד חבר הלאומים. גם עמיתיהם האמריקאים של השלושה, סיירוס אדלר ומוריס הקסטר (Hexter), חברי הנהלת הסוכנות היהודית, לא ייחסו ערך רב לקשרים של יעקבסון או לשיחותיו עם האישים השונים בז'נווה. הקסטר סבר שלאור הקשיים הכלכליים בתנועה הציונית יש לסגור את המשרד בז'נווה, או לכל הפחות לקצץ באופן ניכר בתקציבו. במרס 1931, כדי לשמור על המשרד פתוח, פיטר יעקבסון את כהני והסכים להדק את החגורה.² אפשר להניח שמאחורי הביקורת העניינית הסתתר פער תרבותי, ובמקרים מסוימים גם פער דורי, שחצץ בין יעקבסון הפרנקופיל לבין מבקריו האנגלו-סקסים.

¹ לואיס ברנשטיין נמייר (1888-1960) שירת במחלקת המודיעין של משרד החוץ הבריטי במלחמת העולם ואחריה. הוא היה המזכיר המדיני של ההנהלה הציונית (1929-1947) ופרופסור להיסטוריה באוניברסיטת מנצ'סטר. הוא התמחה בהיסטוריה של המונרכיה הבריטית והפרלמנט הבריטי בעת החדשה. גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 174, הערה 846.

² סיירוס אדלר, שביקר בז'נווה באוגוסט 1930, דיווח לחבריו שהתרשם לטובה מעבודתו החרוצה של כהני, אך לא מזו של יעקבסון. ראו: ג'וליאן מק לברנדייס, 18 באוגוסט 1930, ג'יו 1409-16; חודשים ספורים לאחר מכן כתב הקסטר לאדלר: "בשבוע שעבר סעדתי ארוחת צהריים עם שטיין, נמייר ועם גב' דאגדייל, ודיברנו

הדחתו של וייצמן בקיץ 1931 לא הפכה את יעקבסון ליתום פוליטי. אדרבה, משהחלפה הנהגת התנועה נפתחו לפניו הזדמנויות פוליטיות חדשות. מצד אחד, השינויים הפרסונליים בהנהלת ההסתדרות הציונית פתחו לו פתח לקשרים חדשים, בין היתר עם חיים ארלוזורוב, המנהל החדש של המחלקה המדינית בסוכנות היהודית בירושלים, שביקש ליהנות מניסיונו ומכישורו של יעקבסון. מצד אחר, יעקבסון נהנה מקרבה כפי שלא ידע בעבר אל וייצמן, הנשיא המודח, שהמשיך לפעול מבחוץ. בשלוש השנים שבין הקונגרס ה-17 לבין מותו של יעקבסון עבדו השניים יחדיו לקידום תכנית החלוקה של יעקבסון. וייצמן המשיך לקבל מיעקבסון עדכונים על הנעשה בזינווה, ומפעם לפעם שלח לו סיוע כספי.³

ללא פטרון פוליטי בהנהלה הציונית, ועם עלייתה של פוליטיקת ההמונים בתנועה הציונית והתחזקות מגמת התמסדותן של הסיעות הציוניות,⁴ יעקבסון חיפש בית פוליטי. לאחר שזנח את הרעיון להקים מפלגה סביב וייצמן, הצטרף בשלהי 1931 אל מפלגת הציונים הכלליים, שייצגה ציונים כמוהו - ליברלים, בורגנים ומתונים, שלא מזדהים עם הפועלים, ה"מזרחיים" או הרוויזיוניסטים. מבחינה אידיאולוגית, המפלגה עמדה בין הרוויזיוניסטים לבין תנועת העבודה, ובברית עם זו האחרונה. רבים מחבריה היו ותיקי התנועה: אוסישקין, רופין ומוצקין, עמיתיו של יעקבסון מימי ראשית התנועה הציונית. היו ציונים כלליים שהתנגדו למנהיגותו הדומיננטית של וייצמן, ואחרים, כמו יעקבסון, ראו בו מנהיג.⁵

יעקבסון היה ממייסדי הסניף הפריזאי של המפלגה, בראשית 1932, ועמד בראש כמה מוועדות הייסוד שלה.⁶ התמיכה המפלגתית החדשה חיזקה באופן טבעי את מעמדו בתנועה הציונית ותרמה

על זינווה ועל יעקבסון. כולם הסכימו שלא רק שיעקבסון איננו טוב [בעבודתו], אלא להפך, הוא מכשול. [...] המידע שמביא יעקבסון יכול להגיע אלינו בצורה אחרת, וטובה יותר. אני לא יכול לקחת ברצינות את פגישותיו המזדמנות עם האנשים השונים. [...] אחד ממחלפיו של וייצמן יכול לעשות זאת [במקום יעקבסון] טוב יותר מהאופן שבו זה נעשה עד כה. הפגישות של יעקבסון עם המשלחת הבוליביאנית, הנציג הפולני, וכולי, לא יכולים להוביל לדבר בעל חשיבות". הקסטר לאדלר, 19 במאי 1931, ג'ו 1-1507A. על שטיין, נמיר ודאגדיל כחברים במעגל הקרוב ביותר לוייצמן, ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 175-194.

³ יעקבסון לוייצמן, 22 באוקטובר 1931, ג'ו 17-1536; יעקבסון לוייצמן, 22 בדצמבר 1932, ג'ו 5-1604A. וייצמן המשיך לקבל דיווחים ממקורבים שונים גם על הנעשה בהנהלה הציונית בלונדון ובירושלים. ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 354. על מעמדו של וייצמן כ"מנהיג-על יהודי" לאחר שהודח מהנשיאות, ראו: שם, עמ' 351-392.

⁴ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 319-320.

⁵ על הציונים הכלליים, ראו: אמיר גולדשטיין. "הציונות הכללית, המחנה האזרחי והסוגיה הדמוקרטית-ליברלית". בתוך: אלון גל (גולדברג), גרשון בקון, משה ליסק ופנינה מורג-טלמון (עורכים). **בדרך הדמוקרטית: על המקורות ההיסטוריים של הדמוקרטיה הישראלית**. שדה בוקר: מכון בן-גוריון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2012, עמ' 324-363; יגאל דרורי. **בין ימין לשמאל: 'החוגים האזרחיים' בשנות העשרים**. תל אביב: מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור, 1990; דוד שערי. **מסתם ציונות לציונות כללית: איחוד ופילוג בראשית דרכה של הציונות הכללית העולמית 1929-1939**, ירושלים: ראובן מס, 1990. נעמי שילוח. **מרכז הולך ונעלם: החוגים האזרחיים בארץ ישראל בשנות השלושים**, ירושלים וחיפה: יד יצחק בן-צבי ומוסד הרצל לחקר הציונות, 2003; שניאורזלמן אברמוב, "ראשי פרקים לתולדות הציונות הכללית והמפלגה הליברלית", בתוך: הנ"ל. **על מפלגה שנעלמה ועל ליברליזם**, תל אביב: דביר, 1995, עמ' 62-15.

⁶ **העולם**, 7 בינואר 1932, *Le réveil juif*; 13 בנובמבר 1932.

לכך שיותר אנשים נחשפו לפועלו בז'נווה. בן-ציון מוסינזון, לדוגמה, חבר במפלגת הציונים הכלליים ואחד מאנשי החינוך הידועים ביישוב, התוודע לראשונה לעבודתו של יעקבסון כשביקר בקיץ 1933 בז'נווה. לדבריו, הוא ראה כיצד יעקבסון נתפס שם כשגריר של מעצמה גדולה, וסבר שעבודתו ליד חבר הלאומים חשובה ביותר לעניין הציוני. מוסינזון שיבח את יעקבסון בנאומיו בכנסים בתל אביב, בתקווה שהציבור בפלשתינה-א"י ילמד על פועלו, או לכל הפחות יכיר בחשיבות הנציגות הציונית בז'נווה.⁷ בקונגרס ה-18 בקיץ 1933, נבחר יעקבסון להנהלה הציונית מטעם מפלגת הציונים הכלליים יחד עם עמיתים למפלגה, יצחק גרינבוים, ברודצקי, רופין וליפסקי.⁸

בתקופת ההפוגה מנשיאות ההסתדרות הציונית (1931-1935) היו וייצמן וידידיו בוועדת המנדטים פטורים במידת מה מכללי הזהירות המתבקשת בה נקטו עד כה. תדירות חלופת המכתבים עלתה, ותוכנם נעשה אישי יותר. וייצמן התארח פעמים אחדות באחוזתו של לוגרד במחוז סארי (Surrey) ובמשרדו שבלונדון, ובין מפגש למפגש החליפו מסמכים חשאיים. בכל חג מולד שלח לו וייצמן תיבת הדריס מארץ ישראל.⁹ גם ראפארד קיבל מווייצמן תיבת הדריס בכל שנה, ונדמה שמערכת היחסים בין השניים הפכה בשנים אלה קרובה ביותר. הם נפגשו מדי פעם בלונדון ובז'נווה, לעתים בלוויית בנות הזוג ובני המשפחה. "כבר שנים שאני מעריך אותך כאדם דגול ומאמין שהציונות היא מטרה צודקת ומעניינת". כתב ראפארד לווייצמן בינואר 1934, "עכשיו, כמובן [לאחר שבני הזוג ראפארד קיבלו משלוח הדריס נוסף לחג המולד], אינני יכול אלא להיות יותר משוכנע מתמיד".¹⁰

6.1. ועדת המנדטים ותכנית המועצה המחוקקת, 1931-1934

שאלת המועצה המחוקקת עמדה במרכז הדיונים על פלשתינה-א"י כמעט במשך כל שנות פעילותה של ועדת המנדטים. עקרון השלטון העצמי של תושבי המנדטים היה אחד מהעקרונות המרכזיים של שיטת המנדטים, פועל יוצא של סעיף 22 באמנת חבר הלאומים, ובמקרה של פלשתינה-א"י, גם של סעיף 2 בכתב המנדט. ב-1932 התקיים הדיון המעמיק ביותר בנושא, שבו תכננה הוועדה לדרוש מהבריטים לפעול באופן מידי. באותם ימים זכתה עיראק בעצמאותה, ובעבר הירדן כבר פעלו

⁷ משה מזיני להנהלה הציונית בירושלים, 6 ביולי 1933, אצ"מ L9-22.

⁸ העולם, 21 באוגוסט 1933; שער. מסתם ציונות לצינות כללית, עמ' 85.

⁹ כאמור לעיל, וייצמן נהג לשלוח תיבות הדריס ארץ-ישראלים למקורביו. על הקשרים האישיים שבין לוגרד לווייצמן בתקופה הנדונה, ראו: לוגרד לווייצמן, 31 במאי, 7 ביוני 1932, ג"ו 1568-29, 1571-15; לוגרד לווייצמן, 4 בינואר 1933, ג"ו 1608-20; וייצמן ללוגרד, 25 בינואר 1933, 13-1617; לוגרד לווייצמן, 28 בינואר 1933, ג"ו 1613-15; וייצמן ללוגרד, 1, 3 בינואר 1934, ג"ו, 1-1704, 12-1702.

¹⁰ ראפארד לווייצמן, 15 בינואר 1934, ג"ו 18-1710A. הערצתו של ראפארד אל וייצמן ניכרת היטב במכתביו. לדוגמה: "אינני יכול לתאר לך עד כמה אני חסר סבלנות לפגוש אותך שוב ולשמע את דעתך...". ראפארד לווייצמן, 11 בנובמבר 1933, ג"ו 5-1681.

מוסדות לשלטון עצמי. כעת הגיע גם תורה של פלשתינה-א"י, כך חשבו חברי הוועדה. ממשלת הלייבור כבר הודיעה בספר הלבן של פספילד על כוונתה להקים מועצה מחוקקת, ואגרת מקדונלד לא פסלה זאת.

בנובמבר 1931, כשנכנס סר ארתור ווקופ (Wauchope) לתפקידו כנציב עליון, הוא התחייב באופן עקרוני להקים מועצה מחוקקת, אם כי לא בעתיד הקרוב. ווקופ סבר שתחילה יש להכשיר את הקרקע באמצעות ביסוס השלטון המקומי ושיתוף תושבי הארץ בוועדות ממשלתיות. ביוני 1932 הציג בפני ארלוזורוב לוח זמנים: במהלך 1932 תנסה ממשלת פלשתינה-א"י לצרף חברים מקרב נציגי הציבור לוועדות הממשלתיות השונות, ב-1933 היא תתקן את פקודת הסדר החדש בשלטון המקומי,¹¹ וב-1934 תתחיל בהקמת המועצה מחוקקת. ב-20 באפריל 1932 אישר הקבינט הבריטי את התכנית, אך הממשלה החליטה לא להוציאה אל הפועל לפני נובמבר, מועד כינוס מושב ועדת המנדטים.¹²

רוב הציבור הציוני התנגד לכינון מועצה מחוקקת בפלשתינה-א"י. הייצוג במועצה אמור היה להיות יחסי לגודל האוכלוסייה, כלומר, היהודים, כ-17 אחוז מכלל האוכלוסייה באותה תקופה, יהיו במיעוט. לכן ניסו הציונים לדחות את היוזמה, ובינתיים להאיץ את קצב העלייה כדי להגדיל את יחסם באוכלוסייה. הזמן הציוני היה זמן דמוגרפי, כתב ההיסטוריון נמרוד לין,¹³ ולפי השעון הציוני, עוד לא הגיעה השעה לכינון מועצה מחוקקת.

הדיון בוועדת המנדטים על המועצה המחוקקת בנובמבר 1932

עד כה, ולמרות התמיכה העקרונית בכינון מוסדות לשלטון עצמי, חברי הוועדה לא האיצו בבריטים ליזום צעדים לכינון מוסדות אלה. בדיון הראשון על פלשתינה-א"י, ב-1924, תיאר סמואל בפני הוועדה את ניסיונותיו לכוון מועצה מחוקקת ואת גורמי הכישלון, שנבעו, לדבריו, מהתנגדות הערבים.¹⁴ כל הנציגים המוסמכים הבריטים שהופיעו בפני ועדת המנדטים במושבים הבאים לאחר מכן שכנעו את חבריה, מלבד תאודולי ולעתים גם פלסיוס, שהאוכלוסייה המקומית עדיין לא מוכנה לשלטון עצמי, ושהערבים בפלשתינה-א"י עדיין לא בשלב של בשלות פוליטית.¹⁵ ב-1930, העניקה

¹¹ פקודת העיריות משנת 1934 קבעה את סדרי הממשל והארגון ברשויות המקומיות בפלשתינה-א"י. ראו: **העתון הרשמי**, 12 בינואר 1934, גיליון 414.

¹² חיים ארלוזורוב. **יומן ירושלים**. תל אביב: דפוס שושני, 1949, עמ' 297-298; פורת. **ממהומות למרידה**, עמ' 178-179; נתנאל קצבורג. "העשור השני למשטר המנדט בארץ-ישראל", בתוך: ליסק (עורך). **תולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל מאז העלייה הראשונה: תקופת המנדט**. חלק ראשון, עמ' 343-344.

¹³ Nimrod Lin. *People Who Count: Zionism, Demography and Democracy in Mandate Palestine*. (Unpublished Doctoral dissertation). University of Toronto, 2018, p. 103

¹⁴ MPMC 5, 1924, pp. 55-56

¹⁵ ראו לדוגמה את הסבריו של שאקבורו ב-1927, וההסכמה של חברי הוועדה, ב- MPMC 11, 1927, pp. 207-209.

הוועדה כאמור פרשנות משלה לכתב המנדט, לפיה כינון מוסדות לשלטון עצמי הוא אחת משתי מטרות המנדט (המטרה השנייה היא הקמת בית לאומי יהודי), אך מכיוון שהאוכלוסייה המקומית עוד לא בשלה לכך, אין לקצוב זמן להגשמתה. שנה לאחר מכן, כזכור, הסכימו כל חברי הוועדה עם שילס, הנציג המוסמך הבריטי, שהגיעה השעה לנקוט צעדים לקראת הקמה של מועצה מחוקקת, על פי הוראת הספר הלבן של פספילד. הוויכוח העיקרי היה בדבר התזמון. למושב הבא, בנובמבר 1932, החליט ווקופ להגיע בעצמו לזינווה כדי להציג את תכניתו בפני הוועדה. יעקבסון קיבל הוראות מברודצקי: עליו לשכנע את ועדת המנדטים להתנגד או לכל הפחות לעכב את התכנית.¹⁶

ימים ספורים לפני תחילת הדיון הציג יעקבסון בפני ראפארד את עמדת ההסתדרות הציונית: כינון מוסדות ייצוגיים בשלב הזה יזעזע את היהודים בארץ ובעולם, יחדש את המתיחות בין הערבים והיהודים בפלשתינה-א"י, ויפגע בהתפתחות הכלכלית של הארץ. ההסתדרות הציונית מבקשת שוועדת המנדטים לא תעלה את הנושא כלל, אך אם בכל זאת יעלה, היא מבקשת שהוועדה תתנגד ליישום תכניתו של ווקופ בשלב זה. התכנית יכולה להתאים בשלב מאוחר יותר, אמר, כשהבית הלאומי היהודי יגיע לשיא התפתחותו (כלומר, כשהיהודים כבר לא יהיו מיעוט). יעקבסון ביקש עוד שוועדת המנדטים לא תשווה בין עיראק, שזה כבר זכתה לשלטון עצמי, לבין פלשתינה-א"י. מצד אחד, מצבה הכלכלי של הארץ טוב יותר ממצבה של עיראק, ומצד אחר מצוקתם של יהודי מזרח אירופה רבה, ופלשתינה-א"י חשובה מתמיד כיעד אפשרי להגירה. התקדמות לעבר מועצה מחוקקת, סיכם יעקבסון, עלולה להיות מסוכנת.¹⁷

אין מנוס, ענה לו ראפארד. תאודולי, שתומך בכינון מיידי של מוסדות לשלטון עצמי יעלה את הנושא לדיון. יתר על כן, תאודולי וחברים נוספים בוועדת המנדטים מתכוונים להוכיח את המעצמה המנדטורית על שלא עשתה מספיק כדי לקדם את הצעדים ההכרחיים עד כה. ראפארד הדגיש שהוא עצמו מתנגד לקידום תכניותיו של ווקופ לפי שעה, אבל הוא מבין שזה רק עניין של זמן עד שיוציא אותן אל הפועל: רצונם של ערביי פלשתינה-א"י לייצוג דמוקרטי זוכה לתמיכה רחבה יותר מתמיד בקרב אנשי חבר הלאומים ובדעת הקהל העולמית, קל וחומר לאחר שמוסדות לשלטון עצמי כבר כוננו בעבר הירדן ובעיראק.¹⁸

יעקבסון העריך שמשום שמעמד חבר הלאומים כבר החל להתערער, ואיתו גם מעמד ועדת המנדטים, ראפארד ינסה להיראות כמשקיף אובייקטיבי ולהראות שהוועדה פועלת ללא משוא

¹⁶ יעקבסון לברודצקי, 5 באוקטובר 1932, אצ"מ L22/856 ; Pedersen. *The Guardians*, p. 370

¹⁷ יעקבסון לברודצקי, 8 בנובמבר 1932, אצ"מ L9-22.

¹⁸ שם.

פנים, כשטובת תושבי המנדט לנגד עיניה. מכיוון שכך, הוא צפה שתמיכתו של ראפארד בציונים תלך ותצטמצם, לפחות למראית עין, כדי לנער מעליו את התדמית הפרו-ציונית, ושהוא מתכנן להמליץ על כינון מועצה מחוקקת בפלשתינה-א"י מוקדם ככל האפשר, אף שהוא סבור שהערבים אינם בשלים עדיין לשלטון עצמי.¹⁹

בימים הבאים, ובעיצומו של המושב, נפגש יעקבסון כמעט עם כל חברי הוועדה. יוליוס רופל (Ruppel), החבר הגרמני החדש בוועדה, אמר שהוא תומך גדול של רעיון המועצה המחוקקת.²⁰ פלסיוס הבטיח שלא יעלה את הנושא ביוזמתו, אלא אם יועלה בעתירה של הערבים, ואז כמדווח יהיה חייב להתייחס לנושא. אם כך יהיה, הבטיח להמליץ על "התקדמות איטית". ויליאם ויבר (Weaver), שבא לאחר גרימשו כנציג ארגון העבודה הבין-לאומי, הבטיח לתמוך וגם לדווח לו על תוכן הנאום של ווקופ בהקדם האפשרי. יעקבסון סעד ארוחת ערב עם מרלין הצרפתי והציג בפניו את העמדה הציונית בנושא. כל השיחות הללו, כתב יעקבסון לברודצקי, התקיימו במסעדות או בבתי קפה שונים, ויעקבסון תמיד שילם את החשבון: "כל הפגישות הללו, שהן הכרחיות מאוד, עולות כסף שאין לי, ולכן נאלצתי ללוות", כתב יעקבסון לברודצקי בלונדון. "אבקש ממך לשלוח לי בבקשה 200-250 פרנק שוויצרי באופן מיידי. [...] אולי תוכל לשלוח לי מחשבונך האישי [...]". עשה זאת [במהרה] מאחר שהייתי רוצה לפגוש עוד אנשים, ומכיוון שאנו בזמן המושב, זה מתאפשר רק 'בזמן השולחן'".²¹

ויליאם מרטין הבטיח ליעקבסון מאמר אוהד, ואכן במרכז עמוד השער של ה-*Journal de Genève* ב-11 בנובמבר, התפרסם מאמר בשם "ארץ ללא משבר", תיאור של השגשוג הכלכלי בפלשתינה-א"י, של היציבות הפוליטית והביטחונות ושל הפופולריות של הנציב העליון בקרב שתי קבוצות האוכלוסייה. "כל שנוכל לקוות, כפי שאנו רואים זאת, הוא שהמצב יימשך כפי שהוא. ארץ זו, שעברה סערות כה נוראיות, זקוקה למנוחה. לכן, זה לא הזמן לניסיונות פוליטיים וחוקתיים. נכון שכניסתה של עיראק לחבר הלאומים לא יכולה שלא להשפיע על הארצות האחרות תחת מנדט במזרח התיכון [...]". אך יהיה זה מסוכן לקדם שינויים חוקתיים, ובכל מקרה מוקדם מדי, וזה יפגע

¹⁹ שם; ראפארד ליעקבסון, 19 בנובמבר 1932, L9-1598A. הידרדרות מעמדם של חבר הלאומים וועדת המנדטים הטרידה את יעקבסון בראשית שנות ה-30. ראו: יעקבסון לברודצקי, 27 ביוני 1932, אצ"מ L9-22. יעקבסון כתב לברודצקי על רצונו של ראפארד להיראות אובייקטיבי ב-13 במרס 1933, אצ"מ L9-22. באותו מכתב הוא מספר שראפארד ביקש להבהיר שהוא עדיין תומך במדיניות הבית הלאומי היהודי. יעקבסון לא השתכנע לגמרי והעדיף להיזהר מלהישען בצורה עיוורת על תמיכתו.
²⁰ ד"ר יוליוס רופל הגרמני החליף ביולי 1930 את לודוויג קסטל בוועדת המנדטים.
²¹ יעקבסון לברודצקי, 8 בנובמבר 1932 (מכתב שני מאותו יום), אצ"מ L9-22.

בהתפתחות הכלכלית של פלשתינה [...]. הערבים, שדורשים את השינויים הללו, יהיו הראשונים לסבול מכך".²² העט של מרטין, התוכן של יעקבסון.

בהפסקת הצהריים של הישיבה הראשונה על פלשתינה-א"י קיבל יעקבסון לידיו עותק של נאום הפתיחה של ווקופ ושל מהלך הדיונים מוויבר ומרופל. ווקופ דיבר על סוגיות שונות ושמר את נושא המועצה המחוקקת, שלשמו הגיע לזינווה, לסוף הנאום, רק לאחר שלוגרד שאל אותו על כך. זה היה מהלך מתוכנן שנועד לרכז את ההתנגדות היהודית: בראשית נובמבר פנה ברודצקי אל קוזמו פרקינסון, פקיד במשרד המושבות, ואמר שלאור ההתנגדות היהודית בפלשתינה-א"י ומחוץ לה, עדיף מבחינה פסיכולוגית שהצהרה על תכנית המועצה המחוקקת תבוא כתשובה לשאלה ישירה של ועדת המנדטים, ולא הצהרה מקורית שמגיעה מהנציב העליון. ווקופ הסכים לכך, וביקש שמשרד המושבות יארגן שלוגרד ישאל את השאלה שתאפשר לו לספר על התכנית.²³ לאחר שווקופ סיפר לוועדה על תכניתו המדורגת, הוא אמר שהוא מקווה שרוח המתניות בפלשתינה-א"י תתגבר על הרוח הקיצונית, ושהמנהיגים של שתי האוכלוסיות יסכימו להשתתף במועצה.²⁴

ואן רייס הודה לנציב העליון על הנאום, ושאל - אם בהנחה שתהליך הפיוס בין שתי האוכלוסיות יהיה איטי, האם לא מוקדם מדי לכוון מועצה מחוקקת מיד לאחר תיקון פקודת העיריות, כלומר, בשנה הבאה? האם לא יהיה מהלך נכון יותר להמתין ולראות כיצד מיושם החוק החדש, לפני שמכוננים מועצה מחוקקת? אם המועצה המחוקקת תקום טרם הבשילו התנאים, טען ואן רייס, אין לו ספק שתפרוץ סערת רגשות שתחריף את המחלוקת בין היהודים והערבים. ווקופ לא הסכים אתו.²⁵

ימים אחדים לאחר מכן ניגשה הוועדה לדון בפטיציה מאת קונגרס הנשים הערביות-פלסטיניות. נשות הקונגרס דרשו מהבריטים לכוון מוסדות לשלטון עצמי באופן מיידי, לבטל את הצהרת בלפור ולחסל את המנדט, כפי שעשו בעיראק, שטח מנדטורי תחת אותה קטגוריה. ראפארד ביקש מראש להתעלם מהפטיציה, משום שלתפיסתו אסור לוועדה לדון בעתירה המתנגדת לחלוטין לכתב המנדט. לאחר דיון ארוך החליטה הוועדה להתייחס לטענות העותרות: פלסיוס טען שמועצה מחוקקת היא "שאיפה טבעית שמתבקשת באופן ברור על פי אמנת חבר הלאומים וכתב המנדט", ושעל הוועדה להמליץ לקדם את התכנית. ראפארד (בניגוד להערכות של יעקבסון) ואורטס התנגדו בחריפות והזהירו מפני הסכנות הטמונות בצעד כזה. פלסיוס עתה התלבט, אך תאודולי ולוגרד

²² JDG, 11 בנובמבר 1932.

²³ פרקינסון אל תת שר המושבות, 1 בנובמבר 1932, NA, CO 733/233/9.

²⁴ יעקבסון לברודצקי, 10 בנובמבר 1932, אצ"מ L9-22, MPMC 22, 1932, pp. 79-86.

²⁵ MPMC 22, 1932, pp. 79-86.

משכו לכיוון פרסום המלצה שקוראת לכינון מועצה בהקדם האפשרי.²⁶ הוועדה הייתה חצויה, השאלה עברה להצבעה, אך לא התקבלה הכרעה ברורה. בסופו של דבר הוחלט שלא לנסח המלצה נחרצת בנושא המועצה המחוקקת.²⁷ יעקבסון כתב לברודצקי בהקלה (ובלשון הגזמה), אחרי ששוב הצליח להשיג את טיוטת הפרוטוקול בתום הישיבה: "עכשיו ברור לי שהצלחתי להביא אפילו אדם קשה כמו ראפארד לטובתנו, לשכנע אדם עיקש כמו פלסיוס לא להתעקש, לשם שינוי, על תמיכתו הקבועה ב'מוסדות אוטונומיים', לשחוק את אדישותו של רופל, להציב את כולם במגננה נגד כל האינטריגות של תאודולי וקטסטיני, לתסכל את האינטריגה עצמה, וכך למנוע סכנה אמיתית!"²⁸

על פי הנוסח ההמלצה, הוועדה "ציינה" שממשלת פלשתינה-א"י מתכוונת לנקוט צעדים לקראת כינון מועצה מחוקקת.²⁹ בדוח של השנה שעברה, לעומת זאת, הוועדה "קיבלה בברכה" את כוונת המעצמה המנדטורית לכוון מעוצה מחוקקת.³⁰ הנסיגה הטקסטואלית הזו לא הייתה מקרית. היא הייתה ביטוי של נסיגת הוועדה מעמדתה הראשונית לכוון מועצה מחוקקת בזמן הקרוב. עתה, אם כן, היא נמנעה מלהביע את עמדתה. על פי נתן פיינברג, המשפטן הציוני שפעל אז בז'נווה, השינוי הטקסטואלי הזה מעיד על כך שהוועדה הבינה כעת את הקשיים הכרוכים בכינון מועצה מחוקקת והודתה שאיננה מעוניינת ללחוץ על המעצמה המנדטורית לכוון מועצה מחוקקת במועד מוקדם יותר. בינואר 1933, לאחר פרסום הפרוטוקול בעיתונות, למדו הציונים על אדישות הוועדה לתכניתו של ווקופ, והיו כאלה, כמו פיינברג, וכמו יעקבסון עצמו, שפירשו את נוסח ההמלצה של ועדת המנדטים כאזהרה עבור ממשלת פלשתינה-א"י, פן תפעל בפזיזות בנושא הזה.³¹

במרס 1933 פגש פלסיוס את יעקבסון בז'נווה וסיפר לו את השתלשלות הדיונים במושב האחרון. הוא אמר שהוא עדיין חושש שאם הערבים בפלשתינה-א"י לא יזכו במוסדות לשלטון עצמי, כפי שזכו אחיהם בארצות השכנות, האלימות תחזור לרחובות. אך הוא מבין שבאווירה הקיימת בוועדת המנדטים, הנושא ככל הנראה לא יעלה לדיון במושבים הבאים. פלסיוס טעה,

²⁶ לוגרד היה ממעצבי עקרון השלטון הקולוניאלי העקיף (indirect rule). ההנחה שבבסיס עיקרון זה היא שהמושבות הבריטיות צריכות להסתמך על רשויות המאוישות על ידי האוכלוסייה הילידית המסורתית, בשותפות עם פקידים קולוניאליים בריטים, שיהיו הסמכות האחרונה. ראו: Lugard. *The Dual Mandate*, pp. 72-76. בספרו הוא קטלג את האוכלוסייה המוסלמית ככזאת שנמצאת בשלב מתקדם יחסי מבחינה תרבותית ופוליטית, ולכן מסוגלת לנהל את עצמה באופן אוטונומי (אם כי היא לעולם לא תגיע לדרגת ההתפתחות האירופית). ייתכן שרעיונות אלה עמדו ברקע תמיכתו של לוגרד בתכנית המועצה המחוקקת של ווקופ.

²⁷ MPMC 22, 1932, pp. 194-201

²⁸ יעקבסון לברודצקי, 20 בנובמבר 1932, אצ"מ L22/856; Pedersen. *The Guardians*, p. 371

²⁹ MPMC 22, 1932, p. 363

³⁰ MPMC 20, 1931, p. 231

³¹ Nathan Feinberg. *Some Problems of the Palestine Mandate*. Tel Aviv: Shoshani's printing, 1936, pp. 65-75; **העולם**, 19 בינואר 1933, גיליון ג', עמ' 45, 2 בפברואר 1933, גיליון ה', עמ' 74; *JTA*, 18 בינואר 1933, p. 371; Pedersen. *The Guardians*, p. 371

הנושא עלה במושבים הבאים, במקביל להתקדמות של ווקופ בביצוע התכנית.³² הדיונים בנושא היו קצרים למדי, והוועדה לא שקלה להמליץ על זירוז התהליך.³³ על פי פדרסן, עליית הנאצים בגרמניה והטבח של הצבא העיראקי בכפרים האשוריים בצפון עיראק ב-1933 הותירו את ראפארד, לוגרד ואורטס מלאי רגשות אשם על שהסכימו להכיר בעצמאות עיראק לפני שהושגו ביטחונות ממשיים להגנה על המיעוטים במדינה החדשה. עתה היו נחושים להגן על המיעוטים היהודיים בפלשתינה-א"י ומחוץ לה. רעיון המועצה המחוקקת ויישומה, ירדו אם כן, לפי שעה מהפרק בז'נווה.³⁴

הוועדה דנה שוב בהצעה לכינון מועצה מחוקקת ביוני 1936, אך אז כבר הכף הייתה מוטה לחלוטין לביטול כל התכניות, כשברקע העלייה במקרי האלימות בפלשתינה-א"י. לוגרד שינה את דעתו לחלוטין ואמר בפירוש ששיטה של מוסדות ייצוגיים "לא תתאים לעמים מזרחיים", ושכצדק מתנגדים היהודים למוסד שיעניק רוב לאלה שמתנגדים למנדט. ראפארד טען שכל ההצעות שפורסמו בציבור על כינון מועצה מחוקקת בתקופה האחרונה גוועו עוד לפני שנולדו הן משום שרבים בפרלמנט הבריטי התנגדו להן, והן משום שזה מקרוב מונתה ועדת חקירה ממלכתית לבדיקת גורמי האלימות מהחודשים האחרונים.³⁵ המרד הערבי הגדול, שאחד מהגורמים לו היה התנגדותו של הפרלמנט הבריטי למועצה המחוקקת, סתם את הגולל על כל התכניות. השיח על שאלת עתידה הפוליטי של פלשתינה-א"י התפתח לכיוון חדש - חלוקת הארץ.

6.2. מעורבות אנשי חבר הלאומים בקידום רעיון חלוקת פלשתינה-א"י

תפיסת עולמו הפוליטית של יעקבסון

עבודתו של יעקבסון ליד חבר הלאומים העניקה לו נקודת מבט ייחודית על התמורות הפוליטיות באירופה ועל השפעתן במזרח התיכון, וזו עיצבה את חזונו בנוגע לפלשתינה-א"י. בראשית שנות

³² על המשא ומתן בנוגע להרכב המועצה המחוקקת לאורך 1933-1936 בין ווקופ לבין היהודים והערבים בפלשתינה-א"י, ראו: פורת. **ממהומות למרידה**, עמ' 178-179. העיקרון המנחה בשיחות אלה היה שהמועצה תורכב ברובה מנציגים נבחרים של האוכלוסייה והיתר מנציגי הממשלה. לנציב העליון תישמר זכות וטו, והרוב הערבי יתאזן על ידי תוספת של פקידים ממשלת פלשתינה-א"י. בכל מקרה, על פי התכנית שגובשה המועצה לא הייתה אמורה לדון בשאלת העלייה היהודית.

³³ לדוגמה: MPMC 23, 1933, p. 101; MPMC 25, 1934, pp. 21-23; MPMC 27, 1935, pp. 40-45.
³⁴ ראו: Pedersen. *The Guardians*, p. 372. האשורים, כמו מיעוטים אחרים בעיראק, שלחו עשרות פטיציות לוועדת המנדטים לפני ואחרי חתימת ההסכם בין בריטניה לעיראק. הם הביעו את חששם מפני פגיעה בביטחונם לקראת העצמאות העיראקית וביקשו את הגנת חבר הלאומים. הבריטים שכנעו את הוועדה שאין חשש אמיתי לגורל המיעוטים, והבטיחו לקחת אחריות על המצב. לאחר הטבח העיראקי באשורים בקיץ 1933 אמר ראפארד על גורל האשורים: "חברי הוועדה [...] מביעים עניין בנושא, מאחר שתקוותיהם [להגנה של הבריטים או העיראקים על האשורים] נכזבו, וחששותיהם היו מבוססים" ראו: MPMC 24, 1933, pp. 31-32; על עצמאות עיראק וועדת המנדטים ראו: Susan Pedersen. "Getting Out of Iraq - in: The American Historical Review, 115 (4), 2010, pp. 975-1000.

³⁵ MPMC 29, 1936, p. 146. על ההתנגדות למועצה מחוקקת בבית הנבחרים, ראו: האנסארד, כרך 310, טורים 1079-1150, 24 במרס 1936; על התנגדות בבית הלורדים, ראו: האנסארד, כרך 99, טורים 750-795, 26 בפברואר 1936; Pedersen. *The Guardians*, pp. 372-373.

ה-30 כבר הכיר בכך (כמו רבים אחרים בתנועה הציונית) שהערבים לעולם לא יסכימו להצהרת בלפור. הוא חשש מהתגבשות התנועה הלאומית הערבית בפלשתינה-א"י, וגם מהדיונים בז'נווה על כינון מועצה מחוקקת. הדבר שהטריד אותו יותר מכול היו האזהרות של אנשי הקשר שלו בז'נווה ובפריז על כך שהבריטים עומדים לסיים את המנדט בעתיד הקרוב, ודאי לאחר שעיראק זכתה בעצמאות. הנרי פנסו (Pensot), הנציב העליון בסוריה, ורובר דה קה (de Caix), נציב עליון לשעבר ואורח קבוע בז'נווה, דיווחו שהם מעריכים שסוריה תזכה בעצמאות בשנים הקרובות, ושפלשתינה-א"י היא הבאה בתור. בהסתמכות על שני הבכירים הצרפתים הללו ועל סמך שיחותיו עם ראפארד וקטסטיני, צפה יעקבסון שבתוך שנתיים או שלוש שנים כל המנדטים בקטגוריה א', כולל פלשתינה-א"י, יחוסלו. הגיעה העת ליוזמה מדינית מהירה והחלטית, סבר, שתקדים את המהלכים לכינון מועצה מחוקקת או כל מהלך מדיני אחר שעלול להפתיע את הציונים.³⁶

גם הדיונים בקונגרס הציוני ה-17 הטרידו אותו. הוא ראה ב"מטרה הסופית" הרוויזיוניסטית, מדינה יהודית בשתי גדות הירדן, פנטזיה ולא דרישה מעשית שאפשר להציג במשא ומתן באקלים הפוליטי הקיים. עם זאת, הוא הסכים שללא רוב יהודי וללא ריבונות, היישוב היהודי בפלשתינה-א"י לא ישרוד לאורך זמן. בסוף הקונגרס הוא ראה לנגד עיניו שלושה נתיבים לעתיד הבית הלאומי היהודי: הראשון והפחות חביב עליו היה המשך המדיניות הקיימת, כפי שראה אותה: הציונים שולחים לארץ עולים רבים ככל האפשר, ובינתיים נמנעים מלהציג דרישות פוליטיות קונקרטיות, קרי מדינה יהודית, בגלל חולשתם הפוליטית ובגלל העובדה שהיהודים הם עדיין מיעוט בארץ. הנתיב השני, שאותו שקל, היה הפריטי (parity), רעיון ששמע מפיו של וייצמן בקונגרס. יעקבסון פירש את המשמעות הפוליטית של פריטי כמדינה דו-לאומית, שבה היהודים והערבים "חיים בפלשתינה, מעורבבים יחדיו", אבל לכל אחד מהקבוצות אוטונומיה מלאה מבחינה כלכלית, חברתית ותרבותית. בפרלמנט המשותף יהיה מספר זהה של נציגים יהודים וערביים, שישקף שוויון פוליטי מלא, ללא קשר לנתוני הדמוגרפיה. הנתיב השלישי והטוב ביותר, להשקפתו, היה הפרדה טריטוריאלית של שני העמים, חלוקת פלשתינה-א"י לשתי מדינות.³⁷

³⁶ יעקבסון לווייצמן וברודצקי, 11 בדצמבר 1930, ג'ו 1459-17; יעקבסון לברודצקי, 10 בספטמבר 1931, אצ"מ L9-22; יעקבסון לברודצקי, 27 ביוני 1932, אצ"מ L9-22. ההסכם האנגלו-עיראקי קבע שהמנדט הבריטי יבוטל, עיראק תזכה לעצמאות ותתקבל לחבר הלאומים. בריטניה השאירה בעיראק נוכחות צבאית ושמרה לעצמה מידה גדולה של שליטה במאגרי הנפט. למעשה, עיראק הפכה למעין מדינת חסות של הבריטים, מחוץ לפיקוח של חבר הלאומים. לגישת חבר הלאומים להסכם האנגלו-עיראקי, ראו: Pedersen. *The Guardians*, pp. 269-283.

³⁷ יעקבסון לברודצקי, 10 בספטמבר 1931, אצ"מ L9-22.

יעקבסון סבר שחבר הלאומים יתמוך בכך, הן מפני שראפארד ייעץ לו שההסתדרות הציונית תיזום מהלך מדיני בזמן הקרוב,³⁸ והן מפני שהוא זיהה חשש הולך וגובר בז'נווה ובאירופה בכלל מהתפשטות הבולשביזם במזרח התיכון ובאסיה. המדינות האירופאיות עשויות לתפוס מדינה יהודית כנכס פוליטי-אסטרטגי, כחיץ נגד הבולשביזם, כתב יעקבסון לברודצקי, אך "...עלינו להיות זריזים ונחושים".³⁹

תזכיר ה"פתרון טריטוריאלי"

שבועות אחדים לאחר הקונגרס הציוני ה-17 החל יעקבסון לשוחח עם חברי ההנהלה הציונית על רעיון חלוקת הארץ. בינואר 1932 שלח לווייצמן תזכיר שכותרתו "פתרון טריטוריאלי", ובו ניסח תכנית חלוקה על בסיס שתי מדינות ריבוניות עבור שני הלאומים, מעין עיבוד ועדכון של תכנית הקנטונים שלו מ-1929.⁴⁰ יעקבסון לא היה היחיד או הראשון שחשב על רעיון החלוקה, אבל הוא היה הבכיר ביותר בתנועה הציונית בעת ההיא שניסח תכנית כזאת, והוא היחיד שתיאר את מפת החלוקה. יעקבסון לא ביקר בארץ ישראל מאז 1908, ואת התכנית שרטט על סמך המפות שהיו בידיו במשרדים בז'נווה ובפריז, ולא מתוך התמצאות בשטח, אך ייתכן שמפני שלא הכיר היטב את המורכבות הדמוגרפית הכרוכה בחלוקה היה לו קל לנסח את עקרונות התכנית.

יעקבסון פירט את השיקולים לכתיבת התכנית ואת הנחות היסוד שבבסיס ההצעה: ראש וראשון דאגתו מפני עליית הלאומיות הערבית בפלשתינה-א"י והעצמאות של שכניה הערבים. הוא העריך שלאחר עצמאות עיראק וסוריה, אם אכן היא תזכה בה, הבריטים יתקשו לסרב לדרישה הערבית לעצמאות בפלשתינה-א"י, ולכן יזנחו בקרוב את מדיניות הבית הלאומי היהודי ויחסלו את המנדט. "כל תכנית מדינית ציונית חייבת להתחשב בקצב השתלשלות העניינים. [...] עלינו להתאים את פעולותינו ואת הטקטיקה שלנו על פי המצב החדש". לדעתו, וגם לדעת אנשי הקשר שלו בז'נווה, הציונים חייבים לחתום על הסכם עם ערביי הארץ כדי להציל את הפרויקט הציוני, וכל הסדר עתידי עם חייב להפיג את החששות מפני השתלטות יהודית על הארץ.⁴¹

³⁸ יעקבסון לווייצמן, 22 באוקטובר 1931, ג'יו 1536-17; יעקבסון לברודצקי, 1932 (ללא תאריך מדויק, ככל הנראה בתחילת השנה), אצ"מ L9-22.

³⁹ יעקבסון לברודצקי, 10 בספטמבר 1931, אצ"מ L9-22.
⁴⁰ על תכנית הקנטונים של יעקבסון, ראו בפרק 4. על תכנית החלוקה של יעקבסון מ-1932 ותוכניות דומות שפורסמו באותה תקופה, ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 461-496; Motti Golani. "The Meat and the Bones": Reassessing the Origins of the Partition of Mandate Palestine". In: Arie Dubnov & Laura Robson (eds.). *Partitions: A Transnational History of Twentieth-Century Territorial Separatism*. Stanford, California: Stanford University Press, 2019. דותן. **המאבק על ארץ ישראל**, עמ' 69-95.

⁴¹ יעקבסון אל וייצמן, 20 בינואר 1932, ג'יו 1555-7.

יעקבסון תיאר את החלוקה בשפה פשוטה: "אני מציע כבסיס טריטוריאלי חלקים מפלשתינה המתחילים מהנגב, כל מישור החוף עד הגבול הצפוני, העמק [יזרעאל], חלק מצפון הבשן [רמת הגולן] (בערך שליש), עמק הירדן, צפונית לכנרת, כולל החולה. בנוסף, [אנו יכולים] לרכוש מיליון וחצי דונם בחלקים הגובלים עם עבר הירדן המזרחי, ובאותה מידה באדמות הגובלות עם סוריה. נובע מכך ויתור על ירושלים ועל ים המלח ועל כל אזור ההר [יהודה ושומרון]. אזור זה יספיק כנראה להתיישבות בעשור או ב-12 השנים הבאות של 500-600 אלף יהודים ובתוך שנות דור [...], מיליון-מיליון וחצי יהודים. האוכלוסייה היהודית שתתיישב באזור זה תקבל מראש את כל הזכויות וההטבות של אוכלוסייה אוטונומית ועצמאית. הבית הלאומי היהודי יתקיים על שטח מאוחד בגוש אחיד עם גבולות מוגדרים, בערבות החוק הבין-לאומי".⁴²

הוא הציע את השם "ארץ ישראל" למדינה היהודית ואת השם "פלשתינה" למדינה הערבית. שתי המדינות יתאחדו בקונפדרציה ובסופו של דבר יהיה איחוד של שבע מדינות, יחד עם כל מדינות ערב, או של ארבע מדינות, יחד עם סוריה ועבר הירדן, שבתוכו תשמור כל יחידה על עצמאות ואוטונומיה מלאה. כל יחידה תשמור על מכסים אחידים וכולן יחד תשתפנה פעולה בהגנת הקונפדרציה. קווי הרכבות יאוחדו וכך גם החוקים הנוגעים בנושאים כלכליים. ירושלים, עיר הבירה של הקונפדרציה, תהיה אקסטריטוריאלית, בתקווה שצעד זה יסייע לכנסייה הקתולית להשלים עם הקמת המדינה היהודית. הערבים אמנם יאבדו את נמלי ים התיכון, אבל היהודים יתחייבו לבנות להם נמל בעקבה ולהעניק לתת להם זכויות או הטבות בנמלי חיפה ויפו.⁴³

קבלת התכנית בתנועה הציונית

יעקבסון גיבש חזון מדיני על פי תפיסת עולמו הפרגמטית, ואת החזון הפך לתכנית אופרטיבית. הוא הפגין אומץ, יוזמה ופתיחות מחשבתית, אולם, עמיתיו בתנועה הציונית לא התרשמו. "כל ניסיון שהיה לי עם הציונים עד כה כמעט תמיד היה שלילי",⁴⁴ כתב לווייצמן במכתב המצורף לתזכיר, ורמז לכך שכל היוזמות המדיניות שהגיש בעבר להנהלה הציונית נדחו על הסף, כולל תכנית הקנטונים ותכנית הבית הלאומי השני בסוריה. ארלוזורוב, שבניגוד ליעקבסון הכיר היטב את השטח, בחן את התכנית בקפידה אך בסופו של דבר הסתייג ממנה. לדבריו, הערבים לא יסכימו לחלוקת הארץ והיהודים לא יסתפקו בשטח המצומצם שהוצע להם. לבד מזאת, בשטח המיועד ליהודים יושבת אוכלוסייה ערבית גדולה, וגם העובדה שירושלים לא נשארה בידיים יהודיות לא

⁴² שם.

⁴³ שם. על תכנית החלוקה של יעקבסון, בהרחבה, ראו: דותן. **המאבק על ארץ-ישראל**, עמ' 74-79.

⁴⁴ יעקבסון אל וייצמן, 20 בינואר 1932, ג"ו 1555-7.

תתקבל בקלות. היתרון של התכנית היה לו ברור: היא הציעה אוטונומיה יהודית ואפשרות להתפתח בשטח ללא הפרעות. לאחר בחינת התכנית החליטה ההנהלה הציונית בלונדון לאסור על יעקבסון לפרסם אותה בציבור, משום שאין את תנאים פוליטיים לכך.⁴⁵

וייצמן, לעומת זאת, ראה בתכנית החלוקה של יעקבסון הזדמנות שיכולה לפתור את בעיית פלשתינה-א"י. המהלכים של הממשלה הבריטית לשינוי מדיניות ב-1930, גם אם נבלמו בסופו של דבר בזכות איגרת מקדונלד, הטרידו את מנוחתו. הוא הבין שבריטניה לא תתמיד במחויבותה לבית הלאומי היהודי לאורך זמן ללא הכרה בזכותם של הערבים לאוטונומיה משלהם, ולכן חיפש רעיונות חדשים על פי קווים דו-לאומיים. החזון שלו על פלשתינה-א"י באותם ימים התבסס על העיקרון הבסיסי שעל היהודים אין "לשלוט או להישלט". מנקודת מוצא זו פיתח תפיסה שלפיה על היהודים לקוות "למקסימליזם לאומי לצד מינימליזם טריטוריאלי", כלשונם של הביוגרפים של וייצמן. כלומר, היהודים יכולים להתפשר על השטח, אך לא על אחידות לאומית.⁴⁶ ואז שמע על התכנית של יעקבסון. "אומר לך את האמת", כתב לו יעקבסון, "חשבתי שגם אתה מבקש לקבל את התזכיר מתוך חברות או רגשי מצפון, מבלי לייחס לו חשיבות כלשהי". אך עד מהרה הפך תזכיר "הפתרון הטריטוריאלי" של יעקבסון לתכנית יעקבסון-וייצמן לחלוקת הארץ.⁴⁷

קידום תכנית החלוקה במזרח התיכון

ארלוזורוב ייחס חשיבות לחיזוק הקשרים של הסוכנות עם הערבים בארצות השכנות, ועל כן החליט בראשית 1933 לשלוח את יעקבסון למצרים, לסוריה וללבנון. משימתו הייתה "לטפח קשרים שכבר נקשרו, ליצור קשרים חדשים, גם עם אירופאים וגם עם מנהיגים מקומיים, ולהכשיר את הקרקע לקראת פעולה שיטתית בעתיד". יעקבסון נבחר משום שהיה דיפלומט מנוסה, ומשום שהיה פרנקופיל ופרנקופון: "ביירות וקהיר הן מרכזים של שיטות פוליטיות צרפתיות, ובמידה רבה, של השפה הצרפתית", כתב ארלוזורוב ליעקבסון, "והמנהיגים הפוליטיים המצריים, לא פחות מהסורים, מעדיפים לאין שיעור את הסגנון ואת ההליכות הצרפתיים".⁴⁸ לאחר שקיבל את הסכמתו של יעקבסון, ביקש ארלוזורוב את ברכתו של ברודצקי: "עבודתו בביירות וקהיר ללא ספק יקנו לו

⁴⁵ ארלוזורוב לברודצקי, 8 בפברואר 1932, ג'ו 1558-16; ארלוזורוב לוייצמן, 30 ביוני 1932. מתוך: ארלוזורוב. **יומן ירושלים**, עמ' 341. בזמן שיעקבסון שוחח עם אנשי ההנהלה על תכניתו, נפוצו ידיעות שקריות בעיתונות באירופה ובפלשתינה-א"י על משא ומתן בין היהודים לבין עבאס חלמי, הח'דיב לשעבר של מצרים, שניסח תכנית פדרטיבית משלו. ארלוזורוב חשש שחלמי למד על רעיון החלוקה מיעקבסון, מאחר ששניהם מתגוררים דרך קבע בפריז, ובהתייעצות עם סוקולוב וברודצקי הוחלט להזים את השמועות ולאסור על יעקבסון לפרסם את תכניתו. ראו: דותן. **המאבק על ארץ-ישראל**, עמ' 79-80.

⁴⁶ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 327; עילם. **הסוכנות היהודית**, עמ' 265-267.

⁴⁷ יעקבסון אל וייצמן, 20 בינואר 1932, ג'ו 1555-7; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 464-468.

⁴⁸ ארלוזורוב ליעקבסון, 2 בינואר 1933, אצ"מ L9-22. יעקבסון לא הגיע למצרים בסופו של דבר.

יתרונות רבים בפריז ובז'נווה". ברודצקי אישר.⁴⁹ האם יעקבסון התכוון לנצל את השליחות במזרח התיכון כדי לקדם את רעיון החלוקה בקרב ההנהגה הערבית במזרח התיכון? על פי הביוגרפים של וייצמן, התשובה היא חיובית.⁵⁰ האם ארלוזורוב בחר ביעקבסון למשימה זו מתוך ידיעה שהוא הולך לקדם את רעיון החלוקה? אין לכך ראיות.

בפברואר עדכן ברודצקי את משרד המושבות על שליחותו של יעקבסון, וביקש שהנציגים הבריטים במצרים, סוריה ולבנון יסייעו לו ככל שיוכלו.⁵¹ אנשי המשרד התייעצו בינם לבין עצמם, בסופו של דבר הסכימו שאמנם מטרת השליחות של יעקבסון היא חיובית מבחינתם, אך הם מעדיפים שהממשלה הבריטית לא תהיה קשורה אליה בשום צורה. עם זאת, משרד המושבות פנה למשרד החוץ, וזה נתן לקונסולים במדינות הללו הוראה לסייע ליעקבסון ככל הניתן, וגם לעקוב אחר שליחותו ולדווח ללונדון.⁵²

בסוף חודש מרס הגיע יעקבסון לירושלים, שם פגש את עמיתיו, ברודצקי וליפסקי. לאחר מכן נפגש עם וייצמן וארלוזורוב בנהלל ומשם המשיך לתל אביב, שם הציג אותו בן-גוריון בפני פעילים בבית ההסתדרות. יעקבסון אמר לקהל שאיננו חבר במפלגת פועלים, אך תמיד סבר ש"לציונות הבורגנית" דרך משותפת עם הפועל העברי בארץ ישראל.⁵³ לאחר מכן יצא לביירות ולדמשק. בביירות חש יעקבסון בנוח, לא רק מפני שבעבר התגורר שם, כשניהל את סניף בנק אפי"ק המקומי (בשנים 1906-1908), אלא גם משום שכבר היה מיווד עם האליטות. הנציב העליון הצרפתי, הנרי פנסו, פגש אותו פעמיים בעבר, וכך גם רובר דה קה. יעקבסון נפגש גם עם שארל דבאס (Debass), הנשיא של לבנון הצרפתית, עם צמרת ההנהגה המרונית הדתית והחילונית בהר הלבנון, וגם עם עיתונאים, אנשי עסקים, מנהיגי הקהילה היהודית ועם נציגו של ארלוזורוב בביירות, אליהו אפשטיין.⁵⁴ בדמשק נפגש יעקבסון עם מנהיגים סורים לאומיים ועם אחדים ממנהיגי הקהילה היהודית, מלווה ביוסף לניאדו (Laniado), המתווך שלו לאליטה בדמשק.⁵⁵ "זה לא הולך להיות קל [בסוריה]", דיווח לווייצמן וברודצקי מדמשק. לאחר מכן שב לירושלים ונפגש בלויית חיים

⁴⁹ ארלוזורוב לברודצקי, 2 בינואר 1933, ברודצקי לארלוזורוב, 17 בינואר 1933, שם.

⁵⁰ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 468.

⁵¹ ברודצקי לפריקנסון, 14 בפברואר 1933, NA, FO 371/16927.

⁵² התכתבות בין פקידי משרד המושבות, 17 בפברואר - 6 במרס 1933; הארולד סאטו (Satow), הקונסול הכללי הבריטי בביירות) לשר החוץ, 6 ביוני 1933, שם.

⁵³ **דאר היום**, 27 במרס 1933; *The Palestine Post*, 26 ו-31 במרס, 1933; על הביקור בתל אביב: **דבר**, 29 במרס 1933.

⁵⁴ דו"ח יעקבסון על סיורו בלבנט, 12 במאי 1933, ג'ו 1-1636.

⁵⁵ על קשריו של יעקבסון עם יוסף לניאדו בדמשק ב-1933-1934, ראו: ירון רן. **הגביר האחרון בדמשק: יוסף לניאדו: בנקאי, איש עסקים ופוליטיקאי**. ישראל: רפי איל הפקות גרפיות, 2021, עמ' 97, 100-101. רן מעריך שפגישותיהם של יעקבסון ולניאדו עם אישים שונים בדמשק נועדו כדי לקדם עסקאות לקניית קרקעות בסוריה לצורך התיישבות יהודית. שם, עמ' 97.

מרגליות קלווריסקי, איש המחלקה הערבית של הסוכנות היהודית, עם היריבים הפוליטיים של משפחת אל-חוסייני - פח'רי א-נשאשיבי, ועונוי עבד אל האדי, ראש מפלגת אל-איסתקלאל (מפלגת העצמאות הערבית-פלסטינית).⁵⁶

בסוף הסיור העריך יעקבסון שיהיה קשה להגיע להסכמות עם הערבים, אך ניסה להיות אופטימי: "הנחתי את היסודות לעבודה שיטתית. באופן טבעי אלה התחלות צנועות מאוד, אולם ניתן לפתחן ולהמשיכן כך שישמשו במידה רבה את עניינינו". ארץ ישראל, שבה לא ביקר כ-25 שנה, עשתה עליו רושם טוב: "פלשתינה נפלאה".⁵⁷ בראשית מאי שב לפריז.⁵⁸

האיטלקים בחבר הלאומים ורעיון החלוקה

במקביל לפעולה של יעקבסון במזרח התיכון, פעל וייצמן לקידום רעיון החלוקה בשני ערוצים משתלבים: בחבר הלאומים ובאיטליה הפשיסטית. את מוסוליני ביקש לשכנע שחלוקת פלשתינה-א"י וסיום המנדט הם אינטרס איטלקי, אך בלונדון ובזינווה ביקש לעורר רושם כאילו רעיון החלוקה עלה ביוזמת מוסוליני. הדוצ'ה שיתף פעולה, וזים מהלכים משלו: התמורות הפוליטיות במזרח התיכון, לרבות השיח שעסק בסיום המנדטים, הפכו את האזור לאחת מן הזירות הפוטנציאליות להגשמת השאיפות הטריטוריאליזם של איטליה. עלייתו של היטלר לשלטון בגרמניה בראשית 1933 הציעה למוסוליני הזדמנות להופיע בזירה הבין-לאומית כמתווך ומפשר בין המערב בכלל ובין היהודים בפרט, לבין גרמניה הנאצית. הוא היה סמוך ובטוח שסיום המנדט בפלשתינה-א"י וסילוק ההשפעה הבריטית במזרח התיכון ישרתו את האינטרסים האיטלקיים, וכדי לזרז את התהליך הוא ניסה לפעול בכל המישורים בעת ובעונה אחת: הוא ניצל את קשריהם של הבכירים האיטלקיים בחבר הלאומים, תאודולי וקטסטיני, תמך במנהיגים ערבים, כולל שכיב ארסלן, וחדש את המגעים עם בכירי ההסתדרות הציונית.⁵⁹

תאודולי הפגין לאורך כל תקופת כהונתו כיושב ראש ועדת המנדטים נאמנות גבוהה לאינטרסים האיטלקיים, יותר מאשר נאמנות לאינטרסים של חבר הלאומים. בראשית שנות ה-30 הוא ניהל משא ומתן בשם מוסוליני עם משרד החוץ הצרפתי במטרה להשיג מושבה או שטחים מידי

⁵⁶ יעקבסון לווייצמן וברודצקי, 17 באפריל 1933, ג'ו 19-1630.

⁵⁷ יעקבסון לברודצקי, 5 במאי 1933, ג'ו 29-1633.

⁵⁸ JTA, 30 באפריל 1933.

⁵⁹ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 372-373, 469; דותן. **המאבק על ארץ ישראל**. עמ' 85-90; קארפי. "פעילותו המדינית של וייצמן באיטליה", עמ' 174-175; גבריאלי כהן. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל ומדינה יהודית 1933-1935 (במגעי איטליה, ממשלת בריטניה, התנועה הציונית והמנהיגות הערבית)". **הציונות**, ג', 1973, עמ' 346-417. בפברואר 1934 נפגש שכיב ארסלן עם מוסוליני והשניים הגיעו להסכם, לפיו הבטיח מוסוליני לשפר את יחסיה של איטליה לנתינים המוסלמים בלוב ולתמוך בערבים בחבר הלאומים, בתמורה לשינוי חיובי ביחס של חוגים פאן-ערביים במזרח התיכון כלפי איטליה. פורת. **ממהומות למרידה**. עמ' 89-88.

צרפת; הוא היה מעורב באופן ישיר בניסיונות הדיפלומטיים של איטליה להפוך את חבש למנדט איטלקי; וכאשר השתכנע מוסוליני שחלוקת פלשתינה-א"י לשתי מדינות עצמאיות היא האינטרס האיטלקי, הפך תאודולי מהמתנגד הגדול של הציונות בחבר הלאומים לאחד מתומכיה. עד כה התנגדותו לפרויקט הציוני עלתה בקנה אחד עם האינטרס האיטלקי, כפי שהוא תפס אותו - שימור שיטת המנדטים, בתקווה שיום יבוא והמנדטים יחולקו מחדש, ואיטליה תקבל לידיה ניהול של אחד מהם.⁶⁰ עד כה לא טרח תאודולי להסתיר את התנגדותו לציונות או את סלידתו מחיים וייצמן, "יהודי-רוסי, ערמומי, אינטליגנטי ומסוכן", כפי שכינה אותו בזיכרונותיו.⁶¹ אך לאחר שמוסוליני החליט להתערב בפתרון שאלת פלשתינה-א"י, נמוגו כל הסתייגויותיו והתנגדותו של תאודולי (וקטסטיני) כלפי הציונות וכלפי וייצמן.

קטסטיני עשה את הצעד הראשון. בראשית מאי 1932 הוא נפגש עם יעקבסון בז'נווה, ואמר לו שהוא מוטרד מהצפוי לבית הלאומי היהודי לאחר שתתממש עצמאותה של סוריה. בצדק טובעים היהודים את עצמאותם, אמר, וכמנהל מחלקת המנדטים הוא חש מחויב למצוא פתרון לבעיה. הוא שאל את יעקבסון אם תכניות החלוקה השונות שפורסמו בעיתונים בשנים האחרונות יכולות להיות פתרון לבעיה היהודית.⁶² יעקבסון, אף שהנושא היה קרוב מאוד לליבו, השיב בשלילה, נאמן להוראות שקיבל מלונדון. השמועות על קיומה של תכנית חלוקה חדשה אינן נכונות, אמר לקטסטיני, והיהודים ייאבקו בהלכי רוח ופתרונות שכאלה. קטסטיני התעקש: "יש לקדם את הקמתו של חבל יהודי אוטונומי בארץ-ישראל". יעקבסון חשד במניעיו של איש שיחו, וממילא השיחה לא יכולה הייתה להתקדם לשום מקום: הנהלה הציונית לא הייתה מוכנה לדון ברצינות בתכנית חלוקה, ודאי לא בחבר הלאומים.⁶³

באפריל 1933 ביקש וייצמן ממושרד החוץ שהשגריר הבריטי ברומא יארגן לו פגישה עם מוסוליני, והסביר שבכוונתו לשוחח עמו על האפשרות לסיוע של איטליה בהצלת יהודים מגרמניה הנאצית.⁶⁴ ב-26 באפריל הפגישה התקיימה, ווייצמן ניצל את ההזדמנות כדי לספר למוסוליני על

⁶⁰ Elisabetta Tollardo. "International Experts or Fascist Envoys? Alberto Theodoli and Pietro Stoppani at the League of Nations". *New Global Studies* 10 (3), 2016, pp. 287-288; —. *Fascist Italy and the League of Nations*, pp. 188-193
⁶¹ Theodoli. *A Cavallo di Due Secoli*, p. 170

⁶² קטסטיני כנראה התכוון לתכניות הקנטונים ולתכניתו של עבאס חלמי שהתפרסמו בעיתונות.
⁶³ יעקבסון לברודצקי, 1932 (ללא תאריך מדויק, לאחר ה-5 במאי), אצ"מ L9-22; כהן. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל", עמ' 356. יעקבסון הזמין את קטסטיני לצפות בקונגרס הציוני ה-18 בפראג, בשלהי אוגוסט 1933. קטסטיני הסביר למזכ"ל החבר שהוא הסכים להזמנה משום שתמיד היה בקונגרסים הציונים משקיף מתוך מחלקת המנדטים (למרות שלרוב מדובר היה בפקיד זוטרי). את הגעתו של קטסטיני לקונגרס הזה יש לראות על רקע ניסיונם של האיטלקים להתקרב אל הציונים. ראו: קטסטיני אל וולטרס, 15 באוגוסט 1933, בתוך: LNA, R4066/6A/668/668/Jacket1

⁶⁴ התכתבות בין פקידי משרד החוץ, 11 באפריל 1933, NA, FO 371/16927.

תכנית החלוקה של יעקבסון. מוסוליני מצא אינטרס משותף. כל תהליך מדיני שיערער את מעמדה של בריטניה במזרח התיכון ויאפשר חדירה של השפעה איטלקית היה מקובל על הדוציה.⁶⁵ בספטמבר 1933 ביקש מוסוליני מתאודולי לפעול בכיוון הזה בזינווה,⁶⁶ וזה האחרון מצא הזדמנות שבועות אחדים לאחר מכן, כששאלות על עתיד המנדט עלו שוב בקרב חברי ועדת המנדטים לאחר מאורעות אוקטובר 1933.⁶⁷

יעקבסון, שהגיע לזינווה בשלהי אוקטובר כדי לעקוב אחר דיוני הוועדה במושב ה-24, הוזמן לשיחה עם תאודולי בטרקלין של ארמון וילסון.⁶⁸ למרות מקום המפגש הציבורי, תאודולי ביקש שתוכן השיחה יישמר בסודיות גמורה. הוא סיפר ליעקבסון שהאיטלקים מזדהים עם סבלם של היהודים בגרמניה ובמזרח אירופה, ושהוא עצמו דיבר עם מוסוליני על פלשתינה-א"י כפתרון למצוקת היהודים. מוסוליני מציע פתרון טריטוריאלי בחסות איטלקית, אמר לו, שבו הערבים יקבלו את השטחים הפנימיים. יעקבסון שמע למעשה מפי תאודולי את תכנית החלוקה שלו עצמו, מוצגת כיוזמה של מוסוליני. תאודולי אמר שהוא ומוסוליני מסכימים שלאחר 12 שנות שלטון בריטי, אפשר לקבוע בביטחון שלא ניתן לפייס את היהודים והערבים: "אי אפשר לכפות נישואים כאשר הבעל והאישה אינם רוצים זה את זה. [...] צריך להפריד בין שני האלמנטים האלה - גם במובן הגאוגרפי וגם במובן הפוליטי". הוא סיפר שרצונו שוועדת המנדטים תיזום את הרעיון, ולשם כך הוא מתכנן לכנס מושב מיוחד. אך תחילה עליו לדבר על העניין עם מוסוליני ועם הממשלה הבריטית והצרפתית, ובמקביל להתייעץ עם ארגונים יהודיים שונים, ועם וייצמן בלונדון והברון רוטשילד בפריז. "דבר אחד בטוח", דיווח יעקבסון לווייצמן לאחר השיחה, "מוסוליני מגלה עניין בציונות".⁶⁹

תאודולי לא סיפר ליעקבסון שבמקביל הוא דיבר על הנושא גם עם שכיב ארסלן ואיחסן אל-ג'אברי, נציגי הקונגרס הסורי-פלסטיני ליד חבר הלאומים. אל-ג'אברי היה מוכן לדון בהקמת מדינה יהודית, אך רק בדרום פלשתינה-א"י, ובתנאי שהתכנית תכלול טרנספר של כל היהודים לחלק הדרומי. תאודולי השיב שהדרישה חסרת כל סיכוי, אל-ג'אברי הסכים, וביקש להפסיק את

⁶⁵ גולני ורינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 469-470. דותן. **המאבק על ארץ-ישראל**. עמ' 85-88.
⁶⁶ לפי תזכיר המחלקה הפוליטית של משרד החוץ האיטלקי, 12 בדצמבר 1933, בארכיון משרד החוץ האיטלקי. מתוך: כהן. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל", עמ' 358.
⁶⁷ הכוונה להתנגשויות אלימות באוקטובר 1933 בין משטרת פלשתינה-א"י לבין מפגינים ערבים, שהפגינו במחאה נגד מדיניות הממשלה לגבי הגירה יהודית ומכירת קרקעות ליהודים. במהלך המהומות נהרגו 29 מפגינים ערביים ושוטר בריטי אחד. ראו: שגב. **ימי הכלניות**, עמ' 286-287.
⁶⁸ המושב ה-24 של ועדת המנדטים התקיים בין ה-23 באוקטובר ל-4 בנובמבר 1933. מאורעות אוקטובר לא היו על סדר היום, לבקשת תאודולי (ראו להלן).
⁶⁹ יעקבסון לווייצמן, 2 ו-3 בנובמבר 1933, ג'ו 2-1678A, 5-1678B. בעת ההיא יעקבסון כבר היה חבר ההנהלה הציונית, ודיווח כמעט אך ורק לווייצמן, שהיה אז מחוץ לממסד הציוני, במקום לברודצקי, מנהל המחלקה המדינית.

הדיון בנושא. שאלת החלוקה עלתה בשיחותיו של תאודולי עם הדיפלומטים הערבים בז'נווה גם בחודשים הבאים, אך הם סירבו לדון בנושא.⁷⁰

תאודולי דיווח על השיחות עם יעקבסון ועם נציגי הקונגרס הסורי-פלסטיני לממונה עליו, תת מזכ"ל חבר הלאומים, פרנסיס פול וולטרס (Walters),⁷¹ הנציג הבריטי הבכיר בחבר הלאומים. וולטרס דיווח למשרד החוץ הבריטי שתאודולי סיפר לו כי הציונים והערבים ביקשו ממנו לכנס מושב מיוחד של ועדת המנדטים בעקבות מאורעות אוקטובר, אך הוא סירב, בגלל חשש שהעיתוי הזה עלול להערים קשיים נוספים על ממשלת פלשתינה-א"י. תאודולי החליט שלא להעלות את נושא המאורעות לדיון במושב הבא, אף שכמה מחברי הוועדה ביקשו לעשות זאת. הוא דיווח שהוא מתכוון לשוחח על הבעיות בפלשתינה-א"י עם אריק דראמונד, המזכ"ל לשעבר והשגריר הבריטי החדש ברומא, ועם מוסוליני.⁷²

פקידי משרד החוץ הבריטי היו נבוכים. הם לא הבינו איזה עניין יש לתאודולי לדון על המאורעות בפלשתינה-א"י עם דראמונד, ומדוע הוא מערב את מוסוליני בנושא שכלל אינו קשור אליו. הם הנחו את דראמונד לדווח להם על תוכן השיחות עם האיטלקים ויעצו לו להקשיב יותר ולדבר פחות כאשר יפגש עם תאודולי.⁷³

בינתיים, ב-13 בנובמבר, נפגש וייצמן עם תאודולי וקטסטיני בז'נווה.⁷⁴ הוא הופתע מכך שהם ביקשו לדון עימו בפתרון סופי בפלשתינה-א"י, ואף ב"אפשרויות רחבות יותר", כלומר, בהרחבת ההתיישבות היהודית בעבר הירדן.⁷⁵ קטסטיני דיווח לוולטרס שווייצמן העלה בשיחה את רעיון

⁷⁰ לפי תזכיר המחלקה הפוליטית של משרד החוץ האיטלקי, 12 בדצמבר 1933, בארכיון משרד החוץ האיטלקי. מובא מתוך: כהן. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל", עמ' 358. על פי תזכיר זה, אל-ג'אברי נפגש בשלהי 1933 עם אנשי משרד החוץ האיטלקי ברומא. בין שאר הנושאים עלתה גם שאלת חלוקת פלשתינה-א"י. אל-ג'אברי חזר ואמר שלדעתו התכנית אינה בת ביצוע והסתייג ממנה. אולם באותה תקופה הגיעו כמה אישים ערביים למסקנה שרעיון החלוקה יכול לשרת את האינטרס הערבי. על התוכניות של מוסא אל-עלמי, קרוב משפחתו של איחסן אל-ג'אברי, ושל אחמד אל-ח'אלידי, ראו: דותן. **המאבק על ארץ-ישראל**, עמ' 82-85. יש בסיס להנחה שארסלן שקל בשלב זה או אחר קידום של תכנית חלוקה, משום שעבאס חלמי, ששמו היה קשור בתכנית פדרטיבית לחלוקת פלסטין (ראו לעיל), היה אחד מפטרוניו של ארסלן בז'נווה. באותם ימים, ימי העצמאות של עיראק והשיחות על הסכם צרפתי-סורי, חלמי ניסה לשכנע את ארסלן לקדם את שאיפתו להפוך למלך על סוריה. ארסלן סירב לשתף פעולה בנושא. ראו: Cleveland. *Islam Against the West*, p. 64.

⁷¹ ביולי 1933 מונה ג'וזף אבנול (Avenol) הצרפתי למזכ"ל חבר הלאומים החדש במקומו של דראמונד. בנובמבר מונה דראמונד לשגריר הבריטי ברומא. וולטרס היה באותם ימים תת המזכ"ל של אבנול, וממלא מקומו בהיעדרו מז'נווה.

⁷² דוח של וולטרס על שיחתו עם תאודולי, 3 בנובמבר, 1933, NA, FO 371/16932; קארפי. "פעילותו המדינית של וייצמן באיטליה", עמ' 181.

⁷³ התכתבות בין פקידי משרד החוץ הבריטי, 9-13 בנובמבר 1933, NA, FO 371/16932. וייצמן הגיע לז'נווה בתור ראש "הלשכה המרכזית ליישוב יהודי גרמניה" שזה מקרוב ייסד, כדי לשוחח על מצוקת יהודי גרמניה עם מדינאים ודיפלומטים שונים בחבר הלאומים. על פועלו של וייצמן בלשכה המרכזית, ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 384-392.

⁷⁵ וייצמן לוורבורג, 20 בנובמבר 1933, ג'יו 3-1683; וייצמן לרופין, 21 בנובמבר 1933, ג'יו 5-1683A; כהן. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל", עמ' 361-362.

החלוקה הטריטוריאלית בין היהודים והערבים מיוזמתו, ושמסולני הבטיח לו (לווייצמן) עזרה בקידום הרעיון. קטסטיני דיווח לוולטרס שהוא אמר לווייצמן שהוא תומך ברעיון, אבל דאג להבהיר לו שכל פתרון בפלשתינה-א"י חייב לשרת את האינטרסים האימפריאליים של בריטניה.⁷⁶ וולטרס דיווח על השיחה עם קטסטיני לאנשי משרד החוץ הבריטי, שקיבלו את הידיעה "כרעם ביום בהיר".⁷⁷ עתה התברר להם שמסולני, תאודולי וקטסטיני מנסים להתערב בשאלת עתידה המדיני של פלשתינה-א"י, ושווייצמן מנסה לנצל ניסיון זה: "דבר זה מסביר את הביקור של וייצמן ברומא באפריל", כתב אחד מפקידי משרד החוץ לעמיתיו. "זה גם מסביר את רצונו של המרקזי תאודולי לדון על המצב בפלשתינה עם סר דראמונד וסניור מוסולני. אני בספק אם ההתעניינות של סניור מוסולני בסוגיית [פלשתינה-א"י] מבשרת טובות". פקיד אחר חשב שמצער מאוד שקטסטיני "נתן איזשהו עידוד לד"ר וייצמן בנוגע לתכנית של חלוקה..." אך בכל מקרה, נוכח ההתנגדות העזה של הערבים ושל היהודים, לטענתו, לפתרון שכזה אין שום סיכוי להצלחה. באותם ימים הבריטים עדיין לא גיבשו דעה מוצקה בנוגע לרעיון חלוקת הארץ, ואנשי משרד החוץ והמושבות החליטו להימנע מכל אמירה מחייבת בנושא. בינתיים הם החליטו רק לעקוב אחר ההתפתחויות, ובעיקר אחר תאודולי, שאותו זיהו כאיש המפתח בפרשה כעושה דברו של מוסולני.⁷⁸

תאודולי אכן היה במרכז הפרשה, מתמרן בין איטליה, חבר הלאומים, הבריטים, הציונים והערבים. ב-13 בדצמבר הוא נפגש עם דראמונד וסיפר לו על השיחה שהייתה לו עם וייצמן בז'נבה בחודש שעבר. הוא סיפר שמעורבותו האישית בענייני פלשתינה-א"י נובעת רק מרצון לעזור לציונים ולערבים, לאחר שאלה גם אלה ביקשו ממנו לקיים מושב מיוחד לאחר האלימות באוקטובר האחרון. הוא אמנם סירב לכך, משום שלא רצה להביך את ממשלת המנדט, אך הבטיח להם שהוא יעקוב מקרוב אחר הנושא בעצמו, ושעמיתיו בוועדת המנדטים נתנו את ברכתם לכך. הוא עדכן את דראמונד שווייצמן עומד להיפגש שוב עם מוסולני, ושזה האחרון מתעניין בנושא רק משום שהוא מעוניין לסייע ליהודים בגרמניה הנאצית, ומשום שממשלת איטליה מוטרדת מהמצב הפוליטי בפלשתינה-א"י. לצורך הטיפול בנושאים הללו, אמר תאודולי לדראמונד, הוא מתכוון לבקר בפריז, שם יפגוש את הברון רוטשילד. הברון אמנם לא ציוני, אבל הוא תומך מבחינה כלכלית ביישוב היהודי, "כמו שבעלי האדמות תומכים במאפיה [באיטליה] - בעיקר כי הם רצו חיים שקטים".⁷⁹

⁷⁶ דוח מאת קטסטיני לוולטרס, 13 בנובמבר 1933, NA, FO 371/16927. קארפי. "פעילותו המדינית של וייצמן באיטליה", עמ' 206.

⁷⁷ על פי ניסוחו של קארפי. "פעילותו המדינית של וייצמן באיטליה", עמ' 182.

⁷⁸ חוות דעת של פקיד משרד החוץ, 19-21 בנובמבר 1933, NA, FO 371/16927.

⁷⁹ לא ברור מה היו מניעי של תאודולי לפגוש דווקא את רוטשילד. ייתכן שרצה לוודא שיש מימון לתכנית החלוקה, וייתכן שרצה לוודא שרוטשילד ימשיך לממן את הציונים כדי שאלה יבטיחו את תזרים התשלומים על האדמות ממשפחת סורסוק, שאלה היה קשור, כאמור.

לאחר הביקור בפריז תכנן תאודולי להגיע ללונדון ולהיפגש עם בכירים בממשלה. תאודולי אמר לדראמונד שמאחר שהערבים והיהודים נותנים בו אמון כיושב ראש ועדת המנדטים (היהודים לא נתנו בו אמון), אולי הם יסכימו לתכנית פיוס שהוא יזם, ולא תכנית ביוזמת ממשלת בריטניה.⁸⁰

עוד אמר תאודולי לדראמונד, כנראה כדי לבחון את תגובתו, שווייצמן העלה בשיחה עמו ביוזמתו תכנית לחלוקת הארץ, לפיה יתרכזו המושבות יהודיות והתעשייה בחלקו הדרומי של הארץ, דרומית לירושלים, והערבים יהיו מרוחקים ככל האפשר, באזור המאוכלס בצפיפות צפונית לירושלים. דראמונד העדיף שלא לדון עם תאודולי על יתרונות וחסרונות של תכנית שכזו, אך אמר שהוא מפקפק אם היא פרקטית. מיד לאחר השיחה עם תאודולי דיווח דראמונד לשר החוץ, אך ביקש שהדיווח יישאר חסוי, מאחר שהוא מיווד עם תאודולי, ולא היה רוצה לפגוע באמונו.⁸¹

לאחר מכן דנו אנשי משרד החוץ בבקשתם של תאודולי וקטסטיני לבקר בלונדון. מרביתם סברו שקרבה אל בכירי מנגנון הפיקוח על המנדטים עשויה להועיל לאינטרס הבריטי, ובכל מקרה הביקור לא יכול להזיק. התנאי היחידי היה שתאודולי יגיע כיושב ראש ועדת המנדטים, ולא כנציג של הממשלה האיטלקית. לא הייתה להם כוונה ליצור תקדים שיכיר באיטליה כצד המעורב בענייני פלשתינה-א"י.⁸² דראמונד לא חשד במניעים של תאודולי, ידידו הוותיק, וגם לא של קטסטיני, שהיה על פי דיווחו של דראמונד "מוטרד מאוד מהמצב בפלשתינה", ורק רצה לסייע במציאת מדיניות שתאפשר לערבים וליהודים לחיות יחד בשלום. גם העובדה שקטסטיני אמר לו שלדעתו אם וכאשר תהפוך הארץ לעצמאית, היא חייבת להיות תחת ניהול בין-לאומי (ולא תחת השפעה בריטית, כמו בעיראק, דבר שיכול להקל על חדירת ההשפעה האיטלקית), לא עוררה את חשדנותו של המזכ"ל הפורש.⁸³

ב-17 בינואר 1934 הגיע יעקבסון לז'נווה כדי להמשיך את השיחות עם תאודולי וקטסטיני. על פי דיווחו, שני האיטלקים אימצו עתה את רעיון החלוקה, לדבריהם, מתוך אהדה לעניין הציוני ודאגה למצוקת היהודים באירופה ובפלשתינה-א"י. אך יעקבסון חשד בכוונותיהם. הוא סירב לקבל ששני המתנגדים הגדולים ביותר לעניין היהודי בעשר השנים שעברו מאז שהגיע לז'נווה, הפכו את עורם, ולא היה לו ספק שהמהפך קשור אך ורק בניסיונותיהם להשביע את רצונו של מוסוליני.⁸⁴ ימים אחדים לאחר מכן יצא תאודולי ללונדון. כשהגיע חיכה לו מכתב מראפארד ואורטס, שהזהירו

⁸⁰ דוח של דראמונד על שיחתו עם תאודולי, 13 בדצמבר 1933, NA, FO 371/16932.

⁸¹ שם.

⁸² התייעצות של פקידי משרד החוץ, 19-27 בדצמבר 1933, שם.

⁸³ דראמונד ללורנס אוליפנט (Oliphant), פקיד במשרד החוץ הבריטי, 29 בדצמבר 1933, NA, FO 371/17876.

⁸⁴ יעקבסון לווייצמן, 17 בינואר 1934, ג'ו 2-1711A.

אותו לבל ינהל שיחות עם הבריטים כיושב ראש ועדת המנדטים מבלי להיוועץ תחילה בחבריה. הסתבר, אם כן, שתאודולי לא דייק בעובדות כשאמר שחברי הוועדה נתנו לו את ברכתם לפעול לבדו בעניין פלשתינה-א"י. ראפארד ואורטס כתבו לדראמונד שהם מתנגדים להתייעצויות של תאודולי עם בריטניה על פלשתינה-א"י, משום שאלה עלולות לקשור את ידי הוועדה בדיונים עתידיים. "אורטס וראפארד תמיד עושים צרות", כתב דראמונד לאוליפנט, אחד מפקידי משרד החוץ, "בעוד שתאודולי תמיד יותר פרקטי ומחושב מבחינה פוליטית בעניינים כאלה, ומעוניין לעבוד ביחד עם המעצמה המנדטורית ובהרמוניה איתה". נוקס הלם (Helm), פקיד משרד החוץ, הצטער על כך: "כגוף ידידותי, הייתי מצפה שהם [חברי ועדת המנדטים] יברכו דיונים לא רשמיים שיכולים להקל על קשיי המעצמה המנדטורית, [קשיים מהסוג] שלא ניתן לפתור [בדיונים רשמיים] בז'נווה".⁸⁵

תאודולי נאלץ לקבל את תביעתם של עמיתיו בוועדה, ומכיוון שנמנע להופיע בלונדון הן כנציג הוועדה והן כנציג הממשלה האיטלקית, לא נפגש עם איש מבכירי הממשלה. הפגישה החשובה ביותר שלו בלונדון הייתה עם וייצמן, שותפו שלא במודע לקידום רעיון החלוקה. השניים דיברו על נושאים כאלה ואחרים, בין היתר על הביקור של וייצמן ברומא, אך לא על תכנית חלוקה.⁸⁶

ב-12 בפברואר 1934 הגיע יעקבסון לרומא כדי להכשיר את הקרקע לקראת בואו של וייצמן. בתיווכם של עמיתיו בפדרציה הציונית המקומית הוא נפגש עם אנשי משרד החוץ האיטלקי, ופרש בפניהם את הדרישות הפוליטיות של הציונים, מבלי לומר דבר על חלוקה, אף שבני שיחו ניסו למשוך אותו לכיוון זה.⁸⁷ יעקבסון, בניגוד לווייצמן, היה כפוף למדיניות הציונית: בתחילת דצמבר 1933 התכנסה ההנהלה הציונית בלונדון, במהלך המפגש התבקש יעקבסון שלא לפרסם את תכנית החלוקה שלו. "שלשתנו - ברודצקי, לוקר ואני התנגדנו להצעה זו [לפרסם את תכנית החלוקה]", דיווח בן-גוריון למשה שרתוק, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית החדש. "יעקבסון, שהיה מאוכזב מאוד ומר-נפש מהתנגדות זו, רוצה לפרסם את תזכירו [על החלוקה] בעילום שם. אמרתי לו ש'כל העולם' יודע שהוא בעל ההצעה וכל אחד יבין מיהו בעל התזכיר. דעתו לא נחה, ואני חושש שיעמוד בדעתו".⁸⁸

אנשי משרד החוץ הבריטי הניחו שווייצמן מתכוון לשוחח עם מוסוליני על רעיון החלוקה, וקיוו להיעזר בתאודולי כדי ללמוד על תוכן הפגישה או אפילו להשפיע עליה. מאחר שראפארד ואורטס

⁸⁵ דראמונד לאוליפנט, 3 בפברואר, הערה של הלם, 7 בפברואר 1934, NA, FO 371/17876.

⁸⁶ יעקבסון לווייצמן, 22 בינואר 1934, ג"ו 16-1713; וייצמן לתאודולי, 23 בינואר 1934, ג"ו 35-1713A; Theodoli. *A Cavallo di Due Secoli*. p. 170; קארפי. "פעילותו המדינית של וייצמן באיטליה", עמ' 184.

⁸⁷ יעקבסון לארתור לוריא, 13 בפברואר 1934, אצ"מ S25/1324.

⁸⁸ דיווחו של בן-גוריון משיבת ההנהלה הציונית בדצמבר 1933, מתוך: דוד בן-גוריון. **זכרונות**. כרך א', תל אביב: עם עובד, 1973, עמ' 713, 716. ברל לוקר היה חבר הנהלה מטעם הפועלים במשרד הציוני בלונדון.

הטילו וטו על מעורבותו של יושב ראש ועדת המנדטים בנושא, לא היה להם איך לעשות זאת, לפחות לא באופן ישיר. הלם פנה לאוון ויליאמס ממשרד המושבות כדי לבחון את האפשרות לשלוח את דראמונד לתאודולי, אך משרד המושבות חשש שהתערבות של פקיד בריטי תערער את העמדה הלא מתחייבת (non-committal) של הממשלה בנוגע לחלוקה. סוכם שדראמונד ייפגש עם וייצמן ותאודולי, כל אחד לחוד, וינסה ללמוד מהם על הנאמר, מבלי שייזום את הנושא, "כדי לא לעשות את הרושם שהממשלה אפילו שוקלת את האפשרות של שינוי המדיניות בשלב זה".⁸⁹

ב-15 בפברואר הגיע וייצמן לרומא ולמחרת היום נפגש במלון עם תאודולי, בנוכחות יעקבסון. על פי דיווחם של וייצמן ויעקבסון, תאודולי יצא מגדרו כדי להפגין יותר מתמיד את אדיבותו ואת אהדתו לציונות. "[תאודולי] הראה עצמו שופע רצון טוב וידידות - שאול הפך פאול", כתב וייצמן בזיכרונותיו.⁹⁰ השניים ייחסו את גישתו של תאודולי לרצונו להסתגל לעמדת הדוצ'ה.⁹¹

למחרת נפגש וייצמן עם מוסוליני. על פי הדיווח של יעקבסון, שנכח בפגישה, וייצמן פתח את השיחה בהבעת דאגה ליהודי גרמניה, ומוסוליני, שהיה אדיב מאוד כלפי אורחיו, העלה את רעיון החלוקה. "עליך להקים מדינה יהודית", אמר מוסוליני. "כבר דיברתי עם הערבים [הוא כנראה התכוון לשכיב ארסלן, שביקר אצלו ימים ספורים לפני כן]. אני חושב שניתן להגיע להסכם. הקושי יכול לנבוע משאלת ירושלים. הערבים טוענים שעל היהודים להפוך את תל אביב לבירתם". וייצמן, על פי דיווחו של יעקבסון, השיב: "זה רעיון גדול שהבעת זה עתה. לדעתי מדינה, אפילו קטנה, היא הנקודה הארכימדית".⁹² למחרת הזמינו תאודולי וקסטטיני את וייצמן ויעקבסון לארוחת צהריים כדי לשוחח על הנאמר בפגישה עם מוסוליני. וייצמן סיפר למארחיו שמוסוליני העלה ביוזמתו את שאלת החלוקה ואמר לו שהוא תומך ברעיון. כשמוסוליני שאל לדעתו, הוא (וייצמן) התחמק מתשובה ישירה, והבהיר לו שאפשר יהיה לדון בכך רק כאשר היהודים יהיו מחצית מאוכלוסיית הארץ.⁹³ לאחר מכן נפגש וייצמן עם דראמונד, השגריר הבריטי ברומא, והבטיח לו שהנאמנות הציונית לבריטניה אינה מוטלת בספק. הוא סיפר לו על השיחה עם מוסוליני, על הגישה האוהדת

⁸⁹ התייעצויות בין פקידי משרד החוץ והמושבות, 13-8 בפברואר 1934, NA, FO 371/17876.
⁹⁰ וייצמן. **מסה ומעש**, עמ' 364; וייצמן ליעקבסון, 19 בינואר 1934, ג"ו 4-1712; יעקבסון לוייצמן, 22 בינואר 1934, 16-1713.
⁹¹ וייצמן לתאודולי, 23 בינואר, 6 בפברואר 1934, ג"ו 35-1713A, 1-1724A; דוח לאו כהן על פגישת וייצמן ומוסוליני, 23 בפברואר 1934, ג"ו 22-1725.
⁹² דוח יעקבסון על שיחתם של מוסוליני ווייצמן ב-17 בפברואר 1934, ג"ו 6-1724A, 9II-3000. מוסוליני התקרב למעשה אל הרעיון של יעקבסון, שהציע בתזכיר "הפתרון הטריטוריאלי" להפוך את ירושלים לאקסטריטוריאלית.
⁹³ תרשומת קסטטיני, ללא תאריך, בארכיון משרד החוץ האיטלקי. מתוך: כהן. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל", עמ' 367, 372, 380.

הכללית ועל הרצון של הדוצ'ה לסייע ליהודים. וייצמן סיפר לו שמוסוליני שאל אותו מיוזמתו על נושא החלוקה, ושהוא ענה לו שהארץ כבר מחולקת - הערבים רובם בהרים, היהודים בעמקים.⁹⁴

לאחר הכיבוש האיטלקי של חבש, וככל שהתקרב מוסוליני אל היטלר, דעכו לאיטם הקשרים הציוניים-איטלקיים.⁹⁵ אפשר לראות בכל הפרשה סדרה של תמרונים דיפלומטיים של וייצמן ויעקבסון מצד אחד, ושל תאודולי וקטסטיני מצד אחר, במטרה לקדם את רעיון החלוקה בקרב הבריטים, חבר הלאומים והערבים.⁹⁶ את היוזמה למהלך הם גלגלו אלה לפתחם של אלה, מסיבות טקטיות, קרי, החשש מתגובה שלילית של הבריטים או הערבים או של מתנגדים מבית. ב-1937 הציעה הוועדה המלכותית הבריטית לחקר פרוץ המרד הערבי הגדול (ועדת פיל) תכנית חלוקה שהייתה דומה מאוד לתכנית החלוקה של יעקבסון, ולא בכדי. וייצמן, שהאט את עשייתו למען החלוקה לאחר מותו של יעקבסון באוגוסט 1934, נטע את הרעיון בראשם של חברי ועדת פיל.⁹⁷

בשלהי מרס 1934 שב יעקבסון לירושלים לרגל כינוס הנהלת הסוכנות היהודית ושיבת הוועד הפועל הציוני. על פי הפרסום בעיתון **דבר**, עמיתיו בהנהלה שקלו להציע את שמו כנשיא הוועד הפועל הציוני הבא, במקום מוצקין, שהלך לעולמו. צעד זה, העריכו תומכיו, יחזק את הנציגות הציונית בז'נבה.⁹⁸ עוד לפני שהתקבלה החלטה בנושא עזב יעקבסון את ירושלים כדי לקיים פגישות עם אנשי הקשר שלו בביירות ובדמשק, ומשם חזר לפריז.⁹⁹ ב-24 באוגוסט, בדרכו מוועידה ציונית בציריך אל ז'נבה, לקה בליבו ומת בקרון הרכבת. יעקבסון היה בן 65 במותו, ובחודשים האחרונים לחייו כבר היה חולה מאוד.¹⁰⁰ הוא נקבר על פי צוואתו בבית הקברות היהודי שבז'נבה. להלוויה הגיע קהל

⁹⁴ דראמונד אל ג'ון סיימון, שר החוץ, 19 בפברואר 1934, NA, FO371/17876; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 375, 469-470. במרוצת שנות השלושים התחזקו הקשרים הפוליטיים-תרבותיים-כלכליים בין האיטלקים והערבים, והתעמולה האיטלקית בקרב ערביי מזרח התיכון בכלל, ופלסטין בפרט, הלכה והתעצמה. ראו: Nir Arielli. "Italian Involvement in the Arab Revolt in Palestine, 1936-1939". *British Journal of Middle Eastern Studies* 35 (2), 2008, pp. 188-189.

⁹⁵ כהן. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל", עמ' 407-417. עד 1938 ניהלה ממשלת איטליה קשרים שוטפים עם הציונים, מעבר למשא ומתן הפוליטי המוזכר כאן, ובמקביל לקשרים עם הערבים. נמלי איטליה, כאמור, שימשו להגירת יהודי אירופה לפלשתינה-א"י. כמו כן, ללא קשר עם פעילותיהם של וייצמן ויעקבסון ברומא וללא אישור ההסתדרות הציונית, הוכשרה ספינה בנמל האיטלקי צ'יוויטווקיה (Civitavecchia) כדי לאמן צעירים מתנועת בית"ר למקצוע הימאות. משרד החוץ הבריטי עקב מקרוב אחר קשרים אלה, ראו: דוח על קשרי הממשלה האיטלקית עם הערבים והציונים, 18 בספטמבר 1935, NA, FO 371/18958. על מדיניות איטליה הפשיסטית כלפי המזרח התיכון, ראו: Nir Arielli. *Fascist Italy and the Middle East, 1933-1940*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2010.

⁹⁶ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 470.

⁹⁷ שם, עמ' 479-489. על תכנית החלוקה של ועדת פיל, ראו בפרק הבא.

⁹⁸ **דבר**, 4 באפריל 1934. בסופו של דבר נבחר אוסישקין לנשיא הוועד הפועל.

⁹⁹ **הארץ**, 10 באפריל 1934; יעקבסון לאפשטיין ולשרתוק (שני מכתבים נפרדים), 23 במאי 1934, אצ"מ S25\1324.

¹⁰⁰ יעקבסון לוייצמן, 1 בינואר 1934, ג'ו 23-1702; וייצמן לוורה וייצמן, 9 בינואר 1934, ג'ו 5-1707A; ב-8 ביוני 1934 דיווח יעקבסון לשרתוק על התקף לב ראשון, אצ"מ S25\1324.

קטן, שכלל את ברל לוקר, נחום גולדמן, נציגי הקהילה היהודית בז'נווה וכמה מחברי ועדת המנדטים והמזכירות. וייצמן נשא את ההספד הראשי.¹⁰¹

למחרת ההלוויה כתב וייצמן לאחד מעמיתיו: "ידידי הוותיק והיקר מאוד, ד"ר ויקטור יעקבסון, מת פתאום, ואתמול הבאתי לקבורות בז'נווה. הדבר היה והינו מעציב מאוד. הזקנים הולכים, והצעירים, הרי הם שונים לחלוטין".¹⁰² "מותו של יעקבסון היה הלם גדול עבורי ואני מרגיש צער רב עבור המשפחה", כתב למזכירתו, דוריס מיי.¹⁰³

אנשי מזכירות חבר הלאומים שלחו מברק תנחומים אישי לאליזבת, אלמנתו של יעקבסון, בחתימת מזכ"ל חבר הלאומים, אבנול, ובשם חבריו הרבים של יעקבסון במזכירות, לפי לשון המברק.¹⁰⁴ היחס האישי אל האלמנה מעיד על החיבה האישית שרחשו רבים מאנשי המזכירות ליעקבסון, אך מאחורי ניסוח המברק הקצר הסתתרה התלבטות שמרמזת על האתגר הכרוך בקשר עם משרד במעמד רשמי למחצה: "עולה כמובן השאלה באשר לתגובתה של המזכירות במקרה של מותו של ד"ר יעקבסון", כתב אדוארד דה האלר (de Haller) השוויצרי, סגן מנהל מחלקת המנדטים, למזכיר הכללי. "נדמה לי שעלינו להימנע מלשלוח תנחומים **רשמיים** [הדגשה במקור] לוועד המנהל [של הסוכנות היהודית] ולגברת יעקבסון [...]. אני תוהה, לעומת זאת, האם לא כדאי לשלוח מברקים **אישיים** [הדגשה במקור] הנושאים את חתימתך. זה יהיה מוצדק, משום שלמנוח היו יחסים אישיים עם רבים מאנשי הקשר שלו [במזכירות]. יש לנסח את המברקים הללו בנוסח [זהיר] כזה, כדי שלא המעצמה המנדטורית ולא החוגים הערביים - שבהם עלינו להתחשב - יתרגזו במקרה שהם יפורסמו".¹⁰⁵

ההספדים והמאמרים שפורסמו בעיתונים לזכר יעקבסון בימים ובשבועות שלאחר מותו חושפים כיצד תפסו אותו עמיתיו בתנועה הציונית. **בהארץ** כתב ידידו של יעקבסון, העיתונאי משה מדזיני (Medzini), ש"בז'נווה] היה מקומו הנכון והאמיתי של יעקבסון - באטמוספירה זו של שיחות פוליטיות, של השפעות דקות שבדקות, שאת תוצאותיהן אין לממש למחר-מחרתיים [...]. לעולם יהא נזכור שמם של חלוצינו הראשונים, מפלסי הדרך הזאת, ובהם יתפוס מקום של כבוד גם שמו של יעקבסון - חלוץ הדיפלומטיה הציונית".¹⁰⁶ **העולם**, ביטאונה הרשמי של ההסתדרות הציונית, הציע ניתוח אישיות מעמיק יותר: "ד"ר יעקבסון תפס בתנועה הציונית עמדות

¹⁰¹ **דאר היום**, 27 באוגוסט 1934; **העולם**, 30 באוגוסט 1934.

¹⁰² וייצמן לארנסט ברגמן, 27 באוגוסט, ג"ו 35-1768.

¹⁰³ וייצמן לדוריס מיי, 1 בספטמבר 1934, ג"ו 10-1770.

¹⁰⁴ מברק אבנול לאליזבת יעקבסון, 24 באוגוסט 1934, LNA, R4066/6A/668/668/Jacket1.

¹⁰⁵ דה האלר לאבנול, 24 באוגוסט 1934, שם.

¹⁰⁶ **הארץ**, 27 באוגוסט 1934.

אסטרטגיות ממדרגה ראשונה, ובכל זאת נשאר לא פופולרי בין ההמונים הציוניים. הרבה גרס לזה אולי מוצאו מסביבה מתבוללת, 'לא משלנו', אי ידיעתו את לשון ההמונים עד כדי שימוש חי. גם עברית לא ידע במידה מספקת. ואולי הייתה הסיבה יותר עמוקה. נדמה שהוא בעצמו עמד עליה, ובהופעותיו הפומביות, בהרצאותיו, בשיחותיו הפרטיות שמעתיו לא פעם חוזר מתוך תערובת של אירוניה עצובה וקורטוב-מה של יוהרה: 'הנני בן המאה התשע עשרה'. והמשמע היה: אכן השקפות העולם 'החדש' והצעיר אינן השקפותיי - חבל! אבל יותר מדי קשור אני בנכסי דוריי'. [...] ואכן היו בו מסממני הכי יפים של דור זה ההולך מאיתנו אחד-אחד, שהיה במובן האנושי-רוחני הפרי האחרון של המאה שעברה: השכלה רחבה ורבת גוונים, דמוקרטיזציה אצילית המתרחקת מדמגוגיה, הומניזם גדל-לב, המתכוון ראשית כל להבין.¹⁰⁷

בדאר היום כתב אהרון חרמוני, ידיד ותיק של יעקבסון מימי איסטנבול: "בלי שום הכנה פרסונלית - וכמה הכנות בלימודים, בחינות נוספות ודיפלומים מיוחדים דורשים בארץ תרבותית עם מסורת דיפלומטית של מאות בשנים כמו צרפת [...], בלי דעת את הארץ ויושביה, קפץ כנחשון לתוך ים מלא תנינים וזאבי-ים מנוסים [...]". חרמוני טען שהישגיו הדיפלומטיים של יעקבסון בפריז היו מעטים, ואת הסיבות לכך תלה בעובדה שאת עיקר תשומת ליבו הקדיש לזינווה, "שם עלה בידו ליצור בתוך ועדת המנדטים ומסביבה אוירה די אהודה לנו".¹⁰⁸

תמונה 18: קברם של ויקטור ואליזבת יעקבסון, זינווה. צילום: ערן שלומי

¹⁰⁷ **העולם**, 6 בספטמבר 1934.

¹⁰⁸ **דאר היום**, 21 בספטמבר 1934.

"השיטה הסוסקינית"

תיאור הזירה הדיפלומטית הציונית ליד חבר הלאומים לא יהיה שלם ללא אזכור של פעילות הרוויזיוניסטים בז'נווה ומקומו של הארגון הבין-לאומי בחזונו של זאב ז'בוטינסקי. בשנות ה-30, ככל שאיבד את אמונו בממשלת המנדט, עלתה בעיני רוחו של ז'בוטינסקי חשיבותו של חבר הלאומים ככר פורה למימוש מטרות תנועתו. נציגה של הצה"ר בז'נווה מאז 1929, זליג סוסקין, נתקל בדרך כלל באדישות או בהתעלמות של מרבית אנשי חבר הלאומים. רבים מהם לא הבדילו בין הרוויזיוניסטים לבין הנציגים של ההסתדרות הציונית, ואלה שכן הבדילו, טענו שאנשיו של ז'בוטינסקי מזיקים לעניין הציוני בז'נווה. יתר על כן, בתוך התנועה הרוויזיוניסטית היו מחלוקות בשאלת עצמאות אנשיה לנהל מגעים מדיניים ללא תיאום עם ההנהלה הציונית.

ביוני 1931 ביקש סוסקין לנצל את נוכחותם של חברי ועדת המנדטים בז'נווה באותה העת כדי להסביר את עמדת הציונות הרוויזיוניסטית. הוא ארגן מסיבת עיתונאים, וקבע אותה ל-8 ביוני, יום לפני פתיחת המושב. הנוכחות באירוע הייתה דלה מאוד, וז'בוטינסקי וסוסקין נשאו נאומים לפני משתתפים בודדים.¹⁰⁹ בלט בהיעדרו העיתונאי החשוב ביותר בז'נווה, ויליאם מרטין, וז'בוטינסקי הבין את הרמז.

ב-16 ביוני, בעת שוועדת המנדטים דנה בפלשתינה-א"י, פרסם מרטין מאמר בעמוד השער של ה-*Journal de Genève* בשם "פלשתינה והיהודים": תיאור של השתלשלות האירועים בפלשתינה-א"י מאז אוגוסט 1929, מנקודת המבט הפרו-ציונית של מרטין. האלימות באוגוסט 1929, הדגיש מרטין בתחילת המאמר, פרצה בעקבות ההפגנה המתריסה של יהודים רוויזיוניסטים בכותל המערבי.¹¹⁰ "אפשר לומר שאני 'מתרעם'", כתב ז'בוטינסקי לסוסקין. "[בדבריו] הוויצמניסטיים חסרי-הנימוס, ערב המושב, מורגשת כמובן השפעתו של יעקבסון, אך מורגש גם שלא נשאתי חן אז בעיניו [כשנעדר ממסיבת העיתונאים]. [...] יש להשלים עם העובדה שבחודשים הראשונים [לעבודתנו בז'נווה] הדבר 'לא ימצא חן'. כנראה שאת 'השכנוע' של אנשי המפתח בז'נווה יהיה צורך לנהל בשיטה 'סוסקינית', דהיינו בשיטת החקלאות האינטנסיבית: לגזום, להשקות, לזבל לעתים קרובות ביותר. ראיונות נדירים אין בהם תועלת. מוטב להיות טרדן מאשר נשכח. צריך היה למחול

¹⁰⁹ סוסקין טען שהנוכחות הדלה לא קשורה בו או בז'בוטינסקי, אלא משום שבאותה העת התקיים כנס גדול של ארגון העבודה הבין-לאומי. סוסקין לאברהם אברהמס (איש הנהלת הצה"ר בלונדון), 12 ביוני 1931, אמ"ז, ג' 2-38/6. על תוכן הנאומים, ראו: *Jüdische Rundschau*, 12 ביוני 1931.
¹¹⁰ *JDG*, 16 ביוני 1931.

על הכבוד, ולדפוק על דלתו של ויליאם מרטין לאחר מסיבת העיתונאים. ניחא, את מבוקשנו נשיג, אל תצטער".¹¹¹

מה בכל זאת הצליח להשיג סוסקין בזינווה? למרות הכתף הקרה שלה זכה ממרבית אנשי הארגון הבין-לאומי, הוא הצליח לעורר את סקרנותם של חברים אחדים בוועדת המנדטים. ואן רייס הפרו-ציוני היה בקשר קבוע עם סוסקין, וכך גם החבר הגרמני בוועדה, יוליוס רופל, שבימי הקיץ של 1931 ביקש ללמוד על הפלגים והמפלגות השונות בתנועה הציונית וביישוב היהודי לצורך ניסוח תגובה לפטיציה של אגודת ישראל. על פי דיווחו של סוסקין להנהלת הצה"ר בלונדון, הוא מצא אצל שני אלה אוזן קשבת ונקודות כלליות של הסכמה, כמו לדוגמה, התנגדותם לדוח הופ-סימפסון.¹¹² גם אלה שהיו רחוקים מאוד מבחינה אידיאולוגית מהתנועה הרוויזיוניסטית הביעו סקרנות ועניין. פלסיוס, לדוגמה, ביקש לדעת אם כוחה העולה של התנועה הרוויזיוניסטית מעיד על צמצום הפערים בין הרוויזיוניסטים ושאר המפלגות הציוניות, כנראה מתוך חשש מפני הקצנה בתנועה הציונית.¹¹³

באוגוסט קיבל סוסקין מהנהלת הצה"ר בלונדון שני תזכירים להפצה בקרב חברי ועדת המנדטים והעיתונאים: הראשון הכיל את תגובת הצה"ר לתכנית הפיתוח שהציע הופ-סימפסון,¹¹⁴ השני הכיל מחאה נגד מפקד האוכלוסין הבריטי, שהיה אמור להתבצע בפלשתינה-א"י בשלהי 1931.¹¹⁵ סוסקין שלח גם העתקים של מאמרים פרי עטו בנושאים אלה מתוך העיתונות הרוויזיוניסטית.¹¹⁶ באוקטובר 1931, ערב המושב ה-21 של ועדת המנדטים, ביקש ז'בוטינסקי מסוסקין ומהנהלת הצה"ר בלונדון לשלוח לוועדת המנדטים באופן רשמי ומידי את שני התזכירים, אף שפלשתינה-א"י לא הייתה על סדר יומה של הוועדה. "על ועדת המנדטים המתמדת להתרגל לעובדה, שפלשתינה מונחת תמיד על סדר היום כפצע פתוח, אפילו בתקופה שבין מושבי חבר

¹¹¹ ז'בוטינסקי לסוסקין, 16 ביוני 1931, אמ"ז א-1/2/21. סוסקין, כאמור, היה בהכשרתו אגרונום, וניהל מחקרים ומיזמים חקלאיים רבים בארץ-ישראל בשלהי המאה ה-19 ובמחצית הראשונה של המאה ה-20. בנובמבר 1926 קיבלה הוועידה השלישית של ברית הצה"ר בתל אביב את תכניתו של סוסקין להתיישבות חקלאית אינטנסיבית. ראו: "שיטתו של סוסקין", מתוך: יוסף נדבה (עורך). **זאב ז'בוטינסקי- הרוויזיוניזם הציוני לקראת מפנה: קובץ מאמרים ב"ראזסוויט" לשנים 1932-1934**. תל אביב: מכון ז'בוטינסקי, 1986, עמ' 145-147.

¹¹² סוסקין להנהלת הצה"ר בלונדון, 21 ביוני 1931, אמ"ז, ג-2/38/6.
¹¹³ פלסיוס הציג את השאלה בפני הנציג הבריטי המוסמך בדיוני המושב ה-20. ראו: MPMC 20, 1931, p. 82.

¹¹⁴ תכנית הפיתוח הפכה לימים לדוח לואיס פרנץ'. בקיץ 1931 הטיל שר המושבות על לואיס פרנץ', מומחה בריטי לחקלאות, לנסח תכניות התיישבות, העוסקות במדיניות הקצאת קרקעות ובהכשרתן, וכן בתכניות חקלאיות. בפועל עסק הדוח בעיקר בסוגיית נישול הפלאחים מהקרקע, ברוח ועדת שאו, דוח הופ-סימפסון והספר הלבן של פספילד. ראו: פנחס עופר. "התגבשות משטר המנדט", עמ' 319-324; תזכיר הצה"ר בעניין תכנית הפיתוח לארץ ישראל מ-31 באוקטובר 1931, אמ"ז, ג-2/4/1.

¹¹⁵ על המפקד האוכלוסין בשנת 1931, ראו: Adolph Zaiman. "Census of Palestine, 1931". *Journal of the Royal Statistical Society*, 96 (4), 1933. pp. 660-662
¹¹⁶ ראו התכתבות בין אברהם לסוסקין, 31 באוגוסט-6 בנובמבר 1931, אמ"ז ג-2/38/6.

הלאומים. [...] אגב, גם יעקבסון התכוון לצאת לז'נווה לרגל המושב; סימן שגם הוא סבור שהדבר מועיל, אף על פי שפלשתינה אינה נכללת בסדר היום".¹¹⁷

הפעילות ההולכת וגוברת של הרוויזיוניסטים בז'נווה לא נעלמה מעיני אנשי ההנהלה הציונית בלונדון. בישיבת הוועד הפועל הציוני, ב-18 באוגוסט 1932, הזכיר ברודצקי שהרוויזיוניסטים אינם רשאים לפעול על דעת עצמם ליד חבר הלאומים, ושחברי ועדת המנדטים מעידים שפעולותיהם מזיקות לתנועה הציונית בז'נווה.¹¹⁸ לא רק שהרוויזיוניסטים התעלמו מתלונתו של ברודצקי, אלא שימים ספורים לאחר מכן החליטה הוועידה החמישית העולמית של ברית הצה"ר להעתיק את מושב ההנהלה מלונדון לז'נווה.¹¹⁹ היה זה איתות על שינוי האוריינטציה של הרוויזיוניסטים: את תקוותיהם להצלחה הם תולים בריבון ולא במעצמה המנדטורית.¹²⁰

סוסקין הפיץ ברחבי ז'נווה את הידיעה על המעבר הצפוי של הנהלת הצה"ר לז'נווה, והפעם הלך אל משרדו של מרטין, שבסופו של דבר הסכים לפרסם את הידיעה ואף הבטיח לכתוב בעתיד מאמר על המצע הרוויזיוניסטי.¹²¹ למחרת, ב-14 בספטמבר, הופיע ב-*Journal de Genève* מאמר קצר בשם "אינטרנציונלי חדש בז'נווה", ידיעה על הכינוס הרוויזיוניסטי בווינה ועל ההחלטה להעביר את מושב הקבע של הנשיא ז'בוטינסקי ושל שני הסגנים שלו גרוסמן וסוסקין, מלונדון לז'נווה.¹²² "החלטה זו הולכת בעקבות רעיון פוליטי," כתב מרטין. "כבר זמן רב שהציונות הרוויזיוניסטית מותחת ביקורת על ההנהלה הציונית משום שהיא רואה את הציונות כעניין יהודי-אנגלי בלבד, ומשום שהיא לא מערבת מספיק את שאר העולם. כמו כן הם מותחים ביקורת על כך שקבעה את האנגלית כשפתה הרשמית של הציונות. הם מאמינים שבזכות ישיבת קבע בז'נווה תהיה להם השפעה רבה יותר ברחבי העולם, ובהזדמנות זו הם יסלקו מהתנועה הציונית את אופייה הבריטי. אם בעתיד לרוויזיוניסטים יהיה רוב בקונגרס הציוני, תעבור ההנהלה הציונית באופן אוטומטי לז'נווה. ולכן אנו תופסים אותה כהחלטה חשובה".¹²³

¹¹⁷ ז'בוטינסקי לסוסקין, ז'בוטינסקי לוועד הפועל של הצה"ר בלונדון, 3 באוקטובר 1931, שם.
¹¹⁸ **העולם**, 18 באוגוסט 1932, גיליון ל"ב, עמ' 503. ב-1931 ניהלו נציגים רוויזיוניסטים לראשונה משא ומתן חשאי וישיר עם מדינאים אירופים, בניגוד לחוקי התנועה הציונית, ראו: רינת-יה (גורודנצ'יק) רובינסון. **סערה מסייעת: התנועה הרוויזיוניסטית בשנים 1925-1940**. ירושלים: יד יצחק בן-צבי ומכון ז'בוטינסקי, 2010, עמ' 165-166.

¹¹⁹ הוועידה התכנסה בין 28 באוגוסט ל-3 בספטמבר 1932. 'החלטות הוועידה העולמית החמישית של ברית הצה"ר', 16 בספטמבר 1932, אמ"ז, ג2-1/4/7. הוועידה בחרה בז'בוטינסקי לנשיא הברית העולמית של הצה"ר ואת גרוסמן וסוסקין לסגנים שלו.

¹²⁰ רובינסון. **סערה מסייעת**, עמ' 40-43.

¹²¹ סוסקין להנהלת הצה"ר בלונדון, 14 בספטמבר 1932, שם.

¹²² הוועידה העולמית קבעה ששלושה מתוך חמשת חברי ההנהלה יעברו לז'נווה. מרטין הסיק שמדובר בז'בוטינסקי, גרוסמן וסוסקין.
¹²³ *JDG*, 15 בספטמבר 1932.

המאמר של מרטין הציף את המחלוקות הידועות בתנועה הרוויזיוניסטית. מצד אחד, הוא דרבן תורם אנונימי נלהב להעניק תרומה כספית למשרד העתידי שיפתח בז'נווה,¹²⁴ מצד אחר, אנשי הנהלת הצה"ר בלונדון שהתנגדו לפרישה מההסתדרות הציונית תקפו את סוסקין על שהעניק למרטין מידע שגוי. לטענתם, הרוויזיוניסטים בוועידה החמישית מעולם לא החליטו להיפטר מהשפה האנגלית כשפת הארגון, וגם לא החליטו להעביר אוטומטית את ההנהלה הציונית לז'נווה אם בעתיד יהפכו הרוויזיוניסטים לרוב בקונגרס. "מרטין כתב את ההצהרה בעצמו והוא האחראי הבלעדי לנוסח שלה", הדף סוסקין את המבקרים, ובכל מקרה, "ההחלטה להעביר את הנהלת הברית הרוויזיוניסטית לז'נווה התקבלה כאן בעניין ובאהדה".¹²⁵

אפשר להניח שברודצקי קרא את הידיעה בעיתון, מפני שבאותם ימים עשה בז'נווה. אם אכן קרא, ניתן לדמיין את כעסו. שבועות ספורים לפני כן קבל על העצמאות המדינית שלקחו לעצמם הרוויזיוניסטים בז'נווה. בנובמבר הגדיש סוסקין את הסאה, לאחר ששוחח על ענייני פלשתינה-א"י עם פקיד בכיר במשרד החוץ הפולני. ההנהלה הציונית תבעה אותו בפני בית דין של הקונגרס הציוני באשמת ניהול שיחות דיפלומטיות שלא באישור ההנהלה. בדצמבר פסק בית הדין שיש לבטל את זכויותיו של "האיגוד הנפרד" של ברית הצה"ר בתוך ההסתדרות הציונית, עד המושב הבא של הוועד הפועל הציוני, והמליץ על פירוקו.¹²⁶ המרכז העולמי של ברית הצה"ר דחה את החלטת בית הדין בטענה שהיא חסרת תוקף מוסרי ומשפטי, וכך התקרבו הרוויזיוניסטים העצמאיים צעד נוסף לכיוון פרישה מההסתדרות הציונית.¹²⁷ על רקע שאלת הפרישה התפצלו ברית הצה"ר והנהלתה, והמעבר המתקשר לז'נווה סוכל באופן סופי. סוסקין הצטרף ל"מפלגת המדינה העברית" של גרוסמן, שנשארה נאמנה להסתדרות הציונית ולמשמעתה.¹²⁸ שבועות ספורים לאחר מכן פינה את דירתו בז'נווה, הפליג לפלשתינה-א"י, והתיישב בנהריה.

¹²⁴ סוסקין להנהלת הצה"ר בלונדון, 18 בספטמבר 1932, אמ"ז, ג-38/6.
¹²⁵ התכתבות בין סוסקין להנהלת הצה"ר בלונדון, 19, 21, 23 בספטמבר 1932, שם.
¹²⁶ ה"איגוד הנפרד" הייתה התארגנות נפרדת של חלק מחברי ברית הצה"ר בתוך ההסתדרות הציונית. ז'בוטינסקי לוועד הפועל של ברית הצה"ר בלונדון, 10 בדצמבר 1932, בתוך: דניאל קארפי (עורך). **ז'בוטינסקי: איגרות**. כרך ח', תל אביב: מכון ז'בוטינסקי, 2006, עמ' 155. ראו גם: מינה גראור. **ימי הצה"ר: כרונולוגיה של התנועה הרביזיוניסטית, 1923-1949**. תל אביב: מכון ז'בוטינסקי, 2013, עמ' 108-109.
¹²⁷ צעדים קודמים לכיוון פרישה נעשו בקיץ 1931, לאחר הכישלון הרוויזיוניסטי בקונגרס הציוני ה-17. בעקבות המפלה נחלקה התנועה לשני מחנות בשאלת הפרישה מההסתדרות הציונית. האחד, שאותו הנהיג ז'בוטינסקי, דחף לפרישה, האחר, שקיבל תמיכה מההנהלה העולמית של הצה"ר בלונדון בראשותו של גרוסמן, נטה להישאר. באותם ימים החליט ז'בוטינסקי שגם אם עוד לא פרשה התנועה לחלוטין, זכותה לצאת לדרך עצמאית בתחום המדיני, הכוללת, בין היתר, חופש לנהל מגעים דיפלומטיים ישירים עם אנשי חבר הלאומים. ראו: ז'בוטינסקי ליונה מחובר, 6 בספטמבר 1931, ז'בוטינסקי לסוסקין, 21 בספטמבר 1931, אמ"ז, א-2/21/2.
¹²⁸ את "מפלגת המדינה היהודית" הקימו גרוסמן ותומכיו במהלך הקונגרס הציוני בפראג, 21 באוגוסט-4 בספטמבר 1933. ראו: רובינסון. **סערה מסייעת**, עמ' 47.

בשנים האחרונות חושפים ההיסטוריונים את הפתרונות המדיניים השונים ששקלו הציונים בתקופה שבין שתי המלחמות, תוך שהם מערערים על התפיסה שלפיה המנהיגים הציונים חתרו למדינת לאום בלבד.¹²⁹ ז'בוטינסקי, שנודע בדרישתו להצהיר על מדינה יהודית כמטרתה סופית של הציונות בקונגרס הציוני ה-17, הפגין לפרקים גמישות מדינית והביע נכונות לתמוך בפתרונות שלא כללו ריבונות יהודית מלאה.¹³⁰ אחת מהן הייתה תכנית ה"דומיניון השביעי" של ג'וזיה וודג'ווד (Wedgwood), נציג הלייבור הפרלמנט הבריטי, מ-1928, תכנית שבה תמך ז'בוטינסקי תמיכה נלהבת.¹³¹ ז'בוטינסקי ראה לנכון להמשיך את הפיקוח של חבר הלאומים על בריטניה כמעצמה מנדטורית, עד שהיהודים יהפכו לרוב בפלשתינה-א"י, ואז היא תוכל להפוך לדומיניון בריטי.¹³²

בד בבד דרש ז'בוטינסקי מחבר הלאומים להיות מעורב יותר בשאלת עתידה המדיני של פלשתינה-א"י. בכך הוא ביטא את השקפת עולמו, הרואה בעולם המערבי, ולא רק בבריטניה, בעל ברית חיוני של הציונות. באפריל 1932 הוא אף הרבה מעל לדפי העיתונים באפשרות של בינאום מוחלט של הארץ: "רוצה אני, שבידי חבר הלאומים תימסר גם הנהלה ישירה של ארץ אחת. [...] אני מתכוון לארץ ישראל. המוצא ההגיוני היחידי ממצב מסובך. עם אנגליה - אין זה 'הולך'. [...] אין זה עלבון גדול כל כך בשביל אנגליה, אם דורשים ממנה, שתפקיד בין-לאומי יעבור לידי אותו המוסד, המבטא את הרעיון העליון של בין-לאומית. [...] הרי שאלת היהודים היא באמת בעיה בין-לאומית [...] הגיוני הדבר וצודק מאוד, אם נפקיד את פתרונה באותן הידיים, שאינן קשורות

¹²⁹ אליזבת אימבר. "הציונות בין שתי מלחמות העולם שוקלת את דרכיה: האימפריאליזם הבריטי ועתידו של הבית הלאומי היהודי". בתוך: בתוך: דובנוב וגולני (עורכים). **ישראל 27-28**, 2021, עמ' 54-51; דובנוב. "המדינה שבדרך", עמ' 36-5; Dmitry Shumsky. *Beyond the Nation-State: The Zionist Political Imagination from Pinsker to Ben-Gurion*. New Haven: Yale University Press, 2018; Noam Pianko. *Zionism and the Roads Not Taken*. Rawidowicz, Kaplan, Kohn. Bloomington: Indiana University Press, 2010.

¹³⁰ בראשית שנות ה-30 התנגדו ז'בוטינסקי והרוויזיוניסטים לתוכניות הקנטונים או החלוקה השונות. ראו מאמר שמותח ביקורת על רעיונות החלוקה **בחזית העם** (שבועון של האגף הימני-קיצוני של התנועה הרוויזיוניסטית), ב-2 באוגוסט 1932. אף על פי כן, יעקבסון סיפר לבן-גוריון בישיבת ההנהלה הציונית בראשית דצמבר 1933, שהוא הצליח לשכנע את ז'בוטינסקי בצדקת תכנית החלוקה שלו. ז'בוטינסקי אמר למקורביו שהוא עלול להשלים עם מדינה בחלק מארץ ישראל, אך רק כיחידה זמנית לשם בניין כוח צבאי, שלבסוף יורחב שטחה. ראו: בן-גוריון. **זכרונות**, כרך א', עמ' 716; דותן. **המאבק על ארץ-ישראל**, עמ' 81-82.

¹³¹ על פי התכנית של וודג'ווד, מ-1928, הבית הלאומי היהודי יצטרף לחבר העמים הבריטי, שהיה בתהליך הקמה באותם ימים, לצד קנדה, אוסטרליה, ניו זילנד, דרום אפריקה, ציילון ומדינת אירלנד החופשית - כולן תחת הכתר הבריטי. ראו: Josiah C. Wedgwood. *The Seventh Dominion*. London: The Labour Pub. Co., 1928; Norman Rose. "The Seventh Dominion". *The Historical Journal* 14 (2), 1971, pp. 397-416; Arye Naor. "The Purifying Effect of Truth: Jabotinsky's Interpretation of the Balfour Declaration". *Israel Studies* 22 (3), 2017, pp. 36-41.

¹³² הצעות תכנית של הליגה למען הדומיניון השביעי, הצהרה לעיתונות של ז'בוטינסקי, אוגוסט (ללא תאריך מדויק), 1928. אמ"ז א 1-23/4.

באינטרסים אנוכיים, בהכרח לתת שוחד למוסלמי הודו או לתת מלוכה לכל אחד מבניו של חוסיין מלך חגי'אז המנוח".¹³³

ז'בוטינסקי סבר שלחבר הלאומים יש אינטרס מובהק לקבל על עצמו את ניהול פלשתינה-א"י. מעמדו יתחזק כ"מכשיר יוצר אמיתי בשביל תפקידים בין-לאומיים. [...] כשמדברים על ה'בטלנות' של ג'ניבה, כשצוחקים לאווריריות או לריפיון-האונים של 'ג'ניבה', הרי זה מרגיז אותם עד המעמקים. החלום הכי נלהב שלהם הוא דווקא שימסרו בידי 'ג'ניבה' איזו עבודה מעשית גדולה!". מקוראיו הוא ביקש: "קבלו את השיטה שלי - ואתם מקשרים את בנין הארץ באידיאה המדינית הנשגבת ביותר של התקופה החדשה. [...] אתם תטביעו על התנועה את החותמת הטהורה של כל-עולמיות, של בין-לאומיות במובן היפה ביותר. לויאליות נצח אתם מבטיחים יחד עם זה לא למדינה יחידה, אלא דווקא לאותו המוסד, שכל עם ישר צריך היה להישבע לו על לויאליות נצח".¹³⁴

בשנים שלאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה הצטננה התלהבותו של ז'בוטינסקי מחבר הלאומים. לתפיסתו, אנשי הארגון הבין-לאומי לא עשו די כדי להגן על יהודי גרמניה או כדי לכלול את פלשתינה-א"י כפתרון למצוקתם: "בשום החלטה [של מוסדות חבר הלאומים] אינו נזכר שמה של ארץ ישראל בקשר עם האסון היהודי בגרמניה. [...] אסור אפילו להזכיר את הציונות בין התרופות".¹³⁵ חרף אכזבתו, ז'בוטינסקי לא חדל מפעילות בחבר הלאומים. לאחר שסוסקין עזב אימץ ז'בוטינסקי שיטה חדשה - פנייה ישירה אל חבר הלאומים, אל מדינות, ארגונים או מנהיגים באמצעות פטיציות - לא רק רשימות של דרישות פוליטיות ואוסף של חתימות, אלא כלי תעמולתי שסייע לו לשמור על "טמפרטורה של התרגשות ולחץ רב". זו הטקטיקה הדיפלומטית שהתאימה, לדעתו, לתנאים הפוליטיים שבהם פעל.¹³⁶ ז'בוטינסקי ניסה קודם כל לשלוח פטיציה אל ממשלת בריטניה, אך לאחר שנתקל בהתנגדויות, הפנה את הפטיציות אל חבר הלאומים, אל המדינות החברות בחבר, ואל העיתונות בז'נבה. כך קיווה להפיץ בעולם את דבר מצוקת היהודים בגרמניה ואת הרעיון מדינה היהודית כפתרון למצוקה זו.¹³⁷

¹³³ **חזית העם**, 15 באפריל 1932. המאמר פורסם במקור בעיתון היידי **היינט** מורשה שבוע לפני כן.

¹³⁴ שם. ז'בוטינסקי שב לרעיונות אלה גם במחצית השנייה של שנות ה-30.

¹³⁵ "אכזבות ג'ניבה", **חזית העם**, 8 בנובמבר 1933.

¹³⁶ יוסף שכטמן. **זאב ז'בוטינסקי: פרשת חיי**. כרך ב', תל אביב: קרני, 1959, עמ' 278. לימים כתב ז'בוטינסקי: "הפטיציה [...] כוחה יפה ממשא ומתן רגיל בין האכזקוטיבה ובין מיניסטר פולני". **חזית העם**, 4 בינואר 1934. רובינסון מציגת שז'בוטינסקי תפס את הדיפלומטיה האישית כשיטה גלוטית נחותה. ראו: **סערה מסייעת**, עמ' 158.

¹³⁷ על כישלון קידום הפטיציה הרוויזיוניסטית הראשונה בלונדון ב-1932, ראו: **סערה מסייעת**, עמ' 153-158. על הפניית מפעל הפטיציות אל חבר הלאומים, ראו: שם, עמ' 158-159.

אל ועדת המנדטים ביקש ז'בוטינסקי לעתור באופן רשמי, כלומר, על פי נהלי הגשת הפטיציות. העתירות נשלחו בשם נציגים רוויזיוניסטים תושבי פלשתינה-א"י, והן הועברו דרך הנציב העליון בירושלים. כך, חשב ז'בוטינסקי, יהיה על חבר הלאומים להתייחס אל תוכני העתירות, ולאחר פרסום הפרוטוקולים ייחשף העולם לפרוגרמה הרוויזיוניסטית.¹³⁸ אף על פי כן, חברי ועדת המנדטים הערימו קשיים. לא הייתה סבלנות רבה בזינווה כלפי מי שנתפס כקיצוני, וגם להתנגדותם של הבריטים ושל אנשי הסתדרות הציונית לז'בוטינסקי הייתה השפעה מכרעת על חברי הוועדה.

הרוויזיוניסטים הגישו את עתירתם הראשונה אל המושב ה-25 של ועדת המנדטים, במאי 1934. כותרת הפטיציה, שנוסחה בסגנון של תזכיר, הייתה: "משמעות המנדט: הקמת מדינה יהודית". חתם עליה אברהם ויינשל (Weinschel), יושב ראש מרכז הצה"ר בפלשתינה-א"י. העתירה הייתה למעשה מניפסט רוויזיוניסטי, הקורא להסרת הגבלות ההגירה כדי ליצור במהירות רוב יהודי, התיישבות יהודית בעבר הירדן, ובסופו של דבר מדינה יהודית. הבריטים שלחו לזינווה את התנגדותם הגורפת לתוכן הפטיציה, בטענה שהיא סותרת את כתב המנדט. פייר אורטס, שמונה למדווח על פטיציה, הסכים עם הבריטים, והחליט לדחות אותה על הסף כ"בלתי קבילה".¹³⁹ הפטיציה לא נזכרה כלל בפרוטוקול המושב.

בחודשים שלאחר רצח ארלוזורוב החריפה הגישה השלילית של חברי ועדת המנדטים כלפי הרוויזיוניסטים.¹⁴⁰ בראשית יוני 1934, כשהוועדה דנה בפלשתינה-א"י, שלח ז'בוטינסקי תזכיר לא רשמי הטוען לחפותו של אברהם סטבסקי (Stavsky), פעיל ברית הבריונים שזה עתה הואשם בבית המשפט המנדטורי ברצח ארלוזורוב ונידון למוות. למחרת הגשת התזכיר שלח מכתב אישי לראפארד: "התנועה הרוויזיוניסטית ורוב יהודי פלשתינה יודעים שסטבסקי חף מפשע, והם ייאבקו לזיכויו".¹⁴¹ בשבועות הבאים המשיך ז'בוטינסקי לכתוב לראפארד, על הנושא הזה ועל נושאים אחרים, עד שבנובמבר ביקש ראפארד לקטוע את הקשר: "מסתבר שדיווחו למשרד המושבות על השיחה שלי איתך. כבר לפני כמה חודשים קיבלתי מכתב מתרעם ממר הול [John H.]

¹³⁸ ז'בוטינסקי לשלמה יעקבי, 6 באפריל 1934, אמ"ז א-1-24/2.

¹³⁹ דוח על תזכיר ויינשל, 30 באפריל 1934, אמ"ז א-4-1/6. הפטיציה הגיעה באיחור אל הוועדה ונדחתה באופן לא רשמי.

¹⁴⁰ יעקבסון עדכן את מזכ"ל חבר הלאומים מיד לאחר ששמע את החדשות על רצח ארלוזורוב. יעקבסון לדראמונד, 18 ביוני 1933, בתוך: R4066/6A/668/668/Jacket1.

¹⁴¹ תזכיר ז'בוטינסקי לוועדת המנדטים, 10 ביוני 1934, אמ"ז א-1-24/2; ז'בוטינסקי לראפארד, 11 ביוני 1934, שם. מכתב דומה נשלח גם לוואן רייס, ב-17 באוגוסט. על פרשת סטבסקי ורצח ארלוזורוב, ראו: שבתי טבת, **רצח ארלוזורוב**. ירושלים: הוצאת שוקן, 1982.

Hall, המזכיר הראשי בממשלת פלשתינה-א"י] בעניין זה, והבטחתי לעצמי שאודיע לך על כך בהזדמנות הראשונה".¹⁴²

ז'בוטינסקי לא התיימש. בפנייה אל ועידת הצה"ר בתל אביב הוא כתב: "ועדת המנדטים, וגם חבר הלאומים כולו, עוד אין להם לדאבוננו כוח מכריע; ועדת המנדטים יודעת זאת, וגם מחר ומחרתיים תיזהר אולי מלתמוך תמיכה גלויה בערעורים שיבואו מארץ ישראל על המשטר המנדטורי הסוחר בעקרונות המנדט. כך עשתה גם הפעם; כך תעשה גם במושב הבא, אשר גם לפניו תגישו אותו ערעור בצורה מחודשת על סמך עובדות חדשות. כי גם לפני המושב הבא לוועדת המנדטים תגישו ערעור בשם הצה"ר הארץ-ישראלי, וגם לפני המושב השלישי והרביעי - למען יצטבר גם בז'ניבה ערעור על ערעור, ויישא פריו ברגע המכריע".¹⁴³ הוא לא הרים ידיים גם לאחר שוועדת המנדטים דחתה בשנית את הפטיציה של ויינשל, במושב של נובמבר 1934,¹⁴⁴ ככל הנראה בהשפעת ההתנגדות הבריטית: "...יש הכרח בפוגרום כדוגמת הפוגרום בשנת 1929 כדי להוציא את חברי ועדת המאנדאטים מכליהם, כפי שקרה בשנת 1930. ואף על פי כן אם לוועדת המאנדאטים אין ערך מכריע משום שהשפעתה היא מוסרית בלבד, הרי בסך הכל של ההתקפה המדינית הגדולה יש גם לכך ערך. משום כך יש להודיע תמיד לוועדת המאנדאטים על טענותינו ותביעותינו, כדי שיצטבר מעט מעט בלבבות חבריה זעמנו הצודק. הדרך הליגאלית היחידה להודיע לוועדה על אי שביעות רצוננו היא בהתאם לתקנותיה של ועדת המאנדאטים: 'הפטיציה' שתושבי ארץ ישראל רשאים להגיש באמצעותו של הנציב העליון. ומשם כך - כל חצי שנה 'פטיציה'. [...] גם ועדת המאנדאטים שעל יד חבר הלאומים למרות מה שאין לה דעת מכרעת, חייבת לדעת את מצב הרוח השורר בין היהודים".¹⁴⁵

ב-14 בספטמבר 1934 הגישה ההנהלה הרוויזיוניסטית פטיציה בחתימת ז'בוטינסקי ישירות אל מועצת חבר הלאומים בנוגע לשאלת יהודי חבל הסאר. ז'בוטינסקי דאג לגורלם של היהודים אם לאחר משאל העם הקרוב החבל יסופח לגרמניה, והוא ביקש שחבר הלאומים יבטיח להם הגנה אזרחית ומשפטית, עוד לפני שיוודעו תוצאות משאל העם. ז'בוטינסקי ביקש להפיץ את התזכיר גם דרך העיתונות, ואף שלח לז'נווה את צבי הרמן סגל, חבר הוועד הפועל של ברית הצה"ר, כדי

¹⁴² ראפארד לז'בוטינסקי, 13 בנובמבר 1934, אמ"ז ג-4 - 6/31.

¹⁴³ ז'בוטינסקי לוועידת הצה"ר בתל אביב, 2 בנובמבר 1934, אמ"ז א-1 - 2/24/3.

¹⁴⁴ ועדת המנדטים דחתה את עתירתו של ויינשל באופן רשמי במושב ה-26, בסתיו 1934. לדברי אורטס, המדווח של הפטיציה: "עתירה זו לא עומדת בתנאי הקבלה, מאחר שהיא מעלה טענות שסותרות את כתב המנדט לפלשתינה". ראו: MPMC 26, 1934, p. 180. ז'בוטינסקי כתב במאמר לעיתון **הירדן**, ב-28 בנובמבר, שהפטיציה נדחתה "מפני טעמים פורמאליים בלבד", ולא מטעמים אידיאולוגיים.

¹⁴⁵ "מתוך יומני", **הירדן**, 28 בנובמבר 1934.

לחזק את המסר.¹⁴⁶ לאחר שחבר הלאומים סירב להתערב למען היהודים בחבל הסאר, כתב ז'בוטינסקי: "כוח גשמי אין לו: כלי-זינו היחידי הוא ה'מצפון'. המצפון משול לזכויות: חור אחד, והיא שבורה. אפשר שלא לראות זאת תיכף ומייד: ואולם לא יעבור זמן רב, והחור ייראה. מי שהרכין פעם את ראשו כלפי עוול בולט, סופו שהוא מאבד את סמכותו המוסרית - והרי זהו עושר היחיד של חבר הלאומים".¹⁴⁷ על רקע דחיית הבקשה לסיוע ליהודי חבל הסאר ולאחר שהוועדה דחתה בפעם השנייה את התזכיר הרוויזיוניסטי (של ויינשל), כתב לראפארד: "האמון שלנו בהגיונותה של ועדת המנדטים המתמדת נפגע. בתנאים הזוועתיים שבהם אנו היהודים חיים עתה, קיים צורך פסיכולוגי להאמין אמונה עיוורת ותמימה, שיש, מכיוון שחייב להיות, לפחות מקום אחד עלי אדמות שבו אידיאלים המלווים במצוקה זוכים להתחשבות. [...] לרוב היהודים הייתה זינוה, ובמיוחד ועדת המנדטים המתמדת, 'המקום הזה'. [...] האם זו רוח זינוה?"¹⁴⁸

עוגמת הנפש שחוה ז'בוטינסקי בחבר הלאומים קשורה בכישלונם האישי לחדור את חומת ההתנגדות בוועדת המנדטים ולרכוש השפעה בזינוה, ודאי כזו שתתחרה בזו שהושגה בזכות הדיפלומטיה של וייצמן, יעקבסון, כהני וגולדמן, מחליפו של יעקבסון.¹⁴⁹ לכאורה, התנגד ז'בוטינסקי לדיפלומטיה אישית: "משא ומתן דיפלומאטי יפה הוא במקום, כשמאחורי הדיפלומאט עומדת מדינה, והללו, שעמהם מנהלים דיפלומאטיה, מבינים, שהמדינה יכולה לעורר גם "רעש" וגם משהו גרוע מרעש. כששתי מדינות מנהלות משא ומתן הן בינהן לבין עצמן והן עם חבר הלאומים, פונות הן לא רק ל"מצפון" ולמוסר, אלא אף (וקודם כל) אל ההכרה ההדדית, שכל אחד מן הצדדים יכול לגרום אף לאי-נעימויות ממשיות. ואולם אנו, היהודים, יכולים לפנות **אך ורק** [הדגשה במקור] אל המוסר והמצפון, ואין זה נשק חלש כלל - להיפך, זהו נשק חזק מאוד: ואולם, טבעו של נשק זה הוא, שאי אפשר לפנות אליו בחשאי".¹⁵⁰

¹⁴⁶ תזכיר מאת הברית העולמית של הרוויזיוניסטים אל יושב ראש מועצת חבר הלאומים, 14 בספטמבר 1934, אמ"ז א-1 / 2 / 24. 3. **הירדן**, 27 בספטמבר ו-2 באוקטובר 1934. צבי הרמן סגל נפגש עם אישים שונים בחבר הלאומים, כולל יושב הראש המכהן של מועצת חבר הלאומים, אדוארד בנש, שר החוץ של ציכסלובקיה. ראו: "פעולת הצה"ר לטובת יהודי חבל הסאר", **הירדן**, 4 באוקטובר 1934. משאל העם של תושבי חבל הסאר בדבר סיפוחו לגרמניה נערך בינואר 1935, על פי המסוכס בחוזה ורסאי. בתום משאל העם חזר חבל הסאר לידי גרמניה. על מעורבותו של חבר הלאומים במשאל העם, ראו: Walters. *A History of the League of Nations*, pp. 586-598.

¹⁴⁷ **הירדן**, 4 בינואר 1935; רובינסון. **סערה מסייעת**, עמ' 161.
¹⁴⁸ ז'בוטינסקי לראפארד, 30 באפריל 1935, אמ"ז א-1 / 2 / 25. 1. ראפארד השיב שהוא אינו מעוניין לדון בפרטים וטען שוועדת המנדטים דוחה גם את רוב העתירות הערביות שמתכששות לכתב המנדט. ז'בוטינסקי לא השתכנע וטען לאפליה נגד הרוויזיוניסטים. ראפארד לז'בוטינסקי, 1 במאי 1935, ז'בוטינסקי לראפארד, 12 במאי 1935, אמ"ז א-4 - 6/31.

¹⁴⁹ מסיבת עיתונאים שכנס ז'בוטינסקי ביוני 1934 היא דוגמה נוספת לכישלונם לרכוש השפעה בזינוה. כהני סיפר ליעקבסון שהגיעו רק שלושה או ארבעה עיתונאים יהודים, כולל הוא עצמו ואברסון. המבוכה הייתה גדולה, לדבריו, משום שנעשו הכנות רבות לקראת האירוע, הכוללות מזון בופה מפואר ושלושה מלצרים. יעקבסון ללוריא, 8 ביוני 1934, אצ"מ S25\1324.
¹⁵⁰ **הירדן**, 4 בינואר 1935.

אמירות אלה של ז'בוטינסקי חשובות לענייננו, הקשר הציוני-ז'נוואי : וייצמן, יעקבסון וגולדמן אחריו, נציגים ללא עוצמה קשיחה (Hard power), ניסו לקדם את העניין הציוני והיהודי בפנייה אל חוש המוסר של חבר הלאומים, שנתפס כמצפן מוסרי של העולם, דרך השיטה הישנה, שסייעה ליהודים עוד מימי השתדלנות הטרם-מודרנית: דיפלומטיה אישית, חשאית, לא רשמית או רשמית למחצה. ז'בוטינסקי סבר שאי אפשר לפנות אל המוסר העולמי אלא דרך דיפלומטיה ציבורית שמייצרת לחץ ציבורי ומשפיעה על דעת קהל. ז'בוטינסקי הבהיר: "הביטוי היהודי העתיק: 'להעביר ע"י צעקה' [...] את הגזירה, יש בו תהומות של חכמה, בינה ודעת, ועוד יותר מזה - של ניסיון. בטוח אני, שאילו היו, בימים המכריעים, עורכים אסיפות המוניות 'צעקניות' במאות של ערים, אילו היו ממטירים על חבר הלאומים ועל כל אחד במועצתו גשם של מברקי מחאה, אילו היו מציפים את גניבה במשלחות (בלא לדאוג לכך, אם מחלישים בזה את סמכותו של מוסד 'מתאים' ו'מיופה כוח' זה או אחר [כלומר המשרד של יעקבסון בז'נווה], שניהל את המשא ומתן הדיפלומאטי, - כי, לאמיתו של דבר, זהו דבר קטן). לא היה חבר הלאומים פוסח בנקל כל כך על העוול שנעשה לנו".¹⁵¹

חרף הקשיים והאכזבות המשיכו הרוויזיוניסטים לעתור לוועדת המנדטים גם בשנים הבאות. בלב הפטיציות עמדה הדרישה למעורבות פעילה של חבר הלאומים בפתרון בעיית היהודים באירופה ובעיית פלשתינה-א"י. בדרך כלל הוצגו הללו כשתי בעיות הכרוכות זו בזו.

¹⁵¹ שם.

פרק שביעי

פעילות משולבת בחבר הלאומים: הצלת יהודי אירופה והמאבק למדינה יהודית

בבסיס מדיניות החוץ של בריטניה בשנות ה-30 בכלל, ושל נוויל צ'מברליין, ראש הממשלה ממאי 1937 בפרט, עמדה הפייסנות כלפי גרמניה הנאצית. זיכרון מלחמת העולם הראשונה עדיין היה טרי, ורבים ראו בפייסנות מדיניות שתשמור על האינטרסים הלאומיים והאימפריאליים הבריטיים. באופן כללי, התאפיינו שנות ה-30 במגמה עולמית של דאגה לאינטרסים לאומיים על חשבון שיתוף הפעולה הבין-לאומי, וככל שמגמה זו התגברה, הלכו והצטמצמו בהדרגה ההשפעה והיוקרה של חבר הלאומים.¹

מצבם של יהודי העולם השתנה לאחר עלייתם של הנאצים לשלטון בגרמניה. האנטישמיות הגרמנית סיפקה השראה גם לממשלות הלאומניות בפולין, ברומניה ובמדינות מזרח אירופאיות אחרות, והזכויות האזרחיות של יהודים במדינות אלה הלכו ונשחקו. המצב הגרוע ביותר, חוץ מגרמניה, היה בפולין, שם הפכה הממשלה לאנטישמית באופן מוצהר לאחר מותו של מרשל יוזף פילסודסקי (Pilsodsky) במאי 1935. האופציה הציונית נעשתה האופציה המועדפת עבור מיליוני היהודים בפולין, כשרבים מהם התחילו להבין שעתידם בפולין אינו בטוח עוד.

בגל העלייה החמישי, החל מ-1933, הגיעו לפלשתינה-א"י בכל שנה אלפי ועשרות אלפי עולים ממרכז ומזרח אירופה. המאזן הדמוגרפי בארץ החל להשתנות לטובת היהודים, הכלכלה והתעשייה פרחו, נוסדו מוסדות תרבותיים חדשים, הוקמו יישובים חדשים, הביטחון העצמי של היישוב היהודי התחזק. בד בבד התגברו גם מקרי הטרור של קבוצות לוחמים ערביות. באפריל הכריזו הערבים על שביתה ופרץ המרד הערבי הגדול. המצוקה היהודית באירופה, יחד עם האלימות הגואה בפלשתינה-א"י ורוחות המלחמה באירופה, דחפו את כל הצדדים המעורבים - הבריטים, הציונים, הערבים וחבר הלאומים - להכריע בשאלת עתיד המנדט.

רוב חברי ועדת המנדטים במחצית השנייה של שנות ה-30 היו פרו-ציונים. מצבם של יהודי גרמניה ומזרח אירופה השפיע על עליהם מאוד, כך שהם היו מוכנים לצאת (שוב) נגד המדיניות הבריטית ולהתעלם מזכויות הערבים רק כדי לוודא שפלשתינה-א"י תישאר יעד אטרקטיבי להגירת יהודי אירופה. משום כך התנגדו לתכנית החלוקה של ועדת פיל, השטח שהוצע ליהודים היה לדעתם קטן מדי כדי לפתור את בעיית היהודים. הספר הלבן של 1939 היה בעיני רוב חברי הוועדה מסמך

¹ Pedersen. *The Guardians*, pp. 289-291. עד 1937 נטשו את חבר הלאומים שלוש מעצמות שהיו חברות קבועות במועצה: יפן, איטליה וגרמניה.

פסול, המנוגד לפרשנות שלהם לכתב המנדט. אך ערב מלחמת העולם השנייה היה חבר הלאומים חסר כוח, ובכירים בממשלה הבריטית כבר היו מוכנים לפעול בניגוד לעמדת הוועדה.

בקיץ 1935 חזר וייצמן לנשיאות ההסתדרות הציונית בזכות ברית פוליטית עם תנועת העבודה, הכוח הדומיננטי בקונגרס הציוני. בתקופה זו כבר הייתה התנועה הרוויזיוניסטית לתנועה המונית עם בסיס תמיכה חזק בקרב יהודי פולין, ובראשית 1935, לאחר כישלון משא ומתן עם בן-גוריון, פרשו הרוויזיוניסטים מההסתדרות הציונית והקימו את ההסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח). בוועידת הייסוד של הצ"ח, בספטמבר 1935, הכריזו ז'בוטינסקי ועמיתיו על תכנית הגירה המונית של מיליון יהודים, בעיקר מפולין, לפלשתינה-א"י, בעשר השנים הבאות (תכנית האבקואציה). לצורך כך החל ז'בוטינסקי במגעים דיפלומטיים עם ממשלת פולין, למורת רוחה של ההנהלה הציונית.²

7.1. מינויו של נחום גולדמן

מנחם כהני, עוזרו של יעקבסון בין 1926-1931, המתין שלושה ימים לאחר ההלוויה של יעקבסון כדי לבקש להתמנות במקומו: "אף אחד לא יכול להחליף אותי, ודאי לא אוכל להגיד זאת על עצמי. מצד שני, אני יכול לומר בבטחה שאני כנראה הייתי היחיד שיכול היה לייצג את ד"ר יעקבסון [בהיעדרו מז'נווה]."³ ארתור לוריא, המזכיר המדיני בהנהלת הסוכנות בלונדון, מונה באופן זמני כמחליף ליעקבסון,⁴ והמועמד הקבוע של ההנהלה היה נחום גולדמן, שהתגורר בז'נווה מאז 1933 והחליף את מוצקין כנשיא ועד המשלחות היהודיות לאחר מותו. בעיתונות היהודית היו שסברו שזו תהיה טעות של הנהלת הסוכנות להעניק לגולדמן משרה נוספת, אך הוא ממילא סירב להצעה.⁵ בינתיים כתב כהני לווייצמן וביקש להפעיל את קשריו כדי שיעזור לו לקבל את המשרה, או לפחות להתמנות לעוזרו של גולדמן, אם יחליט בסופו של דבר לקבל את התפקיד.⁶ גם נתן פיינברג, מומחה למשפט בין-לאומי מאוניברסיטת ז'נווה, הציע עצמו לתפקיד. פיינברג היה מרצה באוניברסיטה,

² רובינסון. **סערה מסייעת**, עמ' 49-50, 232-233, 175-206; דניאל בלטמן. "הוויכוח בפולין ב-1936 על תכנית האבקואציה של ז'בוטינסקי", בתוך: אבי בראלי ופנחס גנוסר (עורכים). **איש בסער: מסות ומחקרים על זאב ז'בוטינסקי**. קרית שדה בוקר: מכון בן-גוריון לחקר ישראל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2004, עמ' 371-387; אלי צור. "יחסים מסוכנים: זאב ז'בוטינסקי ומשרד החוץ של פולין", שם, עמ' 389-415; Laurence Weinbaum. *A Marriage of Convenience: The New Zionist Organization and the Polish Government, 1936-1939*. New York: Columbia University Press, 1993.

³ כהני להנהלת הסוכנות היהודית, 27 באוגוסט 1934, ג"ו 1768-36. בין 1931-1934 היה כהני עיתונאי בשירות עיתון פולני בז'נווה.

⁴ וייצמן לראפארד, 6 בספטמבר 1934, ג"ו 1770A-14. לוריא ביקר בז'נווה בראשית ספטמבר 1934 כדי לצפות בישיבת המליאה והמועצה. בהזדמנות זו הוא ערך היכרות עם אנשי המזכירות וועדת המנדטים, כולל ראפארד וקטסיני.

⁵ **הארץ**, 3, 5, 14 בספטמבר 1934; **דאר היום**, 7, 21 בספטמבר 1934. באותם ימים תכננו גולדמן ואשתו לעלות לארץ ואף החלו לבנות את ביתם בירושלים. גולדמן. **זכרונות**, עמ' 159.

⁶ כהני לווייצמן, 8 בספטמבר 1934, ג"ו 1771B-18. לימים כהני מונה לעוזרו של גולדמן.

פעיל בוועד המשלחות היהודיות ועיתונאי בשירות סוכנות הידיעות היהודית ליד חבר הלאומים.
הנהלת הסוכנות דחתה את בקשתו.⁷

לאחר שגולדמן סירב להצעה החליטה ההנהלה למנות את ד"ר יוליוס בקר (Becker), ציוני
גרמני תושב ז'נווה, עיתונאי בכיר לשעבר ב-*Jüdische Rundschau*, נשיא הפדרציה הציונית
בשווייץ, וחבר טוב של יעקבסון המנוח.⁸ בקר לא שרד זמן רב בתפקיד, משום שגולדמן הביע בו עניין
מחודש.⁹ וייצמן, שזה מקרוב נבחר מחדש לנשיאות ההסתדרות, שלח מיד מכתב לבקר המודיע לו
שהמשרה שהוצעה לו בז'נווה הייתה מלכתחילה זמנית,¹⁰ ולאחר מכן התמנה גולדמן לעמוד בראש
המשרד הציוני בז'נווה ונבחר גם לחברות בהנהלת הסוכנות.¹¹ לאחר ששמע על המינוי החדש שלח
איתמר בן-אב"י, מהעיתונאים הידועים ביישוב היהודי, בקשה אל וייצמן להתמנות לעוזרו של
גולדמן: "האין אתה חושב שאדם כמוני, הדובר תשע שפות - כולל ערבית - עם ניסיון של 20 שנה
באמנות הנאום, [...] יהיה בעל ערך לגולדמן כעוזר? [...] אני משתוקק להראות לך מה אני מסוגל
לעשות בז'נווה, תחת חסותו של מר גולדמן. עזור לי להגשים את החלום של אבי [אליעזר בן-
יהודה]".¹² וייצמן הבטיח לשקול, אך גולדמן בחר בכהני.¹³ את הפעילות בז'נווה ריכז גולדמן בביתו
שברחוב לוזאן 95 (Rue Lausanne), מרחק קצר מארמון וילסון וארמון האומות (Palais de
Nations), משכנו העתידי של חבר הלאומים, שהיה בשלבי בנייה מתקדמים.

נחום גולדמן נולד ב-1895 בווישנבה (Viszniewo), עיירה קטנה בתחום האימפריה הרוסית,
כיום בבלארוס. הוא למד ב"חדר" עד גיל שש, ואז עבר להתגורר עם הוריו בפרנקפורט, שם היה
אביו, סולומון גולדמן, מורה לעברית, עורך עיתון עברי מקומי, ראש הסניף הציוני המקומי וציר

⁷ וורנר סנטור (Senator), איש ההנהלה הציונית בירושלים) לשרתוק, 14 בנובמבר 1934, אצ"מ S25\1324.
פיינברג התעניין מאוד בפעילות חבר הלאומים והיה ממייסדי "האגודה היהודית למען חבר הלאומים בארץ
ישראל" בראשית 1926. כשיעקבסון מונה לנציג בז'נווה פנה אליו פיינברג וביקש ליעץ לו בתחום המשפט
הבין-לאומי. יעקבסון התעלם מבקשתו, אך שמר עימו על קשרים טובים למרות זאת. בזיכרונותיו מספר
פיינברג שהוא לא הסתיר בפני יעקבסון ביקורת, ובעיקר הדגיש שיעקבסון לא העניק מספיק תשומת לב
להיבטים המשפטיים של הסוגיות שבהן עסק. הוא כתב שיעקבסון היה "בן למשפחה מתבוללת ולא היו
נהירות לו דיין אותן בעיות, שבהן התמצא בקלות כל עסקן ציוני מתחום המושב". נתן פיינברג. **פרקי חיים**
וזיכרונות. ירושלים: הוצאת כתר, 1985, עמ' 64-65, 95.

⁸ ברודצקי הודיע לאבנול וקטסטיני על מינויו של בקר ב-5 בפברואר 1935. בתוך: LNA, R4066/6A/668/668/Jacket1.
⁹ גולדמן. **זכרונות**, עמ' 120; אהרון אלפרין. **ד"ר נחום גולדמן**. תל אביב: הקונגרס היהודי העולמי, תשל"ח,
עמ' 28.

¹⁰ בקר זעם, כצפוי, אך הסכים לעת עתה לשמש כעוזרו של גולדמן. ראו: בקר לברודצקי, 19 באוגוסט 1935,
ג"ו 1838-25; בקר לווייצמן, 7 בנובמבר 1935, ג"ו 1857-22.

¹¹ וייצמן הודיע לאבנול על מינויו של גולדמן ב-22 בספטמבר 1935. ג"ו, 1845-26. גולדמן ירש מיעקבסון גם
את תפקיד נציג הסוכנות היהודית בפריז וברומא, אך מיקד את רוב מרצו לעבודה בז'נווה. לפעילותו של
גולדמן בצרפת, ראו: 182, 168-174, pp. Nicault. *La France et le sionisme*, על פעילותו באיטליה, ראו:
גולדמן. **זכרונות**, עמ' 122-123, 142-150. החברות של גולדמן בהנהלת הסוכנות הייתה מוגבלת למתן ייעוץ
בתחום העיסוק שלו. הוא זכה לחברות מלאה ב-1945.

¹² איתמר בן-אב"י לווייצמן, 15 בספטמבר 1935, ג"ו 1844-9.

¹³ גולדמן לאבנול, 6 בדצמבר 1935, LNA, R4066/6A/668/668/Jacket1.

בכמה קונגרסים ציוניים. בילדותו הלך עם אביו לכנסים ציוניים וכבר כתלמיד בגימנסיה בפרנקפורט התפלמס עם חבריו על ענייני הציונות. לאחר הלימודים בבית הספר התיכון נרשם ללימודי משפטים באוניברסיטת היידלברג, שם ספג את התרבות הגרמנית שהפכה לחלק אינטגרלי מזהותו האינטלקטואלית.¹⁴ בזיכרונותיו העיד על עצמו שמשפטים לא עניינו אותו. הוא העדיף לקרוא פילוסופיה, ספרות והיסטוריה.¹⁵

ב-1913, כשהיה בן 18, ביקר גולדמן לראשונה בארץ ישראל. במהלך מלחמת העולם הראשונה עבד במחלקה היהודית של משרד החוץ הגרמני בברלין ומשם פעל למען היהודים בארץ ישראל שסבלו מנחת זרועו של ג'מאל פחה. במסדרונות משרד החוץ פגש לראשונה את יעקבסון, אז מבכירי התנועה הציונית. לאחר המלחמה שב גולדמן להיידלברג כדי לסיים לימודי דוקטורט במשפטים. כיהודי מזרח אירופי שרכש את השכלתו בגרמניה, גילם גולדמן בדמותו את הטרנס-לאומיות והקוסמופוליטיות שאפיינו בכירים רבים מימי ראשית התנועה הציונית, כמו וייצמן, מוצקין, ויעקבסון.¹⁶

תחילה אימץ גולדמן את הציונות הרוחנית של אחד העם, והיה מעריץ גדול של וייצמן, כפי שהעיד על עצמו לימים. אך בניגוד ליעקבסון, הוא לא היה "וייצמניסט" מובהק. הוא התנגד להרחבת הסוכנות היהודית, אחד מהפרויקטים החשובים ביותר של וייצמן בשנות ה-20, מחשש שהכללת לא ציונים בשיקולי התנועה תפגע בתהליך ההתחדשות הרוחנית והתרבותית של היהודים, שהיה מרכזי בתפיסת עולמו.¹⁷ באותן שנים, אם כן, נמנה גולדמן עם מפלגת הציונים הרדיקלים של יצחק גרינבוים, שהתנגדה להרחבת הסוכנות היהודית. יעקבסון, לעומתו, חב את מעמדו בשנות ה-20 לוייצמן, שהסדיר את עבודתו עבור ההנהלה הציונית, בכלל זה התפקיד בז'נבה. בתמורה קיבל וייצמן נאמנות מוחלטת מיעקבסון. גולדמן השתתף באופן פעיל בפולמוס נגד וייצמן בקונגרס ה-17, מתוך אמונה שהציונות חייבת לשנות את אופייה של הברית האנגלו-ציונית. וייצמן, שלטעמו של גולדמן גם היה אוטוריטרי יתר על המידה, לא יכול היה להיות האדם שיוביל את השינויים הללו. אף על פי כן, לא התקיים פער אידיאולוגי בולט בעמדותיהם של גולדמן, וייצמן ויעקבסון. שלושתם היו קוסמופוליטיים כאמור, משכילים, בורגנים, ליברלים, מתונים, פרגמטיים ובקשרים פוליטיים טובים עם מפלגות הפועלים. לגולדמן, בדומה לווייצמן ובשונה מיעקבסון, היו אמביציות

¹⁴ Jehuda Reinhartz & Evyatar Friesel. "Nahum Goldmann: Jewish and Zionist Statesman - An Overview". In: Mark A. Raider (ed.). *Nahum Goldmann: Statesman Without a State*. New York: SUNY press, 2009, pp. 5-6.

¹⁵ גולדמן. **זכרונות**, עמ' 27.

¹⁶ שם, עמ' 1.

¹⁷ Reinhartz & Friesel. "Nahum Goldmann", p. 6.

פוליטיות, והן נשאו אותו במחצית השנייה של המאה ה-20 לנשיאות ההסתדרות הציונית העולמית.¹⁸

בניגוד ליעקבסון, גולדמן היה בקיא בתרבות היהודית. הוא ייסד יחד עם יעקב קלצקין (Klatzkin), אינטלקטואל יהודי וציוני ידוע, את האנציקלופדיה **יודאיקה** (*Encyclopaedia Judaica*), אנציקלופדיה בנושאי עם ישראל, יהדות, ותולדות עם ישראל. הפרויקט נגדע עם עליית הנאצים לשלטון בגרמניה, כשגולדמן נמלט מברלין והתיישב בז'נווה.¹⁹ בשנת 1935, לאחר שנשללה אזרחותו הגרמנית, קיבל גולדמן בעזרת משרד החוץ הצרפתי דרכון קונסולרי של הונדורס ושימש כקונסול הונדורס בז'נווה. לאחר הקונגרס הציוני ה-19 (1935), הוא נבחר לשמש נציג הסוכנות היהודית ליד חבר הלאומים.²⁰

בניגוד ליעקבסון, שלפני מינויו לנציג ההסתדרות הציונית בז'נווה נראה היה ששיאו הפוליטי הרחק מאחוריו, גולדמן היה מהכוכבים העולים של התנועה הציונית כאשר קיבל את המינוי, ושיאו הפוליטי היה עוד לפניו. הוא גם לא היה שקט או צנוע כמו יעקבסון. אדרבה, נוכחותו בלטה. הוא הצטיין בנאומים ונהנה מפולמוסים, כתב עשרות מאמרים ופרסם שישה ספרים. כאדם פרגמטי ומתון, אימץ גולדמן את עקרון חלוקת הארץ כאשר זו נדונה בחוגים שונים במחצית השנייה של שנות ה-30. גם לאחר מלחמת העולם השנייה היה גולדמן ממובילי המאבק למען חלוקת פלשתינה-א"י, ועל כן, אפשר לומר שגולדמן ירש מיעקבסון גם את האמונה ברעיון החלוקה.

שנה בלבד מאז שנאלץ לעזוב את ברלין החליף גולדמן שני מנהיגים ותיקים בתפקידים: תחילה את מוצקין, שעסק בעיקר בהגנה על זכויות יהודי אירופה, ולאחר מכן את יעקבסון, שעסק בעיקר בשאלות על עתידה המדיני של פלשתינה-א"י. שני התפקידים הלמו אותו, משום שבתפיסה העצמית שלו הוא היה איש התפוצות והלאומיות, עובד למען "עבודת ההווה" ולמען ריבונות יהודית בארץ ישראל. בשבע השנים שפעל בז'נווה חילק את זמנו בין משימות יהודיות וציוניות, והעניינים היהודיים עמדו בראש מעייניו.

¹⁸ Jehuda Reinhartz. "Nahum Goldmann and Chaim Weizmann: An Ambivalent Relationship". In: Raider (ed.). *Nahum Goldmann*, pp. 125-138

¹⁹ Reinhartz & Fiesel. "Nahum Goldmann", pp. 6-7. לפני שהנאצים חיסלו את הפרויקט ב-1933 הספיקו גולדמן וקלצקין לפרסם עשרה כרכים בגרמנית ושניים בעברית. על השנים של יעקבסון בגרמניה ועל כתיבת האנציקלופדיה **יודאיקה**, ראו: Michael Brenner. "The German Years: Early Chapters in the Biography of a Jewish Statesman", in: Raider (ed.). *Nahum Goldmann*, pp. 95-106

²⁰ גולדמן. **זכרונות**, עמ' 121.

7.2. הדיפלומטים הציונים למען יהודי אירופה, 1935-1937

המשימות הראשונות של גולדמן

בזיכרונותיו תיאר גולדמן את האתגרים שעמדו בפניו עם כניסתו לתפקיד: "באותם הימים הייתה הדיפלומטיה היהודית בבחינת אמנות צעירה מאוד. וייצמן הניח את היסודות, וקודמי כנציג הסוכנות היהודית בחבר הלאומים, ד"ר ויקטור יעקבסון, השכיל בתבונה ובטקט ראויים לשבח לתרום לא מעט לפיתוחה. [...] מדיניות החוץ שלנו [הייתה עדיין] בחיתוליה ועדיין חסרה הייתה קו מנחה ונוהלים מגובשים. המעמד, שנציג יהודי בחבר הלאומים השכיל ליצור לעצמו, היה תלוי בחלקו הגדול בקשריו האישיים, בהופעתו האישית ובכושר השכנוע שלו. מאחוריו לא עמדה מדינה [...] הדיפלומט היהודי תמיד תלוי היה לחסד או לשבט, ברצונו הטוב של הצד שכנגד. מבחינת הפרוטוקול שום פקיד בכיר של המוסד הבינלאומי, שום נציג של ממשלה, לא מחויב היה לקבלו לראיון, לא כל שכן לשאת ולתת עמו ולהתייחס ברצינות למשאלותיו".²¹

הנתיבים שסללו וייצמן ויעקבסון בז'נווה בתשע השנים האחרונות הקלו במידה רבה על עבודתו של גולדמן. ועדת המנדטים הייתה ידידותית לעניין הציוני זה מכבר ודלתות אנשי מזכירות חבר הלאומים היו פתוחות כמעט כולן בפני נציגי הסוכנות.²² יתר על כן, השאלה היהודית באירופה וההשלכות הבין-לאומיות שנבעו ממנה העסיקו מאוד את חבר הלאומים מאז 1933, כך שגולדמן מצא את עצמו במהירות בלב העניינים. גולדמן נעזר גם בווייצמן, שחזר באופן רשמי לעמדת הדיפלומט הציוני הבכיר והמשיך לספק תמיכה דיפלומטית מלונדון, כפי שסיפק ליעקבסון.

כשיעקבסון התמנה לנציג בז'נווה הוא היה אמור לעסוק רק בייצוג האינטרסים של ההנהלה הציונית הקשורים בבניין הבית הלאומי היהודי בפלשתינה-א"י. המאבק ליד חבר הלאומים להגנה על זכויות היהודים בעולם היה נתון מאז 1919 בידי ארגונים אחרים, כמו ועד המשלחות היהודיות ונציגו, אברסון. אולם, כאמור, יעקבסון התערב בשאלת זכויות היהודים ברומניה, שאלה נסע ב-1927. לאחר עליית הנאצים גברה הפעילות של ארגונים יהודיים בחבר הלאומים בז'נווה, ויעקבסון מצא עצמו מוקף מכל עבר בפעילים העוסקים למען ההגנה על זכויות היהודים בגרמניה בפרט ובאירופה בכלל. באופן טבעי ניצל את קשריו ותרם מכישוריו כדי לסייע ככל האפשר. בין היתר,

²¹ גולדמן. **זכרונות**, עמ' 126.

²² ב-9 באוקטובר שלח וייצמן מכתבים אישיים אל ראפארד ואל לוגרד כדי להציג בפניהם את גולדמן כנציג הסוכנות ליד חבר הלאומים. לוגרד ענה שהוא מצפה לפגוש את גולדמן בקרוב בלונדון (מה שאכן קרה), וראפארד בישר לו שכבר היה לו העונג לפגוש אותו ושהוא יכול לסמוך לחלוטין על אהדתו. לוגרד לווייצמן, 12 באוקטובר 1935, ג'יו 20-1852; ראפארד לווייצמן, 14 באוקטובר 1935, ג'יו 13-1853.

הוא סייע לקידום עתירתו של פרנץ ברנהיים (Bernheim) אל חבר הלאומים במאי 1933,²³ וגם סייע לגולדמן במפגשי ההכנה לייסוד הקונגרס היהודי העולמי.²⁴ באוקטובר 1933 ביקש וייצמן מיעקבסון להפעיל את קשריו בפריז ובז'נווה כדי לקדם את מינויו של ז'וסטן גודאר, נשיא אגודת "צרפת-פלשתינה", לנציב העליון של חבר הלאומים לענייני הפליטים מגרמניה. המהלך נכשל וחבר הלאומים בחר בג'יימס מקדונלד האמריקאי (לימים השגריר הראשון של ארצות הברית בישראל). עוזרו היה נורמן בנטוויץ' הבריטי-יהודי, לשעבר התובע הכללי בפלשתינה-א"י.²⁵

אחד מעיסוקיו הראשונים של גולדמן בתפקיד החדש היה סוגיית התפטרותו של ג'יימס מקדונלד, הנציב עליון לענייני פליטים, בדצמבר 1935, ושאלת ממלא מקומו. ממילא הדיון הבא על פלשתינה-א"י בוועדת המנדטים היה עוד רחוק (במאי 1936).²⁶ חבר הלאומים כינס ועדת מומחים כדי לבחון את המשך הטיפול הרצוי בשאלת פליטי גרמניה, וב-1 בדצמבר הופיעה בפניה משלחת יהודית מאוחדת, שכללה נציגים של הסוכנות היהודית, הג'וינט, יק"א ואגודת ישראל. המשלחת ביקשה לוותר על מינוי של נציב עליון חדש, ובמקומו להקים מחלקה מיוחדת לפליטים מגרמניה תחת חסות ישירה של חבר הלאומים.²⁷ גולדמן ורופין, נציגי הסוכנות, מסרו בפני ועדת המומחים סקירה של סיכויי יישוב הפליטים בפלשתינה-א"י, והדגישו שאם יורשו היהודים להוציא את הונם מגרמניה, אפשר יהיה ליישב לפחות 25,000 מהם בארצות שונות, וכ-10,000 בפלשתינה-א"י. כדי לחזק את טיעונו, הקריין גולדמן לנאספים סרט תעמולה של קרן היסוד, **לחיים חדשים**, המהלל את המפעל הציוני בפלשתינה-א"י.²⁸

²³ יחד עם מוצקין ופיינברג ונציגים אחרים של ארגונים יהודיים שונים. ראו: *The Jewish Chronicle*, 23 ביוני 1933. על עתירתו של ברנהיים, ראו עמ' 8, הערה 15.

²⁴ **דאר היום**, 3 באוקטובר 1933; *The Jewish Chronicle*, 6 באוקטובר 1933; *JTA*, 21 בפברואר 1934; **העולם**, 6 ביולי 1934; **הארץ**, 14 ביולי 1934.

²⁵ וייצמן ליעקבסון, 29 באוקטובר 1933, ג'יו 1676A-16. בנטוויץ' מונה על ידי מזכ"ל חבר הלאומים, אבנול, בזכות מהלכים דיפלומטיים של וייצמן בלונדון ובז'נווה: וייצמן לאבנול, 2 בנובמבר 1933, ג'יו 1680-8. ההחלטה על הקמת נציבות פליטים התקבלה על ידי חבר הלאומים במסגרת דיונים על מצוקתם של יהודי גרמניה במחצית השנייה של 1933. על הנציב העליון לענייני פליטים היה לסייע ליישוב מחדש של הפליטים מחוץ לגרמניה, לא רק אבל בעיקר יהודים, ולהעברת הונם. ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 389-390; Norman Bentwich. *My Seventy-Seven Years: An Account of My Life and Times*, London: Routledge & Keegan Paul Ltd, 1962, pp. 122-142; Greg Burgess. *The League of Nations and the Refugees from Nazi Germany: James G. McDonald and Hitler's Victims*. London & New York: Bloomsbury Academic, 2016.

²⁶ מקדונלד התפטר משום שהתיאש מהמשאבים המוגבלים שהעמיד לרשותו המשרד לענייני פליטים ומחוסר הנכונות של מדינות לפתוח את שעריהן עבור הפליטים היהודים. בשנתיים שבהן פעל הצליח מקדונלד, בסיוע של ארגונים יהודיים שונים, ליישב מחדש כ-80,000 יהודים גרמנים, רובם בפלשתינה-א"י. ראו: Fink. *Defending the Rights of Others*, pp. 346-347.

²⁷ מרטין רוזנבלית לרופין, 6 בדצמבר 1935, ג'יו 1866-19.

²⁸ **דבר**, 1 בדצמבר 1935; **דאר היום**, 1 בדצמבר 1935; **דאר היום**, 2 בדצמבר 1935; *The Jewish Chronicle*, 6 בדצמבר 1935. בהמשך השנה ארגן גולדמן בז'נווה הקרנות רבות של הסרט, ולקהלים שונים. לאו הרמן (ממנהלי קרן היסוד ומנהל ההפקה של **לחיים חדשים**) לווייצמן, 2 ביולי 1936, ג'יו 1924-26. גולדמן גם עסק באותם ימים בהסכם העברת כספי יהודי גרמניה לפלשתינה-א"י. גולדמן. **זכרונות**, עמ' 165-166.

ווייצמן הבין היטב שהתנאים בארץ לא מתאימים לכל היהודים, אבל רצה לוודא שכל תכנית ליישוב יהודי גרמניה תיתן עדיפות לפלשתינה-א"י. כפי שעשה בשנים עברו, הוא קיווה להפעיל את הריבון כמנוף לחץ שידרבן או יניע את הבריטים לפעולה הרצויה לו, במקרה הזה, יותר סרטיפיקטים למהגרים יהודים מגרמניה. ב-29 בדצמבר כתב לראפארד: "מטרת מכתב זה היא כפולה: להזהיר מפני קסמם של פרויקטים של 'לא ציוניים' [כמו התכנית של יק"א ליישוב יהודים בדרום אמריקה], ולהציע שהחבר יכול לעשות רבות כדי לעזור לנו, אם יפעיל את השפעתו על המעצמה המנדטורית בכיוון של מדיניות נדיבה יותר כלפינו. אם רק הממשלה [בפלשתינה-א"י] תיקח תפקיד פעיל יותר בתמיכתו בבניית הבית הלאומי היהודי, לא יהיו לנו קשיים להמשיך את ההגירה אל פלשתינה בקצב של 50-60 אלף בשנה...."²⁹

הנהלת הסוכנות קיוותה שבנטוויץ' יחליף את מקדונלד, ואם לא הוא, אז דמות בריטית בכירה ומשפיעה בחבר הלאומים. ההנהלה בירושלים כתבה לגולדמן וביקשה ממנו לפעול כדי לדחות את ההחלטה של חבר הלאומים עד שתתכנס ועידה יהודית בארץ שתחליט על זהות המועמד המועדף. בינתיים היא פנתה אל לואיס נמייר, כדי שזה יביע את דעתו על הדמות הבריטית הרצויה. "הנציב העליון ימונה על ידי חבר הלאומים, לא על ידינו", כתב גולדמן לוורנר סנטור, איש ההנהלה בירושלים. "אתה באמת חושב שאנו יכולים להגיד ל[אנשי] מזכירות חבר הלאומים שהם צריכים לדחות את המינוי כדי שלמר נמייר תהיה ההזדמנות להביע את דעתו? [...] זו טעות שאתם בירושלים מקבלים החלטות על נושא גרמניה בלי להיות קודם בקשר עם ברודצקי [בלונדון] ואיתי. [...] לדעתי כיוון הפעולה הפוליטי והיהודי הכללי בכל שאלות אלה צריך להיות מרוכז בלונדון, לא בירושלים, במיוחד משום שמז'נווה, שמשחקת תפקיד חשוב בכל השאלות האלה, קל לי יותר לשמור על קשר עם לונדון מאשר עם ירושלים."³⁰

חברי מועצת חבר הלאומים, כמובן, לא המתינו להחלטת הסוכנות ובמקום מקדונלד נבחר סר ניל מלקולם (Neill Malcolm), קצין בריטי בדימוס ואדם ללא כל ניסיון בענייני פליטים או יהודים. הוא לא לקח עימו איש מהצוות של מקדונלד וקיבל לרשותו אפילו פחות משאבים מקודמו בתפקיד. משרדו נסגר ב-1938.³¹

לאחר מכן התפנה גולדמן לעסוק בדיון הקרוב על פלשתינה-א"י בוועדת המנדטים. על סדר יומה של הוועדה עדיין עמדה המועצה המחוקקת, וברקע נשמעו דיווחים על הסלמת האלימות

²⁹ וייצמן לראפארד, 29 בדצמבר 1935, ג"ו 10-1872A. גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 377.

³⁰ גולדמן לסנטור, 30 בדצמבר 1935, ג"ו 22-1873.

³¹ Burgess. *The League of Nations and the Refugees from Nazi Germany*, pp. 164-165

בפלשתינה-א"י. ביוני 1936 דיווח גולדמן לוויצמן על פעילותו בנוגע למושב הקרוב: הוא וכהני שלחו תזכירים מפורטים ומכתבים אישיים לכל חברי ועדת המנדטים, ובימים שלפני פתיחת המושב קיבל כל אחד מהם דוח קצר על האירועים בפלשתינה-א"י. הם גם נפגשו באופן אישי כמעט עם כולם, ומסרו הצהרה ארוכה לעיתונות. גולדמן דיווח גם על הפעילות הדיפלומטית של שכיב ארסלן ואיחסן אל-ג'אברי, וציין בדוח שלו שהמוניטין שלהם בז'נווה שלילי מאוד, ושבאופן כללי הם נתפסים כסוכנים איטלקים. אחר כך פירט על הדיונים של ועדת המנדטים וצירף עותק חסוי של הפרוטוקול, שהשיג כנראה בעזרת חבריו של קודמו בתפקיד.³²

קל להבחין בהבדלים שבין הדוחות של יעקבסון לבין הדוח הראשון (וגם הדוחות הבאים)³³ של גולדמן. דיווחיו של גולדמן היו מסודרים, יסודיים ואינפורמטיביים יותר מאלה של יעקבסון. כך לדוגמה, בתחתית עמודי הפרוטוקול המצורף בדוח המוזכר לעיל כתב גולדמן הערות שוליים, שבעזרתן קישר בין אמירות שונות של חברי הוועדה לבין התכנים שאליהם נחשפו דרכו או דרך כהני, בין אם באמצעות התזכירים ששלחו להם או השיחות האישיות שניהלו עימם. כך אפשר גולדמן לוויצמן ולאנשי המחלקה המדינית של הסוכנות לעקוב אחר הטמעת המידע שהפיץ המשרד הציוני בז'נווה בקרב חברי הוועדה. עיון בדוח הראשון של גולדמן מאפשר להבין טוב יותר גם את מבקרו של יעקבסון. אם נשפוט רק על פי הדוחות, נדמה שגולדמן היה שיטתי יותר מיעקבסון. אם יעקבסון נחשב לראשון הדיפלומטים הציונים המקצועיים, גולדמן כבר עלה לשלב הבא באבולוציה של המקצוע.

גולדמן דיווח שהאווירה במושב של מאי-יוני 1936 הייתה דומה לאווירה הביקורתית כלפי הבריטים במושב המיוחד ביוני 1930. אורטס, סגן יושב ראש הוועדה (במקום ואן רייס, שהלך לעולמו שנתיים לפני כן), נזף בנציג המוסמך הבריטי, משום שלטענתו הממשלה לא שלחה לוועדה די מידע על המרד הערבי. אורטס בירך על מינוי ועדת החקירה המלכותית לחקר פרוץ האירועים האלימים, אך לדבריו, זו אינה מבטלת את ההכרח לספק לוועדת המנדטים מידע על המתרחש בשטח המנדט. "הוועדה המלכותית אינה מעניינה של חבר הלאומים", אמר אורטס לנציג הבריטי, בלשון הגזמה.³⁴

³² גולדמן אל וייצמן, 12 ביוני 1936, ג'ו 16-1914.

³³ לדוגמה: דוח גולדמן על שיחות בז'נווה, 28 בספטמבר 1937, ג'ו 17-2012.

³⁴ גולדמן לוויצמן, 12 ביוני 1936, ג'ו 16-1914; Pedersen. *The*, 138; MPMC 29, 1936, pp. 74, 138; *Guardians*, p. 373. על ועדת החקירה המלכותית, ראו להלן, וכן: נתנאל קצבורג. "העשור השני למשטר המנדט בארץ-ישראל, 1931-1939". בתוך: ליסק (עורך). **תולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל מאז העלייה הראשונה: תקופת המנדט**. חלק ראשון, עמ' 367-381; שגב. **ימי הכלניות**, עמ' 294-359.

עם סיום המושב הקדיש גולדמן את זמנו לסידורים האחרונים לקראת הפרויקט הגדול שלו, כנס הייסוד של הקונגרס היהודי העולמי, אותו יזם יחד עם סטפן ס' וייז (Wise), אחד האבות המייסדים של הציונות בארצות הברית. ב-8 באוגוסט, לאחר שנתיים של הכנות, התכנסו בז'נבה ("הכתובת היהודית הרשמית" באותן שנים, לפי גולדמן) 280 נציגים מ-32 מדינות ועשרות ארגונים יהודיים שונים.³⁵ הרעיון שמאחורי הקונגרס, כפי שגולדמן ניסח אותו, היה להשמיע קול יהודי בין-לאומי אחיד ומאוחד על במת חבר הלאומים כנגד הפגיעה בזכויות יהודים מכל העולם. הקונגרס פרסם מחאה פומבית נגד חוקי נירנברג מ-1935, קרא לשוויון זכויות של יהודי מזרח אירופה, והפציר בחבר הלאומים לנקוט יוזמות אקטיביות למען הפליטים היהודים מגרמניה.³⁶

במהלך הדיונים בקונגרס התקבל מברק מבן-גוריון, שבו דיווח על האירועים בארץ והצהיר בפני משתתפי הקונגרס שהעם היהודי לעולם לא יוותר על זכויותיו בתפוצות, או על הישגיו בפלשתינה-א"י. לאחר קריאת המברק ביקשו הנציגים הציונים הבכירים את זכות הדיבור, וחזרו בקולם על המסר של בן-גוריון, כל אחד בסגנונו.³⁷ חלק מהארגונים היהודיים המעורבים לא קיבלו בשמחה את ההשתתפות של הצירים הציוניים בקונגרס היהודי. סטפן וייז חשש, במידה רבה של צדק, שמעורבות הציונים תשעבד את הקונגרס לאוריינטציה פלשתינוצנטרית, שעלולה להאפיל על המאבק למען זכויות היהודים בתפוצות. היו גם מנהיגים ציונים שהתנגדו לכינוס הקונגרס היהודי, ואחרים שהיו אדישים לעניין זכויות היהודים בעולם.³⁸ גולדמן, שביקש לאחד את המאבק הלאומי והתפוצתי הכפול, הצליח להעביר החלטה במהלך הקונגרס הציוני ה-19 (1935) הקוראת לכל הציונים לתמוך בקונגרס היהודי העולמי.³⁹

³⁵ גולדמן. **זכרונות**, עמ' 124.

³⁶ Arie L. Kubovy. *Unity in Dispersion: A History of the World Jewish Congress*. New York: The Institute of Jewish Affairs, 1948, pp. 66-69.

³⁷ ibid., pp. 58-61. ראו: ליפסקי ובנציון מוסינזון. ראו: 58-61.

³⁸ מאז הקונגרסים הציוניים הראשונים הייתה התנועה הציונית חלוקה בנוגע לרעיונות של "עבודת ההווה" ו"שלילת הגולה". ראו: ויטל. **המהפכה הציונית, כרך ג': שלב ההכרעה**, עמ' 20-22; Ezra Mendelsohn. *The Jews of East Central Europe Between the World Wars*. Bloomington: Indiana University Press, 1987, pp. 56-58, 194-197; Hagit Lavsky. *Before Catastrophe: The Distinctive Path of German Zionism*. Detroit: Wayne State University Press, 1996, pp. 66-73.

³⁹ גולדמן. **הפרדוקס היהודי**, עמ' 41-42; 345-346; Fink. *Defending the Rights of Others*, pp. 345-346; 42-41; Kubovy. *Unity in Dispersion*, pp. 14-17. Gideon Shimoni. "Nahum Goldmann as Zionist Thinker". In: Raider. (ed.). *Nahum Goldmann*, pp. 69-71; Yosef Gorny. "Negation of the Galut and the Centrality of Israel: Nahum Goldmann and David Ben-Gurion". In: ibid., pp. 75-94.

פולין ורומניה אמנם חתמו בוועדת השלום בפריז על הסכמי הגנה על המיעוטים, אך ככל שנחלש כוחו של חבר הלאומים וככל שגברה הלאומנות באירופה, כך נשחקו ההסכמים הללו והיהודים היו נתונים ליותר ויותר התנכלויות ואפליה.⁴⁰ "שום ערבות תחיקתית או בינלאומית אין בכוחה לעמוד לאורך ימים כנגד כוחה של המציאות", כתב גולדמן לימים.⁴¹ מצד אחר, שרי החוץ של פולין ורומניה לחצו בישיבות מועצת חבר הלאומים בימי המרד הערבי הגדול על בריטניה להשליט סדר בפלשתינה-א"י, כדי שהארץ תוכל לקלוט כמה שיותר מהגרים יהודים מאדמתם. הם גם היו סקרנים מאוד בנוגע לפתרון שהוועדה המלכותית עומדת להציע.⁴²

גולדמן פנה אל נציגי פולין ורומניה בזינווה וביקש את עזרתם בהגנה על זכויות היהודים כמיעוטים בארצם ובפתיחת שערי ההגירה אל פלשתינה-א"י. ב-2 באוקטובר 1936 הוא נפגש לראשונה עם שר החוץ הפולני, יוזף בק (Beck), שהגיע לזינווה לרגל כינוס המליאה וישיבת המועצה. בק הבטיח לגולדמן שממשלתו עושה הכול כדי למנוע תופעות של אנטישמיות, ושהיא מבינה את הקשר הייחודי בין העם היהודי לארץ ישראל. גולדמן ביקש ממנו להורות לנציגיו בחבר הלאומים למחות בפני הבריטים על סגירת שערי ההגירה לארץ, ובק הסכים. אבל לא כל היהודים בפולין רוצים להגר לפלשתינה-א"י, הזכיר לו גולדמן, ולכן על הממשלה הפולנית להגן על זכויות היהודים בפולין ולאפשר להם להגר לכל מדינה אחרת. השר הקשיב, ואז שאל את גולדמן מה לדעתו תהיה עמדתה של ההנהגה הציונית בדבר רצונה של פולין לזכות בנציג בוועדת המנדטים, במקום הנציג הגרמני. האם בק רמז לרצונו בעסקה עם הציונים, שבמסגרתה הם יפעילו את השפעתם אצל בריטניה או חברי ועדת המנדטים בשאלת הנציג הפולני בוועדה? ייתכן. גולדמן השיב שעליו להתייעץ עם עמיתיו, אולם הוא משוכנע שהם יברכו על הרעיון. אין לו ספק שנציג פולני בוועדת המנדטים יכול לפעול כדי לשמור על שערי ההגירה לפלשתינה-א"י פתוחים.⁴³ חודשיים לאחר מכן נפגשו השניים שוב, בביתו של בק בוורשה.⁴⁴

⁴⁰ לדוגמה: יוזף בק (Beck), שר החוץ הפולני, הצהיר במליאת חבר הלאומים בינואר 1934 שפולין מחפשת הסכם חדש שיסיר את חסות חבר הלאומים על המיעוטים בפולין. ראו: Fink. *Defending the Rights of Others*, pp. 338-342.

⁴¹ גולדמן. *זכרונות*, עמ' 128.

⁴² Pedersen. *The Guardians*, p. 374.

⁴³ דוח שיחת גולדמן עם שר החוץ הפולני, יוסף בק, 2 באוקטובר 1936, אצ"מ L22\960. בסופו של דבר פולין לא הצליחה להכניס לוועדה נציג משלה.

⁴⁴ דוח שיחתו של גולדמן עם יוזף בק, 10 בדצמבר 1936, שם. הנהלת הסוכנות הייתה מודאגת מאוד ממצבם של היהודים בפולין לאחר מותו של פילסודסקי. אך רבים בתנועה הציונית חששו מעלייה המונית של יהודי פולין, שאותם תפסו כ"לא מתאימים". יהודה ריינהרץ ויעקב שביט. *הדרך לספטמבר 1939: היישוב, יהודי פולין והתנועה הציונית ערב מלחמת העולם השנייה*. תל אביב: עם עובד, 2013, עמ' 31-35.

ביוני 1937 נפגש גולדמן עם חבר המשלחת הרומנית בחבר הלאומים, גאורגס קרוצסקו (Crutzesco). הנציג הרומני ביקש מגולדמן מידע על המצב בפלשתינה-א"י ועל ההצעות של ועדת פיל, ושאל אם תכנית החלוקה, שזה עתה פורסמה, מקובלת על הציונים. גולדמן השיב שהציונים אינם מתנגדים לרעיון, אך השטח חייב להיות גדול מספיק כדי לקלוט וליישב מיליוני יהודים. הנציג הרומני הסכים, והוסיף שהנושא הזה חשוב מאוד לממשלה הרומנית, שמעוניינת "להסדיר את השאלה היהודית ברומניה". רומניה תשתף פעולה בנושא זה עם פולין, הבטיח קרוצסקו, וביקש מגולדמן להמשיך לספק לו מידע, במיוחד משום ששר החוץ הרומני אמור להיות המדווח על המנדטים בישיבה הבאה של המועצה.⁴⁵

7.3. הדיונים בחבר הלאומים בהצעת החלוקה של ועדת פיל

היסטוריונים מונים סיבות רבות לפרוץ המרד הערבי הגדול ב-1936: ביטול ההוראות של הספר הלבן של פספילד, ההשפעה של עצמאות או השלטון העצמי של מדינות שכנות במזרח התיכון על ערביי פלסטין, ההשפעה של הפשיזם והנאציזם על העולם הערבי, ההפגנות במצרים ובסוריה נגד הבריטים והצרפתים, השינויים הדמוגרפיים בעקבות העלייה החמישית, תנופת רכישת הקרקעות בידי יהודים, הביטחון העצמי הגובר של היישוב והכישלון לכוון מועצה מחוקקת. כל אלה עוררו תחושות זעם בקרב הערבים, והתעמולה האנטי-בריטית והאנטי-ציונית בעיתונות הערבית בתוך ומחוץ לארץ הוסיפה שמן למדורה. האווירה בפלשתינה-א"י הייתה מתוחה כבר מראשית שנות ה-30, ומקרי האלימות היו במידה רבה לחלק משגרת החיים. ב-20 באפריל 1936 הכריזה מפלגת איסתקלאל על שביתה כללית עד שהבריטים יקבלו את תביעות הערבים לעצמאות. ימים ספורים לאחר מכן הוקם הוועד הערבי העליון, במטרה לאחד את הסיעות הערביות השונות ולרכז את המאבק הערבי לעצמאות. בחודשים הבאים התרבו פעולות טרור של קבוצות ערביות נגד הבריטים וגם נגד יהודים, באוגוסט הגיעה תגבורת מארצות ערב, בפיקודו של פאוזי אל-קאוקגי (Fawzi al-Qawuqji), והאוכלוסייה הערבית המקומית, בעיקר בכפרים, העניקה סיוע ללוחמים וסיפקה גם אנשים, מזון ונשק למאבק. ב-7 באוגוסט הכריזה ממשלת המנדט על משטר צבאי, בספטמבר הגיעה לארץ תגבורת צבאית והבריטים החלו לדכא את המרד הערבי ביד קשה.⁴⁶

באוגוסט הוקמה ועדת חקירה מלכותית (ועדת פיל, Peel), על שם יושב הראש, הלורד ויליאם רוברט פיל) כדי לחקור את הסיבות לפרוץ המרד הערבי, לבחון את התנהלות ממשלת המנדט ולהמליץ על צעדים לפתרון הסכסוך היהודי-ערבי. הוועדה המלכותית הגיעה לארץ בנובמבר,

⁴⁵ דוח גולדמן על שיחתו עם קרוצסקו, 8 ביוני 1937, אצ"מ L22\960.

⁴⁶ שגב. ימי הכלניות, עמ' 286-322; פורת. ממהומות למרידה, עמ' 172-262.

ראיינה עשרות עדים, בהם וייצמן והמופתי חאג' אמין אל-חוסייני, ובראשית יולי 1937 פרסמה את המלצותיה. המסקנה החשובה הראשונה של ועדת פיל הייתה שבלתי אפשרי לקיים את סעיפי כתב המנדט ולכן יש לבטלו: לא ניתן להקים בית לאומי יהודי ומוסדות לשלטון עצמי. המסקנה החשובה השנייה הייתה שאין סיכוי לשלום בפלשתינה-א"י, ולכן יש לסיים את המנדט על בסיס של חלוקת הארץ: מישור החוף והגליל יהיו לחלק היהודי, שדרת ההר והנגב יהיו לחלק הערבי. ירושלים וסביבותיה ויפו יישארו בידי מנדט חדש ותמידי, תחת פיקוח בין-לאומי, ויתחברו במסדרון יבשתי. התכנית כללה גם חילופי אוכלוסין בין שתי המדינות החדשות.⁴⁷

רעיון החלוקה הגיע אל ועדת פיל, על פי גולני וריינהרץ, דרך וייצמן, ששתל את הצעת החלוקה של יעקבסון המנוח במוחו של אחד מחברי הוועדה, פרופסור רג'ינלד קופלנד (Coupland). וייצמן רמז לו שההסתדרות הציונית תתמוך בחלוקה אם הרעיון יוצג כרעיון בריטי, שעליו מתבססים הערבים והיהודים להגיב. קופלנד העביר את הרעיון לשאר חברי הוועדה. באביב-קיץ 1937, אם כן, יצא וייצמן לקדם את תכנית החלוקה בלונדון, ואחר כך בז'נווה. הוא סבר שתמיכתו של חבר הלאומים תקל על המאבק במתנגדי החלוקה בבריטניה, בתנועה הציונית ואולי אף בקרב הערבים.⁴⁸

חשיבותו של פייר אורטס

חברי ועדת המנדטים חיכו בקוצר רוח למסקנות ועדת פיל ותכננו לכנס מושב מיוחד כדי לדון בהן. אך כשפרסום הדוח התעכב, התגלע מתח בין הממשלה הבריטית לוועדת המנדטים. הבריטים ביקשו לדחות את המושב המיוחד לקיץ של השנה הבאה, ולהצמיד אותו למושב הרגיל. אורטס, שעמד להתמנות ליושב ראש הוועדה במקום תאודולי,⁴⁹ התנגד, משום שחברי הוועדה לא רצו

⁴⁷ *The Palestine Royal Commission Report*, July 1937, Cmd. 5479, pp. 370-375, 380-394 <https://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/88A6BF6F1BD82405852574CD006C457F> (נדלה ב-22.7.2021).

⁴⁸ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 480-495, 505. במחקר זה אני נשען על התזה של גולני וריינהרץ, הגורסת שהחלוקה נהגתה על ידי וייצמן, שנעזר בתזכיר של יעקבסון. למרות שאין בכוונתי להרחיב בשאלה מי יזם את הצעת החלוקה של ועדת פיל, אציין שתזה זו נתמכת על ידי עדותו של שר המושבות הבריטי, אורמסבי-גור, שביולי 1937 סיפר לוועדת המנדטים שרעיון החלוקה מקורו לא בחברי ועדת פיל, אלא, הוא נרמז על ידי כמה יהודים באופן פרטי לחברי ועדת פיל. ככל שחשבו על הרעיון יותר, כך הוא התגבש במוחם של חברי הוועדה כפתרון מועדף. ראו: MPMC 32, p. 20. ההיסטוריוניות ליילה פרסונס (Parsons), לאורה רובסון ופני סינאוגלו (Sinanoglou), לעומת זאת, אינן מקבלות תזה זו. רעיון החלוקה של פלשתינה-א"י, לטענתן, מקורו במנהל הבריטי האימפריאלי. חלוקה טריטוריאלית, טרנספר והפרדה של אוכלוסיות היו חלק מהשיטה הבריטית האימפריאלית לשליטה בנתיני הקולוניות וליישוב סכסוכים בין-קהילתיים. Penny Sinanoglou. *Partitioning Palestine: British Policymaking at the End of Empire*. Chicago: The University of Chicago Press, 2019; Laura Robson. *States of Separation: Transfer, Partition, and the Making of the Modern Middle East*. Oakland: University of California Press, 2017; Laila Parsons. "The Secret Testimony of the Peel Commission (Part II)". *Journal of Palestine Studies* 49 (2), 2020, pp. 8-25

⁴⁹ תאודולי ספג ביקורות מעמיתיו בוועדה עקב האלימות האיטלקית באתיופיה, החל מ-1935. הוא פרש סופית מוועדת המנדטים לאחר סכסוך עם לוגרד וחברי ועדה אחרים בהקשר של הסנקציות על איטליה. במאי 1937 הפך אורטס רשמית ליושב הראש. ראו: Tollardo. *Fascist Italy and the League of Nations*, pp. 195-196. בדצמבר 1937 פרשה איטליה מחבר הלאומים.

להישאר בז'נווה חודשיים ברציפות, כשמזג האוויר חם מאוד, והציע את סוף מאי כתאריך חלופי. "אם אורטס לא יסכים לדחייה [...], נבקש את עזרת משרד החוץ ופרנסיס וולטרס", כתב אוון ויליאמס ממשרד המושבות לעמיתיו. "אמרתי למשרד החוץ שאורטס מתנהג בצורה לא מתחשבת ולא הגיונית, אבל [...] במשרד החוץ סבורים שיש להימנע מעימות עם ועדת המנדטים או משיבת מועצה טעונה". ממשרד החוץ כתבו לאורטס שהממשלה תעשה את כל יכולתה כדי לשלוח אליו את הדוח עד ה-24 במאי, אבל היא לא יכולה להבטיח זאת, וכדאי להכין תכנית למועד מאוחר יותר.⁵⁰

פרסום הדוח התעכב עוד, והדוח לא היה מוכן ל-24 במאי. אנתוני אידן (Eden), שר החוץ, שהתעמת עם אורטס בז'נווה משום כך, כתב לשר המושבות, אורמסבי-גור, שדחייה נוספת עלולה לעורר ביקורת חריפה בחבר הלאומים. "לא יהיה זה נכון לזרז את עבודת הוועדה המלכותית כדי לעמוד בלוח הזמנים של ועדת המנדטים", כתב שר המושבות, "אך אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להתעלם מהעמדה של ועדת המנדטים בעניין זה, וחשוב מכך, מהעמדה של המועצה והמליאה, ודעת הציבור בעולם".⁵¹ לאחר מכן ביקש אורמסבי-גור מאורטס לדחות את המושב לקיץ, וכדי להראות לו שהממשלה לא מזלזלת בעבודת ועדת המנדטים, הציע להופיע בעצמו כנציג בריטי מוסמך (מעולם לא הופיע שר מושבות בפני הוועדה). "כשהיינו קולגות יחדיו [בוועדת המנדטים, בראשית שנות ה-20], תמיד מצאתי אותך מבין ועוזר, ואני כותב לך אישית [בתקווה שתטה לנו אוזן]".⁵² אורטס השתכנע, והמושב המיוחד (ה-32) נקבע ליולי-אוגוסט 1937.

וייצמן סבר שהוא יכול לשכנע את ועדת המנדטים לתמוך בסיום המנדט והחלפתו בחלוקה.⁵³ בפברואר 1937 הוא בירר אצל ראפארד, שהותיר אצלו רושם שהוא "מצחצח את חרביו" לקראת המושב המיוחד. ראפארד לא שלל את רעיון החלוקה, ובכל מקרה הבטיח לווייצמן לתמוך בכל צעד שיטיב עם הציונים, כלומר עם וייצמן. ראפארד המליץ לו להשתדל אצל אורטס ואם צריך לנסוע לבריסל כדי לפגוש אותו. וייצמן נסע.⁵⁴ לאחר מכן, באפריל 1937, נעזר וייצמן במקורביו הבלגיים, הכימאי פרופסור ז'אק אררה (Errera) והרברט שפאיר, כמתווכים אצל אורטס. הם שלחו היישר אל ביתו מסמכים חסויים, כולל פרוטוקולים של שיחות של וייצמן עם בכירי ממשלת בריטניה

⁵⁰ דוח של ויליאמס על דחיית המושב המיוחד, 15 בינואר 1937, NA, CO 733/287/5. הבריטים קיוו לפרסם את דוח פיל ולהגן עליו בז'נווה בסוף במאי, לאחר טקס הכתרתו של המלך ג'ורג' השישי, שהתקיים ב-12 במאי.

⁵¹ אידן לאורמסבי-גור, 18 במרס, אורמסבי-גור לאידן, 23 במרס 1937, שם.

⁵² אורמסבי-גור לאורטס, 29 במרס 1937, שם.

⁵³ חברי ועדת פיל שאלו את וייצמן כיצד לדעתו תקבל ועדת המנדטים רעיונות שחורגים מהמנדט. לדבריו, "יהיה זה העניין שלנו לפנות אל ועדת המנדטים ולומר להם שחייבים לעשות זאת למען השלום". 'הערות מתוך עדותו של וייצמן בפני הוועדה המלכותית, ישיבה 51, עמ' 7, 8 בינואר 1937, ג'יו 9-1954.

⁵⁴ דוח שיחה של וייצמן עם ראפארד בז'נווה, 12 בפברואר 1937, ג'יו 2-1967.

ועותק של העדות שלו בפני ועדת פיל. בשלהי יולי, ערב פתיחת המושב המיוחד, נשלחו שפאייר, ברודצקי ודב הוז (מראשי תנועת העבודה) כדי להיפגש עם אורטס בבריסל.⁵⁵

גולדמן נפגש עם אורטס פעמיים ביוני. אורטס ביקש להבין ממנו על עמדת הציונים בנוגע לתכנית החלוקה, ככל הנראה משום שבכל פגישותיו עימם עד כה הוא שמע טיעונים מעורפלים ומסויגים. עמדת הנהלת הסוכנות הייתה שלצורכי מיקוח לא רצוי שהציונים יגלו התלהבות יתרה לתכנית, ובכל מקרה הקונגרס הציוני טרם הכריע בשאלת החלוקה באופן רשמי. גולדמן, שתמך באופן עקרוני בתכנית, נאלץ ליישר קו עם עמדת ההנהלה וענה בזהירות. אורטס אמר שהוא עצמו אינו שלם עם תכנית החלוקה. המדינה היהודית המוצעת קטנה מדי ולא תוכל לפתור את הבעיה היהודית באירופה, שאת פתרונה, לדבריו, יש למצוא בפלשתינה-א"י.⁵⁶

האם אורטס היה מגבש עמדה חיובית כלפי רעיון החלוקה לו גולדמן והאחרים שהיו עימו בקשר היו בעצמם פחות מסויגים? ייתכן מאוד. מכל מקום, אורטס סבר שוועדת המנדטים אינה רשאית להביע את דעתה על דוח ועדת הפיל, מאחר שתפקידה לפקח על יישום סעיפי המנדט ותו לא. אין לה סמכות לבחון הצעות לסיום המנדט או לדון בטיב חלופות פוליטיות. אך על פי דרישתו של אידן ביקשה מועצת חבר הלאומים מוועדת המנדטים לדון בכל זאת בהמלצות הוועדה המלכותית ולהגיש חוות דעת ראשונית (preliminary opinion) לקראת ישיבת המועצה הבאה בספטמבר.⁵⁷

תמונה 19: פייר אורטס, 1934. מקור: Stephane Orts, Archive familiale, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4782577>

⁵⁵ וייצמן לאררה, 20 באפריל 1937, ג"ו 9-1977; וייצמן לשפאייר, 23 באפריל 1937, ג"ו 15-1978; ברודצקי לשפאייר, 21 ביולי 1937, ג"ו 18-2001.

⁵⁶ דוח שיחה של גולדמן עם אורטס, 8 ביוני 1937, אצ"מ L221960.
⁵⁷ MPMC 32, p. 226

הדיון בהמלצות ועדת פיל בלונדון

הדיונים שעמדו להיפתח בז'נבה היו חשובים, אך לונדון הייתה חשובה יותר, שם מתקבלות ההחלטות, ולשם הפנתה ההנהגה הבכירה של הסוכנות היהודית את מרבית תשומת הלב. שר המושבות היה, כאמור, אורמסבי-גור, אליו היה וייצמן מקורב במשך שנים. ג'ון שאקבורו, שגם אליו היה וייצמן מקורב, חזר לראשות מחלקת המזרח תיכון במשרד המושבות. עוד בפברואר 1937 נפגש וייצמן עם השניים ועדכן אותם על עדותו בוועדת פיל ועל שיחותיו עם קופלנד. רעיון החלוקה היה של קופלנד, אמר להם וייצמן, וחברי ועדת פיל אימצו אותו. הוא עצמו, כך אמר, תומך ברעיון. ב-30 ביוני ניהל הקבינט דיון ראשון בדוח פיל, אך וייצמן, למרות קשריו עם שר המושבות, קיבל לידי את הדוח רק ימים ספורים לפני פרסומו הרשמי.⁵⁸

ב-7 ביולי פורסם דוח ועדת פיל והממשלה הודיעה שהיא מאמצת אותו, כולל הצעת החלוקה. כמו כן, הממשלה החליטה להגביל את ההגירה היהודית ל-8,000 סרטיפיקטים בשמונה חודשים, כצעד שאמור לפייס את הערבים ולסייע להטמיע אצלם את רעיון החלוקה.⁵⁹ לשמע ההגבלות החדשות, וייצמן ובן-גוריון, יושב ראש הנהלת הסוכנות, שהיה אז עם וייצמן בלונדון, יצאו מכליהם. הישועה, כך קיוו, תגיע מתומכי הציונות בפרלמנט. ואכן, בבית הלורדים מתח סמואל ביקורת חריפה על תכנית החלוקה ועל הגבלות ההגירה. לטענתו, השטח שהוצע ליהודים קטן מדי, ועל כן ביקש לפתוח את עבר הירדן להתיישבות יהודית. גם בבית הנבחרים הביעו הפרו-ציונים והמקורבים לווייצמן ביקורת נמרצת. צ'רצ'יל היה התקיף מכולם. לדעתו על היהודים לעמוד בתוקף על המשך המנדט ועל עקרון כושר הקליטה הכלכלי, עד שיהפכו לרוב בארץ. ג'וזיה וודג'ווד אמר שחלוקה היא ויתור לאלימות והודאה בכישלון. אמרי, שר המושבות לשעבר, תמך בתכנית. "סופו של דבר שנוצרו שתי קואליציות לא שגרתיות", כותבים גולני וריינהרץ: מצד אחד עמדה קואליציה של המתנגדים בפרלמנט ובמחנה הציוני, שהיה נדמה שכוחם עולה, ומצד אחר קואליציה של תומכי החלוקה בממשלת בריטניה וצמרת הסוכנות היהודית, וייצמן ומפא"י.⁶⁰

בסיום הדיון בבית הנבחרים לא התקבלה הכרעה. הוחלט שאורמסבי-גור ייסע אל הריבון, ולאחר דיון בחבר הלאומים תביא הממשלה תכנית לאישור הפרלמנט. מטרת ההחלטה הייתה, ככל הנראה, לאפשר להכניס בהצעת החלוקה תיקונים לטובת היהודים, בהנחה שוועדת המנדטים

⁵⁸ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 512-515. וייצמן לא קיבל את הדוח מראש כנראה משום שיחסיו עם אורמסבי-גור הידרדרו בתקופה זו.

⁵⁹ החלטת הממשלה להמליץ על חלוקה ולהגביל את ההגירה היהודית נוסחה בספר לבן ביולי 1937. ראו: http://cojs.org/wp-content/uploads/British_Policy_1937.pdf (נדלה ב-16.7.2021).

⁶⁰ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 515; דיון בבית הנבחרים, 21 ביולי 1937, האנסארד, כרך 326, טורים 2367-2335; קצבורג. "העשור השני", עמ' 393-394.

תעמוד על הגדלת השטח היהודי. וייצמן ובן-גוריון פגשו בסוף יוני את אורמסבי-גור וסיפרו לו שאורטס אימץ עמדה דומה לזו של צ'רצ'יל, היינו, שהשטח שהוצע ליהודים קטן מדי. אם אורטס יתנגד לסיום המנדט, הם אמרו, תתנגד לכך כל הוועדה. ימים ספורים לפני פתיחת המושב המיוחד, הסתמן אפוא, שוועדת המנדטים הייתה בקואליציה עם אלה השוללים את החלוקה בשל "עודף נאמנות" לציונות.⁶¹

האווירה בז'נווה ערב המושב המיוחד

ב-22 ביולי, כשבוע לפני פתיחת המושב המיוחד, שלח בן-גוריון הנחיות לגולדמן בדבר הקו המדיני הרצוי בוועדת המנדטים: הנהלת הסוכנות היהודית דוחה את הטענה שהמנדט אינו בר ביצוע, ומבקשת להמשיכו תחת עקרון כושר הקליטה הכלכלי. לכן, ההנהלה מבקשת שהוועדה תתנגד באופן נחרץ להגבלות ההגירה, אך שלא תדחה על הסף את סיום המנדט והצעת החלוקה.⁶² ב-26 ביולי נפגש גולדמן עם אורטס והציג בפניו את בקשות הנהלת הסוכנות. אורטס, שכבר הספיק לעיין בדוח ועדת פיל,⁶³ הבהיר לו שהוא תומך בציונות ולכן הוא מתנגד לתכנית החלוקה. המדינה היהודית קטנה מדי ביחס לגודל הבעיה היהודית באירופה, שמדאיגה מאוד את כל חברי הוועדה. אולם, הוא לא התנגד לרעיון החלוקה. לדעתו, יש להגדיל את השטח המוצע ולכלול בו את כל אזור החוף, מלבנון ועד עזה וכן את הנגב. אורטס הביע עניין גם ברעיון חילופי האוכלוסין וביקש מגולדמן להגיש לו תזכיר כדי ללמוד על עמדת הציונים בנושא. לדבריו, העניין בעל חשיבות גבוהה לוועדת המנדטים.⁶⁴

אורמסבי-גור הגיע לז'נווה שלושה ימים לפני פתיחת המושב מלווה במשלחת קטנה של אנשי משרד המושבות. האווירה בעיר הייתה מתוחה. העיתונאים התגודדו סביב ארמון וילסון ועקבו בדריכות אחר ההתפתחויות.⁶⁵ משלחת של מנהיגים ערבים מפלשתינה-א"י כבר הייתה בז'נווה

⁶¹ סיכום שיחה של וייצמן ובן-גוריון עם אורמסבי-גור, 28 ביוני 1937, ג'ו 1-1994; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 515.

⁶² בן-גוריון לנחום גולדמן, 22 ביולי 1937, בתוך: דוד בן-גוריון. **זכרונות**. כרך ד', תל אביב: עם עובד, 1974, עמ' 316-314; Raphael Pattai. *Nahum Goldmann: His Mission to the Gentiles*. Tuscaloosa, University of Alabama Press, 1987, pp. 76-77.

⁶³ הדוח נשלח עם פרסומו, ב-6 ביולי, ישירות למזכירות חבר הלאומים, שם ציפו לו בכיליון עיניים. ⁶⁴ גולדמן לווייצמן, 26 ביולי 1937, אצ"מ Z4\32092. כשבועיים לאחר מכן שלח וייצמן לאורטס את התזכיר שביקש. על פי המסמך, הציונים מבקשים להרחיב את גבולות המדינה היהודית המוצעת ולכלול בה חלקים מהנגב. הם מודעים לקשיים הכרוכים בביצוע חילופי אוכלוסין, אך סבורים שזה הצעד הנכון. אין מקום לטרנספר בכפייה. וייצמן כתב שהוא גם מודאג מתקופת המעבר ממנדט למדינה יהודית, ובעיקר מאירועים אלימים שעלולים לפרוץ לפני יישום החלוקה, ומצעדי פיוס של ממשלת בריטניה, כמו הגבלת ההגירה. הוא ביקש שהוועדה תבקש מהבריטים לכבד את כתב המנדט בכללותו עד לרגע שבו המדינה היהודית תתקבל לחבר הלאומים. וייצמן לאורטס, 14 באוגוסט 1937, ג'ו 35-2005.

⁶⁵ *JDG*, לדוגמה, דיווח ב-2 ביולי 1937 על הצעת החלוקה במאמר ארוך במרכז בעמוד השער, ומאז פרסם כמעט בכל יום ידיעות שעוקבות אחר ההתפתחויות.

והציגה בפני מרבית חברי הוועדה טענות נגד תכנית החלוקה.⁶⁶ גם וייצמן היה בז'נווה, ועימו גם גולדמן, סטפן וייז ונציגים מהוועד הלאומי.⁶⁷

וייצמן, וייז וגולדמן הציגו עצמם בז'נווה כמתנגדים להצעת החלוקה, מבחינה טקטית, אך רק וייז התנגד באמת להצעה. וייצמן וגולדמן לקחו אותו אל ראפארד, "חבר מוכח שלנו, והדמות המעודכנת ביותר והחבר הפרו-יהודי ביותר בוועדת המנדטים", כתב וייז במכתב למשפחתו. ראפארד סיפר לחבריו הציונים שהוא מתלבט. מצד אחד השטח שהוצע ליהודים קטן מדי, מצד אחר הוא סמוך ובטוח שלא תבוא תהיה הצעה טובה יותר ואם המנדט יימשך, בריטניה עלולה להמשיך לפעול בפייסנות כלפי הערבים, היא תגביל את ההגירה היהודית ותאסור מכירת קרקעות ליהודים. לאחר מכן פגש וייז את אורמסבי-גור, "שאישיש פחות או יותר את מה שראפארד אמר", לא תבוא הצעה טובה יותר.⁶⁸

גם ז'בוטינסקי, שהתנגד בצורה נחרצת להצעת החלוקה, שלח נציגים להיפגש עם אורטס בבריסל, כך למד על התנגדותו של הבלגי להצעת החלוקה. מעודד מאמירותיו של אורטס, הוא החליט לשלוח לז'נווה משלחת שתציג את עמדת הצ"ח ותנסה לשכנע את חברי הוועדה לכל הפחות לדחות ההכרעה.⁶⁹ תזכיר, הכולל הצעה להמשיך המנדט עד שהיהודים יהפכו לרוב בארץ בשתי גדות הירדן נשלח אל מזכירות הוועדה.⁷⁰

נציגי הצ"ח, הארי לוי, יוסף שכטמן ובנימין אקצין, הגיעו לז'נווה יום לפני פתיחת המושב ונפגשו עם כל חברי ועדת המנדטים. דיווחיהם איששו את ההערכה של ז'בוטינסקי: "התחזית היא שוועדת המנדטים תקבל החלטה 'מסויגת' מאוד בעניין תכנית החלוקה", כתב ז'בוטינסקי לאחד מעמיתיו. "אולם מידת ה'הסתייגות' עלולה להיות מושפעת מהחלטת הקונגרס הציוני. בעומק לבם כמעט כל חברי הוועדה מתנגדים באופן מוחלט לחלוקה, לפיכך, איש אינו מצפה שהם יאשרו את

⁶⁶ לתגובות של הערבים להצעת החלוקה, ראו: דותן. **המאבק על ארץ-ישראל**, עמ' 146-153; פורת. **ממהומות למרידה**, עמ' 268-275.

⁶⁷ מרטין לדאוני (Downie), שניהם אנשי משרד המושבות, מרטין היה בז'נווה עם השר, 8 באוגוסט 1937, Pedersen. *The Guardians*, p. 380; NA, CO 733/326/6.

⁶⁸ מכתב של וייז לשלושת ילדיו, 1 באוגוסט 1937, ג"ו 5-2003.

⁶⁹ ז'בוטינסקי לגיאורג קארסקי (מנהיג ציוני גרמני), 22 ביולי 1937, למיכאל השכל (איש בית"ר), 23 ביולי 1937, אמ"ז א-1-27/2. במהלך 1935-1937 הציפו הרוויזיוניסטים את ועדת המנדטים בפטיציות. על פי רוב הוועדה דחתה אותן או שהתייחסה אליהן בביטול. כל אותו הזמן שמר ז'בוטינסקי על קשר עם חברי הוועדה, בעיקר עם ראפארד, תאודולי ואורטס. בשלהי 1935 הוא מינה את הארי לוי, איש בית"ר, לממונה על יחסים עם חבר הלאומים, אך ראפארד הדגיש בשיחותיו עם ז'בוטינסקי והארי לוי שפגישה אין משמעה תמיכה. ז'בוטינסקי להארי לוי, 10 בינואר 1936, שם, א-1-1/26/2; חלופת מכתבים של ז'בוטינסקי עם ראפארד, במהלך מרס 1936, שם; הארי לוי לראפארד, 19 בינואר 1937, שם, ג-4/3; ז'בוטינסקי ליצחק שאקי (מנהיג רוויזיוניסטי איטלקי), 27 בינואר 1937, שם, א-1-41/2.

⁷⁰ על פי התזכיר, הרוויזיוניסטים מבקשים שהמנדט יישאר בתוקפו, עם מספר תיקונים קלים, כולל רפורמות עליהן המליצה ועדת פיל. על עבר הירדן להיפתח להגירה יהודית, ויש לעודד התיישבות של כמיליון וחצי מהגרים יהודים בארץ ישראל בעשר השנים הקרובות, שבסופן ייווצר רוב יהודי גדול. ואז לא יהיה צורך בטרנספר. ז'בוטינסקי למיכאל השכל, 29 ביולי 1937, אמ"ז א-1-27/2.

התכנית. [...] יש גם תחזית שהם פשוט יפרטו את האלטרנטיבות, כל אחת על יתרונותיה ומגרעותיה, מבלי להמליץ על אף אחת; אולם הם יציגו אותן בצורה כזאת ש'החלוקה' תוצג כבעלת המגרעות הרבות ביותר...". ז'בוטינסקי דאג במיוחד מהלובי של תומכי החלוקה הציוניים: "...אחרי החלטת הקונגרס [הציוני בציריך, שעמד להתכנס באוגוסט] כל ההמון של הסוכנות יציף את ז'נווה, והם יטילו מצור על חברי הוועדה, ומי יודע... אם כי סבורני שגם אז הם לא יוכלו להשיג יותר מאשר לשכנע את ועדת המנדטים להחליט על נוסח בלתי מחייב. בינתיים אנחנו מנסים להרחיק ראות".⁷¹ לימים יתברר שז'בוטינסקי ראה את הנולד.

אחרי שבחנה את התגובות בז'נווה לתכנית החלוקה, הגיעה משלחת הצ"ח למסקנה שהכול תלוי בתגובה של היהודים. אם הם יתנגדו לחלוקה ללא היסוס, איש בוועדת המנדטים לא יבקש לכפות אותה עליהם.⁷² ב-5 באוגוסט הצטרף ז'בוטינסקי לחבריו בז'נווה, וכך סיכם את החוויה: "הסתירה הנוראה והמגוחכת בין המצב ש[בו] אנו מראיינים עכשיו שליטים ושרים, לבין העוני וחסרון הכיס, פשוטו כמשמעו, הופכים אפילו את השהייה בז'נווה [...] לנפלאות האל".⁷³

מהלך הדיונים

המושב המיוחד נפתח ב-30 ביולי ונמשך עד 18 באוגוסט. אורמסבי-גור הכיר היטב את מנגנון הפיקוח של ועדת המנדטים ואת רוב חבריה. הוא היה בעצמו חבר בוועדה בראשית דרכה, וכבר שימש נציג מוסמך ב-1925. עתה הוא הגיע כשר מושבות של מעצמה מנדטורית, מבקש אישור לביצוע המדיניות שלו, על פי דרישת הפרלמנט. המעמד העיד על החשיבות שעדיין העניקו הבריטים לחבר הלאומים, למרות התערערות מעמדו. ראפארד, ממייסדי ועדת המנדטים, העריך את המחווה והודה לשר על כך.⁷⁴

מול אורמסבי-גור ישבה ועדה לוחמנית וציונית מתמיד, בהנהגת אורטס וראפארד. תאודולי כבר פרש,⁷⁵ וגם מנהל מחלקת המנדטים, ויטו קטסטיני. דה האלר השוויצרי ירש את התפקיד. גם לוגרד פרש מוועדת המנדטים ובמקומו בא לורד מלקולם היילי (Hailey),⁷⁶ שתמך בהצעת החלוקה

⁷¹ ז'בוטינסקי למיכאל השכל, 4 באוגוסט 1937, שם.

⁷² דוח משלחת הצ"ח לז'נווה, אוגוסט (ללא תאריך מדויק) 1937, שם, 4-9/4.

⁷³ ז'בוטינסקי למיכאל השכל, 4 באוגוסט 1937, שם.

⁷⁴ MPMC 32, p. 204

⁷⁵ תאודולי לא רצה לפרוש מוועדת המנדטים והתנגד לפרישה של איטליה מחבר הלאומים. במאי 1937 הוא פגש את גולדמן ברומא וביקש ממנו לבקש בשם הציונים משר החוץ האיטלקי, הרוזן גליאצו צ'יאנו (Ciano), עמו עמד גולדמן להיפגש, שישאיר את תאודולי בתפקיד. צ'יאנו סירב. Tollardo. *Italy and the League of Nations*, pp. 196-197

⁷⁶ לאחר פרישתו קישר לוגרד בין וייצמן להיילי, אך וייצמן לא הספיק לפגוש אותו בלונדון לפני פתיחת המושב. וייצמן להיילי, 18 ביולי 1937, ג"ו 10-2000.

והיה משוכנע שיצליח לשכנע את חברי הוועדה לעשות זאת.⁷⁷ פרדריק ואן אסבק (Van Asbeck) ההולנדי בא במקום ואן רייס ב-1935, וגם הוא היה פרו-ציוני. היחיד בוועדה שאחד את דרישות הערבים ורגשותיהם היה פלסיוס הספרדי.

אורמסבי-גור הצהיר בפתיחת נאומו שלדעתו המושב הנוכחי הוא החשוב ביותר מכל המושבים עד כה, ושהאחריות שנופלת על כתפי הוועדה כבדה מאוד. הבריטים ניסו במשך 17 שנה לפייס את השאיפות של היהודים ושל הערבים, אמר, אך המצב כיום בפלשתינה-א"י אינו מאפשר זאת. למעשה, בשנה האחרונה הפערים בין היהודים לערבים רק גדלו. תכנית החלוקה אינה מושלמת אבל היא הפתרון הטוב ביותר למבוי הסתום. לכן, הוא מבקש מהוועדה לאשר לבריטניה לבחון את האפשרויות לחלוקה ולחזור אליה עם תכנית סדורה. לדבריו, מדינה יהודית, קטנה ככל שתהיה, תאפשר ליישב יותר פליטים יהודים מאירופה מאשר המשך המצב הקיים. כל צעד של ממשלת המנדט שיעודד הגירה יזכה להתנגדות נחרצת של הערבים. חלוקת פלשתינה-א"י, סיכם, היא הפתרון הטוב ביותר לבעיה היהודית העולמית.⁷⁸

בהמשך פרש את פרטי המלצות דוח ועדת פיל ואת הצעדים שלדעתו צריכה הממשלה לנקוט כדי ליישמן, ולאחר מכן החל התחקור. אורטס שאל שאלות רבות על חילופי האוכלוסין. ראפארד הזהיר שהמדינה היהודית העתידית קטנה מדי ומוקפת במדינות עוינות. הוועדה, לדבריו, מוטרדת ממידת יכולתה של המדינה היהודית להגן על עצמה. סקנובה (עדיין חבר ועדה, למרות פרישת יפן), דאנוויג ואורטס מתחו ביקורת על ממשלת המנדט על הפקרת הגבול הצפוני שאפשרה לקאוקגיי לחדור לפלשתינה-א"י, ועל כך שאפשרו לו להימלט לאחר מכן.⁷⁹

"ועדת המנדטים הייתה חשדנית וקשה", סיכם אורמסבי-גור את שלב התחקור במכתב לנציב העליון. "[חברי הוועדה] לא הסתירו את העובדה שכולם, חוץ מהיילי, תומכים לחלוטין ביהודים ומתנגדים לערבים. ההולנדי [ואן אסבק] לא אוהב את כל הערבים משום שהם האלמנט המטריד ואפילו הקרימינלי ביותר באיי הודו המזרחיים הולנדיים! [...] אורטס, שהתנגד לסיום שלטון המנדט בעיראק, לא ישכח את הטבח האשורי. [...] הם חיפשו פתרון שיאפשר לכמה שיותר יהודים להיכנס. הם מודעים לחלוטין לכך שפולין היא חברה חשובה במועצה ושהאינטרס הפולני הוא להוציא מתוכה כמה שיותר יהודים. [...] הם מתנגדים לכל הגבלה של ההגירה. אולי העניין הגדול

⁷⁷ היילי לאורמסבי-גור, 15 באוגוסט 1937, NA, CO 733/326/6.

⁷⁸ MPMC 32, 1937, pp. 14-18

⁷⁹ ibid., pp. 26, 39, 52-53

ביותר שלהם בחלוקה הוא הטרנספר של ערבים מהשטח היהודי המיועד לעבר הירדן. שאלו אותי על זה אין-סוף שאלות".⁸⁰

תמונה 20 : הדיון בהצעת החלוקה של ועדת המנדטים, קיץ 1937. שני מימין : ויליאם אורמסבי-גור. מקור : LONTAD (<https://lontad-project.unog.ch/idurl/1/9772>)

השפעתו של הקונגרס הציוני בציריך על הדיונים בז'נווה

ב-3 באוגוסט, במקביל לדיונים בז'נווה, התכנס בציריך הקונגרס הציוני ה-20. וייצמן תבע בנאום הפתיחה שהקונגרס יענה באופן חיובי ומיידי להצעת חלוקה. הברירה של היהודים היא מיעוט יהודי בארץ או גוש של רוב יהודי בחלק מן הארץ. מפא"י, המפלגה המשפיעה ביותר בהסתדרות הציונית, הייתה חצויה. ברל כצנלסון, המנהיג הרוחני של תנועת העבודה, התנגד לחלוקה וצידד בהמשך המנדט הבריטי. בן-גוריון תמך בחלוקה באופן זהיר, וטען כי גישתו מעשית: המדינה איננה מטרה בפני עצמה, אלא אך ורק אמצעי להגשמת הציונות. בין השוללים היו אוסישקין, סטפן וייז והרב מאיר ברלין, מנהיג "המזרחי". כל אחד ונימוקיו. גולדמן תמך תמיכה מלאה ברעיון החלוקה, אם כי קיווה לשטח גדול יותר. לימים הסביר את גישתו: "חוסר היכולת לוותורים מהותיים, הידבקות בכל פיסת אדמה מאדמת ארץ-ישראל כערך מקודש ונכס היסטורי - עיקשות וקנאות של עם נרדף, שבמשך אלפיים שנה הציב אמונה ואידיאלים לעומת מציאות וצרכים מעשיים, היעדר נכונות להבין שעם השואף לא רק לצפות, לקוות ולהאמין אלא גם לעצב ולקבוע בעצמו את גורלו,

⁸⁰ אורמסבי-גור לוקופ, 24 באוגוסט 1937, NA, CO 733/326/6, pp. 381-382; Pedersen. *The Guardians*,

חייב להתחשב בעובדות המכותבות על ידי מציאות החיים, ולו גם על חשבון ערכים היסטוריים מקודשים ויקרים".⁸¹

הקונגרס דחה בסופו של דבר את תכנית החלוקה ואת הטענה שלא ניתן לבצע את כתב המנדט. אך הוא ייפה את כוחה של ההנהלה הציונית לשאת ולתת עם הממשלה לבירור התנאים של ההצעה לכוון מדינה יהודית על בסיס עקרון החלוקה, ולהביא תכנית לאישור הקונגרס. הקונגרס הציוני ביקש, אם כן, להציע פתרון שיאזן בין מצדדי ושללי החלוקה, וישאיר את הדלתות בלונדון ובז'נבה פתוחות.⁸²

בינתיים המשיכו חברי ועדת המנדטים לשבת על המדוכה. החלטות הקונגרס, כפי שחזה ז'בוטינסקי, השפיעו על מהלך הדיונים. גם הבריטים העריכו שהחלטה בציריך תשפיע על ז'נבה.⁸³ חברי הוועדה עקבו אחר הדיונים והנאומים בקונגרס הציוני דרך עיתוני ז'נבה, ובבוקר ה-12 באוגוסט דיווח ה-*Journal de Genève* על החלטות הקונגרס הציוני בפירוס. עורך העיתון (כבר לא ויליאם מרטין, שהלך לעולמו ב-1934), הדגיש את השורה התחתונה: "הקונגרס אינו מקבל את תכנית החלוקה של הוועדה המלכותית".⁸⁴ הדברים הגיעו אל חברי הוועדה, וסימנים ראשונים נראו כבר באותו בוקר. ואן אסבק טען, בניסוח דומה לנוסח של המאמר בעיתון, שהבעיות בפלשתינה-א"י נגרמו משום שלאורך השנים הבריטים נסוגו מהמטרה המקורית של הצהרת בלפור, מדינה יהודית. לו הבריטים היו דבקים במטרה המקורית ולא היו זולגים לאורך השנים לכיוון התחייבות כפולה, אפשר היה ליישם את המנדט, בתנאי שבשטח הייתה פועלת הממשלה בנחרצות וביד חזקה. בישיבת אחר הצהריים ביקש אורמסבי-גור שהוועדה תפנה תשומת לב לטענות המחנה התומך בקונגרס הציוני. הקונגרס החליט לדחות את הצעת החלוקה של ועדת פיל, הדגיש, אך לא את עקרון החלוקה.⁸⁵

לאחר יומיים של דיונים נוספים הגיעה העת להכריע. סקנובה היפני אמר שהמדינה היהודית קטנה מדי מכדי לפתור את בעיית היהודים. ואן אסבק אמר שהוא מתנגד לחלוקה משום ששני העמים אינם בשלים מבחינה פוליטית לעצמאות. חלוקה תיצור יותר בעיות מאשר פתרונות, אמר, וטרם הגיעה העת לפתרון סופי. פלסיוס אמר שלדעתו כתב המנדט אינו בר ביצוע, וגם לא הצהרת בלפור. הוא התנגד לחלוקה, משום שכדי לבצע את תנאיה המורכבים נחוץ פיוס בין הערבים

⁸¹ גולדמן, **זכרונות**, עמ' 164-165; ההצעות הפוליטיות בקונגרס ה-20, 11 באוגוסט 1927, בתוך: יוסף הלר. **במאבק למדינה: המדיניות הציונית בשנים 1936-1948**. ירושלים: מרכז זלמן שזר, 1996, עמ' 208.

⁸² גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 519-515.

⁸³ מרטין לדאוני, 8 באוגוסט 1937, NA, CO 733/326/6.

⁸⁴ *JDG*, 12 באוגוסט 1937.

⁸⁵ MPMC 32, pp. 162-165, 173.

והיהודים, והוא לא רואה היתכנות מעשית לכך בעתיד הקרוב. אולם, מאחר שלבריטים יש שיקולים גיאופוליטיים רחבים יותר, הוא סבור שעל הוועדה להסכים לבקשת הממשלה הבריטית לבחון את הפתרונות המתאימים. גרסיה פנייה הפורטוגלי טען שהערבים יתנגדו בכל מקרה לכל הסכם שלא מבטיח להם ריבונות מלאה, לכן הוא מעדיף להשקיע את המאמצים בפיוס, לא בתכניות לסיום המנדט. דאנוויג הנורווגית הציגה רשימה של יתרונות וחסרונות של הצעת החלוקה, רעיון הקנטוניזציה והמשך המנדט, אך הוסיפה שקשה לה להכריע, מאחר שהקונגרס הציוני החליט זה עתה לתת הזדמנות למשא ומתן על בסיס רעיון החלוקה (כפי שדווח ב-*Journal de Genève* יומיים לפני כן). זה לא יהיה נכון לסגור את הדלת למשא ומתן, אמרה. הלורד היילי מלכתחילה לא הסתיר את תמיכתו בתכנית החלוקה.⁸⁶

אורטס וראפארד סיכמו את הדיון. שניהם חיפשו פתרונות שישאירו את הבריטים בשליטה בפלשתינה-א"י. אורטס הזכיר לעמיתיו שמלכתחילה לא רצה להכריע בשאלה כה קשה, משום שלדעתו על הוועדה רק לפקח על המנהל של המנדט, על בסיס החוק הבין-לאומי, כלומר, סעיף 22 באמנת חבר הלאומים וכתב המנדט. אך מכיוון שהמועצה ביקשה את דעתו, הוא מתנגד לתכנית החלוקה היות שסיום המנדט ללא תקופת מעבר ישלח את שתי המדינות החדשות לעימות אלים. לכן, כ"פתרון מתוך ייאוש", הוא תומך בהשארת המנדט כפי שהוא. הוא מבין את הצורך "להפריד בין האחים", ולכן הפתרון שהוא מעדיף הוא הקמת שני מנדטים לשתי המדינות החדשות. קיומן כמדינות עצמאיות יוכר באופן זמני, עד שהאוכלוסייה בכל מנדט תפגין בשלות פוליטית. כך ייוותר זמן למאמצי הפיוס בין העמים, תחת חסות המעצמה המנדטורית. ראפארד אמר שחברי הוועדה מסתייגים מצעדים פזיזים, ואחרי שבחן את כל האפשרויות, הוא תומך בקנטוניזציה זמנית תחת שלטון מרכזי, שינהל כלכלה משותפת, בשליטה בריטית, בסגנון הפדרציה של שווייץ.⁸⁷

הדוח המסכם, שבו ניסחו חברי הוועדה "חוות דעת ראשונית" על תכנית החלוקה של ועדת פיל, החל בקונצנזוס. כולם הסכימו שהחלטת הממשלה להגביל את ההגירה היהודית ל-8,000 מהגרים בשמונה חודשים היא סטייה מעקרון כושר הקליטה הכלכלי של הארץ, עליה כבר הסכימה המועצה בעבר. בנוגע להצעות לסיום המנדט הפנתה הוועדה את המועצה אל הפרוטוקול של המושב כדי לעיין בדעות השונות של חברי הוועדה. אבל אם המעצמה המנדטורית סבורה שלא ניתן לבצע את המנדט, הם לא יחלקו עליה. הוועדה הסכימה, לא ברצון, לאפשר לבריטניה לבחון עוד אפשרויות. חלוקה היא אחת האפשרויות מבחינתה, אך לא באופן מיידי. לשתי המדינות לא תהיה היכולת

MPMC 32, pp. 195-200 ⁸⁶
ibid., pp. 200-203 ⁸⁷

לעמוד בתנאים המינימליים של מנהל והגנה שהציבה הוועדה בשעתו לעיראק. הם העדיפו את הארכת תקופת ה"חניכה", בין אם בקנטונים או פיצול המנדט הבריטי לשניים.⁸⁸

פדרסן מצביעה על כך שוועדת המנדטים, שתפקידה היה לוודא שהתהליך שמכשיר את האוכלוסיות המקומיות במנדטים לקראת שלטון עצמי תקין, הפעילה לחצים לאורך כל שנות קיומה כדי לעכב את סיום המנדטים.⁸⁹ לאור התשובה המהוססת של הציונים לתכנית החלוקה של ועדת פיל, הוועדה לא ראתה צורך להסיר את הפיקוח הבין-לאומי מפלשתינה-א"י בעתיד הקרוב.

הבריטים התייחסו בכובד ראש לחוות הדעת של ועדת המנדטים. אורמסבי-גור אמר לאנשיו במשרד המושבות שהוא מעדיף את ההצעה לפצל את המנדטים, כי יהיה אפשר להשתחרר ממנדט אחד בשלב שונה מאשר המנדט האחר, בהתאם לנסיבות, והמעבר לעצמאות יכול להיות פשוט יותר.⁹⁰

דעיכתה האיטית של תכנית החלוקה

ב-14 בספטמבר דנה מועצת חבר הלאומים בנושא. פעילים ציונים רבים הגיעו היישר מהקונגרס בציריך לזינווה כדי לצפות בדיונים. היו שם בין היתר, בן-גוריון, שרתוק, באפי דאגדייל, ברל כצנלסון, אוסישקין, הארי סאקר וגרשון אגרונסקי (עורך ה-*Palestine Post*).⁹¹ גם הרוויזיוניסטים היו שם, בהם זיבוטניסקי שניצל את ההזדמנות כדי להיפגש עם ראפארד.⁹² לווייצמן, גולדמן ושאר תומכי החלוקה היו סיבות לאופטימיות זהירה, במועצה היו שני חברים שהיו בעד כל פתרון שיאפשר להוציא מארצם יהודים רבים ככל האפשר, במהירות רבה ככל האפשר: שר החוץ הרומני, ויקטור אנטונסקו (Antonescu), המדווח על המנדטים, ושר החוץ הפולני, יוזף בק, שעם שניהם נפגשו וייצמן וגולדמן. גולדמן חילק תזכיר מפורט לכל חברי המועצה והמליאה של חבר הלאומים. יחד עם כהני ואגרונסקי הוא נפגש עם עיתונאים מקומיים ובין-לאומיים, ומסר להם הצהרות רשמיות. המסר המרכזי של התעמולה הציונית באותו ספטמבר בזינווה היה ברוח החלטות הקונגרס: הסוכנות היהודית פתוחה למשא ומתן על בסיס רעיון חלוקת הארץ, היא מתנגדת לסיום

⁸⁸ ibid., pp. 229-330

⁸⁹ Pedersen. *The Guardians*, p. 382; —. "The Meaning of the Mandates System", pp. 567-568
⁹⁰ פרקינסון לווקופ, 28 באוגוסט 1937, התכתבות פנימית במשרד המושבות, 7 בספטמבר 1937, NA, CO 733/354/1.

⁹¹ אגרונסקי שוחח עם עונוי עבד אל האדי, מנהיג מפלגת האיסתקלאל הערבית-פלסטינית. עבד אל האדי טען שוועדת המנדטים היא "יהודית" ורמז שהציונים משחדים אותה. לתפיסתו, זינווה היא בזבוז זמן והכול יוכרע בבריטניה. אגרונסקי לווייצמן, בן-גוריון ושרתוק, 27 באוגוסט 1937, ג"ו 1-2007; על שיחותיו של שרתוק עם נציגים בריטים וערביים רבים בזינווה, ראו: משה שרת. **יומן מדיני**. כרך 2, תל אביב: עם עובד, 1976, עמ' 299-340. שרתוק התאכזב מהלשון הרכה, לדעתו, של ועדת המנדטים כלפי מה שהיא ראתה כטעויות בהתנהלות הממשלה הבריטית במרד הערבי. שם, עמ' 281.

⁹² ריינהרץ ושבט. **הדרך לספטמבר 1939**, עמ' 101-102. הבולשת הבריטית (C.I.D) עקבה אחר הפעילויות וההתכתבויות של הרוויזיוניסטים בזינווה. דוח הבולשת, 30 בספטמבר 1937, NA, CO 733/354/1.

המנדט לפני שעצמאות המדינה היהודית תובטח במשפט הבין-לאומי והיא דורשת לפתוח את שערי ההגירה על פי עקרון כושר הקליטה הכלכלי.⁹³

המועצה, כתמיד, לא הציבה מכשולים בפני הממשלה הבריטית. אידן התעלם מההצעות השונות ומההתלבטויות של חברי ועדת המנדטים, והצהיר שעבור ממשלת בריטניה חלוקה היא הפתרון היחיד. הוא ביקש מהמועצה להעניק לממשלתו סמכות להמשיך ולנסח תכנית חלוקה מפורטת, ולאחר שזו תושלם, להביא אותה לאישורה. הוא הדגיש עוד שההגבלות על ההגירה היהודית הן זמניות והכרחיות להתקדמות בתכנית החלוקה. בק ביקש להזדרז בכל פתרון, העיקר שיכולת הקליטה של הארץ תהיה מקסימלית ושההגבלות על ההגירה היהודית יוסרו בהקדם. בסיום הדיון הקצר אישרה המועצה את בקשתו של אידן.⁹⁴

מדוע נקברה בסופו של דבר תכנית החלוקה של ועדת פיל? הבריטים לא יכלו לסיים את המנדט ולהציע במקומו חלוקה, ודאי בכפייה, ללא הסכמה פה אחד בחבר הלאומים.⁹⁵ ועדת המנדטים לא קברה את החלוקה, כותבת פדרסן, אך תרמה למותה.⁹⁶ גולדמן כתב בזיכרונותיו שאם הקונגרס הציוני היה תומך בתכנית החלוקה באופן חד משמעי, הבריטים היו מוצאים דרך להביא את הערבים להסכמה.⁹⁷ על פי ההיגיון הזה, אם וייצמן וגולדמן, ובסופו של דבר גם הקונגרס הציוני, היו פחות "טקטיים" ויותר נחושים בתמיכתם בעד החלוקה, ייתכן שגם ראפארד ואורטס היו תומכים בה, ובסופו של דבר, הוועדה כולה. תמיכה רחבה של חבר הלאומים בחלוקה הייתה יכולה להעניק תמיכת מוסרית חשובה לביצוע החלוקה.

גולני וריינהרץ טוענים שהקרע ביחסים האישיים של אורמסבי-גור עם וייצמן פגע ביכולתם של הציונים לשאת ולתת עם הממשלה הבריטית, ולכן, ואף שלא הכול אישי, הסיכוי לקדם את תכנית החלוקה הצטמצם בצורה ניכרת.⁹⁸ בינואר 1938 העריכו רוב חברי הממשלה שאין להצעת החלוקה סיכוי אמיתי להתממש, לאור ההתנגדויות בפרלמנט ובקרב הערבים והציונים. הם העדיפו שהוועדה שזה עתה התמנתה כדי לבחון את היתכנות החלוקה (בראשותו של סר ג'ון וודהד [Woodhead])

⁹³ בק הבטיח לווייצמן וגולדמן לתמוך בכל הצעה שתבטיח ליהודים את הטריטוריה הגדולה והטובה ביותר בפלשתינה-א"י. דוח שיחה של וייצמן וגולדמן עם יוזף בק, 12 בספטמבר 1937, ג'ון 18-2009. על שיחותיו של גולדמן עם הנציגים השונים במועצה ובמליאה, על ההצהרות לעיתונות ועל דיווחיו מדיוני המועצה והמליאה, ראו: דוח גולדמן על שיחות בז'נווה, 29 בספטמבר 1937, ג'ון 17-2012; הצהרות לעיתונות, 17, 18, 28 בספטמבר 1937, אצ"מ L221604.

⁹⁴ פרוטוקול הישיבה ה-98 של מועצת חבר הלאומים, 14 ו-16 בספטמבר 1937, בתוך: LNOI, 18 (12), December 1936, pp. 899-904, 907.

⁹⁵ הממשלה הבריטית דנה שבועות רבים על רעיון כפיית החלוקה בפלשתינה-א"י, והיא העריכה שללא הסכמה גורפת בחבר הלאומים אין לרעיון סיכוי. אך ממילא מרבית השרים בקבינט ידעו שלא היה סיכוי שהמועצה תאשר צעדים שכאלה. תזכיר שר המושבות לממשלה, נובמבר 1937, NA, CO 733/354/1.

⁹⁶ Pedersen. *The Guardians*, pp. 383-384.

⁹⁷ גולדמן. *זכרונות*, עמ' 165.

⁹⁸ גולני וריינהרץ. *האב המייסד*, עמ' 521-522.

תקבע זאת באופן רשמי. במאי, עוד לפני שהוועדה פרסמה את המלצותיה, מונה שר מושבות חדש, מלקולם מקדונלד, שלא היה מחויב לחלוקה כפי שהיה קודמו. על רקע החרפת האלימות בפלשתינה-א"י בקיץ 1938 הבין מקדונלד שהוועדה עשויה להציע מדינה יהודית בשטח קטן יותר מזה שהציעה ועדת פיל, והסיק שבטלו סיכויי החלוקה. בנובמבר 1938 הציעה ועדת וודהד את המפה שלה, שבה שטח המדינה היהודית אכן קטן יותר, ויצאה נגד תכנית החלוקה של ועדת פיל. הצעת החלוקה ירדה מהפרק סופית, והממשלה הודיעה מיד שהיא מזמינה נציגים של הסוכנות היהודית ושל ערביי פלשתינה-א"י וארצות ערב השכנות לדיון בעתידה של פלשתינה-א"י בלונדון.⁹⁹

לפני שהצעת החלוקה ירדה סופית מעל לשולחן חשש וייצמן שההגבלות על ההגירה מיולי 1937 עלולות להמיט אסון על יהדות אירופה. הוא חשש עוד שההגבלות לא יבוטלו לאחר שמונה חודשים, כפי שהובטח למועצת חבר הלאומים. בייאוש התחנן לעזרתו של ראפארד: "על ערש דווי אנו פונים אליך בבקשה להגן על עקרונות בסיסיים של צדק והוגנות פוליטית. אני יודע שתעשה זאת".¹⁰⁰ ראפארד הבין לדאגתו והבטיח לעזור, אבל היה מעשי: "...אין לי סיבה להאמין [...] שהיא [ועדת המנדטים] תכריע. כתמיד, העתיד של פלשתינה תלוי באמת בקבינט הבריטי, בפרלמנט הבריטי, ולכן, בניתוח אחרון, בדעת הקהל הבריטי".¹⁰¹ כפי שהבטיח ראפארד, הוועדה מתחה ביקורת במושב הבא (ה-34, יוני 1938) על הגבלות ההגירה וקבעה שהיא רואה במנדט כאילו הוא מושעה באופן חלקי, מאחר שכמה ממטרותיו המהותיות נזנחו. דוח הוועדה עורר ויכוח סוער במועצה, אך לא השפיע כהוא זה על המדיניות הבריטית. הקביעות של חבר הלאומים החלו לאבד מחשיבותן במערכת השיקולים הבריטית נוכח ההתנהגות של היטלר באירופה.¹⁰²

7.4. גלגל ההצלה שוקע

ב-1938 היה גולדמן שקוע ראשו ורובו במשימה הכפולה- סיוע ליהודים באירופה ומאבק למען הגשמת הציונות בפלשתינה-א"י, כפי שראה אותה. בינואר שלח פטיציה לחבר הלאומים במחאה על מדיניות אנטישמית של הממשלה החדשה ברומניה,¹⁰³ בפברואר דן עם פקידים בלונדון בקשר להעברת רכוש והון יהודי מגרמניה לפלשתינה-א"י,¹⁰⁴ במרס הגיש סקר דעת קהל על תכנית

⁹⁹ רצף האירועים שהובילו לקבורתה הסופית של תכנית החלוקה של ועדת הפיל מתואר במאמרו של קצבורג, "העשור השני", עמ' 393-414.

¹⁰⁰ וייצמן לראפארד, 20 בינואר 1938, ג'ו 7-2038. וייצמן שלח באותו יום עותק דומה לאורטס, בטון פחות אישי, ג'ו 9-2038.

¹⁰¹ ראפארד לווייצמן, 26 בינואר 1938, ג'ו 2-2041.

¹⁰² MPMC 34, p. 228; Pedersen. *The Guardian*, p. 384.

¹⁰³ גולדמן. **זכרונות**, עמ' 129-130.

¹⁰⁴ פרוטוקול ישיבת הנהלת הסוכנות בלונדון, 19 בפברואר 1938, ג'ו 24-2047.

החלוקה בקרב קהילות יהודיות באירופה, ונאם בזכות התכנית בישיבת הנהלת הסוכנות.¹⁰⁵ במאי נפגש בז'נווה עם שר החוץ של צרפת וביקש ממנו לפעול כדי לגרש את המופתי הגולה, חאג' אמין אל-חוסייני, מביירות.¹⁰⁶ ביוני עקב בז'נווה אחר הדיונים על פלשתינה-א"י במושב ה-34 של ועדת המנדטים, ובעיקר אחר עמדות חברי הוועדה בדבר הגבלת ההגירה. ביולי הפליג מז'נווה לעיירה הצרפתית אוויואן (Evian), בצד הצרפתי של אגס למאן, כדי לצפות בדיוני הוועדה הבין-לאומית לפתרון בעיית הפליטים מגרמניה הנאצית. הוא ניסה לשכנע את וייצמן להצטרף, אך זה העדיף להישאר בלונדון, קרוב למקבלי ההחלטות על גורלה של פלשתינה-א"י.¹⁰⁷ ייתכן שווייצמן ויתר על הנסיעה לאוויאן כי הבין שהבריטים לא רצו שם לובי למען פלשתינה-א"י כפתרון לבעיית הפליטים.¹⁰⁸

ועידת אוויואן התכנסה ביוזמת הממשל בארצות הברית, שבאותם ימים הסכים לקבל עשרות אלפי מהגרים יהודים מגרמניה הנאצית, על פי מכסות ההגירה. זרם המהגרים המתגבר יצר לחץ על הממשל להגדיל את המכסות, שהתווסף ללחץ וביקורת ציבורית על כך שארצות הברית לא עושה מספיק כדי לפתור את מצוקת הפליטים היהודים באמצעות עידוד הגירה ליעדים אחרים. הוועדה התכנסה, אם כן, כדי להדוף את הביקורת ולהקל על הלחצים. גולדמן נאם באחת מוועידות המשנה, אך לימים, אוויואן נראתה לו כ"חיזיון אומלל וטרגי-קומי [...]. מלכתחילה לא נותר מקום לספק באי נכונותה של משפחת העמים להגיש לפליטי החרב עזרה של ממש. [...] למוד ניסיון של חמש שנות פעילות בתחום זה באתי לאוויאן ללא ציפיות גדולות. ואף על פי כן רתח בי דמי למראה הממשלות אדירות הכוח המוכנות להפקיר את יהודי אירופה לגורלם, בהשקיטן את מצפונן על ידי מחוות ריקות ופעולות סרק חסרות תכלית כהקמת ועדות וזימון ישיבות".¹⁰⁹

ב-23 בנובמבר, ימים ספורים לאחר ליל הבדולח, נפגש כהני עם הנציג הפולני בחבר הלאומים, טיטוס קומרניצ'קי (Komarnicki) לשיחה שבישרה רעות. הנציג הפולני אמר שממשלתו רואה ביהודים את הבעיה הגדולה ביותר במדינה, ושלפלשתינה-א"י לבדה לא תוכל לפתור אותה, משום שבכוונת הממשלה להיפטר מ-100,000 יהודים בשנה לכל הפחות. כהני ענה שלדעתו הממשלה הפולנית טועה טעות טקטית. אם היא לא תדרוש לפתוח את שערי פלשתינה-א"י, הבריטים יפנו את

¹⁰⁵ דוח על תגובת דעת הקהל של יהודי אירופה לחלוקה, 4 במרס 1938, ג"ו 17-2052. המחקר של גולדמן הראה רוב מוחלט מקרב יהודי מזרח אירופה שמצדדים בתכנית חלוקה משופרת. פרוטוקול מושב הוועד המנהל של הסוכנות היהודית, 24 במרס 1938, ג"ו 19-2055A.

¹⁰⁶ גולדמן לווייצמן, 13 במאי 1938, ג"ו 3-2066A.

¹⁰⁷ גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 526.

¹⁰⁸ Paul R. Bartrop. *The Evian Conference of 1938 and the Jewish Refugee Crisis*. London: Palgrave-Macmillan, 2018, p. 26

¹⁰⁹ גולדמן. **זכרונות**, עמ' 158.

תשומת הלב לפתרונות במדינות אחרות, לשווא. אף אחד לא יקבל את יהודי פולין, וממילא הם רוצים להגר לפלשתינה-א"י. קומרניצקי אמר שממשלתו מוכנה להגיע לקיצוניות בנושא זה. בסופו של דבר, אם בריטניה תמשיך להתעלם מבעיית היהודים בפולין, היא תתחרט. פולין תהיה חייבת להישען על מדינות "הציר" ובעיקר על גרמניה, וכך ייווצר גוש יבשתי גדול ועוין לבריטים, שיהיה חזק מספיק כדי לכפות הסדרים קולוניאליים חדשים. כהני ענה שייתכן ששיטה כזו של סחיטה עשויה להצליח בגרמניה, אך לא בפולין. על כך השיב קומרניצקי שהיהודים בפולין יסבלו מאוד אם מעצמות המערב לא יאפשרו להם להגר לפלשתינה-א"י ולמקומות אחרים. הוא איים גם שיינקטו צעדים משפטיים נגד היהודים כדי להקשות על חייהם בפולין. הפוגרום הקשה בגרמניה (ליל הבדולח) הראה שהאלימות משתלמת, היהודים נוטשים את גרמניה.¹¹⁰

הספר הלבן של 1939

הבריטים היו מודאגים מהמרד הערבי בפלשתינה-א"י יותר מאשר מהאלימות כלפי היהודים באירופה. היה ברור שמתקרבת מלחמה, והם רצו להוציא את הצבא מהארץ ולוודא שהמדינות הערביות עומדות לצידם. בפברואר 1939 זימנה הממשלה נציגים יהודים וערבים ללונדון כדי לדון בפתרון לסכסוך. ועידת סנט גיימס, הקרויה על שם הארמון שבו התכנסה (הארמון שבו אישר חבר הלאומים את המנדט ביולי 1922), הייתה הניסיון הבריטי האחרון לפשר בין היהודים והערבים. במשלחת היהודית היו חברים כ-40 נציגים, בהם וייצמן, בן-גוריון, שרתוק וגולדמן.¹¹¹ מכישלון ועידת גיימס נולד הספר הלבן של מלקולם מקדונלד, שפורסם ב-17 במאי 1939, לאחר דחייה של יותר מחודשיים: 75,000 יהודים יוכלו להגר לארץ בחמש השנים הבאות, ולאחר מכן תהיה ההגירה תלויה בהסכמה ערבית. לאחר עשר שנים תוכרז עצמאותה של פלשתינה-א"י, שבה צפוי רוב ערבי של שני שלישים. נקבע גם שהנציב העליון יקבל בינתיים סמכויות להגביל מכירת קרקעות ליהודים.¹¹²

הממשלה הבריטית קיוותה לפייס את הערבים ולזכות בעוד כמה שנים של שקט. היא הייתה בטוחה גם שהספר הלבן עומד בתנאי כתב המנדט, אך אם מועצת חבר הלאומים תחשוב אחרת, אמר תת שר המושבות, הלורד דפרין (Dufferin) בבית הלורדים, היא תתבקש לשנות את כתב המנדט כך שיתאים למדיניות הספר הלבן: "איני יכול לחשוב שגוף בעל היגיון יבקש מאיתנו לבזבז

¹¹⁰ סיכום שיחת כהני עם קומרניצקי, 23 בנובמבר 1938, אצ"מ L22\960.
¹¹¹ על השיחות בוועידת סנט גיימס (ועידת השולחן העגול), ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 541-537; קצבורג. "העשור השני", עמ' 426-417. מחלקת המנדטים עקבה אחר הדיונים בלונדון בעזרת פקיד משרד החוץ הבריטי, ששלחו לדה האלר את הפרוטוקולים. וולטרס לרנדל, 14 בינואר 1939, NA, FO, 371/23249.

¹¹² קצבורג. "העשור השני", עמ' 432-426; 6019; Cmd. 1939, May, Palestine State of Policy.

את כספנו ולהקריב את חיילינו כדי לקיים מנדט שאנו עצמנו בטוחים שהוא בלתי ניתן לביצוע". חברי הפרלמנט התווכחו, וההצבעה על הספר הלבן נדחתה עד שחבר הלאומים יביע את עמדתו.¹¹³ ועדת המנדטים אמורה הייתה להתחיל את הדיונים ב-8 ביוני 1939, והמועצה אמורה הייתה להכריע בתחילת ספטמבר.

"הבריטים חושבים כרגיל בשני מוחות", כתב וייצמן לידיד בארצות הברית. "באטלר [R. A. Butler], תת שר החוץ הבריטי, הצהיר בבית הנבחרים שהספר הלבן עולה בקנה אחד עם המנדט. דאפרין אמר בבית הלורדים שאם ועדת המנדטים תתנגד לספר הלבן, הוא יבקש ממועצת חבר הלאומים לשנות את המנדט. [...] שינוי של מסמך כזה הוא עסק ארוך ומלאה, ולא יכול להתבצע בלי הסכמת ארצות הברית [כי על פי הסכמים עם בריטניה, כל שינוי במנדט חייב לקבל את אישורה]. אם הממשלה תצא להרפתקה זו, אמריקה יכולה להציל את המצב".¹¹⁴ מבחינת הציונים היה הספר הלבן אסון שהוציא יהודים בכל העולם להפגין ברחובות. החשש היה מהקפאת הפיתוח של הבית הלאומי, הנצחת היישוב היהודי בפלשתינה-א"י כמיעוט, והפקרת גורלם של יהודי גרמניה ומזרח אירופה. מבחינת וייצמן, חבר הלאומים היה אחד מגלגלי ההצלה האחרונים.¹¹⁵

בשלהי מאי הגיע וייצמן לז'נווה כדי לשוחח עם ראפארד, ידידו הוותיק. ראפארד אמר שהוא מתכוון להפציר בוועדת המנדטים להכריז בקול ברור שהספר הלבן אינו מתיישב עם כתב המנדט או עם ההתחייבויות הבין-לאומיות של בריטניה. לאחר מכן נסע וייצמן לבריסל כדי לפגוש את אורטס, ובמקביל פגש דב הוז את ואן אסבק. וייצמן העריך שהחבר הבריטי החדש בוועדת המנדטים, סר מוריס האנקי (Hankey) הוא "משרת ציבור טיפוסי", ולא תלה בו תקוות, בעיקר משום שהמושב הקרוב יהיה הראשון שלו.¹¹⁶ האנקי אמנם היה בשלהי מלחמת העולם הראשונה ידידו של בלפור ומעורב בצורה עקיפה בהצהרת בלפור ובכתב המנדט, אבל וייצמן הטיל ספק באהדתו.¹¹⁷

¹¹³ דיון בבית הלורדים ב-23 במאי 1939, האנסארד, כרך 113, טור 89; Pedersen. *The Guardians*, pp. 386-387.

¹¹⁴ וייצמן לסולומון גולדמן (פעיל ציוני בארצות הברית), 30 במאי 1939, ג"ו 10-2153.
¹¹⁵ לאחר פרסום הספר הלבן ניסה וייצמן לקדם תכנית חלוקה במסגרת אזורית פדרלית, שתעמוד בתנאי המדיניות הבריטית החדשה. הוא גייס לרעיון את רגינלד קופלנד, לורד לוית'יאן (Lothian), דיפלומט בריטי בכיר) ולוגרד. גם ראפארד היה בסוד העניינים. המלחמה שמה קץ לניסיונות הללו, שמלכתחילה היה להם סיכוי נמוך בלבד להצלחה. לוגרד לווייצמן, 24 במאי 1939, ג"ו 11-2152; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 554-555.

¹¹⁶ חברים שונים בפרלמנט הביעו מחאה על הבחירה בהאנקי לחבר הבריטי בוועדת המנדטים במקום היילי. נטען שאינו מתאים לתפקיד, משום שלא היה לו כל ניסיון קולוניאלי, כמו כן נטען שהוא נבחר כדי לקדם את האינטרסים של בריטניה, ולא כנציג אובייקטיבי של ועדת המנדטים. ראו: דוח משרד החוץ, 26 במאי 1939, FO 371/24021.
¹¹⁷ וייצמן לסולומון גולדמן, 30 במאי 1939, ג"ו 10-2153.

כשבוע לפני פתיחת המושב כתבה באפי דאגדייל להאנקי: " [ועדת המנדטים] הוא הגוף היחיד בחבר הלאומים שתמיד הצליח לבצע את עבודתו - וזאת משום שחבריו יכולים באמת להיות עצמאיים ולהשתמש בשיקול הדעת שלהם מבלי לקבל הוראות מאיש. לכן חשבתי שזה דבר נהדר שאתה החבר הבריטי [בוועדה]. [...] אתה מכיר את וייצמן, אתה מכיר את רגשותיו כלפי בריטניה. אתה מכיר את רעיונותיו על כבוד. אתה יכול לדמיין איך זה היה [עבורו] לצפות ברגשות אלה הופכים תחילה לספקנות, ואז לכעס ולבוז? הייתי בפלשתינה, וראיתי את אותם התהליכים מתקיימים אצל היהודים כשהם שמעו מה מכיל הספר הלבן. אבל עזבתי את הארץ לפני שההמונים שמעו שבעוד חמש שנים [הבריטים] מתכוונים לעצור את כל [הדגשה במקור] ההגירה היהודית ללא הסכמת הערבים. אף לא יהודי אחד יוכל להיכנס לתל אביב - עיר יהודית ב-100 אחוזים! אף לא טכנאי יהודי אחד, או מומחה, או מדען, אפילו כדי לשמור על הסטנדרטים של מחקר והכשרה שבו הם גאים כל כך! אף לא פרופסור יהודי אחד שימונה לאוניברסיטה העברית מאמריקה או מאנגליה - ללא אישור הערבים! [...] אני בטוחה שתקנות אלה [של הספר הלבן], שכל כך חורגות מהמוסר ומחייבים דתיים (ולא של יהודים בלבד) לא ניתנות לאכיפה. אני לא מצפה שתענה לי".¹¹⁸

ביום פתיחת המושב כתב וייצמן לראפארד את המכתב הדרמטי ביותר שכתב לו עד כה: ועדת המנדטים היא "המוסד היחיד שנותר בעולם מבולבל זה שיש לו האומץ להוציא משפט בלתי תלוי ואשר לגביו אין 'ערכים רוחניים' נדחים מפני 'הכרח אדמיניסטרטיבי'".¹¹⁹ 14 שנים של טיפוח קשרים אישיים ורשמיים למחצה התנקזו לרגע הזה, שבו נדמה היה שהציונים בפלשתינה-א"י והיהודים באירופה שוקעים למצולות יחד עם חבר הלאומים. וייצמן נאחז בראפארד כבתקווה אחרונה, אף ששניהם ידעו שוועדת המנדטים כבר מזמן איבדה מהשפעתה, בייחוד לאחר שבריטניה קבעה שנתיים לפני כן שלמנדט אין עוד זכות קיום. "כתבתי היום לראפארד", עדכן וייצמן את גולדמן, "והסבתי את תשומת ליבו לעובדה שהממשלה מנסה להמיר את המדיניות החדשה שלה לפעולה, ובכך היא מתעלמת בצורה מעליבה מוועדת המנדטים ומחבר הלאומים. [...] אני מצפה שתנהל שיחות דיסקרטיות עם ראפארד ואורטס ותודיע לי בזמן [אם כדאי להגיע לזינווה לפתיחת המושב]".¹²⁰

¹¹⁸ דאגדייל להאנקי, 29 במאי 1939, ג"ו 6-2153.
¹¹⁹ וייצמן לראפארד, 9 ביוני 1939, ג"ו 20-2155A.
¹²⁰ וייצמן לגולדמן, 9 ביוני 1939, ג"ו 19-2155A.

מוריס האנקי והויכוח בוועדת המנדטים על הספר הלבן

"וועדת המנדטים נגררה מאחורי מדיניות הממשלה כבר שנים רבות", אמר ראפארד לבאטלר ממשד החוץ ערב המושב. אך הפעם "חברים רבים רוצים לשמור על כבודם האישי ולהביע את עמדתם בצורה קצת יותר ברורה". ראפארד התכוון כמובן לעצמו, ואולי גם לאורטס. אולם, "כשהנושא יעבור לדיון במועצת חבר הלאומים, בריטניה תקבל כל מה שהיא רוצה".¹²¹ הפער בין עמדות שני החברים הדומיננטיים ביותר בוועדת המנדטים לבין מדיניות ממשלת בריטניה, מעולם לא היה כה גדול. אבל יחס הכוחות לא היה שווה. המושב נפתח ב-8 ביוני, הדיון על פלשתינה-א"י החל ב-13 ביוני. יומיים לאחר מכן הגיע שר המושבות, מלקולם מקדונלד, כדי להגן בעצמו על המדיניות החדשה שלו. המנדט של פלשתינה-א"י הוא הקשה מכל המנדטים, אמר בהצהרת הפתיחה. בריטניה השקיעה מיליוני פאונד כדי לקיים אותו ואיבדה לאורך השנים משרתי ציבור וחיילים רבים בהגנה עליו. המונח "בית לאומי יהודי", שמופיע שוב ושוב בהצהרת בלפור ובכתב המנדט, הוא מונח מעורפל, והוא כך בכוונת מכוון. הוא נועד לאפשר למדינאים שעסקו כל כולם בניהול המלחמה הגדולה ובעיצוב סדר עולמי חדש לבחון אפשרויות פוליטיות שונות בפלשתינה-א"י - מדינה יהודית או הרבה פחות מזה. לדבריו, קהילה של 80,000 יהודים גדלה מאז אישור כתב המנדט ב-1922 ל-450,000 כיום, כשליש מהאוכלוסייה הכללית, והיישוב היהודי כבר איננו מיעוט קטן וחלש. כוחו גובר על חלקו היחסי באוכלוסייה. הוא מוכשר, בעל ביטחון עצמי, משמעת ויכולות כלכליות שמציבות אותו בעמדת שליטה בארץ. הבית הלאומי היהודי הוקם, אמר מקדונלד לוועדת המנדטים, ומספר היהודים ילך ויגדל בשנים הבאות.¹²²

וייצמן החליט שלא להגיע בזינווה בזמן המושב, כרגיל, כדי שלא להיתפס כמי שפועל נגד הבריטים בחבר הלאומים. הוא זעם כשקרא בעיתוני הבוקר בלונדון קטעים מנאומו של מקדונלד. הכעיסה אותו במיוחד הטענה שמיליונים מכספי האוצר הבריטי הוצאו למען המנדט ושעל הגנתו שילמו בחייהם בריטים רבים. הוא כתב על כך לראפארד, עדיין בעיצומם של הדיונים, ומסר לו דוח נתונים, שלדעתו סותרים את טענותיו של מקדונלד על ההוצאות של בריטניה בפלשתינה-א"י. הוא ביקש מראפארד להעביר את הדוח לאורטס, שאותו לא רצה להטריד בנושא זה, משום שכרגע הוא עסוק בניהול המושב, ומשום שהוא מתכוון בהמשך לפנות אליו בנושא אחר - פרסום מוקדם של המלצות ועדת המנדטים בתום הדיונים.¹²³ כמו כן הוא כתב להאנקי, וניסה לעורר אצלו אהדה, וכן

¹²¹ דוח של באטלר על שיחה עם ראפארד, 25 במאי 1939, NA, CO 733/390/4, Pedersen. *The Guardians*, p. 388.

¹²² MPMC 36, pp. 96-99.

¹²³ וייצמן לראפארד, 19 ביוני 1939, ג'ו 12-2158.

לטמון בראשו את רעיון החלוקה הפדרטיבית, עליה שקד עם קופלנד, לוגרד ואחרים: "אני מאמין שאתה, שעמדת ליד עריסת מדיניות הבית הלאומי היהודי, יכול להבין מדוע הרגשתי שמהו חיובי הושג בכיוון זה. לפיכך אני חש בתחושה עמוקה את המכה שהונחתה על שתי מטרותי [לעזור ליהודים ולקשור קשרים ידידותיים בינם לבין בריטניה] עקב נקיטת המדיניות החדשה [...]. נוכחותך בוועדת המנדטים המתמדת נותנת לי תקווה שמתוך הבלבול הזמני הזה ייצא בסופו של דבר מאמץ קונסטרוקטיבי [...] לקיום הסדרים לפי קווים פדרטיביים [...]. אולי קצת יותר מאוחר, לאחר שהמועצה תיתן את הדין, תרשה לי לבוא ולפגוש אותך כדי לדון על האפשרויות האלה..."¹²⁴.

לאחר הצהרת הפתיחה של מקדונלד החל התחקור. ראפארד, שהגיע נחוש לעשות ככל יכולתו כדי לעצור את הספר הלבן, לקח לעצמו את רשות הדיבור. הוא התמקד תחילה בשאלת הזכויות הפוליטיות של היהודים והערבים על פי כתב המנדט: איך אפשר להבטיח זכויות שוות לשני עמים שונים באותה טריטוריה? בלתי אפשרי. הזכויות האזרחיות והדתיות של הערבים שמוזכרות בהצהרת בלפור ובכתב המנדט לא כוללות זכויות פוליטיות. הספר הלבן מנוגד לתנאי כתב המנדט, טען בתוקף, "הוא מנוגד לכל הפרשנויות הקודמות של המעצמה המנדטורית, מנוגד לפרשנויות של מי מאלה ששרד ממנסחי הצהרת בלפור, הוא מנוגד לעמדות היהודים, והוא מנוגד גם לעמדות הערבים, משום שהערבים התנגדו להצהרת בלפור ולמנדט עצמו מלכתחילה..."¹²⁵. ההתנגדות הראשונית של הערבים מוכיחה שהתנאים בהצהרת בלפור וכתב המנדט העדיפו בברור את זכויות היהודים, על כך הם מחו לאורך כל השנים. ולפיכך, הפרשנות שמעניק מקדונלד למסמכים אלה חורגת מהכוונה המקורית של מנסחיהם.

דאנוויג הנורווגית אמרה שבהסכם השלום ב-1919 הובטחה פלשתינה כבית לאומי עבור היהודים בתמורה לתרומתם למאמץ המלחמה, ועל הערבים לקבל זאת. הערבים קיבלו תמורת מאמציהם שחרור מהשלטון העות'מאני וחמש מדינות גדולות, חוץ מפלשתינה-א"י, שהובטחה ליהודים, עם כל מה שהשתמע מכך בנוגע לערבים שחיו שם. היא אמרה עוד שהיא מתחרטת על כל הפעמים שהצביעה בעד כינון מוסדות לשלטון עצמי. לטענתה, בתנאים המיוחדים של פלשתינה-א"י, שלטון עצמי יהיה נכון רק בעוד 50 או 100 שנים, בהחלט לא חמש או עשר שנים, כפי שמצוין בספר הלבן. מתקפות על הספר הלבן השמיעו גם אורטס וואן אסבק.¹²⁵

¹²⁴ וייצמן להאנקי, 19 ביוני 1939, ג"ו 16-2158; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 549. כאמור, וייצמן ניסה לערב את אנשי חבר הלאומים בניסוח התכנית הפדרטיבית. וייצמן ללוגרד, 22 ביוני 1939, ג"ו 6-2159; לוגרד לוויצמן, 23 ביוני 1939, ג"ו 29-2159; וייצמן לראפארד, 26 ביוני 1939, ג"ו 9-2159A.
¹²⁵ MPMC 36, pp. 103, 113, 115, 121

החבר הבריטי החדש בוועדה, מוריס האנקי, לא היה שקט כפי שווייצמן העריך שיהיה. אדרבה, הוא תכנן מלכתחילה להשתלט על הדיונים הפנימיים ולשבש אותם, כנראה בתיאום עם הממשלה הבריטית. לא הייתה לו כוונה שחברי הוועדה, שבז להם, יטיפו מוסר לאימפריה הבריטית, אך ראפארד, אורטס, ואן אסבק ודאנוויג היו נחושים להגיש דוח שמגנה את הספר הלבן. לאחר ארבעה ימים של ויכוחים סוערים, שבמהלכם נוצרו שתי מחנות, הגישה הוועדה את מסקנותיה: הספר הלבן מנוגד לפרשנות שנתנה עד כה ועדת המנדטים לכתב מנדט, אך הוועדה לא הצליחה לקבוע פה אחד אם הוא מנוגד לכתב מנדט על פי פרשנויות אחרות. מכיוון שלא רצתה להגיש דוח של רוב ומיעוט, הפנתה הוועדה את חברי המועצה לעיין בפרוטוקול כדי שילמדו בעצמם על עמדות חבריה.¹²⁶ ראפארד ווייצמן, שקיוו שהוועדה תשמיץ קול ברור וצלול נגד הספר הלבן, נכשלו. "אני סבור", כתב וייצמן לידיד בארצות הברית, "שבהיעדר הכוונה ברורה מוועדת המנדטים המתמדת, [חברי המועצה] יחליטו בצורה הרצויה לבריטניה, וכך המערכה הראשונה של הטרגדיה הזאת עלולה להסתיים".¹²⁷

מוריס האנקי, שהממשלה בחרה בו לתפקיד בידיעה שהוא בז לוועדת המנדטים, חשף במכתב למקדונלד מה אירע בדיונים, מנקודת מבטו. "דאנוויג, המורה הזקנה והקשוחה פתחה. אין צורך לומר, היא הייתה אדומה, נשאה נאום עוין לחלוטין לספר הלבן. הדברים היו שטחיים, הרוב לא רלוונטי. [...] אני חושב שהיא הושפעה מהיהודים, שניהלו תעמולה נמרצת בקרב חברי ועדת המנדטים. [...] ציינתי שאם תפרוץ מלחמה, ייתכן שהבית הלאומי היהודי ייחרב [...]. לצערי הרגשתי מחויב לבקש להשמיט את הקטע הזה מהפרוטוקול. הזהרתי את עמיתי, שאם לא ייזהרו, יהיה להם דם על הידיים. [...] הדיון נמשך בבוקר המחרת, כדי לאפשר לאורטס, יושב הראש שלנו, להביע את דעתו. הוא הגזען והעקשן ביותר מכל הצוות הצר האופקים והלגליסטי הזה, ומעולם לא היה ספק שהוא יתנגד למדיניות שלנו. [...] ביום הרביעי [לדיונים] בשעת התה הם החלו להישבר, וראפארד ופנייה גרסיה החלו לנסח דוח אחד, שבו פירטו את העמדות השונות. [...] אך גם לאחר שהדוח נוסח היו לי השגות. כל חברי הוועדה הקניטו אותי על כך, אפילו בני הברית שלי (הצרפתי והפורטוגלי), אבל הייתי נחוש ובסוף השגתי את מה שביקשתי. [...] לא באתי לריב, אבל המאבק בעמדת הרוב בונה אישיות".¹²⁸

¹²⁶ דוח הוועדה, MPMC 36, pp. 274-275.

¹²⁷ וייצמן לפליקס פרנקפורטר (יהודי-אמריקאי, נשיא בית המשפט העליון בארצות הברית ופעיל למען יהודי אירופה), 1 ביולי 1939, ג'יו 4-2160.

¹²⁸ האנקי למקדונלד, 30 ביוני 1939, NA, CO 733/390/5.

הבריטים התייחסו לביקורת של מרבית חברי הוועדה בכובד ראש. ה-*Daily Herald* הבריטי, שהשיג את הפרוטוקול בטרם פרסומו, כתב: "ז'נווה אמרה 'לא' לממשלה", והסביר שהממשלה ספגה תבוסה קשה, משום שמרבית חברי הוועדה התנגדו בנחרצות לספר הלבן.¹²⁹ משרד המושבות ניסח תגובה רשמית שתצורף לפרוטוקול, כפי שעשו ב-1930, ואף שקל לקבל את ההצעה של דה האלר ולהזמין את אבנול, מזכ"ל חבר הלאומים, ללונדון כדי לדון עם הממשלה על ההליך הנכון לקראת ישיבת המועצה. בסופו של דבר הוחלט שאם אבנול יגיע ללונדון הנזק יהיה גדול מהתועלת, אך הוסכם ליצור קשר עם המדווח על המנדטים במועצה, שר החוץ של לטביה.¹³⁰ משרד החוץ תכנן לפנות לנציגים של צרפת, יוון ובלגיה במועצה, ולשכנע אותם לתמוך במדיניות החדשה ולהבהיר להם שהיא עומדת בתנאי כתב המנדט.¹³¹ אך מלחמת העולם השנייה פרצה לפני שהמועצה הספיקה להתכנס.

קונגרס ציוני בז'נווה

ב-16 באוגוסט התכנס בז'נווה הקונגרס הציוני ה-21. היו שקראו לבטלו בגלל אווירת המלחמה באירופה, אך ראשי ההסתדרות הציונית עמדו על כך שיש להתכנס ולהציג קו ציוני אחיד וברור נגד הספר הלבן. כ-500 עסקנים ציונים ועוד כ-1000 אורחים מילאו את רחובות העיר ז'נווה. היו שטענו שהעיר יקרה מדי עבור מוסדות התנועה, ושאינן לבזבז את ממנו של עם ישראל בשעה כה קשה. אך בציריך התקיימה אז התערוכה השוויצרית הלאומית ובאזל הייתה קרובה מדי לגבול הגרמני. עיריית ז'נווה העמידה לרשות ההסתדרות את אולם התיאטרון הגדול שבעיר העתיקה. רופין ובכירים ציוניים אחדים השתכנו ב-Beau Rivage המפואר, אך וייצמן וורה העדיפו הפעם להשתכן אצל ידיד מקומי. קשה להתעלם מהסמליות של האירועים. הקונגרס הציוני האחרון לפני מלחמת העולם השנייה התכנס בעיר מושבו של הריבון בפלשתינה-א"י, בימיו האחרונים כריבון.

וייצמן הזמין את ראפארד לקונגרס,¹³² וקבע להנהלת הסוכנות פגישה עם אורטס. ביום השלישי לקונגרס נשא גולדמן נאום נואש על מצבן של הקהילות היהודיות במזרח אירופה, הוא עצמו שאב אך מעט עידוד מהחלטת הרוב בוועדת המנדטים. לאחר ימים ספורים של נאומים וויכוחים, הוחלט ב-23 באוגוסט לקצר את הקונגרס בצל הידיעות על התגבשות הסכם בין גרמניה לברית המועצות (הסכם ריבנטרופ-מולוטוב). היה ברור שהמלחמה עומדת לפרוץ בכל רגע. וייצמן נשא נאום סיכום ויצא מהאולם. הוא שאל את רכבו של המארח הז'נוואי ועשה דרכו לפריז ומשם ללונדון. כל הצירים

¹²⁹ *The Daily Herald*, 7 ביולי 1939.

¹³⁰ דאוני לשאקבורו, 18 ביולי 1939, NA, CO 733/390/5; דאוני לרנדל, 18 ביולי 1939, NA, FO 371/24021.

¹³¹ תכתובת של פקידי משרד החוץ, 14 באוגוסט 1939, NA, FO 371/23248.

¹³² וייצמן לראפארד, 23 ביולי 1939, ג'יו 1-2162. ראפארד, ככל הידוע, לא הגיע.

מיהרו לשוב לארצותיהם לפני ששערי שוויץ ייסגרו, וגולדמן שב לביתו שברחוב לוזאן 95. ימים ספורים לאחר מכן פרצה מלחמת העולם השנייה. בשנה הראשונה למלחמה נשאר גולדמן בז'נווה, אך במשך הזמן הבינו הוא ועמיתיו בסוכנות היהודית ובקונגרס היהודי העולמי שגולדמן יהיה יעיל יותר לעניין היהודי והציוני בארצות הברית. ביוני 1940 הגיעו גולדמן ומשפחתו לניו יורק, בסיס הפעולה החדש שלו.¹³³

¹³³ ריינהרץ ושביט. **הדרך לספטמבר 1939**, עמ' 231-275; גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 569-572. גולדמן. **זכרונות**, עמ' 173-175.

פרק שמיני

אחרית דבר

לאחר פרוץ המלחמה היה המשרד הציוני בז'נווה כמרקחה, בעיקר משום שלא היה ברור אם חבר הלאומים ימשיך לתפקד. העיר החלה להתרוקן וישיבת המועצה נדחתה. בריטניה, התומכת החשובה ביותר של החבר, אמנם הייתה במלחמה, אבל רוב החברות בארגון היו עדיין ניטרליות. באוקטובר דיווח כהני להנהלת הסוכנות שאבנול מעוניין לקיים ישיבת מועצה במקום הישיבה שבוטלה חודש לפני כן. אם היא תתכנס, כתב כהני, דוח ועדת המנדטים מהמושב האחרון יעלה באופן אוטומטי לסדר היום ואז המועצה תצטרך להכריע אם היא מאשרת את הספר הלבן של מקדונלד.¹

זמן קצר לאחר מכן התברר שהמועצה לא תתכנס, אך אבנול החליט להמשיך בפעילות הפרוצדורלית של החבר, בעזרת צוות מזכירות מצומצם ביותר. בדצמבר כונס המושב ה-37 של ועדת המנדטים, שלא כלל דיון על פלשתינה-א"י. זה היה המושב האחרון. כל חברי הוועדה מלבד פלסיוס הגיעו, וגם כל הנציגים המוסמכים של המעצמות המנדטוריות שהוועדה הזמינה. השאלה העיקרית שעלתה במהלך המושב שוב ושוב הייתה אם שטחים שמנהלות מעצמות מנדטוריות שנלחמות בגרמניה נמצאים גם הם במלחמה. אורטס ביקש מחברי הוועדה להכריע. מלקולם היילי, שהוחזר לוועדה לאחר התפטרותו של האנקי, הופתע מהשאלה, וטען שמובן מאליו ששטחי המנדטים משתתפים במלחמה. ראפארד השיב שבריטניה שולטת בשטחים בשם חבר הלאומים, אך חבר הלאומים עצמו לא נמצא במלחמה, והוא סבור שלא יהיה נכון שמעצמה מנדטורית תנצל את המשאבים בשטח המנדט לטובת המלחמה. לנגד עיניו עמד לא רק מעמדה של שיטת המנדטים, אלא גם מעמדו של חבר הלאומים בכלל: "בכל מקום צופים אל חבר הלאומים בסקרנות גדולה, בלשון המעטה, כדי לראות אם החבר עומד רק לרשות המעצמות שנלחמות בגרמניה, או שהוא מקיים את הפיקוח שלו בשם הקהילה הבין-לאומית, באופן שלא תלוי בהשפעות לאומיות טהורות. למען עתיד חבר הלאומים [...] אי אפשר להפריז בחשיבות שאלה זו".² באוגוסט 1940 התפטר אבנול, ובמקומו מונה הסגן שלו, שון לסטר (Seas Lester) האירי, שניהל צוות קטן בתוך ארמון האומות החדש, הגדול והריק.³

¹ כהני להנהלת הסוכנות היהודית, 12 באוקטובר 1939, ג'יו 2173-12.

² MPMC 37, pp. 13, 23, 69, 87, 95, 119-122. דבריו של ראפארד המצוטטים לעיל, בעמ' 121-122.

³ Pedersen. *The Guardians*, pp. 396-397.

כשפרצה המלחמה נשאר בז'נווה לא מעט פעילים ציונים, פליטי הקונגרס הציוני ה-21. אחד מהם היה ריכרד ליכטהיים, עוזרו הוותיק של יעקבסון מימי המשרד הציוני באיסטנבול. ליכטהיים היה חבר ההנהלה הציונית מ-1935, ולקונגרס הציוני בז'נווה הגיע כאחראי על לשכת העיתונות והפרסום. ההנהלה ביקשה ממנו להישאר בז'נווה לאחר הקונגרס כדי לנהל משרד חדש, שיפעל במקביל למשרד הציוני של גולדמן וכהני. תפקידו היה לקיים קשרים עם ההסתדרויות הציוניות במדינות אירופה בזמן המלחמה, ולפקח על כספי ההנהלה הציונית שהתנהלו באירופה. זו הייתה הפעם השנייה שליכטהיים ייצג את התנועה הציונית בזמן מלחמה עולמית, ובמהרה התברר כי ניסיונו הדיפלומטי תחת אש היה יקר ערך. הצטרף אליו לזמן מה מנהל מחלקת העלייה של הנהלת הסוכנות בירושלים, חיים ברלס, שטיפל בענייני העלייה לארץ, ומאוחר יותר צורפו שני פקידים נוספים - שמואל שפס (Scheps) וחיים פזנר (Pazner).⁴

גולדמן עזב באופן סופי את אירופה לאחר נפילת צרפת, במאי 1940, וכהני נשאר לבדו במשרד של הסוכנות בז'נווה. ביולי 1940 הוא דיווח ששוויץ החלה לסלק זרים מאדמתה (אלה שהשתקעו אחרי 1929), וצפה באחרוני הציונים עושים את דרכם לנמל ליסבון הניטרלית. גולדמן מניו יורק וכהני מז'נווה, שלא העריכו את נוכחותו של ליכטהיים בז'נווה, ביקשו מההנהלה בלונדון שגם ליכטהיים יחזור לארץ, או לכל הפחות שההנהלה תשלח אותו למשימה במקום אחר באירופה.⁵ בקשתם לא התקבלה. אדרבה, בשלהי 1940 וראשית 1941 החליטה הנהלת הסוכנות לאחד את המשרדים בז'נווה בהנהלת ליכטהיים מטעמי חיסכון. כהני, בניגוד לדעתו ובניגוד לרצונו של ליכטהיים, מונה לעוזרו.⁶

ואז החלו להגיע הידיעות על האסון שפקד את יהודי אירופה. ביולי 1941 כתב כהני להנהלות בירושלים ולונדון על דיווח של עיתונאי שוויצרי בגרמניה על אודות פוגרומים ביהודי ברית המועצות הכבושה בידי הנאצים ועל עדויות המתארות גופות של יהודים שנערמות ברחובות לבוב, וילנה, קובנה וריגה.⁷ אט אט הגיעו לז'נווה דיווחים נוספים, ובהדרגה הפכו פקידי המשרד לכתובת לקבלת ושליחת מידע על שואת היהודים ומקור לבקשות סיוע להעביר יהודים לאזורים מוגנים.⁸ באוגוסט

⁴ דבר. 2 באוגוסט, 20 בנובמבר 1939; חיים ברלס. **הצלה בימי שואה**. תל-אביב: בית לוחמי הגטאות והוצאת הקיבוץ המאוחד, 1975; מנחם מיכלסון. **חיים פזנר - האיש שידע: הידיעה על הפתרון הסופי ומאמצי ההצלה**. ירושלים: הוצאת יד ושם, 2007.

⁵ כהני לגיון לינטון (בכיר בהנהלת הסוכנות בלונדון), 20 ביולי 1940, ג"ו 11-2234A; גולדמן לווייצמן, 30 באוגוסט 1940, ג"ו 18-2241A.

⁶ הנהלת הסוכנות בלונדון להנהלה בירושלים, 12 בדצמבר 1940, ג"ו 17-2260; ליכטהיים ללינטון, 24 בינואר 1941, ג"ו 24-2270; הנהלת הסוכנות בלונדון לליכטהיים, 20 במרץ 1941, 27-2281.

⁷ כהני להנהלת הסוכנות בירושלים ולונדון, 16 ביולי 1941, ג"ו 3-2309.

⁸ על ז'נווה כבסיס להצלת יהודים, ראו: רעיה כהן. **בין "שם ל"כאן": סיפורם של עדים לחורבן, שוויץ 1939-1942**. תל אביב: העמותה לחקר מערכות ההעפלה ע"ש שאול אביגור באוניברסיטת תל אביב ועם עובד,

1942 דיווח כהני על גירושם מצרפת למזרח אירופה,⁹ בנובמבר פרסמה הנהלת הסוכנות ידיעה שמסר ליכטהיים, לפיה הנאצים החלו בהשמדה המונית של היהודים.¹⁰

בשלהי 1944 סיכם ליכטהיים את ארבע השנים האחרונות מאז שהגיע לשווייץ: "כמובן שזה בלתי אפשרי להשיג מספרים אמינים לחלוטין, אבל מנקודת המבט שלנו כאן [בז'נווה] אנו בהחלט בעמדה טובה יותר כדי לדעת טוב יותר מעיתונאים או קציני קישור פוליטיים באנגליה, אמריקה או מדינות אחרות שמפרסמים מספרים שלא תואמים לעובדות. אם אומר שמספר היהודים שנרצחו באירופה הוא בערך 5 וחצי מיליון, אתה [ברל לוקר, אליו נשלח המכתב] יכול להיות בטוח שהמספר הזה הוא כנראה הערכת-חסר (understatement) ובוודאי לא הערכת יתר. [...] למעשה אין יותר יהודים בפולין, חוץ מכמה אלפים שעדיין במחנות עבודה ומספר מסוים של יהודים שמתחבאים [...] לגבי מספר היהודים החיים והמתים במדינות שונות, המספרים שלנו הם הערכה בלבד: הם מבוססים על אין סוף דוחות ועבודת מחקר של יותר מארבע שנים מצערות ומייאשות".¹¹

עוד במהלך הלחימה היה ברור לארצות הברית ולברית המועצות שהארגון הבין-לאומי שיאכוף את הסדר העולמי החדש לא יהיה חבר הלאומים. הכינוס הבין-לאומי שבו ניסחו את קווי הייסוד של האומות המאוחדות התקיים בסתיו 1944, בדמברטון אוקס (Dumbarton Oaks) שבווישינגטון הבירה. בקיץ 1945 נפגשו בסן-פרנסיסקו המדינות החברות באו"ם כדי לנסח את מגילת הייסוד. המגילה הכילה שני פרקים שעוסקים במשטר נאמנות (International Trusteeship System) שיחליף את שיטת המנדטים של חבר הלאומים.

במשלחת האמריקאית בסן-פרנסיסקו שניסחה את תכנית משטר הנאמנות היו חברים ראלף באנץ' (Bunche), מומחה במדעי המדינה, והאנטינגטון גילקריסט, לשעבר עוזרו האמריקאי של קטסטיני במחלקת המנדטים. גם חברים לשעבר בוועדת המנדטים היו מעורבים בתהליכי כינון שיטת הנאמנות, בהם ואן אסבק ואורטס. לא בכדי שאבה שיטת הנאמנות אלמנטים שונים משיטת המנדטים, ובעיקרם פיקוח של ועדה בין-לאומית (מועצת הנאמנות), שהסתמכה על מזכירות קבועה. הרעיון הישן נוסח במילים חדשות, על משטר הנאמנות לקדם את האוכלוסייה המקומית

1999; דינה פורת. **הנהגה במלכוד: הישוב נוכח השואה, 1942-1945**. תל אביב: המכון לחקר הציונית ע"ש חיים וייצמן, אוניברסיטת תל אביב ועם עובד, 1987, עמ' 213-234.

⁹ כהני להנהלת הסוכנות בירושלים ולונדון, 6 באוגוסט 1942, ג"ו 21-2392; כהני לסוכנות הידיעות "פלקור" הארץ ישראלית, 22 באוגוסט 1942.

¹⁰ **דבר, הארץ**, 23 בנובמבר 1942; ליכטהיים דיווח על ההשמדה להנהלת הסוכנות בספטמבר. ראו: רעיה כהן. "ההתנועות אל השמדת יהודי אירופה: פרשת ריכרד ליכטהיים". **יד ושם**, כג', 1994, עמ' 240.

¹¹ ליכטהיים לברל לוקר, 17 בנובמבר 1944, ג"ו 9-2532.

לשלטון עצמי או לעצמאות ולעודד מתן כבוד לזכויות אדם וחירויות בסיסיות לכול, ללא הבדל גזע, מין, שפה או דת. בהתאם לרוח החדשה, התושבים בשטחי הנאמנות יכלו לעתור ישירות למועצת הנאמנות של האו"ם ללא צורך להעביר את הפטיציות דרך המעצמה המנהלת, וחברי מועצת הנאמנות יכלו לסייר בשטחים המפוקחים. יתר על כן, מועצת הנאמנות לא התבקשה לדווח למועצת הביטחון, אלא ישירות לעצרת האו"ם, גוף שבו היו למדינות הקטנות יותר השפעה וכוח כדי לקדם את הדה-קולוניזציה.¹²

ב-27 בפברואר 1945 הודיע צ'רצ'יל בבית הנבחרים שיש למצוא פתרון לבעיות העולם הערבי במזרח התיכון בכלל ושל העם היהודי בפלשתינה-א"י בפרט לאחר המלחמה.¹³ ואכן, האינטרסים האנגלו-ערביים סללו את הדרך לעצמאות ערבית בשטחי עבר הירדן, בסוריה ובלבנון (עליהן השתלטו הבריטים בזמן המלחמה), ב-1946. גם הערבים בפלשתינה-א"י ציפו לזכות בעצמאות, אך הדבר היה מורכב יותר: לאחר האסון באירופה ולאור העזרה שסיפק היישוב למאמץ המלחמתי הבריטי, רבים בעולם תמכו ברצונם של היהודים להקים מדינה בארץ ישראל, או לכל הפחות לזכות במידה מסוימת של ריבונות בשלב הראשון.

החשש היהודי והציוני היה שהמדינות הערביות באו"ם יצליחו לשכנע את מייסדי הארגון החדש להכניס את פלשתינה-א"י למשטר נאמנות שיכיר בזכויות של עם אחד בלבד - הערבי. לכן שלחה הסוכנות היהודית משלחת לוועידת סן-פרנסיסקו, שם התכנסו המדינות כדי לנסח את מגילת האו"ם, כולל סעיפי שיטת הנאמנות. בין חברי המשלחת היו אגרונוסקי, עורך ה-*Palestine Post*, ראובן (זסלני) שילוח, איש המחלקה המדינית של הסוכנות, ד"ר יעקב רובינסון, מומחה למשפט בין-לאומי, אליהו (אילת) אפשטיין, מומחה לענייני ערבים במחלקה המדינית, ונחום גולדמן, שהיה אז מנהל משרד הסוכנות היהודית בניו יורק.¹⁴

בסן-פרנסיסקו באו לידי ביטוי האתגרים הידועים של הדיפלומטיה היהודית והציונית. ביומנו תיאר אפשטיין כיצד טרחו השליחים יהודים וציונים בסן-פרנסיסקו כדי "לחפש ולנצל כל הזדמנות נאותה, כל קשר וסימן של יחס טוב מצד חוגים ואישים בעלי השפעה - אם בקרב משלחות המדינות,

¹² Duncan Hall. *Mandates, Pedersen. The Guardians*, pp. 397-399. על שיטת הנאמנות, ראו: *Dependencies, and Trusteeship*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1948; James N. Murray. *The United Nations Trusteeship System*. Urbana: University of Illinois Press, 1957.

¹³ האנסארד, כרך 408, טור 1289.

¹⁴ בצל המלחמה המשתוללת באירופה ומתוך הבנה שמרכז ההגמוניה העולמית עובר לארצות הברית, החלה ההנהגה הציונית להעתיק את מרכז הכובד הדיפלומטי מבריטניה לארצות-הברית. במאי 1942 התכנסו מנהיגי התנועה הציונית במלון בילטמור בניו יורק והכריזו על שאיפתם להקים קהילה יהודית ריבונית (Jewish Commonwealth) בשטח שבין הירדן לים התיכון. חודשים ספורים לאחר מכן פתחה הסוכנות היהודית נציגות בווינגטון, נוסף על זה שכבר פעל בניו יורק. בראש המשרד החדש עמד אליהו אפשטיין.

ואם בארגונים ובמוסדות ציבוריים - ומצד העיתונאים הרבים [...] כדי לקדם את ענייננו. ומה שהיה בידי הערבים לעשות בתוך הוועידה עצמה, צריכים היו נציגינו להשיג מחוצה לה ובאמצעים פרטיזניים של לוחמים שנשקם העיקרי הוא יכולת השכנוע בצדקת מאבקם וטענותיהם".¹⁵ אפשטיין דווח גם על התחרות של נציגי הסוכנות עם נציגים של ארגונים יהודיים שונים בכללם אלה מקרב הציונות האמריקאית המתחזקת, כדי להשמיע את קולה הרשמי של הציונות. פעמים רבות, הזיק חוסר התיאום בין הנציגים השונים לקידום האינטרס הציוני, לדבריו. אך בסופו של דבר יכלו הציונים לנשום לרווחה, פלשתינה-א"י לא נכנסה למשטר נאמנות.¹⁶

באוגוסט 1946 שכנע נחום גולדמן את חברי ההנהלה הציונית שהתכנסה בפריז לשלוח אותו אל הממשל האמריקאי, במטרה לקדם תכנית של חלוקת פלשתינה-א"י כפתרון חלופי לתכנית מוריסון-גריידי. באותה העת, המדיניות הציונית הרשמית הייתה זו שנקבעה בוועידת בילטמור, היא תבעה להקים קהילה יהודית עצמאית בכל ארץ-ישראל. נראה כי שליחותו של גולדמן אפשרה למנהיגים הציונים, ובעיקר לבן-גוריון, לקדם את רעיון החלוקה מבלי לעורר את זעמם של תומכי בילטמור ומבלי לשלם מחיר פוליטי אישי. גולדמן, שהיה כביכול שליח מטעם עצמו, ספג את רוב הביקורת.¹⁷

בפברואר 1947 הכריזה בריטניה על העברת שאלת פלשתינה-א"י לאו"ם. כמה חודשים לאחר מכן, המליצה אונסקו"פ (UNSCOP) על חלוקת הארץ.¹⁸ הגיעה שעתה החשובה ביותר של הדיפלומטיה הציונית עד כה: המחלקה המדינית יצאה למסע תעמולה נרחב במטרה לשכנע את החברות באו"ם, ובראשן את ארצות הברית, להצביע בעד תכנית החלוקה. בין הדיפלומטים החדשים שגויסו לצורך המערכה הדיפלומטית בלט אבא (אוברי) אבן, מי שלימים יכונה "הדיפלומט מספר אחת של ישראל".¹⁹ אבן שימש קצין קישור של הסוכנות היהודית עם אונסקו"פ והיה חבר המשלחת הסוכנות היהודית לעצרת הכללית של האו"ם. עוד בשנת 1944, כאשר היה קצין מודיעין בצבא הבריטי, ניסח אבן מסמך שלא פורסם, שבו פירט את יסודות הגדרת תפקידו של הדיפלומט הציוני המקצועי. בבסיס מסמך זה מונחת ההכרה כי התנועה הציונית אינה יכולה להסתמך על

¹⁵ אליהו אילת. **יומן סן פרנסיסקו: תחילת המאבק הציוני בארגון האומות המאוחדות**. תל אביב: דביר, 1971, עמ' 12.

¹⁶ אליהו אילת. **המאבק על המדינה: ווינגטון 1945-1948**, תל-אביב: עם עובד, 1979, כרך א', עמ' 251.

¹⁷ Reinharz. "Nahum Goldmann and Chaim Weizmann", p. 135

¹⁸ המחקר המקיף והעדכני ביותר על אונסקו"פ חובר על ידי בן-דור, **הדרך לכ"ט בנובמבר: פרשת אונסקו"פ וראשית מעורבותו של האו"ם בסכסוך הערבי-ישראלי**. ירושלים: יד בן-צבי, 2019.

¹⁹ **אבא אבן**, מתוך אתר משרד החוץ. מתוך: <http://mfa.gov.il/memorial/Perpetuated/Pages/Abba-Eban.aspx> (נדלה ב-25.7.2021).

עצמה ועל כן עליה לזכות בתמיכה של גורמים חיצוניים באמצעות שכנוע, כלומר, בכלים דיפלומטיים.²⁰

המאמץ הדיפלומטי הציוני נשא פרי ותכנית החלוקה התקבלה באו"ם. בחודשים הבאים פעלו הדיפלומטים הציונים כדי לשכנע את הממשל האמריקאי לדבוק בתמיכתו בתכנית החלוקה, לבטל את האמברגו על הצדדים הלוחמים במלחמת העצמאות ולהכיר דה-פקטו ודה-יורה בעצמאותה של ישראל. כל זאת תוך מאבק בהתנגדות העקבית והנחרצת של אנשי מחלקת המדינה האמריקאית, הפנטגון ולובי הנפט האמריקאי. אליהו אפשטיין היה אז הנציג הדיפלומטי הבכיר של הסוכנות בווינגטון באותם ימים, והוא נכח בחדרו של נשיא ארצות-הברית, הארי ס' טרומן, כאשר זה חתם על הכרה דה-פקטו במדינת ישראל לאחר הכרזת עצמאות ישראל בתל-אביב.

ערב הקמת מדינת ישראל ייסד וולטר איתן, מי שלימים יהיה המנכ"ל הראשון של משרד החוץ הישראלי, את "בית הספר לדיפלומטים", מוסד ההשתלמות של המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית. הקורסים שהציע איתן הקנו לצוערים כלים מקצועיים, והכשירו את העתודה הדיפלומטית והניהולית הבכירה של המדינה שבדרך.²¹

לאחר המלחמה חזר ליכטהיים לפלשתינה-א"י וכהני נשאר שוב לבדו במשרד הציוני. בינואר 1946 הוא צפה בכניסה המדורגת של האו"ם אל בנייני חבר הלאומים בז'נווה, וניסה להבין מה יהיה מקומו. ההשפעה של הציונים בחוגים שונים בז'נווה, שהתבססה על 14 שנים של טיפוח קשרים אישיים ותעמולה אינטנסיבית, התפוגגה. באפריל, לאחר פירוקו הרשמי של חבר הלאומים, החל כהני לטפח מחדש קשרים עם עובדי האו"ם בארמון האומות, הבסיס האירופי של הארגון. לאחר הקמת מדינת ישראל הפך כהני באופן רשמי לשגריר ישראל בבסיסו האירופי והמשני של האו"ם. המשרד הציוני איבד מחשיבותו, ועסק בעיקר בביקורי משלחות או אישים ישראלים בעיר.²²

במשך כל שנות המלחמה שמר וייצמן על קשר רציף עם לוגרד ובעיקר עם ראפארד. באפריל 1945 הלך לוגרד לעולמו, וייצמן ספד לו: "החקירות של לוגרד היו קפדניות ומדויקות; הוא נכנס לכל הסוגיות, לכל פרטי עבודתו, ורצה מאוד לדעת, ולוודא, כל עובדה רלוונטית. הוא היה ידידותי, אבל באותו הזמן גם מרוחק..."²³ שלוש שנים לפני כן ניסה ראפארד לסייע לווייצמן לאתר את בנו,

²⁰ Asaf Siniver. *Abba Eban: A Biography*. New York: Overlook Duckworth, 2015, pp. 53-57
²¹ שמואל כהן-שני. "המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית ו'בית הספר לדיפלומטים'- בינוי מוסדותיה של מדינה חדשה". **הציונות**, 1995, עמ' 325; וולטר איתן. **בין ישראל לעמים**. תל-אביב: מסדה, 1958, עמ' 202-183.

²² כהני להנהלת הסוכנות בירושלים, 4 בינואר 1946, ג"ו 2623-6; כהני לגולדמן, 19 באוקטובר 1946, ג"ו 27-2697.

²³ טיוטת הספד של וייצמן ללוגרד, 12 באפריל 1945, ג"ו 35-2579.

מייקל, שמטוסו הופל במבצע צבאי מעל תעלת למאנש.²⁴ מעט לפני תום המלחמה נפגש וייצמן עם ראפארד בלונדון, ובשלהי 1947 בישר לו בשמחה על ההצלחה הדיפלומטית באו"ם. בנובמבר 1949 ביקר ראפארד בביתם של חיים וורה ברחובות. בסיום ביקורו הוא הודה לוורה על האירוח: "אם אי פעם יכתבו את הביוגרפיה שלי, [שיכתבו ש]זה היה השבוע הטוב בחיי".²⁵

²⁴ בנימין-בנג'י וייצמן לראפארד, 21 ביולי 1942, ג"ו 2390-32. על נפילתו של מייקל וייצמן בקרב, ראו: גולני וריינהרץ. **האב המייסד**, עמ' 588-601.

²⁵ וייצמן לראפארד, 27 בדצמבר 1947, ג"ו 2802-26; ראפארד לוורה וייצמן, 8 בנובמבר 1949, ג"ו 2906-18.

סיכום

הצירוף "דיפלומטיה ציונית" מקפל בתוכו משמעויות רבות. הוא כולל את יחסי החוץ של התנועה הציונית עם פקידי הממשל העות'מאני ואחר כך הבריטי, בארץ; את המגעים עם מנהיגים ערביים בפלשתינה-א"י ומחוצה לה; את היחסים עם המדינאים החשובים בבירות האימפריות ששלטו בארץ; ואת הקשרים עם נציגי מדינות ותנועות לאומיות אחרות. בתקופה שבין מלחמות העולם התמקדו ההנהלה הציונית בארץ ישראל והמחלקה המדינית של הסוכנות היהודית בזירות הדיפלומטיות במזרח התיכון, בעוד שווייצמן ואנשיו התמקדו בלונדון. הקמת המשרד הציוני ליד חבר הלאומים ב-1925 סימלה שלב חדש בהתהוות והתמסדות הדיפלומטיה הציונית המקצועית. התקדים לא היה רק בהקמת נציגות קבע ראשונה בלב הזירה הבין-לאומית, אלא גם ביצירת דרג דיפלומטי מקצועי, שפעל באופן דומה לצוות של שגרירות במדינות ריבוניות.¹ ב-1908 התנסה יעקבסון לראשונה בעבודה דיפלומטית מקצועית, אך מהלכיו באיסטנבול היו מוגבלים מאוד בשל הנסיבות הפוליטיות שלא אפשרו פריצת דרך ציונית. ב-1925, עת הייתה התנועה הציונית תחת חסותה של בריטניה ומעמדה המשפטי עוגן בחוק הבין-לאומי, אפשרה הזירה הפוליטית בזינוח לצבור ניסיון מדיני יקר ערך. בהיעדר הכשרה מקצועית ראויה, הדיפלומטים נעזרו בקסמם האישי, כבושר שכנוע, בלימוד עצמי ובאלתור. בהדרגה, הם הצליחו לטוות רשתות חברתיות יעילות ולגבש נורמות, דפוסים ושיטות עבודה.

במחקר זה, אם כן, עקבנו אחר שלביו הראשוניים של תהליך זה. הניסיונות הראשונים של יעקבסון למצוא מזכיר קבע למשרד החדש לא עלו יפה. ז'אן דה מנשה ואלבר כהן, עוזריו הראשונים, עזבו במהירות את זינווה. במקומם מונה מנחם כהני, שבמהרה התגלה כדיפלומט מוכשר ויציב באופיו. במקביל נדד המשרד הציוני החדש בעיר, עד שנקבע במיקום מיטבי, בין הבניין הרשמי של חבר הלאומים לבין אזור המלונות הגדולים והחשובים. מטעמי חסכון החליט יעקבסון לא להתגורר בזינווה דרך קבע, אלא להתארח במלונות שונים בכל פעם שביקר בעיר. זה היה סידור לא אידיאלי עבור הנציג הציוני הבכיר ליד חבר הלאומים. יורשו, נחום גולדמן, לא רק שאימץ שיטות עבודה יעילות יותר, הוא גם התגורר דרך קבע בזינווה, בסמיכות לארמון וילסון וארמון האומות.

¹ לסקירה של תהליך התמסדות הדיפלומטיה הציונית בכלל והמחלקה המדינית בפרט (ללא התייחסות לדיפלומטיה הציונית בזינווה), ראו: יגר. **תולדות המחלקה המדינית**, במפוזר; Bialer. *Israeli Foreign Policy*, pp. 20-55

בשנות ה-30 וה-40, ככל שהתבססה התנועה הציונית כך התמסד הדרג הדיפלומטי, וככל שצברו הדיפלומטים יותר ניסיון פוליטי ובירוקרטי, כך הם סיגלו שיטות עבודה מקצועיות יותר. לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה, וככל שירד קרנה של לונדון, נכנסה בהדרגה הזירה הבין-לאומית תחת כנפי המחלקה המדינית של הסוכנות. הליך ההתמקצעות של הדרג הדיפלומטי הגיע לשיאו בהקמת "בית הספר לדיפלומטים" של הסוכנות היהודית, ב-1946.

היחסים בין ההסתדרות הציונית לבין ועדת המנדטים החלו ברגל שמאל. וייצמן ואנשיו במשרד הציוני בלונדון לא הבחינו בשלהי 1924 שחברי הוועדה הושפעו מתעמולה קתולית וערבית ערב הדיון הראשון על פלשתינה-א"י, וללא לובי ציוני ליד חבר הלאומים, הוועדה תמכה בעמדה הערבית ומתחה ביקורת על טיב המהגרים היהודים בעלייה הרביעית. וייצמן נבהל מהביקורת הבין-לאומית ויצא למערכה דיפלומטית שכללה שליחת מכתבים ארוכים ומלאי פאתוס, מינוי נציג ציוני קבוע בז'נבה, והזמנה של ראפארד לטקס חנוכת האוניברסיטה העברית בירושלים. ראפארד הודה שהטקס והסיור בארץ לצד אורחיו של וייצמן הניעו אותו לתמוך בעמדה הציונית, ומאז נעשו הוא ומרבית חברי הוועדה אוהדים לציונות. ההשפעה של הביקור של ראפארד בפלשתינה-א"י על גישת הוועדה עוררה תגובות אצל שאר השחקנים המעורבים: חברי ועדה נוספים ביקשו לבקר בארץ, במיוחד לאור הניסיונות של יעקבסון לשחזר את ההצלחה והרצון של הערבים להראות לחברי הוועדה את פני הדברים מהצד שלהם. הבריטים, באופן טבעי, התנגדו לביקורים רשמיים של ועדת המנדטים, הן כי לא רצו בפיקוח צמוד מדי, והן כי לא רצו להביך את ממשלת פלשתינה-א"י. הוועדה החליטה שלא ללחוץ עליהם בנושא הזה.

פקידים במשרד המושבות סברו שהתגובה של וייצמן לביקורת ועדת המנדטים בנובמבר 1924 הייתה מוגזמת, והבריטים מסוגלים בעצמם לאזן את התמונה במועצה. אך בעיני וייצמן לא היה בכך די, ולכן שלח את יעקבסון ידידו הוותיק לז'נבה. יעקבסון כבר פרש מההנהלה הציונית ונראה היה ב-1924 שהקריירה שלו בשירות ההנהלה הציונית כבר מאחוריו. המינוי החדש שיקם את הקריירה של יעקבסון, וזימן לו הזדמנויות פוליטיות חדשות. כשהגיע לז'נבה הוא מצא שם זירה בלתי פורמלית מפותחת, שאפשרה לו, כנציג ללא מעמד רשמי בחבר הלאומים, מרחב פעולה נרחב. יעקבסון הצטיין ביצירת קשרים עם אנשי מפתח בחבר הלאומים, במזכירות החבר, בקרב מדינאים ובועדת המנדטים. יעקבסון ועוזריו, יחד עם וייצמן, שיצר קשרים יעילים עם ראפארד, לוגרד ואורטס, הגישו לוועדת המנדטים מידע חיוני, לדידם, והצליחו לשמור על אווירה אוהדת לציונות

בחבר הלאומים לאורך שנות פעילותו. גם העיתונות המקומית בז'נווה הייתה ידידותית לציונים, בעיקר בזכות הפעילות של וייצמן ויעקבסון.

וייצמן הודיע לבריטים על פתיחת המשרד הציוני בז'נווה כשישה חודשים לאחר המינוי של יעקבסון, ולאחר שהמשרד כבר היה לעובדה מוגמרת. הוא סבור שבמשרד המושבות יתנגדו להקמת המשרד, אולם, הבריטים לא עמדו בדרכם של הציונים ויעקבסון קיבל בסופו של דבר את ברכתם. החודשים הראשונים לעבודתו של יעקבסון בז'נווה היו רצופי קשיים, הן משום שהיה עליו ליצור יש מאין ולהקים נציגות ציונית במיקום חדש וללא מסורת עבר או זיכרון ארגוני עליהם יכול היה להישען; הן משום שהמשרד הציוני לא היה מוכר רשמית בחבר הלאומים; והן משום שיעקבסון התעמת עם שטיין במשרד הציוני בלונדון, שפעל באופן עצמאי בז'נווה מבלי לערב את יעקבסון. בסופו של דבר היחסים בין שני המשרדים הוסדרו, אך שטיין מעולם לא העריך את עבודתו של יעקבסון.

התקופה שבין השנים 1926-1928 התאפיינה בהיכרות הדדית בין הציונים לאנשי חבר הלאומים, בערוצים רשמיים ולא רשמיים. בערוץ הרשמי, הנהלה הציונית החלה לשלוח יותר ויותר קובלנות לוועדת המנדטים, כדי לבקש ממנה לדרבן את הממשלה בפלשתינה-א"י לפעול ביתר שאת למען נושאים שונים הקשורים בבניית הבית הלאומי היהודי. הוועדה דנה בעתירות השונות, אך לא ראתה בתקופה הזו צורך להאיץ בבריטים. בבד בד העמיקה ההיכרות בערוצים הלא רשמיים (או הרשמיים למחצה). היכרות זו כללה ביקור של משלחת הוועד הלאומי בז'נווה ומפגשים בין חברי המשלחת לאישים שונים בחבר הלאומים, וכן הרחבת הקשרים של יעקבסון עם אנשי המזכירות, חברי הוועדה ודמויות מפתח במוסדות השונים של חבר הלאומים. יעקבסון ועוזריו הפיצו עלון מידע של ההסתדרות הציונית בקרב אנשי המפתח בחבר, ארגנו מסיבות עיתונאים וערבי הקרנת סרטים של קרן היסוד.

שגרת העבודה של המשרד הציוני בז'נווה נקטעה בספטמבר 1928, בעקבות "פרשת הכותל". הרגשות הדתיים והלאומיים של יהודים ומוסלמים בפלשתינה-א"י געשו, וזרם בלתי פוסק של מכתבים, עתירות ומחאות החל להציף את ועדת המנדטים. המחלוקת סביב זכויות התפילה של היהודים בכותל המערבי נחתה על שולחן הוועדה, וחבריה תמכו בעמדת המוסלמים. התברר שהחבר ההולנדי בוועדה, ואן רייס, תמך בשיפור תנאי התפילה של היהודים באתר, ובזכות התערבותו נשמרה הגישה הכללית בוועדה מאוזנת. לאחר פרוץ מאורעות תרפ"ט ביקשו הבריטים ממועצת חבר הלאומים למנות ועדה בין-לאומית שתכריע בשאלה זכויות התפילה בכותל, וכך פטרו

עצמם מטיפול בסוגיה רגישה שעלולה הייתה לפגוע במעמד האובייקטיבי של הבריטים, לתפיסתם. הבינאום של המחלוקת בכותל שירת את הבריטים וגם את ההנהלה הציונית, שלא היה לה עניין להסתבך בסוגיה שלא הייתה בראש סדר העדיפויות שלה. הבינאום של המחלוקת בכותל שירת בסופו של דבר גם את הערבים - שהתנגדו להתערבות בין-לאומית בעניין באתר קדוש שהיה בבעלותם החוקית - משום שזכו להכרה בזכויותיהם בדוח ההמלצות של ועדת הכותל.

לאורך שנות ה-20 נהנו הבריטים מבינאום פלשתינה-א"י (בפרט, משום שהוא פתר עבורה את המחלוקת בכותל, ובכלל, משום שנתן לה לגיטימציה אימפריאלית ציבורית). אך ב-1930 מרבית חברי ועדת המנדטים אימצו את העמדה הציונית שמתחה ביקורת על התנהלות ממשלת פלשתינה-א"י לפני ובמהלך מאורעות תרפ"ט, ומתחו ביקורת גם על מסקנות ועדת שאו ועל הספר הלבן החדש שבישר על שינוי מדיניות בפלשתינה-א"י. הדוח הביקורתי של הוועדה היה לכלי ניגוח בידי מתנגדי שינוי המדינות בפרלמנט, ובכך תרם את חלקו לביטול הוראות הספר הלבן. העמדה הפרו-ציונית של הוועדה ב-1930 עוררה את זעמם של פקידים רבים במשרד המושבות כלפי החזית המשותפת של ועדת המנדטים והציונים, והיו שביקשו לסלק את יעקבסון מזינווה. אולם לדיפלומטיה הציונית לא הייתה השפעה במועצת חבר הלאומים, ושם התקבלו ההחלטות. די היה ברמז של איום מכיוון הבריטים כדי לשכנע את שר החוץ של פינלנד, המדווח על המנדטים, להתעלם לחלוטין מהביקורת של ועדת המנדטים.

בראשית שנות ה-30 נעשה יעקבסון יותר ויותר מודאג מקצב ההתפתחות המואץ של הערבים במזרח התיכון לכיוון שלטון עצמי, ודאי בהשוואה לקצב האיטי שבו התקדמו היהודים, לשיטתו, אל עבר המהפך הדמוגרפי שיהפוך אותם לגורם הדומיננטי בפלשתינה-א"י. הוא גיבש את רעיונותיו לתכנית חלוקה, שאותה אימץ גם וייצמן, שפעל באותה עת מחוץ לממסד הציוני בנתיבים שונים כדי לקדם אותה, חרף התנגדות ההנהלה הציונית. וייצמן ידע שהרעיון יתקבל בקרב היהודים והערבים רק אם יציגו אותו אחרים, ולכן ניסה לשכנע את מוסוליני לאמץ את רעיון החלוקה ולהביאה לחבר הלאומים. מוסוליני, שבאותם ימים קיווה לראות את הבריטים נסוגים מהמזרח התיכון, אימץ את רעיון החלוקה, והנחה את אנשיו בחבר הלאומים לקדם אותו. תאודולי וקטסטיני, שעד כה נתפסו בעיני הציונים כאויבים, הפכו לפתע לידידים, ופעלו מאחורי הקלעים כדי לקדם את סיום המנדט וחלוקת הארץ לשתי מדינות עצמאיות. היוזמה האיטלקית והציונית, שמלכתחילה הייתה בעלת סיכוי נמוך להצלחה, נפלה לאחר שאיטליה החלה לאבד מתמיכת חבר הלאומים בעקבות הפלישה לאתיופיה ב-1935.

באותה שנה החליף נחום גולדמן את יעקבסון כנציג הסוכנות היהודית בז'נווה. גולדמן היה במובנים רבים שונה מאוד מיעקבסון המנוח. הוא היה צעיר יותר, מקושר מאוד במוסדות התנועה ומעורב במאבק למען זכויות המיעוטים היהודיים באירופה. באותם תקופה-המחצית השנייה של שנות ה-30, התאפיינה הדיפלומטיה הציונית המקצועית בז'נווה במאבק כפול לפתרון שתי בעיות שהיו כרוכות אחת בשנייה: המצוקה היהודית באירופה ועתידה המדיני של פלשתינה-א"י. גולדמן, שפעל בז'נווה לפתרון שתי הבעיות הללו, גילם בדמותו שלב חדש בהתהוות הדיפלומט הציוני המקצועי. גם הדוחות ששלח להנהלה הציונית היו שיטתיים ומאורגנים יותר מאלה של יעקבסון, קודמו בתפקיד.

ועדת המנדטים הייתה מודאגת יותר ממצוקת היהודים באירופה מאשר בבעיית פלשתינה-א"י, והזיכרון הטרי של טבח הצבא עיראקי במיעוט האשורי ב-1933 הותיר בה חותם. חברי הוועדה לחצו כדי לשמור על שערי ההגירה לפלשתינה-א"י פתוחים, וכאשר הגישה ועדת פיל את הצעת החלוקה שלה, הם התנגדו לה, משום שלדעתם המדינה היהודית המוצעת הייתה קטנה מדי כדי לפתור את בעיית היהודים. אך מועצת חבר הלאומים, שם לבריטים הייתה השפעה ניכרת, אישרה לממשלה הבריטית להמשיך לחפש פתרונות בפלשתינה-א"י ברוח הצעת החלוקה.

בתקופה זו החלה ועדת המנדטים, כשאר המוסדות והארגונים בחבר הלאומים, לאבד מכוחה. אף על פי כן, הבריטים היו חייבים להתחשב בחבר הלאומים ובוועדת המנדטים, והם השקיעו הרבה זמן ומחשבה בשיקולים בנוגע לטקטיקה הנכונה בחבר הלאומים. בשלהי שנות ה-30 היו מרבית חברי הוועדה פרו-ציוניים לחלוטין, אך הם דאגו יותר למוניטין וליוקרה של הוועדה, וודאי שהם לא רצו שיקרה אסון נוסף למיעוט שנמצא בפיקוחם. לכן הם לא היו להוטים לסיים את המנדט, ולא בטחו בפתרון מדיני שלא יכלול את המשך הפיקוח של הוועדה. עבור הבריטים, הבינאום של פלשתינה-א"י כבר היה מטרד גדול. חברי ועדת המנדטים התנגדו לכל שינוי מדיניות שכלל חריגה, לתפיסתם, מסעיפי כתב המנדט. בקיץ 1939 נאחז וייצמן בראפארד כמוצא אחרון למאבק בספר הלבן של מקדונלד, אך ראפארד לא הצליח לגרום לוועדה, שעליה שלט ב-20 השנים האחרונות, לפרסם מחאה ברורה ואחידה נגד הספר הלבן. הממשלה הבריטית השכילה להכניס את מוריס האנקי כחבר חדש בוועדה, ששימש כמעין סוכן כפול ושיבש את תכניותיו של ראפארד. שבועות בודדים לאחר מכן פרצה מלחמת העולם השנייה והוועדה שבקה חיים, יחד עם כל חבר הלאומים.

היעלמותו של חבר הלאומים לאחר ספטמבר 1939 מעלה שאלה למחשבה: מי היה הריבון בפלשתינה-א"י בין 1939 ועד 1947, עת הועברה שאלת עתיד המנדט לאו"ם? אפשר לומר שלמעשה, אם כי לא להלכה, הבריטים היו הריבון בזמן מלחמת העולם השנייה, כשחבר הלאומים חדל מלפקח

על המנדטים, קל וחומר לאחר ה-9 באפריל 1946, היום שבו ננעל רשמית חבר הלאומים. הבריטים פעלו בפלשתינה-א"י בין 1939-1947 ללא פיקוח בין-לאומי, והתואר של המנהל הבריטי בארץ - "מנדט" - היה חסר משמעות מבחינת המשפט בין-לאומי. הוא שימש כרמז לזמניות השלטון, שארית של עולם ישן שעומד להשתנות. המעורבות האמריקאית בפלשתינה-א"י לאחר מלחמת העולם השנייה הרחיקה את האו"ם מסוגיית פלשתינה-א"י, לפחות עד ראשית 1947, אז ביקשה הממשלה הבריטית את התערבותו בפתרון הבעיה.

קשה ואף לא יהיה נכון להשוות בין גישת חבר הלאומים בכלל וועדת המנדטים בפרט למנדט בפלשתינה-א"י לבין גישתם למנדטים אחרים. המנדטים במזרח התיכון העסיקו את חבר הלאומים הרבה יותר מכל המנדטים האחרים, ולו רק בגלל אלפי הפטיציות שנשלחו לזינווה מסוריה, לבנון ופלשתינה-א"י לאורך השנים הנדונות. גם האלימות בפלשתינה-א"י, שבה התמודדו שתי תנועות לאומיות בתחרות על הגמוניה בשטח המנדטורי, חייבה את חבר הלאומים להעניק תשומת לב רבה יותר לפלשתינה-א"י ולתושבי המנדט היהודים והערבים. יתר על כן, למדינות שונות בחבר הלאומים, כמו איטליה, צרפת, פולין ורומניה, היו אינטרסים בפלשתינה-א"י. אינטרסים בין-לאומיים אלה הפכו את המנדט הבריטי בפלשתינה-א"י לייחודי. העיד על כך אורמסבי-גור בדיון בוועדת המנדטים, ביולי 1937: "בשום שטח מנדטורי אחר לא באים לידי ביטוי אינטרסים בין-לאומיים כה מקיפים ומרחיקי לכת [כמו בפלשתינה-א"י]"².

זאת ועוד, בזינווה לא הייתה נציגות של תושבי מנדטים שהשתוותה לנציגות הציונית. שכיב ארסלן, נציג הלאומיות הערבית במזרח התיכון, ניסה להתמודד עם ארבעת הדיפלומטים הבכירים בזינווה - וייצמן, יעקבסון, גולדמן וכהני - ואולי אף לחקות אותם, אבל לא יכול היה לקשרים הפוליטיים ולכישורים הדיפלומטיים של הציונים. ג'ורג' אנטוניוס, היסטוריון ודיפלומט ערבי-לבנוני, עמד על חולשת הנציגות הערבית בחבר הלאומים, בהשוואה לזו הציונית, בספרו הידוע **ההתעוררות הערבית מ-1938**:

² MPMC 32, 1937, p. 14. היו שכינו את המנדט בפלשתינה-א"י "המנדט המיוחד", משום שכתב המנדט בפלשתינה-א"י, בניגוד לנעשה במנדטים האחרים ולהוראת סעיף 22 באמנת חבר הלאומים, לא הבטיח תקופת חניכה לקראת שלטון עצמי עבור התושבים המקומיים, קרי, הערבים, אלא עבור היהודים, אלה שהיו כבר בארץ ואלה שעוד יגיעו. לדוגמה, ראו: Campbell Upthegrove. *Empire by Mandate: A History of the relations of Great Britain with the Permanent Mandates Commission of the League of Nations*. Bookman Associates: New York, 1954, p. 143

”... הפרוטוקולים של ועדת המנדטים המתמדת הם באר של מידע חד צדדי. בתוכם ימצא הסטודנט סיכום נרחב וברור של הדיונים סביב הדוחות השנתיים של המעצמות המנדטוריות בז'נווה. הוא ימצא גם חוסר שוויון מפתיע בידע ובעניין שיש [לחברי הוועדה] בציונים, בהשוואה לערבים. חברי הוועדה נהנו מהיתרונות של משרד ציוני מצויד היטב בז'נווה, שסיפק להם מידע לאורך כל השנה, בצורה ובשפה שהתאימו להם. אין ערוץ דומה בצד הערבי. [...] הפטיציות והתזכירים שנכתבו בערבית נשלחים לז'נווה [כבר] מתורגמים. לא די בתרגום פשוט כדי להפוך ערבית טובה לאנגלית או צרפתית קריאה, וידוע שלערבים של פלסטין חסרה המיומנות הנחוצה כדי להציג את הטענות שלהם בשפה זרה, והעיבוד הופך ללעג. התוצאה היא שהידע שבידי חברי הוועדה הוא חד צדדי באופן מובהק, ולכן הבחינה שלהם את המנהל במנדט נראית כאילו בוצעה ברובה על ידי תומכי הציונות”³.

הברית של ועדת המנדטים עם הציונים והאווירה האוהדת הכללית בז'נווה לא הייתה ספונטנית, אלא פרי עבודתם הקשה של וייצמן ויעקבסון. חבר הלאומים אמנם היה זירה פוליטית משנית בחשיבותה, אך זו סייעה לציונים בזירה הפוליטית החשובה יותר, בלונדון. ההיסטוריוגרפיה הציונית (וכן גם הזיכרון) התעלמו מתרומתו של חבר הלאומים למאבק הציוני למען הקמת מדינה יהודית. מחקר זה מבקש לשפר מעט את הפרספקטיבה ההיסטורית, לרבע את ”המשולש הארץ-ישראלי”.

George Antonius. *The Arab Awakening: The Story of the Arab National Movement*. London: ³ H. Hamilton, 1938, pp. 388-389

טבלאות

Moving Number	Month/Year	Italy	Netherlands	United Kingdom	Belgium	France	Japan	Netherlands	Spain	Soviet Union	Switzerland	Germany	International Labor Organization (ILO)
1	1/20	Italy	Van Bree	Ormsby-Gore	Orms	Beau	Yamaguchi	Frederic d'Aubode	Paul	Diogenes-Wiedell	Kepner	Carlson	Carlson
2	2/21												
3	3/22												
4	4/23												
5	5/24												
6	6/25												
7	7/26												
8	8/27												
9	9/28												
10	10/29												
11	11/30												
12	12/31												
13	1/1												
14	2/2												
15	3/3												
16	4/4												
17	5/5												
18	6/6												
19	7/7												
20	8/8												
21	9/9												
22	10/10												
23	11/11												
24	12/12												
25	1/13												
26	2/14												
27	3/15												
28	4/16												
29	5/17												
30	6/18												
31	7/19												
32	8/20												
33	9/21												
34	10/22												
35	11/23												
36	12/24												
37	1/25												
38	2/26												
39	3/27												
40	4/28												
41	5/29												
42	6/30												
43	7/31												
44	8/1												
45	9/2												
46	10/3												
47	11/4												
48	12/5												
49	1/6												
50	2/7												
51	3/8												
52	4/9												
53	5/10												
54	6/11												
55	7/12												
56	8/13												
57	9/14												
58	10/15												
59	11/16												
60	12/17												

טבלה מס' 1 : רשימת חברי ועדת המנדטים. מתוך : Pedersen. *The Guardians*, p. 64.

מס' המושב	תאריך
1	9-4 באוקטובר 1921
2	11-1 באוגוסט 1922
3	20 ביולי- 10 באוגוסט 1923
4	24 ביוני- 8 ביולי 1924
5 (מיוחד)	23 באוקטובר- 6 בנובמבר 1924
6	26 ביוני- 10 ביולי 1925
7	19-30 באוקטובר 1925
8 (מיוחד)	16 בפברואר- 6 במרס 1926
9	8-25 ביוני 1926
10	19-4 בנובמבר 1926
11	20 ביוני- 6 ביולי 1927
12	24 באוקטובר- 11 בנובמבר 1927
13	12-29 ביוני 1928
14	26 באוקטובר- 13 בנובמבר 1928
15	19-1 ביולי 1929
16	6-26 בנובמבר 1929
17 (מיוחד)	21-3 ביוני 1930
18	18 ביוני- 1 ביולי 1930
19	19-4 בנובמבר 1930
20	2-27 ביוני 1931
21	26 באוקטובר- 13 בנובמבר 1931
22	3 בנובמבר- 6 בדצמבר 1932
23	19 ביוני- 1 ביולי 1933
24	23 באוקטובר- 4 בנובמבר 1933
25	30 במאי- 12 ביוני 1934
26	29 באוקטובר- 12 בנובמבר 1934
27	3-18 ביוני 1935
28	17 באוקטובר- 2 בנובמבר 1935
29	27 במאי- 12 ביוני 1936
30	27 באוקטובר- 11 בנובמבר 1936
31	31 במאי- 15 ביוני 1937
32 (מיוחד)	30 ביולי- 18 באוגוסט 1937
33	19-8 בנובמבר 1937
34	8-23 ביוני 1938
35	24 באוקטובר- 8 בנובמבר 1938
36	8-29 ביוני 1939
37	21-12 בדצמבר 1939

טבלה מס' 2 : רשימת מושבי ועדת המנדטים. השורות המודגשות : מושבים שבהם התקיים דיון רשמי בפלשתינה-א"י.

מקורות ראשוניים

ארכיונים:

ארכיון מוזיאון ז'בוטינסקי, תל אביב

גנזך ויצמן, רחובות

הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים

British National Archives, Kew, Richmond

League of Nations Archives, Genève

כתבים, זכרונות ואוטוביוגרפיות:

אילת, אליהו. **יומן סן פרנסיסקו: תחילת המאבק הציוני בארגון האומות המאוחדות**. תל אביב: דביר, 1971.

ארלוזורוב, חיים. **יומן ירושלים**. תל אביב: דפוס שושני, 1949.

— **כתבים**. כרך א', תל אביב: הוצאת אי' י' שטיבל, תרצ"ד.

גולדמן, נחום. **הפרדוקס היהודי: שיחות עם ליאון אברמוביץ**. רמת-גן: מסדה, 1978.

— **זכרונות**. ירושלים: ויידנפלד וניקולסון, 1972.

דוד בן-גוריון. **זכרונות**. כרך א', ד', תל אביב: עם עובד, 1973, 1974.

וייצמן, חיים. **מסה ומעש**. ירושלים ותל-אביב: הוצאת שוקן, תשי"ב.

ז'בוטינסקי, זאב. **סיפור ימי (אבטוביוגרפיה)**. ירושלים: הוצאת ערי ז'בוטינסקי, 1947.

כהן, אלבר. **סולל**. תל אביב: עם עובד, 1975 (תרגום לעברית: אביטל ענבר. המקור הצרפתי מ-1930).

ליכטהיים, ריכרד. **שאר ישוב: זכרונות ציוני מגרמניה**. ירושלים: הספריה הציונית, 1953.

משה שרת. **יומן מדיני**. כרך 2, תל אביב: עם עובד, 1976.

פיינברג, נתן. **פרקי חיים וזיכרונות**. ירושלים: הוצאת כתר, 1985.

קיש, פרדריק הרמן. **יומן ארץ-ישראלי**. כרך א' וב', ירושלים: אחיאסף, תרצ"ט.

Amery, Leo. *My Political Life, vol. 2: War and Peace, 1914-1929*. London:

Hutchinson, 1953.

Bentwich, Norman. *England in Palestine*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & co.,

1932.

—. *My Seventy-Seven Years: An Account of My Life and Times, 1883-1960*. London:

Routledge & Keegen Paul Ltd, 1962.

Böhm, Adolf. *Die Geschichte der zionistischen Bewegung*, vol. 2, Jerusalem: Hozaah

Ivrith, 1937.

Feinberg, Nathan. *Some Problems of the Palestine Mandate*. Tel Aviv: Shoshani's

printing, 1936.

Lichtheim, Richard. *Geschichte des deutschen Zionismus*. Jerusalem: R. Mass, 1954.

Lugard, Frederick. *The Dual Mandate in British Tropical Africa*. Fifth Edition.

London: Frank Cass & Co. Ltd, 1965.

Rappard, William E. *A la mémoire de Chaim Weizmann, principal fondateur et premier*

président de l'État d'Israël: Ami de la Suisse. Boudry-Neuchâtel: Editions de la

Baconnière, 1953.

Theodoli, Alberto. *A Cavallo di Due Secoli*. Roma: La Navicella, 1950.

De Traz, Robert. *The Spirit of Geneva*. London: Oxford University Press, 1935 (French

original, 1929).

תעודות:

אדלר, כורש. **תזכיר על הכתל המערבי לוועדה המיוחדת של חבר הלאומים**, ירושלים, סיון תר"צ (אפריל 1930).

הלר, יוסף. **במאבק למדינה: המדיניות הציונית בשנים 1936-1948**. ירושלים: מרכז זלמן שזר, 1996.

נדבה, יוסף (עורך). **זאב ז'בוטינסקי- הרוויזיוניזם הציוני לקראת מפנה: קובץ מאמרים ב"ראזסוויט" לשנים 1932-1934**. תל אביב: מכון ז'בוטינסקי, 1986.

הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני 1919-1929, כרך ראשון. יהושע פרוינדליך וגדליה יוגב (עורכים), תל אביב: אוניברסיטת תל אביב והוצאת הקיבוץ המאוחד, 1975.

הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני 1919-1929, כרך שני. משה הלוי ויהושע פרוינדליך (עורכים), ירושלים: הספריה הציונית, 1985.

הפרוטוקולים של הוועד הפועל הציוני 1919-1929, כרך שלישי. משה לוי (עורך), ירושלים: הספריה הציונית, 2003.

קארפי, דניאל (עורך). **ז'בוטינסקי: איגרות**. כרך ח', תל אביב: מכון ז'בוטינסקי, 2006.

הקונגרס הציוני הראשון: דין וחשבון סטינוגראפי (מהד' 2). חיים אורלן (עורך ומתרגם). תל-אביב: ההסתדרות הציונית העולמית, 1978.

Weizmann, Chaim, *The Letters and Papers of Chaim Weizmann*, Series A. Vol. XII, XIX, New Brunswick, N.J.: Transaction Books, Rutgers University; Jerusalem: Israel Universities Press.

Stein, Leonard. *Memorandum on the Palestine White Paper of October 1930*. London: The Jewish Agency for Palestine, 1930.

—. *Memorandum on the "Report of the Commission on the Palestine Disturbances of August 1929"*. London: Jewish Agency for Palestine, 1930.

עיתונות:

דאר היום

דבר

הארץ

הירדן

העולם

חזית העם

Journal de Genève

La Gazette de Lausanne

L'Avenir Illustré

Le Réveil Juif

Nouvelle Revue Juive

The Daily Herald

The Jewish Chronicle

The Jewish Telegraphic Agency Bulletin

The League of Nations Official Journal

The Palestine Post

The Times

ספרות משנית

ספרים:

- אליאב, מרדכי (עורך). **במצור ובמצוק: ארץ-ישראל במלחמת-העולם הראשונה**. ירושלים: הוצאת יד בן-צבי, 1991.
- _____. **דוד וולפסון האיש וזמנו: התנועה הציונית בשנים 1905-1914**. תל אביב: הספרייה הציונית, 1977.
- אלפרין, אהרון. **ד"ר נחום גולדמן**. תל אביב: הקונגרס היהודי העולמי, תשל"ח.
- בנטוויטש, נחמן מתתיהו (נורמן). **חבר הלאומים והמשטר הבינלאומי החדש**. תל אביב: דביר, 1934.
- גולדשטיין, יוסי. **אוסישקין-ביוגרפיה, כרך א': התקופה הרוסית, 1863-1919**. ירושלים: הוצאת מגנס, תשנ"ט.
- גולני, מוטי וריינהרץ, יהודה. **האב המייסד: חיים ויצמן, ביוגרפיה, 1922-1952**. תל אביב: עם עובד, 2020.
- גורני, יוסף. **מדיניות ודמיון: תכניות פדרליות במחשבה המדינית הציונית, 1917-1948**. ירושלים: יד בן-צבי והספרייה הציונית, 1993.
- גראור, מינה. **ימי הצה"ר: כרונולוגיה של התנועה הרביזיוניסטית, 1923-1949**. תל אביב: מכון ז'בוטינסקי, 2013.
- דותן, שמואל. **המאבק על ארץ ישראל**. תל אביב: משרד הביטחון-ההוצאה לאור, 1981.
- ויטל, דוד. **המהפכה הציונית, כרך ב': שנות העיצוב**. תל-אביב: עם עובד, 1982.
- _____. **המהפכה הציונית, כרך ג': שלב ההכרעה**. תל אביב: עם עובד, 1991.
- כהן, אורי וחזן מאיר (עורכים). **ויצמן - מנהיג הציונות**. ירושלים: מרכז זלמן שז"ר לחקר תולדות העם היהודי, 2016.
- כהן, הלל. **תרפ"ט: שנת האפס בסכסוך היהודי-ערבי**. ירושלים: כתר ספרים, 2013.
- ליסק, משה (עורך). **תולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל מאז העלייה הראשונה: תקופת המנדט**. חלק ראשון, ירושלים: מוסד ביאליק, 1982.

- מינרבי, יצחק. **הוואתיקאן, ארץ הקודש והציונות, 1895-1925**. ירושלים: יד בן-צבי, 1985.
- עילם, יגאל. **הסוכנות היהודית: שנים ראשונות**. ירושלים: הספריה הציונית, תש"ן.
- נאמן, גולי ערד. **אמריקה, היהודים ועליית הנאציזם – תגובתם של קרובים רחוקים**. תל-אביב: עם עובד, 2006.
- פונד, יוסף. **פירוד או השתתפות: אגודת ישראל מול הציונות ומדינת ישראל**. ירושלים: הוצאת מגנס, תשנ"ט.
- פורס, יוני. **תרשום! אנחנו אומה. מוסא כאט'ם אל-חסייני, ביוגרפיה פוליטית**. תל אביב: מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה, אוניברסיטת תל אביב, 2017.
- פורת, יהושע שביט, יעקב (עורכים). **ההיסטוריה של ארץ-ישראל: המאנדאט והבית הלאומי (1917-1947)**. כרך 9, ירושלים: יד בן-צבי, 1998.
- פורת, יהושע. **ממהומות למרידה: התנועה הלאומית הערבית-פלסטינית, 1929-1939**. תל אביב: עם עובד, 1978.
- . **צמיחת התנועה הלאומית הערבית-פלסטינאית, 1919-1929**. תל אביב: עם עובד, 1976.
- פרנקל, יונתן. **דם ופוליטיקה: עלילת דמשק, היהודים והעולם**, ירושלים: מרכז זלמן שז"ר, 2003.
- פינקוס, בנימין ובנסים, דוריס (עורכים). **יהדות צרפת, הציונות ומדינת ישראל**. שדה בוקר: המרכז למורשת בן-גוריון ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 1992.
- רובינסון, רינת-יה (גורודנצ'יק). **סערה מסייעת: התנועה הרוויזיוניסטית בשנים 1925-1940**. ירושלים: יד יצחק בן-צבי ומכון ז'בוטינסקי, 2010.
- ריינהרץ, יהודה. **חיים ויצמן: עלייתו של מדינאי, 1914-1922**. כרך ב', ירושלים: הספריה הציונית, 1996.
- ריינהרץ, יהודה ושביט, יעקב. **הדרך לספטמבר 1939: היישוב, יהודי פולין והתנועה הציונית ערב מלחמת העולם השנייה**. תל אביב: עם עובד, 2013.
- שגב, תום. **ימי הכלניות: ארץ ישראל בתקופת המנדט**. ירושלים: כתר הוצאה לאור, 1999.
- שערי, דוד. **מסתם ציונות לציונות כללית: איחוד ופילוג בראשית דרכה של הציונות הכללית העולמית 1929-1939**, ירושלים: ראובן מס, 1990.

- Abdelaziz, Ayyad. *Arab Nationalism and the Palestinians, 1850-1939*. Jerusalem: PASSIA Publications, 1999.
- Barros, James. *Office Without Power: Secretary-General Sir Eric Drummond, 1919-1933*. Oxford: Clarendon Press, 1979.
- Burgess, Greg. *The League of Nations and the refugees from Nazi Germany: James G. McDonald and Hitler's victims*. London & New York: Bloomsbury Academic, 2016.
- Cleveland, William L. *Islam Against the West: Shakib Arslan and the Campaign for Islamic Nationalism*. Texas: University of Texas Press, 1985.
- Fink, Carole. *Defending the Rights of Others: The Great Powers, the Jews, and International Minority Protection, 1878-1938*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Friedman, Isaiah. *Germany, Turkey, and Zionism*. Oxford: Clarendon Press, 1977.
- Grief, Howard. *The Legal Foundation and Borders of Israel under International Law*. Jerusalem: Mazo Publishers, 2008.
- Holmes, Alison R. & Rofo, J. Simon. *Global Diplomacy: Theories, Types, and Models*. Boulder, Colorado: Westview Press, 2016.
- Kayyālī, Abd al-Wahhāb. *Palestine: A Modern History*. London: Croom Helm, 1978.
- Kubovy, Arie L. *Unity in Dispersion: A History of the World Jewish Congress*. New York: The Institute of Jewish Affairs, 1948.
- Lesch, Ann Mosley. *Arab Politics in Palestine, 1917-1939: The Frustration of a Nationalist Movement*. Ithaca & London: Cornell University Press, 1979.
- Macfadyen, David, Davies, Michael, Carr, Marilyn, Burle, John (eds.). *Eric Drummond and his Legacies: The League of Nations and the Beginnings of Global Governance*. London: Palgrave Macmillan, 2019.

- Macmillan, Margaret. *Paris 1919: Six Month that Changed the World*. London: John Murray, 2001.
- Mandel, Neville J.. *The Arab and Zionism before World War I*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1976.
- Mathews, Weldon C. *Confronting an Empire, Constructing a Nation: Arab Nationalists and Popular Politics in Mandate Palestine*. London & New York: I.B. Tauris, 2006.
- Nicault, Catherine. *La France et le sionisme, 1897-1948: Un rencontre manquée?*. Paris: Calmann-Levy, 1992.
- Pattai, Raphael. *Nahum Goldmann: His Mission to the Gentiles*. Tuscaloosa, University of Alabama Press, 1987.
- Pedersen, Susan. *The Guardians: The League of Nations and the Crisis of Empire*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Peter, Ania. *William E. Rappard und der Völkerbund: Ein Schweizer Pionier der internationalen Verständigung*. Bern: Peter Lang, 1973.
- Raider, Mark A. (ed.). *Nahum Goldmann: Statesman Without a State*. New York: SUNY press, 2009.
- Ranshoen-Wetheimer, Egon. *The International Secretariat: A Great Experiment in International Administration*. Washington: Carnegie Endowment for international Peace, 1945.
- Reiter, Yitzhak. *Contested Holy Places in Israel-Palestine: Sharing and Conflict Resolution*. Milton: Routledge, 2017.
- Sluga, Glenda & Clavin, Patricia (eds.). *Internationalisms: A Twentieth-Century History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- Tollardo, Elisabetta. *Fascist Italy and the League of Nations, 1922-1935*. London: Palgrave-Macmillan, 2016.
- Walters, Francis Paul. *A History of the League of Nations*. Oxford: Oxford University Press, 1960.

Zander, Walter. *Israel and the Holy Places of Christendom*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1971.

מאמרים:

אברהם, דורון. "תחיקת עבודה וביטוח סוציאלי: מדיניותה של ממשלת המנדט". בתוך: אבי בראלי ונחום קרלינסקי (עורכים). **כלכלה וחברה בימי המנדט: 1918-1948**. שדה-בוקר: מכון בן-גוריון, 2003, עמ' 519-552.

אלסברג, פאול אברהם. "האוריינטציה של מדיניות ההנהלה הציונית ערב מלחמת העולם הראשונה, 1911-1914". **ציון כב' (ב-ג)**, 1957, עמ' 149-176.
בנבסה, אסתר. "עתונים בקושטא ובסלוניקי בשירות הציונות, 1908-1914". **קשר** 4, נובמבר 1988, עמ' 11-21.

דובנוב, אריה וגולני, מוטי. "מפגשים קולוניאליים בתקופת המנדט". בתוך: דובנוב, אריה וגולני, מוטי (עורכים). **ישראל: כתב עת לחקר הציונית ומדינת ישראל, היסטוריה, תרבות, חברה** 27-28, 2021, עמ' 1-11.

ויינר, חנה. "המדיניות הציונית בתורכיה עד 1914". ישראל קולת (עורך), **תולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל מאז העלייה הראשונה, חלק ראשון: התקופה העות'מאנית**. ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים ומוסד ביאליק, 1990, עמ' 257-349.
טורי, יעקב. "בריאית 'העולם' - עיתונו של הרצל". **זמנים: רבעון להיסטוריה**, 1981, עמ' 50-67.
כהן, גבריאל. "רעיון חלוקת ארץ-ישראל ומדינה יהודית 1933-1935 (במגעי איטליה, ממשלת בריטניה, התנועה הציונית והמנהיגות הערבית)". **הציונות**, ג', 1973, עמ' 346-417.
פיינברג, נתן. "על גישתם של חברי ועדת-המנדאטים למנדאט הארצישראלי". **גשר**, 2-3 (79-80), 1973-4, עמ' 96-106.
קארפי, דניאל. "פעילותו המדינית של וייצמן באיטליה בשנים 1923-1934". **הציונות**, ב', 1971, עמ' 169-207.

Arielli, Nir. "Italian Involvement in the Arab Revolt in Palestine, 1936-1939". *British Journal of Middle Eastern Studies* 35 (2), 2008, pp. 187-204.

Freundlich, Yehoshua. "First Debate on Palestine in Permanent Mandates Commission of the League of Nations". *Studies in Zionism* 5, April 1982, pp. 115-128.

- Golani, Motti. "'The Meat and the Bones': Reassessing the Origins of the Partition of Mandate Palestine". In: Arie Dubnov & Laura Robson (eds.). *Partitions: A Transnational History of Twentieth-Century Territorial Separatism*. Stanford, California: Stanford University Press, 2019, 85-108.
- Granick, Jaclyn. "Les associations juives à la Société des Nations, 1919-1929: l'accès sans l'influence". *Relations Internationales* 151, 2012/3, p. 103-113.
- Gribetz, Jonathan. "The Question of Palestine Before the International Community, 1924: A Methodological Inquiry into the Charge of 'Bias'". *Israel Studies* 17(1), 2012, pp. 50-77.
- Kahlert, Torsten. "Pioneers in International Administration: A prosopography of the Directors of the League of Nations Secretariat". *New Global Studies* 13 (2), 2019, pp. 190-227.
- Kirchner, Andrea. "Ein Vergessenes Kapitel Jüdischer Diplomatie: Richard Lichtheim in Den Botschaften Konstantinopels (1913-1917)". *Naharaim* 9 (1-2) ,2015, pp. 128-150.
- Kolinsky, Martin. "Premeditation in the Palestine Disturbances of August 1929?". *Middle Eastern Studies* 26 (1), 1990, pp. 18-34.
- Nicault, Catherine. "L'acculturation des israélites français au sionisme après la Grande Guerre". *Archives Juives* 39 (1), 2006, pp. 9-28.
- Mctague, John J. "Zionist-British Negotiations over the Draft Mandate for Palestine, 1920". *Jewish Social Studies* 42 (3/4), 1980, pp. 281-292.
- Ofer, Pinhas. "The Commission on the Palestine Disturbances of August 1929: Appointment, Terms of Reference, Procedure and Report". *Middle Eastern Studies* 21 (3), 1985, pp. 349-361.
- Pedersen, Susan. "Back to the League of Nations". *The American Historical Review* 112 (4), 2007, pp. 1091-1117.

- . "The Impact of League Oversight on British Policy in Palestine", in: Rory Miller (ed.). *Britain, Palestine and Empire: The Mandate Years*. Farnham, Surrey, England; Burlington, Vermont: Ashgate (2010), p. 39-65.
- . "The Meaning of the Mandate System: An Argument". *Geschichte und Gesellschaft*, 32 (4), Oct.-Dec. 2006, pp. 560-582.
- Reinharz, Jehuda. "Zionism and the Great Powers: A Century of Foreign Policy". In: *The Leo Baeck Memorial Lecture* 38. New York: Leo Baeck Institute, 1994, pp. 3-32.
- Tollardo, Elisabetta. "International Experts or Fascist Envoys? Alberto Theodoli and Pietro Stoppani at the League of Nations". *New Global Studies* 10 (3), 2016, pp. 283-306.
- Wheatley, Natasha. "Mandatory Interpretation: Legal Hermeneutics and the New International Order in Arab and Jewish Petitions to the League of Nations". *Past and Present* 227 (1), May 2015, pp. 206-248.

Abstract

This research portrays the story of the Zionist diplomatic arena in Geneva, the seat of the League of Nations, during 1919-1939. It includes an analysis of the activities and working methods of the principal professional Zionist diplomats, first and foremost, Victor (Avigdor) Jacobson (1869-1934), and to a lesser extent, his successor, Nahum Goldmann (1895-1982). Both diplomats were entrusted with advancing the interests of the World Zionist Organization (WZO) in the League of Nations, the legal sovereign in British-mandated Palestine. This analysis of Zionist diplomatic activities includes an evaluation of their successes and failures, the ramified networks of influential officials, statesmen, and journalists, and informal behind-the-scenes meetings in corridors, lounges, and cafés.

I examine the various ways in which professional Zionist diplomats saw the role of the League of Nations in relation to Palestine and the various ways in which the Permanent Mandate Commission (PMC) was asked to intervene in the construction of the Jewish National Home. These questions lead to an exploration of the square relations between the British, the Zionists, the Arabs, and the League of Nations.

The Zionist Office in London failed to notice that the PMC members were influenced by anti-Zionist Catholic and Arab propaganda on the eve of the first discussion on Palestine in 1924, and without a Zionist lobby at the League of Nations, the commission supported the Arab position and criticized Jewish immigrants for failing to become a constructive element in Palestine.

Alarmed by this international criticism, Chaim Weizmann, the president of the WZO, embarked on a diplomatic campaign and decided to appoint a permanent Zionist representative in Geneva, Victor Jacobson, a veteran Zionist diplomat and an old friend. Jacobson (and Goldmann, who replaced him after his death in 1934) excelled in making contacts with key members of the League - in the secretariat, among statesmen, and in the PMC.

Since 1925, the Zionist administration began sending more and more complaints to the PMC, asking it to urge the government in Palestine to hasten the construction of the Jewish National Home. By 1930, most members of the PMC were sympathetic to the Zionist cause, and harshly criticized of the conduct of the Palestine government before and during the violent events of 1929, as well as the conclusions of the Shaw Commission and the new White Paper announcing a change of policy in Palestine.

In late 1930's, the PMC, like other institutions of the League of Nations, began to lose its influence. By then most PMC members were completely pro-Zionist, but after the Assyrian massacre, following Iraqi independence in 1933, they were not eager to end the British mandate in Palestine, nor did they trust any political solution that would not include the continued PMC supervision.

TEL-AVIV UNIVERSITY

THE LESTER & SALLY ENTIN FACULTY OF HUMANITIES

THE CHAIM ROSENBERG SCHOOL OF JEWISH STUDIES AND
ARCHEOLOGY

STATELESS DIPLOMATS: THE ZIONIST MOVEMENTS' EMISSARIES TO
THE LEAGUE OF NATIONS, 1919-1939

THESIS SUBMITTED FOR THE DEGREE "DOCTOR OF PHILOSOPHY" BY
ERAN SHLOMI

UNDER THE SUPERVISION OF PROFESSOR MOTTI GOLANI

SUBMITTED TO THE SENATE OF TEL AVIV UNIVERSITY

NOVEMBER 2021

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: ליאל בארט / תאריך: 11/07/2024 00:27 / מספר

בקשה: 2627165

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

באר שבע

רחוב:

דבורה הנביאה

מספר בית:

7

כניסה:

א

מיקוד:

1

קיימת קרבה למונח/ת:

ליאל

שם פרטי:

בארט

שם משפחה:

ת.ז.

סוג זיהוי:

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

058

קידומת טלפון נייד:

טלפון קווי:

02

קידומת טלפון:

Liellebarth627@gmail.com

דוא"ל:

סבא שלי

סוג קרבה:

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

רחוב משה בארט

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Moshe Barth Street

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

10/01/1926

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

כ"ה טבת תרפ"ו

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

18/03/2021

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

ו' ניסן תשפ"א

איתור מוצע:

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

ניצול שואה שעלה לארץ מתחושת אהבה לעם היהודי

הסבר על שם הרחוב המוצע:

משה בארט היה ניצול שואה שנולד בפולין ואיבד את רוב משפחתו בשואה. כשהוא עלה לארץ, לאחר פטירתה של אשתו, הוא נאם לעיתים קרובות ביד ושם ובתי ספר, כדי להעביר לדורות הבאים את המשמעות של מדינה יהודית והחשיבות של אחדות בעם שלנו.

פ"נ

משה בארט

בן אברהם יצחק ואסתר ז"ל

שנרצחו בשואה

ניצול שואה

אבינו סבנו וסבא רבא חייק

איש צנוע מלא שמחת חיים

רימנוב - ניו יורק - ירושלים

נולד כ"ב טבת תרפ"ו

נלב"ע"ו' ניסן תשפ"ד

בן 98 במותו

תנצב"ה

זכרון לאחיו פנחס ולאחותו פייגה

שנרצחו בשואה

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: שלמה זלמן קאלוס / תאריך: 22/08/2024 17:16 /

מספר בקשה: 2721981

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

הרב מוצפי יעקב

מספר בית:

21

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונצח/ת:

1

שם פרטי:

שלמה זלמן

שם משפחה:

קאלוס

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

[REDACTED]

טלפון נייד:

[REDACTED]

קידומת טלפון נייד:

058

טלפון קווי:

6255691

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

nak583251031@gmail.com

סוג קירבה:

בן

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

שינוי שם רחוב קיים

שם הרחוב הקיים:

הרב יעקב מוצפי

שם רחוב מוצע:

שלום ש. רוטם

שם הרחוב המוצע באנגלית:

shalom s. rothem

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

16/12/1912

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

ז' טבת תרע"ג

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

17/12/1999

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

ט' טבת תש"ס

איתור מוצע:

התגורר ברחביה

רצוננו להנציח במקום רחוב יעקב מוצפי

אם לא אפשר בכל מקום אחר בירושלים [בתיאום]

הערות:

מאחר וישנם בירושלים שני רחובות בשם "רחוב מוצפי" [סלמן ויעקב] הדבר גורם לבלבול רב בדברים רבים כגון מערכת הביטחון וההצלה [וכבר היו סיפורים מסוכנים של החלפה בין הרחובות], הדואר, מוניות, וכדו' נבקש מאוד לשנות את שם הרחוב בו מתגוררים אנו ובפרט שנכד המונצח משמש כרב הקהילה המקומית,

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

ממיסדי פא"י בישראל, יקיר ירושלים, פעל למען הדת

הסבר על שם הרחוב המוצע:

שלום שכנא רותם-רוטנברג (תרע"ג, 1913 - ט' בכסלו תש"ס, 18 בנובמבר 1999) היה ממייסדי פועלי אגודת ישראל בארץ ישראל, סמנכ"ל משרד הפנים בישראל ויושב-ראש החברא קדישא "קהילת ירושלים" בירושלים. במשך עשרות שנים היה מראשי פעילי הציבור למען מוסדות הדת ועולם התורה בישראל. יקיר ירושלים. היה מקורב לחזון איש, ועל פי עצתו נשאר בשירות הציבורי. לאחר קום המדינה שירת בתפקידים ציבוריים שונים. בין השאר היה יושב ראש החברה קדישא בירושלים. שימש בתפקידים שונים במשרד הפנים, ולבסוף כיהן כסמנכ"ל המשרד. כחוקרה על פעילותו קיבל בשנת תש"מ (1980) את "פרס השירות לציבור", ובשנת תשנ"א (1991) קיבל את אות "יקיר ירושלים", אליה העתיק את מגוריו. בהיותו איש צנוע שהתרחק מן הפרסום נותרה רוב פעילותו מאחורי הקלעים ולא דווחה בעיתונות הדתית והחרדית.

שכנא רותם

הרב רותם בתפילה

שלום שכנא רותם-רוטנברג (תרע"ג, 1913 - ט' בכסלו תש"ס, 18 בנובמבר 1999) היה ממייסדי פועלי אגודת ישראל בארץ ישראל, סמנכ"ל משרד הפנים בישראל ויושב-ראש החברה קדישא "קהילת ירושלים" בירושלים. במשך עשרות שנים היה מראשי פעילי הציבור למען מוסדות הדת ועולם התורה בישראל. יקיר ירושלים.

תוכן עניינים

ביוגרפיה

משפחתו

קישורים חיצוניים

הערות שוליים

ביוגרפיה

שכנא רותם נולד לחיים-יעקב ופני רוטנברג בפרנקפורט שבגרמניה. למד בישיבת הרב ברויאר. בשנת תרצ"ד (1934) עלה לארץ ישראל והתיישב בבני ברק. בין השנים תרצ"ז - תש"ט (1937–1949) שימש גזבר ומנהל חשבונות של המועצה המקומית של בני ברק. בשנת תרצ"ז (1937), כשבני ברק הוכרזה כמועצה מקומית, עיצב רותם את סמלה של העיר - שחר עולה בין שני לוחות הברית. במאורעות תרצ"ו-תרצ"ט ארגן "ההגנה" מחלקה מיוחדת של חברים דתיים להגן על בני ברק, ועימם נמנה גם רותם (אז: רוטנברג).

רותם היה מקורב לחזון איש, ועל פי עצתו נשאר בשירות הציבורי. לאחר קום המדינה שירת בתפקידים ציבוריים שונים. בין השאר היה יושב ראש החברה קדישא בירושלים. שימש בתפקידים שונים במשרד הפנים, ולבסוף כיהן כסמנכ"ל המשרד.

במסגרת תפקידיו השונים היה פעיל מרכזי בהקמתם ופיתוחם של מוסדות תורה ומבני דת בישראל - ישיבות, כוללים, בתי כנסת, מקוואות, וכן מפעלים וארגונים להפצת יהדות. את חלקם יזם ולאחרים סייע וקידם תוך הפעלת קשריו עם הרשויות^[1]. היה קשור לגדולי התורה, ובהם הרב שך, הרב שלמה זלמן אוירבך^[2] והרבי מצאנז. הרבנים וראשי הישיבות ראו בו נציג אישי והטילו עליו משימות שונות, רובן חשאיות. למרות שהיה איש תנועת פא"י פעילותו הייתה על-מפלגתית וחצתה מגזרים וחוגים בציבור החרדי והדתי.

כהוקרה על פעילותו קיבל בשנת תש"מ (1980) את "פרס השירות לציבור", ובשנת תשנ"א (1991) קיבל את אות "יקיר ירושלים", אליה העתיק את מגוריו.

בשנות ה-70 יזם את הדף להסברה יהודית "דע את יהדותך" שהופיע במשך שנים בעיתון מעריב, בעריכתם של שמואל חסידה ומשה גרילק. הוא היה אחראי למימונו של המיזם ולשם כך גייס תרומות ברחבי בעולם.

בהיותו איש צנוע שהתרחק מן הפרסום נותרה רוב פעילותו מאחורי הקלעים ולא דווחה בעיתונות הדתית והחרדית.

משפחתו

באמצע שנות ה-30 נישא ליפה. בניו הם עורך הדין יחזקאל רוטנברג (חתנו של הרב דב כץ), רחל ברנד, פנחס רותם (חתנו של ג'ק לונצ'ר מלונדון) וחבר הכנסת דוד רותם.

קישורים חיצוניים

- צבי כספי, על ר' שלום שכנא רותם זצ"ל (<http://www.shaalvim.co.il/torah/maayan-article.asp?id=464>), **המעין** טבת תשע"א

הערות שוליים

- הרב שמחה קוק העיד עליו ש"בכל שנות המדינה לא היה אדם שתרם כמוהו להקמת עולם התורה בישראל" (צבי כספי, "המעין", טבת תשע"א).
- הרב אורבך היה מכנהו "מיין אופיצר" – קצין המבצעים שלי ("המעין", שם).

הערך באדיבות
ויקיפדיה העברית,
קרדיט (<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A9%D7%9B%D7%A0%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%AA%D7%9D>),
רשימת התורמים (<https://he.wikipedia.org/w/index.php?title=%D7%A9%D7%9B%D7%A0%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%AA%D7%9D&action=history>)
רישיון cc-by-sa 3.0

דף זה נערך לאחרונה ב־10 באוגוסט 2020, בשעה 14:50.

חלק מתכני אתר זה מקורם בוויקיפדיה העברית. דף שמצויין בסופו ו/או בתחילת הגרסאות הקודמות שלו כי מקורו בוויקיפדיה העברית, הטקסט בדף מוגש באדיבות ויקיפדיה העברית בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0. (ניתן לעיין שם בדף המקורי, וברשימת התורמים). תכנים אחרים שנוצרו באתר זה ומתפרסמים בו בלא שמצויין עליהם במפורש אחרת - כל הזכויות עליהם שמורות למכון חכמת התורה (בע"מ, חל"צ), המכון מעניק רשות לשימוש אישי (לא מסחרי ולא ציבורי) בתכנים אלו. יתכן וישנם תנאים נוספים, ראה הבהרה משפטית.

דף זה נצפה 787 פעמים.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: אסתר ברוך / תאריך: 14/08/2024 08:44 / מספר

בקשה: 2701629

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	אביזוהר
מספר בית:	8
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונח/ת:	1
שם פרטי:	אסתר
שם משפחה:	ברוך
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	054
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	nebaruch@gmail.com
סוג קרבה:	רעייה

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	נסים ברוך
שם הרחוב המוצע באנגלית:	Nissim Baruch
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

31/01/1932

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

כ"ד שבט תרצ"ב

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

01/03/2021

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

י"ח אדר תשפ"א

איתור מוצע:

שכונת עזרת ישראל . רחוב דובנוב.

הערות:

ראה פירוט תולדות חיים בויקיפדיה: נסים ברוך

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

כלכלן. יליד ירושלים מדורות

הסבר על שם הרחוב המוצע:

מנכ"ל האוצר, מנכ"ל הביטוח הלאומי. בית"רי ואיש אצ"ל

עבודות של נסים ברוך בנושא ירושלים ולעיריית ירושלים

בנושאי תכנון, ארגון, היטלים ועוד. ייעוץ קבוע לעירייה בתקופת ראש העיר סדי קולק, ואהוד אולמרט

- 1965 – לגזברות עיריית ירושלים – בחינת צורת הארגון של יחידת התקציבים בעירייה
- 1969 – הערכת שינויים במצבם הכלכלי של ערבי מזרח ירושלים – 1967-1969 – העבודה הוגשה לאונסק"ו חתמה להערכה רבה במסדות האו"ם.
- 1969 – למחלקה לשיפור פני העיר ירושלים – תכנון המבנה הארגוני של המחלקה
- 1971 – תכנון איזורי רישום – הזרם הממלכתי והזרם הממלכתי דתי
- 1971 – סקר פיסה של כל בתי הספר היסודיים
- 1972 – חבר בוועדה המייעצת לראש העיר ירושלים – בנושא שירותי משפחה וקהילה
- תכנית יישום כוללת (תיאור תפקידים חדשים נהלים ותדריכים) (במסגרת תכנות) והפעלתה בלשכת הסעד בירושלים.
- 1974 – לחברת רסקו בירושלים – בדיקת כדאיות לשימוש קרקע שונים במגרשים שבידיהם.
- 1975 – מחלקת החינוך של עיריית ירושלים – הצעת עבודה לתכנית אב למערכת החינוך היהודי בירושלים
- 1975 – תכנית כיכר ציון המורחבת – בדיקה כלכלית
- בדיקת התכנית למשכנות שאננים וימין משה.
- מרכז מסחרי ואזרחי – רמות
- 1990 – לתשואות לפיתוח ירושלים – פרויקט עמק ציון – כביש 4 – צומת בייט – פיג'י מתח תע"ש
- 1997 – פיג'י פסולת שיפוצים היבטים כלכליים
- 1997-99 היטל לסלילת כבישים – חוק עזר חדש וחישוב ההיטל – במסגרת תכנית אב
- 1995-2000 – עריכת כתבי עמדה והתייחסות לנושאים רבים לפי ייעוץ קבוע לעיריית ירושלים
- לחברה הכלכלית לירושלים – בשנת 1975 – מדיניות מכירה והשכרה

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מאיר נקש / תאריך: 12/08/2024 10:20 / מספר

בקשה: 2697623

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

נכר ספרא

מספר בית:

1

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

2

שם פרטי:

מאיר

שם משפחה:

נקש

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

052

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

meir_na@jerusalem.muni.il

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

קרפל ליפא

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1899
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	א' שבט תר"ס
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	01/08/1915
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ב אב תרע"ה
איתור מוצע:	בשכונת פת ברחוב הקטן ללא שם סמוך לסמטת שמואל פינלס ז"ל שהיה שותפו בפרוייקטים ציוניים שונים/
הערות:	תאריך הלידה שנכתב אינו התאריך נכון. משום מה לא ניתן להכניס תאריך לידה הקודם ל1900
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	מנהיג ציוני. נשיא הקונגרס הציוני הראשון
הסבר על שם הרחוב המוצע:	מנהיג ציוני. נשיא הקונגרס הציוני הראשון

לידה

[17 בנובמבר 1830](#)

[טישמייניצה](#), [גליציה](#), [האימפריה האוסטרית](#)

פטירה

[2 באוגוסט 1915](#) (בגיל 84)

[וינה](#), [האימפריה האוסטרו-הונגרית](#)

קרפל ליפה או **ד"ר קרל קרפל ליפה** (בכתיב **לועזי**: **Karpel Lippe** או **Karl Karpel Lippe** ; שמו העברי: **נתן פתחיה**; **17 בנובמבר 1830**, **סטניסלב**, **גליציה** – **2 באוגוסט 1915**, **וינה**) היה **רופא** ו**פובליציסט יהודי-גליציאני** שהתגורר מרבית חייו ב**רומניה**, עסקן ומנהיג **ציוני** בולט ב**יאשי**, זקן **הקונגרס הציוני העולמי** הראשון ונשיאו.

ביוגרפיה

[[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

נתן פתחיה ליפא או קרפל ליפה נולד ב**סטניסלב** שב**גליציה**, בנו של ברוך משה ליפא. למד **רפואה בלבוב**, אך את תואר ה**דוקטור** ברפואה קיבל בשנת **1869** מ**אוניברסיטת ארלנגן**. הוא התיישב ביאשי בשנת **1860**, ונשאר בה יותר ממחצית המאה. היה מראשי **הקהילה היהודית** המקומית, מעורב ומעורה בה, הן כרופא העניים והן כעסקן, שייסד בין היתר את סניף "**בני ברית**" המקומי ואת המועדון הספרותי "**אהל שם**". תפקידים נוספים שבהם החזיק היו האפוטרופוס של **בית היתומים** ע"ש **הברון יעקב נוישוצ** ומנהל בית הספר למסחר "ד'ונימאה" (Junimea). הצטרף לתנועת **חובבי ציון**, היה אחד ממנהיגיה ברומניה והשתתף ב**וועידת קטוביץ** ב-**1884**. קרפל כתב בגרמנית סדרת מאמרים על **התנ"ך** ו**התלמוד**. כמו כן כתב מאמרים רבים בגנות **האנטישמיות** ונגד **התבוללות יהודי רומניה**. בין ספריו: "מאבק היהודים למען אמנציפציה" (1869, ברומנית); חוברת לבעיית יהודי רומניה לרגל כינוס הקונגרס של המעצמות ב**ברלין** (1878, בגרמנית); חוברת לעניין עלילת הדם בטיסה - אסלר, וכן כתב הרבה כנגד **המומר אהרון ברימן** ("ד"ר יוסטוס"). בספרו בגרמנית על "הסימפטומים של מחלת הנפש האנטישמית" (**1887**) התווכח עם

הדורשים להתבולל או [להגר](#). כתב ונאם על בעיות הדת היהודית ויחסה ל**נצרות**, ופרסם ספר על **הבשורה על-פי מתי**, שבו שלל את האשמה שהיהודים **צלבנו את ישו** (1889).

כשהופיע ספרו של הרצל "**מדינת היהודים**" בשנת 1896, פרסם ליפה מאמר ביקורת, שבו הביע את התנגדותו ל**מדינה** יהודית ב**ארץ ישראל**, שכן העדיף שהמתיישבים בארץ ישראל יהיו אזרחים **טורקים** בעלי **שלטון עצמי**. למרות זאת, הצטרף ל**תנועה הציונית**.

בשנת 1897 שימש כנשיא **הקונגרס הציוני הראשון**, שהיה זקן הצירים (נציגת אחרת של עירו **קלרה הירשנזון** הייתה הנציגה הצעירה בקונגרס). בנאומו פתח את הקונגרס. הוא נאם במשך 30 דקות. התרגשות גדולה עברה בקהל כאשר אמר: "ברוך אתה אדוני אלוהינו מלך העולם **שהחיינו** וקיימנו והגיענו לזמן הזה". ליפה מסר את פטיש היושב־ראש להרצל ואמר "הדבר היחיד שאנו זקוקים לו הוא מולדת", מה שהביא לסערת תשואות מהקהל^[1].

דוקטור ליפה פרסם מאמרים גם בעיתונות העברית והארץ ישראלית, חלקם בתחום הרפואה^[2], חלקם דיווחים על הקורות את יהודי רומניה^[3] וחלקם על יהדות העולם. בשנת 1911 פרש ל**עיירה פשמישל שבפולין**, שם התגורר עד 1914, אז עבר ל**ווינה**, ושם הלך לעולמו שנה לאחר מכן. הוא הותיר אחריו שתי בנות ונכדים.

אחיו, חיים דוד ליפה, היה מו"ל וביבליוגרף שפעל בווינה, היה בעל הוצאה לאור יהודית, שהוציאה כמה יצירות פופולריות. ערך לקסיקון ביבליוגרפי של ספרות יהודית מודרנית.

על **שמו** של ד"ר קרפל ליפה נקראו רחובות ב**תל אביב**, ב**גבעת שמואל** וב**קריית חיים**.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: בליינש מקונן / תאריך: 17/06/2024 16:38 / מספר

בקשה: 2586070

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	נס ציונה
רחוב:	זיו יוסף
מספר בית:	1
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונח/ת:	1
שם פרטי:	בליינש
שם משפחה:	מקונן
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	050
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	belaynesh.m@gmail.com
סוג קרבה:	נכדה של כהן הכהנים קייס יצחק יאסו

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	ליקה כהנת יצחק יאסו
שם הרחוב המוצע באנגלית:	like kehanat Aba Yitshak Eyassu
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

29/12/1900

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

ח' טבת תרס"א

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

01/01/1995

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

א' שבט תשנ"ה

איתור מוצע:

רחוב או כיכר מרכזי שנגיש לכל עובר-ושב בעיר ירושלים הקדושה שליקה כהנת אבא יצחק יאסו התפלל לשלומה ולשלום עמה.

הערות:

לסבא שלי היו שמות וכינוים רבים קיים אבא יצחק, ממהרי (שפירשו מורי ורבי) יצחק, מלאכי שלם- מלאך השלום ועוד משום שהוא מלא תפקידים כל כך רבים ומגוונים לצד הדביקות בתלימוד תורה ופסיקה בהלכות ובשמירה על כל המצוות.

חשוב לי לציין שסבא שלי יצא מביתו והוביל את עמו למסע הרגלי למסע בהיותו בן 82, בפברואר 1980 במדברות סודן צעד בראש השיירה בעודו נושא על כתפיו ספר התורה "אוריט", מעבר לקשיים השונים בדרכו נכלא בבית הסוהר.

עם הגעתו ארצה בפברואר 1982, כרע על ברכיו נישק את האדמה ואמר "הגעתי לציון לארץ הקדושה, כעת אני מוכן למוות".

הוא קיבל את ההלכה הנהוגה בישראל בפתיחות ואף ציווה את עמו להשתלב ולחיות יחד עם אחים ואחיותיו בישראל. במרץ 2016, ספר התורה "אוריט" בת 400 שנה ששימשה אבא יצחק ושלושה דורות נתרם לספריה הלאומית. "ספר תורה יצאה מציון ועליה לחזור לציון". אמר !!!! ליקה-כהנת אבא יצחק הינו היחיד מבין המנהיגים הרוחניים של הקהילה האתיופית שזכה לקבורה בהר המנוחות בירושלים לצד כל הצדקים וגדולי דור על פי בקשתו בארץ הקדושה. יהי זצ"ל ברוך !!!

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

אבא יצחק אייסו- מנהיג רוחני של יהודי אתיופיה

הסבר על שם הרחוב המוצע:

מדובר במנהיג רוחני גדול שהנהיג את עמו יהודי אתיופיה שחיו במחוז טיגראי ו-וולקייט כמו כן בארץ במשך 68 שנה. לאורך כל חייו זכה לכבוד והערכה רבה גם בקרב הקהילות השונות וצמרת ההנהגה שלהן. על פועלו על מנהיגותו ויכולתו המיוחדת בהשכנת-שלום בין העמים, זכה לשם תואר כבוד "מלאקה-סלאם"- "מלאך השלום". גם בארץ זכה לכבוד והערכה ע"י רה"מ דאז מנחם בגין וע"י הרבנים הראשיים לישראל ומנהיגים שונים בישראל. ליקה-כהנת אבא יצחק ידוע בתפילות המיוחדות שלו ורק לו ניתן ולא לאחרים...אומרים כשאבא יצחק מתפלל בריכוז מוחלט ובאופן נדיר שעד כדי כך שפניו היו מאירים כנפיו של משה רבינו במעמד הר סיני.

אבא יצחק יאסו – המלצה להנצחתו בירושלים

שמי מיכה פלדמן, ומזה ארבעים שנה אני מקדיש את חיי לעלייתם וקליטתם של יהודי אתיופיה, בשנים 1982-1987 הייתי מנהל פרויקט קליטת עולי אתיופיה בסוכנות היהודית, בשנים 1988-1994 הייתי מנהל האגף לעלייה מאתיופיה, כולל שרות של 18 חודשים כראש משלחת הסוכנות היהודית באדיס אבבה. שליחותי זו הגיעה לשיאה ב"מבצע שלמה" שהתקיים בשנת 1991. מאז שנת 1998 ועד היום אני משמש כמנהל היחידה לעולי אתיופיה בארגון סלע המסייע למשפחות עולים מכל העולם אשר חוו טרגדיה לאחר עלייתם ארצה.

עם כניסתי לתפקידי הראשון בקיץ 1982 כמנהל פרויקט קליטת עולי אתיופיה בסוכנות היהודית, היה אחד הביקורים הראשונים שלי למרכז הקליטה בעתלית. שם זכיתי להיפגש עם המנהיג הרוחני, הקס הגדול של יהודי טיגראי, קס יצחק יאסו. מן הרגע הראשון לפגישתנו הוקסמתי מן האיש. ראיתי מולי אדם צנום חרוש קמטים, יושב זקוף בכיסאו וכולו אומר אהבת הבריות. עיניו הבהירות ריתקו אותי ולא יכולתי להסיר עיניי ממנו. הוא סיפר על הדרך הקשה שעשו הוא ובני ביתו מאתיופיה לסודן ועל הקושי והסכנות בדרך ובמחנות הפליטים. במהלך כל השיחה הסביר אבא יצחק איך עמדו בני הקהילה בקשיים, איך בזכות אהבתם לירושלים הצליחו לעמוד בהם על אף הקורבנות שנאלצו להקריב.

בשלב מסוים הציעה מנהלת מרכז הקליטה שהקס יביא את ספר האורית (ספר התורה של יהודי אתיופיה) אותו נשא מאתיופיה לסודן ובסופו של דבר לארץ ישראל. הוא יצא ולאחר מספר דקות שב ובידו חבילה גדולה מכוסה בד. עיניו קרנו מאושר כאשר הניח את המשא הכבד על השולחן והחל לקלף את כיסויי הבדים מן הספר הקדוש. ניתן היה לחוש את הקדושה במקום. בשלב מסוים הורשיתי להתקרב ואף לגעת בספר הקדוש.

עבורי היה ביקור זה בביתו הארעי של אבא יצחק יאסו רגע מכונן. בזכות אישיותו וההילה ששרתה סביבו, ובזכות תיאוריו את מסירות הנפש של בני הקהילה, התאהבתי באנשים אלה. באותם רגעים מכוננים החלטתי לקשור את גורלי לקהילת "ביתא ישראל" ולהקדיש לה את חיי.

במהלך השנים הבאות לא ויתרתי על אף הזדמנות לבקר את אבא יצחק יאסו ראשית במרכז הקליטה ובהמשך במגורי הקבע בדירתו שבקריית גת. בשיחותיי אתו לא ביקש אף פעם דבר לעצמו אלא הביע דאגה לקהילה כולה. הוא דיבר על הצורך להאיץ את עלייתם של מי שנותרו מאחור הן באתיופיה והן בסודן, הוא העלה בפני את חששותיו לגבי מצבן של המשפחות שכבר חיו בארץ אך

נתקלו בבעיות הן בתוך הקהילה והן בכלל החברה הישראלית. הוא תמיד ידע להבהיר את דבריו ותיבל אותם בפתגמים בעלי משמעות ועומק.

לאורך השנים ראיתי באבא יצחק מורה ומדריך ולא פעם נסעתי אליו, כדי להקשיב לדעתו ולהצעותיו.

אני רואה לעצמי זכות שיכולתי לשהות במחיצתו של אדם גדול בעל שאר רוח ואוהב הבריות. מאז הליכתו מאתנו אני מרגיש רגש של יתמות. אולם כאשר מוצבת מולי בעיה אני נזכר במילותיו המנחות, ואלה מובילות אותי לפתרונה.

לדעתי, חשוב להנציח את זכרו של קס יצחק יאסו דווקא בירושלים למען זכרו ולמען הדורות הבאים, אשר, כך אני מקווה, ילכו לאורו. הנצחתו זו גם יכולה לתרום להעלאת קרנה של קהילת יהודי אתיופיה בציבור הרחב.

בתודה,

מיכה פלדמן

דברי אבא יצחק

הקדמה

אבא¹ יצחק אייזסון (1900–1995)² היה המנהיג הרוחני של היהודים שהתגוררו בצפון אתיופיה, במחוז תיגראי, ובכלל זה באזור וולקית שבדרום-מערב תיגראי. עם עלייתו לישראל בראשית שנת 1982 התגורר במרכז הקליטה בעתלית, ולאחר מכן עם פתו אדני' בקריית-גת.

שמו של אבא יצחק בפי יהודי תיגראי היה מְמָהֲרִי יצחק, כלומר המורה יצחק. גם בהגדרתו את עצמו ציין את היותו מורה הוראה, כדלהלן בסיום דבריו: 'המורה לחוק וסדר'.

זכיתי להכירו סמוך לעלייתו ארצה ומיד נקשרנו בידידות מיוחדת. מפגשי עמו ועם יתר העולים החדשים במרכז הקליטה בעתלית, ובהם עוד שניים מכוהני העדה, הביאו למפנה בחיי, והם נשזרו מני אז ועד היום בחייהם של יהודי אתיופיה.

אבא יצחק כתב לבקשתי את תולדות חייו ותמצית דברי ימי העדה. במהלך כשנה (תש"ן–תשנ"א, 1990) הוא הכתיב את הדברים לנכדו אברהם יצחק (בנו של קס אדהנגי, בנו של אבא יצחק). הוא הכתיב באמהרית ובתיגריניה וכן בשפת הגֶּעְז (כשציטט מכתבי הקודש), ונכדו כתב את הדברים באמהרית. לאחר מכן תורגמו הדברים לעברית בידי ישעיהו יאסון, אף הוא קרוב משפחה (אשתו של אבא יצחק הייתה אחות סבו) ובסיועו של אברהם יצחק.

אבא יצחק מסר לי את המקור באמהרית ואת התרגום לעברית בביתו בקריית-גת בכ"ג בטבת תשנ"א (9 בינואר 1991), על מנת לפרסמם בבוא העת. כעבור עשרים וארבע שנים, בחורף תשע"ה (2015), עברתי עם אברהם יצחק וישעיהו יאסון על החומרים בצורה מדוקדקת.

1 תואר לזקן מכובד.

2 ג' באלול תר"ס – כ"ט בטבת תשנ"ה (28 באוגוסט 1900 – 1 בינואר 1995). תאריך לידה בלוח האתיופאי: 22 בדצמבר 1892.

דברי אבא יצחק מאירים חלקים מתולדות חייו: את ייחוסו, את הסמכתו לכהונה בידי הכהנים הגדולים והנזירים של סמין מנטה ואת עלייתו לישראל דרך סודאן. הוא הביא בתמצית מדברי ימי אתיופיה, בעיקר מן ההיבט היהודי, למן התקופה שבה שלטה היהדות באתיופיה, לפני התפשטות הנצרות במאה הרביעית לסה"נ, ועד ימי הקיסר מניליק השני (1889-1913). אבא יצחק רשם את כפרי היהודים בתיגראי בעת החדשה וציין שמות של אנשים בולטים בכל כפר. לדבריו של אבא יצחק תרומה חשובה לתיעוד תולדות יהודי אתיופיה, במיוחד לנוכח מיעוט המידע ההיסטורי הכתוב המבוסס על זיכרונם של יהודי אתיופיה. אבא יצחק היה מנהיג רוחני צדיק ונערץ. אישיותו ומידותיו ייחדו אותו כאחד הבולטים והמקובלים בקרב כוהני העדה במאה העשרים. ראוי לפרסם את תולדות חייו ואת פועלו, דבר שלצערי ולצער בני משפחתו ומוקיריו הרבים טרם התממש. יהיו הדברים יד ושם לזכרו המבורך.

דברי פתיחה

יתברך ה' אלוקי ישראל³

אבא פריה אגזי המורה של אבא ייברקן,
 אבא ייברקן המורה של אבא עזרא,
 אבא עזרא המורה של אבא תאז,
 אבא תאז המורה של אבא וורקה,
 אבא וורקה המורה של אבא איוב,
 אבא איוב המורה של אבי דבתרה⁴ איאסו,
 דבתרה איאסו המורה של ממהרי⁵ יצחק,
 ממהרי יצחק המורה של קס אדהנני ושל קס פרה⁶ ושל בית ישראל.

- 3 משפט מפתח המביע את אמונת ישראל, וראו להלן, הערה 7.
- 4 תואר למלומד ולמנהיג רוחני. למשמעות התואר והתפקיד ראו: גרינפלד, הדבתרה, עמ' 31-53; נדפס שוב: גרינפלד, מחקרים, עמ' 109-135.
- 5 תואר למורה, מנהיג רוחני.
- 6 אדהנני וברה הם בניו של אבא יצחק. לשמותיהם נוסף התואר קס, שהוא תואר לכוהן העדה, אך הוא אינו נלווה לשמות יתר כוהני העדה ומנהיגי הרוחניים, מפני שהשימוש בו החל באמצע המאה העשרים בערך. כיום נפוץ התואר קס כתואר בלעדי לכוהני העדה.

אבא יצחק אייזסו (משמאל) עם קס תפסייהקו פיקדו, סמינר לכוהני העדה בניר-עציון, 1984
(צילום: דורון בכר; באדיבות בית התפוצות)

יתברך ה' אלוקי ישראל, אלוקי כל רוח וכל בשר⁷
אתה אלוקים קיים לפני שנברא העולם ולאחר שנברא העולם. למלכותך
ניצחון, תקופתך תהיה לעד, תתמלא בתודות. נודה לך אלוקים, תמיד כל ימי
חיינו, שהבאת אותנו לארץ הקודש.

נאמר בתורת משה: 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאדך. והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוֹך היום על לבבך. ושננתם לבניך
ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך'.⁸

האם הציוני הזה איננו חזק ואמין דיו?!
שמך אלוקים ורחמיך לעולמים. 'בל העלים נושרים ורק עשרת הדיברות
וארבע הבריתות אינם בטלים'.

ואלו הן הבריתות:

1. ברית נח: 'את קשתי נתתי בענן והיה לאות ברית ביני ובין הארץ'.⁹ 'אך
בשר בנפשו דמו לא תאכלו'¹⁰ – ואני אקיים את בריתי.
2. נאמר על מלכיצדק: 'והוא כהן לאל עליון'.¹¹
3. ברית המילה של אברהם, כמו שנאמר לאברהם: 'המול לכם כל זכר'.¹²
4. כהונת אלעזר לעד, כשתולה על פלגי מים, הללויה.
שבחו לאלוקים, נאמנים כל ציוויו, דרכיו דרכי נועם. שלום. שלום.

השורשים שלי

כאשר התעניינתי בשורשי המשפחה ושאלתי את סבי היקר על שושלת משפחתו
ניתן היה לראות את השמחה על פניו.
ייחסי מצר אם אבי:

7 פתיחה מקובלת בקרב יהודי אתיופיה לספרים, לתפילות
ולאיגרות. הפתיחה מאפיינת את הנכתב כטקסט יהודי
המבטא את אמונת ישראל, להבדיל מהפתיחות הנהוגות
בקרב הנוצרים והמוסלמים באתיופיה.

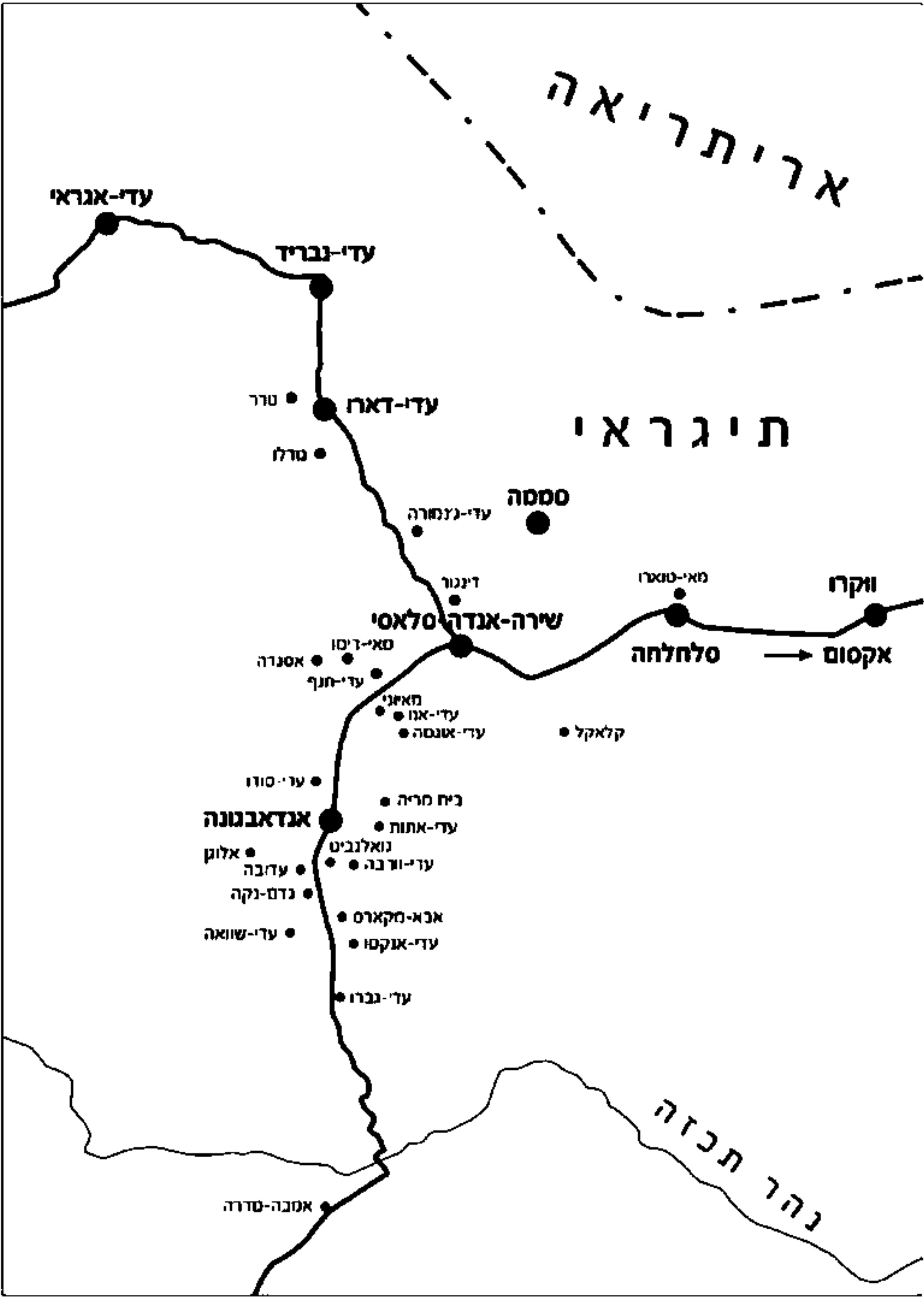
8 דברים ו, ה-ז.

9 בראשית ט, יג.

10 שם, ד.

11 שם יד, ית.

12 שם יז, י.

מפת כפרי היהודים במחוז תִּיגְרָאִי (סדטט הרב מנחם ולדמן)

גרעון הוליד את פֿלסֿמן ואת קֿרז.
 פלסמן הוליד את יִשיאֿמבֿט.
 ישיאמבט ילדה את פֿסיל.
 פסיל הוליד את סילטן.
 סילטן הוליד את חאסֿף.
 חאסֿף הוליד את גרסֿם.
 גרסם הוליד את סמסֿון.
 סמסון הוליד את גירמֿדוויט.
 גירמדוויט הוליד את אירקֿנש.
 אירקנש ילדה את אַנֿניה.
 אנניה הוליד את רחל.
 רחל ילדה את אַדהֿנני.
 אדהנני הוליד את תֿרינגו.
 תרינגו ילדה את דבֿתֿרה אייאסו.
 דבתרה אייאסו הוליד את מֿמֿהרי יצחק.
 וזה ייחוסֿי מצד אב אבי:
 יִרדֿאי הוליד את רדֿאי.
 רדאי הוליד את אֶלסֿה.
 אלסה הוליד את גונצֿ'ל.
 גונצ'ל הוליד את דבתרה אייאסו.
 דבתרה אייאסו הוליד את ממהרי יצחק.

מתולדותיי

נולדתי בשנת 1892¹³ לאבי דבתרה אייאסו גונצ'ל ולאמי גברת דִמְקֶן מִבְּרֶהט,
 בעדִי־שׁוואה¹⁴ שבתִיגֶראי. בן שמונה עשרה התחתנתי עם ויני אייאסו תִרְפֶה.
 בשנת 1919, בהיותי בן עשרים ושבע, הוסמכתי לכהונה.
 טקס קבלת הכהונה היה כלהלן:

13 לפי הספירה האתיופית. שנת 1900 בספירה הנוצרית המקובלת.

14 המילה 'עדי' פירושה בשפת תיגריניה מקום, ושמות מקומות דבים בתיגראי פותחים במילה 'עדי'.

היה זה בסמין מנטה¹⁵ שבאזור גונדד, בנוכחות הכוהנים הגדולים האלה:

1. הכוהן הגדול אבא קינדה
2. הכוהן הגדול אבא מנטה
3. הכוהן הגדול אבא רובל
4. הכוהן הגדול אבא אירמיאס
5. הכוהן הגדול אבא דג'ן
6. הכוהן הגדול אבא איטגב
7. הכוהן הגדול אבא תמרז

ובנוכחות הנזירים האלה:

1. דבתרה אבא רטה
2. דבתרה אבא ימצה
3. דבתרה אבא אילי
4. דבתרה אבא יעקב
5. דבתרה אבא דניאל
6. דבתרה אבא גרעון
7. דבתרה אבא יהיסני
8. אלקה¹⁶ דברה-ציון
9. אבא נחייט
10. אבא יסמאני
11. דבתרה מקונן
12. אהרן אלעזר
13. אהרן יצחק
14. זימרו דסה

¹⁵ אזור סמין נמצא מדרום למחוז תיגראי, מעבר לנהר תקצה. בסמין מנטה (או סמין מלטה) היה ריכוז של כוהני העדה ונזירה, והמקום שימש כמרכז רוחני ליהדות אתיופיה. מנהיגים רוחניים מכל מקומות מושבם של יהודי אתיופיה למדו והוסמכו לכהונה במקום. בני משפחתו של אבא יצחק מספרים שהוא היה האחרון שהוסמך לכהונה בסמין. אזור סמין – בשל היותו הררי וגבוה – היה מבודד יחסית, והשפעות הזמן והסביבה לא הגיעו אליו. בקרב יהודי אתיופיה נחשבו יהודי סמין לשמרנים ומקפידים על המסורת בהשוואה ליהודים ממחוזות אחרים, שנחשפו להשפעות שונות.

¹⁶ תואר למנהיג רוחני. לעתים התואר ניתן לכוהן שירד מכהונתו, למשל לאחר שנשא גרושה או אלמנה.

15. אבא וּבְנֵי
16. אבא חִיזְקִיאָס
17. בְּלִתָּה¹⁷ גֶּסְסָה
18. קִינִיאָץ¹⁸ אִיאָסוּ

במעמד הכהנים הגדולים והנזירים ובנוכחות קהל רב מסמין מנטה קיבלתי את כהונתי ובורכתי. היה זה בערב פסח, ועל כן נכחו במקום אנשים רבים שנאספו לעשות את הפסח אצל הכהן הגדול אבא קינרה.

לאחר קבלת הכהונה חזרתי אל מקום מגורי שבתִיגראי. עם הגיעי אל ביתי ערכו בני הקהילה, הוריי ובני המשפחה הקרובה, קבלת פנים מושלמת. לאחר מכן עשיתי – כפי ציווי התורה – טקס מִסֻּואָת¹⁹ לכבוד קבלתי את הכהונה.

הטקס נערך בהשתתפות הכהנים הגדולים והנזירים, ונכח בו קהל רב ממחוז תיגראי. בין הנובחים היו:

1. אבי, דבתרה אִיאָסוּ גוֹנְצִ'ל
2. דבתרה יוֹנֶס בְּרִצְ'יקוּ
3. דבתרה תוֹזוּ
4. דבתרה אֶלְמִיָּהוּ
5. דבתרה יִלְמָה בְּרוּךְ
6. ממהריי סִמְאִי וּלְקָה

וכן זקני העדה והידועים:

1. אֶתוֹ²⁰ טָלָה נֶגְדוּ
2. אֶתוֹ אֶבְרָה אֶבְרָהִם

- 17 תואר לאדם מכובד.
- 18 תואר למפקד בצבא.
- 19 טקס המסוואת נעשה עם קבלת הכהונה והוא ביטא טהרה, כפרה והודיה לה'. הכהן צם וטבל והביא עֵז וכבש. העז נשחטה ונשרפה, ואפרה נקבר במקום שמם וטהור כדוגמת קרבן השעיר שנשלח לעזאזל ביום הכיפורים (ויקרא טז י, כ-כב). את הכבש שחטו בבית כוהן לצורך מאכל והכינו סעודת הודיה שכללה בשר, לחם ובירה. במילה מסוואת משתמשים גם כשם ללחם מיוחד שכוהני העדה מברכים עליו ובוצעים אותו לכבוד שבת וחג. מסוואת בתיגריניה מקביל לִפְרָקְתָה שבפי דוברי האמהרית.
- 20 אדון, מר.

ספר התורה של יהודי אתיופיה, מפתח – במדבר פרק ז (צילום: פנינה יריב; באדיבות הצלמת).
הספר נכתב בשפת הגעז לפני כ־400 שנה ומכיל את חמשת חומשי התורה, וכן את ספרי יהושע,
שופטים ורות

3. אתו רָדָה גֶרְמָאִי
4. אתו בִּיצָה מֶלֶכִּי
5. אתו גרמאי גואנגול
6. בִּיגְרוֹנֶד²¹ זִלְקָה אֲבֵנֶת
7. אתו איאסו תרפה
8. בִּיגְרוֹנֶד סֶהְלוֹ טִימָה
9. בִּיגְרוֹנֶד גואנגול
10. אתו תרפה איאסו
11. אתו מֶרְשָׁה אֲנִיָּה

כמו כן השתתפו מבוגרים, נשים וילדים שהתגוררו בתיגראי. באותו זמן העביר אבי, דבתרה איאסו גונצ'ל, אליי, לבנו, את ספר התורה שלו. הספר נמצא בידי עד היום הזה.²² עד היום אני עובד ומשרת את עמי. כשם שקיבלו אותי בני מקומי בשמחה, כך אני משרת אותם בשמחה ונמצא אתם יחד. שלום לציון ארצי, ארץ הקודש המבורכת. שלום לציון. שלום לספר התורה. שבח לאלוקים.

דברי ימי ביתא ישראל²³ בקיצור

יתברך ה' אלוקי ישראל. בגלל מלחמות הגיעו בני ישראל לגלות אתיופיה. כמו שאלוקים אינו עוזב את ברואיו ומלך אינו נוטש את עמו, כך נשלטה אתיופיה על ידי ישראל.²⁴

- 21 תואר למנהיג ציבור.
- 22 ספר התורה הועבר בי"א באדר ב' תשע"ו (21 במרס 2016) על ידי בני משפחתו של אבא יצחק לספרייה הלאומית בירושלים.
- 23 ביתא (בית) ישראל הוא אחד השמות של יהודי אתיופיה. השם מאפיין את היהודים להבדיל מהנוצרים, המכונים ביתא קריסט'אן.
- 24 הכוונה לאתוס הלאומי האתיופי שלפיו היו יהודים באתיופיה למן ימי מְנִילִיק הראשון, בנם של מלכת שבא ושלמה המלך. את קיום היהדות באתיופיה הסביר אבא יצחק כביטוי להשגחת ה' על ברואיו. תפיסה זו דומה לנאמר בספר הקדום 'כבוד המלכים' על התהוות היהדות והנצרות באתיופיה, ספר

אולם לאחר תקופה ארוכה של שלטון ישראל השתנה המצב. המלך בָּזָן²⁵ שלט באַקסום, ולאחר תום תקופת מלכותו קמו שני אחים: אֶבְרָהָא וְאַצְבָּהָא.²⁶ הם מלכו באקסום, ובנו וביססו אותה. בשנת 12 למלכותם הגיעה הדת הנוצרית. היה מלך ישראל ששמו גדעון²⁷ והוא נלחם עם הקיסר יצחק²⁸ ונהרג. מקום קבורתו נמצא בסמין במקום שנקרא דְּרִסְגָּה וּוְתִרְיָה. הקיסר יצחק השתלט על המקומות שהמלך גדעון שלט בהם, ומשם התחיל להפיץ את הנצרות עד למקום שנקרא יצחק דָּבָה. הוא הצליח לשכנע את העם לקבל את הנצרות. באותה תקופה לא רצו הישראלים²⁹ לקבל את הדת הנוצרית. הם נמלטו ליערות ולגאיות, היו שנטרפו בידי אריות, נמרים וצבועים. אלה ששרדו מצאו הצלה באמצעות הנזיר אבא צֶבְרָא.³⁰ אלוקים שלח לנו את אבא צברא כדי שלא ייעלמו דת משה וחוקי התורה.

שלמעשה מגלם בכתב את האתוס הלאומי האתיופני. מסופר שם על מאות מבחורי ישראל שהגיעו לאתיופיה עם מניליק בברכתו של שלמה המלך, וכן הגיע בגִנְבָה ארון הקודש המסמל את המעבר של השגחת אלוהי ישראל מירושלים לאתיופיה. ראו: הכהן, עמ' 13-18, 117-147.

25 הכוונה כפי הנראה למלך אֶזְנָה (320-360) שבימיו וכנסה הנצרות לאתיופיה (בשנת 333).

26 המלך אזנה ואחיו סֶזְנָה היו לפי המסורת שותפים למלכות ולהתנצרות. אצבהא ואברהא הם כפי הנראה שמות הטבילה שלהם. אברהא פירושו מביא האור, ואצבהא פירושו מעלה השחר.

27 השם גדעון מופיע בכמה מקורות כשם או כתואר של מנהיגים יהודים.

28 הקיסר יצחק (יסחק) שלט בשנים 1413-1430.

29 יהודי אתיופיה.

30 אבא צברא וצֶבְרָא אֶמְלֵכ היו מוהיגים רוחניים שהביאו במאה החמש עשרה לתחייה רוחנית של יהדות אתיופיה. הם ייסדו את מוסד הנזירות בקרב יהודי אתיופיה, ומיוחסים להם כתבי דת ותפילות ששימשו את יהודי אתיופיה. ראו עליהם: אשכולי, עמ' 15-18; בן־דור, המקומות, עמ' 41-43.

כמו כן שלח לנו אלוקים את הנזירים³¹ של מחוז וולקית, דברה־הריה, צגרה, צללו ואנפבה:³² אבא פרה, אבא סמו, אבא פריה אגזי, אבא גטנה אגזי, אבא יפרקן, אבא עזרא, אבא תאזו, אבא וורקה, אבא איוב, אבא איאסו. איאסו גונצ'ל³³ נולד בצ'רדוקה שבוולקית. בצ'רדוקה גר אבא פיצ'ה והיו לו שמונה בנים, וכולם היו נזירים.

מקום הנזירים נקרא מדרה ארו.³⁴ במקום זה היו אבא צגה אמלכ ואבא סנאי קאלו. נזירות זו נמשכה עד ימי דג'ץ³⁵ וובה.³⁶ הקיסר תאודרוס³⁷ נלחם כנגד דג'ץ' וובה וניצח אותו והפך לקיסר.

דג'ץ' וובה שלט חמש עשרה שנים בימי תקופת השופטים,³⁸ ושלט עד מסוה³⁹ במשך ארבעים שנה. אחריו שלט הקיסר תכלה ג'ורג'ים שלוש שנים.⁴⁰ הוא נלחם בגורה⁴¹ ובאדווה.⁴² הקיסר יוהנס ניצח אותו ושלט עשרים ושבע שנים. לאחר שהקיסר תאודרוס עלה לשלטון הוא הכריז שהישראלים יכולים ללכת לארצם, לירושלים. הישראלים שמחו לשמוע את הכרזתו.

- 31 הנזירים היו המנהיגים הדתיים הבכירים של יהודי אתיופיה למן המאה החמש עשרה ועד ראשית המאה העשרים בערך. על מוסד הנזירות בקרב יהודי אתיופיה ראו: בן־דור, המקומות, עמ' 35-37.
- 32 צוינו מקומות במחוזות הצפוניים של אזורי מושבותיהם של יהודי אתיופיה, אזורי פעילותו של אבא יצחק.
- 33 אביו של אבא יצחק.
- 34 מדרה ארו (בגעז: אדמת החיות), או כפי שכונה מדררו, היה אחד המקומות הקדושים של יהודי אתיופיה; נמצא באזור סקלט, ממערב לגונדר. ראו: בן־דור, המקומות, עמ' 44.
- 35 קיצור של ד'ז'זמץ, תואר למנהיג בצבא.
- 36 ד'ז'זמץ' וובה ה'לה־מ'רים שלט בסמין ובתיגראי בשלהי תקופת השופטים, בשנים 1841-1855.
- 37 הקיסר תאודרוס השני (1855-1868).
- 38 בשנים 1769-1855 חלה התפוררות של שלטון הקיסרים האתיופים. בתקופה זו, המכונה תקופת השופטים, פעלו שליטים מקומיים ורבו מלחמות מקומיות.
- 39 עיר הנמל הצפונית של אתיופיה. כיום באריתראה.
- 40 הקיסר תכלה ג'ורג'ים השני שלט בשנים 1868-1872.
- 41 בגורה שבאריתראה התנהלו קרבות בנובמבר 1875 ובמרס 1876, אולם היו אלו קרבות בין הקיסר יוהנס הרביעי לצבא המצרי.
- 42 הקיסר תכלה ג'ורג'ים נלחם בגיסו ד'ז'זמץ' קסה מ'רצ'ה ביולי 1871 באדווה. ד'ז'זמץ' קסה מ'רצ'ה הוכתר לאחריו כקיסר יוהנס הרביעי (1872-1889).

אבא יצחק והרב מנחם ולדמן בטקס השקת ספרו של הרב מנחם ולדמן 'מעבר לנהרי כוש',
תל-אביב, 1989 (באדיבות ההוצאה לאור של משרד הביטחון)

בימי הקיסר תאודרוס הוביל אבא מהרי ישראלים, וחצה אתם את נהר התפוחה⁴³ בדרך לאזור תנפן ופזנה.⁴⁴ הוא הגיע למחוז אקסום והתיישב באנקרה-פרופה ומיד עשו שם טקסי טהרה. בהיותם שם הם שמעו על מותו של הקיסר תאודרוס,⁴⁵ סובבו את פניהם והלכו לכיוון עדיאבו.

בין הישראלים שהיו בעדיאבו וקיבלו את פניהם בשלום היו: אתו טימה, אתו אפל ואתו איוב.

כאשר הגיעו אבא מהרי ואנשיו לעדיאבו אמרו להם בני המקום: ברוך ה' שזיכה אותנו לראות אתכם הכוהנים ואת ספר התורה. אנו מרגישים כאילו הגענו לירושלים.

אבא מהרי ואנשיו פנו לכיוון אסגדה וייסדו שם בית קברות שקיים עד היום.⁴⁶ אנשי אבא מהרי התפזרו, חלקם גרו בעדיאוגמה ובנו שם בית כנסת שקיים עד היום. אבא מהרי חזר למקומו.⁴⁷

מקומות שבהם ישבו יהודים במחוז תיגראי:

אתו צגאי גר בכפר מאיוני. קברו נמצא בבית הקברות הקיים שם עד היום.⁴⁸

במקום שנקרא בית מריה עדיחמשין⁴⁹ היו גרים: זקונאי⁵⁰ בנים, זקונאי אפל ודבתרה ברוך.⁵¹

43 נהר גדול הזורם בצפון אתיופיה ממזרח למערב ונשפך לנהר הנילוס בסודאן. הוא משמש כגבול בין מחוז תיגראי לאזורי אמהרה הדרומיים.

44 במזרח תיגראי.

45 ב' 9 באפריל 1868 הובס צבאו של תאודרוס בקרב שהתנהל מול הצבא האנגלי למרגלות מבצר מגדלה שבמחוז וולו, והוא עצמו התאבד בירייה במבצרו כעבור כמה ימים.

46 ציון ייסוד בית הקברות מעיד על הגורם, או אחד הגורמים, לסיום מסעו של אבא מהרי: מותם של רבים מאנשיו.

47 על פרשת מסעם של אבא מהרי ואנשיו ראו: בן-דור, עמ' 5-32.

48 בית הקברות הגדול ביותר במחוז תיגראי שנקברו בו יהודים מכל הסביבה. בית הקברות נקרא בפי המקומיים אינדה צגאי, המקום של צגאי. בפי יהודי תיגראי בארץ רווחת אמרה שמי שעלה לישראל מתיגראי ואין לו קרוב שנקבר בבית הקברות במאיוני או שאינו מכיר את המקום, יש לחשוד ביהדותו.

49 עדיחמשין הוא שמה של שכונה הסמוכה לבית מריה, מעט ממערב למקום, על גבעה הנקראת גאל (=בת) בית מריה.

50 תואר לזקן מכובד.

51 אבא יצחק, בעקבות נישואיו, גר בבית מריה עד עלייתו

בעדי־סודו גרו: זקונאי תרפה, בנו גואנגול ואתו סיראק. במקום יש בית כנסת ומקום טבילה.

בעדי־אתות גרו: אתו סלומון, נצ'ו סלומון ואתו נגוסה.

בעדי־אנקטו גרו: ביג'רונר סהלו, אתו תספאי, ביג'רונר דסתה, אתו דרר ואתו אשבר.

בגרם־נקה גרו: קס סמאי זלקה עם ילדיו והיה לו בית כנסת.

באזור שירה במקום שנקרא קלאקל גרו: מהרי גושן, אתו אנניה, אתו פנתאי ודבתרה זיסאנו. קבריהם נמצאים שם עד היום.

הקיסר יוהנס נהרג במתמה בחודש מגבית,⁵² ובחודש המלה⁵³ הגיעו האיטלקים לאסמרה ותקעו בה את דגלם.

היעדר השלטון גרם לאנשים ששרדו ממוות לנדוד ממקום למקום.⁵⁴ היהודים לעומת זאת נשארו במקומותיהם במשך שבע שנים.

לאחר מכן עלה לשלטון הקיסר מניליק.⁵⁵ הוא הכריז שכל אדם ימצא את מקומו; מי שנשאר במקומו יוכל להמשיך לשבת במקומו, מי שהלך למקום אחר יוכל לשוב למקומו, ומי שברח יוכל לשוב למשפחתו. רוב האנשים נשארו במקומותיהם מכיוון שחשו שכל הארץ נמצאת תחת שלטונו היציב של הקיסר מניליק. 'הארץ בשלום והעם על מקומו בשלום' – במילים אלו שיבח העם את הקיסר מניליק.

לאחר מכן חזרו אבותינו ממקום שנקרא חמסין⁵⁶ והתחילו להתגורר בעדי־שואה. מהם היו:

1. אדם גדול בשם אבא לצ'ה

2. דבתרה אבנת מותאלה

לישראל. הוא לא הזכיר את עצמו אלא את נכבדי המקום בדור שלפניו.

52 הקיסר יוהנס נהרג במרס 1899 במתמה שעל גבול סודאן במלחמתו בדרווישים שפלשו מסודאן.

53 יולי 1899.

54 השנים 1888–1892 מכוונות קפוי־קן, הזמן הרע, וידועות כשנים קשות מאוד בשל שרשרת אסונות שפקדו את צפון אתיופיה: בצורת ממושכת ומגפות שעשו שמות באוכלוסייה, והמלחמה בין הדרווישים שפלשו בשנת 1889 מסודאן, ושניהלו מלחמה על ציר מתמה–גונדר. דברי אבא יצחק מרמזים על המציאות הקשה הזו.

55 מניליק השני (1889–1913).

56 קרוב לאקסום.

3. אבא דַסְתָּה
 4. רבתרה איאסו
 5. בַּלְטָה מְבֵרֵט
 6. יִינָה אַנְגֵרָה
 7. אַתּוּ יִסְמִנִי
 8. אַתּוּ סֶהְלוּ אַנְגֵרָה
 9. אַתּוּ טָלָה נֶגְדוּ
 10. רבתרה יוֹנֵס פֶּרְצִיקוּ
- אלה היו כוהנים, מכובדים וזקני המקום.

ממקום שנקרא דַמְפֶּלֶס הגיע לעדי־שוואה מנהיג מכובד ששמו רבתרה לַצָּה. כשהגיעו לעדי־שוואה הם ביקשו מקום קבורה ורכשו אותו בכסף. בית הקברות היה קיים עד עלייתנו לישראל.⁵⁷

במקום שנקרא סֶלְחֶלְחָה⁵⁸ גרו: רבתרה מיניוואב טָלָה, רבתרה אינְבֶרוֹם, ביג'רונד רֶדָה, אַתּוּ מְדֶהְנָה, אַתּוּ אֶלִיּוּ, אַתּוּ קֶסָה, רבתרה בִּינָה. לרבתרה מיניוואב טלה היה בית כנסת וספר תורה. בית הקברות קיים במקום עד היום.

במקום שנקרא סֶמְמָה גרו: אַתּוּ פֶּסְהָא, בלטה תִמְנָה, אַתּוּ אֶלְמִיָּהוּ לִילָאִי. הרבה אנשים התגוררו שם. בית הקברות קיים עד היום.

במקום שנקרא עדי־גֶ'נְמוֹדָה גרו: גֶרְזֶמֶץ⁵⁹ זֶרְאוּ לִילָאִי, בִּינָה לִילָאִי, וויזורד⁶⁰ תֶּדְלֶץ, אַתּוּ דֶרֶר קֶסָאִי. במקום היו יהודים רבים. בית הקברות נמצא במקום עד היום.

במקום שנקרא עדי־אָבו גרו: אַתּוּ גִירְמָאִי, אַתּוּ ווֹנְדֶמְאֶגְנִיָּהוּ, אבי רבתרה איאסו, בִּלְאִי מְקוֹנֶן, קס סֶבְהוּ בֶרוֹךְ. היו הרבה יהודים וגם נזירים במקום. בית הקברות נמצא במקום עד היום.

במקום שנקרא עדי־דָארו גרו: אַתּוּ בִיצָה, אַתּוּ מֶלְכִי, פֶּשָאִי אברהם, וויזורו אֶלְפָה. כמו כן גרו במקום הרבה אנשים גדולים. בית הקברות נמצא במקום עד היום.

57 בשנת 1982.

58 על הדרך בין שירה לאקסום.

59 תואר צבאי.

60 גברת.

המסע לירושלים

בשנת 1973, ב־19 בחודש יְבִתִּית,⁶¹ התחלנו במסע מאתיופיה מאזור תיגראי לכיוון וולקית.

בחודש מרס הגענו ליער שומם שנקרא מִזְגָּה. כאשר הגענו ליער הזה נתפסנו בידי שודדים. השודדים לקחו אותנו למקום מחבוא, למערות, ושם איימו עלינו בנשק, מקלות ופגיון, וכן הפחידו אותנו בשפה שלא הבנו. הם עינו אותנו ושדרו אותנו, לקחו מאתנו את כל הכסף ואת הבגדים בלי להשאיר שום רכוש. ארבעה סוסים עם כל ציודם לקחו לנו.

לאחר מכן הגענו למקום ששמו עֲדִי-גֹשֶׁה. במקום הזה נתפסנו בידי חיילים של צבא אתיופיה ונשלחנו לעיר הוֹמֶרָה. ב־4 בחודש מִגֶּבִית⁶² שלח אותנו ראש העיר הוֹמֶרָה לעיר גונדר, הנמצאת בחבל בְּגִמְדִּיה.

לאחר חודשיים בכלא החזיר אותנו ראש העיר גונדר להוֹמֶרָה. לאחר תקופה קצרה בהוֹמֶרָה הצלחנו לברוח דרך יערות והרים לכיוון סודאן. לאחר שהגענו לגבול סודאן, מצאנו את נהר תִּבְּקָה מלא על גדותיו. שילמנו עבור נפשנו ורכושנו לספן כדי שיעביר אותנו את הנהר. לאחר שעברנו את נהר תִּבְּקָה מצאנו את נהר דְּהֶר-סֶלֶם מלא אף הוא. שוב שילמנו כסף ועברנו את הנהר. וב־23 בחודש סֶנָה,⁶³ ערב יום שישי, הגענו לגִּדְרִיף שבסודאן.

לאחר שהגענו לגִּדְרִיף נפתחה הדרך לירושלים על ידי ברכת ה', עזרתו, עושרו, דתו, אור כבודו וכוח תקוותו.⁶⁴ יצאנו מהעוני של אתיופיה, מהלכלוך, מהאוכל שאכלנו, מהלבוש שלבשנו ומהפרנסה שהתפרנסנו ממכירת הכלים של החמורים והסוסים וממכירת הסוסים והחמורים עצמם. לאחר שהייתה נפשנו ברעב ובצימאון מים, הסתיימו צרותינו ויצאנו מהכלא ומהחושך, והגענו מהחושך לאור, מהכלא לגן עדן, מהצר לרחב, ממוות לחיים, מעפר למיטה, מקור לחום, כפי שנאמר כתורה: האכילם, הובילם, שמר אותם כמו בבת עין, ללא מחלה, הוליכם בעמור ענן, ושמר אותם מאויב, בעמוד אש האיר להם כלילה, את כל העם האכיל מן, הוציא להם מים מן סלע, הוריש להם את ארץ כנען, וירשו את הארץ המתוקה. כפי שנאמר בספר שמות: 'זבני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת...'⁶⁵ 'והיה כי יביאך ה'

61 כ"ב באדר א' תשמ"א (11 בפברואר 1981).

62 ז' באדר ב' תשמ"א (13 במרס 1981).

63 כ"ח בתמוז תשמ"א (30 ביוני 1981).

64 אבא יצחק עלה לישראל בד' בשבט תשמ"ב (28 בינואר 1982).

65 שמות טז, לה.

אל ארץ הכנעני... אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש...⁶⁶ וכמו כן נאמר: 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך...'⁶⁷

כפי שאבותינו עברו ברגל את ים סוף ואת נהר הירדן, כך אנו, עייפים, עיוורים, צולעים, עקומים ושכורים, קשישים ומבוגרים, תינוקות וחרשים ונשים בהיריון, ה' הביאנו בחיבוק וכתמיכה מאתיופיה לארץ הקודש במטוס.⁶⁸ הביאנו לארץ הקדושה, ארץ אבותינו, מורשה לנו מאברהם, יצחק ויעקב, מורשת משה ואהרן, כפי שנאמר: 'והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב'.⁶⁹ עמדנו ברגלינו וראינו בעינינו.

'לעולם ה' רבך נצב בשמים'⁷⁰ – כך נאמר וזכינו לכך. נאמר: 'ה' יברך את עמו בשלום',⁷¹ וזכינו לכך. נאמר: 'הנותן תשועה למלכים',⁷² ולכך זכינו. נאמר: 'וינוסו משנאיו מפניו'⁷³ – וגם זה הגיע. נאמר: 'ורדפו מכם חמשה ומאה מכם רבבה ירדפו'⁷⁴ – וזכינו וראינו.

אמנו ירושלים תחיה בשלום. אויביה ייפלו. ה' לשלום ארמתה, עמה, רבניה, שליטיה, חייליה. המלך של כל העולם ישמור אותה בשלום. כך אני מכקש ומתפלל וכך גם אסיים את דבריי.

כתבתי זאת המורה לחוק וסדר, הכוהן הגדול אבא יצחק אייזסון, בהיותי בשנה התשעים ואחת לחיי.

66 שמות יג, ה.

67 דברים א, לא.

68 רוב יהודי אתיופיה הגיעו לישראל מסודאן בדרך האוויר. כ־1,000 יהודים ובהם אבא יצחק הגיעו דרך הים; קבוצות של יהודים שהמתו במחנה נְדִרִיף שבסודאן הועברו באמצעות אנשי המוסד במשאיות אל חוף ים סוף ליד פורט סודאן, ומשם באמצעות אנשי הקומנדו הימי הועברו אל אניית חיל הים 'בת-גלים', שעגנה סמוך לחוף, ומשם אל שארם-א-שיח', וממנה אל מרכזי הקליטה.

69 שמות ו, ח.

70 תהלים קיט, פט.

71 שם כט, יא.

72 שם קמד, י.

73 שם סח, ב.

74 ויקרא כו, ח.

סירת חיל הים (אבא יצחק בסירה משמאל), חוף סודאן, 1982 (צילום: אילן בוכריס; באדיבות הצלם)

קיצורים ביבליוגרפיים

אשכולי בן־דור, המסע	אהרן זאב אשכולי, ספר הפלשים, ירושלים תש"ג שושנה בן־דור, 'המסע לעבר ארץ־ישראל: הסיפור על אבא מהרי', פעמים 33 (תשמ"ח), עמ' 5–31
בן־דור, המקומות	—, 'המקומות הקדושים של יהודי אתיופיה', פעמים 22 (תשמ"ה), עמ' 32–52
גרינפלד, הרב־תורה	יצחק גרינפלד, הדב־תורה והחינוך בקרב יהדות אתיופיה עד בואו של ד"ר פיטלוביץ, תל־אביב תשס"ג
גרינפלד, מחקרים	—, מחקרים בתולדות יהודי אתיופיה, בעריכת מנחם ולדמן, לוד תשע"א
הכהן	כבוד המלכים, מהדורת רן הכהן, תל־אביב תשס"ט.

המשרד לשירותי דת
אגף שירותי דת לעדה האתיופית
לשכת הרב הראשי ליהודי אתיופיה

י' שבט תשפ"ג

לכבוד

עיריית ירושלים

ועדת השמות

שלום וברכה,

הנדון: המלצה לוועדת השמות עיריית ירושלים עבור קייס יצחק אייאסו ע"ה

קייס יצחק אייאסו ע"ה היה ממנהיגיה הרוחניים הגדולים והדגולים של קהילת ביתא ישראל באזור תיגראי ובאזור וולקייט. הוסמך להיות מנהיג רוחני לפני למעלה מ- 90 שנה והנהיג את קהילתו ביד רמה. זכה לעלות ארצה אחר תלאות רבות ושאף לשמר ולשלב את מורשת יהדות אתיופיה עם מסורת העם היושב בציון.

אחר שעלה ארצה וזכה לשיבה טובה ואריכות ימים ושנים, הגשים את חלומו להיקבר בהר המנוחות בירושלים עיה"ק.

לא זכיתי להכיר אישיות נפלאה זו, אך אני מכיר אישית את בניו ונכדיו היקרים שהינם אוהבי תורה ואנשי חסד מוכרים ומוערכים בקרב הציבור ואין ספק שזה תוצאה של חינוך ודוגמה אישית של הסבא הגדול ע"ה.

אשר על כן, יש מקום להנציח אישיות חשובה זו בירושלים בירתנו עיר הקודש והמקדש.

בברכה ובכבוד רב

ראובן וובשת

הרב הראשי ליהודי אתיופיה

מנהל אגף שירותי דת לעדה האתיופית

בס"ד

י"ד/שבט/תשפ"ג
5.2.2023

לכב'
ועדת השמות
עיריית ירושלים

הנדון: המלצה לבקשת קריאת שם רחוב ע"ש קס יצחק יאסו זצ"ל

הנני מבקשת להנציח את שמו של קס יצחק יאסו זצ"ל, מנהיג דתי ורוחני של יהודי אתיופיה, ע"י קריאת רחוב על שמו. הנני חוקרת בכירה בביה"ס לחינוך באוניברסיטה העברית בירושלים ומתמחה (בין היתר) בביטא ישראל/יהודי אתיופיה. ערכתי ספרים בנושא מנהיגי דת, משפחה, נשים ומנהיגות בקרב יהודי אתיופיה וכתבתי מעל 100 מאמרים אקדמאיים בנידון.

קס יצחק יאסו (1900-1995) שירת כמנהיג רוחני של היהודים באזורי טגראיי ובולקייט באתיופיה מיום הסמכתו כקס/כהן בשנת 1927 עד עלייתו ארצה בשנת 1982. תפקידיו כללו השגחה על ענייני כשרות, נידה, טכסים, ברית מילה ועוד וכן שירותי רווחה וייעוץ.

במהלך לימודיו הארוכים אצל מלוקסה (נזירים) - שהיוו דאז את הסמכות העליונה של הדת עבור ביתא ישראל באתיופיה- התפלל כל השנים לירוסלם (ירושלים) והנחיל בתלמידיו הרבים אהבת ארץ ישראל. הכיסופים לירושלים היו כה חזקים שיצא למסע בכיוון ירושלים כבר בשנת 1973 אבל רק הגיע ב-1982, לאחר תקופה קשה של רעב וסבל. בסוף, עלה ארצה עם ספר האורית (תורה שנכתבה בשפת הגעז) ביד שלא הניח במסע המפרך או במחנה הפליטים בסודן.

כחוקרת צעירה, זכיתי לראיין את קס יצחק יאסו כאשר השתתף בקורס במכון מאיר בעיר. לאחר מכן בקרתי אצלו בבית פעמים אחדות. באותה תקופה, הקס היה קול כמעט בודד בקרב יהודי אתיופיה לבקש שילוב מלא בתוך החברה הישראלית. לכן ביקש לערוך את חג הסיגד בכותל המערבי, המקום הכי קדוש לעמנו, בנוכחות רבנים ראשיים ואחרים. (עד היום הזה יהודי טגראיי חוגגים את החג בכותל ולא בארמון הנציב).

כאשר הקס נפטר, השתתפתי עם אלפי חברי קהילת יהודי אתיופיה. הצער היה עמוק. הוא ביקש להיקבר בעיר הבירה בהר המנוחות ולא בעיר מגוריו.

יתר על כן, הוא ביקש לתרום את האורית (תורה) שהביא עמו כל הדרך מאתיופיה לספריה הלאומית בירושלים, ולא לשמור אותה בתוך המשפחה. משפחתו אכן תרמה את האורית והספר נהפך לנכס לאומי.

מאחר והעיר ירושלים קלטה אלפי יוצאי אתיופיה הן במרכזי קליטה והן דיור קבע, ומאחר והטכס ליהודי אתיופיה שנפלו בדרך לסודן מתקיים דווקא בירושלים ביום ירושלים, מתאים וראוי לקרוא רחוב מרכזי בעיר ע"ש מנהיג דגול ומקובל ולהכיר בהקרבתם של יהודי אתיופיה בעלייתם ל"ירוסלם".

בברכה,

פרופ' שלום וייל
חוקרת ראשית
ביה"ס לחינוך ע"ש סיימור פוקס

בס"ד י' בשבט תשפ"ג (1.2.23)

לכבוד

עיריית ירושלים

ועדת השמות,

שלום רב,

הנדון: המלצה לקריאה מקום/רחוב על שמו של קס אבא יצחק אייזסון זצ"ל

אבא יצחק אייזסון (1900–1995) היה המנהיג הרוחני של היהודים שהתגוררו בצפון אתיופיה – במחוז תיגראי, ובכלל זה אזור וולקית שבדרום מערב תיגראי.

עם עלייתו לישראל בראשית שנת 1982 התגורר במרכז הקליטה בעתלית, ולאחר מכן עם בן אדנ' בקריית גת.

שמו של אבא יצחק בפי יהודי תיגראי היה 'מְמַהֵר' יצחק', כלומר המורה יצחק. גם בהגדרתו את עצמו, ציין את היותו מורה הוראה: 'המורה לחוק וסדר', כלשונו.

זכיתי להכירו סמוך לעלייתו ארצה דרך סודאן בשנת 1982 ומיד נקשרנו בידידות מיוחדת. מפגשי עמו ועם יתר העולים החדשים במרכז הקליטה בעתלית ובהם עוד שניים מכוהני העדה הביאו למפנה בחיי שנשזרו מני אז ועד היום בחייהם של יהודי אתיופיה.

אבא יצחק הוסמך להיות מנהיג רוחני (קס) בשנת 1927 והיה מאחורני המנהיגים הרוחניים של יהודי אתיופיה שהוסמכו ע"י הנדירים והכהנים הגדולים שבמחוז סמין.

במספר דברים ניתן לראות את הקשר המיוחד של אבא יצחק לירושלים עיר הקודש:

האחד, בדרכו ובגישתו למורשת העם היהודי: הוא שאף בכל מאודו להשתלב במורשת הנהוגה בישראל ולא להיבדל במנהגים שונים. בחכמה ובענווה הנהיג אבא יצחק את עדתו לקבל את המורשת הנהוגה בישראל ואת הרבנות הראשית בבחינת "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

השני, אהבתו את ירושלים: זכורני כיצד הגיע אל הכותל המערבי לאחר שדילג, כמעט בריצה, בסמטאות ובמדרגות העיר העתיקה (כולל הרובע המוסלמי) כשכולו שמח ומתרגש והוא בן 84.

אהבתו את ירושלים הביאה אותו לבקש להיקבר בבוא העת בירושלים. וכך היה. מנוחתו בהר המנוחות.

בני משפחתו גם תרמו את ספר התורה (ה"אורית") בן מאות השנים, שהיה אצלו ואותו נשא ארצה בכל התלאות דרך סודאן, לספרייה הלאומית בירושלים.

אבא יצחק היה מנהיג רוחני צדיק ונערץ. אישיותו ומידותיו ייחדו אותו כאחד הבולטים והמקובלים בקרב כוהני העדה במאה העשרים.

הנצחתו בירושלים תהיה לכבוד ליהודי אתיופיה, לעם ישראל ולירושלים.

הרב מנחם ולדמן

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: רעות ירון / תאריך: 13/05/2024 10:33 / מספר

בקשה: 2532291

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

תל אביב - יפו

רחוב:

יוסף הנשיא

מספר בית:

97

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

1

שם פרטי:

רעות

שם משפחה:

ירון

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

reut.yaronn@gmail.com

סוג קירבה:

נכדה

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

צבי תבור

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Zvi Tabor

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

06/03/1917

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

י"ג אדר תרע"ז

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

14/12/2015

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

ג' טבת תשע"ו

איתור מוצע:

בית הכרם, ירושלים.

הערות:

חי בבית הכרם ברחוב המייסדים מאז 1960. נשמח להנציתו בשכונה, אבל גם מיקום אחר יכול לבוא בחשבון.

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

חלוץ חוקרי האנרגיה הסולארית בישראל וממציא דוד השמש.

הסבר על שם הרחוב המוצע:

ד"ר הרי צבי תבור (7 במרץ 1917 – 15 בדצמבר 2015) היה חלוץ החוקרים של ניצול אנרגיה סולארית בישראל ובעולם. זכה להוקרה בינלאומית על מחקריו והיישומים שלהם. זוכה עיטור הנשיא לשנת 2013. בעל תואר ראשון בפיזיקה מאוניברסיטת לונדון, ותואר דוקטור בתחום האנרגיה המתחדשת מהאוניברסיטה העברית, לפני קום המדינה סייע להסב אוניות מסע לאוניות נוסעים למען המעפילים. ב-1949 עלה לארץ והקים את המעבדה הלאומית הישראלית לפיזיקה. פיתח פיתוחים מדעיים ושיפורים טכנולוגיים רבים שהועמדו לרווחת האוכלוסייה העולמית ומצויות בלב העשייה בתחום האנרגיה הסולארית בישראל. ד"ר תבור פיתח את דוד השמש המודרני אשר חוסך חשמל רב ואנרגיה בישראל ובעולם כולו.

ירושלים נט > חדשות >

'מדען השמש' מירושלים זכה בעיטור הגבוה בישראל

אפריל 2004
10:08 / 03.02.14

הגיס: נשיא המדינה ואחמד מרס, בית הכנסת, ד"ר מרס

נשיא המדינה העניק את עיטור הנשיא האות הגבוה ביותר בישראל-
לד"ר צבי תבור על שנים של מחקר פורץ דרך בתחום האנרגיה הסולארית

בטקס מרגש שהתקיים בבית הנשיא בירושלים, העניק נשיא המדינה את "עיטור הנשיא" לשנת תשע"ג לשמונת חתני הפרס, יחיד סגולה מהתכרה הישראלית ובניהם תושב העיר ירושלים, ד"ר צבי (הרץ) תבור, אשר עלה כמדען צעיר לישראל והיה שותף בהקמתה של המעבדה הישראלית הלאומית לפיזיקה בעידודו ותמיכתו של דוד בן-גוריון.

תבור, בן 86, דייר בבית הדיו המוגן 'אחוות בית הכרם' בירושלים, שעלה לארץ מבריטניה התרגש מאוד במהלך הטקס תצין כי הוא מרגיש טוב מאוד ביום שכזה. בתו של ד"ר תבור, דלית אלכסנדר ציינה כי "רוב הפרסים שהוא זכה בהם במהלך השנים היו מרחבי העולם, ובתוך מי שבחר לעלות ארצה ולהקדיש את חייו למדינה, זו סגירת מעגל יפה למה שהיה מפעל חייו".

מנימוקי ועדת העיטור: "כבר בשנותיה הראשונות של המדינה הבין ד"ר תבור את חשיבות מציאת מקורות אנרגיה חלופיים עבור מדינת ישראל והשקיע למקד את חיפושיו אחר מקור אנרגיה זמין אנרגיית השמש. ד"ר תבור הינו פורץ דרך במחקר העולמי של אנרגיה סולארית. בהמצאותיו תרם לעצמאותה הכלכלית והמדינית של ישראל תוך הפחתת תלות במדינות ערב. פיתח פיתוחים מדעיים ושיפורים טכנולוגיים רבים שהועמדו לרווחת האוכלוסייה העולמית ומצויות בלב העשייה בתחום האנרגיה הסולארית בישראל".

במהלך הטקס התניי פנה הנשיא באופן אישי לד"ר תבור ואמר: "יכול להיות שעיצוב העיטור שניתן לך היה צריך להיות בדמות פאנל סולארי, אתה האיש שיום, המציא דחף את השימוש באנרגיית השמש ליצור השמל כתחליף לנפט היקר והמזהם ובכך הרחבת את השפעתה וכוותה של ישראל בעולם. הוכחת שאדם יכול להיות גדול כגדל המעשה שהוא עושה למען זולתו עמו ומדינתו".

אורלי גולן, מנהלת דיו מוגן 'אחוות בית הכרם', ברכה את תבור: "בשם העובדים והדיירים אנחנו מברכים את צבי תבור, ממציא דחי השמש ומומחה בתחום האנרגיה הסולארית על קבלת הפרס מנשיא המדינה, וכמובן אנחנו מאחלים לצבי בריאות טובה ואריכות ימים".

קרדיט צילום: מארק נימף לע"מ

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: שמחה בונם לייזרזון / תאריך: 09/05/2024 20:10 /

מספר בקשה: 2528878

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה: בקשה חדשה

עיר: ירושלים

רחוב: תורה מציון

מספר בית: 12

כניסה: 1

מיקוד:

קיימת קרבה למונצח/ת: 1

שם פרטי: שמחה בונם

שם משפחה: לייזרזון

סוג זיהוי: ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד: 053

טלפון קווי: 5389264

קידומת טלפון: 02

דוא"ל: aa025646663@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה: קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע: הרב אברהם לייזרזון

שם הרחוב המוצע באנגלית: rabbi a.y. leizeron

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	18/12/1942
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"א טבת תש"ג
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	10/01/2020
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	י"ד טבת תש"פ
איתור מוצע:	

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	הרב אברהם יוסף לייזרזון יו"ר החינוך העצמאי בא"י
הסבר על שם הרחוב המוצע:	מקברניטי החינוך התורתי בארץ, ומראשי אגודת ישראל וחבר המוסדות העליונים, כיהן מטעמה כחבר המועצה הדתית, כסגן ראש העיר וכחבר הנהלת העיר בין השנים תשל"ט-תשמ"ט, וכח"כ, דור שביעי בירושלים שפעל בה בתחומים מגוונים במשך יובל שנים ולחם על שמירת צביונה, הטביע את חותמו בעיר, לזכותו נזקפים פעולות רבות וחשובות. בשנות העליה מבריה"מ את מחלקת הקליטה הרוחנית של אגו"י ויסד עבורם בתי כנסת ומוסדות חינוך לקהילות השונות בירושלים ובערים נוספות. איש אמונם של גדולי ישראל ומקורבם אשר פעל בשליחותם וביצע את הוראותיהם. דמות מופת של איש ציבור נקי כפים וישר דרך

מלחמת ירושלים

מרדכי וינשטוק, חיים פרידלנדר
צילומים: שלומי טריכטר

מלחמה לוהטת. הרב לייזרזון בוויכוח סוער עם טדי קולק

"על החינוך גאוותי". נושא דברים באוזני גדולי הדור באסיפת הנהלת החינוך העצמאי

ולשמש כסגנו של המנהל הכללי של החינוך העצמאי דאז הגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל". לאחר פטירתו של הרב גרוסברד לפני כעשרים שנה, שודרג לתפקיד יו"ר החינוך העצמאי, בו הוא מחזיק עד עצם היום הזה.

אנו רוצים לעבור לענייני השעה, אבל אצל הרב ליירזון בכל שיחה שהיא תעלה מיד דמותו של ה'פעטער' – דודו פוסק הדור מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל. אביו הגאון החסיד רבי שמחה בונים ליירזון זצ"ל, נלקח לחתן בבית הגאון המקובל הנודע רבי חיים לייב אויערבאך זצ"ל, ראש ומייסד ישיבת המקובלים 'שער השמים', אך לא ארכו הימים לעילוי הצעיר, שכבר בגיל עשרים וחמש מונה על ידי ה'אמרי אמת' למשפיע הרוחני בישיבת 'שפת אמת', והוא נפטר בצעירותו בהיותו כבן שלושים שנה בלבד. הרב ליירזון שהיה בן שלוש באותה עת, התגדל כבן בית אצל דודו הגדול מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שפרש את חסותו האבהית על הבית המיותם. רבי שלמה זלמן זצ"ל היה גם זה ששלח אותו מיד לאחר הבר מצווה ללמוד בישיבה קטנה 'תפארת ציון' בבני ברק, משם נמנה על הגרעין הראשון של ישיבת "בית מאיר" בבני ברק, בראשות הגאון הגדול רבי זלמן רוטברג זצ"ל. כך רכש הנער הגוראי הצעיר שיג ושיח עם גדולי בני ברק ובראשם מרן הסטייפלר זצוק"ל שהתגורר בסמיכות לישיבה.

כמה שנים לאחר נישואיו, עודו אברך כולל בבני ברק, גילו הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל וגיסו הגאון רבי רפאל סולובייצ'ק זצ"ל את כישוריו הציבוריים והפעירו בו להשתלב במערכה החריפה של הוועדה הציבורית להגנת כבוד האדם שניהלה באותה תקופה את המאבק נגד ניתוחי מתיים בכפייה. ליירזון מבכה עד היום את העובדה שלא נותר אברך כולל, ויצא לפעילות ציבורית חרדית שהחלה בניהול המשרד של חבר הפעילים בבני ברק. "איבדנו משגיח רוחני טוב", התבטא לא מכבר אחד מגדולי התורה הנודעים לאחר שיחה ממושכת עמו. ברבות השנים שב לעיר מולדתו ירושלים, ובה השתבץ בפעולות החינוך והקליטה של אגודת ישראל הירושלמית תחת הנהגתו של שאר בשרו הרב מנחם פרוש ז"ל.

איש שיחנו הוא מהדמויות המרתקות בציבור החרדי, עד שהשיחה עמו יכולה לעבור באחת בין נושאים רבים. כאמור, די ששמו של דודו מרן הגרש"ז זצ"ל יעלה על השולחן, כדי שאינספור סיפורים, עובדות ואנקדוטות, כמו גם הנהגות והליכות יִסופרו משמו, אך אנו מצדנו מנסים למשוך את השיחה לכיוון הפוליטי-הציבורי בכל הקשור לתקופת כהונתו כחבר מועצת העיר ירושלים במשך עשור סוער. הוא נענה, לא לפני שהוא מבקש להזכיר כי גם בשנים בהן כיהן בתפקידים פוליטיים "הייתי ונותרתי איש חינוך בכל מהותי", כשהוא מדגיש, "אמנם מילאתי תפקידים בכירים בתחום הציבורי בשליחותם של גדולי ישראל ובמיוחד מרן האדמו"רים מגור זצוק"ל ויבדלח"ט, אך גם אז כסגן ראש עיריית ירושלים וכחבר כנסת לא התנתקתי משליחותי העיקרית בתחום החינוך".

רשמנו, והנה אנו חוזרים לעידן שבו מלחמות הדת בעיר מול טדי קולק ראש העירייה העוצמתי והשאפתן הבלתי נלאה לא פסקו לרגע. זה הזמן להיכנס לפרטים.

ארבעים שנות חינוך. במשרדו במרכז החינוך העצמאי

לטובת עמיתו סגן השר יעקב ליצמן, הוא אינו משתתף במסדרונות הפוליטיים, זכרונו הפנומנלי עומד לו לתאר את מערכותיה של היהדות החרדית במדויק, משל התרחשו אתמול.

אלא שדווקא מהמקום הזה כמי שליווה בחמישים השנים האחרונות את מערכותיה של היהדות החרדית כחייל אגודאי מסור ונאמן, הוא אחוז אכזבה עמוקה מהמצב הנוכחי, מבטא את כאבו ותסכולו מחוסר האחדות שהתגלה בימים אלו, בציינו כי עדיין לא נרפאו פצעי המחלוקת הנוראה של העבר הלא כל כך רחוק. "לאחר שרבותינו גאוני וצדיקי הדור הקודם זי"ע הצליחו ב"ה לאחות בשעתו את הקרעים הקשים ולאחד את השורות במחנה, אנו שוב עדים למרבה האכזבה לחידוש המתיחות הפנימית המזיקה והמיותרת לקראת הבחירות המוניציפליות, אותה חייבים למנוע בכל מחיר. אני משוכנע" – אומר הרב ליירזון, "שכל הבחירות המוניציפליות אינן שוות בנוק החינוכי של המחלוקת".

הרב ליירזון, שגדל והתחנך משחר טל ילדותו על ברכיו ומשנתו של דודו הגדול, מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, משלב באישיותו את מגוון הקטבים ביהדות החרדית. מבית אבא – הגאון החסיד רבי שמחה בונים ליירזון זצ"ל, מדמויותיה הנערצות ביותר של חסידות גור בחיי חיותו של כ"ק מרן ה'אמרי אמת' מגור זצוק"ל, הוא חסיד מושבע שזכה עוד מצעירותו לקרבתם וחביבתם של בניו כ"ק מרנן האדמו"רים ה'בית ישראל' וה'לב שמחה' מגור זצוק"ל. עם זאת ראשית דרכו הפוליטית היתה דווקא במחנהו של הרב מנחם פרוש ז"ל, שהיה קרוב משפחתו.

ובכל זאת עיקר תפארתו וגאוותו של הרב ליירזון היא על כהונתו ארוכת השנים בשדה החינוך החרדי, "בשנה זו", הוא מציינ בנימה של התרגשות, "ימלאו בס"ד ארבעה עשורים מאז מוניתי על ידי גדולי ישראל ובראשם מרן ה'לב שמחה' מגור ומרן הגרא"מ שך זכר צדיקים לברכה, לתפקידי רב האחריות בחינוך העצמאי. היה זה בשנת תשל"ט בעיצומו של מסע בדרום אפריקה למען קליטתם הרוחנית של עולי ברית המועצות, כאשר נקראתי לשוב מיד ארצה

נא אהוד, תדאג מבעוד מועד לחוקק חוק עזר הקובע שראש עיר זכאי בתום כהונתו לנהג ורכב צמוד, אחרת גם אתה כשתסיים את כהונתך בעירייה עלול לעמוד ולראות מונית אחר מונית חולפות על פניך ולא עוצרות, כי כך חולפת תהילת עולם".

את הסיפור הזה המשעשע משהו, אנו שומעים מאיש שיחנו הרב אברהם יוסף ליירזון בשעה שאנו יושבים איתו לראיון מרתק בענייני השעה. הוא אמנם מוכר וידוע בכל חוגי הציבור החרדי מתוקף תפקידו כיו"ר החינוך העצמאי זה עשרות שנים, אבל בהתקרב מועד הבחירות לעיריית ירושלים, נזכרנו דווקא בתקופת כהונתו כנציג אגודת ישראל בעירייה, תחת שבט ניהולו התקיף והקשוח של טדי קולק, בשנים שבהן געשה ירושלים החרדית סביב מאבקים סוערים, במערכה גורלית על דמותה, אופייה וצביונה הרוחני.

דאגה המחלוקת מתעוררת שוב

לאורך השנים שמענו רסיסי סיפורים ועובדות על המאבקים שהתנהלו בהדרכת ובהכוונת גדולי הדור באותה תקופה, אך עתה סברנו שהגיעה השעה לשמוע מפיו משנה סדורה ומקורית. ואף שבעשרים השנים האחרונות, מאז פרש מתפקידו כחבר כנסת מטעם חסידות גור לאחר מספר חודשים בלבד,

ול המועד פסח תשנ"ד. ירושלים

קשיש ירושלמי עומד ליד מלון יוקרתי בעיר ומנסה לעצור מונית. הוא מנופף במקלו שוב ושוב לעבר מוניות החולפות ברחוב, אך אף אחת לא נעתרת לעצור לו. ממרחק מתקרבת מונית נוספת. היא מאוישת, אבל הנוסע חד התפיסה מבחין בקשיש ומורה לנהג המונית לעצור לו. הקשיש שמבחין במונית המתקרבת לכיוונו ומאטה, נושם לרווחה, אבל כשהוא מבחין בנוסע היושב בתוכה פניו מקדירות. "מועדים לשמחה, טדי", קורא הנוסע לעברו של הקשיש. "לאן אתה צריך להגיע?". "למעון ההורים שבו אני דר", משיב בכבדות האיש שעד לפני חצי שנה היה ראש העיר הכל יכול של ירושלים, תפקיד בו אחז למעלה מחצי יובל שנים. "ניקח אותך לשם בשמחה", אומר לו הנוסע, הרב אברהם יוסף ליירזון, שפניו מועדות לפגישת חג עם נגידים המקושרים לעולם החינוך התורני במלון 'קינג דיוויד'.

"לקחנו את טדי למקום מגוריו", מספר יו"ר החינוך העצמאי הרב אברהם יוסף ליירזון, שהיה מי שהעניק טרמפ לראש העיר בדימוס, "ומשם נסעתי לקינג דיוויד". כאשר הגעתי לשם אני רואה את ראש העיר המכהן דאז, אהוד אולמרט, מסב שם עם כמה מידידיו החרדים, אילי הון ידועים. סיפרתי לו את האפיזודה שהתרחשה בדרכי לכאן ואמרתי לו, ראה

"כך הצלנו את ירושלים מידיו של טדי קולק" • הם היו חמישה נציגים מול ראש עיר עוצמתי שהחזיק ברוב קואליציוני דורסני, ובכל זאת הצליחו להכניע אותו שוב ושוב • בעיצומה של קלחת הבחירות המוניציפליות ישבו מרדכי וינשטוק וחיים פרידלנדר לשיחת עומק עם יו"ר החינוך העצמאי רבי אברהם יוסף ליירזון, לשעבר סגן ראש עיריית ירושלים ומי שכיהן כחבר מועצת העיר במשך עשר שנים סוערות, כדי להבין כיצד סיכלו חמישה נציגים חרדיים את תוכניותיו הגרנדיזיות של ראש העיר העוצמתי טדי קולק, כשהם מונעים בגופם את חילולה של עיר הקודש • דפים מיומנו של לוחם

על ברכי הדוד. עם דודו ורבו מרן הגרש"ז אויערבאך

בחירות הערים נוהרים לקלפיות

מתי נכנסת לקלחת הירושלמית?

הרב לייזרזון זכר משפטים שנאמרו לו לפני חמישים שנה, משל שמעם לפני מספר דקות. הוא גם מסוגל לחזור גם על האינטונציה המדויקת בה הם נאמרו, אבל בכל הנוגע לתאריכים נדרש בירור מדויק יותר. הוא מרים טלפונים, פותח יומנים ואז מצטיירת התמונה המלאה.

"בשנת תשכ"ט, בעת שפעלתי לצידו של יו"ר אגודת ישראל בירושלים הרב מנחם פרוש ז"ל, החליטה מזכירות התנועה בירושלים להריץ את מנהיגה ר' מנחם ז"ל לראשות העיר מול טדי קולק. אני נשלחתי באותם ימים לכהן כנציג אגודת ישראל במועצה הדתית, אך במקביל נכנסתי גם בכל הלהט למערכת הבחירות המוניציפליות כדי להבטיח את בחירתו של ר' מנחם. יחד עם ידידי ועמיתי עורך 'המודיע' דאז הרב ישראל שפיגל ז"ל נרתמנו למערכת הסברה אינטנסיבית למען אגודת ישראל וראשיה, כשבין היתר הגינו את סיסמת הבחירות 'בן העיר לראשות העיר'.

"ערב יום הבחירות הצטרפתי אל ר' מנחם, שסייר ברכב פתוח במסע שכנוע אחרון בשכונותיה המרוחקות של ירושלים. הוא התקבל על ידי התושבים באהדה רבה, עד שחשנו כי יש לו סיכוי של ממש מול טדי קולק. אלא שאיש לא העלה אז על דעתו שקולק גייס בחשאי את באמצעות סגנו ואיש ימינו יוסף גדיש, מספר חודשים לפני הבחירות, שחקני חיזוק מהסוג שלא טורח בדרך כלל להצביע בבחירות, שהכריעו לצערנו את הכף לטובתו.

"היה זה", הוא חוזר חמישים שנה לאחור, "בבוקרו של יום הבחירות. נשלחתי עם פתיחת הקלפיות על ידי הרב פרוש לסייר במוקדי הקלפיות, אך כאשר הגעתי לקלפי ברחוב שמואל הנביא חשכו עיניי. נדהמתי לראות אלפי תושבים ערביים ממזרח ירושלים הנוהרים בעשרות אוטובוסים מאורגנים לעבר מקום הקלפי כשבידיהם הפתק של רשימת טדי קולק (באותם ימים לא היתה בחירה ישירה לראשות העיר – מ.ו. ח.פ.). הצבעה בלתי צפויה זו הביאה בסופו של דבר לניצחונו, וסיעתו 'ירושלים אחת' זכתה ב־15 מתוך 29 חברי

מועצה, כך שהוא גם לא נזקק לרוב קואליציוני. משנודע על התרגיל החשאי של קולק", הוא נזכר באווירה המדכאת שאפפה את מטה הבחירות של אגודת ישראל ברחוב פרס, "כינוס ר' מנחם פרוש את מאות הפעילים שצבאו על הבנין ובהתרגשות עצומה קרא להם להציל את ירושלים, 'צאו לבתי הכנסת' – זעק, 'בזכרון משה, בישועות יעקב, בעזרת תורה ובשערי חסד, פתחו את ארונות הקודש והתחננו על ירושלים הנמצאת בסכנה גדולה'".

ומתי נבחרת לעירייה?

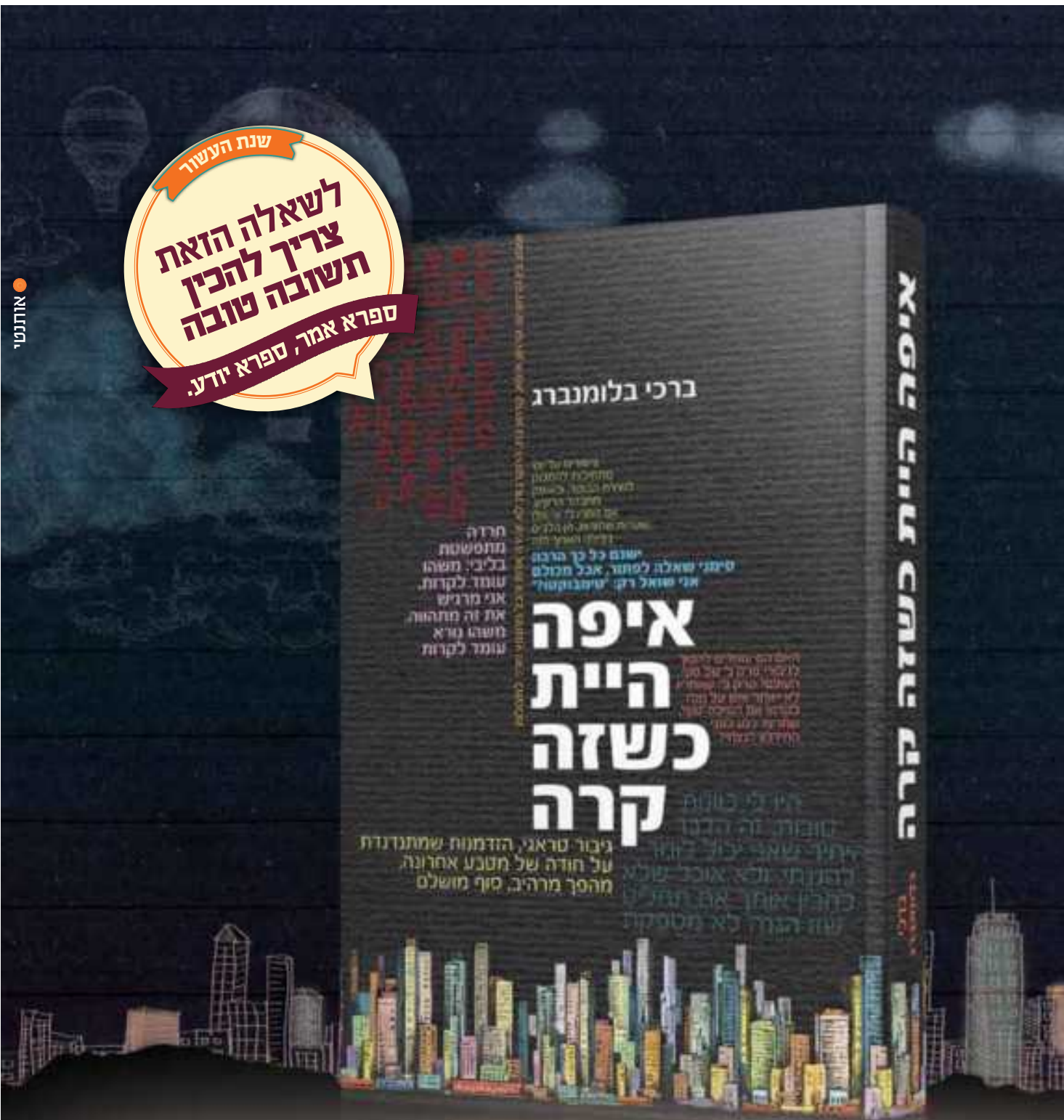
"במשך שנים ארוכות קיבלה סיעת אגודת ישראל בירושלים ארבעה מנדטים", חוזר הרב לייזרזון לימים שבהם המותג 'אגודת ישראל' כיסה את היהדות החרדית כולה לכל שכבותיה, "בערב הבחירות לעירייה בשנת תשל"ט, הוצבתי על ידי מזכירות התנועה בעיר במקום החמישי של רשימת אגודת ישראל המאוחדת, כאשר לפניי ברשימה הופיעו שליחי הציבור הוותיקים, הרב שמואל שאולזון נציג שלומי אמונים, הרב אריה גולדקנופף נציג הסיעה המרכזית, הרב שמחה בונים קליין נציג הסיעה המאוחדת והרב שלמה זלמן דרוק נציג פא"י. והנה לראשונה בתולדות אגודת ישראל נפרץ במערכת בחירות זו מחסום הארבעה ואף אני נכנסתי אז למועצת העיר כנציג החמישי".

מטעם איזו סיעה באגודת ישראל?

" שלומי אמונים"... הוא משיב וגורם לנו להרים גבה. רגע לפני שנצלול למאבקים העירוניים מול קולק הנחוש, אנו חייבים להבין את הפואנטה הפוליטית.

אתה ידוע כחסידי גור נאמן, איך הפכת לנציג 'שלומי אמונים' במועצת העיר?

חיוך מתגנב על פניו חרושות הקמטים. "באחת מהשליחויות הדיסקרטיות שהטיל עלי כ"ק מרן ה"בית ישראל" מגור זי"ע להפגת מתיחות מסוימת בתוך אגודת ישראל התבטא באזני בחיך כובש לבבות ואמר לי 'אתה אצלי וגם שם, אתה רוקד על שתי החתונות וטוב שכך'. גם בתקופת הבחירות הפנימיות באגודת ישראל בשנת תשל"ז נכנסתי יחד עם המשב"ק הנודע רבי חנינא שיף ז"ל כדי לקבל את הסכמתו להיענות בחיוב לבקשתו של ר' מנחם פרוש ז"ל להצטרף לסיעתו. מבחינתי היה זה טבעי ביותר שאמצא אז את ביתי בסיעה הירושלמית של שלומי אמונים – אגב בשעתו הייתי אני שהצעתי לר' מנחם

חדש: איפה היית כשזה קרה

ספר חדש עם סיפורים אחרים על אנשים שהשירו מבט להתמודדות ולא טמנו ראשם בחול.

החיים באמת.

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות | הפצה ראשית ספרי אור החיים | להזמנות מסחריות: 0527686318

אלעד: רבי יהודה הנשיא 94, אשדוד: רבי יהודה הנשיא 8, רבי אליעזר בן הורקנוס 8, בית-שמש: רבי יהודה הנשיא 6, נתל ניצנים 3, ביתר: הר"ן 9, בני ברק: נחמיה 28, הרב כהנמן 62, חמש הדבש 8 (איצקוביץ) רבי עקיבא 68, אהרונביץ 12, רבי עקיבא 152, חופה: מיכאל 27, ירושלים: שאולון 49 (הר טוף), חבוקין 2 (מאה שערים), שמגר 21, הפסגה 45 (בית גן) מודיעין עלית: שר יחזקאל 27 ברנפלד, חפץ חיים 7 קרית ספר, נתיבות: הרמב"ם 1, פתח תקווה: רחשילד 75

עם אצטדיוני ספורט ענקיים ואמפיתאטרונים, במטרה להחדיר תרבות יוונית לקולקלת המלווה בחילולי שבת פומביים. שלא לדבר על העוון החמור והגורא להלעניק לגופים מיסיונריים כדוגמת הכת המורמונית לנעוץ חלילה טלפיים בבלביה של ירושלים. כנגד זה קמו גדולי ישראל בשעתם שחרדו לגורלה של ירושלים והורו לנו כשליחיהם במועצת העיר להיאבק בכל הדרכים לסיכול מזימות אלו.

“תוכנית הקמת האצטדיון בצפון העיר”, הוא צולל לאחד המאבקים המסעירים, “היתה אחת המערכות הקשות שהסעירו בימים ההם את ירושלים הבריחה החרדית כולה לפני ארבעים שנה. קולק שלא ידע שובע ומרגוע החליט בכוח הרוב שהיה לו במועצה לבצע את חזונו בהקמת מרכז ספורט ענק מימדים בצפון ירושלים בסמוך לשכונות החרדיות, בשטח שעליו מוקמת היום השכונה החרדית הגדולה ‘מת שלמה’ הנושאת את שמו וזכרו הנערץ של גאון ישראל דודי מרן הגרש”ז זצוק”ל. התוכנית כללה שתי מטרות: העיקרית להקים שקריית ספורט עולמית בירושלים, אשר מעולם לא היתה משופעת במתקנים כאלו, והמטרה המשנית היתה להגביל את התפשטותן של השכונות החרדיות לגבולות עזרת תורה של ימינו וכן שכונת רמות שהיתה גם היא בשלבי תכנון, ויועדה כולה לציבור החילוני בלבד, כך שקריית הספורט והאצטדיון הענק שאמורים היו לקום על הגבעה שממול – רכס שועפט, יגבילו לחלוטין את התרחבות ההתיישבות החרדית בעיר. נוכח מגמה זדונית זו התקוממה היהדות הנאמנה כולה בהכוונת רבותינו הגדולים שבירושלים לכל גווניה, שהתלכדה לעצרות תפילה ומחאה והפגנות המוניות לסיכול התוכנית.

“אלו היו שנים סוערות מאוד שכמעט לא ידענו בהן יום אחד של מנוחה ומרגוע”, חוזר הרב ליירזון אל המערכה הגורלית על עתידה הרוחני של ירושלים בה נדרשו הוא ועמיתיו למועצת העיר לפעול בכל כוחם מול כוחו ועוצמתו של קולק וסיעתו בעלת הרוב ‘ירושלים אחת’. “הדי המאבק, בו נטלו חלק פעיל ואקטיבי גם חברי מזכירות אגודת ישראל בירושלים בניהולו הנמרץ של הו”ר הרב מנחם פרוש ז”ל, חרגו מתחום השיפוט העירוני והגיעו עד לשולחן הממשלה, אשר אותתה לקולק להימנע מביצוע התוכנית נגד הציבור החרדי ורבתיי. בצר לו ביקש קולק לארגן עבורו פגישות במעונם של כ”ק מרן האדמו”ר הלב שמחה’ מגור ושל גדולי פוסקי הדור מרן הגרש”ז אויערבאך ומרן הגר”ש אלישיב זכר צדיקים לברכה, במטרה לנסות ולהגיע לפשרה בנושא.

”בצאתו מפגישות אלו, למראה הצניעות והפשטות שאפיינה את בני דבותינו לא יכול היה קולק לכבש את סערת רוחו, והוא פנה אלי בגערה כיצד אתם נותנים לרבנים הגדולים שלכם להתגורר בתנאים כה עלובים?!” את שמחת החיים בבתיים הצנועים הללו לא תמצא גם במגדלי הפאר היוקרתיים והועשרים במקומות אחרים בארץ ובעולם, השבתי לו בתגובה על תוכחתו: בשלב זה נזכר הרב לייזרון באנקדוטה מעניינת שהייתה בביקורו של קולק בביתו הצנוע של מרן הגרש”ז אויערבאך זצ”ל בשכונת שערי חסד. ”רודי הגרש”ז הורה לרעייתו הרבנית שלא להעמיד שום כיבוד על השולחן מבלי שנימק זאת, אך במהלך השיחה בה השתתף גם עוזי ברעם – אז מראשי מפלגת העבודה בירושלים ולימים אף שר מטעמה, לאחר שהתברר למרן הגרש”ז כי הלה הוא נכדו של אחד מיקירי ‘שערי חסד’, ר’ נח ברעם זכרוננו לברכה, פנה אליו בנעימות ואמר לו ‘אם אתה נכדו של היהודי היקר שהכרתי בשכונה ובבית הכנסת הרי אתה בוודאי יודע לברך’. לאחר שברעם השיב בחיוב או אז הורה הגרש”ז להכניס כיבוד לחדרו. ברעם שחשב כיפה לראשו בירך, ובעקבותיו גם קולק שהיה חבוס בכומתה חורפית. אלא שגם אם האווירה בבתי גדולי ישראל הופשרה במקצת, הרי שמול הצעות הפשרה שהעלה קולק בפניהם, כמו התחייבות שהמשחקים לא יתקיימו בשבתות, נותרה דעתם של מאזרי ומורי הדור נחרצת ונחושה כי האצטדיון לא יקום בתוך תחום שיפוטה של ירושלים.

"בסופה של המערכה נאלץ קולק לסגת בו. לאחר שהממשלה בראשה עמנו מנחם בגין לא ששה לאשר פרויקט כה גרנדיוזי לראש עיר הנמנה על צידה השני של המפה הפוליטית, אבל המאבקים לא תמו. יום אחד", הוא נזכר, "בעקבות נסיגתו של קולק פורסמה ב'המודיע' מודעת ברכה והוקרה לטדי קולק על כך שירד מרעיון האצטדיון. באותו יום קיבלתי שיחת טלפון מביתו של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל. על הקו היה ראש הישיבה בכבודו ובעצמו וכשהוא

כהונה פוליטית קצרה. עם ראש הממשלה נתניהו

מאבקים סוערים. בדיונים עם מפקד המחוז באחת ההפגנות על קדושתה של ירושלים

ימים של מאבק יום יומי קשה ורצוף. קולק הקים ועמד בראש 'קרן ירושלים', גוף עוצמתי שדרכו גייס עשרות מיליוני דולרים בעולם, ואשר באמצעותם ביקש לפתח את העיר ברוחו ולהפוך אותה לעיר בירה בינלאומית כדוגמת מנהטן, פריז ווינה, על כל התופעות השליליות מבחינה דתית ורוחנית. מול סכנה קיומית זו לעיר הקודש פעלו בהוראתם והדרכתם של רבותינו זצוק"ל ויובל"ט לשמור מכל משמר על כבודה וקדושתה של העיר הגדולה לאלוקים, לפטריין של מלך, ולהחדיר את תודעתה בקרב כל התושבים החפצים לגור בה.

"זו הסיבה", מבקש הלוחם החרדי בדימוס לחדד נקודה ההולכת ומשתכחת ברבות השנים והמאבקים, "שקיבלנו הוראה מפי גדולי גאוני וצדיקי הדור באותן שנים שירושלים לא נחלקה לשכונות ואזורים, וקדושתה הנצחית היא נחלת השכונות החרדיות בצפון העיר כעזרת תורה, מטרסדורף ורמות, בדיוק כמו שהיא בשכונות קרית יובל, בקעה או הקטמונים שבדרומה של ירושלים, כך שעלינו להכריז גם כיום במערכה האקוטואלית על חובתנו לשמור על קדושת השבת המתחללת לאחרונה למגינת הלב ברשות הרבים וכן בשאר התחומים והמזימים הציבוריים האחרים הפוגעים ומחללים את קדושת העיר בה איווה הקב"ה להשרות שכירתו".

מאבקים

מול ראש העיר הנחוש

בחזור לטי קולק, מה הבעיה בראש עיר נמרץ ואנרגטי המבקש לפתח את העיר?

“קולק”, הוא מסביר, “בא מבית חילוני מובהק, שהיה מנותק כליל מכל חיק של יהדות. ולכן כל משאביו ושאיפותיו היו מכוונים לתת לירושלים צביון ודרך משלו, אליהם נלוו כפי שאמרתי, מרץ כביר ויכולת ביצוע נדירה. וכך הוא רתם את מלוא כוחותיו וקשריו המסועפים כדי לתת לירושלים צביון חילוני,

"זכרתי ימים מקדם". בשיחה עם סופרי 'בקהילה'

את שם הסיעה 'שלומי אמונים', שהחליף את השם 'ליכוד' - כקרוב משפחה של ר' מנחם וכליד שכונת 'שערי חסד' וכבן למשפחת אויערבאך, זאת למרות שנמנית בכל רמ"ח איברי על חסידי גור ממורשת אבי זצ"ל. אבל זה", הוא מציין, "כבר נושא לשיחה נפרדת".

"בכל מקרה", הוא מבקש לחזור בגעגועים עזים לשנים שבהן פעלה היהדות והחרדית כגוש אחד מלוכד, "אלו היו ימים אחרים ואווירה אחרת עד שלא היה כל סתירה או ניגוד בכך שאני כחסידי גור אשמש נציג של 'שלומי אמונים'. עם זאת, בקדנציה השנייה שלי במועצת העיר הכריע מרן ה'לב שמחה' מגור ז"ל", שפרש את חסותו הרחמיאית עלי ועל משפחתי לאחר שהתייתמנו בילדותנו מאבינו הגדול זצ"ל שלא זכינו להכירו, שאהיה נציג גור במועצת העיר אחר פרישתו של הרב לייבל גולדקנופף ז"ל".

נציגות

סור מרע ועשה טוב

מאחר שהימים היו אחרים, מלוכדים וטובים יתו, הרי שכן היתה גם הפעילות וההתנהלות בתוך הנציגות האגודאית, שלא היתה סיעתית וכיתתית, "בכל שנות הפעילות שלנו כחברי מועצת העירייה פעלנו במשותף ויחדיו נועצנו בכל נושא וענין עם גדולי הדור הנערצים שהתגוררו בירושלים ובראשם גדולי פוסקי דורנו דודי מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל ומרן רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל, ועמם יחד מועצת גדולי התורה ובראשם כ"ק מרן ה"ב שמחה' מגור זצוק"ל, אשר הנחו את סיעת אגודת ישראל על כל צעד ושעל באותן שנים מתוחות.

"מורי ורבי ה'לב שמחה", הוא חוזר אל ההוראות שהנחו את ההתנהלות הפוליטית אז, "הוא שהדרך אותי בשליחותי הציבורית בעירייה להתמקד בשני תחומים כאחד, מבלי שאחד יבוא על חשבון השני: 'סור מרע' ו'עשה

כולו סוער פנה אלי 'מדוע מגיע לקולק תודה פומבית? מדוע מגיע לו יישר־כח כזה? הוא הרי רשע, אני מבקש ממך להילחם בו ובתוכניותיו עד הסוף, עליך אני יכול לסמוך...!'

"המאבק נגד האצטדיון", הוא מסכם את הפרשיה הסוערת, "הקיף וליכד את כל החוגים של היהדות החרדית. זכורה לי הפגנת הענק בכיכר השבת, כאשר בוועדת הארגון של ההפגנה ישבו בפעם היחידה בהיסטוריה נציגי אגודת ישראל עם נציגי העדה החרדית. מוקד העצרת היה בכיכר השבת, תוך תיאום מוקדם שלנו עם אנשי העדה החרדית שרבני ונציגי אגודת ישראל יישבו במרפסת אחת, ובמרפסת מעליהם ישבו רבני העדה החרדית. סוף דבר ההתנגדות הוכיחה את עצמה והאצטדיון עבר לדרום העיר, במקום מרוחק מבתי תושבים. דודי מרן רבי שלמה זלמן, שהיה תקיף מאוד בנושא, זכה שעל שמו נקרא השכונה שנבנתה במקום האצטדיון – רמת שלמה. איפה שהיה אמור להיות מוקד של חילולי שבת המוניים, הוקם בזכות ההתנגדות והמאבק הנחוש, מוקד גדול של תורה ויראת שמים".

קרבות מלחמת השבת

האצטדיון לא היה המאבק היחיד מול קולק...

לייזרון נאנח. "בוודאי שלא. איך שנח המאבק הזה, קפצה עלינו רוגזה של עלילת כביש רמות בסמוך לשכונת עזרת תורה. אז כבר כיהנתי גם כסגן ראש העיר".

קדם למינוי הזה אירע מאורע טראגי. "ביום בהיר אחד, אחרי שחזרתי מישיבת ועדת כספים בעירייה עם עמיתי הרב שמואל שאולזון ז"ל שכינה כסגן ראש העיר, הוא ירד ללשכתו במשרדי אגו"י ברחוב פרס ואני המשכתי לביתי במטרסדורף. עם כניסתי הביתה נדהמתי לקבל שיחת טלפון מר' מאיר פרוש, שבישר לי על פטירתו החטופה של ר' שמואל, שהתמוטט ל"ע דקות אחדות לפני כן, רגעים ספורים לאחר שנכנס למשרדו. הוכינו בהלם גמור על פטירתו של ראש הרשימה הפעלתני שנפל על משמרתו, ובהיותי אז נציג של שלומי אמונים, התבקשתי למלא את מקומו כסגן ראש העיר. אבל לא ארכו לי הימים בתפקיד הזה, ומאבקי השבת בכביש רמות הם שגרמו לכך.

"מאבקי השבת בכביש רמות סמוך לשכונות החרדיות בצפון איחדו אז את ירושלים החרדית לכל חלקיה, אף שאת ההפגנות ניהלה בעיקר העדה החרדית. באחת השבתות קראה העדה החרדית להפגנת ענק שיצאה בשעות אחר הצהריים של השבת מכיכר השבת לעבר כביש רמות. אלפים בראשות חברי הבד"ץ צעדו באותה תהלוכה וגם אני חשתי צורך לצאת לשכונת עזרת תורה כדי לעקוב מקרוב אחר המתרחש. עליתי אז בשעת רעוא דרעיון למרפסת ביתו של בן דודי הגאון רבי מיכל שטרן, רבה של עזרת תורה, והשקפתי משם אחר הנעשה בכביש רמות. נחרדתי לראות אלפי יהודים חרדים, מתקהלים וזועקים 'שבת', כשהמשטרה תחת פיקודו של מפקד המחוז רחמים קומפורט הזכור שלא לטוב, מתנהגת באכזריות חסרת תקדים. המום ומזועזע צפיתי לעבר זחל"מים של המשטרה שהקיפו בהכוונת ראשי המשטרה את המפגינים והיכו בהם ללא רחמנות, סחבו בפאות ובזקנים באכזריות שאי אפשר לתאר אותה, הזדעזעתי.

"חשבתי אז לעצמי: 'ריבונו של עולם, אני חבר הנהלת העיר ומכהן בה כסגן ראש העיר ונושא באחריות להכאת יהודים עד זוב דם?' עם צאת השבת הרמתי טלפון לטדי קולק ודרשתי לקיים לאלתר כנס חירום של מועצת העיר, כדי לדון בהתנהגותה הברברית של משטרת ישראל. הוא כדרכו הרים עלי קולו וטרק את הטלפון, והנה תוך כדי דיבור עימו נודע לי שהמשטרה פרצה באותה שעה – בצורה מתוכננת מראש – באמצע סעודה שלישית לשולחנו הטהור של כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל, שרבים מחסידיו היו בין המפגינים, והתניה גז מדמיע להיכל בית הכנסת. האדמו"ר הוצא אז מעולף מה'טיש'. בהיותי מזועזע לחלוטין הודעתי להרב פרוש ז"ל שאם קולק לא מכנס ישיבת חירום לדון בהתנהלות האכזרית והברוטלית של המשטרה, אין אני מסוגל ורשאי לשאת באחריות ואני פורש מתפקידי, במיוחד לאחר שנודע לי כי התנהגותו של קומפורט ופקודיו הייתה מתואמת מראש עם ראש העירייה.

"קיבלתי אז טלפונים בהולים מעסקנים בכירים באגודת ישראל, שטענו

בשליחותו של הרבי. בכנס בחירות עם מרנן האדמו"רים 'הלב שמחה' וה'פני מנחם' מגור (משמאל נראה הגאון רבי יצחק פלקסר ראש ישיבת 'שפת אמת')

כי פרישתי תהרוס את היהדות החרדית. זה היה אור לב' אדר, יום היארצייט של מרן האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זצוק"ל. ממלא מקומו מרן האדמו"ר ה'לב שמחה' זצוק"ל הגיע באותו יום ממעון הנופש שלו בערד לירושלים, ואני נכנסתי לקודש פנימה ושטחתי בפניו מה שקרה בשבת. אמרתי לו כי לא יכולתי לעצום עין כל הלילה מהמחזה שראיתי ושאני מבקש לפרוש מתפקידי כסגן ראש העיר, 'אברומ'לה, אולי תיסע לשווייץ לשבועיים, תנפוש ותירגע?' ניסה הרבי הטוב והמטיב להרגיע אותי, אך אני השבתי לו שאירגע רק אחרי שאפרוש. האדמו"ר זצוק"ל שהיה לי כאב רחום נתן לי את הסכמתו, ובמקומי מונה אז לסגנות הרב לייבל גולדקנופף ז"ל, נציג גור בעירייה".

נחישות פטיש מתעופף באולם המליאה

למען האמת, לא כולם אהבו את הלוחמנות החרדית שהביא איתו לייזרון לעירייה, "טדי אמר לי יותר מפעם אחת 'הסתדרנו יפה מאוד עד שבאת', אבל אני פעלתי לפי הנחיותיהם של גדולי ישראל, גם כאשר היו מי שטענו שהמאבקים הללו יפגעו בתקציבים והטבות. באחד מביקורי ב'קונוונשן' של אגודת ישראל בארצות הברית אליהם נסעתי כנציג מערכת החינוך הארץ־ישראלית במשך עשרות שנים, היו שקראו אותי לבירור סביב המאבקים שניהלנו בעירייה, אבל אני ועמיתי היינו חדורי שליחות. אמת, חייבים לדאוג לצרכי התושבים ולאינטרסים של המוסדות, אבל יחד עם זאת היה ברור לנו כי בירושלים יש עוד חובה כפולה ומכופלת, 'שומרים הפקד לעירך'. מי שבא לגור בירושלים יודע שהוא בא להתגורר בפלטרין של מלך, והוא חייב לקחת בחשבון שהוא בא לשמור על ניקיונה הרוחני של העיר. לכן בירושלים אין מקום לפשרות. בכל עיר כפי ההנחיות שקיבלנו מגדולי הדור.

"מאז שעזבנו התחילו לפזם תקליט חדש כי צפון ירושלים לחרדים, דרום

ירושלים לחילונים. אך העובדות הן, שגם כשרצו לפתוח את מועדון 'צוותא' בלילות שבת ב'בקעה', או בית קולנוע ברחוב יפו, יצאנו והתנגדנו. זכור לי כי עמיתי באותם ימים במועצת העיר הרב מאיר פרוש, היה יוצא בכל ליל שבת מביתו באמצע סעודת השבת בהוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, כדי להפגין נגד חילולי השבת, ואני מדבר איתכם על ימים שבהם היו לו ילדים קטנים בבית. לא הפרדנו בין דרומה של ירושלים לצפונה. בתקופתי לא הייתה החלוקה הזו.

מערכת נוספת שניהלו הרב לייזרון וחבריו החרדיים אז, הייתה על תוכנית הקמת האמפיאטרון במורד הרובע היהודי בסמוך למקום המקדש. על רקע מאבק זה פרשה יהדות התורה מהקואליציה העירונית, כשהפרישה גורמת לסיכול התוכניות, למרות שכבר התחילו בעבודות. "הצלנו את ירושלים", הוא מצהיר, "לא רק מחינו, אלא גם עשינו מעשים שהוכיחו את עצמם".

האגדה מספרת שטדי קולק השליך עליך את הפטיש שלו. למה?

"זה היה בפרשת המערכה על המורמונים", הוא עובר למאבק הרואי אחר, "אבל זה היה החלק הקטן והשולי בסיפור הזה. כאמור, טדי קולק ניהל קרן שגייסה תרומות לירושלים. אגב, פעם באחד הוויכוחים המרים שהיו לי עם קולק במאבק זה, פנה אלי ראש לשכתו רפי דברה: 'אתה יודע שטדי הוא מלך ירושלים. הוא יוצא לחו"ל ליומיים וחוזר עם מיליוני דולרים, איך אתה מעז להתווכח איתו?!'. השבתי לו: אני רוצה שתדע מה נותן לי את הכוח כשאני מדבר על קדושת ירושלים. אני רואה מול עיניי את הסבים שלנו, את בוני שכונות ירושלים. אני רואה בעיני רוחי את מקום המקדש, את השראת השכינה, ומנגד, אני רואה את העיר החרבה והמושפלת, וזה מה שעומד לנגד עיניי בוויכוחים הסוערים עמכם.

"בכל אופן, המורמונים היו תורמים מיליונים לקרן, ובתמורה התחייב להם קולק לאשר בניית מרכז לימודים שיפיץ את הדת המורמונית בקרב הנוער הירושלמי בארץ. כדרכו, בהצבעה על עשרות סעיפים הוא הסתיר את התוכניות, אבל אנחנו גילינו מאוחר יותר את התוכניות המדויקות, שמטרתן

מגידולי ירושלים. הסבא, הגאון המקובל רבי חיים לייב אויערבאך

להפיץ מיסיון לדתם בארץ. גדולי ישראל הורו לנו שוב לצאת למאבק נחוש נגד התוכנית, כאשר בראש המערכה הסוערת ניצב מרן ה"לב שמחה" זצוק"ל שדרבן והמריץ אותי לפעול בנושא עד מסירות נפש. בהתאם לפקודתו ניצבו משמרות מחאה מול בניין העירייה של זקני וחשובי חסידות גור, ונערכו עצרות מחאה ענקיות בעיר ובתפוצות. המחאות השפיעו, והמאבקים שניהלנו הגיעו לשולחן הממשלה ולחו"ל. בהקשר לכך יצוין כי בעיצומה של המערכה נגד הקמת המרכז המורמוני בהר הצופים נקראתי על ידי כמה מנהלי מוסדות חרדיים לשיבה בה הם טענו שאנו גורמים למתח עם לשכת ראש העירייה, דבר שפוגע באינטרסים ובתקציבים של המוסדות, ויש למתן את המערכה. בתום הישיבה נכנסתי אל ה'לב שמחה', שנחרד לשמוע ממני את תוכן הדרישה של המנהלים, ואמר לי כשפניו להבים: 'דע לך שהמלחמה היא לא מלחמה שלנו אלא המלחמה של הקב"ה. אל תחשוש מאף אחד, והמשך בכל הכוח להיאבק נגד המורמונים".

אבל המבנה שלהם בכל זאת עומד על תילו.

"נכון", הוא אומר, "הם בנו את המרכז שלהם, אבל הוא מרוקן מכל המגמות שלו. המחאות הוציאו את כל הרוח מהמפרשים של התוכנית השאפתנית והם התחייבו שלא לנהל במקום מוקד מיסיון. על כל פנים, באחד הדיונים הסוערים שהתנהלו במועצת העיר סביב הנושא הזה הרגזתי את קולק עד שהוא יצא משיווי משקלו. הוא תפס את הפטיש שנועד לניהול הישיבות וזרק אותו עלי בחמת זעם. באינסטינקט הזזתי את הראש והפטיש פגע דווקא באיש סיעתו".

תוצאות התקף לב באמצע נאום

אבל גם אם חמק מהפטיש שהושלך לכיוונו, הלוחמנות הזו עלתה ללייזרון בבראות. "לאחר שפרשתי ממועצת העיר בתום שתי קדנציות בהתאם

טאטעניו: באהבתיך רקמתי לך לב משתפך מחדש

כך תכניסו אוזירה של תפילה בבית

שנה חדשה מעטרים בתפילה: סדרת הרקמה האומנותית מבית "עוז והדר" פותחת את הלב להשתפך מחדש תהילים | סידור ליום חול | סידור לשבת ויום טוב בכריכה רקומה + תיק רקום בסדרת עיטורים מרהיבים, פשוט מרגשים.

צבעי הסדרה המפעימה <

חיים של תורה

ארה"ב: 437-0054 (718) | אידיפה 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

נשים של מאבקים. למעלה מימין: סיוור עם טדי קולק בשכונות החרדיות בירושלים. למעלה משמאל: הפגנת הענק בכיכר השבת נגד הקמת האצטדיון. למטה מימין: במליאת עיריית ירושלים. (נראים גם חברי הסיעה הרב שמחה בונים קליין ז"ל ויבדלח"ט הרב מאיר פרוש). למטה משמאל: גדולי ירושלים במחאה נגד הקמת המרכז המורמוני

להוראת רבי ה'לב שמחה' זצוק"ל, הוא שולף עוד אחד משלל הסיפורים, "פגשתי פעם את טדי קולק במסדרונות בית החולים 'ביקור חולים'. 'למה עזבת את העירייה - לייזרון, משעמם שם בלעדך', שאל אותי טדי. ואני עניתי לעומתו: ראה טדי, חברים אחרים יצאו מהעירייה בריאים ושלמים כשהם זוכים גם לטובות הנאה, אני לצערי בגלל המאבקים איתך, יצאתי מהעירייה עם לחץ דם גבוה וסכרת..."

ופעם בעיצומו של נאום חוצב במועצת העירייה קיבלת התקף לב והובהלת לטיפול נמרץ...

"כפי שסיפרתי", הוא מבקש לספר דברים כהוייתם, "אלו היו ימים שמאבק רדף מאבק. אך הסתיימה פרשת המורמונים ובאו פרסומי השחץ על האוטובוסים והתחנות בעידודה של העירייה. המצב הגיע לכדי כך ש'צדו צעדינו מלכת ברחובותינו'. באותם ימים נשאתי נאום נוקב במליאת העירייה. בעיצומו של הנאום חשתי לחץ בחזה ונאלצתי להפסיק. ביקשתי מאחד העוזרים שייקח אותי לד"ר שוסהיים, והוא אבחן מיד שזה התקף לב ומיהר להזמין אמבולנס. אושפזתי במחלקת טיפול נמרץ של בית הדסה וטדי שהענין העיקר על מצפוני בא למחרת בבוקר ל'הדסה' לדרוש בשלומי. הוא לא העז להיכנס לחדר, והציץ עלי מבחוץ, עד שבני משפחתי הכאובים לא יכלו להבליג נוכח העובדה שאושפזתי כתוצאה מעוד מאבק סוער מול ראש העיר, והטיחו בו מילים קשות..."

לסיום, הבה נשוחח על שכונת רמות.

הבעה של סיפוק עולה על פניו. מבחינתו, המאבק על הפיכתה של השכונה הזו לשכונה חרדית גדולה שראשיתה היתה מצער ואחריתה ישגה מאוד, הוא עוד אחד מאלו שסייעו לחדד את צבינה הרוחני של ירושלים.

"טדי", הוא מסביר, "תכנן את רמות כשכונה סטרילית ופלורליסטית מבחינה דתית המיועדת רק לחילונים, ומסיבה זו נמנע מלהקצות מגרשים לבתי כנסיות, בתי ספר ומקוואות באזור רמות. לדאבונו ולשמחתנו, משפחות חרדיות רבות לא התחשבו בדעתו ונכנסו לגור בשכונה. העירייה מצידה עשתה

הכל כדי להצר את צעדיהם, אם במניעת הקמת בתי כנסת ומקוואות ואם בנסיון לפתוח בה בריכה בשבתות. לא פעם צעדתי בשבתות ברגל מרחק של שעות מביתי בקרית מטרסדורף עד לשכונת רמות כדי להצטרף למחאות נגד פתיחת הברכה בשבתות", הוא נזכר באותם ימים, "אבל אם נעבור לימינו, הרי בכל פעם שאני מזדמן לשכונה הזו המלאה כיום בעשרות רבות של בתי כנסת, ישיבות קדושות, בתי ספר ומוסדות חינוך ברמות א', ב', ג', ד', ומתגוררים בה רבבות תושבים חרדים, אני מלא סיפוק והודיה להשי"ת. בייחוד על כך שנוכחנו שוב לראות כמה רב כוחה של נציגות עירונית, הנלחמת על עקרונות הדת בגבורה, גם כשהם מעטים מול רבים".

אבל לא כל דבר נמצא בשליטת הנציגים.

"העובדה היא שאם נאבקים ונלחמים, ולא מתפתים לטובות הנאה ולאינטרסים אחרים, מלבד לשמור על האינטרס העליון של ירושלים, מצליחים בסייעתא דשמיא. צריך לזכור, עיר הקודש ירושלים היא זו שבעתיד צפוי להיבנות בה בית מקדש, והקב"ה ישירה בה את שכניתו. איך ניתן להשרות שכניה בעיר ההופכת למוקד של פסטיבלים ותיאטרונים? אז אמרו לנו ללחום ולחמנו, מבלי להתחשב באינטרסים כלשהם.

"ברור שראש העירייה ניחן בכוח שלטון אדיר", הוא מבקש לחדד לסיום, "יחד עם זאת אל לנו לשכוח כי ראש עיר חזק ומוכשר ככל שיהיה, זקוק לתמיכת חברי מועצת העיר. בימים ההם, כשהיינו רק חמישה נציגים, בעמדת מיעוט, מול סיעת הרוב של קולק, הוכחנו שבאמצעות מאבקים סוערים ובלתי מתפשרים, אפשר לעמוד גם מול רוב דורסני. נלחמנו אז כאריות וכך מנענו את תוכניות קולק וחבר מרעיו להפוך את ירושלים לעיר בירה, כמו פריז, לונדון ווינה, עם כל הפסטיבלים והמרעים בישן המתלווים להן. זה המסר שצריך לעמוד מול העיניים בימים של בחירות, לזכור שבראש כל הדיונים השונים על פריחת העיר, טיפוחה, הקצאות ושאר הצרכים הקריטיים, עיר הקודש היא פלטין של מלך ויש לשמור אותה בקדושתה".

=====צדיין אין כותרת=====

לדמותו של

הרב החסיד המפואר רבי אברהם יוסף לייזרזון זכרו לברכה

במלאת שנה לפטירתו

שבת - קודש י"ד טבת תש"פ

על עולם ומלואו חלפה כמעט שנה של ריחוק חברתי, של שיתוק כלל עולמי. שנה שהשתנו בה סדרי בראשית, שנה קשה על כלל הברואים שכמוה לא הייתה שנים רבות, יש הטוענים מאות שנים ויש מפליגים אף יותר. אבל עלי ביחוד ובפרטות, חלפה שנת אבלות קשה וכואבת. כאשר נוטל מעלי עטרת ראשי אבי מורי זכרו לברכה הכ"מ, אשר יובל שנים קשורים היינו בעבותות אהבה, בזמני מצוק כמו בעיתות גילה, בעצה ובהתבוננות, בעידוד וסיוע מעבר לכל דמיון, בדאגה ומסירות ללא גבול, בעצם בכל פרט ופרט. קשר רצוף כמעט מידי יום ולעיתים אף מספר פעמים ביום.

ולמרות היותו מלופף בחולאים ויסורים שנים רבות, שהלכו והתעצמו בשנים האחרונות, כפי שהעיד בפני שנתקיימו בו דברי דוד המלך ע"ה "מכף רגל ועד ראש אין בי מתום", ולא היו הדברים בגדר גוזמא כלל ועיקר, אמנם רצון החיים שבער בקרבנו, ומלחמת הקיום היום יומית שניהל בגבורה ובכוחות על טבעיים, וגם ביושבו על כסא הטיפולים במחלקת הדיאליזה, כאשר חוץ מלבו החלש ליפפוהו בעיות בריאות קשות ומעיקות, היה הוא עושה את כל הנסיונות להמשיך בשגרת החיים ורצף העשייה.

מלחמת החיים בעוצמה כזאת גרמה לאנשים לטעות באומדן מצבו הרפואי, ולא רק לרחוקים אלא אף לנו הקרובים ביותר. הסתלקותו נפלה גם עלינו כמעט כרעם ביום

בהיר, ותחושה זאת מעצימה את גודל היגון ועוצמת הכאב, מעבר ל"כל לבב דוי", פשוט "ליבי חלל בקרבי".

דוד המלך ע"ה מקונן "נשכחתי כמת מלב". כלומר שמה שנגזר לשכוח את המת איננה שכחת המוח, אלא שכחת הלב בלבד. חשבתי שאכן גזירה על המת שישתכח מן הלב שהוא משכן הרגש, כי אילו לא הייתה שכחת הלב, היה הלב פוקע מעגמה וכאב. אולם מהמוח שהוא משכן ההתבוננות והזכרון, אין המת משתכח, כי המוח מסוגל להכיל את היגון הצורב ואת הכאב הפולח. אבא זכרו לברכה לא ימוש מזכרוננו לעולם, זוהי עובדה. רק המוח מסוגל להכיל את זה. לא לרפא. לא להרגיע. רק להכיל.

האמת לאשורה שכל פרק בחייו העמוסים, הוא מסכת זוהרת רבת פרקים של בנין ועשייה, של פעילות עניפה בתחומים רבים ומגוונים. כל שלב הוא רב מימדים. בחרתי איפה לקראת היא"צ להתמקד בשרטוט קווים לאישיותו המיוחדת, ולהשאיר את החומר העשיר והמרתק על הפעילויות הספציפיות, בכל אחד מהתחומים הרבים בהם עסק, ואשר ברובם היה המוביל והמנווט, את ה"יגעת ומצאת", להזדמנויות שיבואו בעז"ת.

חובתי לסייג, שגם לשרטט ציוני דרך בהסטוריה עשירה ועמוסה במעש, ורוויה שליחויות קודש ואתגרים נעלים, במסגרת מוגבלת של מאמר, לא תקיף את קומת האיש המיוחד – איש האשכולות, ואפילו לא תמצה את ציוני הדרך העמוסה. אבל אולי נצליח בס"ד לנעוץ חודו של מחט בנקודות מפתח, בדברים הנוגעים אל הנשמה, בדברים שבין אדם לחבירו ובין אדם לקונו.

עולל רך אך בן שלוש שנים היה עת התייתם אבא מאביו הגדול, אותו גאון מופלא וצדיק נשגב רבי שמחה בונם לייזרזון זצ"ל פארה של חסידות גור ותפארתה של

ירושלים, אשר שמו נישא בהערצה בלתי מסוייגת כדמות מופת, כבר שלוש שנות דור, וההערכה העצומה אליו, מועברת מאב לבן ומסב לנכד.

את קלסתר פניו הוא לא זכר, ודבר זה הכאיב לו מאוד. הייתי נוכח מספר פעמים בהזדמנויות כשתלמידו הגדול של סבא זצ"ל, כ"ק מרן האדמו"ר בעל פני מנחם מגור זיע"א, מנסה להזכיר לאבא אפיזודות להם הוא היה עד בינו לבין אביו. האיך בחן אותו אביו על אותיות הא"ב וכדומה, אולם היה זה ללא הועיל. ולמרות זאת דמות דיוקנו של אביו לא משה מזכרנו עד יומו האחרון. הקשר הנפשי היה בלתי ניתן לתיאור, והוא התרפק על דמותו כאילו זכה לחיות שנים רבות במחיצתו.

לאחר השבר הגדול בהסתלקותו של האב הגדול בדמי ימיו, קבעה אמו הצדקנית ע"ה שדאגה לו כל ימיה במסירות מיוחדת - האלמנה הצעירה -, את עיקר מושבה ביחוד בשבתות וימים טובים, בבית אביה - זקינו הגדול, הגאון המקובל רבי חיים יהודה לייב אויערבאך זצ"ל מייסד וראש ישיבת שער השמים, עד לפטירתו בשלהי שנת תשי"ד. הנהגות מיוחדות ורטט קודש בעיקר ימי מועד, הביא אבא מבית זקינו זצ"ל.

בשנים אלו היה אבא כרוך אחרי זקינו הגדול והיה מתלווה אליו לועד חכמים - אסיפות של גדולי ישראל בסוגיות סבוכות העומדות על הפרק, בהם נטל הגר"ח"ל חלק פעיל והיה מראשי הנואמים, ומפליא לעשות בעצה ותושיה. בשנים אלו נגזר על היהדות החרדית להתמודד על קיומה, כאשר השלטונות חפצו לכפות על בנות ישראל להתגייס לצבא, או לשרת בשירות לאומי. על שניהם הכריעו מאורי הדור לאיסור מוחלט בבחינת יהרג ואל יעבור. אבא ז"ל היה צופה בהתעניינות בדיונים הרי גורל אלו, ומקשיב לחילופי הדברים.

כבר מקטנות קלט אבא את הלך הרוח של ענקי התקופה, את חרדת הקודש מפני כל סטיה, את שיקול הדעת בו היפכו כבדיני נפשות. הוא חש את הלמות ליבותיהם בעת

שסכנה רוחנית מאיימת על הציבור. הוא ספג אל קרבו את הרצינות והאחריות שנלוו לדיונים. את הקו המנחה אותם, מהי דעת התורה לאשורה ללא שום שיקולים צדדיים של רוח והפסד. קו שליוה אותו לכל חייו, מהיותו נער ועד זקן.

לימים יאמר לי ראש ישיבת בית אברהם שליט"א שמתוקף היותו חבר ועדת הרבנים לענייני חינוך צבר שעות רבות של שיח עם אבא ז"ל: אסור לשכוח שהיו לו מחנכים טובים. היתה לו אוזן שומעת. הוא ישב בהרבה אסיפות עם גדולי הגדולים, והוא 'למד' את דבריהם. הוא זכר הרבה דברים של דקות. הוא הפנים מה שראה כשהעלו שאלה על שולחן גבוה, מה ענה גדול זה ומה ענה גדול שני, וגם איך כל אחד ענה את התשובה או הציג את ההכרעה. היה לו שימוש חכמים נכון.

בשנות פריחה אלו, היה גם מתלווה לזקיניו הגדול זצ"ל להשתתף בשולחנות הטהורים ולביקורי החג הקבועים אצל ש"ב כ"ק מרנן האדמורי"ם מרחמסטריוקא זיע"א, ואל ביקורי החג הקבועים אצל כ"ק מרן בעל הבית ישראל מגור זיע"א.

לאחר שהתייתם, הפקידה אימו הצדקנית ע"ה את עיקר חינוכו בידי אחיה הגדול עמוד ההוראה לדורות מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ששימש כאב לבית כולו. אבא היה סמוך על שולחן גבוה מאותה העת ועד הסתלקותו של מרן זיע"א, שגידלו כבן באהבה ובמסירות נפלאה. אבא היה מקושר אליו בכל נימי נפשו, כל חייו זכה לקבל ממנו הדרכות ישירות והנהגות טובות בכל תחומי החיים, והיה מכוין את אבא לדרך הישר והטוב בדיני שמים ובדיני אדם.

למרות הקירבה הגדולה, הייתה לאבא יראת הרוממות ממרן זיע"א ברמה נשגבה. שגב רוממות שלא זו בלבד שלא עומעם עם השנים, אלא אדרבה גדל והתעצם. עד יומו האחרון מיקם אבא ז"ל את ציר חייו סביב מרן זיע"א, דמותו, והליכותיו. וגם בחצי

היובל שנים שחלפו מהסתלקותו הוא נשם יום יום את דמותו המאירה, ולא הסיח דעת ממורשתו.

קירבה מיוחדת היתה לו מטל ילדותו לאדמור"י גור זיע"א, בשנות הילדות של אבא ז"ל, בראשית הנהגתו של כ"ק מרן האדמו"ר בעל הבית ישראל זיע"א היה אבא ז"ל יורד בקביעות מתלמוד תורה 'עץ חיים' בו למד, להשתתף בתפילת מנחה בבית המדרש דגור. ידידו של אבא ז"ל, יבלחט"א הגאון רבי ירמיה כהן שליט"א אב"ד פאריז סיפר שגם הוא היה רבות מצטרף לאבא למרות שלא נמנה על חסידי גור. משום שבכל פעם שאבא היה יורד לעבר בית המדרש, והיו חולפים על פני מעונו של הרבי הבית ישראל, היה הרבי מבחין באבא בלכתו ברחוב, ושולח לקרא לו ומעניק לו פרי, וכאשר היו מצטרפים אליו ילדים נוספים היו גם הם זוכים לקבל פרי מידי הקודש.

כל השנים היתה עינו פקוחה על אבא ז"ל. פעם בבחרותו כשהיה בבין הזמנים בירושלים, נזף בו הרבי זיע"א בחיבה, שבועיים אתה כאן ולא באת עדיין, 'רעך ורע אביך אל תעזוב'.

כ"ק מרן האדמו"ר בעל הלב שמחה זיע"א שנפשו היתה קשורה בנפשו של סבא הגאון הצדיק רבי שמחה בונם זצ"ל, פרס את חסותו על הבית בכלל ועל אבא בפרט עם הסתלקותו של האב הגדול. וכל השנים התמסר הרבי אליו ודאג לו בכל שלב ושלב מחייו הפרטיים והציבוריים כאב רחמן. הרבה הדרכות מפורטות ואורח לחיים קיבל אבא מאותו צדיק זיע"א. כל השנים היה מרן הלב שמחה חפץ בטובתו של אבא ז"ל בכל נושא וענין. אבא זכה להיות איש אמונו, והיה שלוחו לתפקידים ציבוריים מרכזיים.

כבר בילדותו היה הרבי בא לביתו של אבא כדי לקחתו לבית המדרש בישיבת שפת אמת, ולאחר התפילה להעבירו על פני אביו ראש גולת אריאל כ"ק מרן בעל האמרי

אמת זיע"א שהיה נותן לו פרי. לימים, בדרך חזור משמחה שהתקיימה בבית הרבי זיע"א, שח לי דודי מורי ומאורי מרן הגרש"ז אויערבאך זיע"א: את ההיכרות עם הרבי עשיתי כשסבך – הגה"צ רש"ב זצ"ל - נלקח לחתן, מאוד קרובים נהיינו, כשסבך נפטר. בימי השבעה כאשר בא כ"ק מרן האדמו"ר מגור שליט"א לנחם, פתח ואמר: אבא ז"ל דאג לו כל החיים כאן בעולם הזה, עתה ודאי הוא דואג לו שם בעולם העליון גם, יהיה לו טוב, עכל"ק.

בשכונת שערי חסד – ירושלים של מעלה, שכן שר התורה מטשעבין זיע"א. אבא הרבה להתפלל במחיצתו, ואף היה נבחן אצלו מידי שבת. בשנים שלאחר הבר מצוה כשהיה שב לביתו, היה לעיתים מהמנין המצומצם שהתפלל בשבתות במעונו. כל חייו היה אבא שח בהערצה מופלגת על דמותו של אותו גאון הגאונים העניו והצדיק. המשיכה הגדולה לקרבת הצדיקים נדדה איתו לכל תחנה בחייו.

פעמיים בימי חייו זכה להכנס למעונו של מרן החזון איש זצ"ל ולהתברך מפיו, והיה תדיר מתאר את פניו המאירים בנהירו עילאה.

בשנת תשט"ו הגיע לירושלים כ"ק מרן בעל דברי יואל מסאטמער זיע"א, אבא שמע שהוא יושב בחצר בית יתומים בלומנטל ובוחן שם את ילדי ירושלים המצויינים. הוא לא הסס ועשה מיד את הדרך הארוכה בין תלמוד תורה עץ חיים לבין בית היתומים, כדי להשתתף באותו מעמד.

בשנות לימודו בעץ חיים למרות שהיה בתלמוד תורה, היה נכנס בזמן ההפסקות לישיבה הסמוכה, כדי להתבונן ברבם של גדולי הדור ואדירי תורה, ראש הישיבה מרן בעל האבן האזל זצ"ל בשעת אמירת השיעור.

לאחר פטירתו התמנה חתנו הגדול מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל לראש הישיבה והיה מגיע לביקורים בארץ, בהם היה מוסר שיעורים בישיבה כאשר טובי הלומדים בירושלים נוטלים חלק בהם. אבא הושפע רבות מהריתחא דאורייתא של רבי אהרן גאב"ד קלצק ומקים עולה של תורה בארה"ב, ותמיד היה משחזר בהתרגשות האיך היה נכנס לאמירת השיעור בנמרצות, ומתחיל מיד בסערה, ותוך דקותיים בלבד כל היכל הישיבה הופך ללבה רותחת של אהבת תורה וחקר הבנת יסודותיה, גדריה, ונתיבותיה.

כל שיעור של רבי אהרן היווה לדעת אבא מעמד כבוד התורה, והוא אהב את המראה הגדול הזה בכל לב, גם בשנות הנערות שהירידה לעומק הסוגיא ברמה זאת, היתה קשה, אולם החוויה הרוחנית שבתה את לבו וליוותה אותו כל חייו.

בשנים מאוחרות יותר כאשר התהדק הקשר עם גדולי ראשי הישיבות בארה"ב, והיה מבקר אצלם לדיונים גורליים, ראה בהגאון האדיר רבי שמואל בירנבוים זצ"ל ראש ישיבת מיר, בבואה לדמותו של ראש ישיבת ליקווד, בסערת הנפש להבנת התורה, בכל מצב.

אבא היה מספר שבאחד הפעמים שהגיעה משלחת של גדולי ראשי הישיבות בארה"ב לארץ הקודש כדי לסייע לחינוך העצמאי שהיה בשעת חירום. עלו ראשי המפעל עם ראשי הישיבות למעונו של ראש ישיבת פוניבז' מרן הגרא"מ שך זצ"ל להועד ולטכס עצות. והנה מיד בכניסתם, בטרם התיישבו לדיון הדחוף, מיד עם קבלת ה'שלום עליכם' מראש ישיבה, פתח רבי שמואל זצ"ל בהכרזה: רבי אליעזר יש לי רמב"ם מוקשה, ומיד צללו לעומק הנדון. שעה ארוכה עמדו כולם משתאים, איך רבי שמואל פשוט לא היה מסוגל להתרכז בנושא לשמו הוא הגיע מארה"ב הרחוקה, כל זמן שהרמב"ם איננו מיושב. אין לו אפילו סבלנות להתיישב לפני זה. והיה זה מחזה של קידוש ד', המחשה מדהימה של 'יקרה היא מפנינים'.

לאחר שנכנס בנועם עול תורה ומצוות, גלה למקום תורה בישיבת תפארת ציון בבני ברק, האכסניה שלו היתה בבית דודו שהיה ר"מ בישיבה ה"ה הגאון רבי אברהם הורביץ זצ"ל בעל דבר הלכה. דירתו היתה מאחורי בית המדרש של חסידות ויז'ניץ, וכבר אז ניכר היה שבקרבו שוכנת נפש שוקקה. בלילות שבת היה משתתף בטישים של כ"ק מרן בעל האמרי חיים זיע"א. היו אלו שנות הזוהר, הציבור היה מועט בכמות, הרבי היה מלמד ניגוני קודש לעיתים קרובות, והטישים היו נמשכים כמעט עד כוכבי בוקר. אבא ויתר על שינתו ומילא את אסמי הנשמה בשירות ותשבחות בנוסח ויז'ניץ. בתקופות החגים ובפרשיות מיוחדות היה האדמו"ר זיע"א אומר בלהט קטעים שלמים מנוסח התפילות, אבא היה מתמוגג מעונג רוחני, וכל השנים היו זכרונות אלו מענגים את נפשו במידה גדושה.

עם יסוד ישיבת בית מאיר ע"י הר"מ של שיעור ד' בישיבת תפארת ציון, ה"ה הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל עבר השיעור כולו ואבא בתוכו לישיבה החדשה, ותיכף התקרב להגה"ק בעל קהלות יעקב (הסטייפלער) זצ"ל שהיה מתפלל בימות החול בישיבה, והיה הולך למעונו מעת לעת, להתחקות אחר אורחותיו. אפיזודה לא מפורסמת ראה אבא בעינו, כאשר ראה את אותו קדוש בערב יו"כ אחרי ההיטהרות במקוה, יושב בביתו ומעיין בספר ליקוטי תפילות למוהר"ן מברסלב. הקשר עם אותו מופת הדור המשיך ואף התעצם בשנים המאוחרות כאשר אבא היה מגיע לביתו ליטול עצה ולשמוע את דעתו הרמה בענינים ציבוריים.

את חודשי בין הזמנים עת שובו לירושלים, הוא מנצל בין היתר להסתופף בצל הקודש בגור, ובצילו של פאר ישראל שדר בשכנותו, שר התורה מטשעבין זיע"א. באותם חודשים היה מנצל את דימדומי חמה של רעוא דרעוין, ולעיתים מזומנות היה עושה דרכו לרח' פרס אל מעונו של מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל, שם למד פרק ביראת שמים, שם מישש את הפחד מספק נדנוד עבירה.

פעמים היה יורד בראש השנה לאחר סעודת היום בבית אמו הרבנית ע"ה, לעבר שכונת קטמון לחזות באור יקרות מרן קדוש ד' מבעלז זיע"א שהיה עוד באמצע עבודת היום. להביט בפני מלאך בדמות אדם. בבין הזמנים של חודש אב תשי"ז, שהה כבר מרן האדמו"ר מוהר"א זיע"א בבנין הישיבה, שהיה סמוך יותר לשכונת שערי חסד, ותמיד היה מחשיב לו אבא לזכות את השתתפותו בטיש האחרון לחייו עלי אדמות בליל שבת קודש כ' אב.

בשנת תש"כ עבר יחד עם יבלחט"א כ"ק האדמו"ר מאלכסנדר שליט"א לישיבת סלובודקה. בכל שנותיו בישיבות היה אבא מצויין בסברא ישרה, בולט בהתמדתו כאשר כשרונותיו הברוכים וההבנה היסודית, מסייעים לו להתעלות. בסלובודקה התקרב לדמותו התמירה של מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בעל חזון יחזקאל.

לצד היותו אחד מבני החבורה המעטירה של חסידי גור בישיבה, שהיו בהם בני עליה מובהקים. נפשו לא ידעה שבעה, והיה נוסע בקביעות להוסיף לקח בשיעורים מאלפים בתניא קדישא מאחד מזקני המשפיעים, בשיעור זה השתתף עד שהשלימו את ספר התניא. ולא זו בלבד, תקופה ארוכה היה משתתף בקביעות בחבורת מבקשי דעת שהגו בתורת לעכוביטש ושריגיה, שם הוסיף לקנות דרכים בעבודת ד'.

אך לא רק בחסידות נפשו איוותה להעפיל ולהוסיף. גם בתורה היו לו שאיפות. תקופה ממושכת היה נוסע מידי ליל שישי לנתניה, לשמוע מפ"ק של כ"ק מרן האדמו"ר בעל שפע חיים מצאנז-קלויזענבורג זיע"א את הפלפול העמוק (שהיה נאמר בסערה בשנים ההם בליל שישי).

את העובדה הבאה אבא מעולם לא סיפר, אבל כשבא לנחם הרה"ח ר' יעקב משה שפיצר שליט"א ראש הקהל אמרי שפר ומחשובי חסידי צאנז, גילה את אזני שבשעת ה'פלפול' היו שתיים מבין אלו שהתערבו במהלך הרצאת הדברים, ששאלותיהם נשאו

חן בעיני האדמו"ר זיע"א, ואחרי הפלפול הוא היה מזמינם לחדרו באופן קבוע כדי לפלפל עמם בחכמה לקורת רוחו הטהורה, והיו אלו הגאון המפורסם רבי יעקב עדס שליט"א ראש ישיבת קול יעקב, ואבא זכרוננו לברכה. לאחר שעות ספורות הגיע לנחם נאמן בית אדמו"ר צאנז הרה"ג רבי בן ציון רייך שליט"א שאישר בפני את העובדה, שכאמור מעולם לא סופרה ע"י אבא.

בכל לבו היה אבא חסיד גור וזכה לקרבה מיוחדת מאדמו"ר"ה. עד ימיו האחרונים היה מגיע ממרחק להסתופף בשולחנות הטהורים תוך יסורים קשים. אבא שבשנות ילדותו הכיר את חצר הקודש איך שהיתה נראית עם פליטי השואה האיומה, שרידי חרב אחד מעיר ושניים ממשפחה, היה לבו מתרונן ומתרגש בכל הזדמנות של אירוע גדול או טיש של חג או שבתות גדולים בחצר הקודש, למראה השינוי האדיר, הפריחה והלבלוב, ה'שמחנו כימות עיניתנו'.

בתקופה האחרונה לחייו היה לו פצע עמוק ברגל שלא נרפא, פצע זה היסב לו כאבים נוראים בכל תנוחה, וביותר בכל פסיעה. בתקופה זו כבר לא יכל לבא רגלית לבית המדרש בשבתות כפי שהיה רגיל, גם בשל חולשת לבו, הדבר היסב לו עגמת נפש מרובה.

בשמחת תורה האחרון לא יכל להשתתף בבית המדרש בהקפות, לאחר עשרות שנים שלא החסיר ולו פעם אחת, אולם במוצאי החג הוא התחזק והגיע עם רכב להקפות שניות, פניו התעוותו מכאב בכל פסיעה, אבל הוא לא היה מוכן לוותר על הקפה עם ס"ת אל מול פני כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ובו בזמן שבאותה שנה העבירו את ההקפות לאגף החדש, וכדי לעשות הקפה במקום, יש ללכת רדיוס ענק. למרות זאת אבא לא ויתר. לאחר המאמץ העצום עברו, היה תשוש ומיוסר אבל מלא סיפוק שעשה הקפה, וליבו התרונן מגודל המעמד בצילא דמיהמנותא.

שמחת הנישואין האחרונה שנחוגה ברבים בבית הרבי שליט"א הייתה שבועות ספורים לפני פטירתו. אבא היה מלופף ביסורים מרים, והוא הגיע במסירות נפש, וישב שעות מספר, כאשר הוא עמד ללכת באמצע הוא אמר לי בצער: מה אני יכול לעשות, אני לא מסוגל למרות שאני רוצה מאוד להשאר, אמרתי לו: אבא, אתה כבר כמה שעות כאן. זה לא הרגיע אותו. 'אבל הרבי עוד כאן, והטיש עוד באמצע' - טען.

בהיותו בר דעת היה אוהב תוכחת מוסר, כמאמר שלמה במשלי "אוהב מוסר אוהב דעת", היה נוסע משיבת סלבודקה במוצאי שבתות מיוחדים עם מספר בחורים לקרית צאנז בנתניה. מפאת סדרי השבת של האדמו"ר זיע"א, היתה אפשרות לצאת מבני ברק אחרי סדרי הישיבה בצאת השבת, ולהגיע לנתניה עוד בטרם התחיל האדמו"ר בעל דברי יציב זיע"א בדברי ההתעוררות.

מעת החל במסעותיו לחו"ל, לפני קרוב ליובל שנים בהם ארגן מגביות לטובת מחלקת הקליטה שעמד בראשה, ולאחר מכן למען החינוך העצמאי ולהביא את דברה בפני יהדות העולם, נפתח בפניו צוהר לעולמם של מאורות הגולה. בביקוריו התכופים ובעיקר בימי הוועידות השנתיות של אגו"י, היה אבא מכנס ישיבות מיוחדות ומוסר בפניהם דיווח מפורט ומקיף, ומשיב לשאלות והבהרות של גדולי התורה בכל הנושאים העומדים על סדר היום בחיי החינוך התורתי, התפתחותו והאתגרים החינוכיים העומדים בפניו.

כך זכה גם לקרבתם של זקני תלמידי חכמים שבבבל, אדירי התורה מרנן רבי משה פיינשטיין בעל אגרות משה, רבי יעקב קמינצקי ורבי יעקב רודרמן, זכר צדיקים לברכה. ושל האדמו"ר שפיארו את כותל המזרח בוועידות אגו"י, האדמו"ר הישיש מבלוז'וב, האדמו"ר הזקן מבוסטון – ניו יורק, והאדמו"ר הזקן מנובומינסק בעל פאר נחום, והבאים אחריהם, זכותם יגן עלינו.

לא אחת היה מציין בהתפעלות את להט העשייה והתשוקה לפעול, שראה אצל גדולי תורה, ראשי הישיבות הנודעים בארה"ב ובראשם, ראש ישיבת תורה ודעת הגאון רבי גדליה שארר, ראשי ישיבת טלז בקליווילנד הגאונים רבי ברוך סורוצקין ורבי מרכי מרדכי גיפטר, ראש ישיבת בית מדרש עליון בליקווד הגאון רבי שניאור קוטלר, ועוד, זכר צדיקים לברכה, ויבלחט"א.

בכינוס לצדיקים הללו, ובשיחות הפרטיות שבאו בעקבותיהם, התחקה אחרי הליכותיהם, ועמד מקרוב על רום מעלתם של גאוני עולם ועמודי הוראה, ענקי תורה והוראה שנשאו בעול עם הציבור במסירות. ולמרות מעמדם הרם, ובתוך קהל כבוד חכמים ינחלו, פשטותם וענוותנותם היו לחם חוקם. אבא ראה בהם את התגלמות הפסוק "לענוים יתן חן".

ובהיות ותאריך התכנסות הועידות הגדולות של אגו"י בארה"ב בהם הופיע אבא ז"ל כאורח כבוד ארבעים שנה ברציפות, חל בדרך כלל באמצע חודש כסליו, היה לאבא את ההזדמנות להשתתף במשך שנים רבות בהתוועדות המרכזית בלובביטש בליל י"ט כסלו.

בשנים הראשונות האדמו"ר מחב"ד עוד התוועד כ-8 שעות רצופות שופע מאמרי קודש וביניהם מתלהט בניגוני דביקות, עיניו יורות גיצי שלהבות ומסיים בניגוני שמחה כשידיו מונפות אל על הציבור מתרומם טפחיים מעל גבי קרקע המציאות. התוועדויות אלו הותירו על אבא רושם עז, והוא היה שב מהם מלא התפעלות שלא פגה ימים ארוכים. עם הזמן נכנס אבא למספר 'יחידות' ארוכים שבהם הראה הרבי זצ"ל את עומק בינתו והיקף ידיעותיו בכל תחום אפשרי.

ועד ימיו האחרונים המשיך להיות דבוק בדברי הנביא הושע "נדעה נרדפה לדעת את ד'". בשעות ובמועדים שלא הנהיגו אדמו"ר גור את השולחנות הטהורים, היה אבא

צועד להתחמם לאורם של צדיקי אמת. בכל חצר חסידית שהיה מגיע בעיתות חג ומועד היה מוצא משהוא שסיפק את צמאון נשמתו, בחצר פלוני הלהט החסידי, במשנהו הדביקות והרוממות, בשלישי האמרי קודש שנאמרו, וברביעית העונג הרוחני מהשירות ותשבחות לא-ל חי.

משחר נעוריו ועד אחרית ימיו היה מתאבק בעפר רגלי החכמים, צופה ומביט בהליכותיהם – כזה ראה וקדש. אישוני עיניו ניזונו ממראות קודש, אזניו קלטו משפר אמריהם, מוחו התבונן ולבבו הבין. ואת תכלית הידיעה - דעת תורה מזוקקת, הציב נוכחו בכל נושא שעמד על הפרק – בכל דרכיך דעהו.

אישיותו של אבא היתה יצוקה מחיי תורה, ממידות משובחות, מרגישות מיוחדת לזולת ולמצוקותיו. תכונות אלו אינם מצויות בעולם העשייה, והם מקשות מאוד להתקדם. אולם עיקר מטרתו הייתה למלאות את השליחות שהוטלה עליו. ולמרות הקשיים שרק טפחו עם צלילת הדורות, והפכו למחנק, אבא לא היה מוכן לשנות את האופי האצילי המובנה בו כראוי לבן אצילים, ולמי שגדל כל ימיו בין החכמים וספג מזיוו, והוד הקדומים נותר להיות חופף עליו כל הימים, ומצילהו מן ההסתגלות לאורח החיים הפוליטי.

אבא לא היה בעל מידות, הוא היה אציל המידות. לא גוזמה תהיה לומר שהיה חד בדרא במעביר על מידותיו. מטבע הדברים פרק זה על פרטיו, הצנעה יפה לו, שלא נבא לגלות קלונם של אנשים ברבים. אבל בשום אופן אסור לו להשכח. הוא חייב להילמד איך אפשר להיות עסקן כה בכיר בלי להותיר חללים מדממים בסביבתו. מהיכן כוחות הנפש לרצות לפייס את מי שגמל לו בתכלית הרע.

בכל פעולה הירואית של אצילות מפסגת ההיכל. של תשלום טובה תחת רעה מרה. בויתור שאינו נתפס. בעמידה על עקרונות במחיר אישי כבד. הצביעו מיד על מקור

צמיחתו, כלומר רק בן לאב ואם כאלו, ומי שגדל כל ימיו בצילם של גדולי עולם, ועיניו נוכחם יביטו, עין רואה והלב חומד להיות ראוי לקרבתם. בר לבב כזה מסוגל להתעלות למחוזות בלתי נתפסים.

אבא היה אישיות נוטפת אשכולות של טוב לב. לב רחב כאולם. האיכפתיות שלו למצבו של הזולת שיעבדו אותו לפעילות עניפה של גיוס כספי צדקה כדי לסייע במקום שלא התבקש, ואפילו במקום שהיה סיכוי שיתבקש. הוא לא המתין לפניות, הוא יזם את הפניה, החל משאלות קטנות יחסית לכאלו שאין להם לסיים את החודש: איך אתם מתכוונים לממן את הבר מצוה וכדו', ועד תחושת העול הכבד שהזולת עומד לחתן. אבא מסתובב אובד עצות, 'מאיפה יהיה לפלוני כסף לגשת לחתונה', והוא מיוזמתו פונה לאותו אדם שהוא יודע על מצבו הכלכלי הדחוק, ומתחיל לחקור כמה העלויות. ותיכף הוא נכנס לפעולה בשיא המרץ כאילו היה זה חתונה שהוא עורך לבנו, עצמו ובשרו.

הוא פונה לנדיבי עם ולבעלי היכולת, אשרי חלקם של הצדיקים שנותנים בעין יפה והעיקר בסבר פנים יפות. אבל חלקם מצריכים 'מרדפים', אין סוף טלפונים שלא נענים, השפלות ממש, והתחייבויות שלעיתים לא כובדו, כאשר הוא כבר הוציא את הכספים על סמך התחייבויות והוא מייגע את מוחו מהיכן יהיה לו לשלם.

תחושת המחוייבות, השיעבוד העצמי לרווחת הזולת, התחושה של: אני לא יכול לעמוד מנגד, אני חייב לעשות משהו, והרבה יותר ממה שהוא הביאו אותו לא לנוח ולא לשקוט, ובסופו של דבר להשיג. לא בקלות. עם טרחה מרובה. עם הקדשת זמן יקר. עם אכזבות ונסיונות שוא. אבל בסופו של דבר הוא היה מאושר כי יש לו אפשרות לסייע לנצרכים. קשה לתאר את הסיפוק שהיה לו מנתינה, כל מה שהיה בדרך נמחק כלא היה.

כך עשו משפחות רבות את החגים בהרחבה. כך כוסו הוצאות רפואיות שוטפות שאינם מכוסות ע"י ביטוחים השונים. כך מומנו ניתוחים מסובכים בחו"ל. כך נבנו בתים כשרים בישראל. וזאת במקום שאיש מהם אינו מעלה על דעתו מה עבר על אבא עד שהוא ראה את הכסף, עד שהוא יכל לבשר בגילה, שיש לו אפשרות לסייע בהרחבה.

הוא לא היה גבאי צדקה, זה לא היה העיסוק הרשמי שלו, אבל הוא לא יכל שלא להיות. פעמים רבות כשהיה נמלך במרן הגרש"ז זיע"א איך לסייע למקרה מסויים, היה מרן מציע לו עיסקת מצ'ינג, 'על כל דולר שאתה תשיג אני גם ישיג כנגדו', וכך היו מכפילים את הסכום.

אבא 'נשלף' מהכולל בצו השעה ע"י גדולי ישראל שהכירו את סגוליותו וכישוריו בארגון, ודביקותו במטרות שיש בהם להביא נחת רוח לבורא יתברך. כך היה כאשר היה צורך דחוף להביא לידיעת הציבור את חומרת גזירת ניתוחי מתים, שהשתוללה במלא עוזה, ולפעול בכל התחומים להציל את מתי ישראל מניוול. ולאחר מכן עת נקרא לנהל את מערך הקליטה הרוחנית של העליה הגדולה מבריה"מ לפני חמישים שנה. וכן בתפקידים הבאים. בכל תחנות חייו פעל גדולות ונצורות, ולהם יש להקדיש מסגרת מיוחדת בעזי"ת.

למרות שהוא היה עסקן בנשמה ונמשך כדבורה אל הצוף לעסוק בדברים שהנשמה תלויה בהם, אולם בד בבד הוא ראה שליחות קודש גם בעזרה לזולת. הוראה זו של שילוב בין אדם למקום לבין אדם לחבירו הוא קיבל כצידה לדרך, עם התמנותו לחבר מועצת עירית ירושלים, ממורו ורבו כ"ק מרן האדמו"ר בעל הלב שמחה מגור זיע"א, וגם ממרן הגרא"מ שך זיע"א, שהתנבאו בסגנון אחד, ויישם אותה בנאמנות.

בתקופת היותו סגן ראש עיריית ירושלים היה ממונה על מחלקת הרווחה, ולצד הכאב על מקרים קשים שהגיעו לשולחנו, הוא עשה מעבר ליכולתו להקל עליהם את הקשיים, והסיפוק שלו היה גדול מאוד.

הוא מעולם לא חשב שמגיע לו משהו על סיוע, תהיה העזרה גדולה ככל שתהיה, הוא לא הסכים לקבל מתנות תמורת טובות גדולות שהוא עשה, ואף דחה בנמרצות והיה שולח את השי בחזרה. עשות חסד זוהי זכות עבורו.

מונח אצלי מכתב שכתב אבא ז"ל למשפחה ששלחה לו מתנה נכבדה לאחר שאבא טרח רבות עבור פנייתם, וכך הוא כותב: **מצ"ב התשורה שהעברתם אלי, העומדת בסתירה מוחלטת להגדרה שכתבתם בדברי הברכה שצירפתם, שאני פועל שלא ע"מ לקבל פרס. ואכן אני מודה באשמה שמאז ומתמיד ועד היום אני סבור שלא מגיע לי כל פרס. זה חובתי ותפקידי לעזור ולסייע ככל האפשר, המתנה והתודה היעילה ביותר עבורי זה כאשר השי"ת בעזרי ומזכה אותי למלא בקשות ולהיענות לפניות, שלא ע"מ לקבל פרס.**

גם בימי השבעה באו אנשים, שעקבו במשך חודשים ארוכים איך שהוא לחם עבורם למחוק עוול שנעשה על ידי שינוי בדירוג המשרה, פעולה שצימקה את המשכורת באופן משמעותי. הם ידעו שהוא נתקל בקירות אטומים, משום שהנוגעים בדבר לא היו מוכנים בשום אופן לתקן את המעוות. חודשים אבא נלחם לבד על הצדק, ובסופו של דבר הוא הצליח לתקן את המעוות. המשפחה לא ידעה את נפשה מהכרת הטובה לאבא והם רכשו מתנה יקרת ערך ושיגרו לביתו בצירוף ברכה חמה. גם הם קיבלו טלפון מאבא, בו הוא מודה על המכתב החם אולם את המתנה אין בכוונתו לקחת בשום אופן, "זה תפקידי ולא מגיע לי שום פרס, אני מבקש שכשתזדמנו לירושלים בימים הקרובים תבואו לקחת את זה מביתי זה ממתין לכם ארוז", סיים. משחלפו שבועיים והמשגרים לא הופיעו בביתו, הבין אבא שאין בכוונתם לקחת את התשורה

בחזרה, החליט לעשות מעשה. למחרת היום מקיש אדם על דלת ביתם בבני ברק אדם שנושא את המתנה הגדולה, ואומר להם "הרב לייזרזון שלח את זה, תודה".

אבא ז"ל היה רגיש לכבוד הזולת. כל השנים היה אבא מקפיד מאוד להשתתף בכל שמחה, לכבד, להרנין את לב בעלי השמחה, ולהבדיל לנחם אבלים. לשם כך היה טורח ומקדיש זמן רב, גם כאשר הדברים הגיעו בקושיים שונים.

תחושת שליחות מיוחדת היתה לו בהשתתפות באירועים של מנהלים ומנהלות, לשם כך היה מצפין או מדרים, ומקדיש שעות ארוכות למרות שהוא לא יכל להשתתף בסעודת הנישואין וכדומה, משום שמפאת בעיות בריאות היה אסור לו לסעוד מהמזון המוגש באירועים. וכל הטרחה היתה במטרה להוקיר ולהעריך את עבודת הקודש שהם עושים במהלך השנה, ולבסס את מעמדם בפני צוותות ההוראה ובפני ההורים.

בתקופה האחרונה, כשלכאבנו הוא כבר היה כמעט נשמה בלי גוף, הוא עדיין התרוצץ לברך ולאחל בשמחות, ולהבדיל, לנחם אבלים. כל פסיעה היתה מלווה בכאבים איומים, תוצאת פצע עמוק בכף הרגל, שכל נסיונות הריפוי לא צלחו. גם לבו החלש שהחשמל בו היה על בלימה ממש, עבד בקושי, וכל מאמץ קטן היה סכנה עבורו. כל עליית מדרגה הייתה עבורו סכנה, עליית מספר קומות היה סכנת נפשות של ממש. והנה בתקופה זו של שקיעה, הוא נסע למספר ניחומי אבלים שעצם היציאה מהרכב היסב לו יסורים משמעותיים. ולאחר שיצא התברר לו שהאבלים יושבים בקומה גבוהה והמעלית מקולקלת. לא עלה בדעתו לבקש להודיע לאבלים שהיה רצונו לנחמם רק בלית ברירה אין הוא מסוגל ורשאי לעלות, אלא התאמץ עד כדי פיקוח נפש ועצר למנוחה כל מספר מדרגות, עד שהגיע לבית האבלים שנחרדו לראותו במצבו הקשה. אולם לאחר שנח מעט פתח פיו בחכמה ודומה היה שאיש אחר יושב במחיצתם, רוח החיים שבה אליו. בכוח היה משיבה אליו, כי רצון החיים שלו היה גדול בהרבה מהמציאות הקשה. והוא ניצל את הדברים למצוות ניחום אבלים.

היה לאבא סיפוק מיוחד להחמיא לאנשים. כאשר הוא שמע מאדם דרשה טובה, הוא מיהר לשבח את הדובר, ופעמים רבות ברבים. במקרה שהדברים שנאמרו מעל גלי האתר הוא לא היה חוסך מלהתקשר במיוחד כדי להחמיא. לעיתים היה הדובר טרוד מידי מכדי לענות לטלפון, אבא לא התכוין לצאת ידי חובה למאן דהוא, ולכן היה מבקש מהמזכיר שמסור לאותה אישיות את התרשמותו. פשוט עין טובה הלכה למעשה.

‘זה לא מקובל אצלינו להתקשר ולשבח, סתם כך, ללא שום מטרת רוח’ אמרו החכ"ם הרב גפני והרב מקלב בבואם לנחם ‘אבל הוא היה חריג בנוף, תמיד התפעלנו מהטלפונים שלו: שמעתי אותך דיברת יוצא מן הכלל, או: קראתי את מה שכתבת, כל מילה פנינה. זה פשוט צירוף של עין טובה ולב טוב. ‘זה לא מקובל במחוזותינו’, חזרו והדגישו.

אבא היה אישיות אכפתית. איכפת היה לו ממצוקותיו של הזולת, מקשייו, הוא הושיט סיוע בלי שהתבקש, אפילו בלי שנרמז לו על הצורך, מיוזמתו, בין בגשמיות ובין ברוחניות. עובדות יש למכביר אביא רק דוגמא אחד מכל תחום שצויין.

תקופה מסויימת היה אבא מבחין באברך צעיר לא מוכר, שעולה ויורד בבנין מגוריו לעיתים תכופות. הוא לא מכיר אותו ולא יודע את שמו וזהותו, אבל הוא לא מתעלם אלא שואל בלבביות: ‘באת לגור כאן’. ‘לא’, משיב הלה. ‘אז יש לך ודאי משהו קרוב בבנין’ ממשיך ומתעניין. ‘כן’, הוא משיב, ‘יש לי ידיד שמתגורר כאן’. ואבא לא מרפה, השעות לא נראות לו שעות סטנדרטיות, אלא שעות של אמצע היום. והוא מתעניין ברגישות ‘מה עיסוקך?’ עונה לו האברך: אין לי משהו מיוחד, אין לי עבודה. ואבא ממשיך: ואתה מחפש משהוא, הייתי רוצה איזה עבודה. ‘כן’, הוא עונה, ‘אם היה לי עבודה של מזכירות במוסד, זה היה מתאים לי, וגם הייתי מביא פרנסה הביתה’. אבא שולף את היומן שלו, מוציא עט, ותובע: תן לי בבקשה את פרטיך, שם וטלפון סלולרי.

האברך מוסר את המידע הרלוונטי, והם נפרדים לשלום. לאחר יומיים מתקשר מנהל מוסד לאותו אברך ומזמין אותו לראיון עבודה, האברך מגיע ולאחר ראיון, ובירורים קצרים, הוא מתקבל לעבודה, וזהו עיסוקו ומקור פרנסתו כבר מספר שנים, לשביעות רצון שני הצדדים.

פשוט אבא התחיל להרים טלפונים לכמה מוסדות והתעניין אם יש להם משרה מתאימה פנויה, ומשמצא ביקש מהם לקבל אותו לראיון, להתרשם ממנו, ואלו התוצאות.

רבות שוחחתי עם אבא, הרבה שמעתי ממנו, לא שתקן היה, אבל פעולות כאלו הוא היה שומר לעצמו. מעולם לא שמעתי את הסיפור מאבא. ב"שבעה" נכנס אותו שכן – ידיד שכן לנחם, וסיפר את כל הפרטים. וזה אחד מיני רבות.

נכנסו באחד מימי השבעה חברי הנהלת מוסד רפואי הממוקם בשכנות למקום מגוריו, וכך סיפרו. לפני שנתיים בערך בעקבות סידור עבודה חדש, התחילו אחיות לנסוע בסיום המשמרת בשבתות לביתם, עם רכב שנהגו הנכרי בא לאסוף אותם, והיה שב ומביא את המשמרת המחליפה, וכך מספר פעמים במהלך השבת.

אבא ראה את הרכב בשבת ואור השבת התחיל לבעור בקרבן, הייתכן כזאת? בשכונה חרדית יסע רכב בשבת הלך ושוב ואין פוצה פה. מיד לאחר השבת הוא פנה למנהל והעמיד אותו על חומרת הדבר. המנהל ענה בשפה רפה, כאומר וכי מה ברירה לפני?, ואז אבא מתחיל לרטוט: 'אתה יודע איזה קרירות בקדושת השבת זה יכול לגרום לנוער, הם הרי לא יודעים שזה נהג נכרי, ושהנוסעים הם צוות רפואי, הם רק רואים רכב נוסע מספר פעמים בשבת הלך ושוב בשכונה'.

האמת - מספר המנהל – שלא ירדתי לסוף דעתו, ולא עשיתי בנידון, אבל הוא עם כל מצבו הרפואי לא נח ולא שקט. הוא פנה לרבנים בשכונה, והיה יום יום מגיע למשרדי המוסד להתריע. עד שלאחר מספר שבועות, בערב שבת הוא הגיע מטיפולי הדיאליזה, מותש כולו, בקושי נשרך, והוא נכנס למשרד ואומר לי: תשמע טוב, האמת שאני הייתי צריך להפגין בשבת נגד הפירצה החדשה בחומת השבת והשפעתה. אולם אני חלוש ואין בכוחי לעשות זאת בעצמי, אז דע לך בשבת תהיה בעזי"ת הפגנה והשכונה תתסוס. ושתדע, שאני הוא שאירגנתי את ההפגנה, אין לך מה לבא בטענות לאף אחד אחר, - סיים.

הייתי נדהם, הוא לא מרפה יום יום. הקרירות בשמירת שבת של הנוער בשכונה ממנה הוא חושש, נוגעת לו ממש בציפור הנפש, בנשמתו שכבר תלויה על בלימה. למול עוצמה כזאת, לא הייתי מסוגל להשאר שווה נפש, והתחייבתי לו שמאותה שבת, תהיה רק נסיעה אחת לכל צד בשבת, ושעל הרכב תהבהב 'כיפה', שזהו סימן שהרכב הוא בשירות רפואי ולא רכב אזרחי. ורק לשמע התחייבותי הוא נרגע והמשיך לביתו כדי לנוח מהטיפול המתיש.

רוב שנותיו נשא על כתפיו את טורח הציבור ומשאו. ימיו ולילותיו היה מקדיש להתבונן בכל צעד שלא תיגרם מחלוקת.

איש של שלום היה. כדי להמחיש את עוצמת החתירה לשלום, אפשר לומר שאבא סבל ממחלת הרדיפה, הוא היה רודף שלום בכל מאודו. הוא סלד ממחלוקות. הוא היה מוכן לוותר המון בשביל שלום, מתוך ידיעה ומתוך הכרה בהפסד שתמורתו, כי השלום הוא רווח עצום לדידו.

יתרה מזאת, אבא הצליח להביא לקהילות גדולות הישגים מרשימים ארוכי טווח, על ידי הדיברות. הסברה. ושכנוע בנועם. גשרים ארוכים ואיתנים נבנו בדרך זו, קשרים רופפים התהדקו. לא בחיל ולא בכח.

לטעמו, לזרוע אימתה ופחד בכדי להשיג דבר, יהיה מה שיהיה, אין הצר שווה בנזק המלך, ויצא שכרו בהפסדו. זה לא נוח לשמים ולא נוח לבריות. את כלי המלחמה שמר למול אלו שאין דרך אחרת לעצור אותם מלרדוף את הדת ולהצר צעדי ההולכים בדרכיה. למלחמת מצוה כדי לסתום פרצות בקדשי שמים ע"י פורקי עול למיניהם. וכדי להגן על קיומה של היהדות הנאמנה ואורח חייה כדת וכהלכה.

בעיסוק העיקרי שלו במשך ארבעים שנה, הוא היה בבחינת 'שליח שמסר נפשו בשליחותו'. ראשית הוא חי כל השנים בתחושת שליחות. לתפקיד שהוא התמנה בהנהגת החינוך העצמאי, הוא נשלח על ידי גדולי ישראל. בטרם המינוי המפתיע לא היה לו שום תכנית להשתלב במסגרת של החינוך העצמאי. אפילו לא שאלו לדעתו בטרם המינוי המפתיע - זה היה החלק של השליח. ובבד בבד הוא מסר נפשו בשליחותו, הוא פעל ועשה במלא הלהט, בחרדת קודש. מנע במסירות נפש לפרוץ פרצות בחומת החינוך הטהור. הקיז את חלבו ודמו שלא תשתכח תורה מישראל.

אבא היה איש של עקרונות. עקרונות זה לדידו לא משהו מחמד שמצהירים עליו כשנוח, וזונחים אותם כמתגלים קשיים. עקרונות הם דברים שמוכנים לשלם עבורם גם מחיר אישי. והוא היה איש עקרונות.

כל ימיו חי את העבר, את המסורת, את המראות הגדולות, את ענקי התקופה שרידי דור דעה פליטת בית סופריהם אשר הועדו על ידי מלך ממלט מרעה, לקומם את הנותרת מדור הזבחים. אבא נשאר כל ימיו צופה ומביט מה היו אומרים והאיך היו מורים. כל ימיו היה דבוק בגדלות, ולא נחת לעסקי קש ותבן.

אבא חונך ע"י משלחיו הגדולים, שהכסף לא יענה את הכל. ובדרך המליצה יכולני להגדיר, שאבא לא חונך לעשות כפרות על כסף, כלומר שהכסף אינו כפרה על פגיעה בקדשי ישראל. כסף אפשר לקחת רק כאשר זה לא מגיע על חשבון פגיעות בקדשי שמים, על חילולי שבת בפרהסיה, וכיו"ב.

בשום שלב הוא לא איבד את החושים הרוחניים, המורים לו להיות צמוד לתפקידו להרבות כבוד שמים ולהגן על קדשיו. ומעולם לא התעלם מהקריאה הפנימית של הלב האנושי, של המוח הזך והישר, המובילים קו מחשבה נקי וצלול האומר: ראה הגעת לגדולה, זכור באת לשרת את אלו ששלחו אותך לתפקיד, הגדולים עם הקטנים.

אבא היה סמוך על שולחן גבוה ודבריהם ודעתם של גדולי ישראל היו קודש קודשים אצלו. כשהתבקש, הוא יכל להסביר, לנתח, להציג את התרחישים בטוב טעם, והוא התבקש רבות, רוחב בינתו בה נתברך משמים עם כושר הניתוח הנדיר, כאשר האופק הרחב פרוש לפניו, הקנו לו ולחוות דעתו מקום של הערכה מרובה אצל גדולי ישראל. אבל כאשר היתה הכרעה ברורה הוא לא ניסה להוביל קו אישי, אלא מיד נרתם לבצע בנאמנות את ההנחיות של גדולי ישראל ככתבם וכלשונם, ולמלא אחר רצונם במאת האחוזים בלי לקצץ בנטיעות, בלי לעגל פינות, בלי התחכמויות.

אפילו טובת התנועה שיסדוה גדולי ישראל והגדלת כוחה, עמדה אצלו מעל לאינטרסים האישיים שלו.

שמור אצלי פתק שכתב באמצע ישיבה של מרכז אגו"י שדנה האם להצביע בעד הצמדת הבחירות לכנסת ולרשויות. היה זה בסיום הקדנציה השניה שלו בעירית ירושלים, עת קיים מצוות חכמים של פרישה לרוטציה, בזקיפות קומה וקידוש שם שמים. וכך הוא כותב לאחד החברים וידוי אישי: ראה כמה אני מקריב אינטרס אישי על פני האינטרס

הציבורי, הרי עבורי טוב להפריד כדי שאכהן עוד שנה כחבר מועצה, בכל זאת דעתי שלמען אגוי מוטב לאחד את הבחירות לכנסת ולעיריות.

לא בכדי 'ריחמו' בעלי ניסיון על אבא. כאשר אחד העסקנים המבוגרים שנשא בעברו בתפקיד מכובד, וחווה על בשרו כפיות טובה ותשלום רעה תחת טובה, ראה את להיטותו של אבא לעשייה לשם עשייה, כדרך חיים, ולא כאפיזודה חולפת. וללא חשבונות אישיות מה רווח יהיה לו מהפעולה, ואפילו בלי חשבון מה יהיה הנזק האישי שלו ממהלך לטובת הציבור ולמען קדשי שמים. ואת הדרך הישרה כפלס בה הוא צועד, אמר לו: אני כבר בעל ניסיון, שמע נא בקולי, כלך לך מכל עסקי הקהל, ולך לעשות לביתך. (איך בין א'בעל ניסיון, הוך מיר אוויס, לאז אפ די אלע קהלישע זאכען, און גיי מאך א'מטבע).

אבא מעולם לא היה פוליטיקאי, לא איש של מאחורי הקלעים, לא טווה קורים. בין בהיותו חייל ובין בהיותו מפקד, הוא היה האיש שנחשף בצריח. איש של עשייה עם כל הרצינות והלהט, ובכל מחיר. עשייה שלעיתים לא נשאה חן בעיני השלטונות שהיו רחוקים מחיי הדת, אבל לא רק בעיניהם. גם מנהלי מוסדות מסויימים זעמו על אבא שבמאבקיו למען קדשי ישראל הוא מפריע לידידות שלהם עם השלטונות, ידידות שהניבה הקצאות של שטחים והזרמת תקציבים מעבר למקובל.

הוא היה יסודי, ולא סמך על רק על התחייבויות שהנושא יסודר. בכל נושא הוא היה עוקב עד לביצוע הסופי. בדברים שהיה צריך טיפול דחוף הוא ירד בעצמו לשטח ועקב אישית עד לפתרון המושלם. אני נזכר בתקופת המאבקים נגד תמונות תועבה שהתפרסמו מעת לעת על גבי תחנות אוטובוסים, על ידי חברת פרסומת חוצות. אבא ניהל בחירוף נפש את המערכה בעיריה, ודרש להסיר את התמונות, ובמהירות. באחד הפעמים נתלתה בחוצות פרסומת פוגענית ביום בדיקת חמץ, ואבא קיבל פניות דחופות והוא נזעק לטפל וקיבל התחייבות מהאחראי, שעוד הערב כל התמונות יוסרו. אחרי יום עמוס בסידורים של ערב חג, ואחרי בדיקת חמץ בבית, אבא לקח מונית על

חשבונו ונסע שעה ארוכה ברחבי ירושלים ובדק אישית בתחנות האוטובוסים, לוודא שהמפגע הרוחני אכן נעלם.

בכל התקופות ובכל התפקידים הציבוריים שמילא, הקפיד שהטלפון האישי יהיה זמין בכל מצב, גם בתקופה שהוא היה חבר בבית המחוקקים, הוא השתדל לענות בעצמו לכל שיחה שנכנסה לפלאפון. שמע, העביר את הפניה, טיפל, והשיב.

בעצם למרות יותר מחמישים שנות עסקנות הוא נותר נטע זר בזמורת הפוליטיקה. הוא התחיל ונותר בצדקו, עסקן נמרץ, איש אמונם של גדולי ישראל, שליח ציבור עוסק בצרכי ציבור באמונה, סולת העסקונה החרדית.

כאמור, אבא לא היה פוליטיקאי, הוא אף העיז לא פעם להביע מורת רוח מהנהגות נפסדות של אלו שבחרו להיות פוליטיקאים בהתנהגותם. ביקורת מלב שותת שעל התעוזה להעלות אותה על שולחן הדיונים, הוא היה משלם טבין ותקילין, ולמרות זאת לא הפסיק להתריע משום שהוא לא יכל לשאת את העוולות ולשתוק.

אבא היה מרבה לצטט את הדרש: למען אחי ורעי – אדברה נא שלום בך, אולם למען בית ד' אלוקינו - יש דרך אחת – אבקשה טוב לך, בכל מחיר ובכל מצב. כל חייו הוא הילך על קו ברור ומוצק: בפן האישי, איש שלום בכל מחיר. אולם בדברים הנוגעים לפגיעה בקדשי שמים, הריהו איש מלחמה ללא פשרות על חשבון הקב"ה. דרך זו גם הרחיקה אותו מהפוליטיקה כמטחוי קשת, משום שפוליטיקה מיסודה היא היפך היציבות, היא דורשת גמישות שמשתנית לפי הצרכים האישיים.

הוא חש חוב קדוש להעביר את העובדות וההתרחשויות שהיו בשנים קדמוניות, לדורות הבאים. 'שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך', הוא היה מצטט את הפסוק ב"האזינו". למען ידעו דור אחרון על מה נאבקו אז, איך וכיצד עשו זאת, ובעיקר כיצד

לעמוד בעוז בתוקף ובנחישות על משמר קדשי ישראל ללא פשרות ושינויים כלשהם, למנוע מחלוקת בכל מחיר, עם התבטלות מוחלטת לגדולי ישראל.

כל השנים שאבא ז"ל היה בשליחותם של גדולי ישראל בעסקנות ציבורית בפריסה רחבה, חשנו את ההבדל הברור והחד שהוא עושה בין יחסי עבודה תקינים לבין המושג 'חברות'. למרות היותו בכפיפה אחת עם ראשי שלטון מקומי וארצי מתוקף תפקידו, מעולם הוא לא הזמין לשמחה פרטית שרים /חכ"ם/ ראשי עריות וחברי מועצה/ פוליטיקאים ויחצני"ם, שאינם שומרי תורה ומצוות. והס מלהזכיר שלא עלתה על דעתו לערוך במסגרת השמחות, אירועים מיוחדים לכבודם של אלו שבמגעם אוסרים את היין בשתייה. לא מילא את ישותם בדברי חנופה, ולא חיפש את קרבתם החברית.

למען כבוד שמים, לסייע לכלל או לפרט – כן. חברות אישית – לא. והיה זה לימוד מאלף עבורנו באיזו תחושת שליחות הוא שרוי כל העת. שליחות קודש שלא עומעמה למרות רוב השנים.

לאחר שקמתי משבעת ימי האבלות, בהם הביעו גדולי ישראל והציבור הרחב בהמוניו, את הערכתם לאבא ז"ל. נזכרתי מה שקראתי פעם, שאחד מגדולי ראשי הישיבות היה מפליג בשבחו של מנהיגה הנערץ של אגודת ישראל רבי יצחק מאיר לוי זצ"ל, באומרו שהתבונן בהלווייתו, ולא נראה ולו שר אחד או אישיות ממשלתית אחת. כזה היה אבא גם בחלוף חמישים שנה מפטירתו של הרי"מ. התמורות, וההיטמעות שנוצרה עם הזמן, לא פגעה בערכים שלו, בסטנדרטים הגבוהים שהציב לעצמו, ועמד בהם בגבורה.

מגיל צעיר היה אבא ראש המדברים, לא רק בגלל כושר הביטוי, התוכן העשיר, אומנות הניסוח. השפה המוחשית, הרגש והפאתוס, החשמל וההבעה. אלא בעיקר בגלל שהלב דיבר, מוצאות הקול היו דרך הפה, כי כך ברא ד' את האדם, אבל לבו דיבר, כאשר הוא הביע סיפוק חשו הכל כי לבו מתרונן, וכמו מרקד בתוך הגוף. כאשר הוא הביע כאב

על דבר, היתה תחושה עמוקה שלבו מתכווץ מכאב. שפת הלב שקיבלה ביטוי שונה גם בטון הדיבור והרצאת הדברים, לפי המקום והמנטליות. לא ראי אירופה כראי ארצות הברית, ובאירופה עצמה לא ראי אנטוורפן כראי ציריך, לא ראי גייטסהד כראי לונדון. הוא התאים את עצמו להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, וההצלחה ליוותה אותו בס"ד מחוף אל חוף.

שנים רבות שימש אבא כשופרה של היהדות החרדית בסיומי הש"ס, עצרות מחאה המוניות, וברוב הכינוסים המרכזיים, בארץ הקודש. גם בהיותו אורח הכבוד בוועידות היוקרתיות בארה"ב ובאירופה, מילא את שליחותו על הצד הטוב ביותר, כאשר הביא את דבר היהדות החרדית בארץ ישראל, את מצוקותיה, את צרכיה. האמת והרצינות שהשתקפו מבעד לדבריו היוצאים מן הלב, חדרו לליבות השומעים.

נאומיו חוצבי הלהבות ובוקעי הלבבות, על מצב היהדות באר"י על הסכנות ועל המצוקות, קירבו את יהודי אמריקה לארץ הקודש, ובקבותיהם התגייסו לסייע בכל דרך אפשרית לדרי ארץ הקודש. לעתים דרש אבא ז"ל שיכתבו מכתבים לקונסוליה כדי שיווצר לחץ ציבורי אודות איזה מפגע רוחני. ולעיתים התחנן להציל את נשמות העולים מבריה"מ. הרבה פעולות חשובות נוסדו בימי הקונוועטשען ועשו פירות לדורות.

אבא לא שכח את הזכות שנפלה בחלקו ליטול חלק פעיל ביסוד המפעל הגדול 'שובו' באחת הוועידות. כאשר בעקבות שיחה עם ראש ישיבת תורה ודעת מרן הגאון רבי אברהם פאם זצ"ל בה תיאר אבא בפניו את ההזדמנות להציל רוחנית אלפי צעירים, הזדמנות שיכולה לחלוף על פנינו, ראש הישיבה הזדעזע ונשא דברים נרגשים מאוד במהלכם פרץ בבכי וקונן בלשון הפסוק: "כי איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי", ובעקבות ההתעוררות שהיתה, נוסד הארגון המפואר שלוה ע"י אבא במאור בפנים בסיוע ככל שניתן, בעידוד ובעצות מועילות עד ימיו האחרונים.

הקשר העמוק והארוך שלו עם אגודת ישראל בארה"ב הפך אותו לחלק ממנה. תמיד הוא היה מציין בקנאת סופרים, את ההרמוניה ששוררת באגודת ישראל של אמריקה, ומיחל בכל לב שימים טובים יבואו על האגודה בארץ הקודש. לא בכדי בחר סגן נשיא אגו"י בפועל הרב חיים דוד צוויבל שליט"א לתת כותרת לדברי ההערכה שלו שפרסם בהמודיע באנגלית במלאת שלושים לאבא ז"ל: 'השגריר של אגודת ישראל האמריקאית בארץ ישראל'.

ההנהגה האגודאית בארה"ב הייתה נועצת באבא על דברים רגישים, והם ציינו בפני עוד בחייו על תרומתו הגדולה לשמור על הצביון המיוחד, וללכת בין הטיפות בלי להירטב.

עד כדי כך היה מקושר ומחובר, עד שלסיום הש"ס הגדול בעולם שערכה אגו"י במידיסון סקוויר גארדן, הזמינו את אבא כאורח כבוד מא"י. אבא התרגש מאוד בשעת המעמד המרהיב, ואת רשמיו הוא העביר בשובו, ימים רבים אח"כ.

אבא היה סמל לאיש ציבור המקובל בהערכה במגוון החוגים והעדות, שעם הנצח לשבטיו מורכב מהם. ושיש לו מקום של כבוד והערכה אצל גדולי ישראל מכל החוגים.

סיפר לי בשעתו ת"ח המשמש כראש כולל לבעלי תשובה ממדינות ארה"ב, שהתקרב לחסידות גור. שכאשר עמד לפני פרק האיש מקדש של בנו בכורו, שנלקח לחתן אצל אחד מחשובי החסידים, החלו בניו להפציר בו שיחליף אל לבושו בשבתות מכובע לספודיק, אולם הלה חשש שלבוש חסידי מובהק זה יעורר ריחוק אצל תלמידיו, שאינם רגילים במלבושים אלו. סוכם שהוא יכנס לאדמו"ר מגור שכיהן בימים ההם – כ"ק מרן בעל הפני מנחם זיע"א - וישטח את ספקותיו. משהרצה את צדדיו לפני האדמו"ר זיע"א, ענה לו בתגובה: ראה יש אצלנו יהודי, עסקן מוערך – וכאן נקב בשמו של אבא – שלבוש ספודיק בשבתות, והוא מקובל על כל החוגים, אין לך מה לחשוש.

גדולי ישראל רצו לשמוע את חוות דעתו בסוגיות העומדות על הפרק, והם אכן נתנו בו אמון מוחלט, סמכו על הבנתו ושיקול דעתו, על כושר ניתוח המצב וראיית ההשלכות. דבריו היוו משקל מכריע בקבלת ההחלטות. הם ידעו שאבא לא עונה להם על שאלותיהם כפי מה שכדאי לאינטרסים שלו, אלא הוא עונה להם את האמת בדיוק נמרץ, ואת הראוי לעשות לפי העניין.

קשר רצוף והדוק היה לו עם מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל, קשר שהתחיל עוד מתקופת מחלקת הקליטה. התעצם בשנות הפעילות מטעם אגודת ישראל, המאבקים בעירית ירושלים, ושיאו היה בשנות כהונתו בצוות קברניטי החינוך העצמאי, המנכ"ל – הגר"ש גרוסברד, משנהו רבי שמואל ווינברג, וסגנו – אבא ז"ל. אז הלכו ותכפו הדיונים בשאלות העומדות על הפרק בחינוך העצמאי. אבל מעבר לזה שהיה אבא ע"ה פוקד את מעונו של ראש הישיבה כמעט מידי שבוע לשיחות התייעצות ארוכות, ומעבר לאסיפות הקבועות, העיד בפני נאמן ביתו, הרב יחזקאל אסחייק הי"ו שהוא היה שליח של מרן ראש הישיבה פעמים אין ספור, לאתר את אבא בטלפון, כי ראש הישיבה רוצה לדבר איתו, לשאול, לברר, להתייעץ.

דודו הגדול מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל היה מתייעץ איתו בכל נושא שקשור לעסקנות ציבורית, ותמיד לנגד עיניו של אבא הייתה אך ורק טובתו של מרן זצ"ל, וכך היה מייעץ. וזאת בעת שפעמים עמדו העצות הישרות בסתירה מוחלטת לטובתו האישית של אבא, הוא השיל מעליו את כל הנגיעות האישיות, וראה למולו רק את מרן זיע"א.

בכל התקופות, בכל צומת משמעותית הקשורה לציבור החרדי, חפצו גדולי ישראל לשמוע את חוות דעתו.

זכורני שלאחר פסק הדין הדרמטי של בית המשפט, שאם לא יבטלו את ההפרדה בבית יעקב בעמנואל, יושלכו ההורים לכלא, התקשר לאבא אחד מגדולי האדמורי"ם שליט"א ושאלו לחוות דעתו, מה יש לעשות בעת הזאת. אבא השיב לו שהוא חוזר כעת משיחה ארוכה במעונו של גדול פלוני שהוא סבור . . . מיד קטע האדמו"ר את דבריו, ואמר לאבא: אבל רצוני לשמוע את דעתך.

ממש בשנתו האחרונה, סר אבא למעונו של אחד מזקני וגדולי האדמורי"ם בעלי ההשפעה, והציג לפניו את זוית הראיה שלו בנושא ציבורי חיוני. וכפי שאבא שיער מראש, האדמו"ר לא קיבל את המידע המדויק, ולכן מסקנותיו היו בהתאם. האדמו"ר הופתע מהצגת הדברים לא באופן של מגלה טפח ומכסה טפחיים, ורצה לשמוע יותר פרטים. בינתיים הגיע זמן תפילת ערבית, והאחראי נכנס ואמר לאדמו"ר שקהל החסידים ממתין לכניסת האדמו"ר לתפילה, האדמו"ר השיב לו: אמור להם שימתינו מספר דקות. לאחר מספר דקות נכנס האחראי שוב, האדמו"ר שזיהה את ההזדמנות לשמוע את הדברים לאשורם, ובצורת הניתוח הרחבה והמקיפה של אבא, לא היה מוכן לוותר, והפטיר לעברו שיגיד לקהל חסידיו שיתפללו ערבית לבד והוא כבר יתפלל אח"כ, דבר חריג ולא מקובל כלל.

גם גדולי האדמורי"ם בארה"ב שחפצו לשמוע על ההתרחשויות דברים כהוויתן, היו ממתנים לבואו כדי לשמוע ממנו על המתרחש ועל הזווית שלו לנושא. היו אדמורי"ם שאבא היה פוקד את מעונם בקביעות כל אימת שהיה מגיע לארה"ב. זכורני שבאחד הביקורים הקצרים לא הספיק לפקוד את מעונו של אחד מגדולי האדמורי"ם, לאחר זמן כשהגיע שוב לארה"ב ועלה למעון הקודש, סנט בו האדמו"ר בחיבה: שמעתי שהיית כאן במדינתנו ולא נכנסת אלינו, היתכן?!

בשנותיו הצעירות נספגו בנשמתו הרגשים נעלים של חיבור לתיבות התפילה, של השתפכות הנפש בתפילה, וכל ימיו ליוו אותו, ובפרט בימים הנוראים.

בשנות חיי מרן הגרש"ז זיע"א היה שוהה בימים נוראים בבית אמו שבשערי חסד, והיה מחלק את תפילות ימים נוראים, חלקם בצילם של אדמור"י גור בביהמ"ד הגדול, וחלקם בצל דודו ומגדלו הגדול מרן הגרש"ז זיע"א בתפילה הישיבתית. לאחר הסתלקותו של מרן הגרש"ז זיע"א עזבה גם אמו ע"ה את השכונה משום שלא יכלה לשאת את החיסרון הגדול לנגד עיניה, והייתה מגיעה לימים נוראים לשהות בבית אבא. בשנים אלו כבר קשתה עליו ההליכה הארוכה והתלולה לביהמ"ד דגור פעמים מספר הלך ושוב, היה עושה את הדרך בערב החג בנסיעה, ומתפלל בביהמ"ד בלילות החג ושב לביתו. וכן צועד לקראת נעילת החג, ושב לביתו במוצאי היום בנסיעה. ואילו בימי החג, היה קובע את תפילתו בישיבת תורה אור שממוקמת בקרבת מקום לביתו, שם היה משתפך לפני קונו, ומתמוגג בדמעות כבן המתחטא לפני אביו.

בשנים האחרונות עקב מחלה של אחד ממתפלי בית הכנסת 'מקדש דוד' בשכונת מטרסדורף שבראשות הרה"ג והרה"ח רבי דוד פישר שליט"א, פתחו באחת השנים את שערי בית הכנסת גם לתפילות הימים הנוראים, הפצירו באבא שהיה מתפלל שם בשבתות, והיה משמיע בפניהם מידי שבוע מדברותיו בעניני פרשת השבוע, להיות שליח ציבור בימים הנוראים. אבא התלבט אבל לחץ הציבור הכריע, והוא ניגש לעמוד לתפילות המוספין. תפילתו היתה מלאה רגש וכיסופין. תחינה לצד שיר ושבחה בנוסח המקורי של דודו הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל. המתפללים לא ידעו את נפשם מהתפעלות, מהתעוררות, ומעונג רוחני.

בראש השנה האחרון לחייו בהיותו מיוסר וכאוב, התפלל בבית כנסת הסמוך ביותר לביתו, משום שכל פסיעה היתה עבורו מאמץ עליון הכרוך בכאבים עזים. לפתע באמצע חזרת הש"ץ של תפילת שחרית, הופיעה לפתע משלחת ממתפללי מנין מרכזי השוכן בפאתי השכונה, והפצירה בו להתלוות אליהם ולשמש להם כשליח ציבור של תפילת המוספין. הצורך הדחוף הגיע גם אליהם בהפתעה, בהיות ורב הקהילה שהיה בעל המוסף ביום הראשון של ר"ה, הצטרד לפתע קשות ואיבד את קולו, והוא אינו מסוגל בשום אופן להתפלל לפני העמוד. אבא גיחך בכאב, באומרו: הרי אפילו להלך על רגלי עד לבית הכנסת שלכם, זה בלתי אפשרי מבחינתי, ואיך תחשבו שאוכל לעמוד

על רגלי במהלך תפילת מוסף של ר"ה ועוד לשמש כבעל תפילה?!, אך הם, ששמע תפילתו המיוחדת הגיע לאזנם, לא הסכימו לוותר, וחיש הובילו אותו ישוב בכיסא גלגלים, לעבר בית הכנסת, כשהוא חלוש וכאוב.

אולם אך הגיע לבית הכנסת, התגבר כארי מעבר לכוחות אנוש במצבו, ושימש כש"צ בהטעמה, במתיקות ובהשתפכות הנפש, בריצוי ותחנונים. כשבקטעי תפילה מסויימים הוא מתמוגג בדמע. המתפללים המרוגשים לא מצאו את מילות ההודיה המתאימות, והרעיפו על אבא ברכות מעומקא דליבא, ואבא הושב לביתו מותש ועייף, אך מודה לד' על הזכות שהיה לו לשמש כשליח ציבור ביום הדין.

כזה היה אבא תמיד הוא התגבר בכוחות על טבעיים, מעולם לא נתן למצב הבריאותי שלו להכתיב לו סדר החיים.

כששוחחתי בהזדמנות עם כ"ק האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א – שאבא ז"ל העריצו והיה משתתף בשולחנותיו לעיתים מזומנות – על מצבו הבריאותי המורכב של אבא, והבעתי את דאגתי וחששותיי, אמר לי: מאז שאני מכיר, כל השנים הוא איש מלחמה, גם במצבו הבריאותי הוא מנצל את התכונה הזאת.

ואכן איש מלחמה היה, איש שלחם יום יום ושעה שעה, עם עצמו, עם הנתונים האמיתיים הקודרים, עם זרועות היאוש שאיימו ללפות אותו ולהכניעו, וניצח.

רבות עבר אבא בחיים. יתמות מגיל רך, ושנים רבות של סבל רפואי מורכב ומתיש. את כל מה שהוא עבר בחיים לא ניצל כתעודת זהות להפקת רווחים, הוא עשה בזה שימוש רק בכדי להקל על אחרים. כך עם היתמות מגיל קטן, הוא מעולם לא הסתובב עם זה כדגל. הוא כן היה הולך לאירועים של יתומים קטנים והיה מעודד אותם ואומר להם תראו אפשר להגיע להישגים למרות היתמות.

כך זה היה בתור חולה לב מגיל צעיר. היו אנשים בגילו שקיבלו התקף לב ונכנסו לדיכאון. התלוויתי לאבא כמה פעמים לבתי חולים, לשם הוא הגיע משום שאמרו לו ששוכב שם אדם שקיבל התקף לב, והוא מרגיש שהעולם נגמר. ואבא היה מסביר לו תראה איך אני מסתדר, ודברי עידוד אלו נאמרו למרות שבפועל כן היה לו קשה.

וכך נשנו הדברים בשנים האחרונות שהוא באמת היה מיוסר מכף רגל ועד ראש והיה מטופל דיאליזה, שהיו מבקשים ממנו לעודד חולי כליות הסובלים מאי ספיקת כליות מתקדמת, ועמדים להיות מטופלים בדיאליזה. אבא היה מעודד אותם באומרו, ראה, למרות כל זאת אני מצליח להגיע לאירועים, אני נואם, אני נמצא כל יום במשרד. כאומר אל תתיאשו.

בכל התקופות, בכל התפקידים שנשא, לא גבה לבו. אל כולם התייחס כשוה בין שוים, והיה משוחח בגובה העיניים עם קטן כגדול, היה עונה לכל שנשאל בפרוטרוט ולא היה מקמץ במילים.

ולא רק למי שזקוק לעזרה, או לשיחה מעמיקה. שכן היה לו, ילד מיוחד, מתבגר הילד ומסתובב בלובי שלפני הכניסה לבנין. בכל פעם שאבא מגיע לבנין, הוא דורש בשלומו בלבביות, מתעניין בו ובלמודיו. אותו בחור מיוחד מצהיר בבית: הרב לייזרזון הוא החבר הכי טוב שלי. לימים, החליט אותו בחור שהוא . . . שדכן. בכל פעם שאבא מגיע מהמשרד עם תיקי עבודה בידיו, הוא לא נחפז לעלות לביתו, אלא עוצר ממהלכו ונפנה לשמוע את פעולותיו של הבחור. והוא מספר לו בהתלהבות על שידוכים בין משפחות, שהוא הציע - כביכול -, ועל תשובות שהוא קיבל. ומתייעץ עם אבא אם משפחה פלונית מתאימה למשפחה אלמונית, ואבא משתף איתו פעולה עד לאחת. מתעניין. מדרבן. מעודד. ואותו בחור מתמלא אושר ושמחה, ואץ לביתו לספר, שהרב לייזרזון התעניין אצלו איך העניינים מתקדמים והציע לו איזה דרך לפעול. פשוט חבר.

כולו היה לב, והלב היה רך, רחום, וגדוש בטוב. בעצם 'גדוש' היא לא הגדרה שמתקרבת לדיוק, ליבו היה 'גולש' מטוב לב.

סיפר לי אחד מבכירי העובדים בחינוך עצמאי. פעם הוא נכנס לחדר של אבא וראה אותו בוכה, שאל אותו למה אתה בוכה הרב לייזרזון, ענה לו אבא שהופיעו בחדרו זוג שאחד מהם הוא מצוות עובדי המשרד, ומשום מה הם לא מקבלים משכורת כבר כמה חודשים, ואין להם כסף לקנות מצרכי מזון. 'הוצאתי את מה שהיה לי בכיס 600 ₪ ונתתי להם'. המשיך השואל לשאול: 'אז למה אתה בוכה', ענה לו אבא: 'אני בוכה בגלל שתי סיבות האחת, שיש היום אברכים שמגיעים לפת לחם, והסיבה השנייה, אני בוכה . . . מפני שלא היה לי יותר כסף בכיס כדי לתת להם'.

בשמחת אירוסיי אבדלח"ט, נשא כ"ק מרן האדמו"ר בעל הפני מנחם זיע"א דברים. בייחדו דברים על אבא ז"ל אמר בין הייתר: **'יש לו לב זהב, הוא צריך גם לב בריא'**. אבל הבריאות הייתה ממנו והלאה בגלל כבוד שמים המחולל, ובגלל אסונות של אחרים.

בעיצומו של דיון סוער בעירית ירושלים אודות תמונות שחץ בחוצות, התפתח ויכוח בין אבא לבין ראש העיר החילוני שלא הבין כלל מהו ציפור הנפש של הציבור החרדי, הדיון התלהט ובשלב מסוים לא שלט ראש העיריה ברוחו והטיח את פטיש העץ לעבר ראשו של אבא שמיהר להתכופף כדי שלא לספוג את הפטיש בראשו, במהלך חילופי הדברים חש אבא שלא בטוב והוא פונה לבית חולים, שם אובחן שלקה לראשונה בלבו בהתקף קשה. כבוד שמים נגע לליבו הרבה יותר מכבודו וטובתו האישית.

לפני מספר שנים התרחשה טרגדיה נוראה בברוקלין, כאשר שבעה ילדים בני משפחה שירדה שנתיים קודם לכן מהארץ, ישנו בבית שעלה בלהבות והפך למלכודת מות.

ארונות הנספים הגיעו לירושלים, וביניהם היו כמה ילדות רכות, שלמדו זמן לא רב לפני האסון בבית יעקב צפון. אבא קיבל פניה טלפונית מהמנהלת שיבא להספיד בשם החינוך העצמאי. הוא הגיע לבית ההלוויות והספיד ברגש עצום, כולו רטט מכאב ומגודל האסון למרות שלא היתה לו הכירות אישית עם המשפחה. כל הלבבות רטטו איתו. אלפי המלווים יצאו מזועזעים עד עומק הנפש מדברי ההספד, וההתעוררות היתה עצומה, אבל על אבא הדבר השפיע קשות, ליבו הרחום לא עמד בזה לאחר מספר שעות הוא אושפז עם התקף לב.

כמי שעסק בצרכי ציבור, ועוד באמונה, ליבו ספג במהלך השנים הרבה עגמת נפש מעוללות אישיות שנגרמו לו, מהם היו כאלו שזועקים לשמים בחומרתם, אולם אף אחד מהם לא גרם לו התקף לב. כבוד שמים. אסון נורא של אדם שלא הכיר אישית, הם הכריעו את לבו.

עשרות שנים היה אבא חולה לב. בשנים האחרונות היה אבא נוסף לכל הבעיות הרפואיות המורכבות שהקיפו אותו, מחלת הכליות הלכה והחמירה והוא נזקק לטיפול דיאליזה מתישים שלוש פעמים בשבוע, כל אחד יותר מארבע שעות נטו. יום אחד הגעתי לבקרו, היה זה אחרי ששוחרר מאישפוז, הוא חש מאוד שלא בטוב, ובקול חלוש הוא מספר לי שהיה לבקר אותו הנציג הגוראי בעירית ירושלים, הרב יוחנן וויצמן הי"ו ובמשך שעה ארוכה גולל בפניו את הפרצות החמורות בחומת השבת שמתרחשות בעיר הקודש. - אבא העריך מאוד את פועלו במסירות תוך קשיים רבים, לשמור על קדושת ירושלים ועל חומת השבת, ולמנוע את הפרצות ככל שניתן. - והוא מסיים ואומר לי בכאב: זה עושה אותי חולה. נזעקתי: אבא, אסור לך לקחת ללב, זה סכנת נפשות אצלך, והוא משיב לי כמעט בלי קול: אבל מה אעשה, זה כואב לי. וכל זה בשנים שהוא כבר לא נשא בשום תפקיד עירוני או ארצי, ולא היתה מוטלת עליו שום אחריות לנעשה בעיר, רק כאב השבת המחולל בער בקרבו. ואכן למחרת היום הוא אושפז בשנית, לאחר שזוהה שלקה שוב בליבו.

התארכה היריעה ולא השלמנו כלל את הפרק אודות אישיותו הזוהרת. ועדיין לא נגענו באפס קצהו של הפעילות העניפה במשך למעלה מיובל שנים. אולם די לי אם זאת אזכור, שתשוח עלי נפשי. ווי להאי שופרא דשופרא דבלי בארעא. אנשי אמנה אבדו. ועל דא ודאי קא בכינא.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: משה בר-אשר / תאריך: 08/03/2024 12:16 / מספר בקשה: 2444753
סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	אבא אבן
מספר בית:	16
כניסה:	א
מיקוד:	
קיימת קרבה למונצח/ת:	1
שם פרטי:	משה
שם משפחה:	בר-אשר
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	052
טלפון קווי:	6423540
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	moshe.bar-asher@mail.huji.ac.il
סוג קרבה:	בן של המונצח

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	הרב אברהם בן-הרוש
שם הרחוב המוצע באנגלית:	Abraham Ben-Harush
שם הרחוב המוצע בערבית:	أبراهيم بن هاروش

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

10/09/1912

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

כ"ט אלול תרע"ב

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

19/11/2002

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

ט"ו כסלו תשס"ג

איתור מוצע:

חיי את רוב חייו במוסדרה שבירושלים

הערות:

פרופ' אהרון ממן, נשיא האקדמיה ללשון, ממליץ. ההמלצה תצורף עם תידרש

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

רחוב על שם הרב אברהם בן הרוש.

הסבר על שם הרחוב המוצע:

כתוב במכתב המצורף

כ"ו באדר ראשון תשפ"ד/6.3.2024

לכבוד

מר משה ליאון

ראש העיר ירושלים

לשכת ראש העיר

נכבדי,

ראש לכול ברכתי שלוחה לך עם היבחרך שנית ברוב מכריע לתפקידך. משפחתי וחבריי שתמכו בך איננו אלא פסיק זעיר בשפע התומכים בך. זכינו בראש עיר גדול שבגדולי ים. יברכך ה' וישמרך.

עתה שוטח אני את בקשתי. אני מבקש ממך שאבי רבי אברהם בן הרוש שהלך לעולמו לפני למעלה מעשרים ואחת שנה (ט"ו בכסלו תשס"ג/ 20 בנובמבר 2002), יונצח בסמטה או בכיכר בירושלים שבה ישב כחמישים שנה לאחר שעלה ממרוקו לשכונת מוסררה בירושלים.

הוא מבחירי תלמידיו בישיבה של רבי ישראל אביחצירא (הידוע בשם באבא סאלי) ואף הוסמך על ידו לרבנות בשנת 1930. הוא הצטיין בלימודיו ובגיל 14 נתמנה עוזרם של שני המורים לתנ"ך (רבי יוסף דהאן ורבי יעקב אסולין מנוחתם כבוד) ואז התחיל ללמד תנ"ך. הוא כתב כסופר סת"ם מאה ושמונה עשר ספרי תורה, מהם 108 בירושלים. על זה הוא נתעטר בתואר 'יקיר ירושלים' בשנת תש"ס (בהמלצתם של הראשון לציון הרב מרדכי אליהו וראב"ד ירושלים הגאון הרב שילה רפאל ופרופ' שלמה מורג מהאוניברסיטה העברית זכר שלושתם לברכה).

מפעלו הגדול שהוא היחיד שמסר את התרגום למקרא בערבית יהודית מגרבית (המכונה השָׁרַח המגרבי) שהילך בעל פה במרוקו למעלה מאלף שנה. פרופ' שלמה מורג, מייסד ומנהל המרכז לחקר מסורות העדות באוניברסיטה העברית, בדק למעלה מעשרים מתלמידי חכמים ממרוקו ומצא שרבי אברהם בן הרוש הוא מסרן מעולה יותר מכל החכמים. התברר שהוא יודע בעל פה את תרגום המקרא לערבית יהודית מגרבית ויודע לפרש אותו פירושים מקוריים. על כן הוקלט במשך 400 שעות.

לפני שנה ראו אור ארבעה כרכים מפוארים של התרגום הזה בהוצאה משותפת של קרן רוזן (המדפיסה רק ספרים יקרי ערך) ויד הרב נסים. הוקדשו להופעתם שני ערבי עיון בירושלים ובאשדוד בהשתתפות קהל רב. נטלו בהם חלק כמרצים גדולי החוקרים. ערבי העיון שתוכננו להתקיים בנתניה ובחיפה השנה בסתיו התבטלו מחמת המלחמה.

פרופסורים רבים הגדירו את רבי אברהם בן הרוש 'גדול המסרנים של השרח וגדול פרשניו'. ביניהם כלולים הפרופסורים פרופסור שלמה מורג ודוד טנא זכרם לברכה ופרופ' אהרן ממן (נשיא האקדמיה ללשון העברית) ושלושה פרופסורים מחוץ לארץ, פרופ' יוסף תדגי ופרופ' סיריל אסלנוב מצרפת ופרופ' נורמן סטילמן מארצות הברית (עלה לאחרונה ארצה) ייבדלו לחיים ארוכים. 400 שעות ההקלטות נמצאות בארכיון האקדמיה ללשון ופתוחים לחוקרים. עשרות חוקרים עבדו עליהן, כגון הספר שכתבה ד"ר נטלי אקון על מסורת העברית והערבית של יהודי מרוקו שיצא לפני שנה במכון בן צבי. בגלל חשיבות הנושא מימנה קרן הלאומית למדע את הוצאת של הספר הזה.

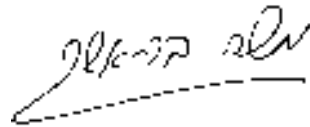
מלבד זאת הוא שימש רב של בית הכנסת במועדון תקוותנו עשרות שנים והרביץ בו תורה שלא על מנת לקבל שכר, כשהוא מגדל עם רעייתו תשעה ילדים בדירת שני חדרים קטנה.

ראוי שהאיש יונצח בירושלים. אודה לך את תיענה לבקשתי. וגם איש גדול שישב במוסררה יונצח בירושלים בכיכר או בסמטה (לא ברחוב).

אני מקווה שהעובדה שאני בנו הפונה אליך, אישי ראש העיר, לא תהיה לפוקה ולמכשול.

ביקר בהערכה וברוב ברכות

משה בר-אשר

משה בר-אשר

נשיא האקדמיה ללשון לשעבר (1993 – 2022)

טל: 0522280881

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: פבל רדזיוילובסקי / תאריך: 07/03/2024 03:07 /

מספר בקשה: 2442752

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

רמת גן

רחוב:

נחלת צבי

מספר בית:

7

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

2

שם פרטי:

פבל

שם משפחה:

רדזיוילובסקי

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

bugpwr@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

ליזה מייטנר

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Lise Meitner

שם הרחוב המוצע בערבית:

ليزا مائتير

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	08/11/1900
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"ז חשון תרס"א
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	26/10/1968
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ה' חשון תשכ"ט
איתור מוצע:	

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	פיזיקאית ממוצא יהודי-אוסטרי האחראית לגילוי ביקוע גרעיני
הסבר על שם הרחוב המוצע:	ליזה מייטנר, פיזיקאית יהודיה שהייתה הראשונה להבין כי גרעין האטום יכול להתפצל לחלקים קטנים יותר, דבר שאיפשר פיתוח אנרגיה גרעינית. הצליחה לברוח מגרמניה הנאצית ב-1938. בניגוד לשוטף שלה, היא לא קיבלה פרס נובל, בין השאר בגלל ההפליה של נשים ויהודים.

ליזה מייטנר

ליזה מייטנר Lise Meitner

מייטנר, 1946

לידה

7 בנובמבר 1878

וינה, האימפריה האוסטרו-הונגרית

פטירה

27 באוקטובר 1968 (בגיל 89)

קיימברידג', הממלכה המאוחדת

שם לידה

Elise Meitner

ענף מדעי

פיזיקה

מקום מגורים

אוסטריה, גרמניה, בריטניה

מקום קבורה

St James Churchyard

מקום לימודים

■ Akademisches Gymnasium (1901)

■ אוניברסיטת וינה (1 בפברואר 1906)

מנחה לדוקטורט

פרנץ אקסנר, לודוויג בולצמן

מוסדות

- המכון המלכותי לטכנולוגיה (1953)
- אוניברסיטת הומבולדט של ברלין
- אוניברסיטת וינה
- אוניברסיטת פרידריך וילהלם

ליזה מייטנר (בגרמנית: **Lise Meitner**; 7 בנובמבר 1878 – 27 באוקטובר 1968) הייתה פיזיקאית אוסטרית יהודייה מומרת, שהתמחתה בפיזיקה גרעינית ורדיואקטיביות. היסוד הכימי מייטנריום (מספר אטומי 109) נקרא על שמה.

קורות חיים

מייטנר נולדה בשם אליזה בווינה, שלישית מבין שמונה ילדים, למשפחה יהודית. אביה היה עורך הדין והשחמטאי פיליפ מייטנר ואמה, הדוויג לבית סקובראן. משפחת אמה היגרה מרוסיה לסלובקיה. האב הקפיד להעניק לבנותיו חינוך פרטי שווה לזו שזכו לה בניו. לימים, רכשו שלוש אחיותיה תואר דוקטור כל אחת. ליזה קיבלה חינוך לותרני וגילתה עניין במתמטיקה כבר בילדותה. היא הוכשרה כמורה לצרפתית. ב-1901 החלה ללמוד באוניברסיטת וינה. כשהתבגרה זנחה מייטנר את היהדות, והוטבלה לנצרות ב-1908.

עבודתה בברלין

מיד לאחר שקיבלה דוקטורט ב-1906 עברה לברלין, שם עבדה בצמוד לכימאי אוטו האן במשך כשלושים שנה, אך מעולם לא קיבלה או ביקשה אזרחות גרמנית. השניים שילבו את תחומי המחקר שלהם, פיזיקה וכימיה, וחקרו את תופעת הרדיואקטיביות.

ב-1918 זיהו שני החוקרים את האיזוטופ של היסוד הכימי פרוטקטיניום (מספר אטומי 91); אולם רק ב-1923 הצליחה מייטנר לגלות את הגורם ליצירת האיזוטופ, במקביל לפייר אוז'ה הצרפתי, אשר על שמו נקראה התופעה (אפקט אוז'ה, 1925).

עם גילוי הנייטרון, בתחילת שנות ה-30 של המאה העשרים, התפתחה סברה בקהילה המדעית כי יהיה ניתן ליצור במעבדה יסוד כימי כבד מהיסוד הכבד ביותר הידוע אז, אורניום (מספר אטומי 92). המרוץ בין גדולי המדענים התחיל: ארנסט רתרפורד בבריטניה, אירן ז'וליו-קירי בצרפת, אנריקו פרמי באיטליה והצוות מייטנר-האן בגרמניה. כל החוקרים הללו ראו לנגד עיניהם את פרס נובל הנכסף, ולא שיערו כי בסופו של דבר יוביל מחקרם לפיתוח כלי נשק גרעיניים.

כשעלה היטלר לשלטון ב-1933 נשאה מייטנר בעמדה בכירה בפקולטה למדעים באוניברסיטת ברלין. כאזרחית אוסטרית, היא לא נאלצה לעזוב את משרתה ואת ביתה כשאר עמיתיה היהודים, בכללם אחיינה הפיזיקאי אוטו פריש (Otto Frisch). היא התעלמה מהמתרחש סביבה והשקיעה את מלוא זמנה ומרצה במחקרה. היא נשארה בתפקידה עד 1938, אז סופחה אוסטריה לגרמניה ומעמדה כאזרחית זרה חדל מלהגן עליה. באותה תקופה סייעה לפיזיקאית הדוויג קוהן למצוא אשרת עבודה מחוץ

לגרמניה, ולאחר מכן החליטה מייטנר לקבל את הצעתו של דירק קוסטר, עמית מאוניברסיטת חרונינגן בהולנד, שקבע עבודה ראיון עבודה באוניברסיטה. לאחר שהשלטונות הנאציים אסרו עליה לצאת מגרמניה, היא נאלצה לברוח, ובעזרת עמיתה ההולנדי, שכנעה במרמה את פקידי הגבול, כי יציאתה חוקית. כעת הייתה בטוחה, אך ללא רכוש. הריאיון לא התקיים בסופו של דבר, והיא החליטה לפנות לסטוקהולם, שם קיבלה הצעת עבודה ממעבדתו של מאנה סיגבאן. במהלך שהותה בשוודיה פיתחה יחסי עבודה הדוקים עם נילס בוהר, אשר עשה את הדרך מקופנהגן לסטוקהולם בתדירות גבוהה. כמו כן, המשיכה את מחקרה עם האן ועם הצוות הגרמני באמצעות חליפת מכתבים קבועה^[1].^[2]

גילוי ביקוע הגרעין

בנובמבר 1938 נפגשו האן ומייטנר בחשאי בקופנהגן על מנת לתכנן מערך חדש של ניסויים; לאחר הפגישה השניים גם התכתבו בנושא זה. הניסויים שסיפקו ראיות לביקוע גרעיני נערכו במעבדתו של האן בברלין. מהמכתבים שנשמרו עולה כי האן האמין כי ביקוע גרעיני הוא בלתי אפשרי. מייטנר הייתה הראשונה להבין כי גרעין האטום יכול להתפצל לחלקים קטנים יותר: גרעינים של אורניום התפצלו ויצרו בריום וקריפטון, תוך שהם פולטים נייטרונים וכמות גדולה של אנרגיה (שאריט מאנרגיית הייצוב היותר נמוכה, שנדרשת ביסודות אלה).

מכתב מבוהר, אשר ציין כי בניסויים שערך האנרגיה הנפלטת בעת הפצצת אטומי אורניום הייתה גדולה משמעותית מכפי שניבאו חישוביהם המבוססים על גרעין שאינו בקיע, הצית את השראתה בדצמבר 1938. תומכיה של מייטנר גורסים כי היא הייתה הראשונה לערוך את החישובים התאורטיים עבור גרעין בר-ביקוע, אך מעולם לא הצליחו לתמוך זאת בראיות. אוטו האן טען כי עבודתו הכימית היא האחראית היחידה לתגלית זו.

באירופה של שנת 1939 היה זה בלתי אפשרי מבחינה פוליטית עבור מייטנר, שגלתה מגרמניה על רקע מוצאה היהודי, לפרסם במשותף את עבודתה עם האן. האן פרסם תגליות כימיות בינואר 1939 ומייטנר פרסמה את ההסבר הפיזיקלי חודשיים לאחר מכן, יחד עם אחיינה הפיזיקאי אוטו פריש; השניים כינו את התהליך "ביקוע גרעיני"^[3]. מייטנר הבינה כי ייתכן ותגובת שרשרת כזו תגרום לפיצוץ גדול.

המאמר עורר סערה בקהילה המדעית; שלושה פיזיקאים אמריקאים יהודים – לאו סילארד, אדוארד טלר ויוג'ין ויגנר – נחרדו מפוטנציאל ההרס חסר התקדים הטמון בתגלית, ומכך שהוא נמצא בידיים גרמניות, והתאחדו לפעולה נגדית. השלושה צירפו לשורותיהם את אלברט איינשטיין, ששלח מכתב מתריע לנשיא ארצות הברית פרנקלין דלאנו רוזוולט, מעשה שהוביל להקמת פרויקט מנהטן. מייטנר סירבה להצטרף לפרויקט, והצהירה:^[4]

“

I will have nothing to do with a bomb!”

ב-1944 זכה אוטו האן בפרס נובל לכימיה על גילוי תהליך הביקוע הגרעיני. לדעת מדענים רבים, מייטנר הייתה צריכה לחלוק עמו את הפרס. מקור ההשמטה היא טענתו של האן כי הגילוי הוא תוצאה של חקר הכימיה שלו בלבד. ב-1966 זכו יחדיו האן ופריץ שטרסמן בפרס אנריקו פרמי. השיקולים להענקת פרס נובל נותרו חסויים למשך חמישים שנה. כאשר הותרו הפרסום הפרוטוקולים,

■ המכון המלכותי לטכנולוגיה

■ האוניברסיטה הקתולית של

אמריקה

Rudolf ,Arnold Flammersfeld

Jaeckel

**תלמידי
דוקטורט**

**פרסים
והוקרה**

■ פרס ליבן (1925)

■ מדליית וילהלם אקסנר (1960)

■ פרס וינה למדע (1947)

■ מדליית לייבניץ מכסף (1924)

■ חבר זר של החברה המלכותית

(28 באפריל 1955)

■ Otto Hahn Prize for
Chemistry and Physics
(1955)

■ העיטור האוסטרי למדע ואמנות
(1967)

■ פרס אנריקו פרמי (1966)

■ מדליית מקס פלאנק (1949)

■ עמיתת האקדמיה האמריקאית
לאמנויות ולמדעים

■ אות מסדר ההצטיינות במדעים
ואמנויות של גרמניה

■ פור לה מריט

הערות
נולדה למשפחה יהודית, ההיסוד הכימי
מייטנריום (מספר אטומי 109) נקרא
על שמה

תרומות עיקריות

גילוי הביקוע הגרעיני על סמך תוצאות ניסויים
שביצע אוטו האן

חתימה

Lise Meitner

ליזה מייטנר, 1906

מייטנר והאן עובדים יחד במוסד על שם הקיסר וילהלם, 1913

התבררו הסיבות להענקת פרס נובל להאן בלבד. נראה שמבנה הוועדות הממליצות לא היה מתאים לשיפוט מחקר בינתחומי וכן הסתמכות על מקורות אירופיים בלבד.

מיד לאחר הטלת פצצת האטום על הירושימה, דיווחו בעיתונות בהרחבה על השותפים לייצור פצצת האטום, ומקום של כבוד ניתן למייטנר^[5].

לאחר מלחמת העולם השנייה

בביקור שערכה בארצות הברית ב-1946 התקבלה מייטנר על ידי התקשורת האמריקאית כסלבריטי, ותוארה כמי ש"עזבה את גרמניה עם הפצצה בכיסה". היא זכתה לכבוד רב מארגוני נשים, וזכתה בתואר "אשת השנה". מאוחר יותר, ב-1949, זכתה במדליית מקס פלאנק לפיזיקה.

לאחר מלחמת העולם השנייה אמרה מייטנר כי הייתה זו טעות להישאר בגרמניה בשנים 1933–1938, והיה עליה לעזוב מיד כשעלה היטלר לשלטון. היא מתחה ביקורת קשה על מדענים גרמניים, בהם אף אוטו האן וורנר הייזנברג, ששיתפו פעולה עם הנאצים ולא יצאו נגד פשעי המשטר.

מייטנר קיבלה אזרחות שוודית ב-1949 אך עברה לקיימברידג' שבבריטניה, שם נפטרה ב-1968. לבקשתה היא נקברה בכנסייה בבראמליי בהמפשייר, לצד אחיה וולטר שנפטר כ-4 שנים לפניו. אחיינה אוטו פריש רשם על מצבתה:

"Lise Meitner : a physicist who never lost her humanity". (ליזה מייטנר: פיזיקאית שמעולם לא איבדה את) ("אנושיותה")

ראו גם

- אפקט מטילדה

לקריאה נוספת

- Frisch, Otto Robert (ed.) (1959). *Trends in Atomic Physics: Essays Dedicated to Lise Meitner, Otto Hahn, Max von Laue on the Occasion of their 80th Birthday*. New York: Interscience.
- Rife, Patricia (1999). *Lise Meitner and the Dawn of the Nuclear Age*. Birkhäuser.
- Lewin Sime, Ruth (1996). *Lise Meitner: A Life in Physics*. Berkeley: University of California Press.

ISBN 0-520-08906-5.

Yount, Lisa (1996). *Twentieth Century Women Scientists*. New York: Facts on File. ISBN 0-8160-3173-8.

קישורים חיצוניים

מדיה וקבצים בנושא **ליזה מייטנר** בויקישיתוף

- ליזה מייטנר (<https://genealogy.math.ndsu.nodak.edu/id.php?id=110960>), באתר פרויקט הגנאלוגיה במתמטיקה
- ליזה מייטנר (<https://www.mada.org.il/education/meitner>), באתר מוזיאון המדע בירושלים

- ד"ר נעמה חריט-יערי, הגברת הראשונה של עידן הגרעין (<https://davidson.weizmann.ac.il/online/science/history/הגברת-הראשונה-של-עידן-הגרעין>), במדור "היום לפני במדע" (<https://davidson.weizmann.ac.il/col/umh/sciencehistory>) באתר של מכון דוידסון לחינוך מדעי, 7 בנובמבר 2016
- 10 נשים ששינו את ההיסטוריה (ו-10 גברים שקיבלו על כך את הקרדיט) באתר און-לייף (<https://www.onlife.co.il/news/worldwide/161839>)
- ליזה מייטנר (http://cwp.library.ucla.edu/Phase2/Meitner_Lise@844904033.html), באתר אוניברסיטת קליפורניה בלוס אנג'לס (באנגלית)
- ביקורת על ביוגרפיה שנכתבה על חייה (<http://physicsweb.org/articles/review/13/3/1>) (באנגלית)
- פטרישיה רייף, ליזה מייטנר (<http://jwa.org/encyclopedia/article/meitner-lise>), באנציקלופדיה לנשים יהודיות (באנגלית)
- ליזה מייטנר (<https://www.findagrave.com/memorial/15166236>), באתר "Find a Grave" (באנגלית)
- ליזה מייטנר (<https://www.britannica.com/biography/Lise-Meitner>), באתר אנציקלופדיה בריטניקה (באנגלית)
- ליזה מייטנר (1878-1968) (<https://www.nli.org.il/he/a-topic/987007265235905171>), דף שער בספרייה הלאומית

הערות שוליים

1. אנשי מדע יהודים שחקרו ומוסיפים לחקור את כח האטום (https://www.nli.org.il/he/newspaper/s/dav/1946/02/21/01/article/25?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1&utm_source=he.wikipedia.org&utm_medium=referral&utm_campaign=%22%D7%9C%D7%99%D7%96%D7%94+%D7%9E%D7%99%D7%99%D7%98%D7%A0%D7%A8%22&utm_content=itonut), דבר, 21 בפברואר 1946
2. שאלה בעניין ליזה מייטנר (https://www.nli.org.il/he/newspapers/dav/1945/10/19/01/article/36?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1&utm_source=he.wikipedia.org&utm_medium=referral&utm_campaign=%22%D7%9C%D7%99%D7%96%D7%94+%D7%9E%D7%99%D7%99%D7%98%D7%A0%D7%A8%22&utm_content=itonut), דבר, 19 באוקטובר 1945
3. מאמרם של ליזה מייטנר ואוטו פריש מ-1939 (<http://www.nature.com/physics/looking-back/meitner/index.html>), באתר Nature
4. Ruth Lewin Sime, Lise Meitner: A Life in Physics (University of California Press, 1996), 305
5. יהודים בין ממציאי פצצת האטום (https://www.nli.org.il/he/newspapers/hbkr/1945/08/08/01/article/10?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1&utm_source=he.wikipedia.org&utm_medium=referral&utm_campaign=%22%D7%9C%D7%99%D7%96%D7%94+%D7%9E%D7%99%D7%99%D7%98%D7%A0%D7%A8%22&utm_content=itonut), הבקר, 8 באוגוסט 1945
- אנשי מדע יהודיים - ממציאי הפצצה (https://www.nli.org.il/he/newspapers/hmf/1945/08/09/01/article/5?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1&utm_source=he.wikipedia.org&utm_medium=referral&utm_campaign=%22%D7%9C%D7%99%D7%96%D7%94+%D7%9E%D7%99%D7%99%D7%98%D7%A0%D7%A8%22&utm_content=itonut), המשקיף, 9 באוגוסט 1945
- יהודיה שגרשה מגרמניה (https://www.nli.org.il/he/newspapers/hzh/1945/08/09/01/article/11?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1&utm_source=he.wikipedia.org&utm_medium=referral&utm_campaign=%22%D7%9C%D7%99%D7%96%D7%94+%D7%9E%D7%99%D7%99%D7%98%D7%A0%D7%A8%22&utm_content=itonut), הצופה, 9 באוגוסט 1945

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: יעל מרגליות / תאריך: 22/02/2024 21:18 / מספר בקשה: 2384673
סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	מבוא בנין
מספר בית:	32
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונח/ת:	1
שם פרטי:	יעל
שם משפחה:	מרגליות
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	050
טלפון קווי:	5634514
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	Yael1049@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	פרופ יהושע בלאו
שם הרחוב המוצע באנגלית:	Blau
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	21/09/1919
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	כ"ז אלול תרע"ט
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	19/10/2020
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ב' חשון תשפ"א
איתור מוצע:	גר עשרות שנים רבות בקריית שמואל, ברחובות חרל"פ, הפלמ"ח והגדוד העברי

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	פרופ' יהושע בלאו, גדול חוקרי הערבית היהודית.
הסבר על שם הרחוב המוצע:	פרופ' יהושע בלאו, גדול חוקרי הערבית היהודית. יקיר ירושלים, זכה בפרסים רבים בארץ ובעולם. נשיא האקדמיה ללשון, חבר האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

יהושע בלאו – לקריאת רחוב על שמו

מפעלו המסוכם באתר האקדמיה ללשון העברית

<https://hebrew-academy.org.il/2021/05/02/%D7%99%D7%94%D7%95%D7%A9%D7%A2-%D7%91%D7%9C%D7%90%D7%95-3>

מפעלו המסוכם בויקיפדיה

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%99%D7%94%D7%95%D7%A9%D7%A2_%D7%91%D7%9C%D7%90%D7%95

פרסומים באתר הספריה הלאומית:

<https://www.nli.org.il/he/a-topic/987007258598405171>

כלל 590 הפרסומים (ספרים ומאמרים) מפורטים בכרך סט של "העברית", רבעון בענייני הלשון העברית של האקדמיה ללשון העברית.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: ערן עזריאלי / תאריך: 29/08/2023 22:14 / מספר בקשה: 2114878

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	מבשרת ציון
רחוב:	בתי ורשא
מספר בית:	12
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונצח/ת:	1
שם פרטי:	ערן
שם משפחה:	עזריאלי
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	052
טלפון קווי:	5343765
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	eranmagic@hotmail.com
סוג קירבה:	בן נכד

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	רחבת 'פינק'
שם הרחוב המוצע באנגלית:	FINK's Plaza
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1931
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	כ"ב טבת תרצ"ב
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	30/11/2005
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ט חשוון תשס"ו

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

הסבר על שם הרחוב המוצע:

'פינק', בר-מסעדה בניהול דייב רוטשילד ושמואל עזריאלי (1932-2005)

'פינק' בר-מסעדה, היה מוסד ירושלמי מיתולוגי אשר פעל בלב ירושלים משנות המנדט משך 73 שנים ברחוב ההסתדרות מס' 2. דייב (קורט) רוטשילד ניהל את 'פינק' יחד עם חתנו - שמואל (מולי) עזריאלי. התארוחו שם שועי עולם: חברי כנסת, נשיאים, ראשי ממשלות, פוליטיקאים, אומנים, זמרים, שחקנים, יוצרים, כותבים. ביניהם: גולדה מאיר, דוד בן גוריון, טדי קולק, משה שרת, נתן אלתרמן, דני קיי, קירק דאגלס, טוני קרטיס, פול ניומן, מארק שאגאל ועוד. סגנון האוכל היה מרכז-אירופאי, ודייב הכין את התפריט עם אשתו אנטוניה (טונקה) רוטשילד. המנה המפורסמת של 'פינק' הייתה מרק הגולאש המפורסם. בר 'פינק' נבחר על ידי המגזין העולמי 'ניוזוויק' כאחד מ-50 הברים הכי טובים בעולם! אורחים מרחבי תבל עלו לירושלים, להתארח במקום ששם את ירושלים על המפה הגסטרונומית הארצית והעולמית!!!

FINK

The World's Best Bars II

The Continuing Quest for the Best

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆ *The World's Best Bars II* ☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

Courtesy: V&C

★Oz

Chicago, Illinois, U.S.A.

To Chicagoans and out-of-towners who pride themselves on knowing the city, Oz is something different and altogether unique. It is a self-proclaimed "premium neighborhood bar" that specializes in brandies.

Oz (the nickname of owner Ron Schoenstadt) has an impressive stock of cognacs, Armagnacs, Calvados and eau de vie. The inventory of brand-

dies—rightfully called a collection—consists of bottles whose antiquity or rarity makes them worthy of museum display. Oz serves only V.S.O.P.—very superior old pale—cognac and the house Scotch is twelve years old. Full-serve (one and one-half ounce) and a half-serve (three-quarter ounce) drinks are provided so patrons can share Oz's loves by sampling a variety. (David Maxwell Weil)

"Oz has an altogether unique atmosphere and an amazing collection of cognac!" (Jean Paul Camus, Cognac)

Roger Garwood

★Broad Arrow Tavern

Broad Arrow, Australia

After driving close to 600 miles west from Perth, the nearest city of any consequence, through a spinifex desert where temperatures are in the low hundreds, one admittedly would find any bar in the world to be the greatest.

So when you come across the old tin tavern, the only building which still stands in the town of Broad Arrow, it is a welcome discovery. Though the town was a bustling hub during the gold rush a century ago, the only reminders of those days are remnants of a railway platform, an old

water tank and a wall inside the bar that is covered with chalked cartoons.

Nonetheless, if you are in a hurry to get where you're going, don't make the mistake of dropping in for a quick drink. Before you have gotten halfway through your first glass you will be embroiled in conversation with a local outback bush character, and you'll be rapidly learning something of local goldfields lore. (Roger Garwood)

"On a triangular route of unsealed track between Kalgoorlie and Coolgardie, this watering hole is a must stop—to replace lost body fluids and to catch some of the pioneer spirit that helped make Western Australia the success it is today." (Graham Hornel, Pacific Asia Travel Association, San Francisco)

★Fink's

Jerusalem, Israel

The first, and many would say the only, real bar in a city not exactly renowned for discriminating drinkers. Tiny, eccentrically decorated, invariably crowded, Fink's has been around for about as long as the state of Israel. It is the first stop after hours for a floating clientele of politicians and fixers, visiting celebrities, foreign correspondents and a few knowledgeable tourists. The bar has been owned and run since day one by Kurt Rothschild, known universally as Dave. He knows everything about anyone worth knowing in town and cares for his regulars so much that he once re-

fused to clear the place so that Henry Kissinger and his bodyguards could eat in solitary splendor (the food, incidentally, is excellent). The local wine list is extensive, the ambiance is relaxed and convivial, and there is a 24-hour cab stand right outside in case you require assistance back to your room. (Philip Jacobson)

Fink's Whiskey Sour

2 oz. Scotch Whiskey
1 oz. fresh lemon juice
1 tsp. lemon-sugar syrup
2 drops fresh orange juice

Mix ingredients with three ice cubes in a shaker. Serve in cocktail glass with slice of lemon on the side.

★The American Bar

Hôtel de la Poste
Cortina d'Ampezzo, Italy

The American Bar at the Hôtel de la Poste is the place to be if your taste is for sports cars, fur coats and posh mountain resorts. Weekends and holidays bring in the *cognoscenti* from Venice and Verona as well as foreign luminaries from the world over.

The hotel is a mountain tavern owned and operated by the Manaigo family. In a room to one side of the inn, built around 1832, is the tiny bar that was originally the town's post office. Thus, much of the furnishings date back more than 60 years, when the bar served its first drink.

Only a lucky 60 patrons can squeeze along the celebrated American-style bar counter or relax around the half-dozen tables in hand-carved wooden straight-back chairs crafted by local artisans. But crowds of revelers, often numbering in the hundreds, are content to sip their drinks in the hotel's lobby, lounge and piazzetta rather than turn away and miss being part of the scene.

Dinner reservations are made weeks in advance, but it is not uncommon for the unreserved to pull up a chair to join a table of friends for a bite. (Peter Foreht)

"My favorite bar is where my bourbon is poured just the way I like it—an ice with the right measure of water. The company is always convivial and the conversation stimulating. Food is served and I'm never kept waiting. In the winter it's warm; in the summer drinks are served on the terrace. The atmosphere is clean and smoking is forbidden. It's very private—by invitation only. It's my home." (Roger Moore, actor)

JOURNALISTS

By Philip Jacobson

TEACHER/BAR OWNER/AUTHOR

Triangle West Bar,
New Orleans, Louisiana, USA

"The Triangle is a real New Orleans neighborhood bar where you will find every age and socioeconomic class. The most interesting business deal I made here was to buy the bar itself! I must say, it certainly comes in handy on weekends and school holidays. And the best part is—I drink free."

Janis Tilton-Stipelicovich

TEACHER

Dziba La Ndzinge, Tutume, Botswana

"This bar is great! An oval cement building, roofed with thatch and painted in eight different colors, it is located behind the Tutume Central Butchery in the Mophane bush of northern Botswana. I've never found a bar whose atmosphere I've enjoyed more."

Special Spirit: Lion Beer

Dana Bookley
Peace Corps Volunteer

It is not exactly unheard of for journalists to take a drink or two after work, which, given the unorthodox hours of the job, means pretty well anytime. Nor is it a secret that the bars favored by journalists around the world cater to a serious breed of drinker. Outsiders in search of extra dry sherry or a ginger beer shandy may not feel at home surrounded by hacks putting harder stuff away as if there were no tomorrow.

I have heard this lamentable behavior blamed on the pressure of the deadline, the strain of delivering all the news that's fit to print. The truth is simpler: a great many journalists like nothing better than gossiping and rehashing old scoops with colleagues over drinks.

These establishments are not always the most rigid observers of local licensing regulations. Yet some managers have been known to extend credit to the needy and take messages. By the same token, they know when to protect regulars from the hard world outside: a card next to the phone in a Buenos Aires hack's bar warned: "Diego Olivarez never comes here after work."

My own formative years were passed in Fleet Street when it was still the world's most famous newspaper district. I was introduced to the joys of booze and banter in El Vino. Discerning journalists still

trek to El Vino from remote outposts. They down the excellent house Scotch at the long wooden bar or work their way through some of the most reasonably priced fine wines in London.

As an old Jerusalem hand, I retain an ineradicable soft spot for Fink's, a cramped, scruffy but immensely welcoming bar on Hristadut Street whose renowned whisky sours have sustained many a weary foreign correspondent. These days, however, the press contingent is more often found at La Belle, off Zion Square. If memory serves, it offers an arak that would curl a statue's toes.

Passing through Manhattan without a visit to Costello's on East 44th Street is heresy to the generation of British and Australian hacks who have used its well-worn premises as their answering service, private bank and job center. Look in, if only to see the yellowing Thurber cartoons on the walls and possibly get a glimpse of Herbie, "the world's worst waiter," in action.

Then head uptown to Eamonn Doran's at 53rd Street, a more sophisticated establishment that serves appreciative journalists from here, there and everywhere. Doran's has a good British ale on tap and a Mexican beer that an Aussie colleague of mine swears by for "kick-starting the liver" on a bad morning after.

And so to the glory of Hong Kong drinkers—the Foreign Correspondents' Club on Lower Albert Road. When it was in another building in another time, John Le Carré used the FCC as a setting for "The Honourable Schoolboy." Now located in an old ice house, it boasts one of the larger bars east of Suez and a hard-core membership of journalists who have been known to let their hair down now and then.

For that very reason, perhaps, every "Honker," from starched bankers to shady property tycoons, drops by from time to time to lean on the enormous bar and catch up on the frequently slanderous gossip. Twist arms until you find a member who will usher you into what one veteran British imbibor/reporter, who knows a bit about far-flung hostilities, hails as a "No. 1 oasis." ★

Philip Jacobson is the Paris bureau chief for The Times of London.

FINK'S SPECIAL

1/4 OZ. VODKA

1/4 OZ. CIN

1/4 OZ. LIGHT RUM

1/2 OZ. TRIPLE SEC

1 DASH ANGOSTURA

1/2 TSP. FRESH LEMON JUICE

1/2 TSP. LIME

2 DASHES GRENADINE

COMBINE ALL INGREDIENTS EXCEPT GRENADINE, WITH ICE AND SHAKE WELL, STRAIN, AND POUR INTO COCKTAIL GLASS. ADD THE GRENADINE AND LET IT SINK TO THE BOTTOM OF THE GLASS.

EAMONN DORAN'S: MICHAEL BRENNAN

Jerusalem's famed watering hole

Fink's has hosted the rich and famous for 40 years

By George Medovoy

JERUSALEM — As the old saying goes, "There's no place like home." And when visiting Jerusalem, it's nice to know that you have a home away from home at an historic little place in the center of town called Fink's Bar and Restaurant.

Fink's is, without a doubt, the most famous bar and eatery in Jerusalem and, for that matter, probably in all of Israel.

Its special place in the history of Israel's capital has been chronicled in two novels, Leon Uris' "The Hajj" as well as Larry Collins' and Dominique Lapierre's "O Jerusalem."

In the window is a Newsweek award identifying it as one of the best bars in the world.

Surely it is also one of the most colorful and unusual — a fact that someone once summed

up succinctly by characterizing the service as reaching "the level of art" and the food "the level of sex."

Henry Kissinger probably still regrets that he never got to experience the joys of either service or food after Fink's refused his conditions for coming.

The cozy, six-table establishment at the corner of King George and Histradrut streets has been called the Sardis, the Brown Derby, the Maxims and the Claridge's of Israel, all rolled into one.

But whatever anyone chooses to call it, there is no doubt that the special atmosphere is produced by David Rothschild and Mouli Azrieli.

Rothschild has greeted customers at his establishment since before 1948, when British military authorities in pre-state days would come here to drink

and the Jewish underground would keep an ear open to what they were saying.

Today, 40 years and many rounds later, Rothschild stays until 9 at night, and then retires to his apartment above the restaurant. His son-in-law Azrieli stays at the helm with a single waiter until the wee hours of the morning.

Together, Rothschild and Azrieli make it their business to know all of their customers.

"Fink's," said the ever-gracious Azrieli, "has a tradition of knowing its people."

Anyone who comes in — regular or not — is greeted at the door with a warm "shalom" and ushered over to the bar or a table.

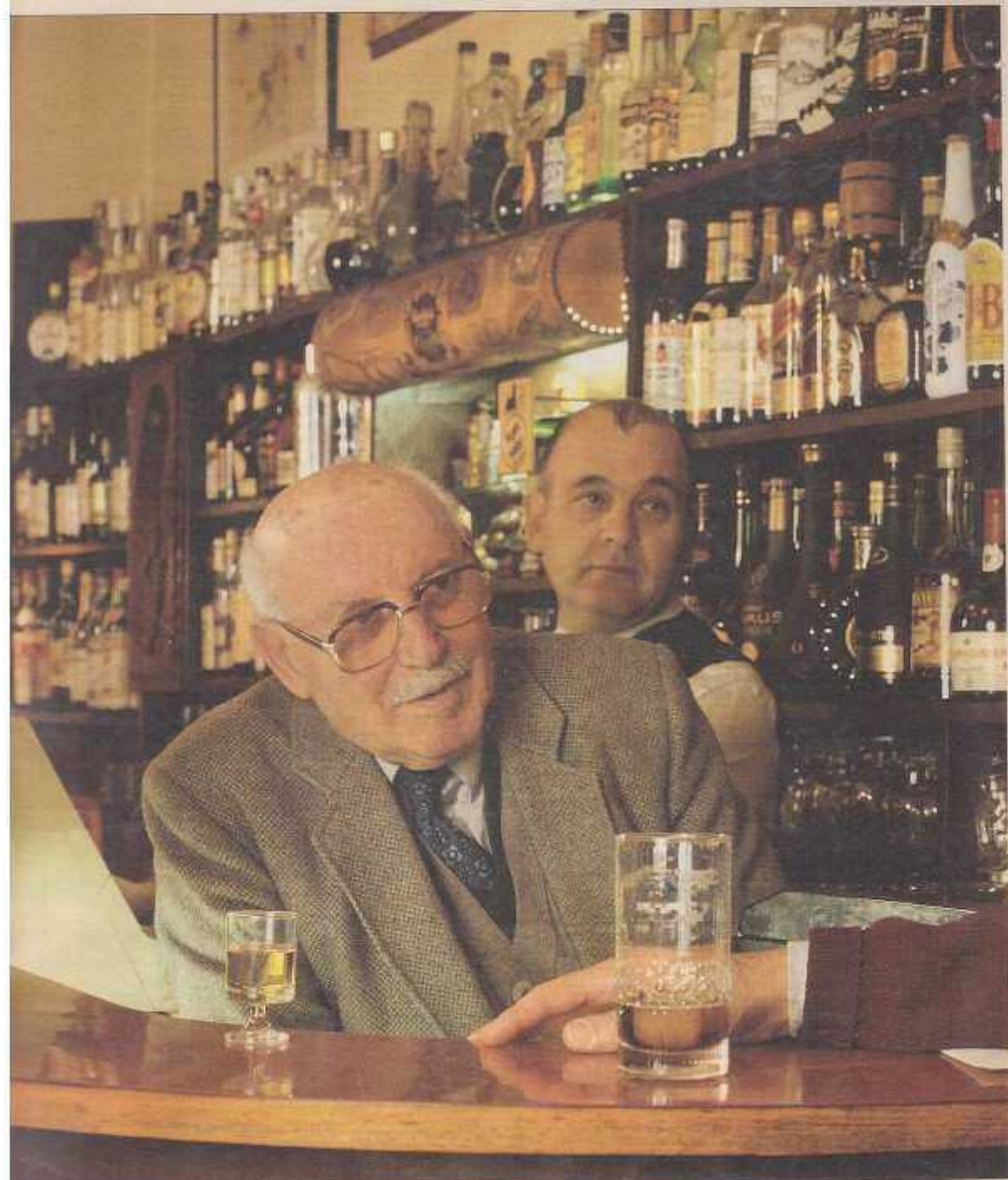
On any given night you may be hobnobbing with the rich and famous, who consider it de ri-

Fink's, E-2 ▶

Fink's: Mouli Azrieli, left, and David Rothschild tell stories.

אצל רוטשילד

דייב רוטשילד (ממוסקה, מאחורי
הבר), חתנו שמואל (לצידו) וקליינט;
"אורח הוא אורח. מוגמין, אוכל, שותח,

כוסית אחרונה

אחרי 70 שנת פעילות, מיליוני גלונים של אלכוהול ומאות אלפי קעריות מרק גולש, סגר הפינק בפעם האחרונה את דלת הברזל האטומה שלו ■ השבוע, כשהמלצרים הסירו את התמונות והפועלים כבר החלו להרוס את הקירות, הרימו ותיקי הבליינים בעיר כוסית אחרונה לזכרו של הבר הירושלמי המפורסם ביותר בעולם ■ מולי עזריאל, בעלי המקום שהתעקש לשדר שמרנות אירופית עד יומו האחרון: "ההיעלמות של הפינק מהנוף הירושלמי היא כמו ההיעלמות של הבתל המערבי פתאום"

הפינק והרוס כשמוצאים חשבון • צילום: חיים נח

65, רוטשילד על הבר לא חדלף מעיגם • צילום: דוד רובינר

כוסית אחרונה

עזריאלי: לא היה קל להיכנס לנעליים של ד"ב. אבל הוא עמד לצדו במשך 15 שנים ואמר לי 'חסכל ותלמד'. מאוד והייתי מהצד החברתי, ובהמשך למדתי גם את הצד הקולטורי. קיבלתי ממנו אורחים שכבר ישבו איתו 60 שנה. אלה צעירים, יש לנו אחד כמעט בן מאה, משה קרנצדורף, שהיה הקצב שלנו במשך 60 שנה. הכי ריגשה אותי גולדה מאיר, שהספקתי ללחוץ את ידה. אבל גם קלוד לוצמן, ארתור רובינשטיין וא"זק שמרן שהפך לחבר טוב.

סיבת, אצל פינקס מ' תמיר היה אוכל טוב.

הוצג נתמך עם עזריאלי בסתת הפינק • צילום: זוס 77

כדים, אבל אני עוד זוכר את ד"ב כשהוא עוד לאביו להכיל חלב על האפונים בכל רחבי העיר. לא הייתי שם כל ערב, אבל לפחות שלוש פעמים בשבוע עד שנות ה-60 המאוחרות. אכלנו הרבה, אבל בעיקר שתינו. חרי גם מרק גולש שותים, לאז". מרק הגולש הפך לאחד המטמנים המפורסמים בירי תר של פינק, אך עזריאלי אינו מוכן אפילו לדרוש כמי תבון. "זה מתכון משפחתי בן 70 שנה", הוא מנגנון, "ב-48 נתנו את זה כמנה ימיה ומשפיעה לחיילים ולקצינים. המשכנו עם זה אחר כך, כי גם אנחנו קיבלנו מנטריסטים, והמרק שרפחה אמה של אשתי לפני 70 שנה המשיך ללוות אותנו עד יום הסניורה. זה היה מרק כמיר על בסיס 'דקדק' העונה שריסקנו והוספנו לו שלוש חתיכות בשר. לא נתתי את המתכון גם לעיתון נר הנורמה המפורסמים בעולם, זה נשאר אצלנו". "כפינק תמיר היה הבשר הכי טוב", אומר העלם היה רובינשטיין, "ד"ב ופינק לפניו היו תמיר קונים את הכי יסר והכי טוב. כשלא היו מסעדות כמו היום בכל

כוסית אחרונה

חיים גורי: "אם אני נוסע היום לברז או יכול למצוא מקומות שישבתי בהם כסטודנט לפני 50 שנה, פה הכל משתנה. מקום שהיה מושב סופרים כמו כסית בתל אביב הופך לשווארמה. עיר בירה זקוקה למקום כמו פינק

חיים גורי • צילום: צביקה סטילר

הנשליד ועזריאלי: "מי טחננו מהאים, נשאר"

לית של ביסטרו וצרפתית משיבחה ולדעת שטאטורי הרובר עומד עיתונאי צמרת אם לא שר הוצגו מרגל".

ריח של חוצלארץ

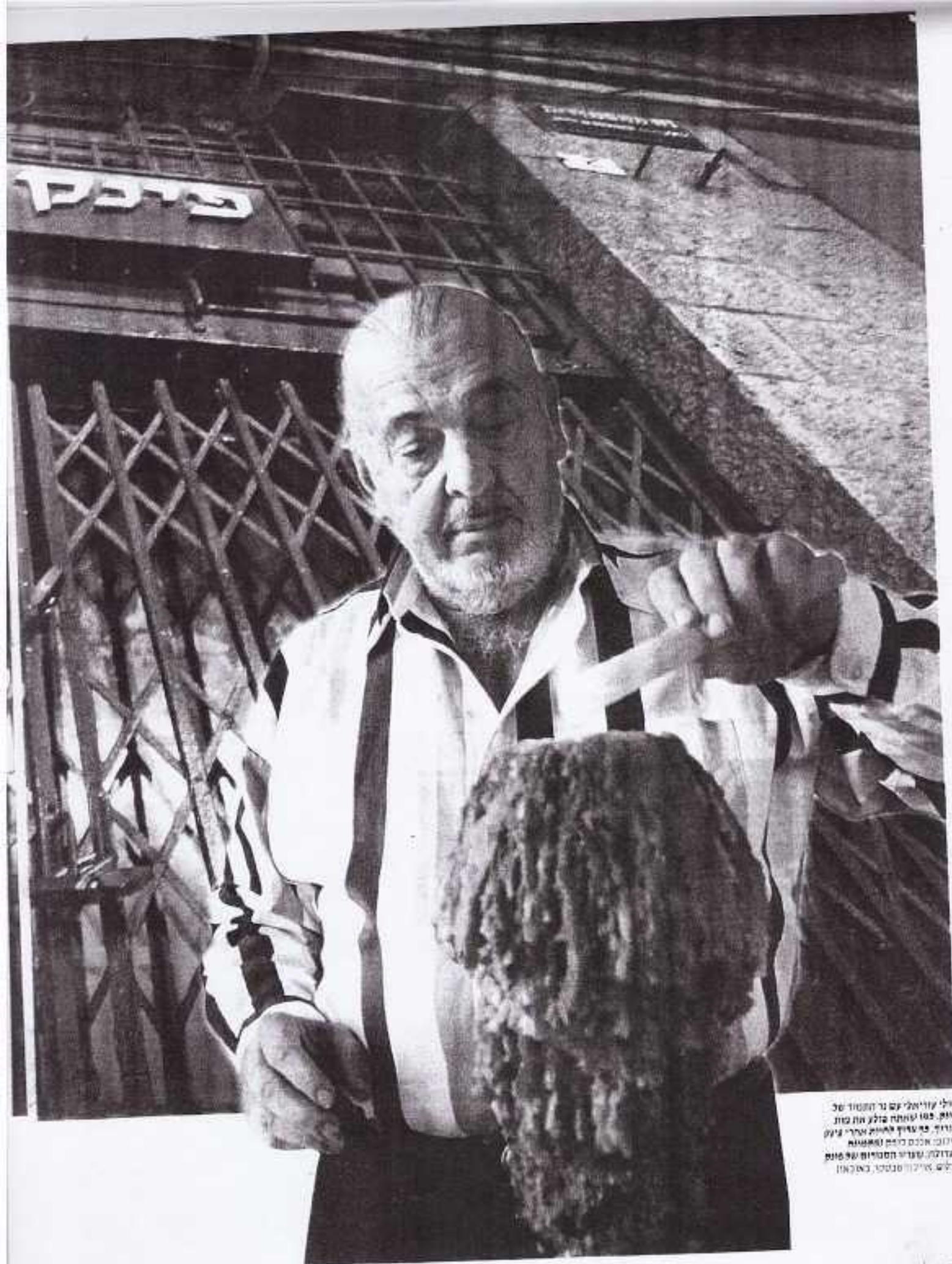
יעקב פרי יושב במקום כמה פעמים בשנה ראש שר רות רביטחון הכללי, "ואחר כך כמובן ישבתי קצת יותר", הוא אומר. "זה מקום מסוים והכל שהוא נמגר. זה היה הכי טוב בארץ עם היריע על משקאות הכי טוב שאני הכרתי, חיתה אווירה מיוחדת של מעם, עם היסר טוריה, עם אנשים מיוחדים".

האדריכל דוד קרויאנקר לא היה מהיושבים המתמידים, אבל הפינק, להכריז, שייד לתקופה מסוימת: "אני לא יודע באיזה רמות המקום התקיים לאורך השנים, אבל זה תמיד ענה על הצורך כבר פאבים קיימים בארץ רק בעשר או כ-15 השנים האחרונות, זה לא היה קיים קודם. הפינק היה מודעם מהוג אנשים שהגיעו מרקע אירופי, כמו ד"ב דטשילר עצמו. זה היה יותר מקום של אינטלקטואלים, של אנשים שגרף מהם ריח של הצלארץ, של מנהגים אירופאיים".

את השולחנות המוזמנים היה מולי מסדר בפידה, כדי למנוע חיכוכים פוליטיים וחברתיים וכדי לעודד חיבורים כלכליים ופוליטיים. הפינק ליווה את האירועים החשובים ביותר של מדינת ישראל, את כל מלחמתיה הקטנות והגדולות, עוד ישבו שם הקצינים הכריטיים, מתענגים על קצת ריח של בית, כשאנשי

הלה"י פיצו פנימה ושברו את כל כסבוקי המסקה לאות מהאה. טאוחר יותר הפכו חלק מהמזרחים לחלק מהיושבים. אבל כל עוד היו לה"י ואצ"ל אשר הישילור את כניסתם כדי למנוע חיכוכים מיותרים.

כס אירועים פחות מלהמתיים, או אולי יותר, הביאו לכוחות מיוחדים לפינק. "אף פעם לא הייתי קבוע, אהבתי לחיות שם והגעתי למקום בהזדמנויות חגיגות, אולי 15 פעמים בחייל, אומר הסופר איל מנר, שהגיע לשם בעבר עם ידידיו, בני הוצג שרה ובנימין נתניהו. "אהבתי מאוד את מולי, בזמן שסיקרת את משפט המאונות ישבתי בפינק לא אחת עם חברי יורם שפיל ועם משפחת הצורה, שאהבה גם היא את המקום".

פילי קליינר עם גרסתו של
הפסל, 1970. פסל זה
היה אחד מהפסלים
הראשונים שהוצגו
במוזיאון תל אביב
בשנת 1970. הפסל
הוא מוצג במוזיאון
תל אביב.

אוגוסט 2023

לכבוד

מר משה ליאון

ראש עיריית ירושלים

ויו"ר הוועדה העירונית לשמות רחובות

עיריית ירושלים

לכבוד

חברי ועדת אישים

חברי הוועדה המייעצת

שמות רחובות לעיר ירושלים

עיריית ירושלים

נכבדיי שלום רב,

הנדון: בקשה לקריאת רחבה על שם 'פינק' FINK

שמי ערן עזריאלי ואני בנו של שמואל (מולי) עזריאלי ז"ל, ונכדו של דייב (קורט) רוטשילד ז"ל שהיו בעלי ומנהלי 'פינק' בר-מסעדה שפעלה שנים רבות בירושלים, ברחוב ההסתדרות 2 פינת המלך ג'ורג' במרכז העיר של ירושלים.

'פינק' נוסדה עוד בימי המנדט, בשנת 1932, ופעלה ברציפות משך 73 שנים עד לסוף שנת 2005. המקום היה ידוע כמוסד ירושלמי ותיק בו התארחו מאז הקמת המדינה חברי הכנסת הראשונה, והיה גם מקום מפגש של דיפלומטים, פרופסורים, עורכי דין, רופאים, שופטים, עיתונאים, אומנים, ציירים ופסלים, אנשי בידור ותקשורת, זמרים ועוד.

פעילות 'פינק' ליוותה את ירושלים עוד מזמן המנדט הבריטי (בו הנציב העליון אכל במקום, וקצינים בריטים נהגו לשתות ולבלות שם מידי ערב), בעת החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר (בה אורחי המקום האזינו בדריכות לתוצאות ההכרזה), היתה מקום לפעילות ריגול של חברי המחתרות השונים (לח"י, אצ"ל, הגנה) אחרי הבריטים, בזמן ההכרזה על קום המדינה יושבי הבר האזינו בדריכות להכרזה ויצאו לחגוג לאחריה ברחובות העיר, תקופת הצנע, ליוותה את מלחמות ישראל לאורך השנים, סבלה מהאינתפאדות ופיגועים באזור המשולש, וכלה בכל התמורות והשינויים שחלו בעיר ירושלים במאה האחרונה.

מר טדי קולק, ראש העיר לשעבר, היה בן בית ב'פינק', ונהג להביא את אורחיו המכובדים מכל העולם להתארח במקום, כגון נשיאים, ראשי ממשלות, חברי קונגרס וידוענים אחרים. ב'פינק' תמיד היתה נאמנות לקהל הירושלמי על פני האורחים הזרים, והראייה לכך היא הסירוב של דייב רוטשילד לסגור את המקום בכדי לארח את הנרי קיסינג'ר, שר החוץ האמריקאי, בגלל שלא הסכים שהקהל הירושלמי הקבוע לא יוכל להיכנס באותו ערב למקום!!!

'פינק' הוא הבאר היחיד בארץ שנבחר על ידי המגזין העולמי Newsweek לאחד מ-50 הבארים הטובים בעולם! עיתונים יוקרתיים בינלאומיים כמו Reader Digest ו-Gourmet הכתירו את המקום כאחד המובחרים בתבל.

משך השנים, התארחו ב'פינק' שועי עולם, אשר הגיעו במיוחד לירושלים בכדי להנות מהאווירה המיוחדת של המקום. על אורחי המקום נמנים בין היתר: דוד בן גוריון, גולדה מאיר, משה שרת, לוי אשכול, פול ניומן, דני קיי, טוני קרטיס, סימון דה בובואר, ג'ון סטיינבק, אייזיק שטרן, מארק שאגאל, לאונרד ברנשטיין, שמעון פרס, יצחק רבין, נתן אלתרמן, אלכסנדר פן, שייקה אופיר, יוסי בנאי, דן בו אמוץ, חיים חפר, חיים גורי, יוסי שטרן ועוד רבים וטובים...

- **פעילות המקום סוקרה ותועדה בעיתונים מכל רחבי העולם!!!** (מצ"ב חלק זעיר מן הכתבות שנכתבו אודות 'פינק' בארץ ובעולם: אמריקה, שוודיה, ספרד, גרמניה, צרפת, סלובקיה, הולנד, צ'כיה, אוסטריה, סין ועוד).
- **זכייה ב'פרס התיירן המצטיין' מטעם ממשלת ישראל ומשרד התיירות בשנת 1993.**
- **'פינק' מוזכרת בספרים רבים המנציחים זיכרונות מחיי הלילה של ירושלים.**
- **תוכניות אוכל טלוויזיוניות** הגיעו לצלם את אופיו המיוחד של המקום והאווירה המיוחדת שבו (חיים כהן שום פלפל ושמן זית, גידי גוב הולך לאכול, מסע עולמי עם אייל פלד, אבי קושניר חופשה בישראל, שולחן ערוך עם דורון נשר, ועוד חברות טלוויזיה זרות מכל העולם).
- **שיחזור הבר של 'פינק' במלואו** בתערוכה של **מוזיאון מגדל דוד** אודות תקופת המנדט בירושלים ('לונדון בירושלים' שנת 2018). 'פינק' היה בין המסעדות הבודדות בירושלים שפעל 73 שנה מאז תקופת המנדט במרכז ירושלים בירתנו.

אני סבור שראוי להנציח את פעילות מוסד זה, שהביא הרבה מאוד כבוד לירושלים ושם אותה על המפה הגסטרונומית העולמית, והיווה מוקד משיכה לאישים בירושלים, בארץ ומכל העולם, ש'עלו לרגל' להגיע ולהתארח במקום המיוחד – ב'פינק' – בירושלים!

'פינק' שמרה על אופייה הייחודי – אירוח ברמה גבוהה, דיסקרטיות ואוכל מיוחד בסגנון מרכז אירופאי. רבים זוכרים לטובה את מנת הגולאש המפורסמת אשר שמה יצא למרחקים. את קירות המסעדה עיטרו ציורים של ציירים ירושלמים מקומיים אשר לא פעם שילמו בגין הארוחות שאכלו בציור שציירו...

יהא זה כבוד גם לעיר ירושלים להנציח את אחד ממוסדותיה הוותיקים שהיווה ציון דרך משמעותי וידוע בעיר ירושלים משך כל שנות פעילותו ברחוב ההסתדרות 2 – פינת המלך ג'ורג' במרכז העיר. הנצחת 'פינק' ברחבה בה עמדה ופעלה כל השנים תהיה תזכורת ראויה למקום שכזה אשר ההיסטוריה של מדינת ישראל בכלל, וההיסטוריה הירושלמית בפרט, היו שזורות בפעילותו, החל מתקופת המנדט, דרך הקמת המדינה וכלה בסגירתו בשנת 2005.

בברכה,

מצורפים בזאת מכתבים התומכים בהנצחת מסעדת 'פינק':

1. **הארי בלומפילד** (נדבן לעיר ירושלים ומדינת ישראל)
2. **עוזי ברעם** (שר התיירות לשעבר)
3. **יהורם גאון** (חתן פרס ישראל ויקיר ירושלים)
4. **חיים כהן** (שף)
5. **אבי ריבקינד** (יקיר ירושלים, ומשיא משואה עצמאות 75 למדינה)
6. **טל ברודי** (שחקן כדורסל ושגריר רצון טוב של ישראל)
7. **יאיר שטרן** (עיתונאי ואיש טלוויזיה)
8. **הירש גודמן** (עיתונאי ירושלמי)
9. **שאנן סטריט** (סולן להקת הדג נחש)
10. **ארז נבון** (בנו של יצחק נבון הנשיא ה-5 של מדינת ישראל)
11. **ורד קולק** (צאצאית למשפחת טדי קולק ראש העיר)
12. **שוקי בן עמי** (שדרן הפרלמנט הירושלמי ברדיו ירושלים ועיתונאי)

• מצ"ב קטעי עיתונות ירושלמיים, ומכל רחבי העולם, על 'פינק'.

בברכה,

ערן עזריאלי

העתקים:

- חברי הועדה לשמות רחובות
- חברי הוועדה המייעצת
- חברי וועדת האישים
- גב' אור בוזגלו
- גב' יונה רוט, מזכירת וועדת שמות והנצחה, מזכירות מועצת העיר

July 10th, 2023

Mr. Moshe Lion
Mayor of Jerusalem

Dear Mayor Lion,

Subject: commemorating "Fink's" bar-restaurant

I have heard with pleasure about the initiative to commemorate the famous establishment "Fink's" bar-restaurant that has been operating in the center of Jerusalem for many years.

My mother Neri, made a Ne'Eman Yerushalayim by Mayor Kollek, as well as me and my family, were all long-time supporters of Fink and I do agree with many other friends that this special place should be commemorated in the City. During its long years of operation, "Fink's" became an institution in Jerusalem, and was known to many Jerusalemites as well to visitors from around the world. I once shared a drink with Bibi and his wife Sara at the bar of Fink's!

This place was a famous meeting place from the times of the British Mandate: From British officers to members of the Israeli Knesset, local and foreign journalists, diplomats, politicians, artists, authors, actors and many more. The goulash soup was world famous!

As far as I know "Fink's" is the only bar in Israel that was included among the fifty best bars in the world by the global newspaper of 'Newsweek'. "Fink's" brought great honor and publicity to the city of Jerusalem!

I strongly support naming a street sign or a square after this famous Jerusalem mile stone, which was owned and managed by Dave Rothschild and his son-in-law Shmuel Azrieli for many years.

Sincerely yours,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'H Bloomfield', with a small upward-pointing arrow to the right of the signature.

Harry Bloomfield, KC
Bloomfield & Avocats
& President of the Eldee Foundation

משולחני של עוזי ברעם
רח' אופנהיימר 1, תל אביב,
נייד: 052-3905906 מייל: uubn@bezeqint.net

י"ב 2023

לכבוד
מר משה לאון
ראש העיר ירושלים
י"ר וועדת השמות העירונית
עיריית ירושלים

שלום רב.

הנדון: תמיכה בהקמת רחבה ע"ש המוסד הירושלמי "פינק"

ברצוני להביע את תמיכתי ביוזמה חברונה להנציח את מסעדת "פינק" שהיתה מוסד ידוע ומפורסם בירושלים ובעולם כולו.

אני מכיר אישית את המקום המיוחד עוד משחר ילדותי, כאשר גדלתי ברחוב המלך ג'ורג' בסמוך לו. כילד ונער נראה בעיני המקום כסודי ומסתורי שלא ניתן להיכנס אליו. כבר אז התארחו בין כותלי המקום חברי כנסת, עיתונאים וקונסולים זרים. עם השנים למדתי להכיר את המקום מבפנים, ולהימנות על אורחיו.

"פינק" נהל על ידי די"ב רוטשילד אשר נתן למקום אופי ואוכל מרכז אירופאי – אוכל שלא היה ניתן להשיג בנקל בירושלים של פעם. השירות והאדיבות של בעלי המקום – וי"ב וחתנו תנ"י עזריאלי – גרמו לממשלת ישראל להעניק ל"פינק" את 'פרס חתירן המצטיין' לשנת 1993, ואני שמחתי להעניק להם את הפרס כשר התיירות דאז.

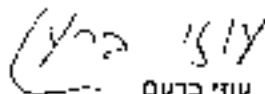
אין ראוי מהבר "פינק" להיות מונצח בירושלים, העיר בה פעל שנים כה רבות. טרם הקמת המדינה, עוד מזמן ימי המנדט משך עשרות שנים.

סיפורו של הבר "פינק" הוא סיפורה של ירושלים!

מקום מיוחד זה תרם רבות לתיירות הירושלמית ומשך אורחים מכל קצוות הארץ. ומכל רחבי תבל.

אני ממליץ בחום להנציח את ההיסטוריה הייחודית של מוסד מיוחד זה, שפעל בירושלים לאורך שנים כה רבות והיה חלק בלתי נפרד מההיסטוריה של העיר.

בברכה,

עוזי ברעם
שר התיירות לשעבר

יהורם גאון

15.7.23

כ"ז בתמוז ה'תשפ"ג

לכבוד
מר משה ליאון
ראש העיר ירושלים
יו"ר ועדת השמות העירונית
עיריית ירושלים

מר ליאון מכובדי שלום רב,

הנדון: הנצחת פועלו של המוסד "פינק" בירושלים

הנני פונה אליך בבדי לחמליץ בכל לב ולתמוך כאחת בהנצחה של המוסד "פינק" שפעל בירושלים משך שנים רבות.

מוסד מיתולוגי זה סללו את עיר בירתנו עוד מתקופת הבריטים בארצנו. הוא פעל ברציפות משך כ-75 שנים ונהל על ידי ד"ר רותשילד וחתנו שמואל (מולי) עזריאלי, וללא ספק מהווה אבן דרך ואחד מאתריה הידועים של העיר משך עשרות בשנים.

ייחודו של המקום היה באופיו המיוחד, ולמרות גודלו הצנוע, הוא זכה לארח נכבדים מרחבי תבל, ישראל, וירושלים בפרט. ב"פינק" היו אמנים, זמרים, יוצרים, מלחינים, כמו גם כתבים ועיתונאים, דיפלומטים, נשיאים, ראשי ממשלות ורבים נוספים מכל נוגי תקשורת אנשי בידור, תקשורת ועוד ועוד.

תמיד היה ניתן למצוא פינה שקטה, לאכול ארוחה טובה, ולנהל בה שיחה עם אדם זה או אחר. ברשות צאצאי המקום ספרי חתימות של רבים וטובים שביקרו ואכלו ב"פינק" משנות הארבעים. ביקרו בה לא פעם ראש העיר מר טדי קולק ז"ל, וכן ראש ממשלתנו מר בנימין נתניהו. יצחק נבון ז"ל אף הוא נהג להגיע למקום רבות עם משפחתו.

סבורני כי המקום אף נבחר לאחד מחמישים הברים הטובים בעולם – תואר שלא זכה בו אף מוסד גסטרונומי אחר בארצנו.

כיקור ירושלים, אני ממליץ בחום להנציח את "פינק" בכל דרך אפשרית למען יידעו הדורות הבאים על פעילותו של מוסד מיתולוגי ומיוחד שכזה בעיר בירתנו הנצחית.

בידידות וכבוד רב,

יהורם גאון
יכיר ירושלים וחתן פרס ישראל

שף חיים כהן

לכבוד מר משה ליאון

יו"ר ועדת השמות העירונית

וועדת האישים והוועדה המייעצת לשמות רחובות

עיריית ירושלים

מר ליאון שלום רב,

הנושא: הנצחת בר ה"פינק"

לפני כ-30 שנה התארחתי בבר ה"פינק", במסגרת תוכנית הטלוויזיה שלי 'שום פלפל ושמן זית'. "פינק" היה בר ירושלמי ומוסד מיתולוגי ששמו יצא למרחקים.

המקום היה נקודת עליה לרגל בזכות איכות האוכל היהודי שהיה מוגש בו.

התארחו בו נשיאים ודיפלומטים מהארץ ומהעולם, חברי ממשלה ועוד רבים וטובים, ומי יודע אילו החלטות חשובות בנושאי מדינתנו התקבלו בין קירות מוסד ותיק ומיוחד זה, שהחל את פעילותו בירושלים עוד בתקופת ימי השלטון הבריטי בארצנו.

המקום היה שילוב נדיר של חו"ל וירושלים.

"פינק" של שמואל (מילי) עזריאלי ז"ל היה לשם דבר בארץ ובעולם והשראה גדולה, ובעיקר חלוץ בתרבות הקולינרית של מדינתנו! בטח ובטח בירושלים...

אני מבקש ממך אדוני לבחון את הרעיון ולהנציח את "פינק" כנכס תרבותי של הקולינריה הישראלית הירושלמית, בשלט רחוב בירושלים במקום בו פעל המקום ברחוב ההסתדרות 2 פינת קינג ג'ורג'.

זאת בכדי שגם דור הצעירים שלנו במדינה, שדוהרים קדימה במהירות, ילמדו על החלוצים ומוסדות העבר המפוארים שעיצבו את בירתנו.

בתודה ובברכה,

שף חיים כהן

22 ביוני 2023

ג' בתמוז התשפ"ג

לכבוד

מר משה ליאון

ראש עיריית ירושלים

י"ר הוועדה שמות רחובות העיר ירושלים

עיריית ירושלים

מר ליאון הנכבד,

הנדון: הנצחת בר מסעדה 'פינק' הירושלמית

גם כ"קיר ירושלים, אני פונה אליך ואל הוועדה לשמות רחובות בירושלים בבקשה להנצחת בר מסעדה "פינק" שהייתה בית ומוסד מהמפורסמים בירושלים.

'פינק' היה שם דבר בעירונו, ואני נמנית על לקוחותיו עוד מזמן היותי סטודנט לרפואה באוניברסיטה העברית.

במסעדה סעדו מנהיגיה ושרי המדינה לדורותיהם, שחקני קולנוע, תיאטרון מהארץ והעולם, מנהיגי ושועי עולם.

בעלי הבית, מר דייב רוטשילד וחתנו מר מולי עזראלי ז"ל, הובילו וניהלו את המקום ביד רמה.

'פינק' נודע בדיסקרטיות שלו, והיווה גם מקום מפגש לאנשי הבורמה הירושלמית שרצו להתנתק מחיי היומיום ולהרגיש בירושלים כאילו הם בחו"ל.

הגימונים האירופאים של מר רוטשילד ומר עזראלי, נתנו למקום נופך מלכותי. תפריט המסעדה היה לשם דבר-אני זורבים אחרים, היינו מגיעים פעמים רבות כדי להנות מהם.

שמחתי לשמוע על הרצון לקרוא רחבה על שם 'פינק' ובכך להנציח את המקום המיוחד הזה, שתרם רבות לירושלים מבחינה קולינרית, תיירותית ופוליטית.

אני תומך בכל לבי וללא סייג בבקשה זו, ומקווה כי האמונים על נושא ההנצחה יכירו בחשיבות ותרומתה של מסעדת 'פינק' לאופייה המיוחד של בירתנו ירושלים.

בברכה
פרופ' אבי ריבקינד

לכבוד

חברי הוועדה הפירוצית לשמירת רחובות
ועדות האזרחים והוועדה המייעצת לשמירת
עיריית ירושלים

נכבדיי שלום רב,

הנדון: קריאת רחבה על שם מסעדת 'פינק'

ברצוני להביע את שמהתי ותמיכתי על הרצון להנציח את מסעדת 'פינק' הירושלמית - מוסד היסטורי שמהווה פיסה מההיסטוריה של ירושלים בפרט ושל מדינת ישראל בכלל.

למקום המיוחד הגיעו עם השנים, פוליטיקאים, ראשי מדינות, אומנים והרבה מאוד ידוענים, בגלל השם של 'פינק' שיצא למרחבים. מי לא היה בפינק? היו שם דיפלומטים ואנשי ציבור, אמנים, נשיאי מדינות, ראשי עירייה מהארץ ומהעולם ועוד.

'פינק' היה אחד מהמקומות המדוברים ביותר בארץ בתקופה בה פעל, למעלה מ-73 שנים ברצף. החל מהזמן בו סעדי במקום הקצינים הבריטים עד לשנת 2005 בה נסגר המקום, אחרי שנים רבות של פעילות ענפה בהחום הקוליטריה הישראלית.

אני אמנם גר בתל אביב, אבל כמו רבים אחרים, הגעתי במיוחד למסעדת 'פינק' בירושלים, בכדי לאזז את האווירה המיוחדת, ואח ההיסטוריה המיוחדת של המקום.

מי שהזכילו את המקום ואת האווירה המיוחדת שלו היו דייב רוטשילד יחננו שמואל עזריאלי. המקום היה עסק משפחתי קטן עם תהודה גדולה יעולמית. הוא גם נבחר על ידי המגזין ניוזוויק לאחד מחמישים הברים הטובים ביותר בעולם!

ההיה זו זכות לעיר ירושלים לקרוא רחבה על שם 'פינק' בכדי שכל מי שלא הכיר את המקום יוכל לדעת ולהכיר את עברה של מסעדה זו, שהפכה במרוץ השנים להיות לסמל של צמיחה בסטנדרטים גבוהים של איכות ושירות, ומוסד קוליטרי תוצרת ירושלמית שאירח שועי עולם.

על החתום,

13/7/20

מל ברודי

החן פרס ישראל, ונציג של רצון טוב של מדינת ישראל

013265640 5.5

15.6.23

לכבוד מר משה ליאון
ראש העיר
יו"ר ועדת השמות העירונית
עיריית ירושלים

הנדון: הנצחת בר-מסעדה "פינק"

מר ליאון היקר,

ברצוני להמליץ בכל לב על הנצחת בר-מסעדה "פינק" שהייתה קיימת בירושלים כ-80 שנה, ברחוב ההסתדרות 2, פינת המלך ג'ורג'.

המקום הוקם בשנות השלושים של המאה הקודמת בידי בעליו המיתולוגי דייב רוטשילד, ומיזמו הראשון אירח אורחים רמי מעלה מהארץ ומחו"ל. "פינק" היה מקום אינטימי, עם בר משקאות רבגוני, שלא חסר בו אף משקה ומטבח מצויין שהכין ארוחות מעולות וטעימות.

"פינק" היה מקום מיוחד שבו ניתן היה לקיים שיחות סודיות, אירוח עסקי וגם לתת ולקבל הדלפות. שום סוד לא יצא החוצה. המקום אירח גדולי עולם כמו נשיאים, ראשי ממשלות ושרים, מוסיקאים כמו הכנר אייזיק שטרן, והמנצח זובין מהטה.

בין אורחיו הקבועים היו בנימין נתניהו, עיתונאים בינלאומיים, קציני צה"ל גבוהים וכל מישהו שהוא משהו שהגיע לירושלים.

גם אני בתפקידי כמנהל החדשות הטלוויזיה וכמנכ"ל ערוץ 1, אירחתי אורחים חשובים מהארץ ומחו"ל באווירה המעימה של "פינק". עם פטירתו של הבעלים דייב רוטשילד עבר המקום לניהולו של חתנו, מולי עזריאלי ושום דבר לא השתנה. "פינק" נשאר מקום האירוח מספר אחד בירושלים ואף הוכתר ע"י המגזין "טיים" כאחד מ-50 הבארים הטובים בעולם. כאשר עזריאלי חלה ולא יכול להמשיך, נמכר המקום ונסגר. הוא נשאר רק בזיכרון טוב בליבם של ירושלמים רבים וותיקים.

אני מצטרף ליוזמה להנציח את "פינק" בצורת קריאת רחבה, כיכר במקום, או עמוד הנצחה - בכל דרך שתמצא הועדה בראשותך להציע.

בכבוד רב ובידידות,

יאיר שטרן
מנכ"ל הטלוויזיה הישראלית לשעבר

**The Honorable Moshe Leon,
Mayor of Jerusalem**

July 1st, 2023

My support commemorating Fink's Bar Restaurant in Jerusalem

Dear Mayor Leon:

I am writing to you to support the effort by the Azrieli family to have the site of the fabled Fink restaurant recognized in one form or another in Jerusalem where it used to stand and operate.

As you are well aware the six-table, history-saturated restaurant, opened by Moshe Fink in 1932 and taken over by the legendary Dave Rothschild in 1945 most unfortunately closed its doors after 73 years in 2005, a direct casualty of the second intifada when the streets went quiet, and the tourists stopped coming.

On 2005, Mouli Azrieli, Mr. Rothschild's son-in-law, and long-time co-host, who effectively ran the place for many years, made the painful decision to close its doors.

To understand the impact of this tiny restaurant on Jerusalem one just has to leaf through the hundreds of pages of its guest book which includes many, if not most, of the very important people who have visited this city, many brought there by Mayor Teddy Kollek.

I warmly support the request to name a plaza after Fink's Bar and it's landlords.

Sincerely yours,

Mirsh Goodman

Former editor of the Jerusalem report
Former vice-president, The Jerusalem post

1.8.2023

לכבוד

הוועדה העירונית לשמות רחובות

עיריית ירושלים

שלום רב,

הנצחת מסעדת "פינק" בירושלים

שמי שאנן סטריט ואני ירושלמי, וחבר בלהקת הדג נחש מאז 1996.

אני תומך בכל ליבי בהנצחת שמו של באר ה'פינק' על ידי קריאת רחבה על שמו. אם זה היה תלוי בי, אז גם הייתי מציב באותה הרחבה, מקור לבירות וכמה דרינקים לצד כיריים שעליהן סיר עם מרק גולאש. אבל זה לא תלוי בי... 'פינק' היה מקום עם קלאס עולמי בזירה חסרת קלאס לחלוטין בהווייה הירושלמית. להיכנס לשם היה כמו להיכנס למקום שבו סופסוף מבינים אותך.

המקום אירח שועי עולם, זיכה את המלצר המיתולוגי שלו בעיטור 'יקיר ירושלים', ובעלי המקום אף סרבו פעם לשמור מקום לשר החוץ האמריקאי הנרי קיסינג'ר. אבל וואללה - גם סתם ירושלמים אהבו אותו. ומשום כל אלה ועוד, אין לי ספק שמגיעה ל'פינק' רחבה שתנציח את זכרו. רחבה עם מקור לבירות. או לפחות רחבה.

בברכת בהצלחה,

שאנן סטריט

יצחק נבון

העמותה להנצחת
מורשת הנשיא החמישי

13.6.23

לכבוד:

הוועדה לשמות ורחובות
עיריית ירושלים
ירושלים

נכבדיי שלום רב,

הנדון: קריאת רחבה על שם 'פינק' בירושלים

ברצוני להביע את תמיכתי בקריאת רחבה ע"ש "מסעדת פינק" ובעליה בירושלים.

מסעדת פינק הייתה במשך עשורים רבים, שם דבר בירושלים. המסעדה הקטנה בפינת רחוב ההסתדרות 2 הייתה למוסד בעיר, בו התארחו טובי בניה של ירושלים ואורחים מהארץ והעולם. האגדה מספרת כי חור הצצה קטן בקיר המסעדה איפשר לשמור על שלומם של האורחים המאובטחים, בד בבד עם הבטחת פרטיותם...

אני כותב שורות אלו בהתרגשות ונוכח איך אבי ע"ה, יצחק נבון ז"ל, הנשיא החמישי של מדינת ישראל, אמי ואני היינו חוננים הרבה שמחות משפחתיות במקום המיוחד והאינטימי הזה. היחס מצד הבעלים – מולי עזראלי ודייב רוטשילד, והמלצר הניצחי יצחק (שעבד עד גיל 80), היה תמיד, חם, מזמין ואוהב. השירות היה לעילא, והאוכל כמובן טעים ומיוחד בנוף הירושלמי. המקום היה בעל אופי אירופי, וכל אחד שהיה מתארח בו היה מקבל טעימה קטנה מחו"ל.

העיר ירושלים זכתה לפינק, אבן שואבת ופנינה יחודית בעיר האהובה. המסעדה עמדה כסלע איתן בימים הטובים והפחות טובים של העיר וקירותיה ידעו לספר את תלאות הדרך, הסיפורים על הכלניות, הבריטים ששלטו בארץ, הקמת המדינה, הפוליטיקה של החננה הצעירה, איחוד ירושלים ועוד ועוד. השניצל האגדי, מרק הגולש וסלט המלפפונים, אלה וגם אלה היו מנת חלקה של המסעדה הקטנה בפינת הרחוב בעיר האמת. ראוי לקברנטיה של העיר וראויה העיר ש'פינק' יזכה בה לחיי נצח.

אני מבקש להצטרף ולהביע את בקשתי לקרוא רחבה ברחוב ההסתדרות 2 פינת המלך ג'ורג' בירושלים ע"ש מוסד יקר זה שהיה, כאמור, נכס צאן ברזל בעיר.

בברכה,

ארז נבון

לכבוד
מר משה לאון, ראש העיר ירושלים
יו"ר הועדה העירונית לשמות רחובות
עיריית ירושלים

הנדון: בקשה להנצחת בר ומסעדת "פינק" בירושלים

כבת משפחת קולק, ביניהם היה כמובן **סזי קולק ז"ל**, ראש העיר ירושלים, ואבי עוזי ד"ר יוסף (גיו) קולק, ואנכי, ורד קולק, ילידת ירושלים, דור שביעי מצד אחי, נעמי קולק לבית ברמן ז"ל, הרשה נא לי לפנות אליך כתומכת נאמנה ביוזמה להנצחת הבר והמסעדה המיתולוגית "פינק".

"פינק" פעל בירושלים ברחוב ההסתדרות פינת רחוב קינג גזרג שנים רבות. סבי הוינאי ד"ר אמיל קולק ז"ל, שבנוסף להיותו עורך דין בוינה, היה מנהל האופרה בוינה, היה בין באי המקום עם זמרי ובחאי האופרה, כמו רבים מאנשי העולם הגדול וכמו תושבי ירושלים והארץ. בין אם מנהיגים בפועל ומנהיגים לעתיד, פוליטיקאים, אנשי תרבות, ספרות, בידור וספורט, אנשי צבא, אנשי שירותי המודיעין השונים בדרגים הבכירים ביותר בארץ ובחיל כמו אנשי סוד שמעשיהם לעולם לא יסופרו. סודות רבים ספגו קירות ואבני המקום, סיפורים היסטוריים שהתהוו שם והתחמשו, בין גולאש לשניצל ומשקה כזה ואחר. באווירה מיוחדת אישית ואינטימית עם עצמה של עשייה במהלכים קדימה.

בעיתונות ובספחת העולמית נכתב על המקום והוזכר שמו פעמים רבות, דבר שגרם לייעליה לרגלי של רבים מבאי המקום. למרות שהמקום היה קטן, היה אפקטיבי ביותר.

פינק היה חלק מנשמת העיר ירושלים. בגשם, בשלג, באינתיפאדה זו או אחרת, עוד מתקופת המנדט, המקום קיבל בברכה את לקוחותיו. דאגו לזה בנאמנות, מסירות ואהבה, מר **דייב רוטשילד ז"ל** וחתנו **שמואל**, הידוע בשמו **סולי עזראלי**, שהיו בעלי ומנהלי המקום.

"פינק" הוא שם מיתולוגי!
וכמו כל בר וברמן, שמר על שתיקה ושמר סודות עולם.

אנא, אל תתנו למוסד חשוב זה לחלם מתפאורת העיר.
תנו לו את הכבוד המגיע לו כמוסד היסטורי יחיד בסינו - **בירושלים**!
אם כרחבה על שמו, רחוב או חצי רחוב על שמו, או שלט קבוע.

בטוחה אני שתמצאו את הדרך הנכונה והמכובדת ביותר להנצחת המקום ושמו.

בתודה ובהערכה,

ורד קולק

1.7.2023

הפרלמנט הירושלמי רדיו ירושלים

שוקי בן עמי, הפרלמנט הירושלמי
odsipur@gmail.com
ירושלים, 6.6.2023

לכבוד
ועדת השמות העירונית
עיריית ירושלים

המלצה להנצחת מסעדת 'פינק' בכיכר רחוב ההסתדרות-המלך ג'ורג'

בכיכר זו שכנה במשך עשרות בשנים מסעדת 'פינק', שהיתה שם דבר בארץ ובעולם. יש לי הכבוד והעונג, להמליץ על הנצחתה של מסעדת 'פינק', שלא היתה "עוד מסעדה"... היא היתה מוסד ירושלמי שנודע בכל רחבי תבל, בבחינת הלב הפועם של ירושלים. זה היה המקום בו נפגשו גדולי המוזיקאים בעולם, גדולי העיתונאים בעולם, שחקני קולנוע מפורסמים, מדינאים שהגיעו לארץ ואישים מכל גווי הקשת הפוליטית והתרבותית. שרים וראשי ממשלה נהגו להתארח במקום ולארח בו את אורחיהם. טדי קולק, ראש העיר, נהג לארח בה את אורחיו, ביניהם: המנצח הנודע ארתור רובינשטיין, אחד מגדולי התורמים סם רוטברג, השחקנים פרנק סינטרה, קירק דאגלס, ורבים רבים אחרים. שולחנות המסעדה הקטנה ראו הרבה אירועים מחיי המדינה, והרבה הסכמים סודיים נארגו ונחתמו עליהם, עוד מימי המנדט, עבור דרך כל מלחמות ישראל, סרטים, אירועי תרבות מרכזיים ועוד. גם מפגשים מדיניים רבים, שהיו אפופי סוד, התקיימו במסעדה. המסעדה היתה בבעלותו של דייב רוטשילד, דמות ירושלמית ידועה, שניהל את המסעדה ביד רמה והקפיד על רמתה הגבוהה. לימים, היא עברה לניהולו של חתנו מולי עזריאלי. המלצר האגדי של המסעדה, יצחק בורג ז"ל, זכה בתואר יקיר ירושלים. המקום שימש מקום מפגש ליוצאי הפלמ"ח והלח"י, האצ"ל וההגנה. בין יושביו הקבועים ניתן לציין את הסופרת והשדרנית נתיבה בן יהודה, עמוס קינן, חיים גורי, חיים יבין, אורי אבנרי, שלמה באום, הצייר יוסי שטרן, אנשי אקדמיה, רופאים ועוד. הנרי קיסינג'ר לא זכה לשבת במסעדה, מאחר שביקוריו בירושלים היו בלילות שבת בהם המסעדה היתה סגורה, ודייב רוטשילד סירב לשנות ממנהגו... כמי שאמון על קורותיה של ירושלים, בטוחני כי הנצחת שם המסעדה על הכיכר הסמוכה לה, תהיה יד למוסד ירושלמי מיוחד במינו, שתורמתו היתה אדירה וייחודית, לעיר ולמדינה. היא תהיה גם יד להנצחת משפחת רוטשילד, בעלי המסעדה, ובוודאי ליושביה ואורחיה.

בכבוד רב,

שוקי בן עמי

פינק

הבררסטורנט הכי עתיק בעיר, פינק, נראה כאילו יד הזמן לא נגעה בו. לפני חודש הכריז עליו הניוזויק כעל אחד משלושת המקומות הכי שווים בעולם.

בררסטורנט פינק נוסד לפני יותר מחצי מאה, והוא אחד מהמסורות הביתיות של העיר. פינק פועל כבר 70 שנה ללא הפסקה, אך הידושים ומערכות נות אופנתיות הם לא אלה שמחזיקים אותו, להפך. השמורה העקשנית על המתכנת הראשונית היא שמקנה למקום את האווירה נטולת הזמן.

בר קטן דווקא בבקבוקים, שישה שולחנות בלבד, מלצר כבן 70 שעובד במקום מאז ומעולם, מוסיקת רקע קלאסית, עיצוב משנות ה-50 בסגנון בריטי יסן, רית של אירופה, אוריי-גילדים של ציירים ישראלים על הקיר, מרק גולש מיתלולי-גי, בשר בקר מבושל בחזרת ועשרה כרמים של ספרי אור-חיים שאלפי מפורסמים חתמו עליהם - כל אלה יוצרים את פינק למיתוס אמיתי, חי ונושם.

פינק, 70 שנה ללא הפסקה

בתחילת שנות ה-30 עלה אדון פינק מאוסטרליה לירושלים ופתח בית קפה ששירת בעיקר את חיילי המנדט הבריטי. בשנת 1945 רכש את הבניין ורשם, בוצר צעיר שמיילצר במקום ולא

הפסיק להתכבד שרשם שילד הוא הציר קאז' שלו. רוטשי-לה, שלא כמו הצעירים בימינו, עשה לפינק קשישא כבוד, השאיר את השם, וגם את אופי המקום - בררסטורנט סולידי - לא ניסה לשנות.

מאז יצא שמו של פינק כאחד היסקיטי למפגשים בינלאומיים: דיפלומטים, פוליטיקאים, אנשי תקשורת מהארץ ומהעולם, בוחמים שהסביבה לענוב עניבה (אחרת אין כניסה) ושאר שועים שמרזו לו אמונים שנים רבות.

בסוף שנות ה-70 החליף פינק ידיים בשלישית: מולי עזריאלי, צעיר בן 30 שהתגורר מול הבניין, התאהב ברוטשילד הקטנה, התחתן עמה ונכנס כשותף בפינק. היום, ארבע שנים אחרי פטירתו של עזריאלי, עזריאלי הוא הבעלים היחידים של פינק. עזריאלי הוא אדם איש עסקים, אבל בפינק הוא לא נוהג, "ני-חל פינק הוא הגשמה חלום ישראלי, בבחינת מתוך שלא לשמה כא לשמה", הוא מסביר. החיבור בגדולי עולם הפוקדים את המקום, הציפייה לארח הבילוי צפוי שידעיד את פעמון הדלת, גורמים לו אישור עד היום. "בוכות פינק", הוא אומר, "אני מדגיש כריזמן מלא סיפורים וקשרים".

רביולות

אחרי בוקר פגש השבוע את אירוש ליר ברסן במסדרונות הכנסת בשוח-חיה עסוק בשיחה בטלפון, ובין השניים חתך פתחו חילופי מהלומות מילוליים. ברסן: "אצל ביבי רבנתי שמטעמי חשדנות נהייה ביום רק בטלפונים סוויים ולא בטלפון רגיל". ליברמן: "אתה טרברז הועץ שליך הינני מרגיזי אפילו לא עבר תחקיר בטחוני". ברסן: "על רבך מה צריך לחזק את ברגרי מכל הקומות של הכנסת". ליבי: "רמן באקורד סיום" "אני רומא מציע שתי וריס אותו מהכנ".

בנימין נתניהו השתמע במסעדת פנק עם אמנון רנקר, סוג של עיתונאי, אייל מנר, יוצר רביתחומי וצרוחה שלל, סופרת בסף, הארבעה שסרו על משחק טריוויה אילה תוכנית הבידור "מי רוצה להיות מיליונר", רנקר לקח את המי

ליוה, ביבי נוסק בדחופות לגלגל הצלה. רנקר, עוזרת ליגור צריכה לחילוף? אני לא יכול להגיד שניצחתי כי לא עשיתי ניסוח. מי יום את הפנישה? זה רבך שגרתה כבר הרבה זמן, אבל נראה לי שביבי יום את זה. שתף נא את חמורר בעוד חוויות מסע עוררות. היו הרבה, אבל הכל פרטי.

ואתו נתניהו הציע לאחרינה לאחת מהמוכרות של "צחק רבין (לא ביתחסי פר) לעבוד עבורו.

לתשומת לבך, שירה בזמן שהבג של יאיר לוקח אותו בבקרים לביתחסיספר הוא דומק עבירות תנועה. אם את מתעקשת אז מוזכר בפניות שמאלה במקומות אסור

יום וסתם הפרעית לתנועה.

בשבוע שעבר ריווחה מוכנות הוריי עית הפנימית של גליצ שארם שוב חקי דים את כולם ואיתר את הפוטנציאל, פרמל רשאלו, הכת של הערה יולי תפוז ופרח שודנות בתחנה. שכיות לב כבר נרשמה. שוב, אליך. אני לא פירש את חיי האישיים לציבור. יש לך מושג מי חוזב? ממש לא.

המדר מיר פתח בתקירה, וממצאה חיי שהחשוד העיקרי הוא הכתב הצעיר נדב פרי. פרי, סימני קנאה? זה ממש לא נכון. בולם ארמזים שזה אתה.

ב. נתניהו

лой. До сих пор здесь можно увидеть пьяных спиртных по утрам — картина в Израиле непредставимая. Господин Кол рассказал мне, что жена Шаранского Авигаль, когда разворачивала борьбу за освобождение мужа, именно здесь встречалась с людьми. Она пыталась платить, Кол сказал: "Заплатишь, когда придешь сюда с Анатолием". За тот час, который я провел в кафе, мне рассказали массу историй об

шай от Гитлера. В 1933-м баварский фермер Давид Ротшильд купил его в 1945 году и все оставил, как было, даже название, даже вывеску, которую сейчас не разглядеть среди ярких реклам. Но вывеска не нужна — Наш ресторан не закрывался никогда, даже во время войн, в сколько их было, — рассказывает нынешний владелец "Финка", зять Давида Ротшильда, Мули Азриэли. Мули утверждает, что "русские" знают

Традиции Мули хранит свято. Пятьдесят лет в "Финке" работает один и тот же официант Ицик, ему под 80, и ростом он чуть больше метра. Он помнит вкусы каждого посетителя. Мули рассказывал такую историю. Американский журналист, освещавший процесс Эйхмана, победил в "Финке". Через тридцать лет он прискакал осуждать суд над Иосифом Демьянюком. Снова пришел сюда, но никак не мог решить, что будет есть.

Постоянных посетителей Ицик даже не спрашивает: прекрасно знает, кто что пьет, кто шницель по-венски, кто бифштекс, кто гуляш, который здесь, говоря лучше, чем в Будапеште

иерусалимцах, прошедших через "Таамон". Так рассказывают о "Сайгоне", кафе на углу Невского и Владимирского в Питере, среди завсегдатаев которого Бродский и Давлатов, может быть, самые знаменитые сегодня, но прошли через него все. Я помню, как закрыли "Сайгон" на бесконечный ремонт, чтобы выправить западническую заразу. Здесь, в "Таамоне", я окончательно понял, почему при всей непохожести Питера и Иерусалима мне они кажутся родственными, что определило и мое местожительство в Израиле.

Ресторан Ротшильда

Если "Таамон" — прибежище богемы и пример роскошной неприязнательности, другой адрес — островок чопорной Европы в лавентийском Иерусалиме. Ресторан "Финк" — образец консерва-

ток в европейской кухне, он знает русских, папа его — из России и до самой смерти утверждал, что Россия — самая большая и самая сильная страна в мире. Америка, Англия — ничто по сравнению с ней. Но вряд ли "русские" — основные посетители "Финка". При всей своей любви к "русским", о которой радушный Мули говорил мне даже чрезмерно много, он знает, что его основные посетители — политики, дипломаты, журналисты, бизнесмены. Ни одна мировая знаменитость, посещая Иерусалим, не минует "Финка". Здесь обедали Марк Шагал, барон Ротшильд, лорд Монтефиори, Моше Даян, Ричард Никсон, Джон Стейнбек — всех не перечислишь... Из знаменитых русских — Евгений Евтушенко, Александр Бовин. Можете пообедать и вы. Но столик надо заказывать заранее, их здесь всего шесть. А

— Закажите бифштекса, — подсказал ему Ицик.
— Почему? — удивился тот.
— В прошлый раз вы ели бифштекс, вам понравилось.
Постоянных посетителей Ицик даже не спрашивает: прекрасно знает, кто что пьет, кто шницель по-венски, кто бифштекс, кто гуляш, который здесь, говоря лучше, чем в Будапеште. Можно понять, почему в европейский "Финк" ходят израильтяне. Но зачем европейцы, американцы стремятся сюда?
— Люди хотят почувствовать себя дома вдали от дома, — объясняет Мули, — это же естественно! К тому же "Финк" значится во всех рейтингах лучших ресторанов мира, его знают. В Израиле такой — один.
— А если бы ваш ресторан был в Австрии, в Германии?

тивности. Это самое старое заведение в Израиле. Австрийский еврей Финк в 1932 году открыл в Иерусалиме ресторанчик — такой, каким должен быть ресторан на его родине. Барная стойка, шесть столиков, в меню — австрийская, чешская, французская кухня. С тех пор здесь не поменялась не только обстановка, но и меню. Сменились только хозяева. Сбежав-

заказали — победаете, кто бы в это время ни пришел. Генри Киссинджер как-то потребовал, чтобы во время его обеда с Ицхаком Рабином не было других посетителей. Мули ему отказал — как можно, он приехал и уедет, в "Финк" остается здесь, и все гости должны знать, что этот ресторан всегда открыт для них. Пришлось Киссинджеру смириться.

— О, — смеется Мули, — тем бы он был один тысячи. Или из двух.
Такие места предпочитают в Израиле израильтяне, и не только. Но что нам толку от этого, если в следующий раз вы все равно пойдете в русский ресторан?
Где же вам еще подадут опьяняющую водку? ■

キッシンジャーに門前払いを食わせたバー

エルサレムの街に、フィックスというレストラン・バーがある。

3年連続して「ニューズウィーク」誌の、世界のバーのトップ・ファイブに選ばれているバーだ。65年前に英人によってオープンされたイギリス式バーだが、内装はもろもろのこと、テーブルや椅子など、すべて当時のままのものが使われている。畳10畳ぐらいの広さで、小さなカウンターとテーブルが5つあるだけ。オーナーはロスチャイルドというドイツ系ユダヤ人で私が会った時はすでに85歳、

1948年の独立時にイスラエルにやってきてフィックスを買い取り、それ以来ずっと経営にたずさわってきた。今でも高齢ながら毎日店に顔を出し、コーナートのテーブルでブランチを兼ねながら、マネージャーのモーリーやウェイターのサービ

ス度を目を光らせている。

このフィックスが「世界的に有名になったのは、かのヘンリー・キッシンジャーのおかげだった」とは言っても、彼が店を訪れたからではない。その通だったか

らだ。

1970年代、中東和平のために奔走していたキッシンジャーは、イスラエルに立ち寄ったある時、評判高い「フィックス」を訪れてみることにした。予約を取るため彼は、自ら直接フィックスに電話を入れた。応対に出たのは店主のロスチャイルドだった。

キッシンジャーはアメリカ合衆国国務長官であると自ら名乗り、予約を入れた旨を申し出た。

その頃のイスラエルで、キッシンジャーの名前を知らぬ者はひとりもないほど、彼の名は知れ渡っていた。イスラエルと中東の命運を握っている男と言っても、決して過言ではなかったからだ。ロスチャイルド氏は下重にキッシンジャーの予約を受け、そこまでは良かったのだが、そのあとキッシンジャーが言ったことが、ロスチャイルド氏のサービスマンのプロとしての意識を逆撫でしてしまった。

「私には10人のボディガードがついている。彼らも私と一緒に自宅の店に行くし、たがって、他の客はすべてシャットアウトして欲しい」

当然キッシンジャーとしては、その願いが聞き入れられると思っていた。太キッシンジャーが頼んでいるのである。相手はたがレストラン・バーのオーナーだ。

自分が行くことにより、店の幣も当然上がる。相手もそれを見計らうはずだ。ところが、ロスチャイルド氏からは意外な返事が返ってきた。

彼はあくまで丁寧な口調で答えた。

「あなたにいらつしやうしていただくことは大変光栄です。しかし、他のお客をシャットアウトすることはできません。彼らは、コンスタントにこの店に来てくれている常連です。いわば、この店を支えてくれている人々です。その彼らに對してひとりのお客の都合で来るなどは、私には言えません」

思いがけない答えに、キッシンジャーはロスチャイルド氏を怒鳴りつけて、電話を切ってしまった。

翌日の夕刻、再びキッシンジャーから電話が入った。さすが大物である。彼は前日の非礼を詫言いで再度予約を申し入れた。今度はボディガードは3人だけ、テーブルがひとつ、他の客をシャットアウトする必要はない、と彼は言った。ロスチャイルドにしてみればごく当たり前のことであるが、キッシンジャーにとっては最大の譲歩だった。ところがまたまたキッシンジャーは拒絶を食わされてしまった。

ロスチャイルド氏が言った。

「大変有り難いのですが、明日の予約は取るわけにはいきません」

「なぜ？」

「フィックス」のオーナー・ロスチャイルド氏(左)とマネージャーのモーリー(右)

השופט משה זלמן, "השופט"
"אגל ברוך ובחור" אבי קרן מילי בלום מיל
מורגלנד סקלר בלום ולי קרן

לא רבים הם המקומות שמחנהלים באותה צורה מדוקדקת כבר יותר מ-50 שנה. ורדי בן-יעקב הלך לבדוק איך הם נראים, השורדים שמשמרים טעמים, תפריטים וגם אותה התפאורה, ומארחים אצלם את האנשים, שמניעים בדבקות כבר שנים ארוכות לאכול את המאכלים ושזכירים להם נשכחות. אהבת מולדת

ורדי בן-יעקב / צילום: מיכל לנרט

"חכם סיני אמר, שאהבת המולדת אינה אלא אהבת הדברים הטובים שאכלנו בילדותנו. אבל נראה לי מקום אחד שבני גילנו אכלו בו בנקרותם ושנכח לחזור אליו היום - לאותה כתובת, לאותם מאכלים, באותם טעמים, ולמצוא שם את בני אותה המשפחה, ואני מתפטר גם על חוגים או כלות, נדמה לי, שלא נשאר עוד בארץ מקום כזה שקיים לפחות 50 שנה ברציפות. יש אחדים, אהה אומר טוב, תספר לי לפחות נק' שלישית."

סעודה זו עם ידיד וחוקר, שאם אכל מתוך לבית בילדותו זה היה במקדית המוקלים בבית ברנר או במסעדה התימנית הקטנה במעלה רחוב נאולה ליד כרם התימנים בתל-אביב - ושתייה נסגרו כבר לפני שנים רבות - מלדה ושיטה זו.

שלוש המסעדות שנכללו בה נבחרו במקרה, מצוי שבאותו זמן הוזכרו לי אותן מישור או שהזכרתי לסביבתן. יש עוד אחדות שעוד דות בתנאים המחמירים, יחסית, שנקבעו, כמו זו של שמוליק כהן ברחוב הרצל בתל-אביב, "אליסלך" ברחוב לווינסקי ומסעדת "הבלקן" בשדרות ירושלים שביפו. אחדות שיש להן מעמד קלאסי, כמו "מעין הבירה" בחיפה, חסר להן פז'ם, וסליחה עם כל מי שלא הוזכרו.

הרוטשילד של הברים

בירושלים הזמן כמו עמד מלכת, כשנוסחתי בפחד הצר של "לינק" מה ואם זה צורכים או קוקי בירה החלוציים על הקירות - תוצאה של עוד ועוד חצנות ומזכרות ונהיאו אורחים ושנעשה מאמץ למצוא להן מקום. אבל שוטטות-עניינים קצרה גילתה את התמונות החביבות עלי: זו שבה מניי קצין את חרבו למי ביתת יורים ותכתובת היא, "אל תתויי אש, מולך עוד ישחנה", וזו שבה מוטל שיכור על הרצפה, מחזיק כוס בידו ואומר, "לי מספיק, אני נוהג".

לא הייתי מתגלא לו מתוך האפולולית היה מצית לור רוטשילד ז'ל, דייב בבי מקורביו, הואיש שעשה את המקום, ומתבונן בי בעיני החכמות, לאי דווקא רחומות, אך סביעות הרבה ואינן מחטיעות כלום. מי שעמד לצדו שנים לא מעטות, חתני עשואל, עומד חיים לבדו מאחורי הכר.

המאן פד

הכנסות השניה

דוד רוטשילד הצליח למכור חיי הרוח של המאכלים ח"כים, שרים וכל ה"מי ומה" בארץ:

ובסך שתפקידו הוא בתפקיד רומא אי כוסה מודת, השופר מכל משמר על מי דוריהם של אלה שנתנו בו אשון, לעומת זאת הוא בספר בשוק את הווייט מוריה של "פניק" (שנקרא בשם זה על שם בעליו הקודמים של הבאר), וזהו היסטוריה בוצעית אופק (לא בנוסח אלוני) של מדינת ישראל.

לפני מלחמת העצמאות נתנו לבוא ל"פניק" חברי ה"הגנה", שניהלו שם משא ומתן כמסע שונים ואת עכשיו כבדי הכנסת, אחי

רי גמר ישיבותיהם הרשמיות, במקום זה התקיימו, שרונקציות עם חבריהם, נכחו ענקים, תוכנו פעילות חשוכות, בימי המי ציון על ירושלים, היה "הבאר" שחזק כל העת, מחיר כוסית קונטק היה ארבע אג

למה, והבאר הקטן היה מלא ונחוש ספת לפת בחיילים שבאו להינשט ולשכוח את האחמול והמחר.

בעל "פניק" מספר בחייו על חגיגה מיוחדת שהתקיימה במקום אחרי כיבוש "קט" מוז' בירושלים, רבים מחיילי המורד שניצח

אנשי שם: פרצוף ארוך של צייר הקריה קמירות הנודע קאסטר, מהגדולי מירורי, לא מחיך ליד רישום של עומס צינן, המצויר בשתי מילים על הקבוקב המצויר כי "הקונטק מווייט", שיר לוי של משרי דרת בשם דת שני, לוד שיר צוירי אלכסהי לי של ניסים אלוני.

פול גיומן מודה בכתב דיו על רגע נאמי טרונטי מלא רוח (בתחנה למרק הגולש" המעין, סימן הדוכן של "פניק", וחייך מנומנולי בעצור "לעולם לא אשכח, ירושלים".

יש בו, בבאר "פניק", מכל ועל כל הוא מכיר את "כסית" מהימים הטובים, כשהאורחים הקבועים היו מתכנסים בקפה אחרי "פרטייה" בחיבור, כדי לזון בכי בר ראש גרלו בהצגה לשבח או לקטול אותה, כשבאו הקפה באו אלו כדי לשוחח, משום ששוחח לא ויתר "בושה" וזה מה לומר...

רוטשילד מצליח תמיד

כששואלים את סר רוטשילד למד העלת הבאר הקטן שלו, הוא משיב בלי גיטני ענוה: "...בצד 1. הבארין הוא הקובע, האורחים מרגשים מיד אם נוצר "קונטק" בין אלה הנמצאים משני עברי הולק של הבאר, הם יודעים מיד אם זה המניע להם משקאות, סמל תפקידו באי סן סבני, או שהוא אדם חי ועירני, הנוצר קטן עטם".

הוא הריז גם במאכלים, שהם "אסרציה" קטנה לא פחות מהמשקאות והקונטק האשי, כשגברת אחת שאלה את בעל "פניק" מה "עושה" את מרק הגולש הכי עים שלו, הוא השיב לה: "את טוציאה מה טעם מכינה, ודי לחיבא מרמיה, אח "המקצועיות" שלו מפגין סר רוטשילד גם בדרך אחרת, כששואלים אותו על אורחי הקבועים, חברי הכנסת המבקרים במקום, מנהיגים, מעשיתם, עם מי נפתי הם באים, הוא מלא את פי מיד, כליחה - ויסקי, מהכוס הגבוהה שבידה, ושותק, כי הוא יודע מדי לזכר, ומתי לא לזכר,

כנסת שנייה קיימת בירושלים, בקריה בת מקום הכנסת הראשונה.

הכנסת השנייה פתחה דווקא בלילה ולא ביום, עם אין צורך למסור הצהריזות, ולחכות לרבות כנסת, אך אפשר לשבח באין ספק, קרוב מאד לשרים וחברי ממי שלה, אפשר להאזין ל"טורות מהחרי" הי נאמרים בלחישת, ולפעמים בקול רם, ולחי זין את העינים (לפעמים בהנאה ולפעמים לא) במראה הנכבדים שהיו עד כה רק הפונה, או שם שנטפע בדיה, או נקרא כי מותרות העינים.

בכנסת השנייה אין ספריה בה עובדות גבי רת אשכול, רעית ראש הממשלה, אך יש בה ספריות חקלישים עשירות, הסוגות של סובי האמנים בארץ, ושפע רב של קבוי קים מכל המינים.

שם לא שוחח את היה בליסון המסורתי של הכנסת, אלא משקאות ששבים ונעמם פואטי הרבה יותר כ"קאסטר", גרמבאיי, אקוהויט" ו"תורמריה", במקום לשבח כי

מאת לרה צור

אחריה קרה, על כסאות נוקטים באולם הי ישיבות של הכנסת הרשמית, יושבים ממי בויב לשולחנות, אי על כסאות נבחרים ליד "באר" ארוך, באווירה מתחממת וחי לסת, בעטיו של המנע האטיטיקורב, עם ראש הממשלה של הכנסת השנייה הרי הוא סר דוד רוטשילד המשיכם, בעל עיני הפלה הבהירות, שה"באר" הקטן שלה באר "פניק" בירושלים, וזה בתואר "הכנסת השנייה".

לכנסתי זו נותרים בכל לילה חברי הכי נסת האמיתית יחד עם דיפלומטים ורים באים אנשי ארים המשיכים בארץ, פור סבורים מהאויברסיונה, אשנים, חיירים וי נשים יסות הרוצות לראות ולהיראות, בספר האורחים של "פניק" רשומים זה ליד זה שטות מכוסה המרשים קיי צינור, שולח לעולמו, ויהי ששיר, הכוכבת העולה, שני דר של האוצר של אמריקה, הרקדנית מרי תה גרם, וילתר אותה, נצלה השבועות

בעל באר, דוד רוטשילד.

דוד קולק (למעלה משמאל) ואורחיו.

הכנסת השניה

(סוף מעטור 21)

שלו בדרך מקורית ביותר (ואינו נזקק בשם הציור). אותו צייר שחל לשכרה ערב אחד, מתנתנו לא חתה מופתית, והוא נתבקש לעזוב את הבארי, למרות שנמנה על הלי קיחות הקבוצים, למחרת בבוקר הוא חזר וזא ל-פינקי ובידו אחת מתמונותיו, הוא ביקש את סליחתו של בעל הבאר, והסביר כי לקבל את התמונה באות לכרית שלום מחדשה בניהם.

בסדר, הסכים דוד וטשילו, אקבל את התמונה, אבל רק בערבון, אם תהיה טוב פרע - תעזבו שניכם, אתה והתמונה, את המקום ל... המידע.

מא עברו שנים רבות, התמונה חלילה על הקיר, והצייר שמור כתשובה טובה את הבסתה...

טאטורי הדלפק הוא בספרה "קרבני" ונענה בשלילה, רוטשילד האמיתי לא התחשק כי סענה זה, ושאל את סוז קולק, שבא עמי אותו ערב לבאר, מדוע נקרא המקום בשם "פינקי", ולא בשם המוכר והידוע יותר "רוטשילד", שדי קולק ענה לו כי השם "פינקי" צנע יתה, ובעל הבאר שהבייש בשמו - רוטשילד...

אך חוש לעסקים יש לו, לא ספק, לרונה שילד הלא אמיתי, ואף ידע דב וטמסחית במקצועו, את כל התמונות היקרות שבמסד שלו, הוא רכש בלי לשלם עבורן, הוא קיבל אותן במתנות מידו האמיתי לקוחותיו, המתכבדים אותו כולם חיבת אמית, הוא שמר על המידע יפה שחילת לנכח

בקרב באי ל-פינקי וקיבלו כריכים ומסקי אות בלי השלום, באות הופרה לבעל הי "בארי" שמירב לקבל מהם כסף, הם באו למחרת ונתנו לו תמונה יקרה מספר באותם הימים: קוסמאות, כסר בשסס,

לינדסי הישראלי

דקתל ואופי המקום השתנו אחרי קום המדינה, אחרי שנות הרעב החלו שנות שפע, היירות, מתנאים ורים, כוכבי קול תוע, החלו נהגים לספרם והיחיד בארץ שי הזכיר להם "בארי" הציבים עליהם בחודך לארץ.

דניק, שביקש ב-פינקי בכל פעם ששתה בארץ, הציג את מר רוטשילד בסני רצייתו, המלחמה בילבית, ב-בעל לינדסי הישראלי (לינדסי) הוא מסערת, בוכבים ידועה בברוהיין.

חול ניוטן נהג לבוא לבאר בכל ערב בסטורייז, את, אקסדוריס, ביוטשילד.

הוא היה מלפני, ומודע שדבא בשש ארבעים וחמשי, מספר בעל "פינקי", אחרי זמרתה היה מלפני שוב, ומודע שלא יבוא בשש ארבעים וחמשי, אלא בשש וחמשה, וזה מופיע בדיקנות מוסתית, בוסל דקי בועי, סעם הוא שכת, או לא יכרל היה ללפני מראש, ומאחר שלא היה מקום לר שולחן, הוא עמד ליד הבאר ולגס את הכרית שלו, באותו ערב היה מפורד, כנראה שלא כרגיל, ושכח את האסורה שלו בבאר, לאחר מכן שלח נהג עם מוגית כדי לקחת את האסורה.

בר בכד עם סיפור ההיסטוריה של "פינקי", מספר מר רוטשילד את סיפורו הפרטי והוא גשו ואב לכת בגיל דג, שססלי קרמיקה עצמונית, מעשה ידית, מקשטים את קר הבארי.

הוא בא לארץ בחוסר כל, לא היה בידו אסילו סיום סוף בדי, לפדות את מודורי תיו, אך כבר ביום בואו לפלסטינה של אז, הוא קיבל עבודה כמלצר, מיה את המודעות, והקים עסק מלון, מתכד שהשם רוטשילד אינו כרמה על קירבה למשפחה הברון, ואינו מבטיח מטר, בכפר הקסן המסור לפרנקפורט, מקום הולדתו של בעל "פינקי", היו בעשרים משפחות יהודיות בשם רוטשילד, ולאף אחת מהן לא חיתה קירבה למשפחה הברון, סעם, כשנן משפחה אמית, ברון מצאצאי רוטשילד העטיר, ביקר ב-פינקי, הוא התעניין לדעת אם האיש שי (סוף מעטור 34)

אורחים חלל הוונגים מוצאים עניין ליד ולשע הבאר

1986

אלוף הארץ בגולאש, פינק נעלפוס: מיטני רחיצקי

מדריך

רק מרק

מזג האוויר, חסרון הכיס וטוב הטעם מחייבים לאכול מרק. לא כל המקומות יסכימו להגיש אותו על תקן של כוכב הערב. מדריך למקומות שכן

בעלי המסעדות, במרעשי, אגם שמורים פינה חמה בלב לסרקים ולגורדים. רק ציית יש להם מזל, אולי אפשר להוציא מים מס' לע, אבל קשה להוציא רוח ממים, ולכן המרק הוא אחת הפגות שהם פחות אהבים להגיש. לא שהוא אולי בוסטי בחפזים, בחדר

גולאש: פינק

מערכת הכללים העומדת מאחורי חבאו של פינק אינה ברורה כל צורה: המקום, התמחיה בקאוואר, שאטורמיון וקיקטי ויליס, מגיש גם מרק, ומיוכן לאפשר לך לה סחפק בו. גולאש של פינק הוא אחד חמרי קים היקרים בעיר (10 ש"ח), אבל ללא ספק, הוא אליו הארץ בגולאש. המרק מוגש בפי פל, ויש בו הרבה יותר משר מבטת שווארמה ממרצעת. הבעיה היחידה שעלולה להתעורר היא בעיה של טמפרטורה, אבל מפנק ישמחו לחמם לך את המרק מחדש. כדאי לזכור שהמקום סגור בימי ישיע, ושגם בחדר השביע די קשה להשיג שם שולחן, אבל זה הדי חלק מהכיף.

שחוא שם, אבל רק בעד מנה ראשונה, אם מיזמנים אותו מלי שום דבר מסביב, הפרצוף חתומן של המלצר עלול לגמור לך את החיאבו עוד לפני ההתעמתות עם האכנות שבגור.

יחד עם זאת, נראה שחבל לוותר על המרק. אם מכינים אותו כמו שצריך, הוא יכול להאפיל על כל הארוחה, ואפילו על דבאנו של הגרסון. החורף הקרב נפילת הבורסות בעולם אפילו הופכים את העניין להכרח: לאכול מרק, ורק מרק, לשבוע מסנן ולהישאר אפילו עם מספיק כסף לאוטובוס הביתה.

באמרה, לא חסרים מקומות המגישים מרק. כישומה זו מופיעים המרקים הטובים ביותר, ורק במסעדות המוכנות לתת לך להגיד נוד בארוחה שלמה.

David Rothschild in seiner Fink-Bar

Eingang zur Fink-Bar

„Eine der besten Bars in der Welt“: Fink's Bar in Jerusalem

von Dr. Willy Guggenheim, Text
Marc David Herzka, Fotos

„One of the best bars in the world“, schrieb einst NEWSWEEK. Bereits 1951, als ich Student in Jerusalem war und auch Korrespondent vom „Volksrecht“, – damals begannen journalistische Karrieren bei einer sozialistischen Zeitung und mit einem Zeilengeld von 15-Rappen, – gehörte ich zu den Stammgästen von Fink. Denn dort traf „man“ sich, nicht nur wegen den Getränken. Angefangen hatte es bereits einige Jahre zuvor, als die Spitzen der Haganah, der jüdischen Untergrundarmee, dort Besprechungen abhielten und Informationen austauschten.

Nach der Staatsgründung wurde Fink's Bar zum Treffpunkt von Journalisten, Politikern und eben auch Studenten. Zu unserer „Chewre“ – Freundschaftsgruppe – gehörten damals unter anderem Shlomo Lahat, heute Bürgermeister von Tel Aviv und David Kimche, später Generaldirektor des Auswärtigenministeriums. Es wäre jedoch über-

trieben zu behaupten, dass wir bereits die Einschätzung von NEWSWEEK vorausgesehen hätten. Wir fühlten uns ganz einfach wohl bei Dave Rothschild und freuten uns über Bekanntschaften mit ausländischen Journalisten oder interessanten israelischen Funktionären. Doch kaum haben wir vorausgesehen, dass wenige Jahrzehnte später in den vier Gästebüchern Marc Chagall, Isaac Stern, Zubin Mehta, Leonard Bernstein, Danny Kaye, Kirk Douglas und jede Menge ausländischer Staatsmänner und Politiker figurieren würden, wie eben in den

letzten Wochen Rita Süßmuth und Bundeskanzler Vranitzky. Die grösste Akzeptanz für einen ausländischen Politiker oder Künstler in Jerusalem ist es, einen Abend in der Fink's Bar verbracht zu haben. Einzige Ausnahme war Henry Kissinger. Als ein Leibwächter Dave Rothschild telefonierte, und die Bar für ein Nachtessen – aber unter Ausschluss anderer Gäste – reservieren wollte, lehnte dieser ab. Seinen Stammgästen dürfe der Zutritt nicht verweigert werden. Ob sie wohl Platz gefunden hätten, denn die Fink's Bar weist ganze sechs Tische auf, und an der Bar stehen die Hocker recht eng nebeneinander. Doch liegt vielleicht gerade hier die Erklärung für deren Erfolg: Dave Rothschilds menschliche Wärme und das Zusammenrücken der Gäste – aus welchem Land und Beruf sie auch stammen! ■

Die spezielle Ambiance sowie kulinarische Köstlichkeiten sorgen dafür, dass sich bei «Fink» auch die Prominenz wohlfühlt: TEDDY KOLLEK (Mitte) im Gespräch mit dem österreichischen Bundeskanzler VRANITZKY (links) und dessen Gattin (vís-à-vis). Fotos:ESKE KING DAVID

Bei Fink lassen sich auch schon 'mal Minister den Arm um die Schulter legen: Österreichs Erziehungs- und Kulturminister RUDOLF SCHOLTEN mit SCHMUEL AZRIELI (rechts) und einer Mitarbeiterin. Fotos:ESKE KING DAVID

Aarhus,
Denmark

UDLAND

Den evige bar

Berømtheder fra hele verden kommer og går - men Finks Bar i Jerusalem består

Af Richard Oestermann

JERUSALEM - Tidligere britiske officerer, der gjorde militærtjeneste i det daværende Palæstina i 1940'erne, vender tilbage til Finks i Jerusalem som 70-80-årige mænd - af nostalgiske grunde.

- Det er det eneste i Israel, der ikke er ændret efter 50 års forløb, siger de, når de besøger Finks Bar. Den ligger i stueetagen i en grålig, noget trist-udseende bygning på et hjørne af King George Street i Jerusalems centrum.

I denne lille, men internationalt kendte bar-restaurant sad engang britiske officerer side om side med medlemmer af den underjordiske jødiske Haganah-bevægelse, forløberer for den israelske hær. Man vidste nogenlunde, hvem sidemanden var. Begge parter spionerede på hinanden.

Kissinger blev afvist

Finks Bar er et af de få steder, hvor tiden nærmest er stået stille. Restaurationens menu er næsten den samme som i 1940'erne, og baren har stadig stort set de samme 300 forskellige drinks at byde på som dengang.

David Rothschild (t.v.) og svigersønnen Mulli Azrieli i Finks Bar.

Den er blevet så berømt, at den tidligere amerikanske udenrigsminister Henry Kissinger under sit penduldiplomati i Mellemøsten ville have alle stedets 24 siddepladser reserveret til en middag for sig og sit følge. Men restaurantens indehaver, David (Kurt) Rothschild, afviste Kissinger med at sige, at han ikke ville drømme om at lade nogle af sine gæster gå i utide - heller ikke for Kissinger. Mr. K. var vant til at vinde i Mellemøsten. Men han tabte hos Finks.

Stedet har navn efter en ungarsk-talende rumænsk-jødisk immigrant, Moshe Fink, som kom til Jerusalem i 1935 og åbnede Finks Bar. To år senere kom den nuværende ejer, Rothschild, født

nær Würzburg i Tyskland, til Jerusalem og fik arbejde som tjener hos Fink.

Rothschild, som hurtigt ombyttede sit tyske fornavn Kurt med det hebraiske David, blev en sådan kapacitet hos Fink, at han efter få års forløb blev partner og købte den af Moshe Fink i 1947.

Senere ville Fink åbne en ny bar-restaurant i en anden del af Jerusalem og kalde den Finks Bar, men David Rothschild protesterede, og sagen kom for retten. Dommeren gav Rothschild medhold i, at ordet Fink var et aktiv, som Rothschild havde købt sammen med bar-restauranten og foreslog Fink at give sit nye sted et andet navn.

- Hvad med at kalde den

Rothschild's Bar, sagde dommeren.

Gift med gadens »grimme ælling«

David Rothschild er i dag en ældre herre på 83. Han bor i en lejlighed oven over Finks Bar og viser sig sjældent. Stedet drives nu af hans svigersøn, Shmuel (Mulli) Azrieli, 53, sjette generation i Israel af en gammel spansk-jødisk familie, gift med Rothschild's eneste barn, datteren Edna, og major i den israelske hær.

- Jeg er født på King George Street få meter fra Finks Bar og har i min ungdom passeret den utallige gange, siger han. Edna så jeg første gang, da hun var 6 år. Hun var den grimme ælling, der blev til en smuk svane. Hun var i faldskærmsstropperne under 6-dages krigen i 1967. Når bartenderen her er syg, træder hun til på hans plads. Hun kan det hele. Vi har to sønner på hhv. 17 og 19 år, og de er begge interesseret i at drive Finks videre.

Faste norske gæster

Azrieli beretter, at blandt de mange udenlandske gæster, der vender tilbage til Finks

השבוע נפטר ד"ב רומשילד,

האיש שהפך את פינק מכוכ

אפלולי לאתר המושך אליו

ראשי מדינות ושועי עולם. גם

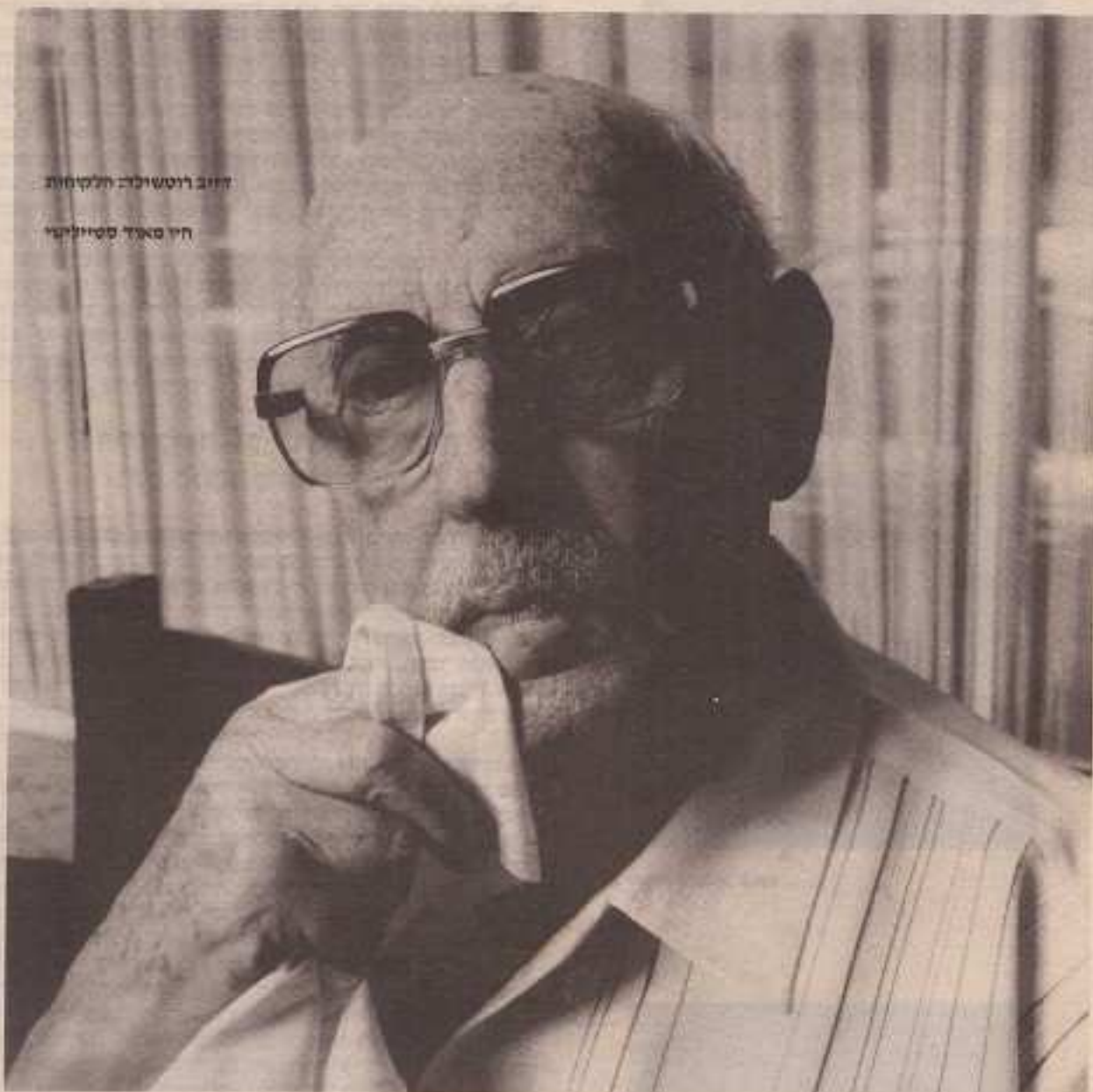
בזכות המתכון הסודי שלו

למרק הגולש וכלל המוסד

בקביעות ברשימת חמישים

הבארים הטובים בעולם של

ה"ניוזוויק". נרי ליבנה ניסתה
לבדוק איך בנה רומשילד
מיתוס רסטוראנטי מחדר קטן
ועישה שולחנות פורמאיקה

הזיב רומשילד: חלקי חיות

חיי סאנד: סטיוונס

Toutes les saveurs du monde

« En Israël, pour avaler la nourriture nationale, il vaut mieux fermer les yeux et penser à autre chose » écrivait Saul Bellow, de retour de Jérusalem. Promenade au gré des délices de la ville pour prouver le contraire.

Au commencement, il y eut une pomme, mais le pays « ruisselant de lait et de miel » n'allait pas ses enfants seulement grâce aux chèvres et aux brebis. Dans la chair des dattes, des figues et des caroubes, il trouvait le sucre, élément essentiel à sa survie.

Bien que sa table soit traditionnellement frugale, Jérusalem a aujourd'hui assimilé les différentes saveurs des cuisines introduites par ses ethnies. Elle offre ainsi un surprenant *melting-pot* culinaire où les spécialités yéménites le disputent aux russes, les mets marocains aux plats allemands et la cuisine bagdadi aux extravagances new-yorkaises, tout ceci en respectant les règles de la *casherout* juive.

Selon ces directives, si l'utilisation des légumes et des fruits ne pose pas de problème, il en va différemment pour les animaux de l'arche de Noé. Seuls les ruminants saints, à sabots fendus et abattus selon le rite, sont admis à la table *casher*. De même pour la poule, la dinde et les poissons à nageoires et écailles. Quant aux laitages originels, ils sont toujours bienvenus mais ne doivent pas être servis en mê-

David Rothschild dans son petit restaurant Fink's, l'un des plus célèbres de la ville, propose un goulasch arrosé des meilleurs vins d'Israël.

me temps que les viandes ; alors que le vin, lui, est l'objet d'une attention particulière. Rien d'étonnant, alors, de découvrir à Jérusalem des établissements ne proposant aucune viande : devant l'extrême diversité de la vaisselle à employer en fonction des plats, les restaurateurs préfèrent s'abstenir. Pour manger rapidement en ville, une galette de pain - ou *pita* - remplie de

falafel suffit, boulettes de purée de fèves aromatisée, ou de *chawarma*, fines tranches de viandes grillées. Avec ça, on boira un verre de *tamar hindi*, boisson à base de dattes, ou bien de *sahlab*, extrait de tapioca agrémenté de lait, de noix, de noix de coco, le tout parfumé à la rose. Si vous avez du temps, il faut s'asseoir pour savourer le *houmous*, purée

א. ו. ורניצקי (מרכז) ורניצקי (שמאל) ורניצקי (ימין) (צילום: שרה דודוביץ')

אירועי האגודה האוסטרית, בערך 50 איש, והייתה להם שאלה, ששמע על המקום עוד באוסטריה. בשניים בלילה, ולומי בורה, נשכרו כולם, יצאו לקנב ב'הרג' ופצחו בשיר עם אוסטרי עתיק.

ס. קולק (צילום: שרה דודוביץ')

המדור

לחיפוש קרובים

ג. ורניצקי (מרכז) ורניצקי (שמאל) ורניצקי (ימין) (צילום: שרה דודוביץ')

אמצע השבוע בעשר בלילה, ישבה בפינת כל הפמליה האוסטרית, בערך 50 איש, והייתה להם שאלה, ששמע על המקום עוד באוסטריה. בשניים בלילה, ולומי בורה, נשכרו כולם, יצאו לקנב ב'הרג' ופצחו בשיר עם אוסטרי עתיק.

נינה רונדלום הפקה אחר של שעתיים לצילום "קוקטייל" יעצבנה את כולם. קטן עליה.

ענת בורן, מהמנחות של "קוקטייל", ביקשה מרור אפונה, ספר הבית של התכנית, שיעצב לה תסריט של "פקידה מתרוממת", כך,

הלילות היפים של

18.11.94

י"ג חשוון

תן יד לטרי

כתובת המטה: רח"י עקיבא א. טל. 25514, 25515

שמחתי לשמוע על גבוותך לעזור לי לשוב ולהבחר לתקופה נוספת לראשות העיר.

הודה מקרב לב
שלך

31 א.ט.ר

36
טרי קולק

36

אמת ישיבה

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: הראל כהן / תאריך: 28/08/2023 18:31 / מספר בקשה: 2112414

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה	
פרטי מגיש:	
סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	בית אל
רחוב:	הסנהדרין
מספר בית:	5
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונצח/ת:	2
שם פרטי:	הראל
שם משפחה:	כהן
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	054
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	harelyae@gmail.com
פרטי הבקשה:	
סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	הרב שאר ישוב כהן
שם הרחוב המוצע באנגלית:	
שם הרחוב המוצע בערבית:	
תיאור השם המוצע:	
תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	03/11/1927
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	ט' חשון תרפ"ח
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	05/09/2016
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ג' אלול תשע"ו
איתור מוצע:	בעיר העתיקה של ירושלים, הוא היה היהודי האחרון שנלחם על ברובע עד לנפילתו בשבי, בחש"ח.

הוא היה היהודי האחרון שנלחם על ברובע עד לנפילתו בשם בתש"ח.
במלחמת שש הימים הגיע להר הבית ולכחל עם גיסו הרב גורן ועם אביו הרב הנזיר ועם רבו
הרב צבי יהודה הכהן קוק לתפילת ההודיה על השחרור.
היה סגן ראש העיר הממונה על העיר העתיקה.
כחבר מועצת הרבנות הראשית היה הפועל למען בניית בית כנסת בהר הבית ולשינוי היחס
אל ההר.

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

רבה של חיפה, לוחם ומקרב הבריות לתורה.

הסבר על שם הרחוב המוצע:

גולת כותרת מעשיו כלוחם האחרון על הרובע היהודי שנפל בשבי הירדני במלחמת השחרור,
רב חיל האויר, סגן ראש עיריית ירושלים וראש אבות בתי הדין ורב העיר חיפה, היה קירובו
בנועם את הבריות.

בס"ד, יא אלול ה'תשפ"ג.

לכבוד:

הנדון: הנצחתו זכרו ופועלו של מו"ר הרב שאר ישוב כהן זצ"ל בירושלים.

במשך שנים רבות היווה מו"ר הרב שאר ישוב כהן זצ"ל (תרפ"ח-תשע"ו) חלק בלתי נפרד מדופק החיים הציבורי של העם היהודי בארצו.

בנו של "הנזיר הירושלמי", רבנו דוד כהן, תלמידו ועורך כתביו של מרן הראי"ה וקוק ונאמן בית מדרשו - לוחם וחולם, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

לוחם במחתרות ובשורות ההגנה למען תקומת ישראל בארצו, שאף נפל בשבי הירדני ונשא בגאון את פציעתו עד אחרית ימיו,

מראשוני הרבנות הצבאית וממחולליה שאף נישא במדי צה"ל ביום חתונתו וביום שמחת לבו,

סגן ראש עיריית ירושלים בימי איחוד העיר וממחזירי עטרה ליושנה בעיר העתיקה,

נשיא מכון הרי פישל וממעצבי עולם הדיינות ופוסקי ההלכה,

רב ואב"ד חיפה במשך שנים רבות וחבר קבוע במועצת הרבנות הראשית לישראל,

לוחם מלחמתה של ארץ ישראל וממעצבי רוחה ודרכה של הציונות הדתית במדינת ישראל המתחדשת,

פוסק חשוב ומקורי, מתון באופיו ובדרכו, האוחז במקל נועם ולא במקל חובלים,

מקרב לבם של ישראל אלו אל אלו, ומכניס גרים תחת כנפי השכינה.

כל אלו ועוד, הם רק מבחר מהתפקידים והמשימות אותם מילא מו"ר במשך עשרות שנות פעילותו הציבורית. אולם נדמה כי נכון יהיה לקבוע כי גולת הכותרת של פעולתו של מו"ר ומקור מחצבתו גם יחד – הינה שאיפתו להגשמת חזונה של "תנועת דגל ירושלים" מיסודו של מרן הראי"ה קוק ופעילותו רבת השנים למען בניין "ירושלים של מעלה" ו"ירושלים של מטה גם יחד".

כעת, בחלוף מחזור שמיטת שנים לפטירתו, הגיע העת בה לשמחתם של תלמידיו הרבים ומוקירי זכרו, יזכו פרנסי העיר להכיר טובה, למי שהעלה את ירושלים על ראש שמחתו כל חייו, ואף זכה לחבר את "התפילה לשלום ירושלים" הנאמרת במקומות רבים ברחבי הארץ והעולם לקראת שבת ירושלים מידי שנה בשנה.

אנו פונים אליכם, מכובדנו, למצוא את הדרך והמקום הראוי להנצחת זכרו של מו"ר הרב שאר ישוב כהן, ברחבי העיר.

נשמח לעמוד לרשותכם לטובת חשיבה משותפת בנושא.

בברכה רבה,

הרב הראל כהן, מנהל מכון נזר דוד, ירושלים.

הרב טבצניק, מנכ"ל מוסדות אריאל, ירושלים.

הרב יונתן קראוס - בשם כל בני המשפחה המורחבת.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: אריה דקל / תאריך: 25/08/2024 21:05 / מספר

בקשה: 2726204

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

מעלות דושינסקי

מספר בית:

10

כניסה:

א

מיקוד:

2

קיימת קרבה למונח/ת:

אריה

שם פרטי:

דקל

שם משפחה:

ת.ז.

סוג זיהוי:

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

055

קידומת טלפון נייד:

5823099

טלפון קווי:

02

קידומת טלפון:

a0556772798@gmail.com

דוא"ל:

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

יעקב ישראל דה- האן

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	19/05/1900
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	כ"א אייר תר"ס
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	29/06/1924
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ח סיון תרפ"ד
איתור מוצע:	ליד בית חולים שערי צדק הישן
הערות:	התאריך לידה המדויק היה בשנת תרמ"א 1881 לא נתן לי לכתוב פחות מ 1900 קריאת שם רחוב על שמו תהיה אולי תיקון קטן לרצח הנתעב...
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	משפטן, נציג היישוב הישן בירושלים
הסבר על שם הרחוב המוצע:	נולד בהולנד. בגיל 28 קיבל תואר במשפטים התפרסם כאחד מגדולי המשפטנים בהולנד כשהוא גם שולט ב-22 שפות על בורין. עלה לארץ ישראל, נפגש עם הרב י"ח זוננפלד. בעקבות פגישה זו החליט לייצג את היהדות החרדית בארץ ישראל, והתמנה כמזכירו המדיני של ועד העיר האשכנזי. נרצח ע"י בני עוולה. פרטים נוספים עיין בספר האיש על החומה פרק ל"ח

כל הפרטים באריכות
רבה מתוארים בספר
"האיש על החומה" של
הרב שלמה זלמן
זונפלד בפרק ל"ח

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: רועי גולדשלגר / תאריך: 25/08/2024 15:48 /

מספר בקשה: 2725532

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

תל אביב - יפו

רחוב:

סמטת נטע

מספר בית:

3

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונצח/ת:

2

שם פרטי:

רועי

שם משפחה:

גולדשלגר

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

[REDACTED]

טלפון נייד:

[REDACTED]

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

RoeGo123@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

שמעון ויזנטל

שם הרחוב המוצע באנגלית:

Simon Wiesenthal

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	30/12/1908
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	ז' טבת תרס"ט
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	19/09/2005
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ט"ז אלול תשס"ה
איתור מוצע:	רחביה ו/או טלביה ו/או המושבה הגרמנית

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	צייד הנאצים האדריכל שמעון ויזנטל 1908-2005, יונה
הסבר על שם הרחוב המוצע:	יו"ר יד ושם לשעבר, אבנר שלו, אמר עליו כי "ויזנטל העמיד במרכז העשייה שלו עניין אחד מרכזי, וככזה הוא ייזכר לדורות. הוא היה איש שלא הרפה ממרדף אחרי פושעי המלחמה הנאצים. הוא פעל בנחישות ובעקשות, בנה תודעה מוסרית בנושא הזה ולא וויתר עליה וככזה הוא ייזכר. זו המורשת שלו". "הוא פעל באופן שיטתי בעניין זה עד סוף ימי חייו במכון בוינה מתוך ידע וההיקף והשפעה ומתוך נדיבות". עוד הוסיף ואמר "לצערנו חיים פושעי מלחמה אחדים, אך הביולוגיה עושה את שלה והם מתמעטים". מתוך הכתבה על מותו של האיש באתר ידיעות בספטמבר 2005.

Politics, Law & Government > Law, Crime & Punishment > Lawyers, Judges & Jurists

Simon Wiesenthal

Jewish human-rights activist

Print

Cite

Share

Feedback

Written by [Tom Segev](#)
Fact-checked by [The Editors of Encyclopaedia Britannica](#)
Last Updated: Jul 20, 2024 • [Article History](#)

Table of Contents

Simon Wiesenthal (born December 31, 1908, Buczacz, Galicia, [Austria-Hungary](#) [now Buchach, Ukraine]—died September 20, 2005, Vienna, Austria) was the founder (1961) and head (until 2003) of the Jewish Documentation Centre in [Vienna](#). During [World War II](#), Wiesenthal was a prisoner in five [Nazi concentration camps](#), and after the war he dedicated his life to the search for and the legal [prosecution](#) of [Nazi](#) criminals and to the

Wiesenthal, Simon

[See all media](#)

Born: December 31, 1908, Buczacz, Galicia, [Austria-Hungary](#) [now Buchach, Ukraine]

promotion of [Holocaust](#) memory and education.

Died: September 20, 2005, [Vienna, Austria](#)
(aged 96)

[See all related content →](#)

Early life

Wiesenthal studied architectural engineering at the Technical [University of Prague](#) and in Lwów, Poland (now [Lviv](#), Ukraine), where he settled with his wife in the mid-1930s. Although he ardently supported the [Zionist](#) movement, he stayed in Lwów, later explaining, “During that period we never took [Adolf] Hitler seriously.” Following the German occupation of the city in 1941, Wiesenthal was first dragooned into [forced labour](#) at the (German) Eastern Railway plants and was then imprisoned in camps at Janowska, [Plaszow](#), [Gross-](#)

[Rosen](#), and [Buchenwald](#), the latter of which served as a brief way station for Wiesenthal before his imprisonment in the camp at [Mauthausen](#), [Austria](#), from which he was liberated in 1945. According to Wiesenthal, 89 members of his and his wife's Jewish families were killed by the Nazis, but after the end of World War II he and his wife (who had managed to pass as a Pole for much of the war) were reunited.

“Nazi hunter”

Soon after his liberation, Wiesenthal handed the U.S. Army a list of Nazi criminals and subsequently helped American intelligence organizations gather evidence in preparation for the first trials against war criminals, in Dachau and

Nürnberg (see [Nürnberg trials](#)). Settling in [Linz](#), Austria, where he worked in the displaced persons camps for two Jewish [welfare](#) organizations—the American Jewish Joint Distribution Committee and the Organization for Rehabilitation and Training—Wiesenthal continued his own efforts to ferret out former Nazis. In 1948 he participated in an abortive attempt made by three Israeli agents to apprehend [Adolf Eichmann](#) in Austria. In March 1953 he informed the Israeli consul general in Vienna, Aryeh Eshel, that Eichmann was hiding in Argentina, where Israeli agents abducted him in 1960. Eichmann's final identification was based in part on information supplied by Wiesenthal, but Wiesenthal did not accompany the Israeli agents to Argentina. After his abduction, Eichmann was taken to [Israel](#), put on trial, convicted, and executed in 1962. In a private letter, Wiesenthal expressed his objection to Eichmann's execution, arguing that he should be kept alive and used as a [witness](#) in the trials of other Nazi criminals.

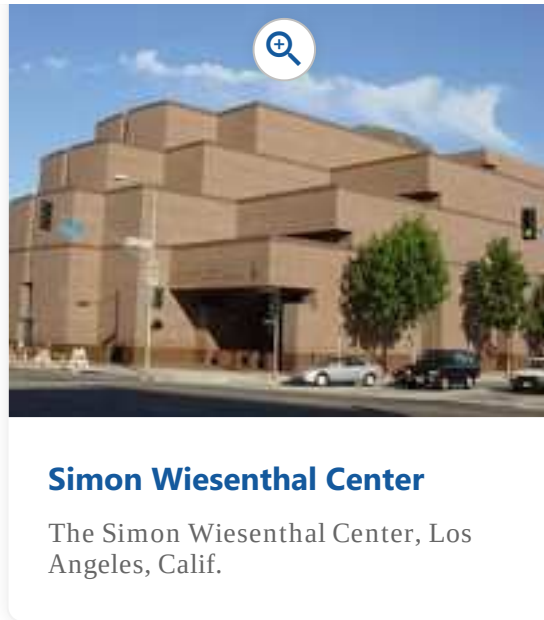
In 1960 Wiesenthal and his wife and daughter moved to Vienna, and the following year he opened the Jewish Documentation Centre in Vienna. In the following years, Israel's secret intelligence agency, the [Mossad](#), supported Wiesenthal's work, covering part of his expenses. Searching for thousands of [SS](#) and [Gestapo](#) members, Wiesenthal worked mostly by himself, in a tiny office, using historical documents, old address books, and telephone directories as his sources and only rarely sending agents and detectives to do field work. In 1963 Wiesenthal identified Karl Silberbauer, an Austrian policeman serving in Amsterdam who in 1944 had participated in the arrest of [Anne Frank](#) and her family.

Although most of his efforts ended in disappointment, Wiesenthal was involved in the prosecution of hundreds of Nazi criminals, playing major roles in the identifications of Hermine Braunsteiner-Ryan, a guard at the [Majdanek death camp](#), and most notably of [Franz Stangl](#), the commandant of the [Treblinka](#) and [Sobibor](#) death camps. Braunsteiner-Ryan, who had found refuge in [New York City](#), and Stangl, who had been hiding in Brazil, were extradited (separately) to [West Germany](#), where they were put on trial and sentenced to life imprisonment.

Vision

Wiesenthal rejected the concept of [collective](#) guilt and objected to out-of-court

acts of [vengeance](#). A strong believer in the liberal system of [justice](#), he insisted that each case be proved in court, and he regarded the trials not only as acts of justice but also as exercises in [moral](#) and political education. In 1968 Wiesenthal produced a book called *The Sunflower*, a [comprehensive](#) symposium on guilt and forgiveness based on what Wiesenthal described as a real experience he had had during the war. According to his account, he was taken to a mortally wounded SS man who asked Wiesenthal to forgive him for his war crimes so that he would be able to die in peace. Wiesenthal did not forgive him. Subsequently, Wiesenthal wrote up a detailed account of the incident and sent it to leading statesmen and [intellectuals](#), asking them what they would have done in his place. *The Sunflower* appeared in numerous languages, and among those whose reflections were included were [Herbert Marcuse](#), [Cynthia Ozick](#), [Desmond Tutu](#), Rabbi Joseph Telushkin, and the [Dalai Lama](#); it has been used as reading material in schools worldwide, reflecting Wiesenthal's educational efforts. In 1977 Wiesenthal lent his name to the [Simon Wiesenthal Center](#) in [Los Angeles](#), but he was involved only indirectly in that centre's activity.

Get a Britannica Premium subscription and gain access to exclusive content.

[Subscribe Now](#)

Wiesenthal advocated a broad humanistic approach to the Holocaust, describing the extermination of the Jews as a [crime against humanity](#) and Holocaust memory not merely as a moral obligation to the dead but primarily as a tool in the struggle against further war crimes and racism. According to Wiesenthal, the extermination of the Jews can be properly understood only in the [context](#) of the persecution of other groups, such as [Roma](#), the mentally ill, homosexuals, and Jehovah's Witnesses, and he compared the Holocaust to acts of [genocide](#) that occurred after World War II (such as those in Cambodia, the Balkans, and Rwanda).

In 2002 Wiesenthal formulated his educational vision for the future in a response to a letter from schoolchildren in Highland Park, New Jersey:

What we experienced during the war was such a nightmare, that it is little wonder so many young people tend to look away and say, that's a part of history and has nothing to do with us today. But that is where we, the survivors, have to step in and tell them over and over again, that all this really did happen and that it is more important for all of you than you can imagine. For you are used to living in [freedom](#), but you should recognize the danger that lies in fast changes, that can take away your freedom before you even realize it. Freedom is like health, I always tell young people; you don't recognize its [value](#) until you've lost it. Freedom is not a gift from the heavens, you have to fight for it every day of your life.

Referring to his age (Wiesenthal was then over 90 years old), Wiesenthal added that in the future it will be up to others to remember the “ravages of genocide,” defining the moral goal of Holocaust memory as “taking individual responsibility for upholding human rights.”

Conflicts

Wiesenthal's outlook on the Holocaust led to an angry dispute with the writer [Elie Wiesel](#), who would be awarded the Nobel Peace Prize in 1986. Wiesel accused Wiesenthal of playing down the singular nature of the Holocaust, which Wiesel saw in the fact that although “not all victims of the Nazis were Jews, all Jews were victims.” Respected by many as a moral authority and accused by others of spreading false information, Wiesenthal was involved in a number of other bitter disputes, most notably with the chancellor of Austria, [Bruno Kreisky](#), who claimed in 1975 that Wiesenthal had [collaborated](#) with the Gestapo. Wiesenthal sued Kreisky for libel and won the case. In 1986 Wiesenthal refused to join a campaign led by the [World Jewish Congress](#) against former UN secretary-general [Kurt Waldheim](#), who was elected president of Austria in 1986 and whose service in the German Wehrmacht during World War II had been exposed. Maintaining that the evidence against Waldheim did not prove unequivocally his involvement in war crimes, Wiesenthal stood by Waldheim, thereby causing great damage to his own reputation (and potentially costing him a share of the Nobel Peace Prize).

Honours and writings

Wiesenthal's legendary image as a "Nazi hunter" (a term he detested) inspired several filmmakers, and among the actors who portrayed him were [Sir Laurence Olivier](#) and [Sir Ben Kingsley](#). Wiesenthal received numerous honorary doctorates and awards in various countries, including the U.S. Congressional Gold Medal (1980) and the French [Legion of Honour](#) (1986). In 2004 he was made a Knight

Politics, Law & Government > Law, Crime & Punishment

criminal investigation

 Print Cite Share Feedback

Written and fact-checked by [The Editors of Encyclopaedia Britannica](#)
[Article History](#)

 [Table of Contents](#)

Criminal investigation, ensemble of methods by which crimes are studied and criminals apprehended. The criminal investigator seeks to [ascertain](#) the methods, motives, and identities of criminals and the identity of victims and may also search for and interrogate witnesses.

Identification of a criminal who has left no fingerprints or other conclusive evidence can often be advanced by analysis of the modus operandi; professional

criminals tend to stick to a certain technique (*e.g.*, forcing entrance), to seek certain types of booty, and to leave a certain trademark (*e.g.*, the means by which a victim is tied up). Criminal-investigation departments compile such data, as well as lists of stolen and lost property, and have ready access to such public records as automobile and firearms registrations and such private records as laundry and dry-cleaners' marks, pawnshop and secondhand-dealers' transactions, and many more.

Key People: [Simon Wiesenthal](#) • [LaFayette Curry Baker](#) • [Eliot Ness](#) • [Beate Kunzel Klarsfeld](#) • [Serge Klarsfeld](#)

Related Topics: [forensic science](#) • [crime laboratory](#) • [fingerprint](#) • [interrogation](#) • [lie detector](#)

[See all related content →](#)

More From Britannica

crime: [Detection of crime](#)

Information flows in more or less continuously from [police](#) informants and undercover agents. Wiretapping and other [electronic-surveillance](#) methods have become extremely important, though subject to legal restraints.

[Interrogation](#) of suspects is one of the most important functions of criminal investigation. In most countries this proceeding is delicate because a confession gained in violation of the suspect's rights can be [repudiated](#) in court. The use of

the polygraph, or [lie detector](#), is also subject to widespread courtroom limitations.

Of increasing assistance in criminal investigation is the [crime laboratory](#), equipped to deal with a wide range of physical evidence by means of chemical and other analysis. Techniques of identification, especially fingerprinting, and more recently voiceprinting and even “DNA fingerprinting” (a technique that is still experimental), have come to prominence in modern investigation. Photography and photomicrography, document examination, ballistics, and other scientific techniques are also standard crime-laboratory tools. [Forensic medicine](#) can supply analysis of blood and urine and identify traces of chemical substances in bodily organs of homicide victims.

Lifestyles & Social Issues > Sociology & Society

Legion of Honour

French society

 [Print](#)

 [Cite](#)

 [Share](#)

 [Feedback](#)

Also known as: National Order of the Legion of Honour, Ordre National de la Légion d'Honneur

Written and fact-checked by [The Editors of Encyclopaedia Britannica](#)

Last Updated: Jul 18, 2024 • [Article History](#)

 [Table of Contents](#)

Legion of Honour, premier order of the French republic, created by [Napoleon Bonaparte](#), then first consul, on May 19, 1802, as a general military and civil order of merit [conferred](#) without regard to birth or religion provided that anyone admitted swears to uphold liberty and equality.

Legion of Honour

[See all media](#)

Napoleon's ideas for this order, which finally prevailed, aroused a certain amount of opposition, particularly from those who felt the Legion should have purely military qualifications. After becoming emperor, Napoleon presided over the first investiture into the Legion, which took place in 1804 at the [Hôtel des Invalides](#), [Paris](#). In 1805, schools were started for daughters of members; later, hospitals were maintained for sick and infirm legionnaires. During the Restoration, the Legion became a royal order, ranked below the restored military and religious orders of the [ancien régime](#). Upon the downfall of the monarchy, the [Legion](#) once again became the highest-ranking order and decoration in [France](#).

Officially: National Order of the Legion of Honour

French: Ordre National de la Légion d'honneur

Date: 1802 - present

Related People: [Raj Reddy](#)

[See all related content →](#)

True to the stated ideals of Napoleon when founding the order, the membership of the Legion is remarkably egalitarian; both men and women, French citizens and foreigners, civilians and military personnel, irrespective of rank, birth, or religion, can be admitted to any of the classes of the Legion. Admission into this order, which can be conferred posthumously, requires 20 years of civil achievement in peacetime or extraordinary military bravery and service in times of war. Admission into the Legion for war services automatically carries with it the award of the [Croix de Guerre](#), the highest French military medal.

During the Consulate and the First Empire, Napoleon served as the grand master of the order, while a grand council of seven grand officers [administered](#) the 15 territorial units, or “cohorts,” into which the order was divided. Currently, the president of France serves as grand master, and the order is administered by a civil chancellor with the help of a council nominated by the grand master. The Legion has five classes, listed in descending rank: grand cross (limited to 80 members), grand officer (200), commander (1,000), officer (4,000), and [knight](#), or chevalier (unlimited). Napoleon himself made some 48,000 nominations. Foreign recipients in the classes higher than chevalier are supernumerary. Promotion from a lower grade to a higher grade is done according to the service performed in the lower. However, extraordinary services may admit candidates at once to any rank.

The changes in design of the insignia reflect the [vicissitudes](#) of French history. Originally, the star of the order depicted a crown surrounded by [oak](#) and laurel

wreaths with the head of Napoleon, while the other side displayed an eagle holding a thunderbolt with the motto emblazoned “Honneur et Patrie” (“Honour and Country”). During the first Restoration, [Louis XVIII](#), in 1814, replaced the head of Napoleon with that of King Henry IV of France, and on the other side introduced the royal [fleur-de-lis](#) emblem. [Napoleon III](#), in 1870, restored the original design, although he replaced the head of Napoleon with the female head of the Republic. The badge of the Legion depicts this head with the inscription “République Française”; the reverse side has a set of crossed tricolours with the motto “Honneur et Patrie.”

This article was most recently revised and updated by [Richard Pallardy](#).

Lifestyles & Social Issues > Sociology & Society

The Most Excellent Order of the British Empire

British order of knighthood

Print

Cite

Share

Feedback

Also known as: C.B.E., D.B.E., G.B.E., K.B.E., M.B.E., O.B.E.

Written and fact-checked by [The Editors of Encyclopaedia Britannica](#)

[Article History](#)

 Table of Contents

Recent News

Aug. 12, 2024, 3:08 AM ET (The Telegraph)

[Captain sacked for making sex video on nuclear submarine](#)

Date: 1917 - present

[See all related content →](#)

The Most Excellent Order of the British Empire

British order of

knighthood instituted in 1917 by King

[George V](#) to reward both civilian and military wartime service, although currently the honour is [bestowed](#) for meritorious service to the government in peace as well as for gallantry in wartime. In 1918 a separate military division of the order was created.

The five classes of both civil and military divisions, listed in descending order and conferred on men and women equally, are Knight and Dame Grand Cross (GBE), Knight and Dame Commander (KBE and DBE, respectively), Commander (CBE), Officer (OBE), and Member (MBE). Conferment of the two highest classes entails admission into knighthood, if the candidate is not already a knight or dame, and the right to the title of “Sir” or “Dame” as appropriate. (Knights and Dames Grand Cross, together with Knights of the Garter and of the Thistle, may be granted the use of supporters with their arms.) Appointments are usually made on the recommendation of the British Secretary of State for Defence and the Secretary of State for Foreign and [Commonwealth](#) Affairs.

The officers of the order are Prelate (the Lord Bishop of London), King of Arms, Registrar, Secretary, Dean (Dean of [St. Paul's](#)), and Gentleman Usher of the Purple Rod. The chapel of the order is in the crypt of St. Paul's Cathedral, London. The insignia bear likenesses of King George V and [Queen Mary](#), together with the motto “For God and the Empire.”

Associated with this order is the British Empire Medal (BEM) instituted by George V. This award for meritorious service is given to both civilians and military personnel who are not [eligible](#) for admission into any of the five classes of the order.

Politics, Law & Government > Law, Crime & Punishment

war crime
international law

 Print

 Cite

 Share

 Feedback

Also known as: *conventional war crime*

Written by [Mary Margaret Penrose](#)

Fact-checked by [The Editors of Encyclopaedia Britannica](#)

Last Updated: Jul 30, 2024 • [Article History](#)

 Table of Contents

War crime, in [international law](#), serious violation of the laws or customs of [war](#) as defined by international customary [law](#) and international treaties.

Definition and conceptual development

The term *war crime* has been difficult to define with precision, and its usage has evolved constantly, particularly since the end of [World War I](#). The first systematic attempt to define a broad range of war crimes was the *Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field*—also known as the “Lieber Code” after its main author, [Francis Lieber](#)—which was issued by U.S.

Pres. [Abraham Lincoln](#) during the [American Civil War](#) and distributed among Union military personnel in 1863. For example, the Lieber Code held that it was a “serious [breach](#) of the [law of war](#) to force the subjects of the enemy into service for the victorious government” and prohibited “wanton violence committed against persons in the invaded country,” including [rape](#), maiming, and [murder](#), all of which carried the penalty of death. More recently, definitions of war crimes

Adolf Eichmann listening to an Israeli court's verdict

See all media

Key People: [Hermann Göring](#) • [Adolf Eichmann](#) • [Radovan Karadžić](#) • [Albert Kesselring](#) • [Baltasar Garzón](#)

Related Topics: [genocide](#) • [ethnic cleansing](#) • [crime against humanity](#) • [The Holocaust: Facts and Figures](#) • [crime against peace](#)

[See all related content →](#)

have been codified in international statutes, such as those creating the [International Criminal Court](#) and the war crimes tribunals in Yugoslavia and Rwanda, for use in international war crimes tribunals. In contrast to earlier definitions, modern definitions are more expansive and criminalize certain behaviours committed by civilians as well as by military personnel.

Immediately following [World War I](#), the victorious [Allied powers convened](#) a special Commission on the Responsibility of the Authors of the War and on Enforcement of Penalties. The commission's report recommended that war crimes trials be conducted before the victors' national [courts](#) and, when appropriate, before an inter-Allied tribunal. The Allies prepared an initial list of about 900 suspected war criminals and submitted the list to Germany. Although heads of state traditionally had enjoyed immunity from prosecution, the commission's main target was Germany's Emperor (Kaiser) [William II](#), whom most of the Allies (though not the United States) wished to hold responsible for numerous violations of the laws of war. William, however, took refuge in the Netherlands, which refused to extradite him, and he was never tried. Most of the remaining suspected war criminals on the list similarly managed to avoid prosecution, because Germany was reluctant to turn them over to the Allies. Instead, a compromise was reached whereby the Allies permitted a small number of suspects to be tried in Germany before the Supreme Court in [Leipzig](#). These

prosecutions resulted in few [convictions](#), with most sentences ranging from a few months to four years in [prison](#).

The **Nürnberg** and Tokyo trials

The next major attempt to prosecute war criminals occurred in Europe and Asia after [World War II](#). Throughout the war, the Allies had cited atrocities committed by the [Nazi](#) regime of [Adolf Hitler](#) and announced their intention to punish those guilty of war crimes. The [Moscow Declaration](#) of 1943, issued by the [United States](#), Great Britain, and the [Soviet Union](#), and the [Potsdam Declaration](#) of 1945, issued by the United States, Great Britain, and China (and later adhered to by the Soviet Union), addressed the issue of punishing war crimes committed by the German and Japanese governments, respectively.

At the war's [conclusion](#), representatives of the United States, the United Kingdom, the Soviet Union, and the provisional government of France signed the [London Agreement](#), which provided for an international military tribunal to try major [Axis](#) war criminals whose offenses did not take place in specific geographic locations. This agreement was supported by 19 other governments and included the Nürnberg Charter, which established the Nürnberg tribunal and categorized the offenses within its jurisdiction. The charter listed three categories of crime: (1) [crimes against peace](#), which involved the preparation and initiation of a war of [aggression](#), (2) war crimes (or “conventional war crimes”), which included murder, ill [treatment](#), and deportation, and (3) [crimes against humanity](#), which

included political, racial, and religious persecution of civilians. This last category included what is commonly called [genocide](#).

The term *genocide* was coined by the Polish American legal scholar Raphael Lemkin and first appeared in print in his work *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress* (1944). The [Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide](#), adopted by the General Assembly of the [United Nations](#) in 1948, defined genocide as including killing or inflicting serious physical or mental injury on members of a national, ethnic, racial, or religious group with the intention of bringing about the group's destruction, in whole or in part. The convention made genocide an international crime that could be prosecuted in the court of any country. Because the [Nürnberg trials](#) preceded the convention, however, Nazi war criminals were not prosecuted for genocide.

Get a Britannica Premium subscription and gain access to exclusive content.

[Subscribe Now](#)

The International Military Tribunal in Nürnberg, Germany, tried 22 Nazi leaders, including one, [Martin Bormann](#), who was tried in absentia. The trial was conducted in four languages and lasted nearly 11

Examining the Nürnberg trials for Nazi war criminals

Learn about the Nürnberg (Nuremberg) trials, held by the...(more)

[See all videos for this article](#)

months. All but three of the defendants were convicted; 12 were sentenced to death. The remaining defendants received lengthy prison terms, which they served at Spandau Prison in [West Berlin](#). Subsequent trials were held under the [auspices](#) of Control Council Law No. 10, which was used to prosecute accused Nazi war criminals whose crimes took place in specific locales.

Japanese defendants accused of war crimes were tried by the [International Military Tribunal for the Far East](#), which was established by a charter issued by [U.S. Army Gen. Douglas MacArthur](#). The so-called Tokyo Charter closely followed the Nürnberg Charter. The [trials](#) were conducted in English and Japanese and lasted nearly two years. Of the 25 Japanese defendants (all of whom were convicted), 7 were sentenced to hang, 16 were given life imprisonment, and 2 were sentenced to lesser terms. Except for those who died early of natural causes in prison, none of the imprisoned Japanese war criminals served a life sentence. Instead, by 1958 the remaining prisoners had been either pardoned or paroled.

From their outset, the war crimes trials were dismissed by critics merely as “victor’s justice,” because only individuals from defeated countries were [prosecuted](#) and because the defendants were charged with acts that allegedly had not been criminal when committed. In support of the trials, the Nürnberg

tribunal cited the [Kellogg-Briand Pact](#) (1928), which formally outlawed war and made the initiation of war a crime for which individuals could be prosecuted.

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: איציק שויקי / תאריך: 27/10/2024 14:45 / מספר

בקשה: 2824595

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

ברזיל

מספר בית:

102

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת:

2

שם פרטי:

איציק

שם משפחה:

שויקי

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד:

054

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

bzor@jerusalem.muni.il

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

המוכתר

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1947
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"ט טבת תש"ח
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1951
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ג' טבת תשי"ב
איתור מוצע:	
הערות:	
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	מוכתר שכונת בית ישראל והסביבה בתקופת המנדט
הסבר על שם הרחוב המוצע:	מוכתר שכונת בית ישראל והסביבה בתקופת המנדט

מנדט לשיחור אתרי מורשת בישראל
מנהל מחוז ירושלים

י"ח סיון, תשפ"ג

7 יוני, 2023

לכבוד

נאוה דיסנצ'יק עוזרת ראש העיר ירושלים

ג.ג

הנדון: התקנת שלט מורשת למוכתר ברחוב בית יעקב 20

1. בהמשך לבקשתך להתקנת שלט מורשת בביתנו של המוכתר ברחוב בית ישראל 20 התקיים סיור ב 28 במאי 2023 בהשתתפות פרופ' פנחס אלפרט, יקיר ירושלים ברב אברהם ישראל גליס, אדרי- צפי שלף והחיימ.
2. לאחר ביקור במקום לא ניתן למקם שלט על עמוד או על הקיר במבנה.
3. המלצת כל חברי הסיור לקרוא לסמטת האמונה ע"ש המוכתר

בברכה
איציק שוויקו
מנהל מחוז ירושלים

העתקים:
המשתתפים

מחוז ירושלים			
איציק שוויקו, מנהל מחוז ירושלים			
מרחם ד"ר ירושלים	טל 052555266	פקס 052555266	ימי 052555266
חברות משרד ראשי	טל 052555266	פקס 052555266	ימי 052555266
מנהל מחוז ירושלים			
מנהל מחוז ירושלים			

סיכום פגישה עם ראש העיר ירושלים - מר משה ליאון 15/2/2023

קטוב יזהרות חורל לירושלים ע"י הנגשות יומנו של מוכתר בית ישראל בתקופה היסטורית 1938-1948

משתתפים: פרופ' פינחס אלפרט - מחבר הספר על דודו המוכתר

הרב ישראל גליס - יקיר ירושלים וחבר מועצת הקולנוע

איתן אלפרט - חבר מועצת הקולנוע לשעבר ובמאי סרטים

תודה לנשיא המדינה, יצחק הרצוג, אשר המליץ על הפגישה עם ראש העיר ותורה למשה ליאון על היענותו המהירה החיובית.

במעמד הפגישה נתן מחבר הספר "יומנו של מוכתר בירושלים" את ספרו לראש העיר.

בספר תיעוד היסטורי יומי ייחודי של צפון העיר, בית ישראל וסביבותיה, השכונה הגדולה ביותר בירושלים בתקופת המנדט מאז 1938 ועד לקום המדינה.

למרות חפיקיו התובעני כמוכתר שגונה גדולה בירושלים בתקופה זו שכללו הפצצות והפגזות על השכונה, עוני בלתי נתפס וקשיי חיי היום יום תחת השלטון הבריטי שכללו תכופות עוצר לילה, ישב משה אלפרט כל לילה ותיעד בפירוט מרהיב את מאורעות אותו יום וביניהם לווייתיהם של ברזני ופיינשטיין, הפצצות, פגישות עם מנחם בגין מחד ועם הקצינים הבריטים מאידך.

לפי דבריו של פרופ' יהושע בן-אריה בהקדמה לספר "שיחק לה מזלה של שכונת בית ישראל שהתמנה בה למוכתר ר' משה אלפרט, יהודי, תלמיד-חכם... אשר השכיל להבין את חשיבות התפקיד אשר קיבל על עצמו בזמן קריטי ביותר בתולדות ירושלים וניהל יומן מפורט על האירועים שהתרחשו..."

תיעוד זה יכול לשמש כגשר בין החרדים לבין שאר הקהילות בארץ ובחו"ל.

להלן שלוש הצעות (מן הקל אל הכבד) לראש העיר אשר נועדו לקדם לימוד מן הספר שהוא תיעוד ייחודי ביותר לציבור הרחב, למען ירושלים, למען תושבי ישראל והתפוצות.

כיוון ראשון:

הנצחת המוכתר בשלט (כחול) של עיריית ירושלים בצמוד לביתו ולא קריאת שם רחוב על שמו.

כיוון שני:

פרסום הספר באנגלית כך שהמסרים המיוחדים יובאו לחוקרי ירושלים והקמת מדינת ישראל לאלפי חוקרים ומוסדות בעולם המעוניינים מאד בתקופה קריטית היסטורית שכזו בעם ישראל.

כיוון שלישי:

סרט על ירושלים בתקופה היסטורית חשובה בתולדות המדינה דרך יומנו של המוכתר.

בכבוד רב,

הרב אברהם ישראל גליס

פרופ' פינחס אלפרט

יקיר ירושלים וחבר מועצת הקולנוע

מחבר הספר

סיכום פגישה עם ראש העיר ירושלים - מר משה ליאון 15/2/2023

קירוב יחדות חו"ל לירושלים ע"י הנגשת יומנו של מוכתר בית ישראל בתקופה היסטורית 1938-1949

משתתפים: פרופ' פינתס אלפרט - מחבר הספר על דוד המוכתר

הרב ישראל גלים - יקיר ירושלים וחבר מועצת הקולנוע

איתן אלפרט - חבר מועצת הקולנוע לשעבר ובמאי סרטים

תודה לנושא המדינה, יצחק הרצוג, אשר המליץ על הפגישה עם ראש העיר ותודה למשה ליאון על היענותו המהירה החיובית.

במעמד הפגישה נתן מחבר הספר "יומנו של מוכתר בירושלים" את ספרו לראש העיר.

בספר תיעוד היסטורי זמני ייחודי של צפון העיר, בית ישראל וסביבתה, השכונה הגדולה ביותר בירושלים בתקופת המנדט מאז 1938 ועד לקום המדינה.

למרות תפקידו התובעני כמוכתר שכונה גדולה בירושלים בתקופה זו שכללו הפצצות והפגזות על השכונה, עוני בלתי נתפס וקשיי חיי היום יום תחת השלטון הבריטי שכללו תקופות עוצר לילה, ישב משה אלפרט כל לילה ותיעד בפירוט מדהים את מאורעות אותו יום וביניהם לזיונותיהם של ברזני ופיינשטיין, הפצצות, פגישות עם מנתם בגין מתד ועם הקצינים הבריטים מאידך.

לפי דבריו של פרופ' יהושע בן-אריה בהקדמה לספר "שיחק לה מזלה של שכונת בית ישראל שהתמנה בה למוכתר ר' משה אלפרט, יהודי, תלמיד-חכם... אשר השכיל להבין את חשיבות התפקיד אשר קיבל על עצמו בזמן קריטי ביותר בתולדות ירושלים וניהל יומן מפורט על האירועים שהתרחשו..."

תיעוד זה יכול לשמש כגשר בין החרדים לבין שאר הקהילות בארץ ובחו"ל.

להלן שלוש הצעות (מן הקל אל הכבד) לראש העיר אשר נועדו לקדם לימוד מן הספר שהוא תיעוד ייחודי ביותר לציבור הרחב, למען ירושלים, למען תושבי ישראל והתפוצות.

כיוון ראשון:

הנגחת המוכתר בשלט (כחול) של עיריית ירושלים בצמוד לביתו (לאו קריאת שם רחוב על שמו).

כיוון שני:

פרסום הספר באנגלית כך שהמסרים המיוחדים יובאו לחוקרי ירושלים והקמת מדינת ישראל לאלפי חוקרים ומוסדות בעולם המעוניינים מאד בתקופה קריטית היסטורית שכזו בעם ישראל.

כיוון שלישי:

סרט על ירושלים בתקופה היסטורית חשובה בחולדות המדינה דרך יומנו של המוכתר.

בכבוד רב,

הרב אברהם ישראל גלים

יקיר ירושלים וחבר מועצת הקולנוע

פרופ' פינתס אלפרט

מחבר הספר

אניצ'ק שווקי
היום כותב
ניסן

האניצ'ק
לנו קריאת
על איתן אלפרט
ספרים

איתן אלפרט
התקליטות
האניצ'ק
לנו קריאת
על איתן אלפרט
ספרים

154

שם פרטי ואם השתתף המבקשת	מס' תחנת המבקשת	טלפון
תמר דהמירן 0525672985	[REDACTED]	כניסת דואר אלקטרוני lamarozmerin@gmail.com
ליד	כתובת למכתבים ציון יוסף 14, ירושלים. מיקוד 9750104	

שם הירחוב המיוצע לעברית
 י"י מנחם יקוחיאל אלפרם
 שם הירחוב המיוצע באנגלית (כא שילוח)
 שם הירחוב המיוצע בערבית ולא תרבות

תאריך לידה אביו	ח' חשוון תר"ה	ולאריך פטריה אביו	ב' כסלו תשנ"ח
תאריך לידה אימו	30.6 1895	תאריך פטירה אימו	15.12.1955

- ☒ קראת שם העם/הדרגה/מיל
- ☐ שינו שם רחב קיב
- ☐ שינו הסבר לשלט
- ☐ הוצעה בתד"סה

מוֹכֵהוּ שֶׁמִּשְׁמַח בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּחֻקֹּת תַּמְרוּם, אִזְהָב עִי"ן

ר' משה יהושע אברם סלר, בן־שמונה עשר, נפטר ביום חמישי, כ"ב אלול, תרע"א, בבית חיים, ונקבר בבית העלמין. הלווייתו נערכה ביום חמישי, כ"ב אלול, תרע"א, בבית חיים, ונקברה בבית העלמין. הלווייתו נערכה ביום חמישי, כ"ב אלול, תרע"א, בבית חיים, ונקברה בבית העלמין.

חשיבות

שבתות ומועדים

27.05/2019

תאריך

חובלים בשירות

0-257-152 200.02-224-570; 1072 000207-0701-178 1.01 14-09-1971
 5,444 Square 1.1428 23.04 10/09/1971 1-1 05-257-192 1.01 02-257-192
 Makhsudov, Abduraim

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: שלמה לוי / תאריך: 26/11/2024 09:34 / מספר

בקשה: 2874369

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

הרב ברלין

מספר בית:

17

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונצח/ת:

2

שם פרטי:

שלמה

שם משפחה:

לוי

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

[REDACTED]

טלפון נייד:

[REDACTED]

קידומת טלפון נייד:

052

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

shlomo19000@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

גן/ככר הקבלן דוד לו

שם הרחוב המוצע באנגלית:

kikar david levy

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	31/12/1899
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	א' שבט תר"ס
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	07/10/1993
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	כ"ג תשרי תשנ"ד
איתור מוצע:	ברחוב שיש ביה"כ על שמו יש גן וכבר וזה לא גורע משום גורם אלא רק מחזיר חוב לאדם ראוי
הערות:	בטוחני שיעשה צדק עימו ועם משפחתו ומוטב מאוחר מאשר לא בכלל
תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	דוד לוי פעיל חברתי מקבילני ובוני ירושלים המתחדשת
הסבר על שם הרחוב המוצע:	דוד עלה לארץ מתורכיה בגיל 4 , לפרנסתו עבד כטוטט ולאחר הקים ביה"ס לטוטטות , היה מקבילניה של ירושלים המתחדשת וככזה לאחר מלחמת ששת הימים בנה את הרחבה שלפני הכותל לבקשת רה"ע ,פעיל חברתי שעזר לרבים הקים בהכ"כ שנקרא ע"ש ברחוב לינקולן שאף בשל פעילותו אושר לשנות את שם הרחוב ע"ש , כיון שדבר זה היה יכול לגרום לתקרית עם ארה"ב הסכים לוותר על ההנצחה הנ"ל . בשל כך ובשל העובדה כי לאחר מכן לא הונצח שמו מוצע לקרוא לכיכר או לגן שבסמוך לביה"כ שע"ש ברחוב לינקולן ככר / גן הקבלן דוד לוי ז"ל , להחזיר לו ולבני משפחתו שנותרו את כבודו/ כבודם .

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה המבקשת	מס' זהות המבקשת	טלפון	קרבה למונצח/ת (אב/אם/בן/בת/אחר)
ר' יוסף	[REDACTED]	0505481662	אב/אם/בן/בת/אחר
נכד	כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני	
	ר"ב יוסף יוסף	SHLOMO@MAIL.COM	אב/אם/בן/בת/אחר

*לכתובת דואר זו יישלח מס' בקשה לצורך מעקב

פרטי הבקשה

שם הרחוב המוצע בעברית	שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)
רחוב ר' יוסף יוסף	RAV KARLAL DVID MOSHE LEVY
שם הרחוב המוצע בערבית (לא חובה)	

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי	תאריך פטירה עברי
תאריך לידה לועזי	תאריך פטירה לועזי
	8.10.93

סוג הבקשה (יש לסמן V)

- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
☐ שינוי שם רחוב קיים
☐ שינוי הסבר לשלט
☐ הנצחה בתרומה

תיאור קצר מאוד על שם הרחוב המבוקש (עד 8 מילים – יופיע על שלט הרחוב)

האדם יוסף יוסף יוסף

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

קודם כל, אני מודת על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים – יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד
 ה"שם" המבוקש הוא שם של אדם חשוב, שזכה להכרה רבה, וזוהי הזדמנות להנציח את שמו.
 ה"שם" המבוקש הוא שם של אדם חשוב, שזכה להכרה רבה, וזוהי הזדמנות להנציח את שמו.
 ה"שם" המבוקש הוא שם של אדם חשוב, שזכה להכרה רבה, וזוהי הזדמנות להנציח את שמו.

תאריך: 17.1.22
 שם: ר' יוסף יוסף
 חתימה:

תקציר קורות חייו ופועלו של הקבלן דוד משה לוי ז"ל

דוד משה לוי עלה לירושלים בגיל 4 לערך, מהעיר אורפה שבטורקיה בתחילת המאה הקודמת (1903). דוד, שהתייתם מאביו, התיישב עם אמו ואחיו, כמו רבים מבני חערה האורפלית שעלו לירושלים באותה תקופה, באזור שבין שכונת נחלת אחים לכפר הערבי שיח' באדר.

בשנת 1916, בהיותו נער צעיר, חלל ללמוד את מקצועות הבנייה בבית הספר אותו הקים אחיו, מאיר משה לוי ז"ל. (נספח א' – תמונה מבית הספר לבנייה).

במהלך השנים דוד הפך לקבלן עצמאי שבנה עשרות בניינים בירושלים ברחב שכונתיה.

בשנת 1949 – לאחר מלחמת העצמאות, זכה דוד במרכז לשיפוץ "רכוש נטוש" בשכונת הערבית בירושלים, ושיפץ עשרות בתים בשכונות בקעה, טלביה וקטמון.

בשנת 1956-1958 רכש דוד קרקעות באזור רחוב לינקולן ובנה באזור מספר רב של בניינים. בהקשר זה ציין שכעבר היתה יוזמה להחליף את שמו של רח' לינקולן ולקרוא לרחוב על שם חד אך הדבר לא הסתייע. (ראה נספח ב' – כתבה כעיתון "הבקר" מיום 21.8.1958).

בבניין ברחוב לינקולן 8, בו התגוררה המשפחה, תרם דוד כנסת לרווחת תושבי האזור:

מתוך הספר "בית תפילה – בתי כנסת חבויים בתוך ירושלים" (גפני ראובן)

"בית הכנסת דוד משה לוי"

בית הכנסת הספרדי הקטן הוקם ביזמתם של כמה מן התושבים הספרדים באזור, שלא מצאו את מקומם בבתי הכנסת שפעלו בסביבת מגוריהם. כמה מחיזמיו... פנו בשלב מסוים לדוד משה לוי בבקשה כי יקדיש חלל מסוים באחד מן הבניינים שבנה באזור לטובת בית כנסת מקומי, גם אם צמק במיסדיו. לוי, שכאמור התגורר אף הוא במקום נעתר לפנייתם של היזמים, וכך הוקדשה קומת המרתף בבניין שהתגורר בו, לינקולן 8, לבית כנסת לכל דבר... בית הכנסת שלימים משא את שמו של מייסדו ותורם השטח, פעל מלכתחילה כבית כנסת מעורב מבחינה עדתית ובין המתפללים היה אפשר למצוא בוכארים, אורפלים, חלבים, פרסים, כורדים וכורדים איראניים... שנים רבות פעל בית הכנסת כסדרו, והקהל שהצטופף במקום היה ממלא את חלל האולם הקטן מפה לפה. במתפללים היו לא רק תושבים מקומיים אלא אף אורחים ותיירים ממוצא ספרדי – ובעיקר חלבים – ששהו בביקורם בירושלים במלונות השונים סביב רחוב המלך דוד וביקשו לעצמם מקום תפילה קרוב וטח למקום שהותם. סוג אחד של מתפללים אקראיים בבית הכנסת היו מתפללים אחרים שפקדו את המקום שעה שהמתונו לתחילתו של משחק הכדורגל המתקיים באצטדיון ימק"א שהיה מצוי שנים רבות מעבר לרחוב ממש". (עמ' 198-200).

נספח בית הכנסת דוד משה לוי

רח' לינקולן 8

בית הכנסת דוד משה לוי נמצא בשוליה של שכונת מחנה ישראל, בסמוך לבית הכנסת היכל ברוך ולבית הכנסת היכל יוסף שנתקרו בפריק שהוקדש לשכונת ולסביבתה. בית כנסת זה מופיע כנספח ואינו כלול במפות, משום שעל קומו נודע לי לראשונה רק ימים אחדים לפני שהספר נשלח לדפוס. אשרינו שלא פסחנו עליו לחלוטין, בסופו של דבר.

מרגלים רבים על אודות בית הכנסת נודעו לי מפי הרב דוד אטון, רב בית הכנסת, ומפי הנכבא החתיק בועז מרסי, המשמשים שניהם במקום זה עשרות שנים.

משפחת משה לוי, שהתגוררה בשכונת נחלת אחים בירושלים בראשית המאה העשרים, הייתה אחת מהמשפחות הרבות ממוצא אורמלי שעסקה בבנייה, בסיתות ובקבלנות, לימים הפכו שניים מבני המשפחה לחברים כולניים בארגון הקבלנים והבונים של ירושלים. מאיר משה לוי היה אחד ממייסדי הארגון בשמו המקורי, 'ארגון קבלנים לעבודות בניה וסלילת כבישים בירושלים', בשנת 1939, ואחיו, דוד משה לוי, ביקר שנים אחדות בהמשך כנשיא הארגון. במהלך השנים ייסדו שני האחים הקבלנים שני בתי כנסת בירושלים: בית הכנסת מאיר משה לוי, הנושא את שמו של האח המבוגר יותר, הוקם בסמוך לבית המשפחה, ברח' גבע, בשכונת נחלת ציון. אחיו, דוד משה לוי, הקים בראשית שנות החמישים בית כנסת קטן ואינטימי בבניין שבנה ואף התגורר בו, ברח' לינקולן שבשולי שכונת מחנה ישראל.

בית הכנסת הספרדי הקטן נוסד ככל הנראה לאו דווקא ביוזמתו של דוד משה לוי, שבנה בראשית שנות החמישים אחדים מן הבתים שברח' לינקולן וסביבתו, כי אם ביוזמתם של כמה מן החושבים הספרדים באזור, שלא מצאו את מקומם בבתי הכנסת שפעלו בסביבת מגוריהם. כמה מהיוזמים הללו התגוררו באזור שבו השכונות רחביה וקריית שמואל לבין רחוב המלך דוד, ואלו מני בשלב מסוים לדוד משה לוי בבקשה כי יקדיש חלק מסוים באחד מן הבניינים שבנה באזור לטובת בית כנסת מקומי, אם גם צנוע בממדיו. לוי, שכאמור התגורר אף הוא במקום, נעתר למנייתם של היוזמים, וכך הוקדשה קומת המרתף בבניין שהתגורר בו, ברח' לינקולן 8, לבית כנסת לכל דבר.

ותיקי בית הכנסת זוכרים כי עם ייסודו של בית הכנסת, היו בין השגנים מי שחששו שפעילותו השוטפת בבניין תפריע לשגרת החיים במקום, מסיבה זו הוחלט לימים כי בית הכנסת יפעל בשבתות ובחגים בלבד, ואילו בימות החול יישאר סגור תמיד. ואכן, כך נהוג גם היום בבית הכנסת, קרוב לשישים שנה מאז ייסודו.

בית הכנסת, שלימים נשא את שמו של מייסדו ותורם השטח, פעל מלכתחילה כבית כנסת מעורב מבחינה עדתית, ובין המתפללים היה אפשר למצוא כוכארים, אורפלים, חלבים, פרסים, כורדים וכורדים-איראניים. בהתאם, נוסח התפילה שהונהג במקום כבר מראשיתו היה הנוסח הירושלמי המעורב, המוכר לנוכח ומשמש מבנה משותף נוח על נוסח זה, שהתקבע במהלך השנים ברבים מבתי הכנסת בעיר, כתב הסופר חיים סבתו.

באזור זה, ובית הכנסת מצא עצמו מתמודד - כמו רבים אחרים - עם צמצום ניכר במספר המתפללים הפוקדים אותו מדי שבת וחג. התיירות פסקו מלבקר בבית הכנסת כמעט לחלוטין. בנייהם של המייסדים והמתפללים הוותיקים אינם מתגוררים עוד בשכונה, ואפילו האצטדיון הזכור כל כך נדד זה מכבר... וכך מתמעטת והולכת אוכלוסיית בית הכנסת משנה לשנה, אם כי עד היום, בכל שבוע ושבוע, נערכות במקום כל תפילות השבת והחג. על מנת שלא להסתכן במחסור במתפללים בתפילות שחרית של שבת, החליטו המתפללים להתקשר עם ישיבת פורת יוסף, המספקת לבית הכנסת בחורי ישיבה אחדים המגיעים למקום מדי שבת, ומוודאים בטופס שהמוניין לא יחסר.

ביקור בבית הכנסת

כאמור, בית הכנסת הקטן פועל עד היום ברציפות בכל תפילות השבת והחג. בעבר התקיימו בשבתות אף שיעורי תורה שונים במקום, ואולם עם חלוף השנים נותר אך ורק שיעורו של רב בית הכנסת, דוד אטון, המתקיים בכל שבת בשעה 13:00 בצהריים, כשלאחריו מתפללים במקום מנחה של שבת.

על קירות בית הכנסת נקבעו לאורך השנים לוחות זיכרון רבים ומגוונים, התלויים סביב סביב ומספרים חלקים נכבדים מסיפורו של בית הכנסת. כך למשל, על לוח זיכרון חדש הקבוע מצד ימין בבית הכנסת, מונצח מייסד המקום, דוד משה לוי, שנפטר בשנת תשנ"ד, ותרומתו להקמת בית הכנסת מודגשת בו: "אשר ייסד והקים את בית הכנסת והקדיש אותו לתורה ולתפילה לכל באי בית הכנסת [...] ויטיב ה' עם הגבאים הנדיבים והמשתדלים בהחזקתו של מקום קדוש זה". לוחות זיכרון נוספים מנציחים את דמויותיהם של שאר המייסדים והפעילים הוותיקים, דוגמת שמעון רפאל, אברהם ריחני והרב יצחק כרן. כהן, המונצח על לוח מימין לארון הקודש, נהג ללמד תורה בבית הכנסת מדי שבת לפני מוצאי שבת, והקהיל סביבו בבית הכנסת כמות נכבדה של לומדים ומתפללים.

הקשר היהודי-סורי של בית הכנסת מיוצג אף הוא על אחד הלוחות, המוקדש לעילוי נשמתו של יצחק בן אליעזר במבוי, שנפל הלל בידי מרצחים אכזרים בסוריה דמשק. שני לוחות נוספים בעלי עניין המעטרים את בית הכנסת הם לוח קלף שעליו תפילות 'ברוך שמי' ו'מודים דרבנן', שנתרם סמך לייסודו של בית הכנסת, ובצדו לוח חדש בהרבה, המעיד על כך כי גם בית הכנסת הקטן דוד משה לוי משתייך לאיחוד בתו הכנסת בארץ ישראל.

כיום אין כל שלט מחוץ לבניין המעיד על קיומו של בית הכנסת במקום, ועל המעוניינים לבקר ולהתפלל בו להיכנס לחדר המדרגות של הבניין, ולמנות מיד ישינה אל המרחף המשמש את בית הכנסת.

סבא דוד היה מפקד שכונת
נחלאות ב"משמר העם" -
יחידת מתנדבים שנועדה
לשמור על הסדר בערים
הגדולות, בעת תקופת
ההפגזות שלפני ואחרי
הקמת המדינה.

צ"ל
קא. ג. ל. א.

נספח א' - בבית הספר לסירות, 1916 לערך

נספח ו' - רישום בספר הזיכרון של קרן הקיימת לישראל, 1976 יאיר א. ביקין ז"ל

8 NO 800

Is it not the place of the school of the

ארגון החברים
ומבנים בירושלים

עיריית ירושלים

מחברות לחומתן לטקס

קריאת נבר ע"ש

נחיר משה לוי ז"ל

רב קהל חבד-מיסר של הארץ

בהשתתפות

אברהם כחילה, מ"ס ראש העירייה
מרדכי יונה, יו"ר ארגון הקבוצים

והמונים בירושלים

דוד סימון, יו"ר ועד העדה הספרדית
ועדות המזרח

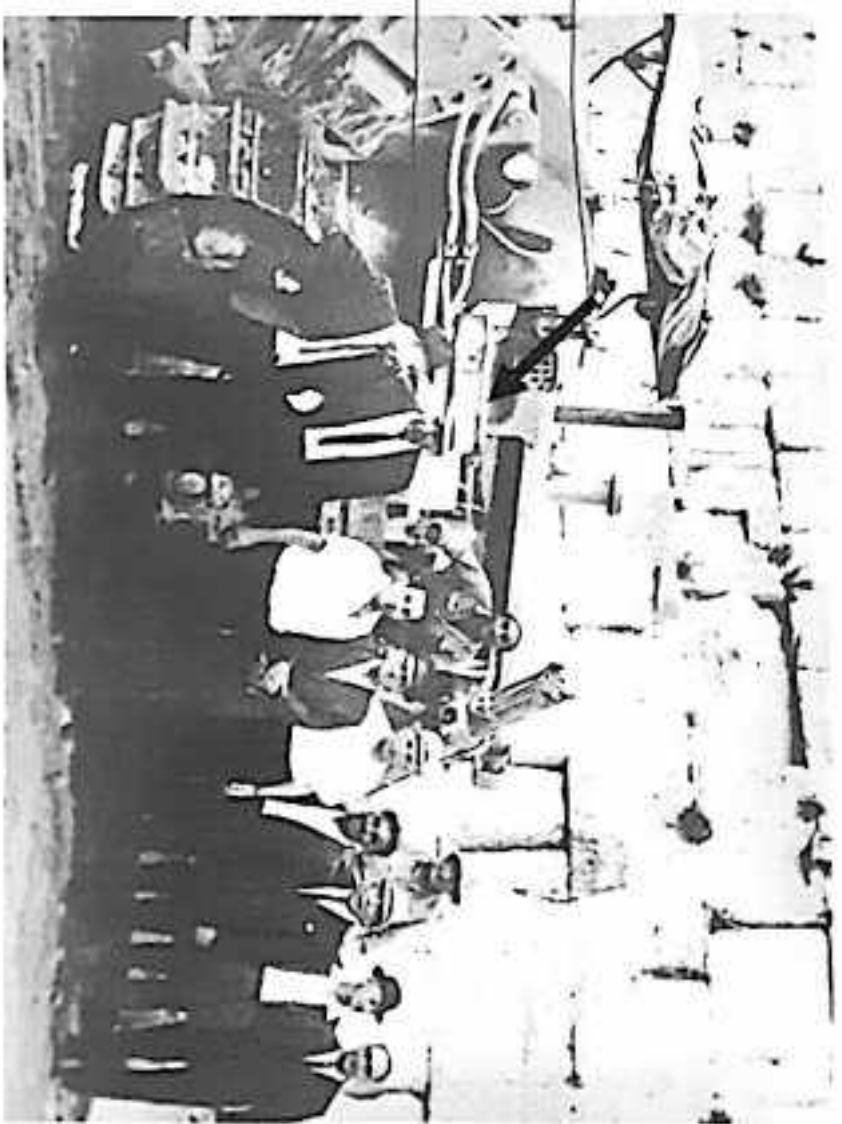
ביום שלישי, י"א אייר, 20 במאי 1986.

בשעה 4 אחרי צ.

בהמשך, הוחלטה שעי" קופת החולים הכללית

נספח ג' - עם קבלי ירושלים, רחבת הכותל, 1967

מקום קברי יוסף
מקום קברי יוסף

17- בונה שכונותיה של ירושלים

לדמותו של ר' מאיר משה לוי ז"ל - אבן חן

מאת דוד טיטון

בסרוץ מאורעות הדמים הראשונים בירושלים בשנת תר"ף, היה ר' מאיר מ. לוי

ר' מאיר משה לוי ז"ל

בין מארגני שורת המתנדבים להגנת השכונות המערביות של העיר אשר נמצאו בקרבת הכפרים הערביים: שיך באדר, ליסמא ודיר יאסין. עד מהרה הוא ידע לשלב את "המגני" מבני עדות המזרח וביוחד בני עדות האורסלים, עם "התלוצים" ממזרח אירופה שנשלחו ע"י המוסדות הלאומיים לשמירה על השכונות שלה. "האורסלים" שנודעו כעוז נפש ובעלי ורוע — הפילו חיתתם על העיר בים ובכל מאורעות הדמים שפרצו בירושלים — נמנו על מגניה.

ר' מאיר לוי הקדיש עתותיו גם לתורה, ולא היה יום הן בשעות הבוקר המוקדמות והן בשעות הערב לאחר שובו מעבודה מפרקת — שלא הצטרף לחבר "הכמים" שישבו בבית הכנסת ולמד אתם "וזהר", גמרא ופרקי תורה אחרים, ואין פלא איפוא שהיה למסייע ותומך של תלמידי חכמים אלה. הוא הקים בשכונתו את "הכותאב" (חדר) שהפך עד

ר' מאיר משה לוי שחלף לעולמו ביום שבת "שיכח" כחיותו בן שיג, היה איש עממי ומקובל על הציבור עוד מימי נעוריו, הוא נמנה על בני העדות המזרחיות אשר השתלבו עד מהרה בחיים הצבוריים בירושלים כי ביסודו היה איש צבור, כרבים מבני עדתו רכש לו ידע וחכמה מן החיים, הוא לא זכת כרבים מבני עדתו בדור שעי' בר, לרכוש לו השכלה ומקצוע בטמדות חנוך ומלאכה. כוחות עצמו וכיזמתו פילס לו את נתיב חייה, כבר מילדותו, בשתיג לירושלים בשמירה של העולים עם משפחתו מאותה עירית קטנה שבדרום תורכיה, הוא מורג, נעץ יחד עמוקת באדמתה של ירושלים, מורג, צירמוק ועוד בסרים אחרים, נמצאים במחוז תורכי הגובל עם סוריה ש"בירתו" היא אורשא, היא אורכשדים עירו של אברהם אבינו, אורשא זו הטביעה חותמת על תושבי הכפרים והעיירות שמסביבה, ועל כן נקראים כל העולים מן המחוז הזה בשם "אורסאלים", יהודים אלה, היו עוז נפש וברואים בנושם ובנשמתם ומשעלו לארץ — תחלו לעסוק בכל מלאכה אשר תבטיח פרנסה לבני משפחתם, הם היו הראשונים שהכשירו עצמם במלאכות הבניה — החל מן הסיחות ועד לטיוח וציקת תקרת וכך הסכו לבניה של ירושלים, "האורסאלים" תתישבו בחלקם במושבה "ראשון לציון" ועסקו ועוסקים עז' היום — בכל מלאכות "היקבי", החל מן הסבלות ועד לתפקידים מרכזיים במפעל.

ר' מאיר מ. לוי ז"ל נמנה אף הוא על פועלים ובעלי מלאכה אלה, אכן לא היתה מלאכה או עבודה שלא עסק בה, הוא היה בין הפועלים הראשונים ביקב של ראשון לציון ואף "זכה" להיות בין מארגני השביתה הראשונה שפרצה ב"יקב", בהיותו דבק באדמתה של ירושלים, מיהר לחזור אליה, וכאן כאמור עסק בכל, הוא התמחה בכל מלאכות הבניה ורכש נסיון רב בבניה, היה סתם והיה טיית עד שהשלים את ידיעותיו ובאורה טבעי היה לאחד מראשוני הקבלנים בירושלים, במשך וובל שנים הקים בנינים בלי הפסק, הוא בנה את רוב הבתים בשכונות "מקור ברנך", "כרם אברהם" ו"גאולה" בי צמון ירושלים, ואח"כ התרכז בהקמת השכונות בדרום ירושלים "רחביה" ואת כל טורי הבנינים שלאורך רחובות עזה, תיבונים ועוד, ואולם למרות עיסוקיו, לבטי ודאגותיו שהיו רבים, הוא התפנה לעסקי צבור, היה בין הראשונים מבני עדתו שהשתלב בפעילות מוסדות וארגונים צבוריים רבים בעיר, ומראשית שנות העשרים נמנה על נאמניו של ועד עדת הספרדים בירושלים ודאג לכססו ע"י ריכוז כל בני העדות בתוכו, לא היה מפעל או פעולה שהקים ועד העדה שר' מאיר לא היה בין יוזמיו ומעצביו.

מהרה לתלמוד תורה לבני עדתו והיה בין הראשונים שהטיף להעניק חנוך לא רק לבנים אלא גם לבנות למען תוכלנה למלא תפקיד נכבד בהעלאת רמתם של בני הדור הגדל בארץ, נאמן לרבו ולתשקפותיו — סייע לבתו אסתר להשתלב בעבודה סוציאלית.

ביתו היה סתוח לכל, היו שנים, כשעסקתי בחקירת מנהגי העדות ואורחות חייהם של תושבי הנחלאות שהייתי מוקד את ביתו של ר' מאיר מ. לוי לעתים קרובות, הייתי בא לביתו לעת ערב ללא הודעה מראש ומוצא שם עשרות אורחים נמנים על שולחנו וסוע' דים את לבם, רבים מבני השכונות, מצאו בר' מאיר מנן ומשיע ותודות לתמיכתו למדו מלאכה ומצאו פרנסה בכבוד.

ר' מאיר היה איש נאמן לדעותיו ולבני בריתו, הוא לא הלך בדרכי אחרים שהטלטלו מ"מסלגה" ל"ארגון" ואין פלא שהוא שמר אמונים כל השנים ל"קבוצה" בראשותו של מר אליהו אלישר שנאבקה קשות עם אותם "עסקנים" פרוגרסיביים כביכול, שהשתלטו על העדה ודאגו ע"י תחיקת מיוחדת להגביל את זכות הבחירה של בני עדות המזרח למוסדות הועד, מאבק זה שנמשך שנים נס' תיים בנצחונה של "הקבוצה" באביב 1946, ומאז נכנסו ר' מאיר ויהר עסקני העדות המזרחיות לוועד העדה ובטלו כל ההגבלות בבחירה הפאסיבית והאקטיבית למוסדותיו, כיום נמנים על ועד העדה נציגים מכל העדות המזרחיות והספרדיות ללא הגבלה, ר' מאיר היה נציגם של בני העדות גם במוסדות צבוריים כלליים, הוא היה בין מקימי המוסד העסמי לאשראי "הלואה וחסכון", בין מייסדי ארגון הבונים והקבלנים ואף שימש יו"ר שלו משך שנים, וכימי המצור על ירושלים כשקמה המועצת הצבורית ליד המושל העברי הד"ר דוב יוסף, היה ר' מאיר אחד מנציגי ועד העדה במועצת המושל, פעולותיו המבורכות לא ישכחו מלב חבריו, יהי זכרו ברוך.

הנהלת ארגון הקבלנים והבונים בירושלים

מודיעה בצער על מותו של

ר' מאיר משה לוי ז"ל

חבר-מייסד של ארגוננו בונה נאמן של ירושלים

ומשתתפת בצער המשפחה

ארגון הקבלנים והבונים בירושלים

* ת ע ו ד ת פ ט י ר ה *

פרטי הנפטר:

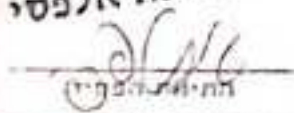
שם המשפחה:	לוי	המין:	זכר
השם הפרטי:	דוד	המצב האיש:	נשוי
שם האב:	משה	הלאום:	יהודי
מס. הזהות:	0-0010092-5	הדת:	יהודי
ת. הלידה:	00/00/1904		

פרטי הפטירה:

תאריך הפטירה העברי : כ"ג תשרי תשנ"ד
תאריך הפטירה הגרגוריאני : 08/10/1993
מקום הפטירה: ירושלים שם בי"ח: שער צדק
סיבת הפטירה: - INTESTINAL OBSTRUCTION WITHOUT MENTION OF HERNIA

הנני מאשר כי הפטירה נרשמה בפנקס הפטירות לשנת 1993
והתעודה נתנה בהתאם לסעיף 30(ב) לחוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965
הוצא במשרד הפנים ב: ירושלים בתאריך: 22/12/93

אילנה אלפסי

מח-44-הפ"ר

חותמת המשרד

משרד הפנים

מדינת ישראל

לכבוד

לוי

(נפטר מ"ט)

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: אהרן שויקה / תאריך: 21/12/2024 22:28 / מספר

בקשה: 2915636

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	בן טבאי
מספר בית:	2
כניסה:	
מיקוד:	935
קיימת קרבה למונח/ת:	1
שם פרטי:	אהרן
שם משפחה:	שויקה
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	050
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	rshweka@gmail.com
סוג קרבה:	בן

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	כיכר יעקב שויקה
שם הרחוב המוצע באנגלית:	
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

15/06/1936

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

כ"ו סיון תרצ"ו

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

11/06/2020

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

כ' סיון תש"פ

איתור מוצע:

פרופ' יעקב שויקה התגורר במשך למעלה מעשרים שנה בשכונת רסקו. הוא היה מעמודי התווך של בית הכנסת המרכזי בשכונה 'משכניוסף'. האיתור המוצע הוא כיכר ברח' שמעוני, שכונת רסקו, צמוד לבית הכנסת 'משכניוסף' (רח' שמעוני 20).

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

איש מדע ותורה, מחלוצי המיחשוב בארץ

הסבר על שם הרחוב המוצע:

פרופ' יעקב שויקה נולד בכ"ו סיון תרצ"ו בקהיר לאביו, הרב אהרן שויקה זצ"ל, ראש ישיבת אהבה ואחזה בקהיר ונצר למשפחת רבנים ותלמידי חכמים מארם צובא (חלב) שבסוריה. הוא עלה לארץ בשנת תשי"ז, והחל בשנה זו את לימודיו בחוג למתמטיקה שבאוניברסיטה העברית. בין השנים תשכ"ד-תשס"ד לימד במחלקה למתמטיקה ומדעי המחשב שבאוניברסיטת בר אילן. פרופ' שויקה היה מחלוצי המיחשוב בארץ, ותרם תרומות משמעותיות בתחומים של עיבוד שפה טבעית ואיחזור נתונים. היה ממיסדי פרויקט השו"ת ועמד בראשו שנים רבות. עמד בראש מפעל רב-מילים במסגרתו יצא מילון רב-מילים השלם (1997). הקים ועמד בראש מפעל המיחשוב של פרויקט פרידברג לחקר גניזת קהיר, ומפעל 'הכי גרסינ' לנוסחאות התלמוד הבבלי. נפטר בביתו שבירושלים בכ' סיוון תש"ף.

מפעליו העיקריים של פרופ' יעקב שויקה

בגולת הכותרת של מפעליו הרבים של פרופ' שויקה עומדים ארבעה מפעלים בעלי משמעות מיוחדת: **פרויקט השו"ת, מילון רב מילים, פרויקט פרידברג לחקר גניזת קהיר ומפעל "הכי גרסינו" לנוסחי התלמוד הבבלי**. בארבעת מפעלים אילו קיימים מספר מרכיבים משותפים בולטים. בכולם רתם פרופ' שויקה את טכנולוגית המחשב לטובת מדעי היהדות במובנם הרחב: לשון עברית, ספרות תלמודית ורבנית ומחקר כתבי היד. כל פרויקט מבין הארבעה היה בנוי על טכנולוגיה חדשנית לזמנה ואפילו חלוצית, שהציבה אותו בחזית העולמית של המדע והטכנולוגיה. כל פרויקט שינה באופן מהותי את פניו של התחום שבו פעל, הגדיר מחדש את שיטות המחקר ופתח אופקים חדשים לפני החוקרים בתחום. והעיקר, ביסודו של כל פרויקט שפרופ' שויקה הקים וניהל עמדו המטרה והחזון להנגיש לציבור הרחב באמצעות טכנולוגיות המחשב אוצרות ידע ותרבות יהודית בני מאות שנים מבלי לוותר על האחריות והקפדנות האקדמית של איש מדע מובהק, ולפתח כלים חדשים שיקדמו את המחקר בצורה שלא הייתה אפשרית בעבר. להלן אפרט כיצד מרכיבים אלו באו לידי ביטוי בכל פרויקט.

פרויקט השו"ת (מאגר היהדות הממוחשב)

פרויקט השו"ת הנו מאגר ממחושב של ספרות תורנית הכולל בגרסתו הנוכחית 325 מיליון מילה. מתחילתו הוא הוקם עבור ספרות השאלות והתשובות, ומכאן שמו. פרויקט זה נוסד ביוזמתו של פרופ' אביעזרי פרנקל ממכון ויצמן בשנת 1963. בשנת 1966 הצטרף שויקה לפרויקט, ועמד בראש הצוות באוניברסיטת בר-אילן עם העברת הפרויקט ממכון ויצמן לאוניברסיטה. עם פרישת פרופ' פרנקל מהפרויקט בשנת 1974 מונה פרופ' שויקה כחוקר ראשי וראש הפרויקט, והוא עמד בראשו עד לשנת 1986. פרופ' שויקה תרם לפרויקט כבר בשנותיו הראשונות את הכלים הממוחשבים לניתוח השפה העברית, וכלים אלה משמשים בפרויקט עד היום. פרויקט השו"ת היה מבין הראשונים בעולם שיישמו את הגישה של חיפוש בטקסט מלא למאגרי מידע טקסטואליים גדולים. גישה זו, הנחשבת כיום כדבר מובן מאליה עבור כל משתמש ברשת האינטרנט, נתקלה בשנות השישים, ואף לאחר מכן, בספקנות ובחוסר אמון מצד הקהילה המדעית. גם קהל היעד של הפרויקט: חוקרי הספרות הרבנית וההנהגה התורנית, היו חשדניים כלפי התועלת שבפרויקט מצדדים שונים. אין צורך לציין שכיום פרויקט השו"ת משמש כלי מחקר בסיסי לחוקרים במדעי היהדות, שופטים ודיינים, רבנים ומורים וכלל הציבור הרחב, ועל תרומתו זו זכה הפרויקט בפרס ישראל לספרות תורנית לשנת תשס"ז. פרויקט השו"ת סלל את הדרך למאגרים טקסטואליים רבים במדעי היהדות ובתחומים אחרים, אולם עד היום המרכיב הלשוני של הפרויקט נחשב למתקדם מסוגו, וגם היום הוא מציב מופת ודוגמה למאגרים טקסטואליים ממוחשבים. הישג זה יש לזקוף במידה רבה לתרומותיו המחקריות של פרופ' שויקה לפרויקט השו"ת, ולעיצובו את הפרויקט בשנות השבעים והשמונים.

מילון רב-מילים ומעבדה לשונית ממוחשבת לחקר השפה העברית

בין השנים 1988–1997 עמד פרופ' שויקה בראש מפעל רב מילים שפעל במרכז לטכנולוגיה חינוכית (מט"ח). במפעל זה, ממפעלי המילונאות והבלשנות החשובות בגדולים בישראל, הושקעו כמאה שנות אדם, והשתתפו בו מיטב מומחי הלשון, המילונאות והמחשבים בארץ. בין הפיתוחים של מפעל זה היו הכלים הממוחשבים הבאים:

מילים – מנתח מורפולוגי לשפה העברית החדשה. בהינתן מחרוזת תקנית של תווים בשפה העברית, המנתח מציג את השורש, הערך המילוני, חלק דיבר; מין ומספר עבור שמות עצם ותארים; בניין, זמן, גוף, מין ומספר עבור פעלים; כינויים חבורים (גוף ושייכות), אותיות שימוש ועוד. במקרה שיש מספר אפשרויות לניתוח המחרוזת הוא יציג את כולן.

כתבן – בודק איות עבור השפה העברית. בגלל מבנה השפה העברית מספר המחרוזות התקניות בשפה גדול לאין ערוך מגודלו של המילון, והוא מוערך בשבעים מיליון מחרוזות. כתבן מזהה כתיב חסר ומלא ויכול להמיר טקסט משיטת כתיב אחת לאחרת.

נקדן ונקדן-טקסט – כלי לניקוד אוטומאטי של טקסטים בעברית. נקדן ינקד כל מחרוזת תקנית בשפה, ובמקרה שישנן מספר אפשרויות יציע בחירה ביניהן. נקדן-טקסט ינקד טקסטים שלמים, על ידי ניתוח תחבירי של המשפט ובחירת הניקוד המתאים על פי ההקשר הקצר והרחב, בצירוף כלים סטטיסטיים. תוכנה זו זכתה בפרס ראש הממשלה למחשוב בשנת 1993. כלי זה הוא רכיב הכרחי ועיקרי עבור מערכות הקראה אוטומאטית של טקסטים בעברית.

גולת הכותרת של מפעל זה הייתה סדרת המילונים המודפסים, ובראשם **"רב מילים – המילון השלם לעברית החדשה"** שיצא לאור בשנת תשנ"ז בשפה כרכים. מילון זה שינה באופן מהפכני את הגישה הקלאסית שהייתה מקובלת במילונות העברית ממילונו של אליעזר בן-יהודה, ואף לפניו, ועד מילונייהם של אברהם אבן-שושן ויעקב כנעני, ולא התפתחה מאז למשך תקופה של כארבעים שנה. תחת מילונאות היסטורית, דיאכרונית, נורמטיבית ומתעדת שנהגה במילונים הנזכרים, הציג מילון רב מילים גישה סינכרונית, מסבירה, מדגימה ומתארת. שינוי התפיסה המילונאית שהציג רב מילים הייתה תוצאה ישירה של הפעילות המחקרית שנעשתה החל משנות השבעים בעיבוד שפות טבעיות באמצעות מחשב, והיא באה לידי ביטוי בכל פרט של עבודת המילון: באוצר הערכים, במבנה הערך, בביאורים ומרחב המשמעויות, בדוגמאות, בטיפול המדוקדק בצירופי הלשון, ועוד. בעבודת המילון שוקעו מאות החלטות מערכת שעיצבו את מבנהו והבטיחו את אחידותו ושלמותו הסגנונית. בעבודת המילון נעשה גם לראשונה, וכמתחייב מהגישה הסינכרונית המתארת, שימוש נרחב בקורפוסים טקסטואליים ממוחשבים של העברית החדשה ובאלגוריתמים היכולים להפיק מקורפוסים אלו מידע לשוני בעל ערך שלא היה מתועד בעבר כלל, כגון הצרכות לשוניות וצירופים כבולים.

פרויקט פרידברג לחקר הגניזה

גניזת קהיר היא מטמון עצום של כתבי-יד שנגנזו בעליית בית הכנסת "בן-עזרא" שבקהיר העתיקה במשך כאלף שנה. רובם הגדול של כתבי היד שנמצאו בגניזה נכתבו בין המאה העשירית למאה השלוש-עשרה, אם כי יש לא מעט קטעים מאוחרים יותר, המגיעים אף למאה התשע-עשרה. גילוי הגניזה ופרסומה על ידי שניאור זלמן שכטר, שבשנת 1896 העביר את חלקה הגדול לספריית האוניברסיטה בקמברידג', חוללו מהפכה של ממש בכל התחומים של מדעי היהדות, ואף הגדירו ועיצבו את חלקם מחדש. בשנת 1999 נוסד פרויקט פרידברג לחקר הגניזה על ידי הנדבן ד"ר דב אלברט פרידברג מטורונטו במטרה לקדם את מחקר הגניזה, להפיץ את פרות המחקר ולהנגיש אותם לציבור הרחב. לשם כך הוקמו צוותי מחקר בתחומים שונים, שהיו אחראים לזיהוי, קיטלוג והעתקה של קטעי גניזה, כל אחד בתחומו.

בשנת 2006, על פי בקשת ראשי הפרויקט פרופ' מנחם בן-ששון ופרופ' חגי בן-שמאי, הצטרף פרופ' יעקב שויקה לפרויקט פרידברג והקים את יחידת "גנזים" למחשוב הגניזה, בראשה הוא עמד במשך כעשר שנים עד לפרישתו ביוני 2016. אתר האינטרנט של פרויקט פרידברג משמש היום את

כל חוקרי הגניזה ככלי המחקר העיקרי וכסביבת עבודה שלמה. כמות הנתונים העצומה הזמינה באתר, הכלים המתוחכמים שנבנו לאחזור המידע ועיבודו, יחד עם הפלטפורמה האינטגרטיבית, כל אלה הופכים את אתר פרידברג לכלי יחיד מסוגו שאין דומה לו בכל העולם.

באתר רשומים למעלה **מרבץ מיליון קטעי גניזה**, המפוזרים ביותר מששים ספריות ציבוריות ואוספים פרטיים ברחבי אירופה, צפון אמריקה וישראל. עבור קטעים אלו ישנם באתר כ-270,000 **רשומות קטלוג** ממקורות שונים. עוד רשומים באתר כ-235,000 **ציורים ביבליוגרפיים** לאזכורים והעתקות של קטעים בספרות המחקר, ויש בו כ-40,000 **העתקות** מלאות או חלקיות של קטעי גניזה הכוללות גם תרגומים לעברית עבור קטעים בערבית-יהודית. מעל כל זה, נמצאים באתר **כחצי מיליון תמונות** דיגיטליות באיכות גבוהה של כמעט כל אוספי הגניזה הקיימים.

במקביל לתהליך הדיגיטציה יזם פרופ' שויקה במסגרת "גנזים" מחקרים חדשים ופיתוח כלים ממוחשבים שנעשו יחד עם חוקרים מובילים במדעי המחשב מהאוניברסיטה העברית ומאוניברסיטת תל אביב. מחקרים אלה עסקו בעיבוד התמונות הדיגיטליות של קטעי הגניזה והפקת מידע חדש מהם באמצעות מחשב. כך לדוגמה נמדדו כל קטעי הגניזה באופן אוטומאטי ונתונים נרשמו בבסיס הנתונים – ובכך הושלמה משימה שנעשתה עד כה ידנית על חלק קטן מאוד מהקטעים וגולה זמן יקר של חוקרים שעסקו בתיעוד הקטעים. עיקר המאמץ המחקרי הוקדש לפתרון בעיית קיטועם של כתבי היד המקוריים לדפים בודדים ולחלקי דפים, ופיזורם של אותם קטעים באוספים שונים תחת מספרי-מדף רבים. בשיתוף פרופ' ליאור וולף ופרופ' נחום דרשוביץ פותחה תוכנה ייחודית היכולה לזהות דמיון בסגנון כתב-היד של שני קטעים. במהלך 2013 הורצה תוכנה זו עבור **160,000 קטעי גניזה**, והשוותה את סגנון כתב היד עבור **12.4 מיליארד** זוגות אפשריים. לצורך תהליך זה העמידה אוניברסיטת תל-אביב מספר רב של מחשבים רבי-עוצמה למשך ארבעים יום, באחד מהמפעלים עתירי-המחשוב הגדולים ביותר שהורצו אי פעם עבור פרויקט כלשהו במדעי הרוח. תוצאות הרצה זו עומדות כעת לרשות החוקרים באמצעות אתר פרידברג, והן כבר הניבו צירופים חדשים רבים המעדכנים את מחקריהם של חוקרי גניזה בכירים. **מפעל זה זכה לעניין רב בקהילה המדעית ובציבור הרחב, וכתבות עליו התפרסמו בשורה ארוכה של עיתונים וכלי תקשורת, בהם גם בניו יורק טיימס.** גם כאן, כבמפעלים אחרים, הצליח פרופ' שויקה להעמיד את מפעלו בחזית הטכנולוגית והמדעית העולמית, ועל ידי פיתוחים מקוריים וחדשניים אף לפרוץ אופקים חדשים במחקר הגניזה.

מפעל "הכי גרסינן" לנוסחי התלמוד הבבלי

התלמוד הבבלי הנו כנראה הספר הנלמד ביותר בתרבות היהודית לדורותיה והוא התוכן המרכזי של ההשכלה התורנית הגבוהה בבתי ספר, מדרשות וישיבות. באמצעות מפעל "הדף היומי" ישנם מאות אלפים בכל העולם הלומדים בכל יום דף תלמוד על הסדר ומשלימים את התלמוד כולו בשבע שנים. מטרתו של מפעל "הכי גרסינן" להעמיד **מהדורה סינופטית ממוחשבת ומלאה עבור כל נוסחי התלמוד הבבלי**. במסגרת מפעל זה נאספו כל כתבי היד של התלמוד כמו גם אלפי קטעים המפוזרים בקרוב לשלוש מאות ספריות ברחבי העולם, יחד עם כל הדפוסים הראשונים של מסכתות התלמוד. כל אלה צולמו והועתקו בקפדנות. באמצעות כלים ממוחשבים שפותחו במיוחד למטרה זו נוסחים אלו הושו זה לזה והם נגישים עתה ללומדי וחוקרי התלמוד במהדורה סינופטית ממוחשבת וגמישה המאפשרת למעיין לבחור את אופן התצוגה כך שהוא יוכל להתמקד בשינויי הנוסחאות הנחוצים לו בלבד. אתר זה נבנה מתוך מחשבה לשרת ציבור רחב של לומדים: לומדי הדף היומי, תלמידי ישיבות, רבנים, מורים וחוקרי תלמוד. פרופ' יעקב שויקה יזם את

מפעל "הכי גרסין" במסגרת מפעלי פרידברג, התווה את הקווים המנחים של המפעל, ניהל את המשא ומתן עם הספריות הרבות המחזיקות בכתבי היד ובדפוס התלמוד הראשונים, פיקח על עבודת ההעתקה המדויקת והאחראית של כל עדי הנוסח, עמד בראש צוות הפיתוח שהכין את הכלים הממוחשבים ליצירת סינופסיס אוטומאטי מההעתקות אלו, ותכנן לפרטיו אתר האינטרנט של המפעל. פרופ' שויקה עמד בראש מפעל זה מתחילת העבודה ועד לפרישתו ממפעלי פרידברג ביוני 2016.

לכבוד
וועדת השמות
עיריית ירושלים

בקשה לקריאת כיכר על שם פרופ' יעקב שויקה ז"ל

מכובדי,

אני מתכבד להגיש לוועדת השמות בקשה לקריאת שם בירושלים על שמו של אבי פרופ' יעקב שויקה זצ"ל. פרופ' יעקב שויקה נולד בשנת 1936 בקהיר לאביו, הרב אהרן שויקה זצ"ל, ראש ישיבת אהבה ואחוה בקהיר ונצר למשפחת רבנים ותלמידי חכמים מארם צובא (חלב) שבסוריה. הוא עלה לארץ בשנת 1957, והחל בשנה זו את לימודיו בחוג למתמטיקה שבאוניברסיטה העברית בירושלים. בין השנים 1964–2004, במשך ארבעים שנה, לימד יעקב שויקה במחלקה למתמטיקה ומדעי המחשב שבאוניברסיטת בר אילן. פרופ' שויקה העמיד דורות של תלמידים במתמטיקה ובמדעי המחשב, ותלמידים רבים שלו היו והנם בעמדות מפתח של האקדמיה ותעשיית המחשבים הישראלית, בהם גם זוכי פרס ישראל. **פרופ' שויקה היה מחלוצי מדעי המחשב בארץ.** עוד בתחילת שנות הששים, כאשר בכל הארץ היו שני מחשבים בלבד, הוא השלים לבדו פיתוח של מנתח מורפולוגי מלא לשפה העברית עבור מערכת הביטחון.

הישגיו של פרופ' שויקה במהלך פעילותו האקדמית רבת השנים ותרומותיו לקהילה האקדמית בישראל ומחוצה לה רבים ומגוונים. אולם מעל כל אלה עומדים לזכותו מספר פרויקטים גדולים שאותם הקים לטובת הציבור הרחב, ניהל וליווה במשך שנים רבות. במוקד פרויקטים אלה נמצא תחום התמחותו העיקרית שהוא עיבוד שפה טבעית באמצעות מחשב. בגולת הכותרת של מפעליו הרבים של פרופ' שויקה עומדים ארבעה מפעלים בעלי משמעות מיוחדת: **פרויקט השו"ת, מילון רב מילים, פרויקט פרידברג לחקר גניזת קהיר ומפעל "הכי גרסינן" לנוסחי התלמוד הבבלי.** בארבעת מפעלים אילו קיימים מספר מרכיבים משותפים בולטים. בכולם רתם פרופ' שויקה את טכנולוגית המחשב לטובת מדעי היהדות במובנם הרחב: לשון עברית, ספרות תלמודית ורבנית ומחקר כתבי היד. כל פרויקט מבין הארבעה היה בנוי על טכנולוגיה חדשנית לזמנה ואפילו חלוצית, שהציבה אותו בחזית העולמית של המדע והטכנולוגיה. כל פרויקט שינה באופן מהותי את פניו של התחום שבו פעל, הגדיר מחדש את שיטות המחקר ופתח אופקים חדשים לפני החוקרים והעוסקים בתחום. והעיקר, ביסודו של כל פרויקט שפרופ' שויקה הקים וניהל עמדו המטרה והחזון להנגיש לציבור הרחב באמצעות טכנולוגיות המחשב אוצרות ידע ותרבות יהודית בני מאות שנים מבלי לוותר על האחריות והקפדנות האקדמית של איש מדע מובהק, ולפתח כלים חדשים שיקדמו את המחקר והלימוד בצורה שלא הייתה אפשרית בעבר. **עניינם של פרויקטים אלו ותרומתם הגדולה לקהילה האקדמית, ליהדות התורנית ולכלל הציבור מפורטים במסמך נלווה.**

פרופ' יעקב שויקה זכה להוקרה ציבורית ופרסים על עבודתו האקדמית והציבורית, ביניהם פרס ראש הממשלה למחשוב תשנ"ג, ופרס כ"ץ לשנת תשע"ט.

עד לנישואיו התגורר יעקב שויקה עם משפחתו הרחבה בירושלים. עם נישואיו לבת-אחיו, אמי שרה שויקה שתיבדל לחיים ארוכים, עבר הזוג הצעיר להתגורר סמוך לאוניברסיטת בר אילן בה הוא לימד, תחילה בבני ברק ולאחר מכן ברחובות. אבא ואמא זכו להעמיד יחד משפחה לתפארת של שמונה ילדים ועשרות נכדים.

בתחילת שנות השמונים חזרה המשפחה לירושלים ובה אבא התגורר עד לפטירתו בשנת תש"ף, תחילה בשכונת רסקו (גבעת הוורדים) ולאחר מכן ברמת דניה.

בכל מקום בו הוריי גרו, הם יסדו חוגי בית ושיעורים להפצת תורה וחכמה, יהדות ואמונה. **סמוך למעברם לירושלים, מכובדנו מר אליהו גבאי, יו"ר עמותת חיבה שידינו רב לו בפעילות למען ירושלים והציבור הרחב, הקים את בית הכנסת המרכזי 'משכן יוסף' ברח' שמעוני. אבא היה מוותיקי בית הכנסת ומעמודי התווך של הקהילה מאז פתיחת בית הכנסת ולמעלה מעשרים שנה, עד שהוריי עברו לרמת דניה. אבא דרש לעיתים מזומנות בבית הכנסת והעביר שיעורי תורה רבים. בפרט, עם פתיחת בית הכנסת אבא ייסד שיעור בספרו הגדול של הרמב"ם 'משנה תורה', והעביר אותו למעלה מעשרים שנה. לאחר שהוריי עברו לרמת דניה ולפי בקשתו של אבא לקחתי על עצמי את הובלת השיעור והוא המשיך להתקיים מדי שבת, כארבעים שנה עד עתה.**

בשנתיים האחרונות רח' שמעוני עבר שיפוץ משמעותי, במסגרתו נבנתה כיכר קטנה סמוך לבית הכנסת 'משכן יוסף', בו כאמור פרופ' יעקב שויקה התפלל והעביר שיעורים למעלה מעשרים שנה. **על פי הצעתו של מר אליהו גבאי, אני מבקש בשם המשפחה ומתפללי בית הכנסת לקרוא את הכיכר הסמוכה לו על שם אבי פרופ' יעקב שויקה ז"ל. אנו מאמינים כי קריאת הכיכר על שם פרופ' יעקב שויקה תכבד את הנפטר ואת מוקירי זכרו הרבים שעוברים בכיכר מדי יום בדרכם לבית הכנסת.**

בברכה נאמנה

אהרן שויקה

בן לא"א פרופ' יעקב שויקה ז"ל

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מרב רוזנמן / תאריך: 12/01/2025 14:43 / מספר בקשה: 2968322
סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ראשון לציון
רחוב:	כורזים
מספר בית:	86
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונח/ת:	1
שם פרטי:	מרב
שם משפחה:	רוזנמן
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	054
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	ar_faw@hotmail.com
סוג קירבה:	נכדה

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	יוסף חיים מאירי
שם הרחוב המוצע באנגלית:	
שם הרחוב המוצע בערבית:	

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:

09/09/1932

תאריך לידה עברי של המונצח/ת:

ט' אלול תרצ"ב

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:

20/08/2022

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:

כ"ד אב תשפ"ב

איתור מוצע:

כשהגיע לארץ התגורר בשכונת נחלת אחים (בתוך ארגז עץ גדול בבית של משה מתתיהו - יקיר העיר ירושלים, לאחר שנים רבות באופן מיקרי לחלוטין נכדו של משה מתתיהו התחתן עם ביתו של יוסף חיים מאירי) ואח"כ התגורר בשכונת "שערי צדק" שכונתה אז "שכונת הפחים". חשוב לנו מאוד להנציחו (הוא הרוויח את זה בעבודה קשה מאוד), נשמח לרחוב על שמו באזור מגוריו אך כל רחוב או כיכר יתקבל בברכה.

סבא שלי היקר, אמנם התגורר לאחר נישואיו באזור המרכז, אך היה ירושלמי "בדמ", העיר ירושלים היתה בליבו ובנפשו והוא הכיר כל רחוב ושביל, והוא הירבה לבקר בעיר (אימו קבורה בהר הרצל), עד יום מותו דאג לספר לצאצאיו סיפורי "ירושלים שלו" על מנת שנעביר מדור לדור, הוא גדל בירושלים, היה ילד עני בירושלים, לחם בפלמ"ח ובצה"ל בכל מלחמות ישראל ובפריצה לירושלים, אשר הרגישה לו כמלחמה על הבית הפרטי שלו, הפך מילד עני וחסר כל לאיש אמיד - בעל עסק מוצלח מאוד (שהקים ב 10 אצבעותיו) ואשר פרנס משפחות רבות, ותרם לנזקקים, נפטר כשהוא בן 90.

פלמ"חניק, לוחם בגדוד הפורצים, איש אשכולות וירושלמי בדמו

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

הסבר על שם הרחוב המוצע:

יוסף חיים מאירי (ז"ל) ברח עם משפחתו מסוריה למדינת ישראל בשנת 1934 (אביו נתפס ע"י השלטונות בסוריה לאחר הלשנה ועבר עינויים בכלא), בשנת 1934 (כשהיה בן שנתיים) הגיעו לירושלים, וגדל בעוני וקשיים בתקופת השלטון הבריטי בירושלים, למד ועזר בפרנסת המשפחה מגיל צעיר מאוד, בשנת 1948 כשהוא רק בן 15 התגייס לפלמ"ח ושרת בפלוגה ב' הנודע בכינויו "גדוד הפורצים" ע"ש פריצת הדרך לירושלים, שרת גם בחטיבת הראל (חטיבה 10) בכוח שפרץ לרובע היהודי בעיר העתיקה, לחם בכל מלחמות ישראל וקיבל אותות גבורה. הקים משפחה לתפארת ועסק משגשג (מפעל רהיטים), העסיק והכשיר נגרים רבים אשר ראו בו מודל לחיקוי, עסק בעבודה התנדבותית, תרם רבות לנזקקים ואף מונה ליו"ר התאחדות בעלי מלאכה ותעשיה. יחיד ומיוחד! שירושלים היתה בליבו 24/7

חברי הפלמ"ח

נושאים ראשיים

מאגרי מידע

- אנשי תנועת הפלמ"ח
- מפות
- ספרים
- ארכיון סרטים
- ארכיון עדויות
- ארכיון מוזגים
- לחמים - חברים
- שורת הנפלים

מאירי (מאיר) יוסף

בן ששון ובתיה

נולד ב- סוריה

נולד ב- 10/ 9/ 1932

גויס ב- 4/1948

שרת בפלמ"ח

ב-הגדוד הרביעי

ב-פלוגה ב

ב-חטיבת הראל

תפקיד אחרון: לוחם

בהכשרת תל תורמוס ("החורשים"),

שפיים, 1947-1948

שוחרר ב- 1949

קורות חיים:

יוסף נולד ב- 10.9.1932 בקמשלי שבסוריה. עלה ארצה בנובמבר שנת 1934. באפריל 1948 התגייס לפלמ"ח, במסגרת הכשרת תורמוס "החורשים". הוא שרת בפלוגה ב', בגדוד הרביעי של חטיבת הראל. לחם בקרבות על משלט בית נובה, השתתף בכיבוש דיר אל אהווא ובפריצת הדרך לירושלים. בשרותו בצה"ל היה רב סמל במחלקת קשר בחיל התותחנים ולחם במבצע סיני, במלחמת ששת הימים, במלחמת יום הכיפורים, ובמלחמת שלום הגליל. השתחרר מצה"ל בדרגת סמל ראשון. יוסף הינו בעל מפעל לרהיטים ושימש כיושב ראש איגוד אומני העץ והרהיטים באיגוד הארצי. כן שימש כיו"ר התאחדות בעלי המלאכה והתעשייה בישראל מסוף שנות השמונים ועד לשנת 1993. יוסף מאירי מתגורר בראשון לציון.

מושגים מקושרים:

- הגדוד הרביעי
- הכשרת תל תורמוס ("החורשים") שפיים (1947-1948)
- חטיבת הראל (חטיבה 10)

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: מיכאל דוידוב / תאריך: 13/01/2025 16:07 / מספר

בקשה: 2972065

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה: בקשה חדשה

עיר: ירושלים

רחוב: סולם יעקב

מספר בית: 4

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונח/ת: 2

שם פרטי: מיכאל

שם משפחה: דוידוב

סוג זיהוי: ת.ז.

מס' זיהוי:

טלפון נייד:

קידומת טלפון נייד: 055

טלפון קווי:

קידומת טלפון: 02

דוא"ל: gmail.com@5357145

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה: קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע: הרב דוד הקשר

שם הרחוב המוצע באנגלית: Rabbi David Heksher

שם הרחוב המוצע בערבית:

תיאור השם המוצע:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	13/06/1943
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	י"א סיון תש"ג
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	22/05/1997
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ט"ז אייר תשנ"ז
איתור מוצע:	בית וגן

הערות:

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:	הרב דוד הקשר ראש ישיבה בישיבת קול תורה

הסבר על שם הרחוב המוצע:	הרב דוד הקשר היה ראש ישיבה ב"ישיבת קול תורה" שנים רבות, חינוך תלמידים אינספור רבות בשנים, הוציא סדרת ספרים על התורה ועל האמונה על הפרשות ועל הגמרא, ועד כיום רבים רבים מתלמידי הינם רבנים ומרי הוראה דיינים ומלמדים מורים ומחנכים בכל הקהילות היהודיות בארץ ובתפוצות הגולה.

ויקיפדיה

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%95%D7%93_%D7%94%D7%A7%D7%A9%D7%A8

דוד הקשר

☐ הוספת שפות

- [ערב](#)
- [שיחה](#)
- [קריאה](#)
- [עריכת קוד מקור](#)
- [עריכה](#)
- [גרסאות קודמות](#)

☐ כלים

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

-
-
-

-

מראה
הסתרה
טקסט

-

- ☐ קטן
 - ☐ רגיל
 - ☐ גדול
- רוחב

-

- ☐ רגיל

דוד הקשר	
	
הרב דוד הקשר (משמאל) עם רבו הרב שך	
לידה	14 ביוני 1943
פטירה	23 במאי 1997 בגיל 53)
מקום קבורה	הר המנוחות
מדינה	ישראל
השכלה	ישיבת פוניבז'
תקופת הפעילות	23 – ? במאי 1997
	

הרב **דוד הקשר** (י"א בסיוון תש"ג, 14 ביוני 1943 – ט"ז באייר תשנ"ז, 23 במאי 1997) היה ר"מ בישיבת [ישיבת קול תורה](#) בירושלים במשך כעשרים ושבע שנה.

ביוגרפיה

[[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

נולד ב**חיפה** לשמעון וחנה הקשר, יוצאי גרמניה שעלו ארצה ערב [מלחמת העולם השנייה](#), צאצאי הרב [אפרים הקשר](#), הדיין [מהמבורג](#), מחבר הספרים "אדני פז" ו"לויית חן". בתום לימודיו היסודיים עבר ללמוד ב**ישיבת קול תורה** בשל קשיי התחבורה של אותה תקופה לא שב לביתו במשך כל ה"זמן". לאחר סיום לימודיו בישיבה, עבר ללמוד ב**ישיבת פוניבז' בבני ברק**, והיה מקורב לראשי הישיבה בכלל, ולראש הישיבה הרב [אלעזר מנחם מן שך](#) בפרט, וכן למשגיח הרב [יחזקאל לוינשטיין](#).

בשנת [תשכ"ח \(1968\)](#) נישא למרים שינדלהיים. לאחר נישואיו התגורר בבני ברק ולמד ב**כולל האברכים** של ישיבת פוניבז'. בשנת [תש"ל \(1970\)](#), בגיל 27, הוצע לו להצטרף לצוות ה**"מים"** בישיבת קול תורה. בתחילה סירב בשל גילו הצעיר, אולם בעקבות הכרעת המשגיח הרב לוינשטיין שהדור צריך למרביצי תורה כמותו נענה להצעה. הוא שהה בישיבה במשך כל השבוע ושב למשפחתו בבני ברק בשבתות. ב**זמן אלול** הראשון עזב את משרתו ושב לכולל בבני ברק, אך בעקבות הוראת הרב לוינשטיין שב לאחר מכן למשרתו

החדשה בישיבת קול תורה. הוא עבר עם משפחתו להתגורר בסמוך לישיבה בשכונת [בית וגן](#) בירושלים.

הקים כולל אברכים בישיבת מאור התורה בירושלים, ומסר לאברכים שיעורי תורה בסוגיות שאינן נפוצות בישיבות. לאחר פטירת הרב [יחזקאל אברמסקי](#), ירש את מקומו במסירת שיעורו היומי לקבוצת "בעלי בתים" תושבי בית וגן.

בשנות החמישים לחייו חלה ב[סרטן](#). הוא נסע לארצות הברית לטיפול במחלתו. בתקופת שהותו בארצות הברית מסר שיעורי תורה לתלמידי ישיבה מקומיים, הוסמך להוראה על ידי מורו ורבו הגרש"ז אויערבך, ובתקופת שהותו בארצות הברית גם הורה הוראות לרבים.

נודע בשיעוריו העמוקים והבהירים, וכתלמיד מובהק של הרב שמואל רוזובסקי לקח ממנו את צורת סדר ואמירת השיעור, יש אצל כמה ראשי ישיבות מובהקים את ההוראות שקיבל מרבי שמואל רוזובסקי בעניין אמירת השיעור ודרך הלימוד לתלמידים.

נפטר בארצות הברית בערב שבת ט"ז באייר תשנ"ז. הלווייתו יצאה מישיבת תורה תמימה בניו יורק, ולאחר השבת הועלה ארונו לישראל והוא נקבר ב[ל"ג בעומר](#) בחלקת הרבנים החדשה ב[הר המנוחות](#) בירושלים. בהוראת המשגיח הרב [גדליה אייזמן](#) נכתב על מצבתו התואר "[איש האשכולות](#)".

משפחתו

[[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

אחיו הגדול הרב ברוך הקשר זצ"ל, שימש [ר"מ בישיבת אור ברוך](#). גיסו הוא הרב אביגדור צבי שינדלהיים, מראשי ישיבת דרכי משה בבני ברק. בין חתניו: הרב משה יהודה שניידר תלמידו ומקורבו של הרב [אהרן יהודה ליב שטינמן](#), (נכד הרב [משה שניידר](#)); הרב [שאל קלופט](#) ראש ישיבת קהילות יעקב, בנו של הרב [חיים קלופט](#); הרב מאיר, ר"מ בישיבת באר מרדכי ובנו של הרב אליעזר מרקוביץ, ראש הכולל שבישיבת [בית מאיר](#).

ספריו

[[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

- סדרת ספרי **שירת דוד** - מערכות וחידושים על מסכתות יבמות, קידושין, כתובות ובבא קמא
- סדרת קובצי **מראי מקומות** על חלק ממסכתות הש"ס
- **שירת דוד** - על מסכת בבא מציעא
- **שירת דוד** - מאמרים ושיחות מוסר על סדר התורה והמועדים
- **שיעורי הגר"ד הקשר** - פרק יש נוחלין
- **שולחן הסדר** - על ענייני פסח ועל הגדה של פסח בהלכה ובאגדה
- **אמרי דוד** - מאמרים וביאורים על חומש במדבר
- **מנחת ביכורים** - חידושים וביאורים בהלכה ובאגדה בענייני חג השבועות וספירת העומר
- **דודאי השדה** - לקט שיעורים ושיחות שנאמרו על ידו ונכתבו על ידי תלמידיו בארצות הברית
- **הגדה של פסח שירת דוד** - הגדה מלאה עם הלכות והנהגות ומנהגי המחבר לפי מנהגי אשכנז ודיון בהם.

[שלזינגר](#) • הרב [ברוך קונשט](#) • הרב [שלמה זלמן אוירבך](#) • הרב [משה יהודה שלזינגר](#) • הרב [שלמה שלזינגר](#)

הרב יוסף יהודה ריינר • הרב דוד הקשר • הרב [אברהם ארלנגר](#) • הרב [שמעון משה דיסקין](#) • הרב [אלחנן קונשט](#) • הרב חיים יוסף
[לכסנדר דינקל](#) • הרב [שלום פוברסקי](#) • הרב [גדליה אייזמן](#) • הרב [שלמה וולבה](#)

[דויטש](#) • הרב [משה שמואל שפירא](#) • הרב גבריאל בולק • הרב [ברוך ויסבקר](#) • הרב [יהודה עדס](#) • הרב [שמואל אוירבך](#) • הרב [ישראל גנס](#)

יאנסקי • הרב רפאל צבי וולפין • הרב אליעזר יחיאל קונשט • הרב אברהם מאיר שטיינפלד • הרב יצחק דב שכטר • הרב מיכאל
[ב שטיינהוז](#) • הרב [יצחק ירוחם בורודיאנסקי](#)

ישראל בונדהיים • הרב יחזקאל קורן • הרב [יעקב רבינוביץ תאומים](#) • הרב משה מרצבך • הרב ברוך שפירא
[אביעזר שפירא](#) • הרב מאיר קוט • הרב בן ציון שפירא • הרב משה לנג

קישורים חיצוניים

[[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

5

• [דוד הקשר \(1943-1997\)](#), דף שער ב[ספרייה הלאומית](#)

• [Wor](#)

קטגוריות:

- [אישים שהועלו לקבורה בארץ ישראל](#)
 - ['בוגרי ישיבת פוניבז'](#)
 - [בוגרי ישיבת קול תורה](#)
 - [בית וגן: רבנים](#)
- [יהודים הקבורים בהר המנוחות](#)
 - [רבני ישיבת קול תורה](#)
 - [ישראלים שנולדו ב-1943](#)
 - [ישראלים שנפטרו ב-1997](#)

פרטי המבקש:

ישראל א. ארז

תאריך הבקשה: 3.7.19

שם המבקש (פרטי ומשפחה)
יצחק שג"ר ואלה ארז

מספר זהות המבקש
511448831

נייד:
052-7318777

טלפון:
02-8001717

כתובת דואר אלקטרוני
Office@JerusalemChabad.org
לכתובת דואר זו ישלח מסי' הבקשה לצורך מעקב

כתובת למכתבים
האגף ארז 58 ירושלים

פרטי הבקשה:

תאריך מטירה
תאריך עברי ותאריך לועזי

שם המונצח
בעברית ובאנגלית
מנחם מנחם - אפרה הלואים

8 מילים לשלט רחוב:
אבן הלבנים - מנחם מנחם

תקציר קו"ח (עד 100 מילים)

אפרה הלואים הקולות של מנחם מנחם, שהיננו
בישראלים ואנחנו מרגיש אחרים, יוצא
הצטיינות העבודה למען עם ישראל מאת
הנאמני הקולות שלנו.
הנאמנים ביננו הקולות מהו"ס "אגריפס"
אנחנו ביננו ביננו.

מסמכים לבקשה:

יש לצרף מסמכים רלוונטיים לבקשה כגון: המלצות, הנמקות, תעודות וכל חומר אחר
ולחעבירם לגבי יונה רוט, מזכירת וועדת שמות
ביכר ספרא, בניין 1 קומה 5, ת.ד. 775, ירושלים, מיקוד 91007.

לכבוד
ועדת השמות העירונית
עיריית ירושלים.

שלום רב,

הנדון: בקשה לקריאת רחוב ע"ש מפעל השלוחים של
חב"ד.

מפעל השלוחים העולמי של תנועת חב"ד, שמרכזו
ומרבית שלוחיו מירושלים, ידוע בעשייתו העצומה למען
עם ישראל על כל גווניו, ברחבי העולם כולו.
מפעל נפלא זה, ראוי להנצחה בירושלים בירת ישראל
ובירת העם היהודי.
בשכונת רחביה, מאחוריככר פריז, קיים רחוב קצר ללא
שם.

מדובר בקטע המחבר בין דרך עזה לרחוב רמב"ן.
הגני מציע לקרוא לרחוב זה בשם: "מבוא השלוחים".
כהוקרה מטעם עיר בירתנו, לעשייה הברוכה של שלוחי
חב"ד, שרובם פועלים בירושלים והאחרים ברחבי מדינת
ישראל ובמקומות רבים בעולם.
אשמח אם הועדה תאשר את בקשתי ובכך נוסיף כבוד
והדר לעיר ירושלים ולתושביה.

בכבוד רב ובתודה מראש,

גדליה שרייבר
ג. ש. שרייבר

נשיא ביה"כ המרכזי "ישורון"
מנכ"ל משדד הדתות והרבנות הראשית לישראל בעבר.

18.10.22

נח

63276067 מ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג'

מ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג'
מ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג'
מ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג'

מ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג'

~~מ'כ'ס'ג' נ'כ'ס'ג'~~

תכנית 100-1/100-1

תאריך הדפסה: אוקטובר 2022

ציר דרכים

תחומי חיפוש אחרון

במל העיר

1:1,000

מחוז אשדוד

מזכירות העירייה
Municipality Secretariat
אשדוד

טופס בקשה לקטאת שם החוב כחובש

פרטי המבקש/ת

שם פרטי ושם משפחה	מס' זהות המבקש/ת	טלפון	קדחה למונצח/ת
0542328007	027000000	0542328007	0542328007
נייד	כתובת למכתבים	כתובת דואר אלקטרוני	ואר/אם/ב/בח/וכד'
	0542328007	0542328007	

המבקש/ת מתגורר/ת בכתובת זו ויש לה מידע על כל פרטים נוספים

פרטי הבקשה

שם החוב המוצע בעברית	שם החוב המוצע באנגלית
שם החוב המוצע בערבית	שם החוב המוצע באנגלית

שדות חובה בהצגת אישור

תאריך קבלת האישור	תאריך קבלת האישור
05/05/2007	05/05/2007

סוג הבקשה (יש לסמן X)

- ☐ קראתי שם החוב/החובש
- ☒ שני שם החוב/החובש
- ☐ שני הספר/לשון
- ☐ תעודת זהות

האשר קצר מאוד על שם החוב המבוקש (עד 8 מילים) - נוסף על שם החוב

שם החוב המבוקש: (ללא תוספות)

הסבה על שם החוב המבוקש (עד 100 מילים) - נוסף באתר העירייה, ניתן לצרף בקובץ נפרד

הסבה על שם החוב המבוקש (עד 100 מילים) - נוסף באתר העירייה, ניתן לצרף בקובץ נפרד

חתימה: _____ שם: _____

לכבוד עיריית ירושלים

הגידון: החלפת שם רחוב אידלזון אברהם ברמות ג' לשם: ארנרייך גוזמן

שלום וברכה!

שמי יעקב ארנרייך בנו של הרב נחמן ארנרייך ז"ל, אבי ז"ל היה ממקימי ומנהיגי השכונה החרדית ברמות ג' כך שכל המוני הרוחני בשכונה נוקף לזכותו, דבר שכל וחיכי השכונה זוכרים לו לעושה.

בעת הקמת השכונה בשנת - 1983 הוא היה הרוח החיה של השכונה בכל המובנים,

בין הייתר הוא היה זה שהקים מהמסד ועד הטפחות את שלושת בתי הכנסת המרכזיים של השכונה: ליטאי, ספרדי, וסידרי.

בזכות פעלו היה לכל תושב מקום לתפילה כרצונו כאשר אינו מבדיל בין המגזרים השונים ופעל לרווחת כולם. כמו"כ היה זה הוא שהקים בגופו ופעל ללא לאות להקמת וביסוס גני הילדים, בית הספר לבנות, תלמוד התורה השכונתי, כמו"כ ערך בנוסידות נפש להביא את מרא דאתרא רב השכונה הרה"ג יצחק היילפרין שליט"א שמתן פאר עד היום,

ניתן לומר בפה מלא שהוא היה זה שדאג וארגן את כל תשתיות השכונה!

כמו"כ יזם ופעל ללא לאות להקל את חבלי הלידה הטבעיים של שכונה חדשה בעמרו על המשגור לדאג לתחבורה ציבורית תקינה, קונפוט חולים, וחניות, וכדו'.

עובדות אלו ועוד עשרות פעילויות של צדקה וחסד ירועות וזכורות היטב לכל מי שבקיא בתולדות השכונה, וכמובן מנובנות במסמכי ארכיון העירייה.

מצ"ב כמה וכמה תמונות מהתקופה ההיא.

לאור הנ"ל חשבנו בני המשפחה שמן הראוי והיאות הוא להציע שמו ברחוב בו התגורר עד פטירתו, למען יזכרו לעד פועליו הברוכים, וכאית הוקרת טובה לזכרו ולעילוי נשמתו.

מן הראוי לציין שהרחוב המדובר (אידלזון אברהם) משמש כבר כרחוב נוסף במעונות הסטודנטים בירושלים, כבר שנים רבות שהדבר גורם לבלבול רב, הן לנזחות חירוף במקרה הצורך, הן במכתבים הממועגים לרחוב ומתחלפים וכו', בטוחני שתיקחו את הדברים לתשומת לב ראויה וע"כ תודתי נתונה לכם מראש.

בברכה

יעקב ארנרייך

בשם כל בני המשפחה

Jerusalem

עזה"ק ירושלים תוצ"א, רח"ט סיון 22 דמאת ג'

טלפון: 5861798 - 5867756

בִּיָּה

APR 20 1987 3120

4e. p. 15, 15/12/22

[illegible]

1725 537 1812

227

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

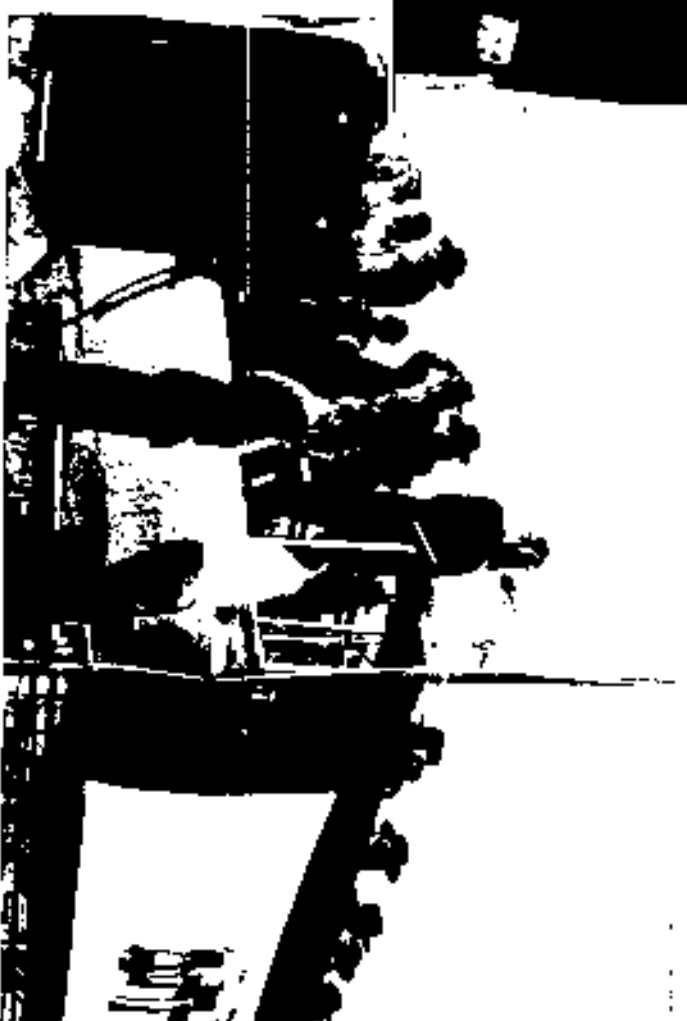
מזון הרעש"ד אוקראינה יצ"ל כמקובל אחר
בספר המורה שהובסו לפניו המכשיר

המורה מורה
לקדושתו בו המפלל
לשכר המורה עד
למלך המלך

נראה אבי דוד במחיצת הרבני"ז מירבאן
 וצ"ל באתר מאידועי הקמת השכונה

עם בכירי קוראט ויישלים בעת שמיחת מעולת הדיור

בפגישת אכן הטיב למחוא ג'י' הולקט בשכונה

במקור רוב קולץ רבה של ויישלים ו"ק האדמור"ד רשע מלחא מנה ו"ל"ל

נלילה ונשכח

היון אה השט קולץ (ליטא פנים) ו"ל"ל

במסר בידאט ויישלים

תעודת פטירה

שם המשפחה	אזרחי	השם הפרטי	נחמן
השם הפרטי של האב	חיים	השם הפרטי של האם	צמורה
תאריך הלידה הגברי	י"ט בתמוז ה'תשס"ז	מספר הזהות	0 5490242 4
זמין	זכר	תאריך הלידה הנרינדיאני	18 ביולי 1957
נולדו	יהודי	חמ"כ מאושי	נשוי
תאריך הפטירה העברי	כ"ז באדר א' ה'תשס"ח	הדת	יהודי
מקום הפטירה	ירושלים	האריך הפטירה הנרינדיאני	3 במרץ 2008
סיבות הפטירה		שם בית החולים	הדסה עין כרם

הנני מאשר כי הפטירה נרשמה במנקס הפטירות לשנת 2008
 והתעודה ניתנת בהתאם לסעיף 38 לחוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ח - 1965.
 הוצאה בלשכות רשות האוכלוסין וההגירה בבאר שבע
 בתאריך ה' בשבט ה'תשפ"א 18 בינואר 2021

תעודה זו הונפקה מהמערכת הממוחשבת של מרשם האוכלוסין

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: יובל אלבשן / תאריך: 27/07/2023 13:02 / מספר בקשה: 2061128

סטטוס: ממתין לבדיקת האגף

פרטי הבקשה	
פרטי מגיש:	
סוג פניה:	בקשה חדשה
עיר:	ירושלים
רחוב:	בורלא יהודה
מספר בית:	20
כניסה:	
מיקוד:	
קיימת קרבה למונצח/ת:	2
שם פרטי:	יובל
שם משפחה:	אלבשן
סוג זיהוי:	ת.ז.
מס' זיהוי:	
טלפון נייד:	
קידומת טלפון נייד:	054
טלפון קווי:	
קידומת טלפון:	02
דוא"ל:	yuval.elbashan@gmail.com
פרטי הבקשה:	
סוג הבקשה:	קריאת שם רחוב/דרך/כיכר
שם רחוב מוצע:	הנס ליטן
שם הרחוב המוצע באנגלית:	Hans Litten
שם הרחוב המוצע בערבית:	هانز ليتن
תיאור השם המוצע:	
תאריך לידה לועזי של המונצח/ת:	18/03/1933
תאריך לידה עברי של המונצח/ת:	כ"א אדר תרצ"ג
תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת:	04/02/1938
תאריך פטירה עברי של המונצח/ת:	ד' אדר תרצ"ח
איתור מוצע:	אזור בית המשפט העליון, משרד המשפטים, בתי משפט המחוזי או השלום
הערות:	פליקס זל לויג נוסד עם חאגית כהן לזכר אביו הנס ליטן. פליקס זל לויג נפטר בגיל 90. הנס ליטן נפטר בגיל 94. פליקס זל לויג נפטר בגיל 94.

חלקו של ליטן גומד עם השנים בשל היותו יהודי שחשף כי הגמנים ידעו את מזימות הנאצים עוד לפני 1933. לירושלים כעיר צדק של העם היהודי יש חובה להנציחו. ראו מאמרי בגלובס תחת הכותרת "התקווה שהעניק הנס ליטן, המשפטן היהודי האמיץ שחקר את היטלר" (27.04.2022)

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

ע"ד יהודי שתבע את אדולף היטלר ב 1931

הסבר על שם הרחוב המוצע:

הנס ליטן, ע"ד גרמני-יהודי צעיר, היחיד שחקר חקירה נגדית בינואר 1931 את הצורר הנאצי אדולף היטלר, חשף את תוכניותיו ושקריו. לאחר תפיסת השלטון ע"י היטלר, נשלח לחמש שנות עינויים במחנה ריכוז עד שהתאבד ב 1938. בזכותו איש לא יכול היה לומר: לא ידענו.

הנס ליטן, עו"ד גרמני-יהודי צעיר בן 27, הצליח לעשות את הבלתי יאומן כמעט, כשקרא לדוכן העדים בינואר 1931 את הצורך הנאצי אדולף היטלר.

היטלר זומן על ידי ליטן להעיד בעקבות ההתנפלות הרצחנית של קבוצת הסער 33 של האס-אה, שחודשיים קודם לכן, ב- 22 לנובמבר 1930, פרצה למועדון של המפלגה הקומוניסטית הגרמנית וטבחה ביושבי המועדון ללא רחם. כל זאת קרה, יש לזכור, כשלוש שנים טרם נתמנה היטלר לקנצלר, בעקבות הזינוק במספר המושבים ברייכסטאג להם זכה הצורך מ-12 ל-107 מתוך 608 מושבים סך הכל, בבחירות שנערכו בספטמבר 1930. ליטן, עורך הדין המזהיר, הבין כי בכדי לחסל את הנחש יש לקטום את ראשו, וזה יוכל להתרחש רק אם יחשוף את פניו ומזימותיו בפני עם ועולם. וכך בחקירה מונומנטאלית שהתקיימה בבית המשפט הברלינאי, עקב בצד אגודל חשף ליטן את פניו של היטלר. הוא הצליח להוכיח כי פלוגות הרצח של האס-אה לא פעלו בחלל ריק, אלא הן טבחו ביושבי המועדון החפים מכל פשע, בשל ההסתה השיטתית והמתמשכת של היטלר וחבר פושעיו, ובראשם יוזף גבלס. עוד הוכיח בחקירה זו כי היטלר מתכוון בסופו של יום לחסל את הדמוקרטיה הווימארית ולהמליך תחתיה את שלטון האימים הטוטליטרי נאצי. אמצעי התקשורת הגרמניים סיקרו בהרחבה את המשפט, ובעיקר את חקירתו ועדותו של היטלר.

לאחר משפט זה לא יכול היה שום גרמני לומר לא ידעתי, לא שמעתי, לא הבנתי, לא תיארתי לעצמי שזה מה שיהיה. ליטן עצמו נעצר מיד לאחר עלייתו של הצורך לשלטון בינואר 1933. ליטן בחר להישאר בגרמניה למרות הסכנה הברורה שעלתה מפרסומי הנאצים נגדו, הוא פשוט הסכים לא למלט עצמו "בזמן שמיליוני פועלים לא יכולים לברוח", בסופו של דבר ולאחר שעונה במשך חמש שנים, בעינויים הנוראים ביותר שיכלה להעלות על דעתה המפלצת

הנאצית, התאבד בפברואר 1938. לא לפני שבחגיגות יום הולדתו של היטלר בו נדרשו אסירי מחנה הריכוז לתת מתנה ל"פירר" בחר הוא למרוד למרות עינויו הנוראיים ובראש מורם כשזהו אקורד המרד האחרון שלו לפני התאבדות, הקריא הוא את השיר בשם "המחשבות הן חופשיות" של אוגוסט הינריך הופמן. שיר שעיקרו חופש התודעה וזכותו של כל אדם להרהר ולדמיון על תיקון העולם ככל אשר תאבה נפשו.

"המחשבות חפשיית ומי יגלנה,
חולפת כצל בלילות ואיננה.
אין איש ידענה, ציד יצודנה,
על פן נחליט: המחשבות חפשיית!
אחשב כרצוני על גיל ועל אשר,
בסתר ובדמי ובכל שעת פשר.
אין יד שכוללת חזון ותחלת,
אחת ולתמיד: המחשבות חפשיית!
ואם אאסר באפל הכלא
לשוא, אך לשוא מעשים שפאלה.
מחשבות שוברת כל סג ומסגרת,
חומות היא תמיט המחשבות חפשיית!"

כשאנחנו מתבוננים על הלקחים שחובה על כל דמוקרטיה ללמוד מגורלו של ליטון, עלינו לשאול את עצמנו ראש לכל מה היא התשתית הרוחנית ההכרחית לעצם קיומה של דמוקרטיה, תשתית זו לטעמי עוגנת על ערך יסודי שכל המתנכל לו ו/או המנסה לנפצו, פועל הלכה ולמעשה למיגורה של הדמוקרטיה. ערך זה הוא שוויון ערכו של כל אדם שנברא בצלם. ערך זה בא לידי ביטוי בזכות ההצבעה המוקנית ללא הבדל דת גזע ומין, לכל אזרח ואזרחית – קול אחד. קבלת ההיגיון כי לקבוצה זו או אחרת ויהיה צבעה מה שיהיה; דתה מה שתהיה; מוצאה; מעמדה הכלכלי ועוד יש זכויות יתר, קבלת הגיון זה – היא תחילת סופה של הדמוקרטיה. בנושא זה אין לטעות ואין לוותר, כאן יש מלחמה ואך ורק מלחמה. מי שמוכן, כמו שהגרמנים היו מוכנים, לוותר על ערך זה בכדי לנרמל את היטלר, כלומר להפוך אותו לחלק מהמערכת בכדי שיירגע, כל מי שאינו מבין שאידיאולוגיה כזו אין לנרמל ואי אפשר לנרמל, משתף פעולה עם מפלצת שסופה אושוויץ. לא זו אף זו, אזרחי גרמניה שנחשפו לעדותו של היטלר, הבינו היטב את מטרותיו הסופיות, ליטון עורך הדין המחונן, הצליח, כאמור, להוציא מהיטלר בחכמה את כל תכניותיו בעומדו על דוכן העדות, ואף הצליח להוכיח כי ההסתה הפרועה של גבלס, בפירסומים השונים, הם הם שדחפו את בני הבליעל של האס-אה בראשו של רוהם (אותו כידוע חיסל היטלר משום שחשש מכוחו המתעצם) לטבוח בחפי הפשע במועדון הברלינאי. אך לאזרחי גרמניה זה לא אמר דבר, הם חשבו שזה עוד מאותו הדבר, מישהו

שעושה פרובוקציה בכדי לעלות על הגלגל הפוליטי מפלגתי וברגע שהוא יגיע הוא יירגע, ייכנס לתלם ויתחיל להנות ממנעמי השלטון שבתורם ירככו אותו ואת השקפתו.

נכון יש רבים כאלה, שכל מטרתם היא להגיע לשם מסיבות שונות, אך ביניהם יש גם כאלה שממש מאמינים במה שהם אומרים וכותבים. איך נבדיל ביניהם? מיעוט מבין הפוליטיקאים הם אמיתיים. שלא כרוב הפוליטיקאים, הם אנשים המאמינים בדברים שהם אומרים ופועלים הלכה ולמעשה להגשימם. כשאדם כמו הצורר הנאצי רואה את האידיאל שלו בהשמדת העם היהודי והוא כותב שאת זה הוא מתכוון לבצע, יש להאמין לו! אנשים כדוגמתו של המנוול הזה נשענים בדרך בכלל על אנשי רוח ו/או דת האוחזים במה שהם קוראים, האידיאולוגיה הטהורה או האמת השמימית המוחלטת. הם לעולם לא יעשו דבר מבלי לקבל את אישורם של אלה האחרונים. היטלר עצמו ראה באלפרד רוזנברג את האידיאולוג המרכזי של השקפת עולמו, אך הסתמך גם על כתביהם של ארווין באור, יוג'ן פישר ופריש לנץ, מדיסון גרנט, קארל האוסהופר, מהנס גונתר ועל בני בלייזל נוספים תומכי תורת הגזע, אלא שבמקרה שלו, היוצא דופן במידת מה, הוא סר למרותו המוחלטת של עצמו, והוא היה גם האידיאולוג וגם המוציא לפועל.

אך יותר מכל הנאמר עד כה, עולה השאלה כיצד יכולה דמוקרטיה להתגונן כאשר הרוב המכריע של הציבור מתייחס לסכנות הברורות כל כך כאל משובה פוליטית זמנית או במקרה הגרוע עוד יותר באדישות ממארת? לכך אין כל פיתרון קסם, אלא רק מעשים אמיצים ויוצאי דופן כמו מעשהו של ליטן, אשר שם את נפשו בכפו והיה מוכן לעשות את אשר האחרים לא העלו על דעתם לעשות. ככל שיהיו יותר אנשים שיאמינו שאלה המבקשים לחסל את האחרים רק משום שהם אחרים, ככל שיהיו יותר אנשים שיבינו כי המשטר הדמוקרטי זקוק להגנה, והוא עומד בפני סכנות מבית, לא פחות מאשר מן החוץ, ככל שיהיו יותר אנשים שיהיו מוכנים ללא מורא ופחד להתמודד תוך תשלום מחירים כבדים עם המבקשים לחסל את הדמוקרטיה, כך יהפכו מעשיו ההירואיים של עורך הדין היהודי גרמני הנס ליטן לדוגמא לחיקוי ולחומת מגן ממשית על הדמוקרטיה.

נסמך זאץ פ' ה' 1

טופס בקשה לקריאת שם רחוב בירושלים

פרטי המבקש:

שם פרטי ואם משפחה המבוקשת
דוד וייטמן	מס' זהות המבקשת
566154071	טלפון
0587120120	הרבה למנוחת
(וכן לא)
אם כן, מה?
התקן קהילה ברחוב
ברחוב עלו הצדיק שרוב
החשבים מרושמים
משפחה ב"ר
נייד
052-7126480	כתובת למכתבים
רפאל ברוך טולידם 18/1	כתובת דואר אלקטרוני
d.w.05271@gmail.co	

פרטי הבקשה:

שם הרחוב המוצע בירידה
קרעסטיר
שם הרחוב המוצע באנגלית (לא חובה)
שם הרחוב המוצע ברחוב בית (לא חובה)

שדות חובה בהנצחת אישיות

תאריך לידה עברי
תרי"ב	תאריך פטירה עברי
ג' אייר תרפ"ה
תאריך לידה לועזי
1852	תאריך פטירה לועזי
1925

סוג הבקשה (יש לטקס)

- ☒ קריאת שם רחוב/דרך/כביש
☐ שינוי שם רחוב קיים
☐ שינוי הסבר לשלש
☐ הוצאה בתרומה

תיאור תצד מוצד על שם הרחוב המבוקש (עד 5 מילים - יופיע על שלט הרחוב)

ע"ש הצדיק ר' שיעה בן ר' משה מקרעסטיר

הסבר על שם הרחוב המבוקש (עד 100 מילים - יופיע באתר העירייה), ניתן לצרף בקובץ נפרד

רבי ישעיה שטיינר (מכונה ר' ישעיה'לה מקרעסטיר או ר' שיעה בן ר' משה ה'תר"ב - באייר ג' ה'תרפ"ה (בגיל 73 בערך) שימש כאדמו"ר בעיירה קרסטור בשמה המלא בודרוגקערסטור Bodrogkeresztur שבהונגריה. נודע כמכניס אורחים בסדר גודל מוסדי, פעם אחת התבטא: ישנם צדיקים שעוסקים ב"רצון דרזין" (הכוונה לנסתרות) ואני עוסק ב"לשובע ולא לרצון". בשנים האחרונות התפתחו מפעלי הכנסת אורחים בעיירתו קרעסטיר כמו כן מקובל לערוך סעודות לכבודו כמגולה לישועה.

תאריך: 27/11/2017

שם: ד"ר משה

תאריך: 27/11/2017

תולדות רבי ישעי' לע

הצדיק רבי ישעיה שטיינר נולד בשנת התרי"ב למשפחה פשוטה בעיירה הסמוכה לעיר ררדוב שבסלובקיה. בהיותו בן שלוש התייתם מאביו, ושימו האלמנה הצדקנית שלחה אותו לעיר "ליסקא", אל הרב הקדוש רבי צבי הירש מליסקא מחבר הספה"ק "אך פרי תבואה" ומראשי רתנועה החסידיית בהונגריה.

בכשטוק מופלגת הנהיג רבי ישעיה בביתו "הכנסת אורחים" לכל העוברים באזור, ויהודי הונגריה שנהרו למקום, ידעו שאין הם צריכים לו אג לאוכל ודינה בהגיעם אל הרבי – הירבי מסדר הכול עבורם. רבי ישעיה עצמו, בענותנותו הרבה היה עומד ומגיש את האוכל עבור ההמונים. למרות שאלה הגיעו להיוועץ ולהתברך ממנו.

לא רק ענווה ורסוד אחז בידיו. כי אם סבלנות ללא קץ. לא פעם הגיעו לביתו יהודים קשיי יום, ששמעה של הכנסת אורחים הגיעה לאוזניהם. וגילו התוחלו בביתו לבני בית ממש. חלק מאותם יהודים, היו כאלה שנטרפו עליהם זעזוע ל"ע, ורבי ישעיה התייחס אליהם בחביבותו הרגילה. שמע את צרותיהם וסיפוריהם ללא משוא פנים כלל וכלל.

שלמות בחדר, שלמות בבתינה.

סיפורו ונלמידיו. כאשר הסנדלר הביא לו נעליים חדשות, מפיו שמנעלי של הרבי נקרעו. ראוונו שעה הרחין הרבי שארד מעניים שהתנגרו בביתו ועליו קרועות. והביא את הנעלים ללא אומר ולדברים לאותו עני, כשהוא מזמין מהסנדלר חוג נוסף. וטיפול חזר על עצמו גם בחוג הנעלים הרא. ורבי ישעיה ביקק לשלם לסנדלר מספר רר של פעמים. עד שזכה לחוג נעליים חדש.

החכ"ד של הרבי לא הפסיק לדגוע ורפך לו רך וחיוב מאירה של "חסד לפניך יהלך". גם לפני רתקיעה בראש השנה היה עומד וחיותך עוגת ופורס אותם עבור הציבור כששאלו אותו על כך. השיב "הצדיקים הגדולים עוסקים כעת בכוחות ("רזין דרין") אבל אני יהודי פשוט מתעסק בעניין לשובע ולא לרזון."

כאמור, בגלל ענותנותו הרבה, לא רותיר איזויו ספרים או חידושי תורה, אך שמו התפרסם ביתר שאת בכל תפוצות ישראל גם לאחר פטירתו, רזכות מופת הרצלה ממכת העכברים, כשתמותו תלויר בביתם כמלונת ובמחטנים רבים עד ימינו אנו, כסגולה נגד עכברים. כשמנסים לברר את פשר העניין, זאת המקור לכך, מגלים שני ספורים שונים. שביניהם עובר כמובן חוט מקשר אחד עכברים.

לפי אחת הגרסאות יהודי בעל אסט תבואה גדול, הגיע להרלונן בפניו עד כך שמאות עכברים פשטו על מחסנו וכל מה שעשה לגרשם לא עלה בידו. הרבי קרא לשנים מעכברי העיריר והקים מושב בית זין מיוחד, שח גזר על העכברים שיילכו למקום אחר, וכך היה.

גרסה אחרת מספרת על כך שיוזוי ערק מהצרא ובשל כך נגזר עליו מיתה, משפחתו באה להתחנך לפני הצדיק, והוא הנטיח להם כי יפעל לישועתם. ואכן, כאשר שמש בית המשפט בא לעלות את תיקו של היהודי מוודרו של השופט, הוא גילה להפתעתו כי הדיק נאכל כולו על ידי עכברים.

בשנים האחרונות נאלץ הבית של רבי ישע'לה, על ידי בני משפחתו, ובמקום הזקמה הנכסות
היה'ץ בנוסף הצדיק הפלאי ומחיייה הנפשות בצמוד, נרכש בית מסף, עבור מקום לינה
ליהוים הרבים כשמקוה מהירות היקמה גם היא בטמור.

למרבה הצער, ימים מיהורי ארץ ישראל אינם מודעים לטוחו הגדול של רבי ישע'לה.
ומבחינוח מדיבר ברמות 'הרבי מסגולת העכברים' ותו לא. עם זאת, דווקא ביהו' ארצות
הברית ואירופה, פשט שמו וזו בית מהם נוהרים אל קבוה. הסיבה לכך היא כיון ששמו של רבי
ישע'לה התפרסם בקרב יהודי הונגריה כך שבארצות הברית ובאירופה היו שיש קהילות
מסודרות של הונגרים, כחסידי סאטמר וכדומה, ישועה עדיין ידעה שמו פשט גם בקרב
יהודים בני עדות אחרות. אך בארץ ישראל אין קהילות מנובשות מספיק של הונגרים, כך
ששמע הצדיק הפלאי ופועלו החסוגל לא התפרסם כראוי. עם זאת, בשנים האחרונות ניתן
לו אוח תמעה ערה של יהודים הבאים מישראל לו עתיד ולבקש ביום הארצות ג' אייר
זכותי הכבירה של מלאך האלוקים ועמוד החסד, תעמוד לנו ולכל בית ישראל. אמן

תושבי רמת שלמה החדשה

שלום וברכה

לכבוד: כלל הגורמים הרלוונטיים

שלום רב.

אנו תושבי רחוב הרב טולדנו והרב שך, המתחיל מן הכיכר בכניסה לשכונת רמת שלמה, מבקשים לקרוא את שם הכיכר על שם רבי ישעיה מקרעסטיר, אדמו"ר מפורסם בהונגריה של טרום מלחמת העולם השנייה, שעל שמו נקראים בתי המדרש של תושבי הרחוב החדש.

דמותו של רבי ישעיה מקרעסטיר צוברת תאוצה משנה לשנה ומיום אל יום, ציונו מהווה תל תלפיות להמוני עולים שמתווספים והולכים, ושמו שגור בפי כל.

ניתן לומר כי הוא "הרבי החדש" של כלל ישראל באשר הם, הרבי ר' ישעיה בן רבי משה.

בתי המדרש שנרחבו, הן בנוסח ספרד והן בנוסח אשכנז, נקראים על שמו, קהילות "זכרון ישעיה" על שמו של הרבי מהוות את הפלטפורמה לחיי התושבים מההיבט הרוחני לטביכה כולה. כלל התושבים, חסידים ליטאים וספרדים משתמשים בשירותי הקהילות המאוגדות בנושאות מורינו הרב שליט"א

לכבוד ולזכות לנו - כלל התושבים תהא קריאת הכיכר בכניסה לשכונה על שמו, דבר מתבקש הוא בשל מיקומה של הכיכר צמוד לבתי המדרש, והברכה לכלל תושבי השכונה אחת היא.

בכבוד ובברכה רבה

תושבי הרחוב - קהילות זכרון ישעיה.

ליצירת קשר דוד ווייטמאן - 052-7126480 מייל: d w 05271@gmail.com

ויקיפדיה

האנציקלופדיה החופשית

משה ובר

משה ובר

תמונה זו מוצגת בוויקיפדיה בשימוש הוגן. נשמח להחליפה בתמונה חופשית.

הרב **משה ובר** (ה' בכסלו תרע"ד, 23 בנובמבר 1913 - י"ח באדר א' תש"ס, 24 בפברואר 2000) היה מראשי ישיבות "חת"ם סופר" ו"אוהל משה", מחזיר בתשובה ומשפיע חב"די בישראל.

ביוגרפיה

נולד בירושלים לפנחס לייבוש, תלמיד של רבי חיים מבריסק, ולחווה, בתו של אלימלך פרלמן. בהיותו בן שנתיים התייתם מאביו, שחלה במחלת הטיפוס. למד בישיבת תורת אמת של חסידות חב"ד. בשנת תרפ"ט, 1929, פגש את האדמו"ר רבי יוסף יצחק שניאורסון כשביקר בארץ. מאוחר יותר מינה אותו הרבי ל"משפיע" בישיבה. האדמו"ר הבא, הרב מנחם מענדל שניאורסון מינהו ל"משפיע" ראשי לחסידיו בירושלים[[]^{דרוש מקור]} והיה משפיע בבית הכנסת אהל יצחק. בעת ביקורו הראשון בחצרו, בשנת תשי"ז 1957, שלח הרבי מליובאוויטש את מזכירו בנימין קליין, לקבל את פניו בשדה התעופה.

כאשר חלה הרב ובר בצעירותו בדלקת ריאות קשה, הכריז רבה של העדה החרדית בירושלים, רבי יוסף צבי דושינסקי, על קיום תענית ב"כולל" שבראשותו[[]^{דרוש מקור]} והוסיף לו את השם "חיים". היה מקורב גם לאדמו"ר רבי שלמה מזוויהל, ששלח את נכדיו ללמוד עמו בחברותא ומימן בסתר את הכולל לאברכים שהרב ובר עמד בראשו.

האדמו"ר רבי דוד קאהן מתולדות אהרן נהג ללמוד את כתבי אדמו"רי חב"ד מפי הרב ובר. האדמו"ר רואה ברב ובר את אחד מרבותיו בתורת החסידות[[]^{דרוש מקור]}.

פעילות

הרב ובר עסק רבות במצוות גמילות חסדים. ביתו בן שני החזרים בשכונת בתי אנגרין זכה לכינוי "מלון ובר", לאחר שהתארחו בו חסרי בית ומרי נפש. הוא גייס כסף עבור משפחות נזקקות ועבד עם הרב משה אשכנזי, רב קהילת חב"ד בתל אביב, והרב שלמה אליעזר מרגליות מירושלים בחלוקת צדקה.

בתחילת שנות השישים של המאה העשרים, הקים הרב ובר עם הרב יהודה דייטש, את "המרכז לשיעורי תורה לנוער ולמבוגרים". במסגרת הרשת העבירה קבוצת רבנים בראשותו שיעורי תורה בפני בני נוער ומבוגרים בערי הפריפריה.

באייר תשכ"ז, (1967), לאחר שהכותל המערבי שוחרר במלחמת ששת הימים, הקים הרב ובר, בהוראת הרבי מליובאוויטש, דוכן להנחת תפילין הפועל עד היום ברחבת הכותל המערבי. הוא הציב שלט המזהיר על איסור העלייה להר הבית לדעת פוסקים רבים ואף הציב שומר שיפקק על כך^[1].

כשנותיו האחרונות, הרב ובר הקים ועמד בראש ישיבת "בארה של מרים", על שמה של רעייתו, ללימוד תורת הקבלה.

תלמידיו

תלמידיו הציגו היה הרב עידו ארליך-ובר, שאף שינה את שם משפחתו לארליך ובר. הוא ערך עליו שביעי בשם "שמעו יחזי בפשכם", ומביא בו חיזוקים וסיפורים מרבו.

- הרב שלום ארוש
- הרב תורה אילן - ראש ישיבת "שמן ששון" ומחבר סדרת ספרי הקבלה "עץ התורה"
- הזמר והיוצר דני בן-עמי
- הרב שלמה עופר

חיים אישיים

הרב ובר היה דיוקן ילדים. אחיו היה רבי זלמן, ראש ישיבת פרשבירק. גיסו, בעלה של אחותו, היה צמים בלוי מנהיג נצורי קריית.

נפטר ב"ח באדר א' ה'תש"ס ונטף לצד אמו, בביתו ל"חלקת דרכנים" בדרך המזרחות.

ספריו

- ירים משה** - על תמישה חומשי תורה, פרקי אבות, ומסכתות בש"ס. הספר יצא לאור בהוצאה מחודשת במרץ 2016, לקראת מלאות 16 שנים לפטירתו
- ירים משה** - על פרקי אבות, בהוצאת ישיבת בארה של מרים, תש"ס
- ילקוט אמונה וביטחון** - פרקים ביסודות האמונה היהודית
- שמעו יחזי נפשכם** - לקט הוראות למעשה לפי סדר פרשיות השבוע

ספרים שנכתבו אודותיו

- אריה ארליך: עבדי משה** - ביוגרפיה על הרב ובר
- הרב עידו ארליך-ובר: **והאיש משה** - לקט סיפורים והנהגות מחיי הרב ובר

קישורים חיצוניים

- דף לזכרו של הרב משה ובר (<https://veber.co.il/rabbi-moshe-veber/>)
- משה ובר (1913-2000) (<https://www.nli.org.il/he/a-topic/987007297425305171>), דף שער בספרייה הלאומית

הערות שוליים

- ↑ שמו יחזי נפשכם (<https://veber.co.il/wp-content/alonin/גליון%20כי%20תשא%20טט%20אדר20תשענ.pdf>)

משה ובר

המונח "משה ובר" מופנה לכאן, לערך העוסק במנכ"ל כולל תורה וישראל הרבי באוקראינה, ראו משה ובר (אוקראינה).

הרב משה ובר

הרב משה ובר (ה' כסלו תרע"ד 1913 - י"ח באדר א' תש"ס 2000) היה מראשי ישיבות "חת"ם סופר" ו"אוהל משה", מחזיר בתשובה וזקן משפיע חב"ד בארץ ישראל. נציג לשושלת אדמו"רים ורבנים, בראשם הישגת משה מסאטמר - אבי שושלת חסידות סאטמר, חזורים בתשובה רבים ראו בו את אביהם הרוחני.

תוכן עניינים

תולדות חיים
הערכה

פועלו

מורשתו

ספריו

לקריאה נוספת

קישורים חיצוניים

הערות שוליים

תולדות חיים

עובר לפני הרבי במעמד חלוקת דולרים שהתקיימה לאחר הנחת אבן הפינה להרחבת 770, לצידו נראה תלמידו ר' עידו יצחק ארליך-ובר

הרב משה ובר נולד כה' כסלו תרע"ד בירושלים שבין החומות לאביו רבי מנחם לייבוש, תלמיד של רבי חיים מברסק, ולאמו מרת חוזה. השם "משה" הוענק לו על שם זקנו, בעל ה"ישמח משה" מאוהעל, הונגריה. בהיותו בן שנתיים החייתם מאביו, שחלה במחלת הטיפוס, לאחר שעזר לחולים שלקו במחלה זו ודאג לכל מחסורם במסירות נפש. בגיל צעיר נכנס ללמוד בישיבת תורת אמת בשכונת מאה שערים בירושלים^[1], על פי הוראתו של אדמו"ר הרי"צ, התמנה בעודו צעיר לימים, לחסיד משפיע בישיבת. לפני המינוי, בעת ביקורו בארץ ישראל בשנת תרפ"ט, פגש אדמו"ר הרי"צ ברב ובר, ועמד על טיבו. מאז נקשרה נפשו של ר' משה באדמו"ר הרי"צ, והוא היה כוחב לו מכתבים ומקבל תשובות.

התועדויותיו עם תלמידו הישיבה הפכו עד מהרה לשם דבר ורבים נעצו בו. התייחד במסירת שיעורים בספר התניא. הוא תבע מתלמידיו שלמות ורחיטת, והעמיד אלפי תלמידים בשיטה ייחודית זו. רבים מחסידיו חב"ד ראו בו כפי שמגלם בקומתו הרוחנית את מדרגת הביטוי הנשגב, כפי שהיא מבוארת בספר התניא, ויש הטוענים שהרבי העיד עליו בפירוש שהוא ביטוי.

עם הסתלקותו של האדמו"ר הרי"צ, קיבל עליו רבי משה ובר את נשיאותו של הרבי, שמינה אותו ל"משפיע" לקהל חסידיו חב"ד בירושלים. הרבי הרבה להתבטא בשבחו של הרב ובר, ובעת ביקורו הראשון בתצרו, בשנת תשי"ו, שלח הרבי מליובאוויטש את מזכירו האישי, הרב בנימין קליין, על מנת שיקבל את פניו בשדה התעופה. הפעם הבאה שווה אצל הרבי היה בשנת תשמ"א ואחר כך בשנים תשד"ט, תשמ"ז ותשמ"ט, למרות שלא ביקר הרבה אצל הרבי, הקשר שלו עם הרבי, היה קרוב ואמין.

זכה לקבל באופן תדיר, מענות מרבי, בנושאים פרטיים וכלליים. כשביקר אצל הרבי בשנת תשמ"א, הביא לרבי את ספרו "ידים משה" על התורה. הרבי התעניין בספר ונהנה ממנו מאוד ואף אמר "אין צורך עוד להתווכח עם מתנגדים, רק תראה להם את הספר שלך".

בחיזות של הרב שמעון יעקובוביץ, שהיה ממושמעו הקרובים ושימש כמשגיח לצידו בישיבת תורת אמת בירושלים, התבטא הרב כלפי ר' משה כי "אפילו הגבורה שכגבורה שלו, היא חסד שבחסד".

מסופר שהרבי אמר ליהודי בחיזותו, שאם יש לו חסיד אחד בירושלים הרי הוא הרב ובר.

הערכה

הרב ובר, לימינו תלמידו ר' שלמה ויסברג, לשמאלו תלמידו עידו יצחק ארליך-ובר

נוסף על גדולתו התורנית, היה הרב ובר מקורב לגאון ואדמו"ר ירושלים בזוהר, שגילו כלפיו הערכה עמוקה. כאשר חלה בצעירותו בדלקת ריאות קשה, הכריז רבה של העדה החרדית בירושלים, רבי יוסף צבי דושינסקי, על קיום תענית ב"כולל" שבראשותו והוסיף לו את השם "חיים". חיבה מיוחדת חש כלפיו האדמו"ר רבי שלמה מזווהיל, שאף שלח את נכדו ללמוד עמו בחברותא. במשך שנים לא ידע איש, שה"כולל" לאבירים שניהל רבי משה ובר, מתקצב ישירות ידי הרבי מזווהיל.

הרב ובר שמר על קשר אישי קרוב עם מנהיגי היהדות החרדית מכל הזמנים, בהם האדמו"ר רבי יואל מסאטמר, שוסק ההלכה הליטאי הרב שלמה זלמן אוירבך, מנהיג העדה החרדית הרב יצחק יעקב וייס, הדיין הרב משה הלברשטאם. האדמו"ר מטעלות אהרן, הרב דוד קאהן, היה חלמידו בלימודי תורת התמידות.

פועלו

הרב ובר התייחד והתפרסם בזכות מידת החסד שאפיינה אותו. את כל כולו נתן עבור הזולת. ביתו בן שני החזירים בשכונת בתי אונגריין בירושלים, שזכה לכינוי "מלון ובר", נודע כמקום לרווחה לחסרי בית ומרי נפש. אף רעייתו, הרבנית מרים, עמדה לימינו והכינה אוכל עבור האורחים הרבים. רבי משה ובר היה מנחת רגליו למרחקים על מנת לסייע לאנשים במצוקה.

בתחילת שנות ה-70, הקים הרב ובר, יחד עם הרב יהודה דייטש מירושלים, את "המרכז לשיעורי תורה לנוער ולמבוגרים". כמסגרת הרישה, שהייתה מחלוצות עולם התשובה בישראל, העבירה קבוצת רבנים מכל רחבי הארץ, שיעורים בפני בני נוער ומבוגרים בערי הפריפריה, במעבדות ובמשכנות. הרב ובר עצמו נהג לנודד מדי יום לערי השדה, על מנת להעביר חלק מהשיעורים^[2].

לאחר מלחמת ששת הימים, כאשר הכותל המערבי הוחזר לידיים יהודיות, הקים הרב ובר, בהוראת הרבי, את הדוכן להנחת תפילין הפועל מאז ועד היום ברחבת הכותל המערבי, שמאות יהודים מניחים בו תפילין מדי יום. הרב ובר עצמו היה נוהג להקדיש שעות רבות במשך היום, על מנת להניח תפילין עם באי הכותל, ואף לשמור עימם על קשר. רבים מאלו פנו אליו כדי לקבל ממנו הוראה צמודה בענייניהם האישיים.

כאשר החלו גורמים שונים לעודד את העלייה להר הבית, עמד הרב ובר על המשמר, במטרה לבלום את התופעה, שבה ראה חילול הקודש. הוא התבסס על פסקי הלכה הוראים בעלייה להר הבית בטען הזה איסור כרת. הוא הציב שלט המזהיר על איסור העלייה להר, ואף הציב שומרים שיפקדו על כך, אותם מימן גם הרב שלמה זלמן אוירבך^[3].

במשך מספר שנים החל מתג הפסח תשכ"ט יצא הרב ובר ועימו קבוצה מחסידי חב"ד מירושלים למרחק רב מהעיר, הם חזרו כרגל רק לאחר כניסת החג, וזאת לפי הוראה שהגישה מהרבי שהיה ויש אפשרות להקריב קרבן פסח, יש חשש כרת להיות בירושלים בערב פסח^[4].

מורשתו

הרב ובר היה חשוף ילדים. עם זאת, רבים מתלמידיו רואים בו מעין אב רוחני.

בין התלמידים שהוחרזו על ידו בתשובה, נמנים דמויות מוכרות בציבור החרדי והישראלי.

אחיו הגדול היה הרב אלימלך ובר מפיסודי פאגז, אחייט הוא הרב ישעיהו ובר. את נוסף היה הרב זלמן ובר ראש ישיבת פרישבורג. ניסו היה הרב עמרם בלוי מנהיג נעורי קריתא, שהיה נשוי עם אחותו של הרב ובר.

בחורף תש"ס חלה הרב משה ובר. למרות זאת, התאמץ להתמיד בסדר יומי, שכלל קבלת קהל עמוסה, הנחת תפילין עם מקורבים ברחבת הכותל המערבי ומסירת שיעורים בישיבות שכראשן עמד. השתדל בכל מאודו להסתיר את סבלו מעיניהם של הפוקדים את מעונו, אף אם הרבר עלה לו במאמץ רב.

ביום ח' באדר ה'תש"ס השיב את נשמתו, לקול בכיותיהם של המוני תלמידיו. הוא נטמן לצד אמו, כסמוך ל"חלקת הרבנים" בהר המנוחות שבירושלים.

ספריו

- "ירים משה" - על חמישה חומשי תורה ומסכתות הש"ס.
- "ילקוט אמונה ובטחון" - פרקים ביסודות האמונה היהודית.
- "שמעו ותחי נפשכם" - לקט הוראות למעשה לפי סדר פרשיות השבוע.

לקריאה נוספת

- המשפיע של ירושלים, שבועון כפר חב"ד גליון 1849 עמוד 58 • המשפיע הירושלמי, גליון 1899 עמוד 59

קישורים חיצוניים

- ילדות בעל גדלות • אריה ארליך-ובר על האיש שליזה את ילדותו (<http://col.org.il/news/95389>) - באתר ס"ז אדר תשע"ז

הערות שוליים

1. זאת בעוד ששאר אחיו התחנכו בישיבת עץ חיים בשכונת מחנה יהודה.
2. אחד הרבנים שצורפו על ידו למסירת השיעורים, הוא הרב ראובן אלבז שלימים הקים את ישיבת "אור החיים", המיועדת לחוזרים בתשובה.
3. לפי עדות חתנו, הרב זלמן נחמיה גולדברג, ברעיון לאריה ארליך, עיתון משפחה, י"ח מנחם אב תשע"ז.
4. בשנת תשל"ה אמר הרבי שאין צורך לעשות כך, ואכן בשנים הבאות זה לא נעשה. ראה בערך קרבן פסח בהרחבה

אוחזר מתוך "570847&oldid=משה_ובר" https://chabadpedia.co.il/index.php?title=משה_ובר

משוב על הערך

משובים קודמים

כאן ניתן לכתוב משוב על הערך...

דף זה נערך לאחרונה ב־10:16, 28 באוקטובר 2022.

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון [GNU Free Documentation License 1.2](#), יוצרי הערך מפורטים בדף "גרסאות קודמות".

|| שמעו ותחי נפשכם ||

הרב משה ובר

הרב ז"ל בצעירות

הגה"צ רבי משה ובר זצ"ל

דקן המשפיעים ובעל ספר "ירים משה"

נסתלק ביום ח' אדר א' ה'תש"ס
נטמן ב'חלקת הרבנים' שבמעלה 'הר המנוחות'

זצ"ל. השם "משה" הוענק לרבינו על שם זקנו הקדוש בעל ה"ישמח משה" זצ"ל. בהיותו בן שנתיים ימים, נתייתם מאביו, ואימו הצדקנית מרת חווה, התמסרה לחינוכו והשרישה בו אהבת תורה וחסד. בגיל צעיר נכנס ללמוד בישיבת תורת אמת, ובה מילא כריסו בש"ס ובפוסקים ביגיעה עצומה ועמל מלוא כוחו בספרי חסידות, כאשר לימודו מביאו לידי מעשה, עבודת ה' בקדושה ובטהרה.

היה מקושר מאוד לכ"ק האדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש זצ"ל, וע"פ הוראתו נתמנה בעודו צעיר לימים כמשפיע בישיבה הגדולה "תורת אמת". התוועדויותיו היו לשם דבר ומאות אברכים מכל החוגים דבקו בו ונהנו ממנו עצה ותושייה. עם הסתלקותו של האדמו"ר הרי"צ, נתקשר לחתנו וממשיך דרכו, כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, שמינהו למשפיע ראשי לקהל חסידי חב"ד בירושלים.

היה מקורב ביותר לצדיקי ירושלים בדורו, שלא זזו מלחבבו. כשחלה בדלקת ריאות קשה בעודו אברך עול ימים, הכריז מוהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל, מרא דארעא דישראל, על תענית חצי יום בכולל שבראשותו והוסיף לו את השם "חיים". חיבה יתירה נודעה לו מהרה"ק רבי שלמה מזויעה זצ"ל ששלח את נכדיו ללמוד עמיו בחברותא. במשך שנים לא ידע איש, שהכולל לאברכים שהחזיק רבינו, מתקצב ישירות ע"י רבי שלומק'ה זיע"א.

יחיד ומיוחד היה במידת החסד ואת כל כולו נתן עבור הזולת. ביתו הדל בשכונת בתי אונגרין, שזכה לכינוי "מלון ובר", פתוח היה לרווחה לכל נאנק ונדכה ביום ובלילה, כשזוגתו הרבנית מרים ע"ה עומדת לימינו ומכינה מטעמים עבור האורחים הרבים. היה מכתת רגליו למרחקים לעזור לזולתו והיה מקרב כל אדם בסבר פנים מאירות. בדוכן התפילין ליד שריד בית מקדשנו ובמקומות נוספים, השיב רבים מעוון בחביבותו הייחודית ואהבת ישראל חסרת הגבולות שהייתה טבועה בנפשו, והמוני יהודים קיבלו ממנו הדרכה צמודה בתורה ועבודת ה', ולהבדיל – אף במילי דעלמא.

נולד בירושלים לפנחס לייבוש, תלמיד של רבי חיים מבריסק, ולמרת חווה, בתו של אלימלך פרלמן. בהיותו בן שנתיים התייתם מאביו, שחלה במחלת הטיפוס. למד בישיבת תורת אמת של חסידות חב"ד. בשנת תרפ"ט, 1929, פגש את האדמו"ר רבי יוסף יצחק שניאורסון כשביקר בארץ. מאוחר יותר מינה אותו הרבי ל"משפיע" בישיבה. האדמו"ר הבא, הרב מנחם מנדל שניאורסון מינהו ל"משפיע" ראשי לחסידיו בירושלים. בעת ביקורו הראשון בחצרו, בשנת תשי"ז 1957, שלח הרבי מליובאוויטש את מזכירו, הרב בנימין קליין, לקבל את פניו בשדה התעופה.

כאשר חלה הרב ובר בצעירותו בדלקת ריאות קשה, הכריז רבה של העדה החרדית בירושלים, רבי יוסף צבי דושינסקי, על קיום תענית ב"כולל" שבראשותו והוסיף לו את השם "חיים". היה מקורב גם לאדמו"ר רבי שלמה מזויעה, ששלח את נכדיו ללמוד עמו בחברותא ומימן בסתר את הכולל לאברכים שהרב ובר עמד בראשו.

האדמו"ר רבי דוד קאהן מתולדות אהרן נהג ללמוד את כתבי אדמו"רי חב"ד מפי הרב ובר.

האדמו"ר רואה ברב ובר את אחד מרבותיו בתורת החסידות.

... ..

הרב ובר עסק רבות במצוות גמילות חסדים ביתו בן שני החדרים בשכונת בתי אונגרין זכה לכינוי "מלון ובר", לאחר שהתארחו בו חסרי בית ומרי נפש. הוא גייס כסף עבור משפחות נזקקות ועבד עם הרב משה אשכנזי, רב קהילת חב"ד בתל אביב, וכן עם הרב שלמה אליעזר מרגליות מירושלים בחלוקת צדקה.

בתחילת שנות השישים של המאה העשרים, הקים הרב ובר, יחד עם הרב יהודה דייטש, את "המרכז לשיעורי תורה לנוער ולמבוגרים". במסגרת הרשת העבירה קבוצת רבנים בראשותו שיעורי תורה בפני בני נוער ומבוגרים בערי הפריפריה.

בשנת 1967, לאחר שהכותל המערבי הוחזר לידיים יהודיות, הקים הרב ובר, בהוראת הרבי מליובאוויטש, דוכן להנחת תפילין הפועל עד היום ברחבת הכותל המערבי. הוא הציב שלט המזהיר על איסור העלייה להר הבית לדעת פוסקים רבים ואף הציב שומרים שיפקחו על כך.

בשנותיו האחרונות, הרב ובר הקים ועמד בראש ישיבת "בארה של מרים", על שמה של רעייתו, ללימוד תורת הקבלה.

מורשתו

בין התלמידים שהוחזרו על ידו בתשובה ניתן למנות את: הרב **שלום ארוש**, הרב **תדהר אילון**, ראש ישיבת "שמן ששון" ומחבר הספרים "עץ התדהר", הזמר והיוצר **דדי בן-עמי**, הרב **שלמה עופר**, וכן הרב **עידו יצחק ארליך-ובר**, עורך העלון השבועי "שמעו ותחי נפשכם", שבו תורת רבי משה ובר, וממשיך הדרך של רבו בתחום ההחזרה בתשובה. הרב עידו ארליך-ובר הוסיף לעצמו את שם משפחתו של הרב ובר.

הרב ובר היה חשוך ילדים. אחיו היה רבי זלמן, ובר ראש ישיבת פרשבורג. גיסו, בעלה של אחותו, היה הרב עמרם בלוי מנהיג נטורי קרתא.

בחי' באדר ה'תש"ס נפטר ונטמן לצד אמו, בסמוך ל"חלקת הרבנים" בהר המנוחות

ספריו

- **"ירים משה"** – על חמישה חומשי תורה, פרקי אבות, ומסכתות בש"ס. הספר יצא לאור בהוצאה מחודשת במרץ 2016, לקראת מלאות 16 שנים לפטירתו
- **"ילקוט אמונה וביטחון"** – פרקים ביסודות האמונה היהודית
- **"שמעו ותחי נפשכם"** – לקט הוראות למעשה לפי סדר פרשיות השבוע

קריאת שם רחוב בירושלים

מגיש הבקשה: שלמה בלומינג / תאריך: 19/07/2023 11:18 / מספר בקשה: 1954994

פרטי הבקשה

פרטי מגיש:

סוג פניה:

בקשה חדשה

עיר:

ירושלים

רחוב:

תחכמוני

מספר בית:

23

כניסה:

מיקוד:

קיימת קרבה למונצח/ת:

2

שם פרטי:

שלמה

שם משפחה:

בלומינג

סוג זיהוי:

ת.ז.

מס' זיהוי:

208922203

טלפון נייד:

3217899

קידומת טלפון נייד:

058

טלפון קווי:

קידומת טלפון:

02

דוא"ל:

bb3217899@gmail.com

פרטי הבקשה:

סוג הבקשה:

קריאת שם רחוב/דרך/כיכר

שם רחוב מוצע:

האדמו"ר מסקווירא

שם הרחוב המוצע באנגלית:

שם הרחוב המוצע בערבית:

תאריך לידה לועזי של המונצח/ת: 31/12/1899

תאריך לידה עברי של המונצח/ת: א' שבט תר"ס

תאריך פטירה לועזי של המונצח/ת: 30/03/1968

תאריך פטירה עברי של המונצח/ת: ב' ניסן תשכ"ח

איתור מוצע:

בשכונה החדשה רמת שלמה הרב ש"ך מהכיכר המפצל ואילך
הרב ש"ך כפי שאושרה :

מתפרשת על שני רחובות ישרים וארוכים , ויתחברו בסוף דרך רחוב קטן
שמעגלי תנועה יהיו בצידיהם ומשם כביש מעבר בין רחוב תחתון ועליון,
אושר לפני כשנה שם רחוב אחד ארוך - כך שיצא ששם הרחוב מחבר את 3
הרחובות מתוך כוונה שיהיה רחוב מעגלי
ולפי המתוכנן בפרוייקט בהמשך במעלה ההר לאחר הרחוב המעגלי יהיה
עוד רחוב מעגלי ..שבו יבנה עוד כמה מאוד דירות בסוף הרחוב, כך שכיום
יוצא- רחוב מעגלי בתוך רחוב מעגלי כפול

בקשה הדחופה לתיקון :

אנו תושבי האזור הפועלים בשכונה מטעם "איגוד המשתכנים הרב ש"ך"
ומתמסרים לטובת הצלחת השכונה מזה כמעט שנתיים
התבקשנו משכנינו התושבים ומבעלי הדירות שזיהו מכשול זה להתריע
בנושא - ולבקש להחליף ולתקן
בשינוי תכנון שם הרחובות כדי למנוע קושי שילווה אותנו כל השנים ביצירת
רחוב מעגלי (ובתוכו עוד מעגל בהמשך ...)! כמסומן בחסריט המצו'
נרחיב : כפי שמובן מאיליו רחוב שבנוי בצורה זו היא תכנון לקוי ומסרבלת
בהחלט, לא בטיחותי לרכבי חירום שלא מצליחים בקל להגיע אל ייעדם
וכבר גרם לאסונות ר"ל
כפי שנאמר לנו ממנהל פרוייקט ברחוב שכך היה בקריאת חירום לפני
כחודש .., ואף אנו כל פעם שמזמינים מונית הנהג מגיע כועס כולו כי הוא
פשוט לא מבין לאן אמור להגיע וכן לא נוח ויעיל ויהווה קושי מיוחד לזהות
כתובות ומספרי בית להולכי רגל,
וגם לרכבים במיוחד לציבור שלנו שפחות משתמש עם וויז ברמה היום יומית

...

וכפי שהוכח ברחוב קהילות יעקב וגולדקנופף וכן בשכונות אחרות כמו
סנהדרי'ה מורחבת ועוד שתוכננו בעבר ועד היום סובלים התושבים , וזה אף
גרוע מהם כי הרחובות בפועל ארוכים ונפרדים בנראות ובהרגשה

ולכן בקשתנו בפנייה דחופה לתיקון העניין כדי שלא נהיה צועקים על שעבר
נא התחשבו בסבל שיווצר לנו ופתחו הנושא לבדיקה יסודית מחדש ,
ומבעוד מועד בטרם אכלוס הנוסף כפי שנסביר !
המאוכלס כבר : מכיון שברחוב העליון כבר אוכלסו הבנינים (30-32) ישאר
שם רחוב העליון הרב ש"ך עד סופו,

המוצע : והרחוב התחתון שתוך חודשים ספורים מתאכלסת יקבע שם חדש
לכל אורכו מבעוד מועד -טרם אכלוסו בונים שם כעת מספר פרוייקטים, אפי
קפיטל - רייסדור, וניתן לתקן ללא טירחה יתירה יחסית
הבהרה : למען הסר ספק וכדי שלא יראה ח"ו כמגרע בהנצחת שמו של
הגאון הרב ש"ך מוצע להאריך את רחוב הרב ש"ך בשמו עד סופו בקו ישר
גם בקבוצת הרכישה במעלה ההר שיבנה בהמשך ואף נציע בזה ראיון
לקביעת שם הכיכר ע"ש הרב ש"ך ,

ובכך נביא לתושבים רווחה: כך שזה יפריד את שני הרחובות המקבילים
ויביא נוחות וסדר לרווחת התושבים
ישר כוח על הנכונות לעזור
ותבורכו מן השמיים

הערות:

הערות:

אגב - עשרות מבני הקהילה קנו שם דירות בשוק החופשי ומתרחבים לשם
ויבססו את האזור החדש. וכן מתכוונים לבנות מרכז ענק לתורה ותפילה על
שמו, ולקיים בזה את מורשתו
כפי שצוין הקהילה אותו ייסד האדמו"ר הוכיחה מכבר נאמנותה לרצונו של
האדמו"ר בצוואתו ובנתה לטובת הכלל מרכזי ענק לתורה ותפילה במקור
ברוך ועוד הרבה מוסדות
ומתכוונים בהמשך גם לבנות מרכז ענק לתורה ולתפילה שישרת את האזור
החדש ויקדם את צרכי השכונה
נציין כידוע 80% מהדירות ברחוב הם מההגרלות, המשתכן, ובשכונות אלו
תהליך האכלוס אינו מובן מאליו...כידוע בפרט בשכונה מנותקת כעת, וכמי
שהקים "איגוד רוכשים זוכי מחיר למשתכן בדקנו עם מעל 200 משפחות
באופן אישי וגילינו שהם מסופקים עם להשתמש בדירותם למגורים, כך
שעידוד אגירה חיובית לשכונה הוא דבר הנצרך וחיוני להתפתחות השכונה
באופן יעיל ומסודר ואנו סבורים שהשם שהצענו בנוסף לשמות החשובים
שכבר ניתנו בשכונה החדשה (הרב בן טוב / טולידאנו / הרב ש"ך) ייתן זווית
נוספת לתדמית האיכותית על השכונה
דבר שיגרום בהחלט לאגירה חיובית !..

תיאור קצר על שם הרחוב המוצע:

ר' יעקב יוסף בהרה"ק ר' דוד טברסקי מסקווירא

הסבר על שם הרחוב המוצע:

צוואתו ותקוותו בכל חייו להקים בירושלים עיר הקודש נדבך בו יוכלו בני
עליה מארץ ישראל לשכון בפינה היקרה שבו יאיר תמיד אור אהבת ויראת
השם בחיי הקהילה קרא לגדולי מעריציו וגילה להם חיבה ותשוקה מיוחד על
העיר וציוו כי ברצונו להקים נחלה ע"ש אבותיו הקדושים בירושלים עיה"ק
בהם יוכלו יראי השם לחסות, ואף שלח הון רב והפעיל את קהל מעריציו
לתרום בעין יפה כל השנים עבור מוסדותיו בירושלים עד היום הזה בכל שנה
מחדש מפרישים קהל חסידיו סכומים מופלגים לעודד בניית והפרחת
פעילות הקודש שיזם האדמו"ר זצ"ל
בהוראתו נבנו בנייני הענק המתנוססים לתפארת בשכונת מקור ברוך
הכוללים בניין בית הספר, סמינר ת"ת ושיבה קטנה. היכל התורה,
שטיבלאך, מקווה ועוד, המשרתים כל סובביו ללא הבדל מגזר-מכל הלב

אזור אישי - תורמים

זמני תפילות - ארצי

ברור עסקה

חיפוש בית כנסת / ארגון

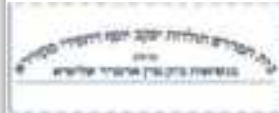
מי אנחנו?

אזור אישי - גבאים

חיפוש

סקווירא

כולל סקווירא בית שמש

תולדות יעקב יוסף
דחסידי סקווירא ביתר
עילית - אח לאח

לשרות לקוחות, תמיכה טכנית ובירור עסקאות: 03-7630543 | a037630543@gmail.com

NedarimPlus is project powered by Matara Production LTD

1. תמונה מהאדמו"ר הקדוש רבי יעקב יוסף זצוק"ל

2. המרכז אותו בנה האדמו"ר לפני השואה באוקריינא

3. האדמו"ר ממשיך דרכו

3

4. שליח האדמו"ר בנו רבי אהרון מנדל בסיור ברחוב המוצע בודק השטח לבניית המרכז שיוקם

5. חלק מקהל חסידי האדמו"ר בארה"ב

בס"ד

פנייה דחופה לחברי הוועדה המסורים לתיקון וסידור שם רחוב
המדובר בשכונה החדשה רמת שלמה הרב ש"ך מהכיכר המפצל ואילך

הרב ש"ך כפי שאושרה :

מתפרשת על שני רחובות ישרים וארוכים , ויתחברו בסוף דרך רחוב קטן שמעגלי תנועה יהיו בצדיהם
ומשם כביש מעבר בין רחוב תחתון ועליון,
אושר לפני כשנה שם רחוב אחד ארוך - כך שיצא ששם הרחוב מחבר את 3 הרחובות מתוך כוונה
שיהיה רחוב מעגלי
ולפי המתוכנן בפרוייקט בהמשך במעלה ההר לאחר הרחוב המעגלי יהיה עוד רחוב מעגלי ..שבו יבנה
עוד כמה מאוד דירות בסוף הרחוב, כך שכיום יוצא- רחוב מעגלי בתוך רחוב מעגלי כפול

בקשה הדחופה לתיקון :

אנו תושבי האזור הפועלים בשכונה מטעם "איגוד המשתכנים הרב ש"ך" ומתמסרים לטובת הצלחת
השכונה מזה כמעט שנתיים

התבקשנו משכנינו התושבים ומבעלי הדירות שזיהו מכשול זה להתריע
בנושא - ולבקש להחליף ולתקן

בשינוי תכנון שם הרחובות כדי למנוע קושי שילווה אותנו כל השנים ביצירת רחוב מעגלי (ובתוכו
עוד מעגל בהמשך !!) כמסומן בתסריט המצו'

נרחיב : כפי שמוכן מאיליו רחוב שבנוי בצורה זו היא תכנון לקוי ומסרבילת בהחלט, לא בטיחותי לרכבי
חירום שלא מצליחים בקל להגיע אל ייעדם וכבר גרם לאסונות ר"ל

וכך גם נאמר לנו ממנהל פרוייקט ברחוב שבקריאת חירום לפני כחודש .., היה אסון עד שהגיעו לשם
רחובי החירום ואף אנו כל פעם שמזמינים מונית הנהג מגיע כועס כולו כי הוא פשוט לא מבין לאן
אמור להגיע וכן לא נות ויעיל ויהווה קושי מיוחד לזהות כתובות ומספרי בית להולכי רגל,
וגם לרכבים במיוחד לציבור שלנו שפחות משתמש עם וויז ברמה היום יומית ...

וכפי שהוכח ברחוב קהילות יעקב וגולדקנופף וכן בשכונות אחרות כמו סנהדרי'ה מורחבת ועוד
שתוכננו בעבר ועד היום סובלים התושבים , וזה אף גרוע מהם כי הרחובות בפועל ארוכים ונפרדים
בנראות ובהרגשה

ולכן בקשתנו בפנייה דחופה לתיקון העניין כדי שלא נהיה צועקים על שעבר

נא התחשבו בסבל שיווצר לנו ופתחו הנושא לבדיקה יסודית מחדש , ומבעוד מועד בטרם אכלוס
הנוסף כפי שנסביר !

המאוכלס כבר : מכיוון שברחוב העליון כבר אוכלסו הבנינים (30-32) ישאר שם רחוב העליון הרב
ש"ך עד סופו,

המוצע : והרחוב התחתון שתוך חודשים ספורים מתאכלסת יקבע שם חדש לכל אורכו מבעוד מועד -
טרם אכלוסו בונים שם כעת מספר פרוייקטים, אפי קפיטל - רייסדור, וניתן לתקן ללא טירחה יתירה
יחסית

הבהרה : למען הסר ספק וכדי שלא יראה ח"ו כמגרע בהנצחת שמו של הגאון הרב ש"ך מוצע להאריך
את רחוב הרב ש"ך בשמו עד סופו בקו ישר גם בקבוצת הרכישה במעלה ההר שיבנה בהמשך ואף נציע
בזה ראיון לקביעת שם הכיכר ע"ש הרב ש"ך ,

ובכך נביא לתושבים רווחה : כך שזה יפריד את שני הרחובות המקבילים ויביא נוחות וסדר לרווחת
התושבים

יישר כוח על הנכונות לעזור בתקווה להבנה

תבורכו מן השמיים

וללא קשר לחיוגית של התיקון

נבקש להציע בזה ראיון לשם מוצלח על החלק הקטן שישונה :

רחוב האדמו"ר מסקווירא

צוואתו ותקוותו בכל חייו להקים בירושלים עיר הקודש נדבך בו יוכלו בני עליה מארץ ישראל לשכון בפניה היקרה שבו יאיר תמיד אור אהבת ויראת השם בחיי הקהילה קרא לגדולי מעריציו וגילה להם חיבה ותשוקה מיוחד על העיר וציוו כי ברצונו להקים נחלה ע"ש אבותיו הקדושים בירושלים עיה"ק בהם יוכלו יראי השם לחסות, ואף שלח הון רב והפעיל את קהל מעריציו לתרום בעין יפה כל השנים עבור מוסדותיו בירושלים עד היום הזה בכל שנה מחדש מפרישים קהל חסידיו סכומים מופלגים לעודד בניית והפרחת פעילות הקודש שיזם האדמו"ר זצ"ל

בהוראתו נבנו בנייני הענק המתנוססים לתפארת בשכונת מקור ברוך הכוללים בניין בית הספר, סמינר ת"ת ושיבה קטנה. היכל התורה, שטיבלאך, מקוה ועוד, המשרתים כל סובביו ללא הבדל מגזר-מכל הלב

נציין כידוע 80% מהדירות ברחוב הם מההגרלות, המשתכן, ובשכונות אלו תהליך האכלוס אינו מובן מאליה... כידוע בפרט בשכונה מנותקת כעת, וכמי שהקים "איגוד רוכשים זוכי מחיר למשתכן" בדקנו עם מעל 200 משפחות באופן אישי וגילינו שהם מסופקים עם להשתמש בדירתם למגורים, כך שעידוד אגירה חיובית לשכונה הוא דבר הנצרך וחיוני להתפתחות השכונה באופן יעיל ומסודר ואנו סבורים שהשם שהצענו

וזאת בנוסף לשמות החשובים שכבר ניתנו בשכונה החדשה (הרב בן טוב / טולידאנו / הרב ש"ך) כך שייתן זוית נוספת לתדמית האיכותית על השכונה דבר שיגרום בהחלט לאגירה חיובית !! ויהווה עזרה גדולה להצלחת השכונה

הערות :

אגב – עשרות מבני הקהילה קנו שם דירות בשוק החופשי ומתרחבים לשם ויבססו את האזור החדש. וכן מתכוונים לבנות מרכז ענק לתורה ותפילה על שמו, ולקיים בזה את מורשתו כפי שצויין הקהילה אותו ייסד האדמו"ר הוכיחה מכבר נאמנותה לרצונו של האדמו"ר בצוואתו ובנתה לטובת הכלל מרכזי ענק לתורה ותפילה במקור ברוך ועוד הרבה מוסדות ומתכוונים בהמשך גם לבנות מרכז ענק לתורה ולתפילה שישרת את האזור החדש ויקדם את צרכי כלל השכונה

רבי יעקב יוסף טברסקי ט"ו בתמוז ה'תרנ"ט - ב' בניסן ה'תשכ"ח היה האדמו"ר מסקווירא .

יסד בשנת תשי"ז את ניו סקוור בארצות הברית.

נולד בשנת ה'תרנ"ט לרבי דוד טברסקי מסקווירא. התחתן עם טראני, בתו של רבי פנחס טברסקי ב'ב' באדר ה'תרפ"ה. לאחר החתונה חי במשך שנתיים באוסטילא אצל חותנו.

בשנת ה'תרפ"ז, לאחר מותו של אביו, מונה לאדמו"ר חסידות סקווירא בעיר קאלארש שברומניה, ובאותם השנים אף נקרא בשם הרבי מקארלאש.

בשנת ה'תרצ"ד עבר לגור בעיר יאשי וניצל עם משפחתו מהפוגרום שנערך ביהודי העיר בשנת ה'תש"א.

לאחר השואה

בשנת תר"פ ברח עם אחיו ואמו לקישינב שם נישא לבתו של רבי פנחס מאוסטילא חתנו של רבי ישכר דב מבעלזא וישב בעיר קאלארש שבבסרביה .

ניצל מהשואה והיגר לארצות הברית והתגורר בויליאמסבורג, נוכח המצב החמור שעבר על יהדות ארה"ב בשנים ההם -והחומרות והדקדנטיות שפגש, לקח לעצמו מטרה לבנות את היהדות המוקרית והאוטנטית בארה"ב כפי שהיה לפני השואה מדור דור, ביקש לבנות למבקשי השם מתחם מגורים כפרי רחוק מהמרכזים העירוניים ולכן ייסד עיירה חסידית (הראשונה בארצות הברית; מעין שטעטל (במחוז רוקלנד שבמדינת ניו יורק וקרא לה ניו סקוור ("סקווירה החדשה").

לאחר פטירתו של רבי יעקב יוסף טוורסקי ירש את מקומו בנו רבי דוד טוורסקי.

כיום מונה חסידות סקווירה קרוב ל-5,000 משפחות, כשלפחות מחציתן מתגוררות בניו סקוור. לחסידות קהילות גם במונסי, בורו פארק, לייקווד, ויליאמסבורג, מונטריאול, אנטוורפן ולונדון

צוואתו הגדולה לשלוחיו עדת מעריציו :

אהבת ארץ ישראל :

לאחר שהאדמו"ר גילה כל השנים דעתו וחביבותו לארץ ישראל ואף עודד על כך לשאר ידידיו האדמו"רים שלא לעזוב את א"י על אף הקשיים

כחלק מאהבתו העמוקה לא"י שלח את קהל חסידיו לפתח קהילות קדושות בישראל ובכוחו בנו החסידים בתי כנסת בירושלים, בני ברק, ביתר עילית ובית שמש

ותשוקתו והשקעת כל כוחו בירושלים עיה"ק :

חיבה ותשוקה נודעת לו במיוחד על העיר ירושלים – כאשר קרא לגדולי חסידיו באסיפות מיוחדת כמה פעמים וציווה להם כי ברצונו להקים נחלה ע"ש אבותיו הקדושים בירושלים עיה"ק בהם יוכלו יראי השם לחסות, ואף שלח הון רב וכן הפעיל את קהל מעריציו לתרום בעין יפה כל השנים עבור מוסדותיו בירושלים עד היום הזה בכל שנה מחדש מפרישים קהל חסידיו סכומים מופלגים לעודד את הבניית והפרכת פעילות הקודש אותו יזם האדמו"ר זצ"ל ע"מ לעודד שייצא מן הכוח אל הפועל

בניי הענק ומפעלי החסד שנבנו בהוראתו לטובת הכלל :

בהוראתו ובזכותו נבנו בנייני הענק המתנוססים לתפארת בשכונת מקור ברוך הכוללים בניין בית הספר, סמינר, תלמוד תורה ' ושיבה קטנה. היכל התורה, שטיבלאך, מקווה ועוד, המשרתים את כל סובביו ללא הבדל חסידות או גזע

עניין מיוחד היה לו בקירוב לבבות ישראל ואף הטמין בקרב חסידיו את מדת החסד, כפי שרואים את אדיבותם של בני קהילתו במיוחד בירושלים אשר משמש כל האכלוסיות בסבר פנים יפות מכל הלב

בנו ממשיך דרכו ממלא מקומו :

הרב דוד טברסקי ממלא מקומו של אביו באדמו"רות וממלא את רצון אביו גם בעניניו כמו הפרחת המוסות לציבור בעיר ירושלים נישא בט"ו באב ה'תשי"ט לחיה חנה בתו של רבי משה יהושע הגר האדמו"ר מוויז'ניץ

פעליו בניו יורק :

הסטוריה שיכון סקוירא

היישוב נוסד בשנת 1954 (תשי"ד) כשהאדמו"ר מסקווירא דאז, רבי יעקב יוסף טברסקי, רכש שטח בגודל 130 דונם בתחומי העיר ראמאפו כדי לאפשר לחצרו, שרוב חסידיה התגוררו באותה העת בויליאמסבורג, להתבודד מהשפעות חיצוניות. הבנייה החלה ב-1956 וארבע המשפחות הראשונות עברו ליישוב החדש בדצמבר 1956. ב-1958 היו ביישוב 68 בתים.

לאחר ההתאגדות, ניו סקוור קבעה חוקי בנייה משלה והכשירה את הבתים הקיימים. נמכרו מגרשים ונבנו בתים חדשים. עסקי המרתף יכלו לסחור בגלוי, והוקמו עסקים חדשים, כולל מפעל להרכבת שעונים ויצרן כובעים. נפתחו שלוש מפעלי סריגה ומגרש מכוניות משומשות, אבל רוב הגברים המשיכו לעבוד בניו יורק. הכולל הראשון נפתח בשנת 1963.

במרץ 1982 קיבלה ניו סקוור את הזכות החוקית לספח 95 דונם (380,000 מ"ר) של קרקע מהעיר ראמאפו.

כיום שיכון ענק מכיל כ-2500 בתים

חסידות סקוירא מקורה :

היא חצר חסידית שמקורה בעיר האוקראינית סקווירה (Сквира) והיא משתייכת לשושלת טשרנוביל העמידה עשרות אדמו"רים. כיום מנהיג החצר המרכזית בחסידות הוא הרב דוד טוורסקי, היושב בניו סקווייר, ניו יורק.

מחסידות סקווירה הסתעפו חסידויות מחנובקא, שפיקוב ופאלטישאן. היא מונה כ-3,300 משפחות

האדמו"ר הראשון של החסידות היה רבי יצחק טברסקי. נולד בשנת ה'תקע"ב לרבי מרדכי טברסקי. בזיווג ראשון היה חתנו של רבי דן יונגרגלייב מראדוויל בנו של רבי יצחק (בנו של רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב) וחתנו של רבי אברהם יהושע השיל מאפטא. לאחר פטירת אשתו נישא לבתו של רבי ישראל מרוז'ין אך זו נפטרה בלא שהיו להם ילדים. לאחר פטירת אשתו השנייה נישא לבתו של רבי נפתלי צבי (בנו של רבי אהרן מטיטוויב נכד הבעל שם טוב) (רבה של העיירה סקוויירא ועבר להתגורר לידו. לאחר פטירת חמיו בשנת תר"ח, מונה לכהן במקומו כרב העיירה ואז החל לשמש באדמו"רות (שלא כשבעת אחיו שהחלו לשמש באדמו"רות אחר פטירת אביהם בשנת תקצ"ז). (בניגוד לאביו, היה רבי יצחק אדם עצור ונמנע ממתן דרשות ציבוריות) וכך נהגו גם ממשיכיו. לעומת זאת, בניגוד לנוהג החסידי, עסק רבי יצחק בלימוד פילוסופיה יהודית לנפטר ב"ז בניסן תרמ"ה

משפחתו

הדור השני

לאחר פטירת רבי יצחק כיהנו כאדמו"רים במקומו שלושה מבניו:

- רבי **אברהם יהושע העשיל** היה חתנו של רבי שמואל אשכנזי ובזיווג שני של רבי יוסף זילברפרב. נפטר כשנה וחצי אחרי פטירת אביו בג' בכסלו תרמ"ז.
 - רבי **ישראל** היה נשוי לצפורה, בת דודן רבי אברהם מטריסק. נפטר בכ"ז באלול תרע"ט.
 - רבי **דוד** (המכונה "ר' דוד"ל") נולד בשנת תר"ח. היה חתנו של רבי שלמה מסאווראן ובזיווג שני של רב אליקים געץ מאוסטרהא. נפטר בתר"פ.
- שלושת האחים הנהיגו במקביל. לאחר פטירת רבי אברהם יהושע העשיל מינו חסידיו את בנו השני רבי משה דן טברסקי למלא את מקומו, ושני אחיו נפרדו מבית מדרשו והקימו חצר משלהם.
- בנו השני של רבי יצחק (מזיווגו הראשון), רבי מנחם נחום טברסקי (שפיקוב), כיהן בחיי אביו כאדמו"ר בשפיקוב וממנו יצאה שושלת שפיקוב.

הדור השלישי

בני רבי אברהם יהושע העשיל

בנו הגדול של רבי אברהם יהושע העשיל, רבי יוסף מאיר כיהן כאדמו"ר במחנובקא. בנו השני היה רבי משה דן שכהן כאדמו"ר בסקווירה על מקום אביו וסבו ולאחר מכן בקייב (לשם ברח עם דודו רבי דוד). היה חתנו של קרוב משפחתו, רבי חיים יהודה מאיר מחודורוב (חתנו של רבי דוד טברסקי מטאלנא. (נפטר בי"ג בשבט תר"פ. בנו השלישי היה רבי יעקב מליניץ, סבל מייסורים כל ימיו ונדד ממקום למקום, היה חתנו של בן דודו של אביו, רבי מרדכי מקוריסטשוב. נפטר בשנת תר"פ. בנו הרביעי (מזיווגו השני) היה רבי דוד יהודה לייב, חתן אחיו רבי יוסף מאיר ממחנובקא. כיהן כאדמו"ר בקנטין. בניגוד לאבותיו היה אומר דברי תורה בשולחנותיו. נורה על ידי בולשביקים ונפטר מפצעיו בי"ב בשבט תר"פ. חתניו של רבי אברהם יהושע העשיל היו אחיינו רבי מרדכי (בן אחיו רבי דוד) מסקווירה ורבי מרדכי יוסף טברסקי מזלטיפולי. מזיווג שני היה חתנו רבי דוד טברסקי (הראשון) מרחמסטריווקא.

בניו של רבי משה דן מסקווירה היו:

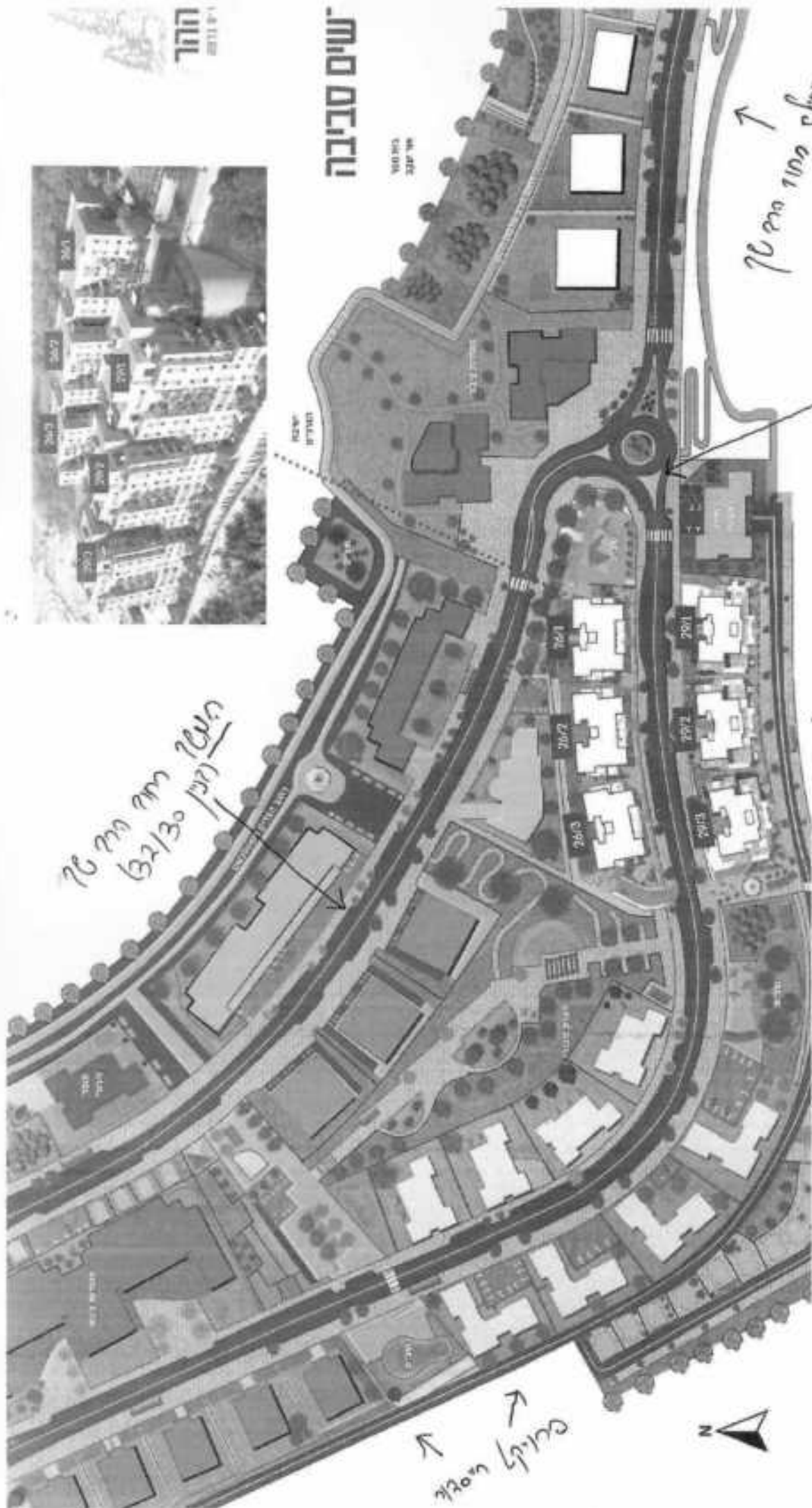
- רבי דוד (נפטר תר"פ) חתן דודו רבי מרדכי בן רבי דוד מסקווירה.
- רבי יצחק האדמו"ר מסקווירה-תל אביב. בשנת תרפ"ו היגר לארצות הברית. התגורר ברובע הברונקס ובסוף ימיו בתל אביב. חתנו של קרוב משפחתו רבי אברהם מצ'ודנוב ובזיווג שני חתן רבי מרדכי מקונסטנטין. היה יו"ר ומזכיר אגודת האדמו"רים, חבר ועד הרבנים בניו יורק ומזכיר ועד העזרה ליהודי אירופה.
- רבי אברהם יהושע העשיל, חתן רבי אריה לייב מקראטי.^[2] פתח את ישיבת סקווירה בסקווירה לפני מלחמת העולם הראשונה.

בני רבי דוד

שבעת בניו של רבי דוד שימשו כאדמו"רים, המפורסם שבהם הוא בנו הצעיר רבי יעקב יוסף שניצל ממלחמת העולם השנייה והקים מחדש את החסידות בארצות הברית. בנו הגדול היה רבי מרדכי חתן דודו רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירה, נפטר מעט אחרי אביו. בנו השני רבי משה חתן קרוב משפחתו רבי יעקב אריה מטריסק, נפטר אף הוא בשנת תר"פ ולא השאיר ילדים. בנו השלישי רבי אהרן חתן רבי יצחק מבוהוש. בנו החמישי רבי מנחם נחום חתנו של בן דודו רבי יוסף מאיר ממחנובקא, כיהן כאדמו"ר במחנובקא אחרי פטירת חמיו, ברח לקייב ומשם לקייב ומשם לארצות הברית שם פתח בית מדרש וכוונה האדמו"ר מסקווירה-מחנובקא. התחתן בשנית עם בתו של רבי פנחס ספרד מקוניב נפטר בי"ט בסיון תש"ו. בנו השישי רבי יצחק, חתנו של קרובו רבי שמואל שלמה מצ'רנוביל, הצליח להימלט לקייב יחד עם אמו, וכיהן שם כאדמו"ר לציבור גדול. נרצח בשואה בטרנסניסטריה.

בנו הרביעי רבי שלמה חתן רבי אריה לייב ממגורב בנו של רבי יהושע רוקח מבעלזא, חזר לאחר פטירת אביו לסקווירה ושם מילא את מקומו ושימש כאדמו"ר מסקווירה, נפטר בז' אדר א' שנת תרפ"א, ונקבר סמוך לאביו בקי"ב, ונבנה אוהל מיוחד על קברו. בנו רבי אלעזר מילא את מקומו ושימש כאדמו"ר מסקווירה בפלטיצ'ן וייסד את חסידות זו (ראו להלן).

www.atsc.org
Call 800-

↑
Newman's

PL 8310
HILLTOP DRIVE

cul. bay

$\nearrow$ $\nwarrow$
solid work

11-2-2023

Not a valid road!
Hatch drive
only 1 way

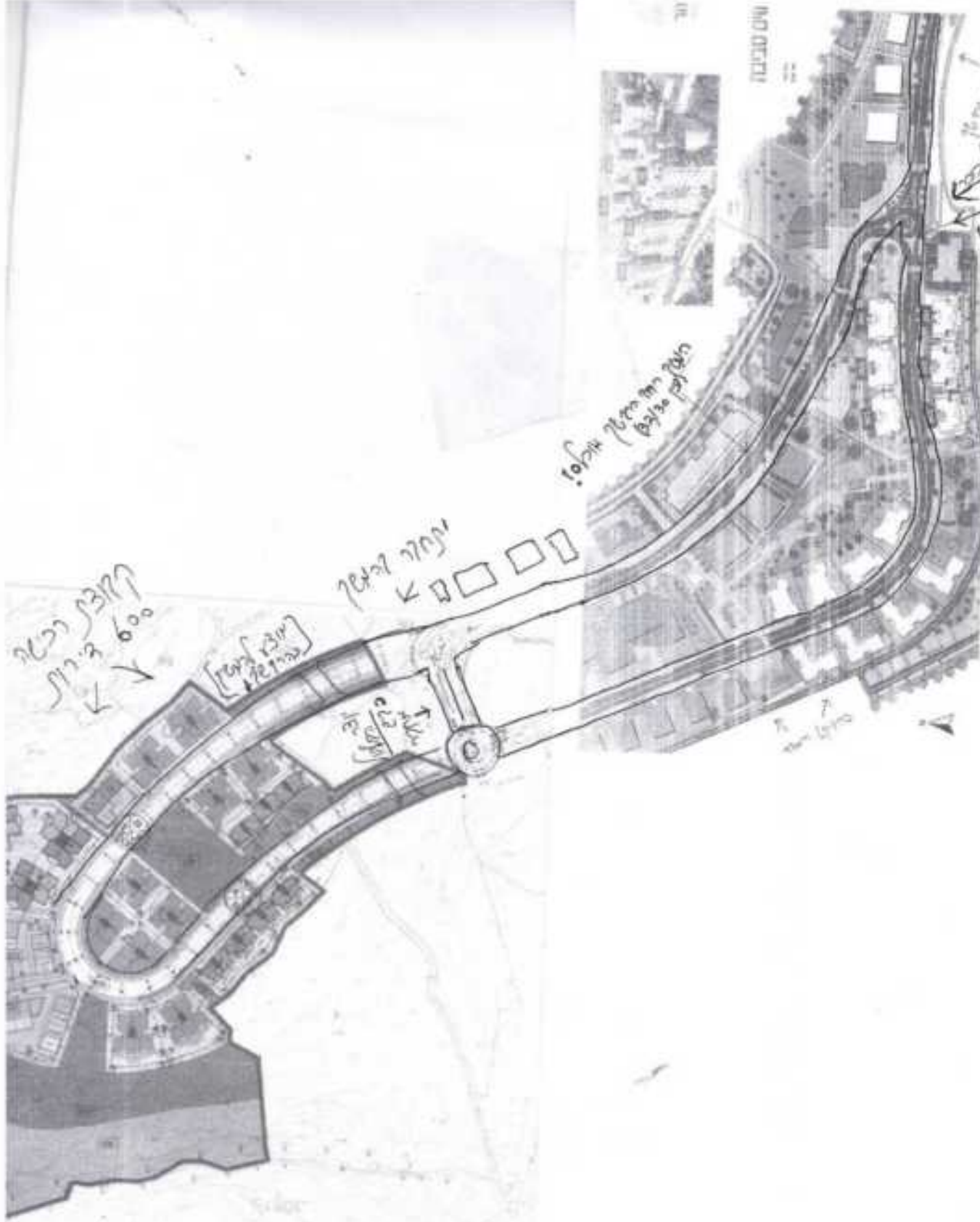
1/2 mile
1/2 mile
1/2 mile

NO DRIVE

1/2 mile
1/2 mile
1/2 mile

1/2 mile
1/2 mile
1/2 mile

1/2 mile
1/2 mile
1/2 mile

17.5.2023

17.5.2023

עיריית כפר

תאריך: 10.2.25

לכבוד

יו"ר ועדת השמות למקומות ציבוריים בירושלים

שלום רב,

הנדון: הסכמת בני המשפחה להנצחה ולאיתור מקום ציבורי על שם אישיות

לאחר התייעצות עם כל בני המשפחה, אנו מסכימים
לאיתור המקום הציבורי (רחוב חדש), דלהלן: בשכונת ארמון הנציב, רחוב ללא שם היוצא
מקופת חולים כללית הנמצאת ברחוב קדושי בבל ומסתיים ברחוב אבו רביע.

על שם: נאולה כהן

החשבר לשלט (עד 8 מילים): חברת כנסת, ממניסד תנועת "החניכה", כלת פרס ישראל
תאריך לידה ומטירה עברי: תרפ"ו-תש"ף

"בן משפחה" – בן זוג, ילד, הורה, אח או אחות, נכד או נכדה, נין או נינה,
מובהר כי האיתור המוצע, מותנה באישור מועצת עיריית ירושלים.

להלן עמדת בני המשפחה:

[הוראות: ככל ויש הורים, בן זוג, ילדים או אחים ואחיות יש להחתים את כולם, ככל ואין -
להחתים נכדים ונכדות, ככל ואין - להחתים נינים או נינות ככל ואין - להחתים את מגישי הבקשה]

| השם | קרבת בן המשפחה /
מגיש הבקשה | מסכים /
מתנגד | חתימת הסכמה
/ התנגדות | תאריך |
|------------|--------------------------------|------------------|---|---------|
| 3 ח' ינוני | כן | מסכים | | 10.2.25 |
| | | | | |
| | | | | |
| | | | | |
| | | | | |

אני מצהיר כי החתמתי את כל בני המשפחה שניתן להשיגם במאמץ סביר.

בכבוד רב,

חתימה

54586649
מס' ת.ז.

3 ח' ינוני
שם של בן/בת משפחה של
האישיות המונצחת / מגיש
הבקשה להנצחה

תאריך: _____

נא להחזיר למייל: bzor@jerusalem.muni.il

א. ועדת שמות בישיבתה לוועדת הנצחה

1. הנצחת ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל

דברי הסבר

מבוקש לאשר את הנצחת ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל בעמק הצבאים. ההנצחה, כהוקרה על פעילותה הפילנתרופית ותרומתה רבת השנים של ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל בתמיכה בעשרות פרויקטים לפיתוח וקידום החברה האזרחית ישראל ובירושלים בפרט ולאור תרומה רחבת היקף לעמק הצבאים לשם הרחבתו, שדרוגו ופיתוחו המשמעותי עבור תושבי הער.

ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל היו מנהיגים, יהודים ציוניים, יזמים ואוהבי ישראל ובירתה ירושלים. הקרן שהם יסדו משקיעה בארץ כולה ובירושלים בפרט – בפיתוח מנהיגות, תעסוקה, רווחה, תרבות, קהילה, יהדות, חינוך ועוד. זאת, מתוך ערכיות ורצון לטפח את הדורות הבאים למנהיגות, אחריות חברתית ואהבת האדם.

מייסדי קרן ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל היו אנשי חזון ומעשה אשר הקימו בירושלים את המכון לחינוך ומנהיגות, הראשון מסוגו ובכך ביסס דורות של מנהיגים ומנהיגות בעיר ירושלים. בנוסף, הם תרמו להקמת הקמפוס החדש לאקדמיה לאמנות בצלאל, בתוכניות ייחודיות באוניברסיטה העברית, בתרבות הירושלמית המקומית בשכונותיה השונות של העיר, תרמו להקמת מרכז הספורט הראשון במזרח העיר בבית חנינא ועוד תרומות רבות ומגוונות בכל תחומי החיים.

קרן מנדל הקימה את ביתה הקבוע בירושלים תוך מחויבות מתמשכת לעיר ולרווחת תושביה והיא ממשיכה במסורת התמיכה בירושלים.

הסכם בין הקרן לעירייה יובא לוועדת הכספים כאמור בנוהל.

מיקום

פארק עמק הצבאים, ירושלים

נוסח ההנצחה

עמק הצבאים ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל

ובאנגלית: Jack, Joseph and Morton Mandel Gazelle Valley

